TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)

(Dil İncelemesi-Metin-Dizin)

Kübra ÖZEN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA

Erzurum-2024

Her hakkı saklıdır.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)

(Dil İncelemesi-Metin-Dizin)

Kübra ÖZEN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Erzurum-2024

Her hakkı saklıdır.

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY SAYFASI

Kübra ÖZEN tarafından hazırlanan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi (53b-105a) (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)* adlı bu çalışma Tarih girmek için tıklayınız tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda ☐ **oybirliği /** ☐ **oyçokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU Atatürk Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit ÖZTÜRK Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza

Kübra ÖZEN tarafından hazırlanan *(53b-105a) (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)* başlıklı yüksek lisans tezi kabul edilmiştir. Tarih girmek için tıklayınız

Prof. Dr. Serap BEDİR KARA

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullandığım her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sorumluluğu ve tezimin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum. 15.08.2024

İmza

Kübra ÖZEN

Öğrenci

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim süresi ile ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **XI**
ABSTRACT ..... **XII**
TABLO LİSTESİ ..... **XIII**
GRAFİK LİSTESİ ..... **XIV**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XV**
ÖN SÖZ ..... **XVII**
GİRİŞ **1**
KELÎLE VE DİMNE'NİN TERCÜME SERÜVENİ **1**
A. ARAŞTIRMA HAKKINDA
A.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU **3**
A.2. ARAŞTIRMANIN AMACI **3**
A.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ **3**
B. ESER HAKKINDA
B.1. KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA **4**
B.2. TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA **7**
B.3. ESERİN NÜSHALARI **11**
B.4. ESERİN İÇERİĞİ **11**
BİRİNCİ BÖLÜM
İMLA ÖZELLİKLERİ
1.1. ÜNLÜLERİN İMLASI **13**
1.1.1. /a/ Ünlüsünün İmlası **13**
1.1.2. /e/ Ünlüsünün İmlası **14**
1.1.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin İmlaları **16**
1.1.4. /o/, /ö/ Ünlülerinin İmlaları **17**
1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin İmlaları **18**
1.2. ÜNSÜZLERİN İMLASI **19**
1.2.1. /ç/ Ünsüzünün İmlası **19**
1.2.2. /ŋ/ Ünsüzünün İmlası **20**
1.2.3. /p/ Ünsüzünün İmlası **20**
1.2.4. /t/ Ünsüzünün İmlası **21**
1.3. SÖZCÜK VE EKLERİN İMLASI **21**
1.3.1. kim Bağlacının İmlası **21**

1.3.2. ki Bağlacının İmlası 22
1.3.3. daḫı Bağlacının İmlası 22
1.3.4. içün Cevher Fiilinin İmlası 23
1.3.5. {-dUr} Ek-fiilinin İmlası 23
1.3.6. ḳadar Sözcüğünün İmlası 23
1.3.7. i- Cevher Fiilinin İmlası 24
1.3.8. ile sözcüğünün İmlası 24
1.3.9. Zamir /n/'sinin İmlası 25
1.3.10. Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlası 25

İKİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ

2.1. SES BİLGİSİ 27
2.1.1. Ünlüler 27
2.1.1.1. Kapalı /ė/ 27
2.1.1.2. Ünlü Uyumları 28
2.1.1.3. Ünlü Değişimi 39
2.1.1.3.1. Yuvarlaklaşma 39
2.1.1.3.2. Düzleşme 44
2.1.1.3.3. Genişleme 46
2.1.1.4. Ünlü Düşmesi 47
2.1.2. Ünsüzler 47
2.1.2.1. Söz Başı Ünsüzleri 47
2.1.2.1.1. b- Ünsüzü 47
2.1.2.1.2. k- Ünsüzü 48
2.1.2.1.3. t- Ünsüzü 48
2.1.2.2. Söz İçi ve Söz Sonu Ünsüzleri 50
2.1.2.2.1. –b Ünsüzü 50
2.1.2.2.2. –d- Ünsüzü 50
2.1.2.2.3. –ġ-, -g-, -ġ, -g Ünsüzleri 50
2.1.2.2.4. –k-, -ḳ-, -k, -ḳ Ünsüzleri 53
2.1.2.2.5. -l- Ünsüzü 54
2.1.2.2.6. –p Ünsüzü 54
2.1.2.2.7. –t Ünsüzü 54
2.1.2.3. Ötümlüleşme 55
2.1.2.3.1. Aslî Uzun Ünlüler Nedeniyle Ötümlüleşme 55

2.1.2.3.2. Ünlüler Arası Durumda Ötümlüleşme 56
2.1.2.4. Ünsüz Türemesi 56
2.1.2.4.1. -y- Türemesi 56
2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi 57
2.1.2.6. Ünsüz Uyumu 57
2.1.2.7. Hece Yitimi 58
2.1.2.8. Göçüşme 58
2.2. ŞEKİL BİLGİSİ 59
2.2.1. İsimler 59
2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri 59
2.2.1.1.1. Çokluk Eki: {+lAr} 59
2.2.1.1.2. İyelik Ekleri 59
2.2.1.1.2.1. Teklik 1. Kişi: {+(U)m 59
2.2.1.1.2.2. Teklik 2. Kişi: {+(U)ŋ} 60
2.2.1.1.2.3. Teklik 3. Kişi: {+I}, {+sI} 60
2.2.1.1.2.4. Çokluk 1. Kişi: {+(U)mUz} 61
2.2.1.1.2.5. Çokluk 2. Kişi: {+(U)ŋUz} 61
2.2.1.1.2.6. Çokluk 3. Kişi :{+lArI} 61
2.2.1.1.2.7. İyelik Eki Yığılması 62
2.2.1.1.3. Hâl Ekleri 62
2.2.1.1.3.1. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uŋ} 62
2.2.1.1.3.2. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+n} 63
2.2.1.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A} 63
2.2.1.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: {+dA} 64
2.2.1.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: {+dAn} 64
2.2.1.1.3.6. Vasıta Hâli Eki: {+(I)lA} 65
2.2.1.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki: {+cA} 65
2.2.1.1.3.8. Yön Gösterme Ekleri 66
2.2.1.1.3.8.1. {+rA} 66
2.2.1.1.3.8.2. {+ArU} 66
2.2.1.2. İsim Yapım Ekleri 66
2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri 66
2.2.1.2.1.1. {+acuḳ} 66
2.2.1.2.1.2. {+An} 67
2.2.1.2.1.3. {+cAK} 67

2.2.1.2.1.4. {+CI} **67**
2.2.1.2.1.5. {+cIK, +cUK} **67**
2.2.1.2.1.6. {+lXK} **68**
2.2.1.2.1.7. {+lX} **68**
2.2.1.2.1.8. {+IncA} **69**
2.2.1.2.1.9. {+sXz} **69**
2.2.1.2.1.10. {+düz} **70**
2.2.1.2.1.11. {+ıl} **70**
2.2.1.2.1.12. {+kek} **70**
2.2.1.2.1.13. {+rA} **70**
2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri **70**
2.2.1.2.2.1. {-mA} **70**
2.2.1.2.2.2. {-mAK} **70**
2.2.1.2.2.3. {-IcI} **71**
2.2.1.2.2.4. {-(U)K} **71**
2.2.1.2.2.5. {-maz} **72**
2.2.1.2.2.6. {-mur} **72**
2.2.1.2.2.7. {-ġun} **72**
2.2.1.2.2.8. {-miş} **72**
2.2.1.2.2.9. {-(X)n, -(X)m} **72**
2.2.1.2.2.10. {-(I)ş} **73**
2.2.1.2.2.11. {-A} **73**
2.2.1.2.2.12. {-I} **73**
2.2.1.2.2.13. {-U} **73**
2.2.2. Fiiller **74**
2.2.2.1. Fiil Çekim Ekleri **74**
2.2.2.1.1. Zaman Ekleri **74**
2.2.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: {-dU, -dI} **74**
2.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: {-mIş} **74**
2.2.2.1.1.3. Geniş Zaman Eki: {-(X)r} **75**
2.2.2.1.1.4. Gelecek Zaman Ekleri **75**
2.2.2.1.1.4.1. {-(y)AcAK} **76**
2.2.2.1.1.4.2. {-sA gerek} **76**
2.2.2.1.1.5. Şimdiki Zaman Eki: {-(X)r; -yor} **76**
2.2.2.1.2. Tasarlama Kip Ekleri **77**

2.2.2.1.2.1. İstek Kipi: {-(y)A} **77**
2.2.2.1.2.2. Gereklilik Kipi **78**
2.2.2.1.2.3. Şart Kipi Eki: {-sA} **78**
2.2.2.1.2.4. Emir Kipi Ekleri **79**
2.2.2.1.3. Şahıs Ekleri **79**
2.2.2.1.3.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri **79**
2.2.2.1.3.1.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+(A)m} **79**
2.2.2.1.3.1.2. Teklik 2. Sahıs Eki: {+sIn; +sIŋ} **80**
2.2.2.1.3.1.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø} **80**
2.2.2.1.3.1.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+vUz}, {+Uz} **80**
2.2.2.1.3.1.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+sIz} **81**
2.2.2.1.3.1.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr} **81**
2.2.2.1.3.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri **81**
2.2.2.1.3.2.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+m} **82**
2.2.2.1.3.2.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+ŋ} **82**
2.2.2.1.3.2.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø} **82**
2.2.2.1.3.2.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+k} **83**
2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+ŋUz} **83**
2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr} **83**
2.2.2.1.3.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri **84**
2.2.2.1.3.3.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+AyIn, + AyIm} **84**
2.2.2.1.3.3.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+Ø} **84**
2.2.2.1.3.3.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+sUn} **84**
2.2.2.1.3.3.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+AlUm} **85**
2.2.2.1.3.3.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+ŋ, +Uŋ} **85**
2.2.2.1.3.3.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+sUnlAr} **86**
2.2.2.2. Fiil Yapım Ekleri **86**
2.2.2.2.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri **86**
2.2.2.2.1.1. Çatı Ekleri **86**
2.2.2.2.1.1.1. Ettirgen Çatı **86**
2.2.2.2.1.1.1.1. {-t-} **86**
2.2.2.2.1.1.1.2. {-dUr-} **86**
2.2.2.2.1.1.2. Oldurganlık **87**
2.2.2.2.1.1.2.1. {-t-} **87**
2.2.2.2.1.1.2.2. {-dUr-} **87**

2.2.2.2.1.1.2.3. {-Ur-} **87**
2.2.2.2.1.1.2.4. {-Ar-} **88**
2.2.2.2.1.1.3. Edilgenlik **88**
2.2.2.2.1.1.3.1. {-(X)l-} **88**
2.2.2.2.1.1.3.2. {-(I)n-} **88**
2.2.2.2.1.1.4. Dönüşlülük **89**
2.2.2.2.1.1.4.1. {-(X)n-} **89**
2.2.2.2.1.1.4.2. {-(X)l-} **89**
2.2.2.2.1.1.5. İşteşlik: {-(X)ş-} **89**
2.2.2.2.1.1.6. {-der-}: **90**
2.2.2.2.1.1.7. {- gür-}: **90**
2.2.2.2.1.1.6. Fiillerde Olumsuzluk **90**
2.2.2.2.1.1.6.1. {-mA-} **90**
2.2.2.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri **91**
2.2.2.2.2.1. {+A-} **91**
2.2.2.2.2.2. {+(A)r-} **91**
2.2.2.2.2.3. {+lA-} **91**
2.2.2.2.2.4. {+dA-} **92**
2.2.2.2.2.5. {+eT-} **92**
2.2.2.2.2.6. {+ük-} **92**
2.2.2.2.2.7. {+ter-} **92**
2.2.2.2.2.8. {+lAn-} **92**
2.2.2.3. Birleşik Fiiller **93**
2.2.2.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller **93**
2.2.2.3.1.1. ėt- **93**
2.2.2.3.1.2. eyle- **94**
2.2.2.3.1.3. ol- **94**
2.2.2.3.1.4. bulun- **94**
2.2.2.3.1.5. yap- **94**
2.2.2.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller **95**
2.2.2.3.2.1. Yeterlilik **95**
2.2.2.3.2.2. Tezlik **95**
2.2.3. Cevher Fiili **96**
2.2.3.1. Birleşik Çekimler **96**
2.2.3.1.1. Hikâye Çekimi **96**

2.2.3.1.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi 96
2.2.3.1.2. Şart Çekimi 97
2.2.3.1.2.1. Geniş Zamanın Şartı 97
2.2.4. Fiilimsiler 97
2.2.4.1. İsim-Fiiller 97
2.2.4.1.1. {-mAK} 97
2.2.4.1.2. {-mA} 98
2.2.4.2. Sıfat-Fiiller 98
2.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri 98
2.2.4.2.1.1. {-mIş} 98
2.2.4.2.1.2. {-mAdUK} 98
2.2.4.2.2. Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili 99
2.2.4.2.2.1. {-dUK} 99
2.2.4.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiili 99
2.2.4.2.3.1. {-(y)AcAK} 99
2.2.4.2.4. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri 100
2.2.4.2.4.1. {-(y)An} 100
2.2.4.2.4.2. {-mAz} 100
2.2.4.3. Zarf-Fiiller 100
2.2.4.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri 100
2.2.4.3.1.1. {-(y)IcAK} 100
2.2.4.3.1.2. {-(y)IncA} 101
2.2.4.3.1.3. {-mAdIn} 101
2.2.4.3.1.4. {-dUKdA} 102
2.2.4.3.1.5. {-dUKdAn} 102
2.2.4.3.1.6. {-mAzdAn} 102
2.2.4.3.2. Hâl Zarf-Fiilleri 103
2.2.4.3.2.1. {-ken} 103
2.2.4.3.2.2. {-(y)X} 103
2.2.4.3.3. Bağlama Zarf-Fiili 103
2.2.4.3.3.1. {-(y)Up} 103
2.2.5. Sıfatlar 104
2.2.5.1. Niteleme Sıfatları 104
2.2.5.2. Belirtme Sıfatları 104
2.2.5.2.1. İşaret Sıfatları 104

2.2.5.2.2. Sayı Sıfatları 105
2.2.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları 105
2.2.5.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 105
2.2.5.2.3. Soru Sıfatları 105
2.2.5.2.3.1. nė 105
2.2.5.2.3.2. nėce / nėçe 106
2.2.5.2.4. Belirsizlik Sıfatları 106
2.2.5.2.4.1. bir 106
2.2.5.2.4.2. baʿżı 107
2.2.5.2.4.3. her 107
2.2.5.2.4.4. çoḳ 108
2.2.5.2.4.5. birḳaç 108
2.2.6. Zarflar 108
2.2.6.1. Yer-Yön Zarfları 109
2.2.6.1.1. yoḳaru 109
2.2.6.1.2. aşaġa 109
2.2.6.2. Zaman Zarfları 109
2.2.6.2.1. ėmdi, şimdi 109
2.2.6.2.2. yarın 109
2.2.6.2.3. gėce 110
2.2.6.2.4. gündüz 110
2.2.6.2.5. gėç 111
2.2.6.2.6. aḫşam 111
2.2.6.2.7. sabāḥ 111
2.2.6.2.8. yaz 111
2.2.6.2.9. ḳış 111
2.2.6.2.10. ėrtesi 112
2.2.6.3. Nicelik-Nasıllık Zarfları 112
2.2.6.4. Azlık-Çokluk Zarfları 112
2.2.6.3.1. çoḳ 112
2.2.6.3.2. az 113
2.2.6.4.3. artuḳ / artuġ 113
2.2.6.4.4. ġāyet 113
2.2.6.3.5. eksük 114
2.2.7. Zamirler 114

2.2.7.1. Şahıs Zamirleri 114
2.2.7.1.1. Teklik 1. Şahıs Zamiri: ben 114
2.2.7.1.2. Teklik 2. Şahıs Zamiri: sen 115
2.2.7.1.3. Teklik 3. Şahıs Zamiri: ol, (ekleşmede) a(n+) 115
2.2.7.1.4. Çokluk 1. Şahıs Zamiri: biz 115
2.2.7.1.5. Çokluk 2. Şahıs Zamiri: siz 116
2.2.7.1.6. Çokluk 3. Şahıs Zamiri: anlar 116
2.2.7.2. İşaret Zamirleri 117
2.2.7.2.1. bu, bunlar 117
2.2.7.2.2. a (ol zamirinin ekleşmedeki hâli), anlar 117
2.2.7.2.3. ol 117
2.2.7.2.4. şol (<şu+ol) 118
2.2.7.3. Belirsizlik Zamirleri 118
2.2.7.3.1. kimse/ kimesne (< kim+erse+ne) 118
2.2.7.3.2. biri, birisi, her birisi 119
2.2.7.3.3. her nė 119
2.2.7.3.4. her ḳanḳısı 119
2.2.7.3.5. cümle 120
2.2.7.4. Dönüşlülük Zamiri "kendi" 120
2.2.7.5. Soru Zamiri "kim" 121
2.2.7.5.1. nė 121
2.2.7.5.2. mı/mi 121
2.2.8. Edatlar 122
2.2.8.1. Çekim Edatları 122
2.2.8.1.1. ile 122
2.2.8.1.2. içün 122
2.2.8.1.3. gibi 123
2.2.8.1.4. ḳadar 123
2.2.8.1.5. göre 124
2.2.8.1.6. evvel 124
2.2.8.1.7. şoŋra 124
2.2.8.1.8. ḳarşu 125
2.2.8.2. Bağlama Bağlaçları 125
2.2.8.2.1. Sıralama Bağlaçları 125
2.2.8.2.1.1. daḫı 125

2.2.8.2.1.2. ve 126
2.2.8.2.2. Denkleştirme Bağlaçları 126
2.2.8.2.2.1. yā 126
2.2.8.2.2.2. veyā 126
2.2.8.2.2.3. veyāḫūd 127
2.2.8.2.3. Cümle Başı Bağlaçları 127
2.2.8.2.3.1. lākin, velākin 127
2.2.8.2.3.2. ancaḳ 127
2.2.8.2.3.3. ammā 128
2.2.8.2.3.4. eger 128
2.2.8.2.3.5. çün, çünki 128
2.2.8.2.3.6. meger 129
2.2.8.2.4. Sona Gelen Bağlaçlar 129
2.2.8.2.4.1. daḫı 129
2.2.8.2.4.2. ki 130
2.2.8.2.4.3. kim 130
2.2.8.3. Ünlemler 131
2.2.8.3.1. Seslenme Ünlemleri 131
2.2.8.3.1.1. ėy 131
2.2.8.3.1.2. hey 131
2.2.8.3.2. Gösterme Ünlemleri 131
2.2.8.3.2.1. işte 131
2.2.8.3.3. Soru Ünlemleri 132
2.2.8.3.3.1. ʿacabā 132

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN 133

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN 186
SONUÇ 521
KAYNAKÇA 526
EKLER 530

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)
(Dil İncelemesi- Metin- Dizin)
Kübra ÖZEN
Danışman: Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA
2024, 552 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA (Danışman)
Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Üye)
Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit ÖZTÜRK (Üye)

Kelîle ve Dimne geçmişten bugüne kadar uzanan tarih boyunca farklı dillere tercüme edilerek birçok dilde kendine bir yer kazanmış ve bizler için kıymetli bir yer edinmiştir. Bu çalışmada Kâtip Çelebi'ye ait olan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eserin dil bilgisi özelliklerinin incelenmesi ve neşrinin yapılması amaçlanmaktadır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma; giriş, dil incelemesi, metin ve dizin-sözlük olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, *Kelîle ve Dimne* hakkında genel bir bilgi verilmiş devamında *Kelîle ve Dimne*'nin kısaca tercüme serüvenine yer verilmiştir. Daha sonra çalışmanın genel içeriği, kapsamı ve çalışmada kullanılan yöntem anlatılarak çalışmanın amacı vurgulanmıştır. İnceleme bölümünde, Eski Anadolu Türkçesinin İmla, ses ve şekil özelliklerini taşıyan, bununla beraber yer yer de Klâsik Osmanlı Türkçesinin İmla, ses ve şekil özelliklerini de kimi yönlerden devam ettiren bu eserin İmla, ses ve şekil bakımından ayırt edici özellikleri metinden örneklerle irdelenmiştir. Metin bölümünde, eserin çeviri yazıya aktarımı yapılmıştır. Dizin bölümde ise metnin sözlüğü oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Kelîle ve Dimne, metin neşri, dil incelemesi

ABSTRACT
MASTER'S THESİS
TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ (53b-105a)
(Linguistic Analysis- Text- Index)
Kübra ÖZEN
Advisor: Assoc. Dr. Uğur UZUNKAYA
2024, 552 pages

Jury: Assoc. Dr. Uğur UZUNKAYA (Consultant)
Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU (Member)
Assist. Prof. Dr. M. Raşit ÖZTÜRK (Member)

Throughout history, Kelîle ve Dimne has been translated into many languages and has gained a valuable place for us. This study aims to examine and publish the grammatical features of *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi*, which belongs to Kâtip Çelebi. This study, prepared as a master's thesis, consists of four sections: introduction, language analysis, text and index-dictionary. In the introduction section, general information about *Kelîle ve Dimne* is given, and then the translation adventure of *Kelîle ve Dimne* is briefly included. Then, the general content, scope and method used in the study are explained and the purpose of the study is emphasized. In the review section, the distinctive features of this work, which carries the spelling, sound and shape features of Old Anatolian Turkish and at the same time continues the spelling, sound and shape features of Classical Ottoman Turkish in some ways, are examined with examples from the text. In the text section, the work is transcribed. In the index section, the dictionary of the text is created.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Kelîle ve Dimne, text edition, linguistic analysis

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Metindeki Baplar, Hikâye Başlıkları ve Varak Numaraları**……...……**11

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Metinde Yapım Eklerinin Yüzdelik Gösterimi …….……..537

Grafik 2: : Metinde Arapça, Farsça ve Fiilerin Yüzdelik Gösterimi …….539

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

AYS : Altun Yaruk Sudur

BK D : Bilge Kaġan Doğu Yüzü

BK G : Bilge Kaġan Güney Yüzü

BK K : Bilge Kaġan Kuzey Yüzü

bkz. : bakınız

c. : cilt

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

DLT : Divânu Lugâti't-Türk

EAT : Eski Anadolu Türkçesi

ET : Eski Türkçe

Far. : Farsça

KB : Kutadgu Bilig

KÇ : Küli Çor

KT : Karahanlı Türkçesi

KT D : Kül Tėgin Doğu Yüzü

KT G : Kül Tėgin Güney Yüzü

KT K : Kül Tėgin Kuzey Yüzü

O : Ongi Yazıtı

OT : Orta Türkçe

s : sayfa

S: Sayı

T : Tunyukuk

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV: Türk Diyanet Vakfı

T. : Türkçe

UT : Uygur Türkçesi

[…] : Köşeli ayraç yazmada yer alan sözcüğün yazılmayan kısımlarını gösterir.

< : Başka bir dilden alıntılanan sözcüğün orijinal biçimini ifade eder.

→ : Çalışmanın dizin bölümünde yer alan sözcükler arası çapraz göndermeleri ifade eder.

I : Düz dar ünlülere işaret eder.

X : Düz ve yuvarlak dar dört ünlüye işaret eder.

U : Dar yuvarlak ünlülere işaret eder.

ÖN SÖZ

Kelîle ve Dimne, ahlak ve siyaset gibi önemli konuları fabl türü üzerinden anlatan Hint asıllı Sanskritçe bir eserdir. Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahip olan *Kelîle ve Dimne*, yüzyıllar boyunca farklı dillere tercüme edilerek birçok dilde kendine yer kazanmıştır. İlk çevirisi 14. yüzyılda Kul Mesud tarafından yapılmış ve dilimize kazandırılmıştır.

Adı geçen tez çalışması, 17. yüzyılda Kâtip Çelebi tarafından İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan tercüme edilerek kaleme alınan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* isimli eser, Eski Anadolu Türkçesi ve de Klâsik Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup yer yer harekeli ve nesih yazılı olan bir nüshanın neşrini konu almaktadır. Bu çalışma İmla özellikleri, dil incelemesi, metin ve dizin-sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmaya dâhil edilen yazmanın nüshası, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Edebiyat 369 numarada kayıtlıdır ve nüshanın her sayfasında 19 satır olup nüsha toplam 105 varaktan oluşmaktadır. Fakat bu çalışmada eserin son 55 varakı (53b-105a) incelenmiştir.

Çalışma, İmla hususiyetleri bölümünde çoğu noktada Eski Anadolu Türkçesi yer yer de Klâsik Osmanlı Türkçesi İmla özelliklerini taşımaktadır. Bu noktada ikili kulanımlara çokça rastlanmaktadır. Çalışmanın dil incelemesi bölümünde sadece ses ve şekil bilgisine yer verilmiş, söz dizimi çalışmanın kapsamını artıracağından dolayı hariç tutulmuştur. Metnin yazı çevriminde Türkoloji araştırmalarında yaygın olarak kullanılan transkripsiyon alfabesi tercih edilmiştir. Bu bölümde metne müdahale edilmemek için noktalama işaretlerine başvurulmamıştır. Metnin sözlüğü ve dizinin hazırlanmasında Prof. Dr. Ceval KAYA tarafından hazırlanan *Cibakaya* 2.3 programı kullanılmış ve daha sonra madde başları düzenlenmiştir. Birbiriyle ilgili madde başları arasında çapraz göndermeler yapılmış olup sözlerin kökenine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Arapça ve Farsça terkipler, kimi noktada teknik bir anlam ifade ettiğinden ayrı madde başı olarak verilmiştir. Dizinde metindeki anlamı tespit edilemeyen sözler soru işareti ile gösterilmiştir. Son olarak çalışmanın kaynakça kısmında atıf yapılan eserlere yer verildiği gibi doğrudan atıf yapılmayan ancak metin ve dil incelemesi hazırlanırken kullanılan sözlüklere ve dil bilgisi kitaplarına da yer verilmiştir.

Akademik yolculuğumda ve de çalışmam boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her daim yanımda olan, kıymetli zamanlarını bana ayıran, beni her zaman motive eden ve her daim bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Uğur UZUNKAYA'ya en kalbî duygularımla teşekkür ediyorum. Yine çalışmamda emeği geçen, kıymetli bilgilerini paylaşan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK'a ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Benim akademik yola çıkmama vesile olan ve bu konuda beni daima cesaretlendiren, üniversite hayatım boyunca desteğini hiç esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üye. Muhammet Raşit ÖZTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim. Yine bu yolculukta yol arkadaşım olan, sürekli bilgi alışverişinde bulunduğumuz sevgili sınıf arkadaşım Bahtınur ÖZMEN'e de çok teşekkür ediyorum. Eğitim hayatım boyunca maddi manevi olarak beni destekleyen ve sevgili aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Kübra ÖZEN

Erzurum - 2024

GİRİŞ

Sanskritçe bir eser olan *Kelîle ve Dimne*'nin[1] asıl adı *Pançatantra*'dır. Ahlâk ve siyaset kitabı olan eser, miladi 300 yıllarından beri birçok kez tercüme edilerek günümüze ulaşmış önemli bir eserdir. "Bu eser üzerinde, geçen yüzyılın başından itibaren çok önemli araştırma ve çalışmalar yapılmıştır ki bu araştırmaların en ünlüsü Luis Şeyho'ya aittir." (Kalyon, 2004: 227) Fabl türünün en önemli eserleri arasında yer alan *Kelîle ve Dimne*, nükteli bir anlatım tarzıyla iyi bir devlet yöneticisinin halkına nasıl davranması gerektiğini bazı hayvan masalları aracılığıyla aktarmıştır.

Kelîle ve Dimne Arapça metinde adı Beydebâ şeklinde geçen bir filozofla Dâbeşlîm adındaki hükümdar arasında geçen konuşmalardan oluşmaktadır. Kitabı oluşturan masalların kahramanları hayvanlardır. Eserin ana kaynağı bir hükümdarın oğullarını eğitmek amacıyla yazıldığı ve aynı şekilde genişletilmiş versiyonları da birtakım hükümdarların istekleriyle hazırladığı için kitabın konusu daha çok ailevi ve siyasi terbiye üzerinedir; ancak yeri geldikçe ferdî konulara da yer verilmiştir (Karaismailoğlu, 2022: 212).

Kelîle ve Dimne, bir giriş ve birbiriyle bağlantılı beş bölümden oluşmaktadır. Kitabın her bölümü *tantra'*dır. Tantra, Sanskritçe'de, "insanın aklını kullanacağı durum" anlamına gelmektedir. Kitap toplam olarak beş *tantra* olarak yazıldığı ve beş rakamının karşılığı da Sanskritçe'de *panç* olduğu için, esere *Pançatantra* denmiştir (Kalyon, 2004: 228).

Birçok dile çevrilen *Kelîle ve Dimne'nin*, bundan yaklaşık iki bin yıl önce yazıldığı tahmin edilmektedir. Eser Hindistan'da yazılmasına rağmen Hristiyan ve İslam kültürlerinde de kendine yer edinmiştir. Bu kadar geniş ve farklı kültürlerde yaygınlık göstermesi eseri bizler için daha da kıymetli hâle getirmektedir. Çünkü iki bin yıl önce yazılan az sayıda eser birçok dilde yer edinerek günümüze ulaşmıştır.

KELÎLE VE DİMNE'NİN TERCÜME SERÜVENİ

Kelîle ve Dimne'nin ilk çevirisi Pers kralı Hüsrev Anuşirvan (531-597) zamanında Pehlevî diline yapılmıştır. Eser hakkında bilgisi olan Anuşirvan, bu kitabı tercüme ettirmek ister ve bu iş için de tabibi Bürzûye'yi Hindistan'a gönderir. Orada kitabı ele geçiren Bürzûye İran'a gelerek kitabı Pehlevî diline tercüme etmiştir. Başka kaynaklardan yararlanılarak genişletilen eser, bugün elimizde bulunmamaktadır.

[1] Bkz. Adnan Karaismailoğlu, "Kelîle ve Dimne", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, XXV, Ankara, 2022, s. 210-12.

Kelîle ve Dimne Pehlevî diline çevrildiketen sonra miladi 570'li yıllarda ise Süryanî diline çevrilmiştir. Eser, Hristiyan olan Bud tarafından *Kalilag Dimnag* adıyla çevrilmiştir. "Bud Miladî 570 yıllarında ya da tam Hüsrev Anuşirvan'ın tabibi Bürzûye'yi Hindistan'a gönderdiği ve kitabın Pehlevî diline çevrildiği yıllarda yazılmıştır. Şu hâlde Sanskritçe metin hemen hemen aynı zamanlarda Pehlevî ve ondan da Süryanî diline çevrildi." (Toska, 1989: 9)

Kelîle ve Dimne'nin Bud'un çevirisinden yaklaşık 200 yıl sonra İbnü'l-Mukaffa tarafından Süryaniceden Arapçaya çevirisi yapılmıştır. İbnü'l-Mukaffa, çevirisine bir mukaddime ve bazı masallar eklemiştir. Zaman içerisinde tercümeler yoluyla on beş bölüme ulaşan esere İbnü'l-Mukaffa kendisine ait altı bölüm daha ekleyerek *Kelîle ve Dimne*'yi yirmi bir bölüme çıkarmıştır. İbnü'l-Mukaffa, bu genişletilmiş tercümesiyle ilk defa Arap edebiyatına fabl türünün hikâye tarzını kazandırmıştır. Mukaffa'nın tercümesi, Kelîle ve Dimne'nin başta Türkçe olmak üzere Almanca, Latince, Yunanca, Fransızca, İngilizce gibi birçok dile aktarılmasına kaynaklık etmiştir. İbnü'l-Mukaffa tercümesi Silvestre de Sacy tarafından 1816 yılında Paris'te *'Calila et Dimna ou Fables de Bidpai*' adıyla neşredilmiştir. Fakat bu çalışma bazı araştırmacılar tarafından hatalı bulunmuştur (Toska, 1989: 12).

"*Kelile ve Dimne*'nin ikinci Süryanî çevirisi bir Süryanî papaz tarafından ya da XI. yüzyılda Mukaffa'dan yapılmıştır." (Toska, 1989: 15) *Kelîle ve Dimne*'nin daha sonraki çağlarda Farsçaya manzum-mensur tercümeleri yapılmıştır. Bunlardan biri Samani hükümdarı Nasr b. Ahmad'in isteği üzerine Ebu'l-fazl Muhammed Be'lamî tarafından Mukaffa'nın Arapça tercümesi esas alınarak yapılmıştır. Be'lamî'nin yaptığı bu Farsça tercüme Rûdeki tarafından manzum olarak yapılmıştır. Yine mensur olarak Nizâmüddîn Ebu'l-Meâ'li Nasrullâh b. Muhammed b. Abdulhamid tarafından Gazneli hükümdar Behram Şâh için Mukaffa'nın tercümesinden Farsçaya tercüme edilmiştir.

Bir diğer Farsça tercüme ise Hüseyin Vâiz Kâşifî'ye aittir. Kâşifî, eserine veziri olan Hüseyin Baykara'nın adından hareketle "*Envâr-ı Süheylî*" adını vermiştir. Kâşifi, Nasrullah'ın çevirisinin dilini ağır bulduğunu ve eseri daha anlaşılır hâle getireceğini söylemiştir. Fakat Kâşifî daha ağır, süslü bir metin ortaya koymuştur. (Toska, 1989: 16) "Kâşifî'nin Kelile ve Dimne tercümesi, 1836 yılında Londra'da basılmış, ayrıca Hindistan ve İran'da defalarca neşredilmiştir." (Kalyon, 2004: 232) Kâşifî'nin *Envâr-ı Süheylî* tercümesi Ali b. Salih tarafından *Hümâyun-nâme* adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bir diğer adı "*Iyar-ı Daniş*" olan eser, 1578 yılında imparator Ekber'in (1556-1605) isteği üzerine Ebu'l-Fazl tarafından kaleme alınmıştır (Toska, 1989: 16).

Bunlar dışında *Kelîle ve Dimne*'nin Türkçe çevirileri de yapılmıştır. "İbnü'l-Mukaffâ'nın tercümesinden hareketle Nasrullah tarafından Farsça'ya çevrilen eser, ilk olarak Doğu Türkçesine tercüme edilmiştir. *Kelile ve Dimne*'nin Doğu Türkçesiyle kaleme alınan çevirilerinin yazma nüshaları, Münich ve Dresden'de bulunmaktadır." (Kalyon, 2004: 236) Kul Mesud Nasrullah'ın Farsça çevirisini esas alarak eseri Eski Anadolu Türkçesine çevirmiştir ve eseri, Anadolu sahasındaki ilk çeviridir. Eser, Aydınoğlu Umur Bey'e sunulmuştur. Eserin bir de mütercimi bilinmeyen manzum bir çevirisi vardır. Fakat bu manzum tercümenin de Kul Mesud'a ait olduğu düşünülmektedir. Bu manzum çeviri üzerine Semih Tezcan[2] bir makale yayımlamıştır.

Ali Çelebi, Kâşifî'nin *Envâr-ı Süheylî* adlı eserini esas alarak Türkçe bir çeviri yapmıştır. Sanatlı bir üslupla çevirdiği eserine *Hümâyun-nâme* adını vermiştir ve eserini Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur.

"*Kelile ve Dimne*, Bekir Topoğlu ve Hayreddin Karaman tarafından 1978 ve 1990 yıllarında İstanbul'da iki defa yayınlanmıştır. Bu neşrin özelliği, tercümenin yanında eserin Arapçasına da yer verilmiş olmasıdır." (Kalyon, 2004: 237)

A. ARAŞTIRMA HAKKINDA

A.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Adı geçen tez çalışması, 17. yüzyılda Kâtip Çelebi tarafından İbnü'l Mukaffa'nın Arapça versiyonundan tercüme edilerek kaleme alınan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* isimli eser, Eski Anadolu Türkçesi ve de Klâsik Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup yer yer harekeli ve nesih yazılı olan bir nüshanın neşrini konu almaktadır.

A.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmış ve Klâsik Osmanlı Türkçesi dil özelliklerini de barındıran eserin bir nüshası üzerinden bu dönemin ses ve şekil özelliklerine bir katkı sunmak ve dönemin genel söz varlığına bir görünüm kazandırmaktır.

A.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türk edebiyatında Sadık Yazar'ın tespitiyle şimdiye kadar dokuz tane *Kelîle ve Dimne* tercümesi yapılmıştır. Fakat bu tercümelerden birinin Kâtip Çelebi'ye ait olması oldukça dikkat

[2] Bkz. Semih Tezcan, "Mesud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler", **Türk Dilleri Araştırmaları**, C. V, 1995, s. 65-84.

çekici bir durumdur. Çünkü bugüne kadar hiçbir kaynakta Kâtip Çelebi'nin *Kelîle ve Dimne* tercümesi yaptığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bundan ötürü yaptığımız çalışmayla eserin Çelebi'ye ait olduğunu gösteren hususları ortaya koyabilmek ve de dönemin dil, kültür, siyaset anlayışını yansıtacak olan *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eser bu çalışmamıza konu olmuştur.

B. ESER HAKKINDA

B.1. KÂTİP ÇELEBİ[3] HAKKINDA

Kâtip Çelebi, Zilkade 1017/Şubat 1609'da İstanbul'da doğmuştur. Divân kâtipleri arasında Hacı Halife, ilim meclislerinde ise Kâtip Çelebi olarak tanınmaktadır. Çelebi'nin asıl adı Mustafa, babasının adı ise Abdullah'tır. Enderun'da yetişen babası ilim, irfan sahibidir. Çelebi, on dört yaşında 1032/1623'te Anadolu Muhasebesi Kalemine şakirt olarak girmiştir ve kısa bir sürede burada siyakat yazısını, divan rakamlarını, hesap ve yazı kurallarını öğrenmiştir. Bir yıl sonra babasıyla Abazi Paşa isyanını bastırmak için Erzurum'a giden bir orduya katılmıştır. Çelebi, aynı yıl Musul'da babasını kaybetmiştir. Bir müddet akrabalarıyla Diyarbakır'da ikamet etmiştir. Bu süre zarfında babasının arkadaşı Mehmed Halife'nin yardımıyla süvari mukabelesi kalemine şakirt olarak alınmıştır. Daha sonra tekrar isyan eden Abaza Paşa'ya karşı 1037/1627-28'de ikinci Erzurum kuşatmasına katılmıştır. İsyanın bastırılması üzerine Çelebi de Rebiülahir 1038/ Aralık 1628'de İstanbul'a dönmüştür.

Kâtip Çelebi, eğitim hayatına beş yaşında başlamıştır ve katıldığı seferler haricinde ilim ile meşgul olmuş bir bilginimizdir. Çocuk yaşlarında babasının isteği ile Kırımlı İsa Halife'den Kur'an-ı Kerim ve ilmihal dersleri almıştır. Çelebi, bir taraftan kâtiplik görevini yaparken bir taraftan da ilim meclislerine katılmış ve o sıralarda şöhret sahibi olan Kadı-zâde Mehmed Efendi'nin Fatih Camii'indeki vaazlarına katılmış ve derslerine devam etmiştir. Kâtip Çelebi, Kadı-zâde'nin etkisi altında kalmış ve bu sayede okuma-öğrenme hevesi daha da artmıştır.

Kâtip Çelebi, 1039/ 1630 yılında Bağdat'ın geri alınması amacıyla yapılan bir sefere katılmak için Serasker Hüsrev Paşa'yla İstanbul'dan ayrılmıştır ve bu seferler sırasında gördüğü şehirlerle ilgili bilgilere kendi gözlemlerini de katarak eserler kaleme almıştır. Özellikle de Bağdat kuşatmasıyla ilgili bilgilerini *Fezleke* adlı tarih kitabında ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Çelebi, 1041/ 1630'de İstanbul'a dönmüş ve Kadı-zâde ile olan derslerine devam etmiştir.

[3] İdris Bostan (2020), "Kâtib Çelebi", **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/katib-celebi.

Kâtip Çelebi, 1043/ 1633 yılında Safevi ordusunun Van Kalesi'ni kuşatması üzerine Sadrazam Tabanıyassı Mehmed Paşa'yla yeniden sefere çıkan Osmanlı ordusuna katılmıştır. Kâtip Çelebi, Sadrazam'ın ordusuyla Halep'te kışladığı zaman, hac ibadetini yapmak için Hicaz'a gitmiştir. Hac dönüşü Diyarbakır'da ilim meclislerine ve sohbetlere devam etmiştir. Çelebi, bu sefer sırasında özellikle de Halep'te bulunduğu sırada, sonradan yazdığı *Keşfü'z-Zunûn ve Süllemü'l-Vusûl* gibi kitapları için ilk bilgilerini toplamıştır. Son olarak IV. Murad ile 1044/1635 yılında Revan Seferi'ne giden Çelebi, ertesi yıl İstanbul'a döndükten sonra artık seferlere katılmamaya kendisini sadece ilme vermeye karar vermiştir. Çelebi, on yıl devrin ünlü âlimlerinden ders almıştır. İlk önce çok değer verdiği hocalarından A'rec Mustafa Efendi'nin derslerine katılmaya başlamış ve bu süre zarfında A'rec Mustafa Efendi'nin dikkatini çekerek onun en yakın öğrencilerinden biri olmuştur. Çelebi, hocasından aldığı dersler sırasında Kadı Beyzâvî'nin *Tefsir*'ini, Adudüddîn Îcî'nin *Şerhu Muhtasari'l-Müntehâ*'sını, Kadı-zâde'nin *Şerh-i Eşkâl-i Te'sis*'ini, Endülüslü Ebû Muhammed Abdullah el-Ensârî'nin *Arûz-ı Endülüsî*'sini ve Uluğ Bey'in *Zic*'ini takip etmiştir. Kâtip Çelebi, A'rec Mustafa Efendi'den sonra Kürt Abdullah Efendi ile Keçi Mehmed Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Çelebi elindeki bütün imkânları ilim, kitap için kullanmıştır.

Kâtip Çelebi, dönemindeki olaylarla yakından ilgilenmiş ve bu olaylara çözümler bulmak için çaba sarf etmiştir. 1055/1645 yılında başlayan Girit Savaşı'yla birlikte ilgisini çeken coğrafya konusuyla ilgili araştırmalar yapmış ve çeşitli harita çizimleriyle ilgili risaleler incelemiştir. Bu sürede özellikle Piri Reis'in *Kitâb-ı Bahriye*'sini incelemiş ve bu kitapatan yaptığı seçmelerle ve yine bazı tarihçi ve coğrafyacıların haritalarından yararlanarak *Müntehab-ı Bahriye* adlı eserini oluşturmuştur. Çelebi, şakirt olduğu kalemde halife olmak için müracaat etmiş fakat baş halife tarafından müracaatı reddedilmiştir. Bunun üzerine Kâtip Çelebi, onunla tartışmış ve görevden ayrılmıştır. Bu olay üzerine Çelebi inzivaya çekilmiş ve bu süre zarfında kitap yazıp öğrenci okutmakla meşgul olmuştur. Ardından Kâtip Çelebi rahatsızlanmış ve kendi tedavisi için tıp kitaplarını incelemiştir. Sağlığına kavuştuktan sonra kendi oğlu ve Mevlana Mehmed'e astronomi ve geometri dersleri vermiştir. Çelebi 1058/1648 yılının sonlarında süvari mukabelesi kaleminde ikinci halife olmuştur ve ömrünün sonuna kadar bu görevine devam etmiştir.

Kâtip Çelebi, 27 Zilhicce 1067/6 Ekim 1657 Cumartesi günü vefat etmiştir. Kabri bugün Zeyrek-Sebsafâ Camii civarındaki mezarlıktadır.

Kâtip Çelebi, devamlı ilimle meşgul olan ve döneminde yaşanan sıkıntılar için çözüm bulmaya çalışan kendini daima geliştiren ve sorunlara ışık tutan ünlü bir bilgindir. Birçok alanda

yazdığı eserlerini yeni fikir ve yenilikler için değil toplum adına fayda sağlamak için yapmıştır. Çalışkan, iyi huylu ve himmet sahibi olan Çelebi, yaşadığı döneme de şahitlik yapmış bir düşünürdür.

Eserleri

1. *Fezleketü't-Tevârîh*: Arapça olan eserin asıl adı *Fezleketü Akvâli'l-Ahyâr fî 'İlmi't-târîh ve'l-Abâr*'dır. Kâinatın yaratılışından 1641 senesine kadar dönemin genel bir İslam tarihidir. *Arapça Fezleke* olarak tanınmıştır.

2. *Fezleke*: 1592-1655 yılları arasındaki olayların anlatıldığı Türkçe bir Osmanlı tarihidir.

3. *Takvîmü't-Tevârîh*: Hz. Âdem'den 1648 senesine kadar geçen olayları anlatır. Kâtip Çelebi'nin iki ayda yazdığını belirttiği bu esere sonradan bazı zeyiller yapılmıştır.

4. *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*: Osmanlı denizciliği üzerine yazılmış ilk kitaptır. Kâtip Çelebi eserini, 1645'te başlayan Girit seferlerinin başarıya ulaşmamasının devlet adamları ve halk üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak için kaleme almıştır.

5. *Düstûrü'l-Amel*: Osmanlı devlet düzeninin işleyişini, merkezî devlet bütçesinde görülen açığın sebeplerini araştırmak ve buna çözüm bulmak için yazılmıştır.

6. *Târîh-i Kostantıniyye ve Kayâsıre*: *Revnaku's-Saltana* adıyla da bilinen eser, dört Bizans tarihçisi I. Zonaras-N. Khoniates-N. Gregoras-L. Khalkokondyles tarafından yazılan ve 1463'e kadar gelen dünya tarihinin İstanbul'a dair kısımlarının tercümesidir.

7. *Mülûk-ı Küffâr Târihi*: Kâtip Çelebi'nin Johann Carion'un *Chronik* adlı Avrupa Tarihi'nin Mühtedî Mehmed İhlâsî ile yaptığı kısmi tercümesidir.

8. *Cihannümâ*: Bir dünya coğrafyası kitabı olduğu kadar Osmanlı ülkesi için de fiziki ve beşerî bir coğrafya kitabıdır.

9. *Levâmiu'n-Nûr*: Kâtip Çelebi'nin *Cihan-nümâ* için kaynak olmak üzere G. Mercator-J. Hondius'un *Atlas Minor* adlı eserinin Mühtedî Mehmed İhlâsî Efendi ile birlikte Latince'den yaptığı tercümedir.

10. *Müntehab-ı Bahriye*: *Cihan-nümâ*'nın yazımına hazırlık olması için veya yeni başlayan Girit Seferi sırasında, kendisinin Akdeniz'i tanıması maksadıyla *Kitab-ı Bahriye*'yi esas alarak yazdığı eserdir.

11. *Keşfüz'z-Zunûn*: Kâtip Çelebi'nin girişinde ilimler hakkında bilgi verdiği, Arapça yazılmış İslam âleminin ilk büyük bibliyografya kitabıdır.

12. *Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakati'l-Fuhûl*: Çoğunlukla *Keşfü'z-zunûn*'da adı geçen kitapların yazarlarına ait, alfabetik sırayla yazılmış Arapça bir tabakat kitabıdır.

13. *Câmiü'l-Mütün min Celli'l-Fünûn*: Kâtip Çelebi'nin çeşitli ilim dallarına ait okuduğu ve okuttuğu yirmi yedi eserin özet ve şerhlerinden oluşan eserdir.

14. *Mîzânü'l-Hak fî İhtiyâri'l-Ehak*: XVII. yüzyılın ortalarında Kadı-zâdeliler ile Sivâsîler arasında cereyan eden tartışmalı bazı dinî konular hakkında aklıselim ile yol gösteren ve orta yolu tutmayı öğütleyen nasihat kitabıdır.

15. *İlhâmü'l-Mukaddes mine'l-Feyzi'l-Akdes*: Kâtip Çelebi'nin astronomi ile uğraştığı sıralarda kutuplarda namaz ve oruç ibadetlerinin nasıl belirleneceği, dünyada güneşin batıdan doğduğu bir yerin olup olmadığı ve Mekke'den başka dünyada dört yönden kıbleye dönülebilecek bir yer bulunup bulunmadığı şeklindeki üç soruya cevap bulmak maksadıyla kaleme aldığı bir risaledir.

16. *Tuhfetü'l-Ahyâr fi'l-Hıkem ve'l-Emsâl ve'l-Eş'âr*: Felsefi ve edebî fıkralar, çeşitli menkıbeler, hayvanlar âlemi hakkında ilginç bilgiler bulunan ansiklopedik bir sözlüktür.

17. *İrşâdü'l-Hıyârâ ilâ Târîhi'l-Yunân ve'r-Rûm ve ve'n-Nasârâ*: Avrupalıların dinî anlayışları ile siyasi, idari ve sosyal durumları hakkında Osmanlı ilim adamlarını bilgilendirmek amacıyla yazılmıştır.

18. *Dürer-i Müntesire ve Gurer-i Münteşire*: Niyet, kıble, yemek ve yemek adabı, ibadet, havf ve reca, satranç, kanaat ve hazır cevaplık gibi pek çok konuda faydalı bilgiler içeren bir mecmuadır.

B.2. TERCÜME-İ ENVÂR-I SÜHEYLÎ-İ KÂTİP ÇELEBİ HAKKINDA

Kelîle ve Dimne'nin bir tercümesinin de Kâtip Çelebi'ye ait olduğu düşünülmektedir.

Zehra Toska[4], *Kelîle ve Dimne*'nin tercümesiyle ilgili bilgi verirken Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde YZ A 26 numarda bulunan bir tercümeden bahsetmiştir. Eser baştan ve sondan çok eksiktir ve bu yüzden eserin kime ait olduğu, hangi dilden çevrildiği, kim tarafından nerede istinsah edildiği bilinmemektedir.

[4] Zehra Toska, **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mes'ûd Çevirisi**, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1989, s.26.

Zehra Toska'nın tespitine göre eser, Kul Mesud'un tercümesine göre daha sonraki devirlerde tercüme edilmiştir ve Toska eserin Arapçadan tercüme edildiğini düşünmektedir. "Bu çeviride Kul Mesud çevirisinde olduğu gibi nazım parçalarına ve tasvirlerine yer verilmemiş, atasözlerine, hadis ve ayetlere rastlanmamakla birlikte son derece yalın bir dil kullanılmıştır." (Toska, 1989: 26) 2008-2010 yıllarında Günay Kut tarafından yürütülen Millet Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmalarının Kataloglanması projesinde Zehra Toska'nın bahsettiği eserin tam tercümesine ulaşılmıştır. Eserin nüsha tavsifi şu şekildedir:

Nüsha, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Edebiyat 369 numarada kayıtlıdır. Eser, Süleyman Habib tarafından 24 Recep 1126/ 5 Ağustos 1714 yılında istinsah edilmiştir. Tercümenin yazısı nesih yazıdır ve yer yer de harekelidir. 105 varaktan oluşan tercümenin her sayfasında 19 satır bulunmaktadır. Tercümenin 1b ve 2a yapraklarındaki cetveller yaldızlı, diğer yapraklarındaki cetveller ise kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Tercümenin 1b sayfasında yer alan "*Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi*" yazan bir serlevha vardır.

Eserin zahriyye kısmında şu mülkiyet kayıtları bulunmaktadır:[5]

1a sayfasında Seyyid Mehmed adına 1261/1845-46 tarihli bir mülkiyet kaydı bulunmaktadır.

1a'da mutasarrıf-ı İskenderiye Mustafa adına 7 Şevval 1254/ 24 Aralık 1838 tarihli bir mülkiyet kaydı vardır ve altında aynı isme ait bir mühür bulunmaktadır.

1a'da hulefâ-i Âmidden Alî Rızâ'ya ait bir mülkiyet kaydı vardır ve altında aynı isme ait mühür vardır.

1a'da okunmayan bir mühür ve Mustafa Sıdkî yazan başka bir mühür vardır.

Eserin yine zahriyye kısmında iki defa yazılan şu not bulunmaktadır:

"*bu nüsha merhûm u mağfûrun leh Sultân Mehmed Hân ... hümâyûnları ile merhûm Kâtip Çelebi tercüme eyledügi Envâr-ı süheylî tercümesidir"*

Bu kaydın hemen yanında şu bilgi vardır:

"Kelîle ve Dimne'nin Hümâyûn-nâmler gibi Fârisî ve Türkî tercümeleri mevcûd iken Kâtip Çelebi merhûm gibi bu edâda tercümeye (....) âşikârdır"

[5] Sadık Yazar, **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.860.

Bu nüshada 6a'ya kadar süren sanatlı bir üslupla yazılan mukaddime kısmı bulunmaktadır. Bu mukaddime kısmında 2b'ye kadar süren hamdele ve salvele kısmı yer almaktadır. Mütercim 2b'den sonra konuya giriş mahiyetinde bazı açıklamalara yer vermiştir ve bu kısım da 4a'ya kadar devam etmiştir. Mütercim 4a'dan sonra 6a'ya kadar süren kısımda devrin padişahına övgülerde bulunmuştur. Bu giriş kısmında mütercim, İslam dininin dünyaya yayılması ve bunu da âdil, dürüst bir padişahla olacağını ve insanların da adil padişaha itaat edeceği ve bu şekilde dünyada dirlik, düzenin sağlanacağını dile getirmiştir. Böyle padişahlar olmaması durumunda ne gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkacağını açıklamıştır. Mütercim bu kısımdan sonra sözü *Kelîle ve Dimne*'ye getirmiş ve iyi, adil bir padişahın neler yapması gerektiğini hayvanların dilinden hikâyeler anlatarak anlatmaya çalışmıştır. 4a'ya kadar devam eden bu kısmın ardından mütercim, devrin padişahının övgüsüne geçmiştir ve bu kısım da 6a'ya kadar devam etmiştir. Mütercim bu kısımda padişahı hem mensur olarak övmüş hem de Arapça, Farsça, Türkçe manzum ifadelerle övmüştür. Son olarak bu övgü kısmında padişahın ismi söylenip ardından padişahın Kelîle ve Dimne kitabını çok sevdiğini ve padişahın isteği üzerine mütercim eseri tercüme ettiğini söylemiştir.

"6a'da Kâtip Çelebi'nin ismi kaydedildikten sonra, Kelîle ve Dimne kitabının tercümesi başlamaktadır." (Yazar, 2011: 861)

Çalışmamızın başında da bahsettiğimiz gibi edebiyatımızda *Kelîle ve Dimne* tercümeleri üç kaynaktan gelmektedir. İlki Kul Mesud ve Nasrullah'ın Farsça versiyonu, ikincisi Kâşifî'nin *Envâr-ı Süheylî* adıyla yaptığı Farsça versiyonu, üçüncüsü ise bütün versiyonların ana kaynağı olan İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonudur.

Bu tercümenin bölümleri ve mütercimin eserde geçen ifadeleri göz önüne alındığında tercümenin İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan tercüme edildiği görülmektedir. Bu tespitten sonra eserin *Envâr-ı Süheylî*'den çevrildiğine dair verilen bilginin yanlışlıkla verildiği anlaşılmaktadır.

Mütercim 6a'da şu kısma yer vermektedir:

"... bu kitâbı Fârisîden Arabîye dönderüp te'lif iden kimesne bu bâbı kendüsi bu kitaba ilhak itmişdür ..."

İbnü'l-Mukaffa'nın tercümesi Farsça bir kaynaktan tercüme edilmiştir. Yukarıdaki "Fârisîden Arabîye dönderüp" ifadesinden de anlaşılacağı üzere Kâtip Çelebi'ye nispet edilen bu eser, İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan bir çeviridir. İbnü'l-Mukaffa çevirisine bir mukaddime, asıl kaynakta olmayan bazı bölüm ve hikâyeler eklemiştir. "Zehra Toska De

Sacy'nin sıralamasını esas alarak Mukaffa'nın tercümesindeki bölümleri çıkarmıştır. Asıl Kelile ve Dimne hikâyesinin başlangıcına kadar olan bölümler şunlardır:

1. Ali b. Şâh'ın Mukaddimesi
2. Bürzuye'nin Hindistan'a gidip kitabı ele geçirmesi
3. Mukaffa'nın mukaddimesi
4. Bürzuye'nin biyografisi" (Yazar, 2011: 863)

Eserdeki bölümlerin Mukaffa'nınki ile eşleşmesi ve genel olarak verilen bu eserin Mukaffa'nın eserinin bir tercümesi olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Eserde zahriyye kısmının dışında Kâtip Çelebi'nin ismi iki defa geçmektedir. İlki 1b'de serlevhada yazan "*Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtib Çelebi*"dir. Bu kaydın müstensih tarafından yanlışlıkla eklendiği düşünülmektedir. İkincisi 6a'da "mütercimü hâzel'l-kitâb el-fakîr Mustafa Halîfe eş-şehîr bi-Kâtib Çelebi" şeklinde geçen kayıttır. Bu kayıt mütercime aittir ve sonradan yazılmamış olup eserin aslında vardır. Yine el-fakîr sözcüğünden de anlaşılacağı üzere kayıt mütercime aittir.

Mütercim eserinin 5b kısmında kendisini şu ifadelerle tanıtmaktadır:

"...bu kitâb-ı müstetâba tabî'at-ı sa'âdet-hilkatlerinde nev'an meyl ü rağbet olup bu 'abd-ı hakîr-i kesîrü't-taksîrlerine ta'mîm-i fevâyid-i enâm ve teksîr-i menâfi'-i hâss u 'âm içün emr-i lâzımu'l-ittibâ' ve fermân-ı cihân-metâ'ları vârid oldı ki kitâb-ı mezbûrun ebkâr-ı ma'ânîsi ki tutuk-ı elfâz-ı ibretiyye-i garîbe ve hucub-ı kelimât-ı muğlaka-i acîbe ile mehcûb u mestûr ..."

Tercümede 5a'da "Sultân Mehmed Hân bin İbrâhîm Hân" şeklinde geçen kayıttan da anlaşılacağı üzere eser IV. Mehmed için kaleme alınmıştır. Zaten eserde 4a'dan sonra padişahın övgüsüne başlanmıştır. Manzum ifadelerin yoğunlukta olduğu bu medhiyye bölümü 5b'de son bulmuştur.

IV. Mehmed'in saltanat yılları 1648 ve 1687 yılları arasındadır. Kâtip Çelebi de çoğu eserini bu yıllar arasında vermiştir. Çelebi devlet büyükleri için pek fazla eser kaleme almamıştır. Fakat yine de *Keşfü'z-Zünûn*, *Tufetü'l-Kibâr*, *Cihânnüma*, *Düstûrü'l-Amel* gibi eserlerini IV. Mehmed için yazmıştır. Bu bilgiler de eserin IV. Mehmed'e ithaf edildiği kaydını daha da güçlendirmektedir.

Eser, Kâtip Çelebi'nin diğer eserleriyle karşılaştırılmış ve bazı benzerlikler ortaya çıkmıştır. "Kâtip Çelebi, eserlerinin mukaddime bölümünün hamdele ve salvele bölümlerinde; eserin konusunu anımsatacak kelime kadrosunu kullanarak bir metin oluşturma temayülü

içerisindedir." (Yazar, 2011: 864) Çelebi genellikle eserlerinin girişinde yazacağı eserin konusuyla ilgili ön bilgilendirme yapmaktadır. Yine bu eserinde de medhiyye kısmında ve kendinden bahsederken kullandığı ifadelerle elimizdeki tercümede bahsi geçen konular arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz bilgiler tercümenin Kâtip Çelebi'ye ait olduğunu gösteren hususlardır. Fakat hiçbir kaynakta bu tercümenin Kâtip Çelebi'ye ait olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn* adlı eserinde Kelîle ve Dimne ile ilgili bilgiler vermiştir. Fakat kendisinin böyle bir tercümesi olduğu ya da ileride böyle bir tercüme yapacağına dair bir bilgi vermemiştir. Bundan ötürü bu tercümenin kesin olarak Kâtip Çelebi'ye ait olduğunu söyleyemiyoruz.

B.3. ESERİN NÜSHALARI

Sözü geçen eserin iki nüshası bulunmaktadır. İlki Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ A 26 numarada kayıtlı bir tercümedir. Fakat bu tercüme baştan ve sondan eksik olduğu için nüshayla ilgili fazla bir bilgiye sahip değiliz. İkincisi ve eserin tam nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emiri 369 numarada kayıtlıdır. Eserin nüsha tavsifi "*Tercüme-i Envârı Süheylî-i Kâtip Çelebi* Hakkında" başlığı altında verilmiştir.

B.4. ESERİN İÇERİĞİ

Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi, ahlak ve siyaset gibi önemli konular üzerinde duran didaktik bir eserdir. Eserde iyilik, doğruluk , yardımseverlik gibi konuların işlenmesi yanı sıra kötülük, yalancılık, adaletsizlik ve zulüm gibi kavramlar üzerinde de durulmaktadır.

Eser toplam 11 baptan oluşmaktadır ve her bap kendi içinde hikâyelere ayrılmaktadır. Baplar, hikâyeler ve geçtikleri varak numaraları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 1):

Tablo 1: Metindeki Baplar, Hikâye Başlıkları ve Varak Numaraları

Bap Başlığı	**Hikâye Başlıkları**	**Varak Numarası**
Dördüncü Bap: Arslanın Dimneye Doğruluk Eylediği		**49b-59b**
	- Bezirgan Avratı, Nakkaş, Köle	51b-52a
	- Nadan Tabib	54b-55a
	- Herif ve İki Avratı	55b-56a
	- Merzuban Avratı ve Doğancı	58a-59a
Beşinci Bap:		**59b-68b**
	- Sıçanın Hikâyesi	63a-66a

Kuzgun, Sıçan, Güvercin, Kaplumbağa ve Geyik	- Konuğun Hikâyesi	63b-64b
	- Avcı, Kurt ve Domuz	64a
Altıncı Bap: Zaglar (Kargalar) ve Ügüler (Baykuşlar) Dasitanı		**68b-79a**
	- Ügüyü Başkan Seçtirmeyen Zag Hikâyesi	70b-72b
	- Filler Hikâyesi	70b-71b
	- Tavşan, Keklik ve Oruç Tutucu Çetük (Çetük) Hikâyesi	71b-72b
	- Zahid ve Koyun Hikâyesi	73a
	- Bezirgan Avratı ve Ugrı Hikâyesi	74a-74b
	- Zahid, Ugrı ve Dev (Şeytan) Destanı	74b-75a
	- Bezirgan ve Onun Yavuz İşli Avratı	75a-76a
	- Zahid ve Sıçan Dasitanı	76a-76b
	- Zayıf Yılan ve Kurbağa Hikâyesi	77b-78a
Yedinci Bap: Çetük (Kedi) ve Sıçan		**79b-82a**
Sekizinci Bap: Maymun ve Su Bağası		**82b-87a**
	- Arslan, Çakal ve Eşek Hikâyesi	85b-87a
Dokuzuncu Bap: Zahid ve Göjen (Gelincik) İçinde		**87a-88b**
	-Zahid Kişi Dasitanı	87b-88a
Onuncu Bap: Melik ve Fetre Hikâyesi		**89a-91b**
On Birinci Bap: Melik ve Bilad Vezir Hikâyesi		**92a-105a**
	- Erkek ve Dişi Güvercin Hikâyesi	96b-97a

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLA ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde düzenli ve tutarlı imladan söz etmek mümkün değildir. Bu dönemde yazılan eserlerin imlası düzensiz ve kuralsızdır. Dönem ürünlerinde hem Eski Türkçe imla geleneğinden gelen Uygur ve hem de Arap-Fars imla geleneğinden gelen imla geleneklerinin izleri görülmektedir. Ayrıca eserlerde müstensihlerin imla özellikleri noktasında gereken hassasiyeti göztermedikleri de malumdur.

Eserin çoğu kısmının harekesiz olması dönemin kurallaşan ve kurallaşma yoluna giden imla özelliklerini kimi noktada sağlıklı olarak tespit etme imkânını verememektedir. Metinde aynı kelimenin ya da eklerin farklı sayfalarda farklı harekelendiği ya da hiç harekelenmediği örenkeler mevcuttur.

Üzerine çalıştığımız eser, hem Eski Anadolu Türkçesi hem de Klâsik Osmanlı Türkçesi dil özelliklerini taşısa da her iki dönem için de az da olsa aykırılıklar bulunmaktadır. Bunun sebebi eserin bir geçiş dönemi mahiyetinde olması ve yazıldığı dönemin dil özelliklerinin tam oturmamassına bağlanabilir.

1.1. ÜNLÜLERİN İMLASI

1.1.1. /a/ Ünlüsünün İmlası

Metinde /a/ ünlüsü söz başında çoğunlukla elif (ا) ile bazen de üstünlü elif (ٰ) ile yazılmıştır.

aġlayasın (56b/2)

āḫiretde (54a/3)

alup (54b/13)

anasına (55b/1) 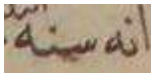

anda (71a/2)

/a/ ünlüsü söz içinde elif (ا) ve hareke ile yazılmış, kimi zaman da harf ve hareke kullanılmadan yazılmıştır.

ay**a**ḳları (75b/8) 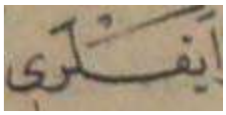

b**a**ş (91a/19) 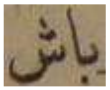

ḳ**a**lmaz (75a/3)

ḳ**a**nḳı (100a/6)

ṭ**a**şra (73a/19) 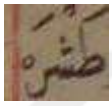

/a/ ünlüsü söz sonunda güzel he (ه) ve bazen de elif (ا) ile yazılmıştır:

bulun**a** (83a/14)

ḳal**a** (99b/18)

ol**a** (76a/12)

ṣoŋr**a** (74a/10) 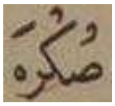

var**a** (100a/3)

1.1.2. /e/ Ünlüsünün İmlası

Metinde /e/ ünlüsü söz başında çoğunlukla elif (ا) ile, bazen de üstünlü elif (ٱ) ile yazılmıştır:

eglensem (75a/18) 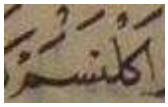

el (63b/9)

eşek (85b/11)

eyleye (60b/9)

eyü (55a/1)

Metinde söz içinde /e/ ünlüsü harekeli sözcüklerde üstün (́) ile bazen de güzel he (ه) ile yazılmıştır. Bazı durumlarda söz içinde /e/ ünlüsünün yazılmadığı da olmuştur:

eyl**e**yüp (54a/19) 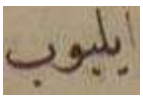

gel**e**n (71b/12) 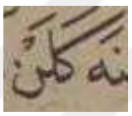

güneşe (76b/8) 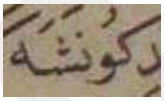

kimesn**e**dür (71b/10) 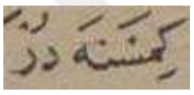

mert**e**be (53b/2)

Metinde söz sonunda /e/ ünlüsü güzel he (ه) ile yazılmıştır:

bilesinc**e** (60a/8) 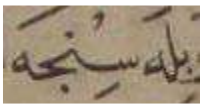

birin**e** (54b/8)

eyley**e** (61b/3)

kimesn**e** (55b/10)

nesney**e** (61b/3)

1.1.3. /ı/, /i/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /ı/ ve /i/ ünlüleri elif(ا), elif + ye (ای) ile; harekeli sözcüklerde ise kesreli elif (اِ) ve kesreli elif + ye (ایِ) ile yazılmıştır:

ıssı (62a/2)

içine (60a/4) 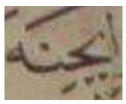

içürdi (55a/9) 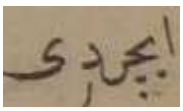

isteye (61b/5)

işler (60a/4)

Metinde söz içinde /ı/ ve /i/ ünlüleri /ye/ (ی) veya hareke ile gösterilmiştir. Bazen herhangi bir harfle veya hareke ile gösterilmemiştir:

b**i**lüp (57a/16)

biris**i**ne (58b/2) 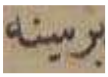

ḳarışa (65a/11)

yarın (58a/14) 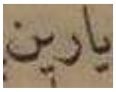

yėr**i**ne (59b/1)

Metinde söz sonunda /ı/ ve /i/ ünlüleri /ye/ (ی) yazılmıştır:

bun**ı** (66a/6)

daḫ**ı** (58a/8)

elin**i** (63b/7)

degişd**i** (64b/5) 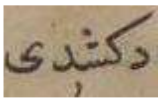

ḳoyd**ı** (75a/1) 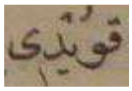

1.1.4. /o/, /ö/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /o/ ve /ö/ ünlülerinin yazımında elif + vav (او) kullanılmıştır:

olur (79a/5)

orta (104a/8)

ögrene (60b/9)

öŋine (57b/9)

öyle (92a/14)

Metinde söz içinde /o/ ve /ö/ ünlüleri /vav/ (و) şeklinde yazılmıştır. Bazı yazımı kalıplaşmış sözcüklerde harf veya hareke kullanılmamıştır:

b**ö**yle (57a/4)

b**ö**yük (91b/16) 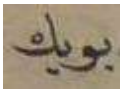

ḳ**o**ya (63b/3)

ṣ**o**ŋra (82a/19) 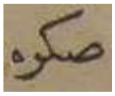

y**o**ḳdur (61b/2)

Türkçe sözcüklerde ilk heceden sonra /o/ ve /ö/ ünlüleri bulunmadığı için metinde söz sonunda /o/ ve /ö/ ünlülerinin kullanımını gösteren örnek mevcut değildir. Metinde sadece bir fiil eksiz emir çekiminde söz sonunda /o/ ünlüsü ile yazılmıştır:

ḳ**o** (95a/16)

1.1.5. /u/, /ü/ Ünlülerinin İmlaları

Metinde söz başında /u/ ve /ü/ ünlüleri elif + vav (او) ile yazılmıştır:

ufatdı (86b/12)

uyurdı (65b/8)

uzun (99b/19)

üçünci (74b/7) 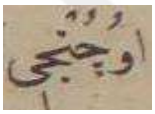

üzerine (54b/5) 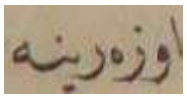

Metinde söz içinde /u/ ve /ü/ ünlüleri /vav/ (و) ile yazılmıştır. Bazı sözcüklerde herhangi bir harf veya hareke kullanılmamıştır:

bud**u**r (69a/19) 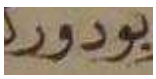

deg**ü**ldür (54b/2) 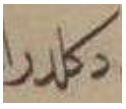

ėd**üp** (81a/4) 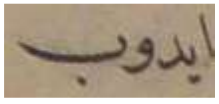

ṣov**u**ḳ (82a/4) 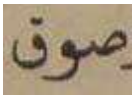

olur (55a/1)

Metinde söz sonunda /u/ ve /ü/ ünlüleri vav (و) ile yazılmıştır. Bazen de herhangi bir harf veya hareke ile gösterilmemiştir:

ayru (56b/17)

dürlü (62a/13)

eyü (62a/6) 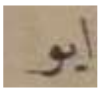

kend[ü] (92a/18)

uyu (76a/1) 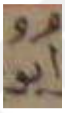

1.2. ÜNSÜZLERİN İMLASI

Metinde ünsüzlerin yazımında bir düzensizlik söz konusudur. Özellikle Türkçe kelimelerde /ç/ ve /p/ ünsüzleri, metinde hem /çim/ (چ) ve /pe/ (پ) hem de /cim/ (ج) ve /be/ (ب) ile yazılmıştır. "Arap yazısının Türkçenin ses yapısını karşılamaktaki yetersizliği dolayısıyla, özellikle ilk dönem metinlerinde, ön ve son seslerde ç, p fonemleri bulunan kelimelerin, bu fonemleri, b, c harfleri ile karşıladıkları bilinmektedir" (Korkmaz, 2005: 500).

1.2.1. /ç/ Ünsüzünün İmlası

Metinde /ç/ ünsüzünün yazımında /çim/ (چ) ve /cim/ (ج) kullanılmıştır. Ancak metinde Türkçe kelimelerin İmlasında ister /çim/ ve isterse /cim/ kullanılmış olsun metin içinde tutarlılık sağlaması bakımından /ç/ kullanılmıştır:

üç (84b/169)

üçüncüsüne (69a/17) 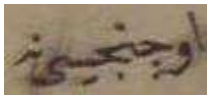

güçleri (89b/11) 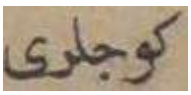

1.2.2. /ŋ/ Ünsüzünün İmlası

Genizsil art damak /ŋ/ ünsüzü metinde /kef/ (ك) ile yazılmıştır:

anı**ŋ** (70a/7)

bunu**ŋ** (96a/3)

de**ŋ**izde (61a/1) 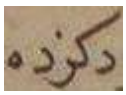

ėtse**ŋ** (90a/15) 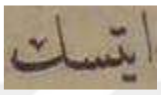

ṣo**ŋ**ra (89b/13) 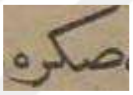

1.2.3. /p/ Ünsüzünün İmlası

Metinde Türkçe sözcüklerde söz başı, söz içi ve söz sonunda /p/ ünsüzünün İmlasında /p/ (پ) ve /b/ (ب) ünsüzleri kullanılmıştır:

i**p** (73a/7)

i**p**i (68b/4)

ḳa**b**lubaġa (63a/5)

olu**p** (55b/2)

Eserde {-(U)p} zarf-fiilinin İmlasında /b/ (ب) tercih edilmiştir:

alu**p** (58b/16)

bilü**p** (57a/16) 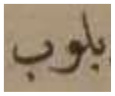

bitü**p** (89b/9)

ėdü**p** (57a/5)

vėrü**p** (92b/10) 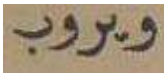

1.2.4. /t/ Ünsüzünün İmlası

Metinde Türkçe kelimelerin İmlasında söz başında /t/ ve /d/ ünsüzlerinin yazımında ikili yazım şekilleri görülmüştür:

ṭağda (68b/14) 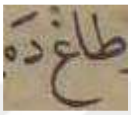

ṭutar (67b/18)

1.3. SÖZCÜK VE EKLERİN İMLASI

1.3.1. kim Bağlacının İmlası

Bu bağlaç, “كم” şeklinde metinde birkaç yerde geçmiştir:

kim (55b/8)

kim (64a/11)

kim (64b/13)

kim (89b/2)

kim (103b/18)

1.3.2. ki Bağlacının İmlası

"که" şeklinde kendisinden önceki sözcükle ayrı ve bitişik olarak yazıldığı örnekler bulunmaktadır:

dėmişlerdür **ki** (53b/14)

egerçi **ki** (54b/1)

eyledi **ki** (56a/2)

oldur **ki** (54a/2)

vaḳtā **ki** (63a/12)

1.3.3. daḫı Bağlacının İmlası

Bu bağlaç metinde hep kendinden önceki sözcükten ayrı olarak yazılmıştır:

ḳuşlar **daḫı** (72b/10) 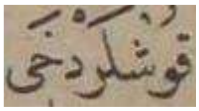

maymūn **daḫı** (83b/3) 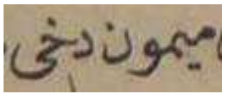

ol **daḫı** (54b/19) 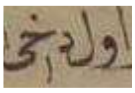

sen **daḫı** (58a/4) 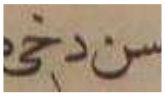

ve **daḫı** (53b/3)

1.3.4. için Cevher Fiilinin İmlası

"için" edatı metinde genelde ayrı yazılmıştır ancak az da olsa kendisinden önce gelen kelimeye bitişik yazıldığı da görülmüştür:

anuŋ**çün** (59a/3)

benüm **için** (57a/13)

esne **için** (88a/18) 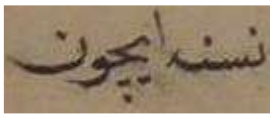

ḳurtarmaġ i**çün** (91a/19)

olmaġ**içün** (62b/4)

1.3.5. {-dUr} Ek-fiilinin İmlası

{-dUr} ek-fiilinin kalıplaşmış kullanımları mevcuttur:

bu**dur** (81a/4)

degül**dür** (81a/2) 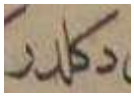

gibi**dür** (62a/4) 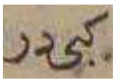

ḳavī**dür** (76b/12) 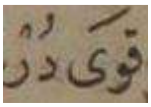

yalan**dur** (76a/5) 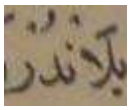

1.3.6. ḳadar Sözcüğünün İmlası

"kadar" sözcüğü metinde kendinden önceki sözcükten ayrı yazılmıştır:

bėsleyecek **ḳadar** (66a/5)

bu **ḳadar** (64a/1)

nė **ḳadar** (55b/10)

oldugı **ḳadar** (64a/13)

şu **ḳadar** (53b/9)

1.3.7. i- Cevher Fiilinin İmlası

Metinde i- cevher fiili bazen kendisinden önceki sözcükle bitişik bazen de ayrı yazılmıştır:

bilürken (53b/18)

degül **i**di (79a/10) 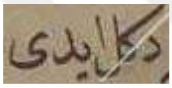

öldürdüŋ **i**se (78a/2)

var **i**ken (81b/15)

varımış (74a/18) 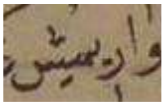

1.3.8. ile sözcüğünün İmlası

Metinde “ile” sözcüğünün İmlasında bir tutarlılık yoktur. Bazen kendisinden önce gelen sözcükle ekleşerek birleşik yazılmış, bazen de ayrı yazılmıştır:

ʿaḳl**ıla** (71a/7) 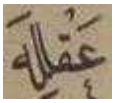

eri**yle** (55b/19) 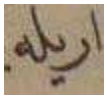

müşāvere **ile** (100a/19) 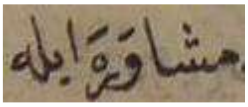

ṭırnaḳları**yla** (59a/11) 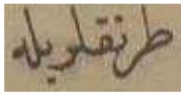

yaḳınlığı **ile** (76a/6) 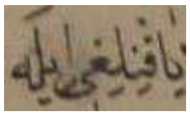

1.3.9. Zamir /n/'sinin İmlası

Metinde zamir /n/'sinin İmlasında /nun/ (ن) kullanılmıştır. Ancak "kendü" dönüşlülük zamirine belirtme ve yönelme hâl ekleri geldiğinde zamir /n/'sinin yerine /y/ (ى) kullanılmış ve ayrılma hâli eki geldiğinde de zamir /n/'si kullanılmamıştır:

eli**n**den (82b/13)

evi**n**den (66a/3)

kendü**den** (101b/4) 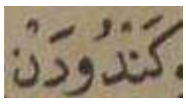

kendü**ye** (53b/18) 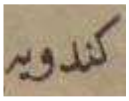

kendü**yi** (100b/6) 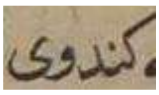

1.3.10. Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlası

Metinde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlasında orijinal şeklinden sapmalar bulunmaktadır:

dā**y**imā < dāʾ**i**mā (85a/4) 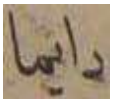

mā**yil** < māʾ**il** (55a/2) 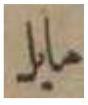

ṭā**yi**fe < ṭāʾ**i**fe (63b/19)

sā**yir** < sāʾ**ir** (63b/2)

zā**yid** < zāʾ**id** (66a/11)

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2.1. SES BİLGİSİ

2.1.1. Ünlüler

Metinde kullanılan /a, e, i, o, ö, u, ü/ ünlülerine ek olarak Türkçenin dokuzuncu ünlüsü olarak kabul edilen kapalı /ė/ sesi bulunmaktadır.

2.1.1.1. Kapalı /ė/

Eski Türkçeden günümüze kadar kapalı /ė/ ünlüsünün varlığı sürekli tartışma konusu olmuştur. Göktürk metinlerinde bazı kelimelerin ilk hecesinde bulunan 'i' ünlüsünün bazen yazılıp bazen yazılmaması ve Yenisey Yazıtlarında ise aynı sesin özel bir işaretle gösterilmesi kapalı /ė/'nin varlığını ortaya koymaktadır. Daha sonra gerek Uygur Yazıtlarında gerekse Arap harfli metinlerde bazı kelimelerin kök hecelerinin bazen i, bazen e ile yazılması bazense hiç gösterilmemesi eski metinlerde bir tutarsızlık olarak devam etmiştir.[6]

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlıcada kök hecede e sesi için ى ye yazılışı yaygındır. Türkologlar bugün, çoğunlukla Türkiye Türkçesinde e ile söylenip de Eski Anadolu Türkçesi ve Eski Osmanlıcada ى ye ile işaretlenmiş köklerde bir kapalı /ė/ görme eğilimindedirler. Ancak K. Foy[7], 13. yüzyıl Osmanlıcasında bu sesin i olduğunu düşünmektedir. Foy'a göre Göktürkçede olduğu gibi Osmanlıcada da aynı lehçe içinde e ve i'li çift şekiller mevcuttur (Yılmaz, 1991:531).

EAT ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde kapalı /ė/'nin esre, bazen esreli ye bazen sadece esre ve üstün birlikte kimi zamansa esreli üstünlü ye ile gösterilmektedir (Erdem ve Gül, 2006: 114). Metinde kapalı /ė/'nin yazımında bazen /y/ (ى), bazen hareke ve bazen de ne hareke ne de /y/ (ى) kullanılmıştır:

dėdügüŋ (54a/7) 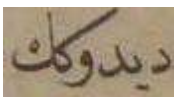

gėdecegi (75b/1) 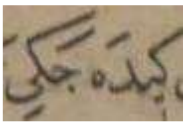

[6] Bkz. Süleyman Efendioğlu, **Cinânü'l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler)**, 1. Baskı, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 2013. s. 54-58.
[7] Bkz. Karl Foy, **Das Aidinisch-Türkische**, Keleti Szemle 1, 1900, s.180-186.

gėrçek (58a/5) 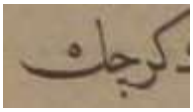

yėmek (56a/15)

yėne (71a/19)

2.1.1.2. Ünlü Uyumları

a) Dil Uyumu

Türkçenin temel ses uyumu (Gülsevin, 2013: 39) olan ve "Türkçenin tarihî devirlerinden beri en belirgin ses özelliği, dil uyumudur. Kök ve ek morfemlerin seslilenmesini sınırlayan bir kaide hâlinde ortaya çıkan bu uyum ET devresinden beri Türk dillerinde görülür." (Develi, 1993: 28) Metinde genel olarak dil uyumu sağlanmıştır. Sadece {-ken} zarf-fiil ekinin bu uyuma uymadığı görülmüştür:

oturur**ken** (76b/1)

ṭurur**ken** (59b/16)

uyur**ken** (92a/5) 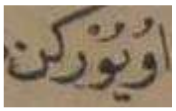

var**ken** (91a/11) 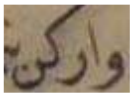

b) Dudak Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, dudak benzeşmesi ve küçük ünlü uyumu olarak da bilinen dudak uyumu, Türkçenin tarihî dönemlerinde, dil uyumu kadar sağlam değildir. "Günümüz Türkiye Türkçesinin yazı dilinde ve kısmen Eski Türkçe döneminde düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum gösteren şekillerin Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde çeşitli sebeplerden ötürü uyum dışı kaldığı bilinmektedir. Bu uyumsuzluğun sebeplerini iki grupta toplamak mümkündür: İlki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde hayli ilerlemiş olan "yuvarlaklaşma", ikincisi ise "düzleşme" hadisesidir (Gökçe, 2009: 993). Türkçenin tarihî

dönemleri incelendiğinde Eski Anadolu Türkçesi dönemi dudak uyumunu bakımından Türkçenin en istikrarsız olduğu dönemdir. Eserde dudak uyumuna uygun olan ve olmayan örnekler görülmektedir:

begendi (94a/5) 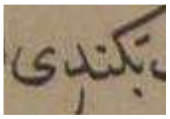

eksikdür (70b/13)

gizlü (70b/1)

ṣaḳınasız (72a/9)

uyanuḳ (74b/3)

Dudak uyumuna aykırı olarak sözcük kök ve gövdelerinde görülen yuvarlaklıklar

1.Eski Türkçeden Beri Dudak Uyumuna Aykırı Olan Örnekler:

altun (< OT. altun, KT G 5, KT K 12, BK K 3, BK G 11, T 48) (Aydın, 2017: 142) (84b/1)

eyü (< OT. edgü, KT G 6, 6, 7, KT D 23, BK K 4, 4, 5, 14, BK D 19, 39, BK G 12, O 18, KÇ 3) (Aydın, 2017: 150) (85a/1)

kendü (< OT. kentü, KT D 23, KT K 4, BK D 19) (Tekin, 2020: 149) (53b/10) 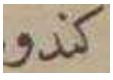

2. Söz Sonu –ġ/ -g Ünsüzlerinin Sıfırla Nöbetleşmesi Sebebiyle:

Eski Türkçede birden fazla heceli sözcüklerin sonundaki –ġ/ -g sesleri Eski Anadolu Türkçesine geçerken düşmüştür ve düşmenin sonucunda da bazı sözcüklerde kendinden önceki

düz ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Klâsik Osmanlı Türkçesinde bu durumun hem uyum dışı hem de uyuma girmiş şekilleri mevcuttur:

ayr**u** (< KT. adrıḳ, DLT 62/48) (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2020: 541) (56b/17)

Metinde son ses –ġ/ -g sesinin sıfırla nöbetleşmesine rağmen ünlüsü yuvarlaklaşmayan örnekler vardır:

ayr**ı** (< KT. adrıḳ, DLT 62/48) (88b/18)

ḳat**ı** (< KT. ḳatıġ, KB 478) (93b/16)

Yukarıda sıralanan sebepler dışında metinde dudak uyumuna aykırı sözcükler de bulunmaktadır:

içün (< OT. üçün, KT D 3, BK D 4, BK D 28) (Tekin, 2020:182) (62b/5)

Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna aykırı olup metinde uyuma giren sözcüler de bulunmaktadır.

a) İlk hecesindeki yuvarlak ünlünün etkisiyle bazı sözcüklerin ikinci hecesindeki düz-dar ünlünün eserde birkaç yerde, yuvarlaklaşıp uyuma girdiği görülmüştür:

oḳ**u**dı (< OT. udıma- KT D 27, BK D 22) (57b/3)

ḳurt**u**luruz (60b/6) 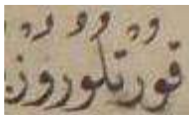

uy**u**r idi (< KT oḳı- KB 75, 257) (92a/7) 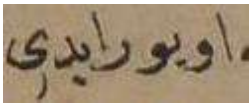

b) İlk hecesi düz, ikinci hecesi yuvarlak ünlülü Eski Türkçeki “bedü-“ fiili de ikinci hecedeki yuvarlak ünlünün ilk hecedeki düz ünlüyü yuvarlaklaştırarak uyuma girdiği görülmüştür:

b**öyü**klerindendür (74a/8) 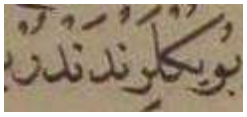

b**öyü**r (76b/5) 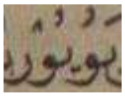

Eklerde Görülen Dudak Uyumuna Aykırı Olan Örnekler

1. Eski Türkçe Döneminde de Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

Fiilden İsim Yapma Eki {-Uk}:

art**uḳ** (71a/5)

del**üge** (81b/1)

eksük (56b/19) 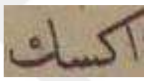

uyan**uḳ** (74b/3)

Ettirgenlik Eki {-dUr-}:

aŋ**dur**dı (68a/6) 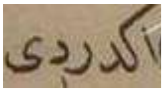

bil**dür**sün (54a/17) 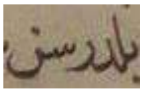

bil**dür**di (68b/5) 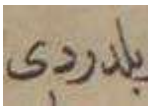

yė**dür**üŋ (55a/1)

Oldurganlık Eki {-dUr-}:

bulan**dur**up (71a/17) 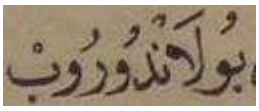

ḳal**dur**dı (67a/6)

öl**dür**miş (54a/16) 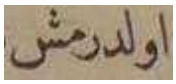

sevin**dür**ür (96b/6)

ulaş**dur**ursın (64a/3) 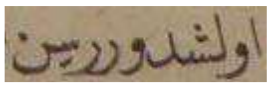

Oldurganlık Eki {-Ur-}:

bişirüp (95a/6)

bit**ür**di (75a/8) 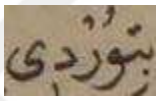

düş**ür**üp (74b/10)

Yön Gösterme Eki {+ArU}:

içerü (74b/2)

yoḳaruda (71b/8)

Geniş Zaman Eki {-(U)r}:

bil**ür**ler (56a/10)

gel**ür** (55b/17)

ḳal**ur** (65a/11)

var**ur** (60a/19) 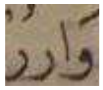

vėr**ür**ler (104a/5) 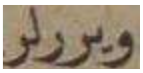

Zarf-fiil Eki {-(y)U):

dė**yü** (105a/8)

Sıfat-fiil Eki {-dUK}:

dė**dük**leri (88b/7)

götür**dük**den (82a/17) 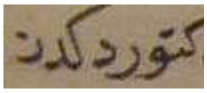

ol**duḳ**dan (82b/3)

ṭoġur**duḳ**ları (88a/8)

uyu**duḳ**dan (74b/18) 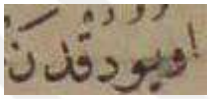

Ek-fiil {-dUr} (<durur):

belā**dur** (91a/1) 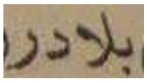

bu**dur** (83b/1)

nesne**dür** (98a/17) 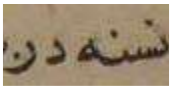

ölüm**dür** (91a/2) 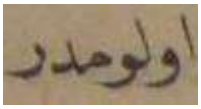

yoḳ**dur** (91b/6)

2. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle Klâsik Osmanlı Türkçesinde ve Yazımında Yuvarlak Olan Ekler:

1. Teklik Şahıs İyelik Eki {+(U)m}:

başu**m**a (53b/15)

oğl**um** (90b/11)

ev**üm** (84a/11)

2. Çokluk Şahıs İyelik Eki {+(U)mUz}:

mābeyn**ümüz**de (63b/18)

yėr**ümüz**e (68b/1)

yüreg**ümüz**i (85a/12)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Teklik Şahıs Eki {-dUm}:

aŋla**dum** (62a/4) 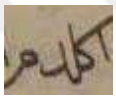

işi ėt**düm** (59a/10) 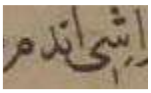

ķabūl eyle**düm** (62a/14)

ķon**dum** (63a/17) 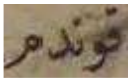

otur**dum** (63b/17) 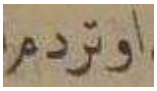

{-(U)p} zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü Eski Türkçede dudak uyumuna uyarken Klâsik Osmanlı Türkçesinde yuvarlak ünlülü ve eke dahildir. Bu durum bazı sözcüklerin dudak uyumuna girmemesine sebep olmuştur:

bil**üp** (71a/15)

bin**üp** (81b/13) 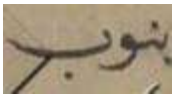

eyley**üp** (70a/1)

vėr**üp** (92b/10)

yid**üp** (73a/7) 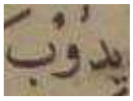

3. Söz Sonu –g/-ġ Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Yapan Ek {+lU}:

bahā**lu** (88a/2) 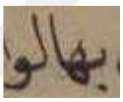

dür**lü** (62a/12)

giz**lü** (70b/1)

ḳıymet**lü** (101a/10) 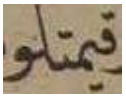

mizāç**lu** (76b/7)

4. Benzeşme Sonucu Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki {+sUz}:

ʿacebs**üz** (79a/6) 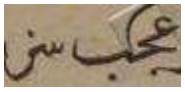

merḥamets**üz** (89/14) 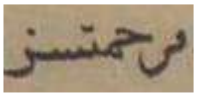

ṣuçs**uz** (54a/15)

şefḳat**süz** (101b/13) 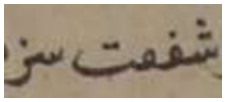

vefā**suz** (89b/5) 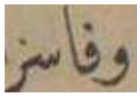

İlgi Hâli Eki {+(n)Uŋ}:

a**nuŋ** (79a/9)

bu**nuŋ** (63b/8)

kimesne**nüŋ** (85b/19)

ḳulları**nuŋ** (103a/3)

sen**üŋ** (92a/7)

Sözcük Kök ve Gövdelerindeki Dudak Uyumuna Aykırı Düzlükler

1. Eski Türkçe Döneminden Beri Dudak Uyumuna Aykırı Olarak Düz Ünlülü Olan Sözcükler:

ḳurı (77a/8)

ḳurımaġa (64b/1)

ṭoġrısunlar (88a/4) 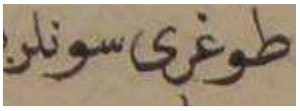

Eklerdeki Dudak Uyumuna Aykırı Düzlükler

1. Eski Türkçeden beri düz ünlülü olan aşağıdaki ekler dudak uyumuna aykırı olarak sürekli düz ünlülüdür:

a. İsimden İsim Yapım Eki {+cI}:

av**cı**nuŋ (61a/10)

üçün**ci** (74b/7) 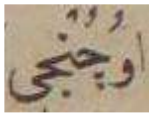

ḳapu**cı** (58b/2) 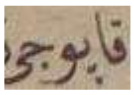

ṭoġan**cı** (58a/19)

yardım**cı**dur (58b/13)

b. 3. Teklik Şahıs İyelik Eki {+I}, {+sI}:

ana**sı** (57a/12) 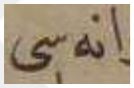

biri**si** (61b/15)

dişi**si** (83a/5) 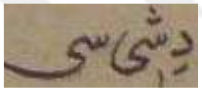

hevā**sı**na (53b/12)

şer**r**inden (80b/1) 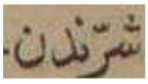

c. Aitlik Eki {+kI}:

evvel**ki** (65b/7) 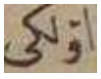

ḳan**ḳı** (100a/6)

d. Duyulan Geçmiş Zaman Eki {-mIş}:

bulma**mış** (66a/17)

dė**miş** (55b/15)

gel**miş** (82b/19) 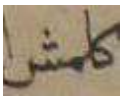

götür**miş** (63a/6)

muḳarrer ol**mış** (101b/13)

e. Duyulan Geçmiş Zaman Sıfat-fiil Eki {-mIş}:

düzil**miş** çanaḳ (62a/8)

öril**miş** dīvār (63b/18)

şoyul**mış** sūsamı (64b/6) 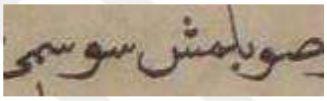

2. Klâsik Osmanlı Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemlerinden Önce Kullanılmayan (Dudak Uyumuna Aykırı) Sürekli Düz Ünlüler:

Zarf-fiil Eki {-IcAK}:

ėşid**icek** (71b/7)

gėd**icek** (65b/2)

gör**icek** (55a/8)

olı**caḳ** (66b/7) 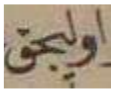

varı**caḳ** (63b/4) 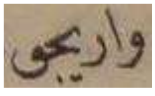

3. Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Yuvarlak Ünlülü Olup Metinde Dudak Uyumuna Girerek Ünlüsü Düzleşen Ekler:

Sıfat Yapma Eki {+lU} (< +lIG):

ağac**lı** (59b/14)

giz**li** (70a/16)

sevgü**li** (76a/1) 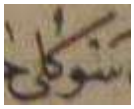

şuç**lı** (54b/3)

şu**lı** (86a/4)

Fiilden İsim Yapım Eki {+IcI}:

istey**ici**si (67a/7)

yėy**ici**sin (61b/7) 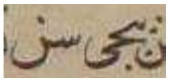

yırt**ıcı** (101b/12) 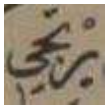

2.1.1.3. Ünlü Değişimi

2.1.1.3.1. Yuvarlaklaşma

Klâsik Osmanlı Türkçesindeki yuvarlaklaşmaların birtakım sebepleri vardır:

1. Dudak Ünsüzleri Sebebiyle: Sözcük kök ve gövdelerindeki /b, p, m, v/ dudak ünsüzlerinin yanlarında bulunan dar /ı, i/ ünlülerinin metinde yuvarlak şekilleri bulunmaktadır:

av**u**cı (97a/15)

sem**ü**rdi (77a/4) 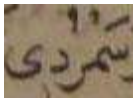

sev**ü**ndi (< OT. sebin-, BK D 2, BK D 41) (Aydın, 2017: 165) (66b/17) 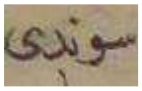

yav**u**z (< OT. yabız, BK D 21, 32, 32, KT D 26, (101b/11)

O 7) (Aydın, 2017: 175)

2. {+G} Ünsüzünün Düşmesi Nedeniyle: Eski Türkçede söz sonu {+G} ünsüzü düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır:

ayr**u** (< KT. adrıḳ, DLT 62/48) (56b/17)

Söz sonu ünsüzüleri düştükleri halde ünlüleri yuvarlaklaşmayan sözcükler vardır:

ayr**ı** (< KT. adrıḳ, DLT 62/48) (88b/18)

ḳat**ı** (< KT. ḳatıġ, KB 478) (93b/16)

3. Benzeşme Nedeniyle: Metinde Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna aykırı düz ünlülü olan ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminde uyuma girerek düz ünlüleri yuvarlaklaşan ve Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde de bu yuvarlaklığı koruyan sözcükler vardır:

a) Metinde ilk hecesinde yuvarlak ünlü bulunan bazı sözcüklerin, ikinci hecesindeki düz-dar ünlü, ilk hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle yuvarlaklaşıp uyuma girmiştir:

ḳurt**u**lmaġa (60b/18)

ḳurt**u**luruz (60b/6) 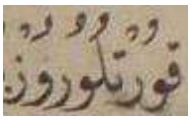

b) İlk hecesi düz, ikinci hecesi yuvarlak ünlülü Eski Türkçedeki “bedü-“ fiilindeki /b/ dudak ünsüzünün ve ikinci hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle ilk hecedeki düz ünlü yuvarlaklaşmıştır:

böyük (54b/3)

böyüklenmek (89b/11)

böyüklerindendür (74a/8) 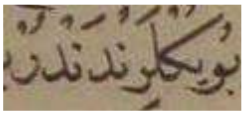

böyür (76b/5) 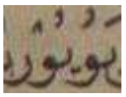

Eklerde Görülen Yuvarlaklıklar

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle ünlüleri yuvarlaklaşan ekler:

1. Teklik ve Çokluk Şahıs İyelik Eki {+(U)m}, {+(U)mUz}:

ʿavrat**um**a (83a/7)

dōst**umuz** (85a/14)

ḥāl**ümüz** (86a/14)

orta**muz**da (83b/17)

söyledüg**üm** (62a/5)

Görülen Geçmiş Zaman 1. Teklik Şahıs Eki {-dUm}:

çıḳ**dum** (65b/11) 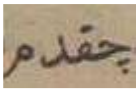

gör**düm** (65b/14)

ḳabūl eyle**düm** (62a/14)

ḳon**dum** (63a/17) 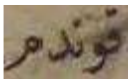

ṭutar**dum** (53b/13)

Zarf-fiil Eki {-(U)p}: Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna giren zarf-fiil eki, Klâsik Osmanlı Türkçesinde sadece yuvarlak ünlülüdür:

incin**üp** (89b/2) 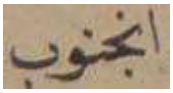

ṣarmaş**up** (58b/2) 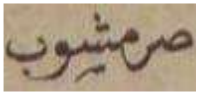

var**up** (57a/6)

vėr**üp** (92b/10)

yaz**up** (56b/11)

2. Söz Sonu –g/ -ġ Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Yapan Ek {+lU}:

bahā**lu** (88a/2) 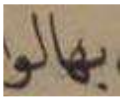

giz**lü** (70b/1)

ḳıymet**lü** (101a/10) 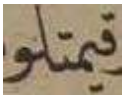

mizāç**lu** (76b/7)

muḳadder**lü** (61a/1) 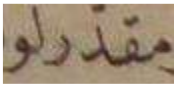

Fiilden İsim Yapım Eki {+UcI}: Klâsik Osmanlı Türkçesinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilde kullanılan bu ek, metinde sadece düz ünlülü şekilde kullanılmıştır:

isteyi**ci**si (67a/7)

yėyi**ci**sin (61b/7)

yırt**ıcı** (101b/12) 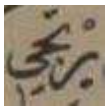

3. Benzeşme Yoluyla Yuvarlaklaşan Ekler

İsimden İsim Yapım Eki {+sXz}:

ʿaḳıl**sız** (62a/17)

merḥamet**süz** (89/14) 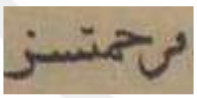

ṣuç**suz** (54a/15)

teklif**siz** (101b/16) 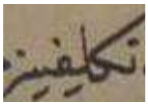

vefā**suz** (89b/5)

İlgi Hâli Eki {-(n)Uŋ}:

baş**uŋ** (94b/11)

bu**nuŋ** (63b/8)

kimesne**nüŋ** (85b/19)

pādişāh**uŋ** (92a/15) 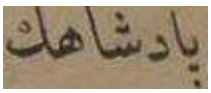

yèryüzi**nüŋ** (95b/16)

Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metinde, çatı eklerinin koruyucu ünlülerinin hem düz hem de yuvarlak şekilleri bulunmaktadır:

gör**ün**ür (91b/11)

ol**ın**maz (76b/14)

sev**in**ür (74b/5) 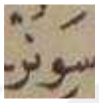

sev**ün**di (66b/17)

ṭut**ıl**mış (79b/16) 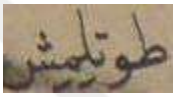

2.1.1.3.2. Düzleşme

Sözcük Kök ve Gövdelerinde

a) Eski Türkçedeki "üçün" sözcüğünde ilk hecedeki /ü/ ünlüsü, /ç/ ünsüzünün etkisiyle daralmış ve düzleşmiştir:

için (< OT. üçün, KT D 3, BK D 4, BK D 28) (Tekin, 2020:182) (59b/2)

b) Eski Türkçede "tüp" sözcüğünün ünlüsü daralarak düzleşmiştir:

dibinde (73b/5) 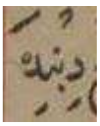

dibine (< UT. tüp, AYS VI. Kitap 0132) (Ayazlı, 2009: 423) (80a/6) 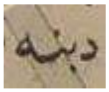

Ünlüsü Düzleşen Ekler:

a) İsimden İsim Yapım Eki {+lIK}:

açl**ıḳ**dan (59b/3) 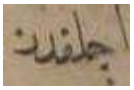

dōst**lıḳ** (90a/7) 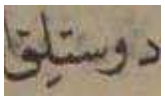

eyü**lik** (72b/1)

ḳocı**lıḳ** (59b/6)

zīrek**lik** (67b/5)

b) Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metinde çatı eklerinin koruyucu ünlüleri hem düz, hem de yuvarlak şekilde kullanılmıştır:

bil**in**ür (84b/1)

gör**ül**ür (104a/9)

sev**ün**mez (66b/17) 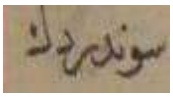

ṭut**ıl**mış (79b/16)

yıḳ**ıl**ursa (100b/4)

Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde Yuvarlak Ünlülü Olup Yazmada Kimi Zaman Ünlüsü Düzleşen Ekler:

a) Sıfat Yapma Eki {+lU} (< +lIG):

ağac**lı** (59b/14)

ḳuvvat**lı** (102b/3) 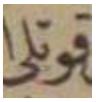

meşaḳḳat**li** (104a/1) 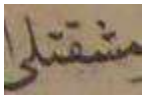

sevgü**li** (76a/1) 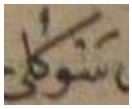

ṣu**lı** (67a/14) 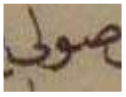

b) Fiilden İsim Yapım Eki {+UcI}:

istey**ici**si (67a/7)

yėy**ici**sin (61b/7)

yırt**ıcı** (101b/12) 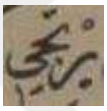

c) Oldurganlık Eki {-dUr}:

ėn**dir**dükden (85b/13)

ḳal**dır**avuz (60a/14) 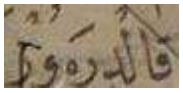

ḳal**dır**dugı (88a/15)

ḳarış**dır**dı (55a/7)

2.1.1.3.3. Genişleme

Eski Türkçedeki "ıġaç" sözcüğünün ilk hecesindeki ünlüsü genişlenmiş ve sözcük "aġaç" şeklini almıştır:

aġaç (< OT. ıġaç, BKT G 11) (Tekin, 2020:141) (67a/5)

2.1.1.4. Ünlü Düşmesi

aġzına (< aġ**(ı)**z+ına) (63a/4)

beŋzi (< beŋ**i**z+i) (83a/7) 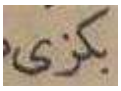

göŋlüŋ (< göŋ**ü**l+üŋ) (76a/2)

ḳarnum (< ḳar**(ı)**n+um) (61b/8)

oġlı (< oġ**u**l+ı) (63a(18)

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Söz Başı Ünsüzleri

2.1.2.1.1. b- Ünsüzü

b- > v-

Eski Türkçede söz başı /b/ ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesi döneminde şu sözcüklerde /v/ ünsüzüne değişmiştir:

varayın (< OT. bar-, KT D 34) (Tekin, 2020: 125) (88b/3)

vėrdi (< OT. bėr-, BG D 21) (Tekin, 2020: 129) (57a/3) 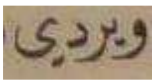

b- > p-

Eski Türkçedeki söz başındaki /b/ ünsüzü, yalnızca tek bir sözcükte /p/ ünsüzüne değişmiştir:

pek (< KT. bek < berk) (57b/4)

b- > Ø

Eski Türkçede "bol-" 'ol-' fiilinin söz başı /b/ sesi düşmüştür:

olmak (54b/1)

2.1.2.1.2. k- Ünsüzü

k- > g-

Eski Türkçede söz başı /k/ ünsüzünün, Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesinde ötümlüleştiği görülmektedir:

gėçen (< OT. kėç-, KT D 37, BK D 27) (Tekin, 2020: 148) (62b/17)

gelen (< OT. kel-, BK D 31, KT K 7) (Tekin, 2020: 149) (58a/15)

görme (< OT. kör-, KT K 10, BK K 14) (Tekin, 2020: 154) (57a/11)

gözi (< OT. köz, KT K 11, BK D2) (Tekin, 2020: 155) (55b/2)

güç (< OT. küç, KT D 12, BK D 11) (Tekin, 2020: 156) (65a/18)

k- = k-

Metinde geçen aşağıdaki sözcüklerde söz başı /k/ ünsüzünün korunduğu görülmektedir:

kendüye (53b/18) 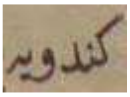

kesilür (102b/10)

2.1.2.1.3. t- Ünsüzü

t- > d-

Söz başı /t/ ünsüzü ön ünlülü bazı sözcüklerde /d/'ye değişmiştir:

degmek (< OT. teg-, KT K 2, KT K 3) (Tekin, 2020: 172) (101a/12)

dikdügi (< OT. tik-, KT D 25, KT D 16) (Tekin, 2020: 174) (62b/13)

dil (< UT. til, AYS VI. Kitap 0998-0999) (Ayazlı, 2009: 411) (58b/6

dirile (< OT. tiril-, BK D 31) (Tekin, 2020: 175) (102b/5)

düzilmiş (< OT. tüz, KT D 3, BK D 4) (Tekin, 2020: 180) (62a/8)

t- > d-

Metinde art ünlülü sözcüklerde /t/ > /d/ ötümlüleşmesi olmuştur:

daḫı (< OT. taḳı, KT G 13) (Tekin, 2020: 170) (53b/3)

t- = t-

Yazmadan alınan aşağıdaki örneklerde söz başı /t/ ünsüzü korunmuştur:

ṭağa (< OT. ṭağ, BK G 8, BK B 5) (Tekin, 2020: 170) (89b/15)

ṭavarları (< UT. tavar, AYS VI. Kitap 0185) (Ayazlı, 2009: 402) (93b/19) 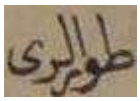

ṭoğurur mıyın (< UT. tug-, AYS VI. Kitap 0396) (Ayazlı, 2009: 418) (87b/6) 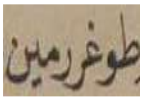

ṭoḳuz (< OT. tokuz, KT K 9, KT K 6) (Tekin, 2020: 176) (92a/5)

ṭurması (< UT. tur-, AYS VI. Kitap 0465) (Ayazlı, 2009: 418) (84b/6) 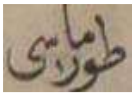

t- ~ d

Metinde bazı sözcüklerde t- ~ d- nöbetleşmesi görülmektedir:

ṭaldı (63a/8) 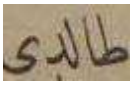 ~ dalar (74b72)

2.1.2.2. Söz İçi ve Söz Sonu Ünsüzleri

2.1.2.2.1. –b Ünsüzü

-b > Ø

Eserde, Eski Türkçedeki "sub" sözcüğünün yalın biçimindeki söz sonu /b/ ünsüzünün /v/ ünsüzü üzerinden düştüğü görülmektedir:

ṣu (< OT. sub, KT D 19, KT D 20) (Tekin, 2020: 167) (63a/7) 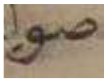

2.1.2.2.2. –d- Ünsüzü

-d- > -y-

Eski Türkçenin söz içi /d/ sesi /y/'ye değişmiştir:

ayaḳ (< OT. adak, KT K 7, BK D 30) (Tekin, 2020: 119) (69a/15)

ayrılmaḳ (OT. adrıl-, BK K 13, BK G 7) (Tekin, 2020: 119) (91a/2)

böyük (< KT. bedük, KB) (69b/10)

eyü (< OT. edgü, KT G 6, 6, 7, KT D 23) (Aydın, 2017: 150 (57b/18)

2.1.2.2.3. –ġ-, -g-, -ġ, -g Ünsüzleri

-ġ- > -v-

ṣovuḳ (< KT. soġıḳ, KB 1060, 4622) (82a/4) 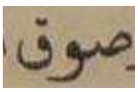

-g, -ġ > Ø

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çok heceli düşmüş olan sözcüklerin ve eklerin sonundaki –g, -ġ'lerin metnimizde örnekleri şöyledir:

a) Çok Heceli Sözcüklerin Sonundaki

ayru (< KT. adrıḳ, DLT 62/48) (56b/17)

dirile (< OT. tiril-, BK D 3) (Tekin, 2020: 175) (102b/5)

ḳatı (< KT. ḳatıġ, KB 478) (93b/16)

b) Sıfat Yapan Ek {+lXG}:

bahā**lu** (< lıġ) (88a/2) 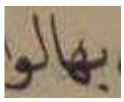

dür**lü** (< lıġ) (62a/13) 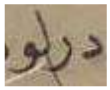

giz**lü** (< lıġ) (70b/1)

ḳıymet**lü** (< lıġ) (101a/10) 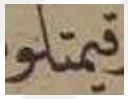

ḳuvvat**lı** (< lıġ) (102b/3)

Belirtme Hâli Eki: Metinde Eski Türkçenin {+(I)G} belirtme hâli ekinin ünsüzü düşmüş, ekin bağlama ünlüsü ek durumuna geçmiştir:

ayaġ**ı** (< ayaḳ-ı) (100b/4)

geyig**i** (< geyik+i) (67a/19)

kendüy**i** (< kendü+(y)i) (100b/6) 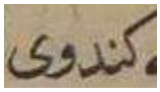

ṣuy**ı** (< ṣu+(y)ı) (62a/2) 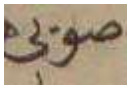

yüreg**i** (yürek+i) (85b/3)

c) Ek veya Hece Başında

Aşağıda, eserden alınan örneklerde ek başındaki ġ-, g- ünsüzü düşmüştür:

Yönelme Hâl Eki {+A} (< +GA):

adam**a** (65b/15) 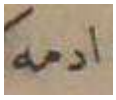

ardın**a** (55b/4)

başın**a** (87b/13)

bıŋarım**a** (71a/16)

şıçan**a** (63a/14)

Yön Gösterme Eki {+ArU} (< +GArU):

iç**erü** (< iç + gerü) (74b/2)

yoḳ**aru**da (yoḳ + ġaru) (71b/8)

Sıfat-fiil Eki {-An} (< +GAn}:

ʿāḳil ol**an** kimesne (79b/5)

ḳal**an** yaz yaġmurı (65a/10)

lāyıḳ olmay**an** söz (100b/13)

ṣaḳlamay**an** kimesne (64a/13) 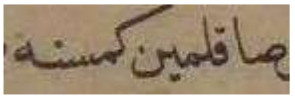

yazıl**an** nesnelerden (54b/13) 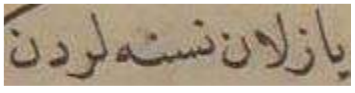

Zarf-fiil Eki {-(y)IncA} (< -GIncA):

bulma**yınca** (93b/19) 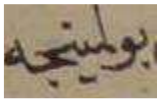

ėd**ince** (77b/6) 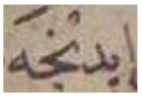

gel**ince** (63a/11)

gir**ince** (78b/19) 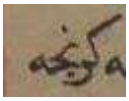

ol**ınca** (80b/13)

2.1.2.2.4. –k-, -ḳ-, -k, -ḳ Ünsüzleri

-ḳ- > -ḫ-

Metinde -ḳ- > -ḫ- sızıcılaşması iki örenkete görülmektedir:

a**ḫ**şam (103b/1) 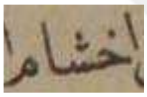

da**ḫ**ı (58a/8)

-ḳ, -k > -ġ, -g

İki veya daha çok heceli sözcüklerün sonundaki /k, ḳ/ ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ötümlüleşerek /g, g/'ye döner:

çıḳdu**ġı** (63b/1) 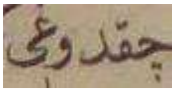

ḳonu**ġa** (63b/5)

ḳula**ġı**nı (86b/15)

yème**gi** (100a/15)

yüre**gin** (55a/10)

-ḳ, -k > Ø

Söz sonunda /k, ḳ/ ünsüzlerini bulunduran bir sözcük, {+cUK} veya {+cAK} küçültme eklerinden birini aldığında düşer:

küçü**cek** (< küçük + cek) (76b/16)

2.1.2.2.5. -l- Ünsüzü

-l-> Ø

getürüp (< UT. keltür-) (71a/17) 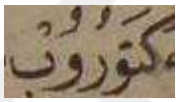

Eski Türkçedeki “ol” zamir ve sıfatı metinde “ol” biçimindedir:

ol (71a/10)

oldur (62b/3) 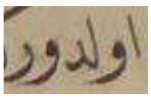

2.1.2.2.6. –p Ünsüzü

-p >-b

Tek heceli bazı sözcüklerin sonundaki ötümsüz /p/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında ötümlüleşerek /b/ ünsüzüne döner:

di**bi**ne (80a/6) 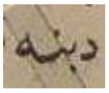

2.1.2.2.7. –t Ünsüzü

-t > d

a) Tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ekten önce ötümlüleşerek /d/ ünsüzüne döner:

ė**d**er (< ėt-er) (62b/13)

gė**d**er (< gėt-er) (64a/4)

sü**d**i (< süt + i) (81b/15) 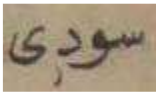

yur**d**unı (< yurt + unı) (69a/11)

b) İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında ötümlüleşerek /d/'ye döner:

ėşi**d**icek (< ėşit- icek) (85a/2) 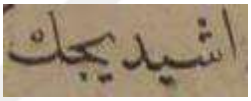

ḳana**d**larıyla (< kanat+larıyla) (77a/12)

2.1.2.3. Ötümlüleşme

2.1.2.3.1. Aslî Uzun Ünlüler Nedeniyle Ötümlüleşme

"Türk dil lehçelerinde birincil uzun ünlülerin varlığı ilk olarak Otto Böhtlingk[8] tarafından yazılan Yakutça grameri ile belli olmuştur" (Tekin, 1995: 9). Türk dil ve lehçelerinde birincil uzun ünlüler konusunda bugüne kadar Otto Böhtlingk, J. Budenz, Radloff, Karl Foy, Vilh. Gronbech, N. Pedersen, Zoltan Gombocz, J. Németh, G. J. Ramstedt, N. N. Poppe, Ye. D. Polivanov, Martti Räsänen, Ligeti, P. Pelliot, Karl Menges, A. Cevat Emre, Zeynep Korkmaz, F. G. İshakov, N. K. Dmitriyev, A. A. Palm'bah, O. Nedim Tuna, A. M. Şçerbak gibi araştırmacılar tarafından pek çok araştırma ve inceleme yapılmıştır. Fakat Talat Tekin'e göre konuyla ilgili çalışmaların yüz yılı aşkın bir tarihi olmakla birlikte, Türkçede birincil uzun ünlüler sorunu henüz kesin bir şekilde çözümlenememiştir" Tekin, 1995: 37). Türk dilinin tarihî devir ve lehçelerinde birincil uzun ünlülerin bulunduğu ve bunların yazı ile yazımdan faydalanılarak tespit edilebileceği Karl Foy tarafından öne sürülmüştür" (Tekin, 1995: 86). "Foy, Orhon yazıtlarında *at* "ad" ve *aç* "aç; acımak" sözcüklerinin yazılışında, t^{l} "at" ve Tunyukuk 29, 2'de geçen ç- "açmak"tan farklı olarak, ünlü işaretinin kullanılmış olmasına ilk

[8] Otto Böhtlingk, Über die Sprache der Jakuten I-II, St. Petersburg 1848-1851 (Yeni baskı- Leiden 1967).

defa dikkat etmiş ve bu yazılış farkının söz konusu sözcüklerin ünlülerindeki nicelik farkından ileri geldiği görüşünü savunmuştur. Bu görüşünü desteklemek için de Yakutça'daki durumu (*āt* "ad", fakat *at* "at"; *ās* "aç", *ās-* "acımak", fakat as- "açmak") hatırlatmıştır. Karl Foy, böylece Yakutçadaki uzun ünlülere en eski bir Türk lehçesinden, VIII. yüzyıl Orhon Türkçesinden tanık getirmiş ve bu uzunlukların eskiliği, dolayısıyla birincilliği tezini ortaya atmıştır." (Tekin, 1995: 13)

Aslî uzun ünlü ile kurulmuş tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz /p, ç, t, k, ķ/ ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ekten önce ötümlüleşerek /b, c, d, g, ġ/ ünsüzlerine dönüşürler:

di**b**ine (80a/6) 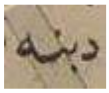

sü**d**i (81b/15) 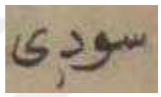

2.1.2.3.2. Ünlüler Arası Durumda Ötümlüleşme

t > d

İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /t/ ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında ötümlüleşerek /d/'ye döner:

ėşi**d**icek (85a/2) 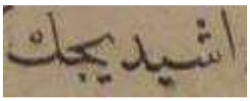

ķana**d**larıyla (77a/12)

2.1.2.4. Ünsüz Türemesi

2.1.2.4.1. -y- Türemesi

Türkçenin genel yapısı itibariyle ünlüyle biten bir köke ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde arada Türkçenin tek yardımcı sesi olan /y/ ünsüzü türer:

dė**y**ü (105a/8)

mertebe**y**e (53b/10) 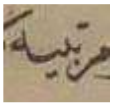

nesne**y**e (65a/14) 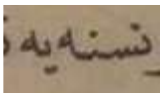

söyle**y**e (99a/3)

vėrme**y**e (99a/4) 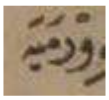

“ile” sözcüğü ünlü ile biten kök ve gövdelere geldiğinde araya /y/ yardımcı sesi girer:

biri-**y**-le (68b/9)

eri-**y**-le (55b/19)

gözi-**y**-le (95a/19) 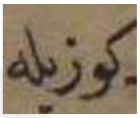

kirişi-**y**-le (64a/14)

pençesi-**y**-le (89b/17) 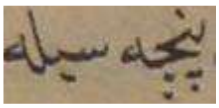

2.1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Söz içi /s/ sesi metinde bazı seslerin değişmesi ya da düşmesi sonucu ikizleşmiştir:

ıssı (< UT. isig, AYS VI. Kitap 0236) (Ayazlı, 2009: 338) (62a/2)

2.1.2.6. Ünsüz Uyumu

Ötümsüz ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen eklerin başındaki ötümlü ünsüzler Klâsik Osmanlı Türkçesinde ve metinde bazı eklerin kalıplaşmış İmla şekilleri sebebiyle uyuma girmemektedir:

aralı**ḳda** (74b/15)

ḳor**ḳduġ**um (76a/7) 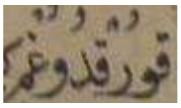

ḳurtuldu**ḳdan** (87a/1) 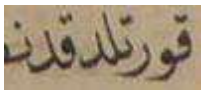

oldu**ḳdan** (82b/3) 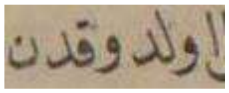

yo**ḳdur** (82a/9)

2.1.2.7. Hece Yitimi

Metinde, hece yitiminin en çok öne çıktığı örnek, ek-fiil olarak kullanılan "durur"un {-dUr} şeklinde eklenmiş biçimidir:

ḳaplan**dur** (53b/6) 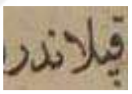

lāzım**dur** (76b/6)

ol**dur** (62b/2)

sebeb**dür** (65b/18) 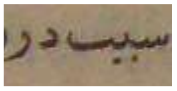

yėr**dür** (62b/18)

2.1.2.8. Göçüşme

çö**ml**ek > çö**lm**ek (87b/19) 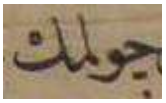

2.2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.2.1. İsimler

2.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

2.2.1.1.1. Çokluk Eki: {+lAr}

Türkçenin her döneminde oldukça yaygın bir şekilde {+lAr} çokluk eki metinde aynı şekilde muhafaza edilmiştir:

adam**lar** (54b/16) 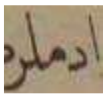

ʿalāmet**ler** (55a/19) 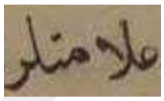

gögercin**ler** (61/14)

ḳul**lar** (88a/10)

söz**ler** (68a/8)

2.2.1.1.2. İyelik Ekleri

Türk dilinin hemen hemen her dönem ve sahasında Eski Türkçeden beri hep aynı iyelik ekleri kullanılmıştır. EAT döneminde eklerin sadece bazı ünlülerinde farklılık bulunmaktadır. Türkiye Türkçesindeki büyük ünlü uyumu EAT'de tam istikrar göstermediğinden, dönemdeki iyelik eklerinin bazısı 'düz ünlü', bazısı ise 'yuvarlak ünlü' ile kalıplaşmıştır (Gülsevin ve Boz, 2013: 86).

2.2.1.1.2.1. Teklik 1. Kişi: {+(U)m

baş**um**a (53b/14) 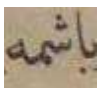

fikr**üm** (69a/19)

ṣuç**um** (57a/15) 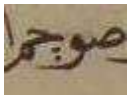

üst**üm**de (61a/8) 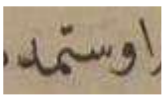

yoldaş**um**dan (56b/17) 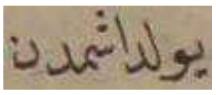

2.2.1.1.2.2. Teklik 2. Kişi: {+(U)ŋ}

dōst**uŋ** (53b/6) 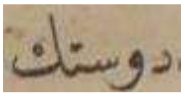

ḳabāḥat**üŋ**i (56a/10)

rāy**uŋ** (78b/7) 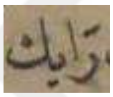

ṣadaḳa**ŋ** (78a/10) 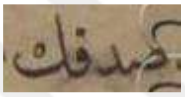

şübhe**ŋ** (62a/19) 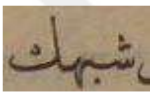

2.2.1.1.2.3. Teklik 3. Kişi: {+I}, {+sI}

ʿaks**i**ni (71b/3)

dişi**si** (83a/5) 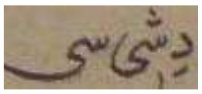

hevās**ı**na (53b/12)

miḳdār**ı**nı (70a/9) 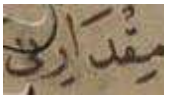

żiyā**sı** (71b/5) 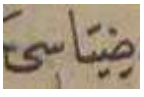

2.2.1.1.2.4. Çokluk 1. Kişi: {+(U)mUz}

dōst**umuz** (85a/14)

kend**ümüz**e (53b/4)

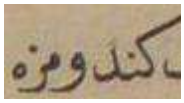

mābeyn**ümüz**de (63b/18)

orta**muz**da (56a/10)

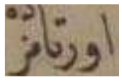

yurd**umuz** (69a/8)

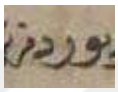

2.2.1.1.2.5. Çokluk 2. Kişi: {+(U)ŋUz}

başu**ŋuz**a (69a/2)

bildüg**üŋüz** (54b/1)

dėdükler**üŋüz** (92b/5)

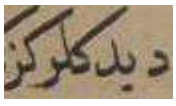

orta**ŋuz**da (95a/9)

ṭalebi**ŋüz** (72a/19)

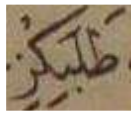

2.2.1.1.2.6. Çokluk 3. Kişi :{+lArI}

diş**leri** (81b/13)

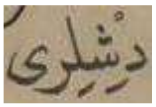

dōst**ları** (65a/12)

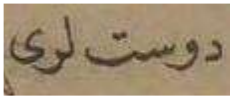

ḥaḳ**ları** (61a/8)

ḳoduk**ları** (57a/8) 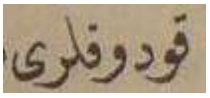

söz**leri** (55b/14)

2.2.1.1.2.7. İyelik Eki Yığılması

"Türk dilinde, bazen 3. kişi iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban hâline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne tekrar bir 3. teklik kişi iyelik eki geldiği görülür." (Gülsevin ve Boz, 2013: 88) Metinde bu durumun tek örneği bulunmaktadır:

bir**isi** (61b/15)

2.2.1.1.3. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, cümle içinde isimleri başka kelimelerle olan ilişkilerine çeşitli hâllere sokan eklerdir. Cümlede verilmek istenilen anlamın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur ve yanlış kullanıldığında cümlenin anlamı eksik kalır (Köktekin, 2022:88). Bu ekler Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de sıklıkla kullmıştır.

2.2.1.1.3.1. İlgi Hâli Eki: {+(n)Uŋ}

Eski Anadolu Türkçesinde ekin ünlüsü daima yuvarlaktır ve bundan dolayı çoğunlukla dudak uyumuna uymaz. Genelde isimle arasında bağ kurduğu gibi isimle fiil, isimle edat ve zamirle edat arasında da bağ kurduğu görülür (Köktekin, 2022:89).

a**nuŋ** (79a/9)

bu**nuŋ** (63b/8)

nefsi**nüŋ** (99b/13) 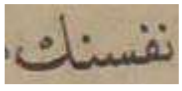

nesne**nüŋ** (87b/11) 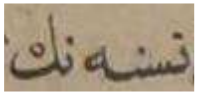

sen**üŋ** (83b/9)

2.2.1.1.3.2. Belirtme Hâli Eki: {+(y)I}, {+n}

Eski Türkçede kullanılan +(I)G yükleme hâli ekinin devamı niteliğindedir. Eski Anadolu Türkçesinde isme, zamirlere, iyelik eki almış kelimelere gelebilen bir ektir. Bu dönemde kullanılan yükleme hâli ekleri düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz ve ekin sadece düz-dar şekli mevcuttur (Köktekin,2022:90).

"Yükleme hâli eki bir (n) ile de kullanılır. Bu n ünsüzü bazı araştırmacılara göre "zamirsel n", bazı araştırmacılara göre ise 3. Şahıs iyelik eki olarak kabul edilmektedir." (Köktekin, 2022: 90)

dėdügi**n** (69a/18) 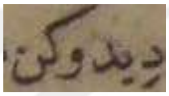

kendü**yi** (100b/6) 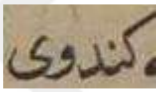

ḳıṣṣa**yı** (57b/8) 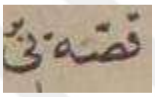

ṣu**yı** (62a/2) 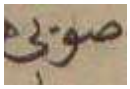

yelpezesi**n** (75b/19) 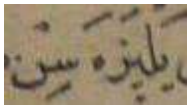

2.2.1.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: {+(y)A}

Yönelme hâli, kelime gruplarında ve cümlelerde fiildeki hareketin yöneldiği ismin içinde bulunduğu durumu ifade eden hâldir. "ET'deki +KA eki, Orta Türkçenin doğudaki lehçelerinde +KA ve +GA olarak görülür. EAT'de ise (K>) G'lerin süreklileşmesi ve yutulması sonucunda +(y)A omuştur." (Gülsevin ve Boz, 2013: 55) Ekin metnimizdeki bazı kullanımları şunlardır.

ardın**a** (55b/4) 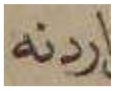

başın**a** (87b/13)

kendü**ye** (76a/17) 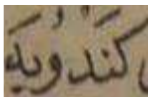

nesne**ye** (91b/1) 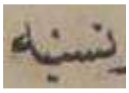

ṣu**ya** (67a/4)

2.2.1.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: {+dA}

Bulunma hâli eki, fiildeki oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren hâl ekidir. Eski Türkçede /+DA/ ile karşılanan ek, Eski Anadolu Türkçesinde /+dA/ ile karşılanmıştır. Ekin zaman zaman ünsüz uyumuna uymadığı da görülür.

an**da** (91b/4)

deŋiz**de** (61a/1)

taḫt**da** (94b/19)

ucın**da** (93b/5) 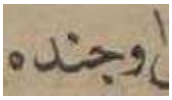

yėr**de** (67b/1) 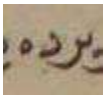

2.2.1.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: {+dAn}

Türkiye Türkçesinde dil benzeşmesine ve ünsüz uyumuna uyarak /+DAn/ ekiyle karşılanan ayrılma hâli, kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendinden uzaklaştığını ifade etmek için kullanılır (Korkmaz, 2017: 301). Köktürkçe döneminde /+dA/, Eski Uygur Türkçesi döenminde /+dIn/ şekiyle olan ek, Eski Anadolu Türkçesi döneminde /+dAn/ şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Bazı metinlerde zaman zaman /+dIn/ yapısının kullanıldığı görülse de metnimizde buna hiç rastlanmamıştır.

ağac**dan** (60a/1)

an**dan** (54a/19) 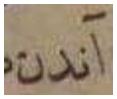

evin**den** (66a/3) 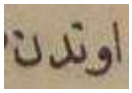

leşker**den** (56a/18) 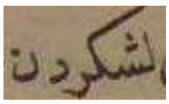

yuvasın**dan** (62a/17) 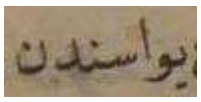

2.2.1.1.3.6. Vasıta Hâli Eki: {+(I)lA}

"İsmin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirmek için kullanılan hâl olan vasıta hâli, Eski Anadolu Türkçesinde birkaç şekilde; sebep, zaman ve vasıta bildiren fonksiyonlarda kullanılır." (Köktekin, 2022: 94)

ʿaḳl**ıla** (71a/7)

iḫtiyārum**la** (55b/12)

öldürmek**le** (102b/18) 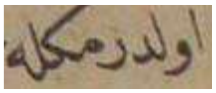

pādişāh**la** (56a/15)

senüŋ**le** (66a/4) 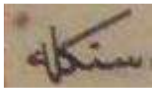

2.2.1.1.3.7. Eşitlik Hâli Eki: {+cA}

Metinde eşitlik ekinin ünsüzünün Arap harfli metinlerde İmlanın kalıplaşması sebebiyle "nèçe" sözcüğü dışında çoğunlukla /ç/ sesi yerine /c/ kullanıldığından bu ekin ünsüzünün sadece ötümlü şekillerine rastlanmıştır:

arduŋ**ca** (68a/17) 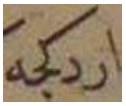

ḫōş**ca** (75b/1)

nė**çe** (58b/18)

rūzigārın**ca** (81b/16)

taḳdīr**ce** (61b/8)

2.2.1.1.3.8. Yön Gösterme Ekleri

Standart Türkiye Türkçesinde canlı bir çekim eki olmaktan uzaklaşmış olan yön ekleri EAT'sinde de yoḳaru, içerü, ṭaşra, ṣoŋra, içerü gibi birkaç keimede kalıplaşmış olrak görülür. Yön gösterme ekleri +rA ve /+ArU/'dur.

2.2.1.1.3.8.1. {+rA}

ṣoŋ**ra** (74a/10) 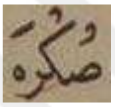

ṭaş**ra** (73a/19)

2.2.1.1.3.8.2. {+ArU}

iç**erü** (74b/2)

yoḳ**aru**da (71b/8)

2.2.1.2. İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.1.1. {+acuḳ}

Eski Anadolu Türkçesinde "az" isimine gelerek küçültme fonksiyonlarında isimler türeten ekin, metinde sadece bir öreneği vardır:

az**acuḳ** (58a/6)

2.2.1.2.1.2. {+An}

İsimlere gelerek çokluk işlevinde isimler türetir ve metinde kalıplaşmış bir örneği mevcuttur:

oğl**an** (78a/1) 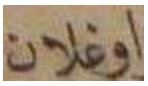

2.2.1.2.1.3. {+cAK}

İsimlerden küçültme anlamında isimler türetir:

küçü**cek** (76b/16)

tėz**cek** (59a/12)

2.2.1.2.1.4. {+CI}

Genellikle isimlerden meslek ismi türetir:

av**cı** (81a/18)

ekin**ci** (104a/6) 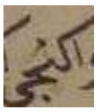

el**çi** (94a/18)

ḳapu**cı** (58b/2)

ṭoġan**cı** (58a/19)

2.2.1.2.1.5. {+cIK, +cUK}

İsimden küçültme ifade eden isimler türetir. Ek, normalde Eski Anadolu Türkçesi döneminde {+cUK} şeklindedir. Fakat metinde, hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü biçimde kullanılmıştır:

birazcıḳ (62a/10) 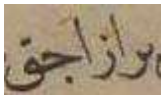

çaḳalcıḳ (56b/3)

küçücik (55b/2)

oġlancuḳ (64b/3)

tėzcecük (104b/3) 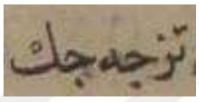

2.2.1.2.1.6. {+lXK}

İsim ve sıfatlardan, soyut isimler; isimlerden zaman bildiren sıfatlar; meslek ve meslek hâline getirilmiş uğraşları gösteren isimler vb. yapan işlek bir yapım ekidir. Metinde ek, ünlü uyumuna girmekle birlikte, yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlülü biçimde de geldiği örnekler bulunmaktadır. (Gülsevin, 2020: 127).

açlıḳdan (100b/8) 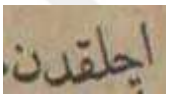

bī-vefāluḳ (83a/17)

eyülik (72b/1)

günlük (54b/18)

yaramazluḳ (55b/11)

2.2.1.2.1.7. {+lX}

Eski Anadolu Türkçesinde sadece yuvarlak şekli olan ekin, metinde düz biçimli örnekleri de mevcuttur:

ḳıymet**lü** (101a/10) 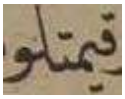

meşaḳḳat**li** (104a/1) 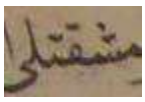

mizāç**lu** (76b/7)

ṣuç**lı** (54b/3)

yüz**li** (56a/17) 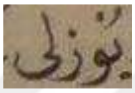

2.2.1.2.1.8. {+IncA}

İsimlerden sıra sayı sıfatı türetir.

bėş**inci** (70b/5)

ėk**inci**si (66b/9)

yėdi**nci** (92a/12)

2.2.1.2.1.9. {+sXz}

Yokluk ifade eden isimler türetir. Metinde ekin düz biçimleri de kullanılmıştır:

ʿaḳıl**sız** (62a/17) 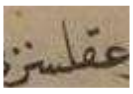

merḥamet**süz** (89/14) 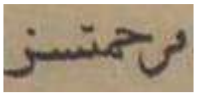

ṣuç**suz** (54a/15) 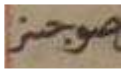

şefḳat**süz** (101b/13) 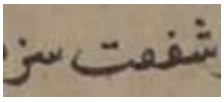

teklif**siz** (101b/16) 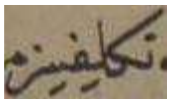

2.2.1.2.1.10. {+düz}

Zaman zarfı yapar ve tek bir örnekte görülmektedir.

gün**düz** (84a/4) 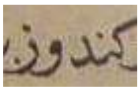

2.2.1.2.1.11. {+ıl}

Renk adlarına gelen bir yapım ekidir.

ḳızı**l** (94b/6)

2.2.1.2.1.12. {+kek}

Ek, kalıplaşmış olarak tek sözcükte bulunur.

er**kek** (96b/10)

2.2.1.2.1.13. {+rA}

ṣoŋ**ra** (74a/10) 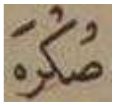

ṭaş**ra** (73a/19)

2.2.1.2.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

2.2.1.2.2.1. {-mA}

İsim-fiil işlevinde isimler türetir.

ḳaz**ma** (64b/9)

2.2.1.2.2.2. {-mAK}

İsim-fiil işlevinde isimler türetir.

aŋla**maḳ** (78b/5)

ayır**maḳ** (67b/14)

bil**mek** (78b/6)

kes**mek** (81a/17)

yė**mek** (75a/1)

2.2.1.2.2.3. {-IcI}

Klâsik Osmanlı Türkçesinde ünlüsünün hem düz hem de yuvarlak şekilde görülen ek, metinde sadece düz ünlülü biçimde görülmektedir:

istey**ici**si (67a/7)

yėy**ici**sin (61b/7)

yırt**ıcı** (101b/12)

2.2.1.2.2.4. {-(U)K}

Ünlüsü devamlı yuvarlaktır. Ekin, düz ünlülü bazı kelimelere eklenince tabanındaki ünlüyü etkiyeyip yuvarlaklaştırdığı örnekler de bulunmaktadır (Gülsevin ve Boz, 2013:107). Ek, hem geçişli hem de geçişsiz fiilere gelir.

art**uġ**ından (85b/6) 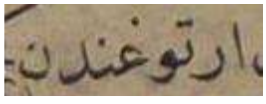

böyü**k** (91b/16) 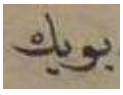

ḳonu**ḳ** (63b/6)

ṣovu**ḳ** (82a/4) 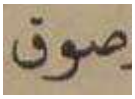

uyan**uḳ** (74b/3) 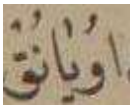

2.2.1.2.2.5. {-maz}

Esasen sıfat-fiil eki olan ek, kalıcı sıfatlar türetir.

yara**maz** (53b/11)

2.2.1.2.2.6. {-mur}

Geçişsiz fiillerden isimler türetir.

yaġ**mur**ı (65a/10)

2.2.1.2.2.7. {-ġun}

Hem geçişli hem de geçişsiz fiilere gelerek ‘edilgen çatıda -mış’ anlamı taşıyan kelimeler türetir (Gülsevin ve Boz, 2013: 107).

az**ġun** (101a/2)

2.2.1.2.2.8. {-miş}

yė**miş** (89a/19)

2.2.1.2.2.9. {-(X)n, -(X)m}

öl**üm** (93a/6)

ṣat**un** (73a/6) 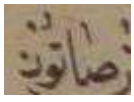

ṭoy**um** (64a/12) 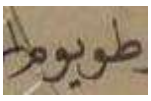

ṭur**um**uŋ (61b/9)

tüt**ün**den (77a/13)

2.2.1.2.2.10. {-(I)ş}

Geçişsiz fiilere gelir. metinde tek yerde bulunmsktadır.

bil**iş**üŋe (53b/10)

2.2.1.2.2.11. {-A}

ET'deki ünlü zarf-fiilidir ve kalıplaşmış edat yapar (Gülsevin ve Boz, 2013: 108). Metinde tek örenği bulunmaktadır.

gör**e** (70a/10) 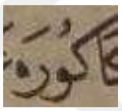

2.2.1.2.2.12. {-I}

ET'deki ünlü zarf-fiilidir ve kalıplaşmış olarak görülür ((Gülsevin ve Boz, 2013: 108).

daḫ**ı** (62b/8)

ḳat**ı** (62b/17)

ötr**i** (53b/11)

2.2.1.2.2.13. {-U}

Fiillerden isim türetir.

ayr**u** (56b/17)

ḳoḳ**u**lı (92b/14)

ḳorḳ**u** (92a/13)

ṭol**u**sı (97a/15)

2.2.2. Fiiller

2.2.2.1. Fiil Çekim Ekleri

Bu bölümde metinde geçen fiil çekim eklerine yer verilecektir.

2.2.2.1.1. Zaman Ekleri

2.2.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki: {-dU, -dI}

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzü daima ötümlüdür. "EAT'de henüz ötümlülük-ötümsüzlük uyumuna tabi olmamıştır." (Gülsevin, 2020: 97) Ekin ünlüsü teklik ve çokluk üçüncü şahıs çekimlerinde daima düz ünlülü, diğer çekimlerinde ise yuvarlak ünlülüdür.

çıḳ**du**m (65b/11) 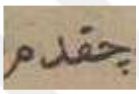

gör**dü**m (65b/14)

ḳalḳ**dı**m (53b/8) 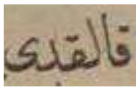

ḳaṣd ėt**di**m (61b/1)

ḳoy**dı** (75a/1) 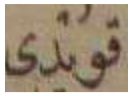

2.2.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: {-mIş}

Geçmişte cereyan eden bir oluş veya kılışın bizzat görülmediği başkası tarafından nakledildiği durumlarda kullanılan zaman ekidir. Ası eki /+mIş/'tır ve daima 'düz-dar ünlü' ile kullanılmaktadır (Gülsevin ve Boz, 2013: 64).

dōst ol**mış** (83a/2)

işāret ėt**miş** (75a/9)

öldür**miş** (97b/1)

ṭutıl**mış** (79b/16)

var**mış** (77b/19)

2.2.2.1.1.3. Geniş Zaman Eki: {-(X)r}

Türk dilinde -(X)r/ ekinin ünlüsünün hangi şartta hangi nitelikte geleceği konusu başlı başına meseledir. EAT'nin Türkiye Türkçesinden farkı, bu dönem metilerinde 'düz-dar' yerine 'yuvarlak-dar' ünlülerin kullanılmasıdır (Gülsevin ve Boz, 2013: 71).

dė**r**ler (93a/4) 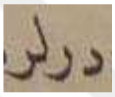

gėd**er**sin (63b/6) 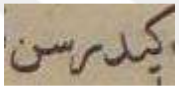

ḳurtul**ur**lar (60b/8)

ṭut**ar**sın (81a/1) 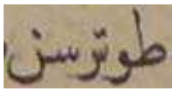

vėr**ür** (85b/19) 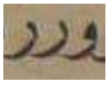

2.2.2.1.1.4. Gelecek Zaman Ekleri

Eski Anadolu Türkçesinde dört tane gelecek zaman eki bulunmaktadır: {-(y)IsAr}, {-(y)A}, {-sA gerek}, {-(y)AcAK}. Fakat metinde bu eklerden {-(y)AcAK} ve {-sA gerek} kullanılmıştır.

2.2.2.1.1.4.1. {-(y)AcAK}

"EAT'nin son dönemlerine kadar işlek bir sıfat-fiil eki olarak takip edebildiğimiz bu ek, XV. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı çekimlemekte de kullanılmaya başlamıştır" (Gülsevin, 2020: 76). Ek, metinde daha çok sıfat-fiil eki işleviyle kullanılmıştır.

peşīmān ol**acaḳ**dur (53b/15) 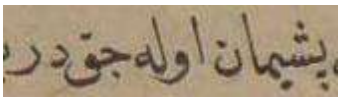

sevme**yecek** (65b/2)

terk ėd**ecek** (61a/12) 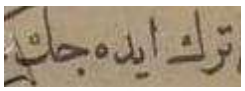

2.2.2.1.1.4.2. {-sA gerek}

"Bergamalı Kadri'nin mürekkep yapı olarak verdiği bir gelecek zaman şeklidir. EAT ile ilgili pek çok inceleme, bu ek 'gereklilik' bildiren şekillerle karıştırılmıştır." (Gülsevin ve Boz, 2013. 77) Metinde hem gereklilik hem de gelecek zaman bildiren örnekleri mevcuttur. Metinde gelecek zamanı ifade eden örnekleri şunlardır:

çağır**sa gerek**dür (75a/2)

gel**se gerek**dür (94b/2)

olma**sa gerek**dür (54b/6)

2.2.2.1.1.5. Şimdiki Zaman Eki: {-(X)r; -yor}

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için kullanılan özel bir ek yoktur. Fakat bu döneme ait geniş zaman {-(X)r} eki şimdiki zaman için de kullanılmaktadır. Şimdiki zaman {-yor} ekinin de bir yerde kullanıldığı görülmektedir:

dile**r**in (63b/19) 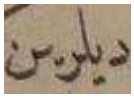

görü**yor**um (57b/14)

olursın (71a/15) 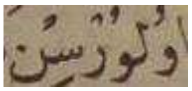

yatur (67b/1)

2.2.2.1.2. Tasarlama Kip Ekleri

2.2.2.1.2.1. İstek Kipi: {-(y)A}

Eski Anadolu Türkçesinde istek kipi dilek-istek, tavsiyede gereklilik, şart ve emir gibi birçok işlevde kullanılmaktadır. "EAT'de, tek bir şekil, hemen hemen bütün tür ve derecelerde istek bildirebilmektedir. Yani aynı ek hem dilek-istek hem emir hem tavsiye yolu ile gereklilik, hem temenni vs. göstermek için kullanılmıştır." (Gülsevin, 2020: 114) İstek kipinin metinde kullanılan bazı örenekleri şunlardır:

anı vura **öldüre** (98b/14) 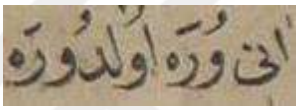

(dilek-istek işlevinde)

artuḳ **ḳırmayalar** (71a/5)

(dilek-istek işlevinde)

illā meger seniŋ ṣadaḳaŋ **ola** (78a/1)

(şart işlevinde)

ṣaḳınasız pādişāh **ėtmeyesiz** (72b/9) 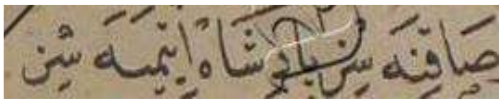

(tavsiye- gereklilik işlevinde)

yėyecek tedārik **ėdeler** (56a/2)

(dilek-istek işlevinde)

2.2.2.1.2.2. Gereklilik Kipi

Eski Anadolu Türkçesi döneminde istek kipi gereklilik kipi olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde gereklilik kipi, ek harici çeşitlı sözcük ve yapılarla da gösterilmiştir. Metinde gereklilik kipi daha çok {-mAK gerek} yapısı ile kullanılmıştır.

elinden al**maḳ gerekdür** (73a/9)

ḫōr görme**mek gerekdür** (69b/15)

ıraġ ol**maḳ gerekdür** (98a/10)

ṣaḳın**maḳ gerekdür** (77b/4) 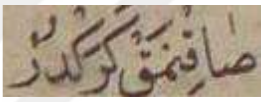

terk ėt**mek gerek** (72b/6)

2.2.2.1.2.3. Şart Kipi Eki: {-sA}

Ek Klâsik Osmanlı Türkçesinde, Eski Anadolu Türkçesinde kullanıldığı gibi aynı şekilde devam eder.

cevher bul**saŋ** (93b/18)

helāk ėder**se**m (84a/17) 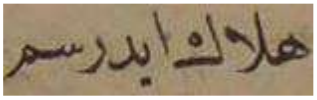

ḳatl olun**sa** (54b/5)

saʿy ėt**se** ve ḳurtul**sa** (79a/19)

yoġ ol**sa**lar (70b/11)

2.2.2.1.2.4. Emir Kipi Ekleri

Türkçede her bir şahıs için ayrı ek kullanılan emir kipinin metinde tüm şahıslar için öreneği bulunmaktadır:

vāḳıf ol**ayın** (teklik 1. şahıs için) (53b/2)

iʿtimād **eyle** (teklik 2. şahıs için) (80b/6) 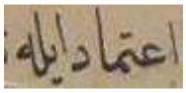

cevābın al**sun** (teklik 3. şahıs için) (54b/9) 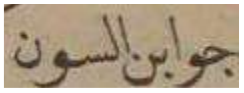

bir yėre ḳoy**alum** (çokluk 1. şahıs için) (69a/12) 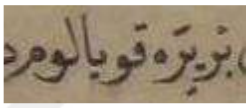

ġāfil olma**ŋ** (çokluk 2. şahıs için) (76a/8)

yėl eyle**sünler** (çokluk 3. şahıs için) (77a/12)

2.2.2.1.3. Şahıs Ekleri

Fiil çekiminde işi yapan ve kişiyi ifade eden ekler şahıs ekleridir. Şahıs ekleri üçe ayrılır:

2.2.2.1.3.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Bu şahıs ekleri zamir kökenli olup görülen geçmiş zaman, emir ve şart dışında kullanılır.

2.2.2.1.3.1.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+(A)m}

aŋar**am** (58a/14)

bilür**em** (70b/5)

gėçin**em** (63a/1)

gör**em** (83b/2) 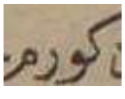

ḳurtul**am** (85a/7)

2.2.2.1.3.1.2. Teklik 2. Sahıs Eki: {+sIn; +sIŋ}

cenk ėder**sin** (92b/9)

gelür**siŋ** (67a/11) 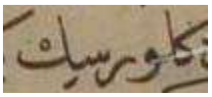

nė dėr**siŋ** (74b/7) 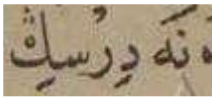

söyler**sin** (83b/11)

yėye**sin** (78a/4) 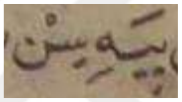

2.2.2.1.3.1.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}

dėmiş idi (87a/3) 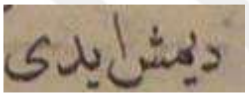

ḥāżırlanmış ola (98b/3)

hücūm ėder (56b/19) 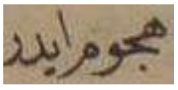

2.2.2.1.3.1.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+vUz}, {+Uz}

bilür**üz** (90a/16) 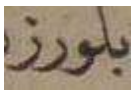

def‘ ėde**vüz** (92a/13) 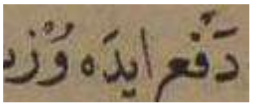

ḳaldıra**vuz** (60a/14) 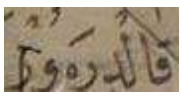

ḳurtulur**uz** (60b/6) 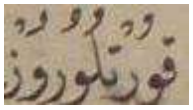

yėmez**üz** (58b/17)

2.2.2.1.3.1.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+sIz}

ʿarż ėde**siz** (73b/19) 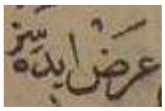

ṣaḳına**sız** (72b/9) 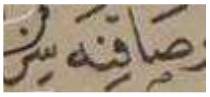

söylemeye**siz** (55a/13) 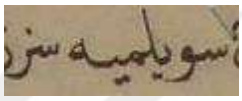

ṣulḥ isteye**siz** (73b/19)

2.2.2.1.3.1.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}

aŋılur**lar** (69a/5) 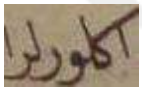

cemʿ olur**lar** (70b/8) 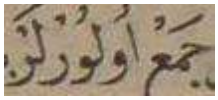

ėne**ler** (60b/10)

ḳorḳar**lar** (80a/19)

öldüre**ler** (58b/19) 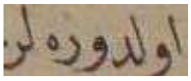

2.2.2.1.3.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Bu şahıs ekleri iyelik kökenli olup, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

2.2.2.1.3.2.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+m}

ʿamel ėtse**m** (91a/12) 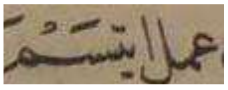

aŋlada**m** (62a/4) 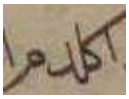

bildü**m** (57a/16) 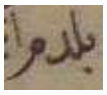

bulsa**m** (91a/4) 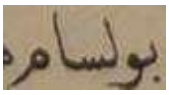

ḳaṣd ėtdi**m** (61b/1)

2.2.2.1.3.2.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+ŋ}

dökse**ŋ** (62a/2) 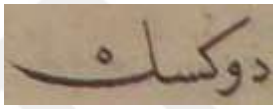

geldi**ŋ** (71a/16) 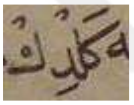

ḫavf ėtse**ŋ** (90a/15)

iḥsān ėtdü**ŋ** (66b/18)

nė ṣordu**ŋ** (63b/9)

2.2.2.1.3.2.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+Ø}

çıḳardı (89b/17) 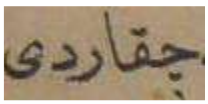

eyitdi (91a/5) 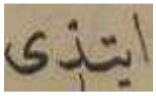

istemedi (90a/1) 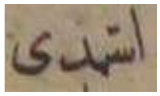

ḳādir olsa (74a/10) 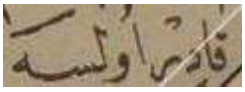

luṭf ėderse (90a/9) 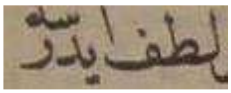

2.2.2.1.3.2.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+k}

aç olduḳ (64b/9)

bildük (57b/11)

ėşitdük (57b/10) 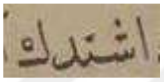

gördük (93a/4)

ḳurtulduḳ (61a/10)

2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+ŋUz}

diŋledüŋüz (55b/8) 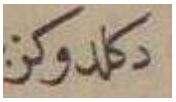

epsem olduŋuz (54b/8) 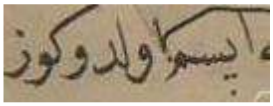

geldüŋüz (63a/14) 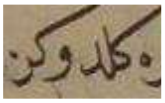

ḳurtulduŋuz (77a/6)

yoḳ ėdüŋüz (80a/9)

2.2.2.1.3.2.5. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+lAr}

eyitdiler (64b/6) 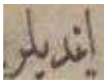

getürdi**ler** (54a/14)

günāh ėtse**ler** (89b/12)

oturdı**lar** (54a/12) 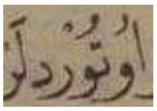

yoġ olsa**lar** (70b/11)

2.2.2.1.3.3. Üçüncü Tip Şahıs Ekleri

Üçüncü tip şahıs ekleri emir eklerinden oluşur.

2.2.2.1.3.3.1. Teklik 1. Şahıs Eki: {+AyIn, + AyIm}

al**ayım** (89b/14)

gör**eyin** (60a/4) 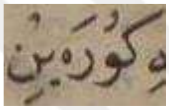

kes**eyim** (80b/16)

üleşdür**eyim** (95a/9)

vāḳıf ol**ayın** (53b/2)

2.2.2.1.3.3.2. Teklik 2. Şahıs Eki: {+Ø}

beyān eyle (55a/19)

tedārik eyle (65a/1) 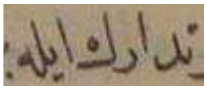

2.2.2.1.3.3.3. Teklik 3. Şahıs Eki: {+sUn}

belā vėr**sün** (59a/10)

bildür**sün** (54a/17) 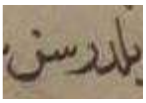

cevābın al**sun** (54b/9)

görme**sün** (104b/18) 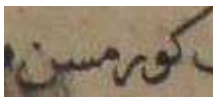

maʿlūm ol**sun** (54a/14)

2.2.2.1.3.3.4. Çokluk 1. Şahıs Eki: {+AlUm}

bekley**elüm** (69a/15) 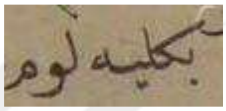

gör**elüm** (70b/10) 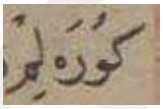

ḥāżırlan**alum** (69a/13) 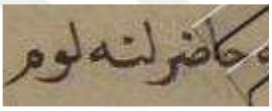

ḳalḳ**alum** (60a/13) 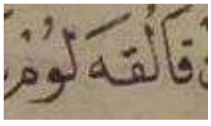

otur**alum** (69b/3)

2.2.2.1.3.3.5. Çokluk 2. Şahıs Eki: {+ŋ, +Uŋ}

diŋle**ŋ** (55b/8)

ġāfil olma**ŋ** (76a/8)

ṣaḳlama**ŋ** (54b/1)

söyle**ŋ** (72a/15) 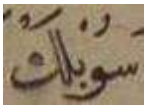

yėdür**üŋ** (55a/1)

2.2.2.1.3.3.6. Çokluk 3. Şahıs Eki: {+sUnlAr}

dök**sünler** (77a/10) 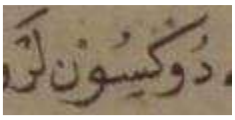

yėl eyle**sünler** (77a/12)

ṭoġrı**sunlar** (88a/4) 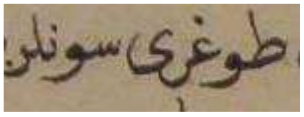

2.2.2.2. Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.1.1. Çatı Ekleri

Fiillerin çatılarını ettirgenlik, oldurganlık, dönüşlülük ve işteşlik bakımından değiştiren eklerdir. Metinde kullanılan çatı ekleri şunlardır:

2.2.2.2.1.1.1. Ettirgen Çatı

2.2.2.2.1.1.1.1. {-t-}

“ Ünlü veya l ile r’den biri ile biten çok heceli fiillere getirilir” (Gülsevin, 2020: 152). Ekin ötümlü şekli de bulunmaktadır.

ışı**d**saŋ (82a/3) 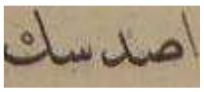

otla**t**maġa (85b/14) 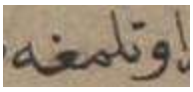

2.2.2.2.1.1.1.2. {-dUr-}

aŋ**dur**dı (68a/6) 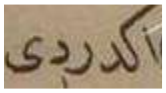

bil**dür**di (68b/5)

bil**dür**sün (54a/17) 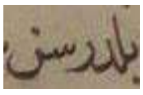

ėt**dür**düŋ (71a/17) 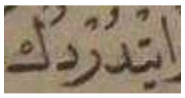

yė**dür**em (63b/19) 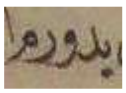

2.2.2.2.1.1.2. Oldurganlık

2.2.2.2.1.1.2.1. {-t-}

inci**t**mişlerdür (63b/11)

2.2.2.2.1.1.2.2. {-dUr-}

dön**dür**mem (62a/15)

ḳal**dur**dı (67a/6)

öl**dür**miş (54a/16) 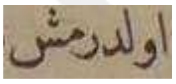

sevün**dür**düŋ (66b/17) 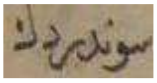

yėtiş**dür**e (62b/17) 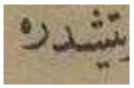

2.2.2.2.1.1.2.3. {-Ur-}

biş**ür**eyin (64a/19)

bit**ür**medin (67b/15) 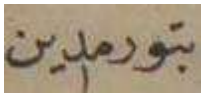

düş**ür**di (60b/17) 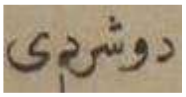

iç**ür**di (55a79) 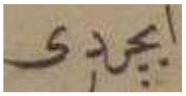

ṭoġ**ur**urın (87b/7)

2.2.2.2.1.1.2.4. {-Ar-}

çıḳ**ar**duŋ (53b/11) 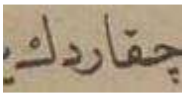

gėd**er**ür (103b/9)

ḳop**ar**dılar (60a/15) 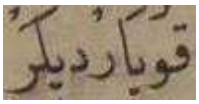

2.2.2.2.1.1.3. Edilgenlik

2.2.2.2.1.1.3.1. {-(X)l-}

Asıl edilgenlik ekidir.

dök**ül**ür (88a/17)

ḳurt**ul**uruz (60b/4) 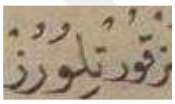

ṭut**ul**dılar (60a/9) 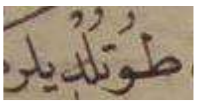

vėr**il**meyüp (91b/1)

yaz**ıl**mışdur (55b/1)

2.2.2.2.1.1.3.2. {-(I)n-}

bil**in**ür (57b/12)

yu**n**ayın (88b/3)

2.2.2.2.1.1.4. Dönüşlülük

2.2.2.2.1.1.4.1. {-(X)n-}

Asıl dönüşlülük ekidir.

ḳādir ol**ın**maz (76b/14)

sev**in**di (60a/9) 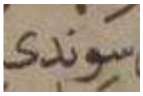

söy**ün**dürür (62a/3) 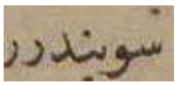

yu**n**maġa (86b/14)

2.2.2.2.1.1.4.2. {-(X)l-}

"Ünlüsü genellikle 'dar' olmasına rağmen, uyumdan dolayı 'geniş' kullanıldığı örnekler de vardır." (Gülsevin, 2020: 154)

diri**l**e (102b/5)

dök**ül**ür (97a/17)

eksi**l**miş (96b/18)

ṣaç**ıl**mış (60a/7)

ṭaġ**ıl**dılar (56b/13) 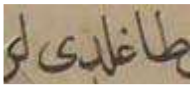

2.2.2.2.1.1.5. İşteşlik: {-(X)ş-}

bul**aş**mış (88b/10)

ėr**iş**di (85a/18)

ḳarı**ş**a (65a/11)

ula**ş**dılar (55b/18) 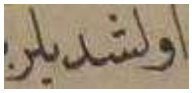

yapı**ş**dı (55b/1)

2.2.2.2.1.1.6. {-der-}:

Geşçişli fiil yapan bir ektir.

dön**der**ür (76b/4) 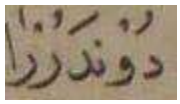

gön**der**ür (71a/2)

2.2.2.2.1.1.7. {- gür-}:

Geçişli fiil yapan ve seyrek görülen bir ektir. Metinde tek yerde geçmektedir:

żarar ėr**gür**esin (81a/13-14)

2.2.2.2.1.1.6. Fiillerde Olumsuzluk

2.2.2.2.1.1.6.1. {-mA-}

Türkçenin hemen her döneminde yaygın olarak kullanılan bu ek fiillerin olumsuz şekillerini yapar.

başdur**ma**yalum (69a/15)

bile**me**düm (71b/15) 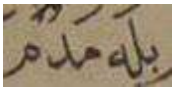

çıḳar**ma**yalar (59b/3)

iste**me**di (90a/1) 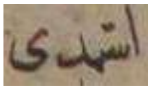

ḳādir ol**ma**dı (63b/4)

2.2.2.2.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

2.2.2.2.2.1. {+A-}

İsimlerden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetir.

beŋ**z**er (96b/8)

dil**e**düm (66a/5) 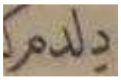

oyn**a**rlar idi (89a/14)

uz**a**nur (75b/8)

yaş**a**yup (77b/9) 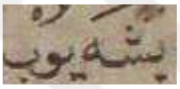

2.2.2.2.2.2. {+(A)r-}

İsimlerden geçişsiz fiiller türetir.

ṣar**ar**ur (103b/10)

2.2.2.2.2.3. {+lA-}

İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller türeten en işlek ektir.

bağ**la**duġı (67b/17) 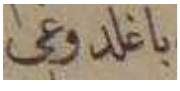

başl**a**dılar (65a/5) 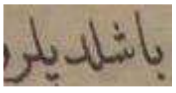

boġaz**la**yalum (92b/11)

giz**le**di (60b/17) 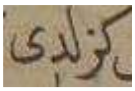

işl**e**yen (70a/8) 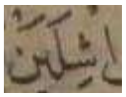

2.2.2.2.2.4. {+dA-}

Ek, metinde tek yerde görülmektedir.

is**te**rseŋ (< iz+de-) (57b/16) 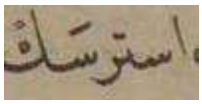

sizi al**da**r (75a/9) 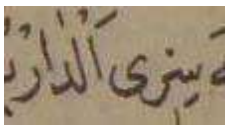

2.2.2.2.2.5. {+eT-}

İsimdn fiil türeten bu ekin metinde ötümlü ve ötümsüz biçimleri görülmektedir.

göz**ed**eler (96a/14)

göz**et**dim (77b/17) 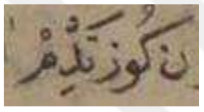

2.2.2.2.2.6. {+ük-}

Geçişsiz fiil yapar.

ḥaḳīr göz**ük**düm (99a/1) 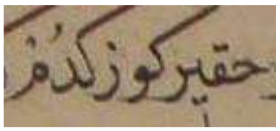

2.2.2.2.2.7. {+ter-}

dāneyi gös**ter**di (60b/17) 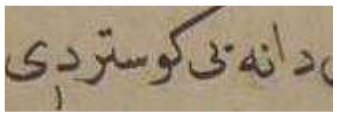

2.2.2.2.2.8. {+lAn-}

+lA- ekinin -n- çatısı ile genişletilmiş şeklidir.

faḫr**len**mek (89b/11)

ḳat**lan**duġı (77b/8)

nem**len**di (97a/3) 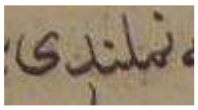

tāṣa**lan**ursa (96a/7)

yuva**lan**up (99b/17) 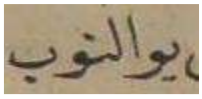

2.2.2.3. Birleşik Fiiller

Birleşik fiillller, bir yardımcı fiille bir ismin ya da fiilin bir araya gelerek oluşturduğu kelime gruplarıdır. Birleşik fiiler yardımcı fiilin önüne isim ya da fiil gelmesi bakımından ikiye ayrılır:

2.2.2.3.1. İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

İsimlere eklenerek birleşik fiiller türeten fiiller şunlardır: ėt-, eyle-, ol-, bulun-, yap-. Metinde yardımcı fiille kullanılan birleşik fiillere örenekler şunlardır:

2.2.2.3.1.1. ėt-

emr **ėt**di (54a/9) 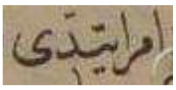

ḥicāb **ėt**di (56a/18) 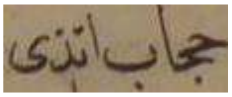

iḥżār **ėt**diler (54a/13)

iʿtibār **ėt**mezüz (75b/13) 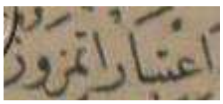

ḳatl **ėt**mişdür (92a/17) 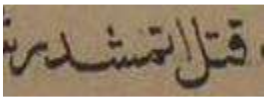

2.2.2.3.1.2. eyle-

ʿacele **eyle**meye (97a/9)

cefā **eyle**ye (71a/4)

ḳaṣd **eyle**düŋ (56a/13)

kār **eyle**miş (70b/17)

żāyiʿ **eyle**düŋ (102b/18)

2.2.2.3.1.3. ol-

helāk **ol**dı (78a/15)

ḳāyil **ol**ursın (86a/1)

muḳayyed **ol**madılar (76a/9)

mübtelā **ol**a (71b/11) 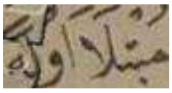

vāṣıl **ol**ur (78b/1)

2.2.2.3.1.4. bulun-

ġāfil **bulun**mayalum (69a/13)

2.2.2.3.1.5. yap-

binālar **yap**ayın (88a/10) 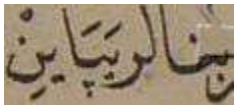

2.2.2.3.2. Fiil+Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

Tasviri fiiller de denenen bu fiiller, fiillerin zarf-fiil şekillerine yardımcı fiil getirilmesiyle oluşan birleşik fiiillerdir.

2.2.2.3.2.1. Yeterlilik

Türkçede yeterlilik fiilleri bil-, al- ve u- fiilleridir. Fakat Eski Anadolu Türkçesinde bil- ve u- fiilleri kullanılmıştır. Metindeki örenkleri şu şekildedir:

def‘ **ėd**emedüm (63b/13)

gėde**bil**ürsek (60b/5)

göre**bil**esin (67a/19) 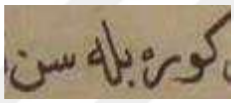

götüre**bil**dügi (77a/9)

ṣabr **ėd**emez (96a/3)

2.2.2.3.2.2. Tezlik

Fiillere tezlik anlamı katar.

ėdi**vėr**se (55a/3)

ṣalı**vėr**di (63a/8) 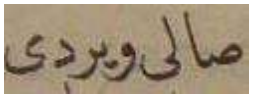

ṣalı**vėr**in (86a/4) 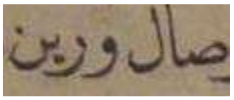

ṣalı**vėr**ür (85b/14)

2.2.3. Cevher Fiili

Türkçede cevheri fiilin görevi; isim soylu sözcüklere gelerek onları fiilleştirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır. Cevheri fiilin metindeki örnekleri şu şekildedir:

helāk ėder **idi** (57b/13) 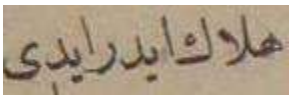

ḳal**ursa** (63b/2)

sever **idi** (75a/13)

ṣorar **iken** (57b/8)

yėmez **imiş** (68b/5)

2.2.3.1. Birleşik Çekimler

Metinde kullanılan birleşik çekimler şunlardır:

2.2.3.1.1. Hikâye Çekimi

2.2.3.1.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

bil**ürdi** (54b/12) 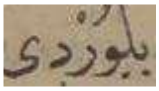

gez**erdi**m (67a/11) 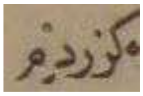

helāk ėd**erdi**m (91a/4) 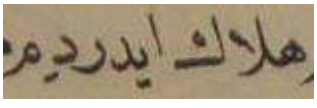

ḥicāb ėd**erdi** (96b/2) 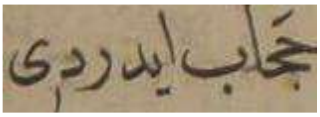

ẕevḳ ėd**erdi**ŋüz (86b/8)

2.2.3.1.2. Şart Çekimi

2.2.3.1.2.1. Geniş Zamanın Şartı

al**ursa**ŋ (74b/6)

düş**erse** (57a/12)

ister**ler**s**e** (58a/12) 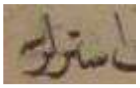

ḳal**ursa** (63b/2)

söyle**rse**m (57b/4)

2.2.4. Fiilimsiler

2.2.4.1. İsim-Fiiller

Metinde mevcut olan isim-fiiller şunlardır:

2.2.4.1.1. {-mAK}

En işlek isim-fiil ekidir.

ayır**maḳ** (67b/14)

başar**maḳ** (83a/19)

öldür**mek** (103a/9) 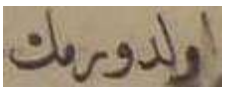

ṣaḳla**maḳ** (64a/2) 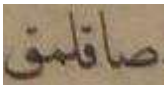

yė**mek** (89a/15)

2.2.4.1.2. {-mA}

bir ḳaz**ma** getür (64b/9) 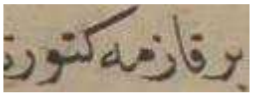

ekinci ek**me**de ṣınanur (104a/6) 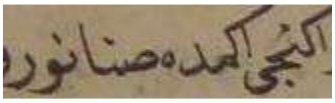

gör**me**sine ṭoymamış idim (98a/5) 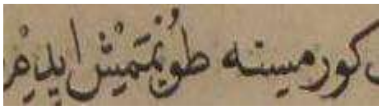

ḫaber vėr**me**si (57b/11) 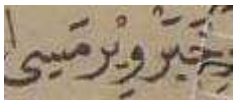

ıṣlāḥ ėt**me**si (62a/8) 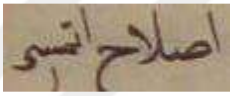

2.2.4.2. Sıfat-Fiiller

2.2.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

2.2.4.2.1.1. {-mIş}

bu ṣoyulma**mış** sūsama degişdi (64b/5)

düzil**miş** çanaḳ gibi ufanması müşkil (62a/8) 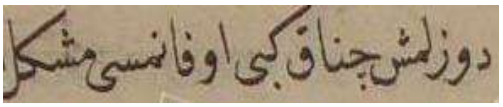

ḳumaşdan öril**miş** dīvār var idi (63b/11)

bil**medüg**in gördüm (54b/10)

2.2.4.2.1.2. {-mAdUK}

ėt**medüg**üm işi ėtdüm (58a/10)

iste**medüg**i sözi söylemem (58a/9) 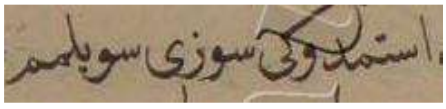

ḳādir ol**maduḳ**ları nesneyi (99b/3) 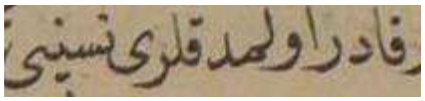

ṭaşra çıḳ**maduġ**um (62b/7) 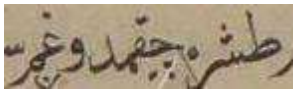

2.2.4.2.2. Görülen Geçmiş Zaman Sıfat-Fiili

2.2.4.2.2.1. {-dUK}

dė**dük**lerüŋ ṭutardum (53b/13)

inan**duḳ**larından helāk oldılar (77b/5) 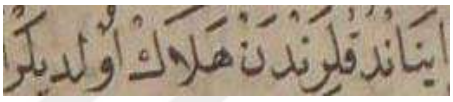

uyu**duḳ**dan ṣoŋra (74b/18)

yė**dük**den ṣoŋra (58b/9) 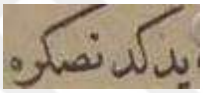

ẕikr ėt**dük**leridür (69a/8) 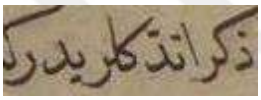

2.2.4.2.3. Gelecek Zaman Sıfat-Fiili

2.2.4.2.3.1. {-(y)AcAK}

gizlen**ecek** yėrde çoḳdur (67b/9) 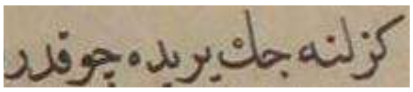

ḥaẕer ėd**ecek** kimesne imişsin (98a/9) 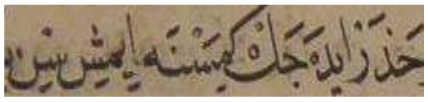

istidlāl olun**acaḳ** ʿalāmetleri (55a/16)

ṣıġın**acaḳ** nesne yoḳdur (80a/3) 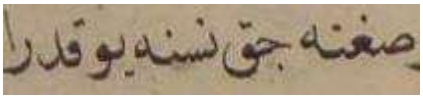

ṭaleb olun**acaḳ** yoldaşlardur (66a/9)

2.2.4.2.4. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

2.2.4.2.4.1. {-(y)An}

eline gir**en**i ṣaḳlamay**an** kimesne (64a/13)

fikr ile iş işle**yen** pādişāh (70a/8)

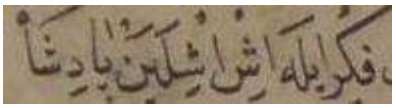

istenme**yen** nesne yėdidür (103b/6)

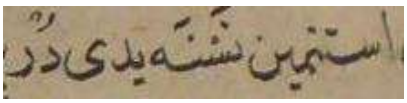

ḳatlüme işāret eyle**yen** bayḳuş (79a/8)

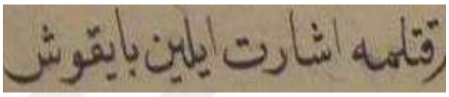

muṣliḥ ol**an** kimesnelerüŋ (99a/8)

2.2.4.2.4.2. {-mAz}

Olumsuz geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

ḳavline ṭur**maz** kimesnedür (71b/9)

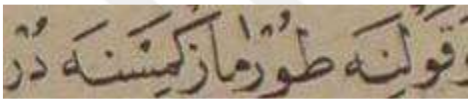

yara**maz** ʿalāmetler (56a/7)

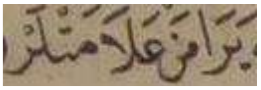

yara**maz** fikrlerüŋden (53b/11)

2.2.4.3. Zarf-Fiiller

2.2.4.3.1. Zaman Zarf-Fiilleri

2.2.4.3.1.1. {-(y)IcAK}

böyle ol**ıcaḳ** bir ḫastanuŋ (83a/12)

bunı ėşid**icek** secdeye vardı (71b/7)

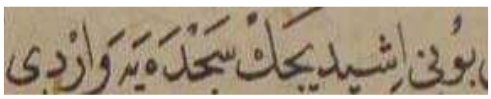

ḳablubaġayı gör**icek** eyitdi (67b/6)

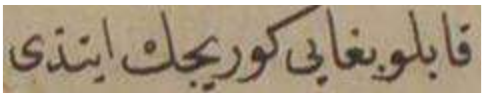

sürūrı gėd**icek** ḫalḳ sevmez (65b/2)

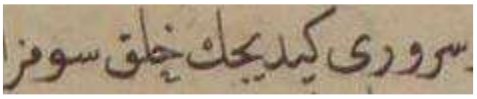

vāṣıl olunma**yıcaḳ** ẓaferlere (70a/8)

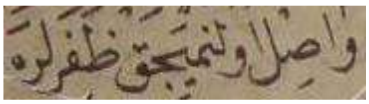

2.2.4.3.1.2. {-(y)IncA}

ben gel**ince** hemān çıḳdı (75b/2)

ben işimi işle**yince** (73b/2)

bu işi ėd**ince** ḳarġa eyitdi (77b/6)

çāḳ ol**ınca** saŋa duʿā eyleyem (80b/13)

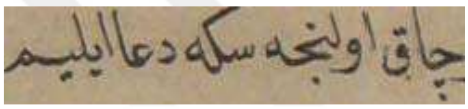

ḳardaş olma**yınca** ṣıçan eyitdi (62a/14)

2.2.4.3.1.3. {-mAdIn}

avcı yaḳlaş**madın** (81a/18)

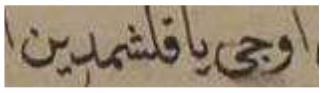

beni çaġır**madın** yanına varmaḳ (93a/15)

çoḳ gėt**medin** atar (64a/6)

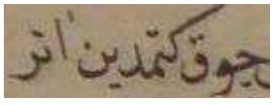

söyle**medin** ḳaçdum (71b/18)

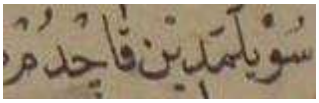

sözin bitür**medin** avcı çıḳa gelür (67b/15)

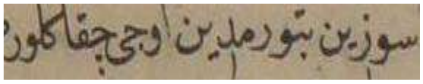

2.2.4.3.1.4. {-dUKdA}

{-dUK} sıfat-fiil ekinin üzerine {+dA} bulunma hâli ekinin gelmesiyle oluşan birleşik zarf-fiil ekidir.

helāk ėtmek iste**dükde** (79a/19)

ḫükmi söyle**dükde** (66a/5) 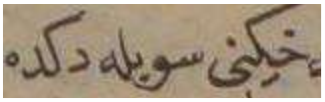

işle**dükde** ʿāḳıbeti nėye varur (87a/11) 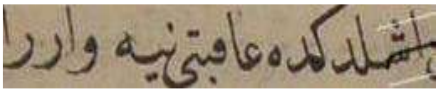

lāzım geldükde ʿacele eylemeye (97a/9)

2.2.4.3.1.5. {-dUKdAn}

{-dUK} sıfat-fiil ekinin üzerine {+dAn}ayrılma hâli ekinin gelmesiyle oluşan birleşik bir zarf-fiil ekidir.

īrānduḫtı öldür**dükden** (102a/1) 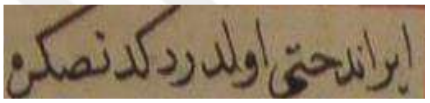

ḳurtul**duḳdan** ṣoŋra (87a/1)

uyu**duḳdan** ṣoŋra (74b/18)

yėmek yė**dükden** ṣoŋra (58b/9) 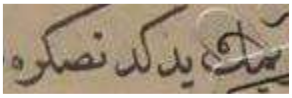

vāṣıl ol**duḳdan** ṣoŋra (82b/3)

2.2.4.3.1.6. {-mAzdAn}

iḥtiyāc ol**mazdan** evvel (101a/8) 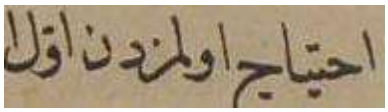

vāḳiʿ ol**mazdan** evvel (101a/6)

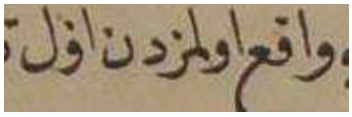

2.2.4.3.2. Hâl Zarf-Fiilleri

2.2.4.3.2.1. {-ken}

eyü ḫaṣlet var**ken** (91a/11)

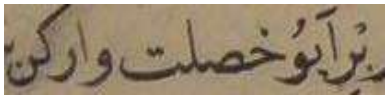

ṣu kenārında otur**ken** (76b/1)

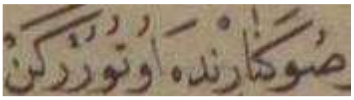

şurb ḫamr ėder**ken** (58b/5)

yuvasında ṭur**ken** (59b/16)

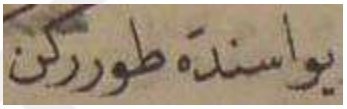

ziyāde ėtdügin bilür**ken** (53b/18)

2.2.4.3.2.2. {-(y)X}

anı ala dė**yü** (95a/18)

çıḳ**a**geldi (67b/6)

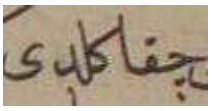

ėd**i**vėrse (55a/3)

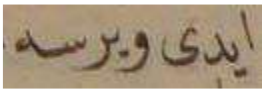

ṣal**ı**vėrdi (63a/8)

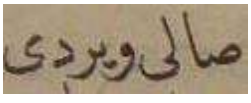

2.2.4.3.3. Bağlama Zarf-Fiili

2.2.4.3.3.1. {-(y)Up}

dimneyi ṭınma**yup** (59a/18)

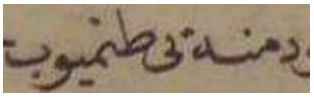

duʿālar oḳu**yup** (92a/13)

ėtdüginden inci**nüp** (89a/2) 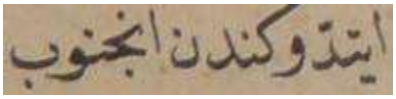

pay ėd**üp** üleşdiler (73a/16)

sözine uy**up** (53b/4)

2.2.5. Sıfatlar

2.2.5.1. Niteleme Sıfatları

güzel oğlan (88b/1)

ḥasīs kimesne (56a/1)

ḳızıl ḳaftān (94b/7)

meşaḳḳatli işler (104a/1) 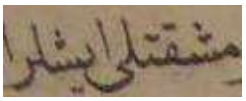

tenhā yėr (62b/18)

2.2.5.2. Belirtme Sıfatları

2.2.5.2.1. İşaret Sıfatları

Eski Anadolu Türkçesinde işaret sıfatı olarak bu, ol, şol ve şu sözcükleri kullanılmıştır.

bu iḥsāna (74b/6)

bu sözi (54a/4) 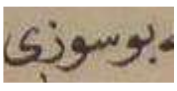

ol ṣāliḥ (64b/10) 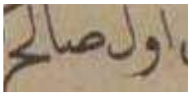

şol kimesne (61b/5)

şu ḳoyunı (73a/8)

2.2.5.2.2. Sayı Sıfatları

2.2.5.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bėş altı sāʿat (56b/10)

bir ḳarġa (63a/6)

ėki ʿavratı (55b/19)

on altı biŋ ʿavrat (102a/8) 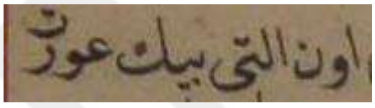

yėdi gün (59a/17) 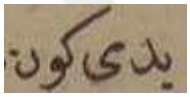

2.2.5.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

bėşinci vezīr (70b/5)

yėdinci gün (92a/12)

2.2.5.2.3. Soru Sıfatları

Metinde bulunan soru sıfatları şunlardır:

2.2.5.2.3.1. nė

nė bāʿiṣ (63a/14)

nė fāide (67b/5)

nė ḳadar (55b/10) 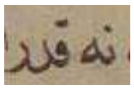

nė maḳūle (76b/6) 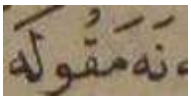

nė mertebe (91a/3)

2.2.5.2.3.2. nėce / nėçe

Ne zamiri ile {+ce} eşitlik hâli ekinin bir araya gelmesiyle oluşan nėce/nėçe sözcüğü metinde, fazla, nasıl ve çokluk bildiren anlamalarda kullanılmıştır.

nėçe ʿamel vardur (73a/4) 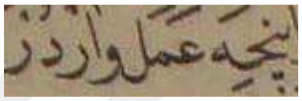

nėce bī-ḥużūr olmayam (77b/13)

nėçe gün gėçdi (62b/16)

nėce ḥükm ėder (72a/10) 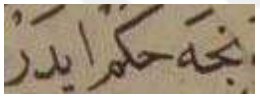

nėce yaramaz sözler (78b/10)

2.2.5.2.4. Belirsizlik Sıfatları

İsimlerin belirsizlik durumlarını gösteren sıfatlardır. Metinde kullanılan belirsizlik sıfatları şunlardır:

2.2.5.2.4.1. bir

ben **bir** nesneyim (61b/7)

bir belāya mübtelā olsa (56b/18) 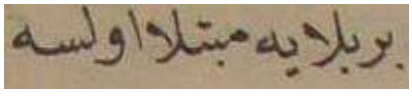

bir dermān eyle (71a/4) 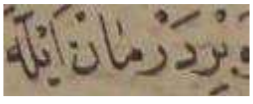

bir miḳdār (56a/19) 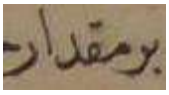

bir żarar yėtişdüre (62b/17) 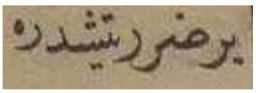

2.2.5.2.4.2. baʿżı

baʿżı ʿadāvet (81b/11) 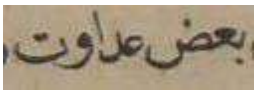

baʿżı bayḳuşlar (73b/7) 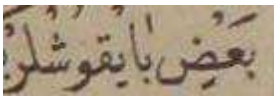

baʿżı duʿālar (92b/13)

baʿżı düşmene (74b/11)

baʿżı nesne (57b/8) 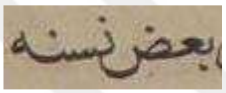

2.2.5.2.4.3. her

her gün (63a718)

her kimse (54a/17)

her maṣlaḥatı (78b/6) 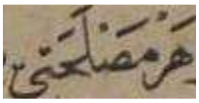

her nesneyi (98a/1)

her ṭarafa (67a/7) 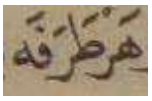

2.2.5.2.4.4. çoḳ

çoḳ ʿalāmet (55a/17) 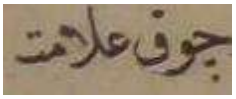

çoḳ düşmen (76a/6)

çoḳ fāide (74a/9) 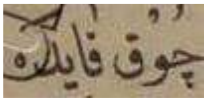

çoḳ kimse (68b/19)

çoḳ nesne (84a/1) 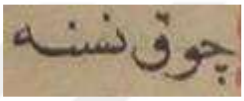

2.2.5.2.4.5. birḳaç

birḳaç ay (58b/3) 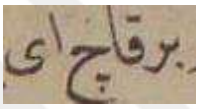

birḳaç bayḳuş (73b/8) 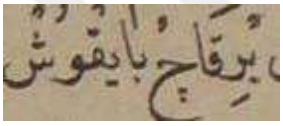

birḳaç gün (93a/14)

birḳaç kimesne (73a78) 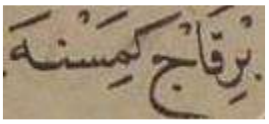

birḳaç nesne (66b/8)

2.2.6. Zarflar

Zarflar yer-yön zarfları, zaman zarfları, azlık-çokluk zarfları ve nicelik-nasıllık zarfları olmak üzere dörde ayrılır:

2.2.6.1. Yer-Yön Zarfları

Metinde kullanılan yer-yön zarfları şunlardır:

2.2.6.1.1. yoḳaru

yoḳaruda (71b/8)

yoḳaruda (80a/18) 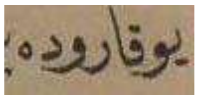

2.2.6.1.2. aşaġa

baş **aşaġa** (55b/4)

aşaġa (58b/12)

2.2.6.2. Zaman Zarfları

Metinde kullanılan zaman zarfları şunlardır:

2.2.6.2.1. ėmdi, şimdi

ėmdi ḳardaşlıġıŋı ḳabūl eyledüm (62a/14)

ėmdi seniŋ ṭāyifeŋle (72b/14) 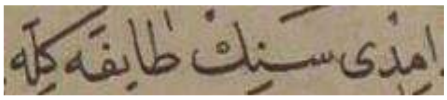

ḥikāyetleri **şimdi** söyle (63a/15) 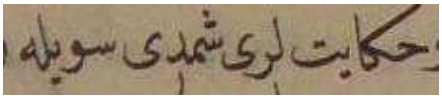

şimdi bunda aŋaram (58a/14) 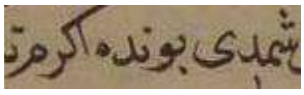

ẓāhir olur **ėmdi** sen (61b/12)

2.2.6.2.2. yarın

yarın bir ṭāyife çaġıram (63a/19)

yarın olur **yarın** olmazsa (90a/3)

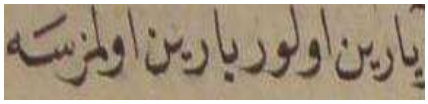

yarın peşīmān olmayalar (58a/14)

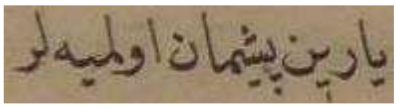

2.2.6.2.3. gėce

meger bir **gėce** bir ḫırsız (74b/2)

ol **gėce** bayḳuşlar geldiler (73b/4)

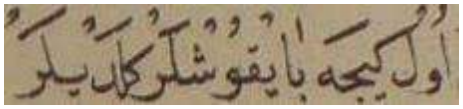

ol **gėce** ki īrānduḫt ile oldı (95b/6)

ol **gėce** rūmī aŋa ṭutulur (79b/14)

ol **gėce** öldi (54a/6)

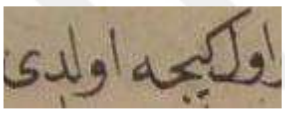

2.2.6.2.4. gündüz

gėce **gündüz** fikri ve ferāseti (98a/6)

gündüz bile oynayup (89b/15)

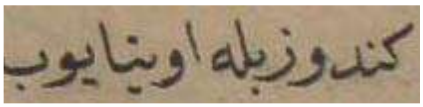

gündüz bir yėrde olmaḳ (84a/4)

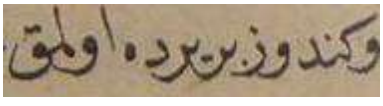

ḳocı olup gėce **gündüz** (54b/4)

gündüz uçmaz (100b/10)

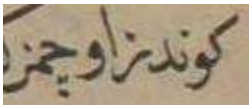

2.2.6.2.5. gėç

işi **gėç** işleye (100a/9)

muḥabbet **gėç** ḥāṣıl olur (62a/9) 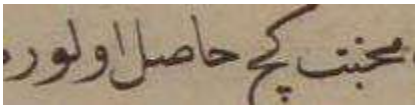

muḥabbet **gėç** zāyil olur (62a/7)

2.2.6.2.6. aḫşam

ḳaçan **aḫşam** olsa (103b/1) 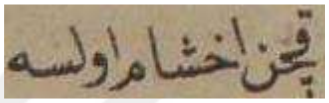

vaḳtā ki **aḫşam** oldı (65b/6) 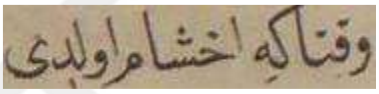

2.2.6.2.7. sabāḥ

ṣabāḥ olunca (75b/17)

vaḳtā ki **ṣabāḥ** oldı (92a/7) 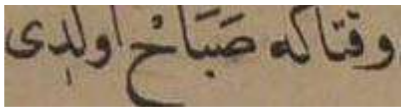

2.2.6.2.8. yaz

ḳaçan ki **yaz** oldı (96b/16)

2.2.6.2.9. ḳış

ḳış gele (96b/13)

vaḳtā ki **ḳış** geldi (97a/2)

2.2.6.2.10. ėrtesi

ėrtesi gėdecegi gün (75b/1) 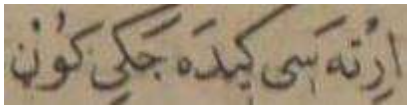

ėrtesi ḳarġalar pādişāhı da (69a/1) 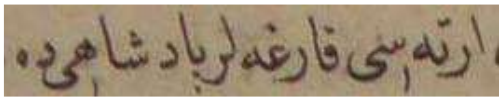

vaḳtā ki **ėrtesi** oldı (54a/6) 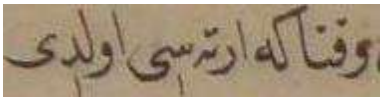

2.2.6.3. Nicelik-Nasıllık Zarfları

Hâl ve tavır ifade eden nicelik-nasıllık zarfları sayılamayacak kadar çoktur. Metinde nicelik-nasıllık-zarfları şunlardır:

ıraḳ ola (82a/14)

muḥkem dögeler (73a/19) 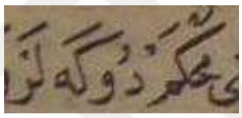

oŋat gözedeler (96a/14)

tėz gelür (66b/7) 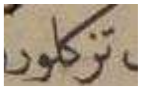

yap yap keseyim (80b/16)

2.2.6.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Azlık, çokluk, miktar ve derece bildiren zarflardır. Metinde kullanılan azlık-çokluk zarfları şunlardır:

2.2.6.3.1. çoḳ

çoḳ eglendüŋ (85b/2) 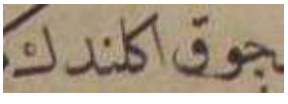

çoḳ gėtmezler (60a/17) 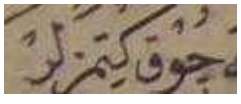

çoḳ görünür (91a/18)

çoḳ incitmişlerdür (63b/11) 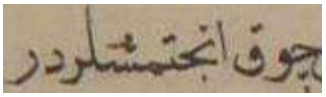

ṣuyı **çoḳ** ola (98b/9)

2.2.6.3.2. az

ʿalafımı **az** vėrür (85b/19)

eti **az** ola (98b/9)

ʿilmi **az** olan (104a/5)

sözi **az** ola (87a/6)

2.2.6.4.3. artuḳ / artuġ

artuġın yėmez (86b/17)

artuġından gėçinür idi (85b/6)

artuḳ göremezin (97b/13)

artuḳ ḳırmayalar (71a/5)

2.2.6.4.4. ġāyet

ġāyet begendi (94a/5)

ġāyet ḫavf eyleye (101b/2) 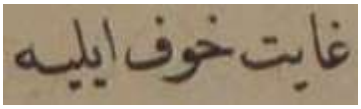

ġāyet ḥaẕẕ eyledi (75a/19)

ġāyet ḳorḳdı (60a/1)

ġāyet sevündi (66b/17) 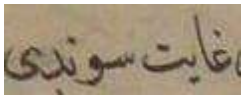

2.2.6.3.5. eksük

belā **eksük** olmayup (56b/19)

belā **eksük** olmaz (68a/3)

2.2.7. Zamirler

2.2.7.1. Şahıs Zamirleri

2.2.7.1.1. Teklik 1. Şahıs Zamiri: ben

ben bu ḥerīfi gözedürdüm (63b/1)

ben de bir bayḳuş olaydım (76a/14)

ben saŋa bir yėr ṣalıvėrin (86a/4) 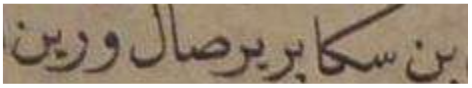

ben saŋa geldüm (66a/11)

ben seni işārī buldum (78b/14) 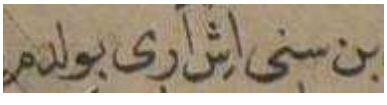

2.2.7.1.2. Teklik 2. Şahıs Zamiri: sen

meger **sen** güneşi istersin (76b/7)

sen benden ḳorḳma (81b/9) 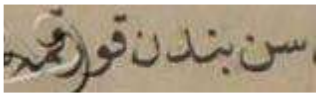

sen buradan çıḳ gėt (72a/1) 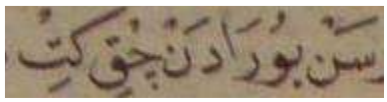

sen kendü ʿaybunı gör (55b/15) 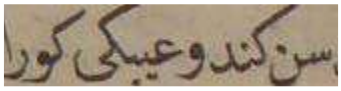

sen nė dėrsin (69b/7) 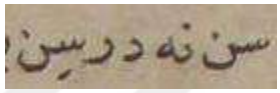

2.2.7.1.3. Teklik 3. Şahıs Zamiri: ol, (ekleşmede) a(n+)

ʿāḳil **ol** kimesne imiş (87a/6)

anı ṭutup saŋa alayın (85b/14)

ben **anı** bişüreyin (64a/19) 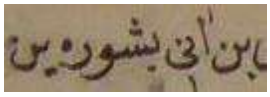

biz **anı** bilmezüz (55a/18) 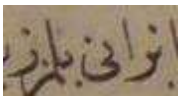

ol adamlar geldiler (95a/1)

2.2.7.1.4. Çokluk 1. Şahıs Zamiri: biz

biz anı bilmezüz (55a/18) 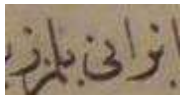

biz de öyle bī-ḥużūruz (68a/8) 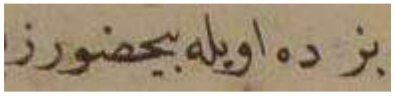

biz dōstı anıŋçün isterüz (75b/12)

biz ėtmemiş olsaḳ (90a/15)

biz saŋa rāżīyuz (71a/9)

2.2.7.1.5. Çokluk 2. Şahıs Zamiri: siz

bu **siz** dėdüklerüŋüzden (93a/4)

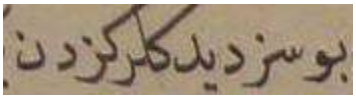

eger **siz** benüm yolumda (95a/9)

siz bilürsiz (92a/14)

siz bizüm üzerimize geldiŋiz (73b/16)

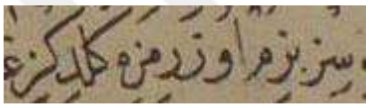

2.2.7.1.6. Çokluk 3. Şahıs Zamiri: anlar

anlar daḫı ṣordılar (59a/5)

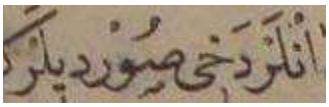

anlar gėrçekdür (58b/18)

anlar ḥāżır cevābdur (98b/2)

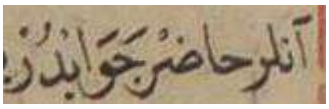

anlar nė dėdiler (93b/2)

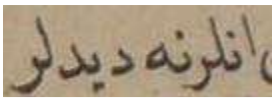

beni **anlar** ḳodılar (73b/12)

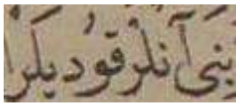

2.2.7.2. İşaret Zamirleri

2.2.7.2.1. bu, bunlar

bir geyik geldi **bunlardan** ṭarafa (67a/3)

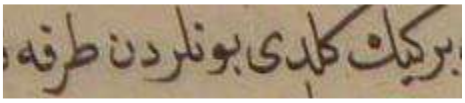

budur ki ṭalebiŋüz ḥaḳ olsun (72a/19)

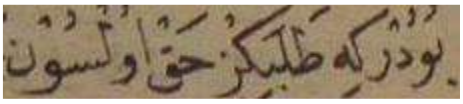

bu kimesne şöyle ṣanur (55b/8)

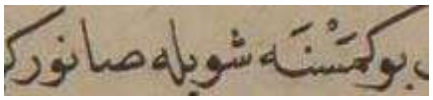

bunlardan māl cemʿ ėde (102b/12)

lāzım olan **budur** ṣulḥ isteyesiz (73b/19)

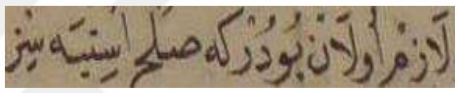

2.2.7.2.2. a (ol zamirinin ekleşmedeki hâli), anlar

aŋa nāfiʿ olmaya (55b/10)

aŋa vėrelüm daʿvāmızı (72a/8)

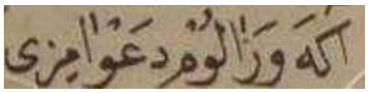

anlardan degülem (73b/12)

anlaruŋ ḥālini varalar (69b/1)

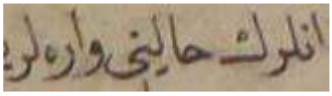

beni **anlar** ḳodılar (73b/12)

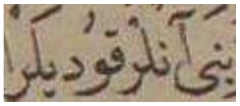

2.2.7.2.3. ol

ʿāḳil **ol** kimesne imiş (87a/6)

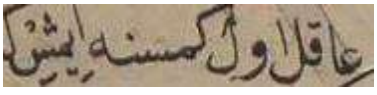

birisi daḫı **oldur** ki (61b/17)

ḳardaşuŋ yaramazı **oldur** ki (91b/3) 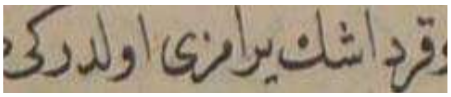

ol eyitdi (69b/7) 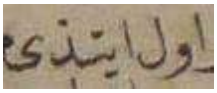

ol seni unutdı (83a/3) 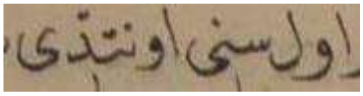

2.2.7.2.4. şol (<şu+ol)

birisi daḫı **şol** ḳāḍīdur (104a/19) 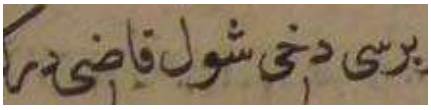

birisi **şol** ʿālimdür (102b/19) 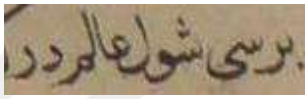

birisi **şol** ḫastadur ki (101b/1) 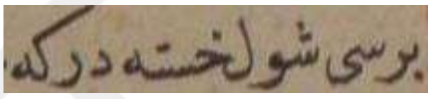

şol ʿāḳillere vėrmişdür (70a/13) 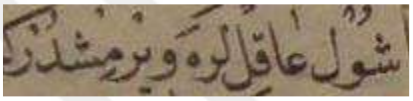

şol kimesne gibidür ki (81a/13)

2.2.7.3. Belirsizlik Zamirleri

2.2.7.3.1. kimse/ kimesne (< kim+erse+ne)

ʿālim ve zīrek **kimesne** idi (93a/14)

bir ʿābid **kimesne** var idi (87b/14) 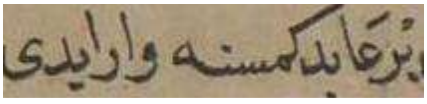

birḳaç **kimesne** bunı görerler (73a/8) 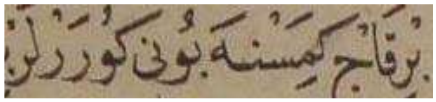

kimse bilmemiş ola (103a/1) 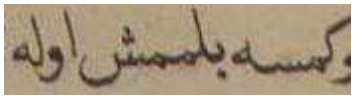

kimse ḥaḳḳı örtmesün (54b/7)

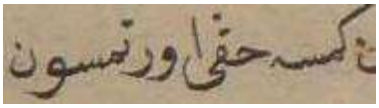

2.2.7.3.2. biri, birisi, her birisi

biri erkek **biri** dişi imiş (96a/10)

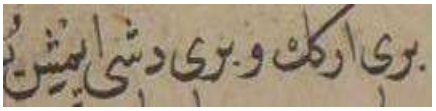

biri ol kimesnedür ki (97b/7)

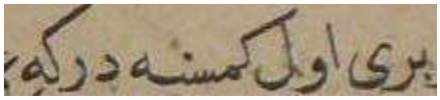

gögercinleriŋ **her birisi** (60a/10)

ḳurbaġalardan **birisi** geldi (77b/12)

ve **birisi** daḫı oldur ki (61b/17)

2.2.7.3.3. her nė

her nė alursaŋ al (74b/6)

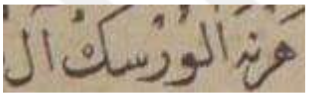

her nė elüŋe girerse (64a/3)

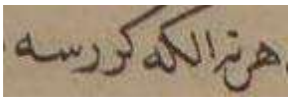

her nė ḳadar māl isterse (102a/6)

her nė ḳadar ża῾īf de olsa (66a/19)

her nė ki ṣadaḳa ėderse (78a/4)

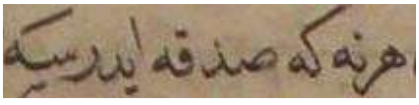

2.2.7.3.4. her ḳanḳısı

her ḳanḳısın isterse (95a/16)

her ḳanḳısıyla ʿamel ėtsem (91a/12) 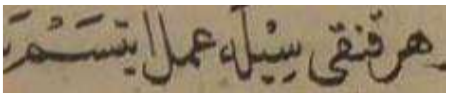

2.2.7.3.5. cümle

cümle ʿālem baŋa düşmen olup (57a/1) 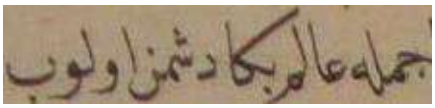

cümle ʿavratlarınuŋ başı idi (89a/12)

cümlesi aġa ṭutuldılar (60a/9) 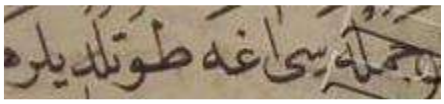

cümle iḥżār ėtdiler (54a/13) 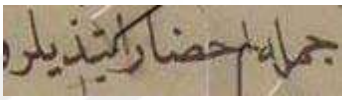

cümlesin kesdi (61a/13)

2.2.7.4. Dönüşlülük Zamiri "kendi"

Metinde "kendi" dönüşlülük zamiri kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan dönüşlülük zamiri olan "öz" sözcüğü metnimizde kullanılmamıştır.

kendü yuvama geldüm (64b/17)

kendüsi maṣlaḥatında oldı (64b/3) 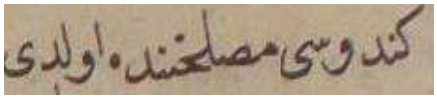

kendüye bir devlet ola (78a/7)

kendüyi görmiş olsa (101a/9)

sen **kendü** ʿaybuŋı gör (55b/15) 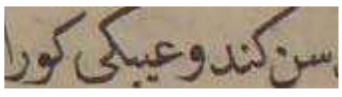

2.2.7.5. Soru Zamiri “kim”

anı **kim** dėr bilürseŋ (59a/1)

her **kim** ki baŋa dirile getürürse (102b/5)

her **kimi** istersek (64a/19)

kim ḳoduġın bilmez idüm (64b/13) 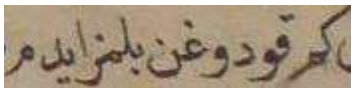

2.2.7.5.1. nė

arslan **nė** söyler (57a/12) 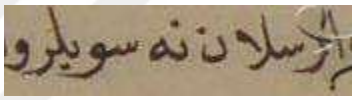

mābeyninde **nė** olursa (56b/5) 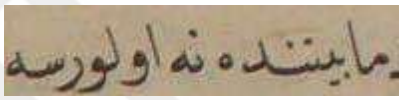

nė bāʿiŝ oldı ki (63a/14)

sen **nė** dėrsin (69b/7) 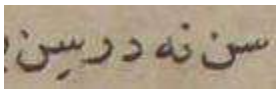

zīreklik **nė** fāide ėder (67b/5) 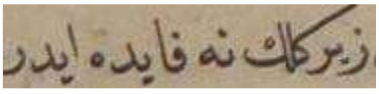

2.2.7.5.2. mı/mi

ay bize ġażab **mı** eyledi (71b/6) 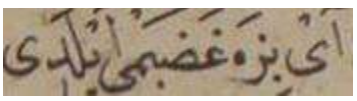

başına bir belā **mı** geldi (67a/17)

ėy bilād gördüŋ **mi** (95b/6)

ġayrı söz bilür **mi** (59a/1) 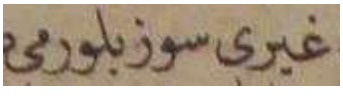

şübheŋ **mi** vardur (62a/19) 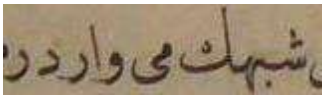

2.2.8. Edatlar

Edatlar tek başalarına kullanıldıklarında bir anlam ifade etmeyen fakat cümle içinde diğer sözcüklerle kullanıldığında anlam kazanan sözcüklerdir. "Edatlar kalıplaşmış, donmuş yahut manaca aşınmış sözler olduklarından dilde anlam elamanı olarak değil sadece görev elemanı olarak kullanılırlar." (Efendioğlu, 2006: 194) Metinde kullanılan edatlar çekim edatları, bağlama bağlaçları, sıralama bağlaçları , denkleştirme bağlaçları, cümle başı bağlaçları, sona gelen bağlaçlar ve ünlemler şeklinde sıralanabilir:

2.2.8.1. Çekim Edatları

"İsimlerden sonra gelerek, bağlı bulundukları isimlerle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. bakımlardan ilgiler kuran kelimeler" (Hacıeminoğlu, 1992: IX)'dir. Metinde kullanılan çekim edatları şunlardır:

2.2.8.1.1. ile

fikr **ile** iş işleyen (70a/8)

ḥīle **ile** ele girür (73a/5)

ḥużūr **ile** gėçinem (63a/1)

maymūn **ile** dōst olmış (83a/2) 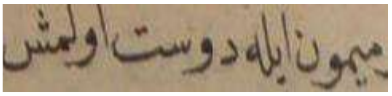

naṣīḥati **ile** ṣābit oldı (95a/5) 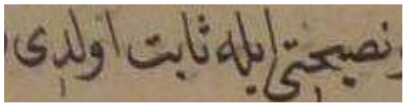

2.2.8.1.2. içün

allāh **içün** idi (68a/5)

ʿavrat ṭāyifesi **içün** (84b/3) 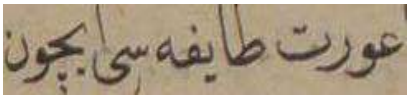

bu dünyā taḥṣīli **içün** (65b/15) 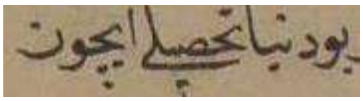

maṣlaḥat **içün** gelmişdür (60a/2)

nesne **içün** söz söylemez (87b/10)

2.2.8.1.3. gibi

evvel ki **gibi** oldı (97a/5)

misk **gibi** ẓāhir olur (61b/12) 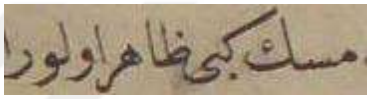

ol dėdügi **gibi** eylediler (68b/1) 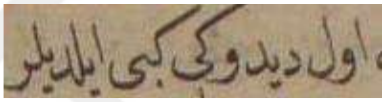

senüŋ **gibi** ḳorḳarın (62b/9)

şol ḫasta **gibi** ki (53b/17)

2.2.8.1.4. ḳadar

bu **ḳadar** muḥabbet ėdüp (104b/18)

bėsleyecek **ḳadar** ḳuvvatı (66b/5)

nė **ḳadar** el vėrse (66a/10)

olduġı **ḳadar** ṣaḳlayam (64a/13)

şu **ḳadar** naṣīḥatler ėderdüm (53b/9)

2.2.8.1.5. göre

aŋa **göre** ʿamel ėtmiş (70a/10)

aŋa **göre** iş ėdelüm (64b/10)

iḳtiżā ėtdügine **göre** (79b/5)

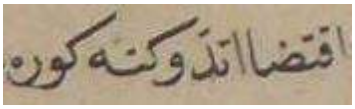

2.2.8.1.6. evvel

çāḳ **evvel** ṣorduġı vezīr ki (75a/8)

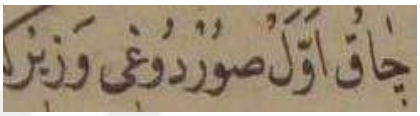

eger şeyṭān **evvel** yapışursa (75a/2)

evvel ki gibi oldı (97a/5)

evvel sen kendü ʿaybuŋı gör (55b/15)

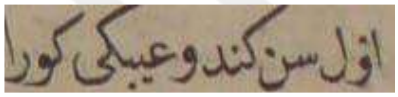

evvel yėre ki ḳondum (63a/17)

2.2.8.1.7. ṣoŋra

andan **ṣoŋra** çıḳdı (75b/19)

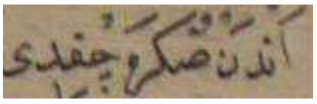

andan **ṣoŋra** ḳāḍī eyitdi (54a/19)

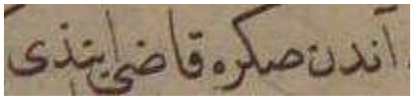

bėzlerini ėndirdükden **ṣoŋra** (85b/13)

uyuduḳdan **ṣoŋra** bu ʿābidi (74b/18)

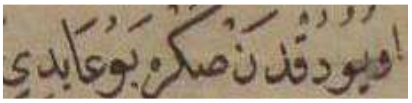

vāṣıl olduḳdan **ṣoŋra** (82b/3)

2.2.8.1.8. ḳarşu

birisi ḳ**arşu**sına gelür (73a/9)

ḳarşudan belürdi (81a/17) 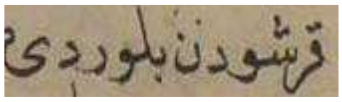

ḳarşudan bir geyik geldi (67a/3)

2.2.8.2. Bağlama Bağlaçları

"Cümleleri veya cümle içinde bulunan kelimeleri ve kelime gruplarını ya mânâ bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayana sözlerdir." (Hacıeminoğlu, 1992: 112) Metinde kullanılan bağlama edatları şunlardır:

2.2.8.2.1. Sıralama Bağlaçları

Ard arda gelen sözcükleri "ve" anlamında birbirine bağlayan edatlardır.

2.2.8.2.1.1. daḫı

birisi **daḫı** oldur ki (61b/17)

ol **daḫı** eyitdi (54b/19) 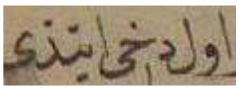

rūzbih **daḫı** hemān gėtdi (57a/7)

ve **daḫı** emr eyleyesin ki (73a/19)

ve **daḫı** dėmişlerdür ki (91b/1) 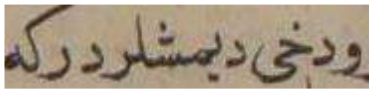

2.2.8.2.1.2. ve

belāda **ve** taʿabdadur (66a/1)

ġāyet ḳorḳdı **ve** eyitdi (60a/1) 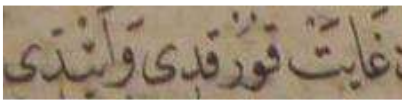

ḫayrı **ve** şerri bilmezsin (57b/5)

ḳuş **ve** kelb gelüp (64b/2)

ḳuvvatı **ve** güzellügi gėderür (103b/7)

2.2.8.2.2. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirinin yerini tutacak iki unsuru bağlayan edatlardır.

2.2.8.2.2.1. yā

ʿāḳıbet **yā** eli kesilür (102b/10) 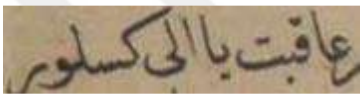

bir ḳuyıya **yā** bir uçuruma (99a/14) 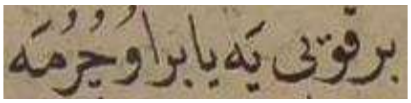

ṣaġ ṭarafa **yā** ṣol ṭarafa (79b/19) 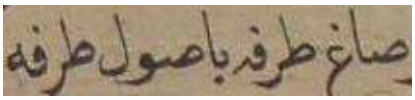

yā bir ṣuçum olmış ola (57a/15)

yā mülküm elümden gėder (94a/12)

2.2.8.2.2.2. veyā

emr ėtmiş olam **veyā** muʿāvenet (58a/8) 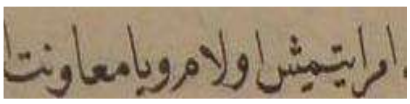

kesilür **veyā** ḳatl olunur (102b/10)

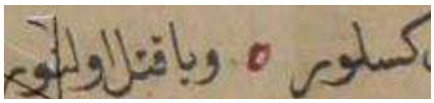

muştusı **veyā** bir ġayrı āleti (99b/17)

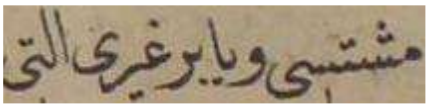

2.2.8.2.2.3. veyāḫūd

veyāḫūd ʿavratumdan gėçem (83a/18)

2.2.8.2.3. Cümle Başı Bağlaçları

2.2.8.2.3.1. lākin, velākin

ḳorḳma **velākin** anda baʿżı (94b/14)

lākin baŋa ėtdükleri iftirā (58a/7)

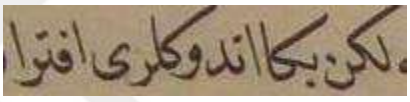

lākin ben yėrimde ṭurayın (60a/3)

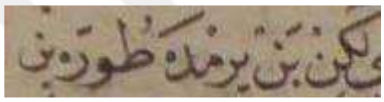

lākin ḥırṣ ve hevāyı (53b/16)

lākin ümīdüm budur ki (73a/2)

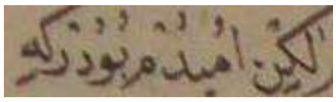

2.2.8.2.3.2. ancaḳ

ancaḳ ben maymūn yüregine (83a/16)

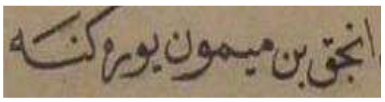

ancaḳ dīv geldügi yėre döndi (68b/7)

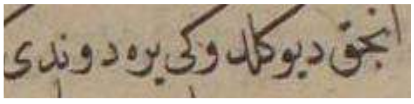

ancaḳ yėne eyitdi (83a/18)

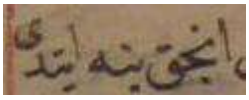

yoġ **ancaḳ** ḳarġa ve ḳablubaġa (67a/9)

2.2.8.2.3.3. ammā

ammā ʿavrat ṭāyifesi içün (84b/3)

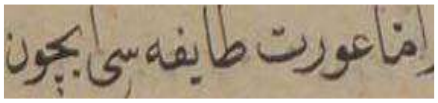

ammā biz anı bilmezüz (55a/18)

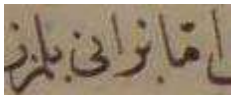

ammā dėdügini unuda (100a/8)

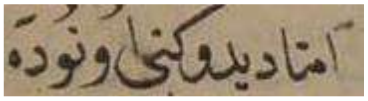

ammā yėne senden ṣaḳınurum (83a/13)

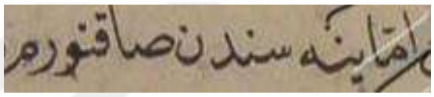

bahādur olsa **ammā** hâlim olmasa (91b/17)

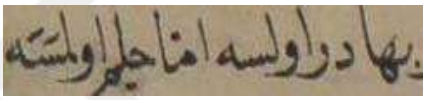

2.2.8.2.3.4. eger

eger ben īrānduḫtı göreydüm (97b/19)

eger gėrisine dönerse (79b/18)

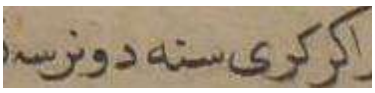

eger yaramaz olmasam (53b/13)

ve **eger** artup ḳalursa (63b/2)

ve **eger** pādişāh aŋmazsa (96a/11)

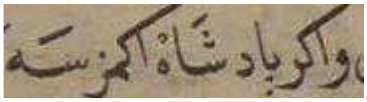

2.2.8.2.3.5. çün, çünki

ʿavratı **çünki** ṣoylamış (63b/14)

çün yène yanına vardum (65b/11)

çünki ḫaber aldı (93b/11)

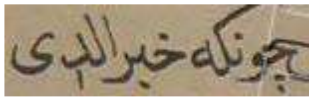

çünki kenāra èrişdi (85a/18)

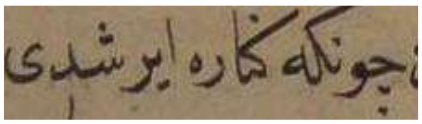

eyitdi **çünki** cengi münāsib (70a/5)

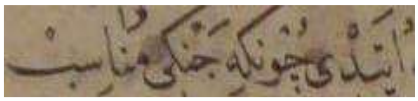

2.2.8.2.3.6. meger

içinde **meger** zehr var imiş (55a/6)

illā **meger** maymūn yüregi ola (83a/15)

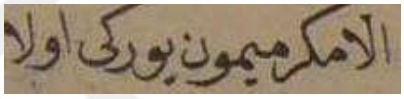

meger bu ṣāliḥüŋ evinde (88b/8)

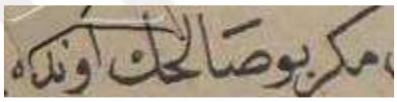

meger sen güneşi istersin (76b/7)

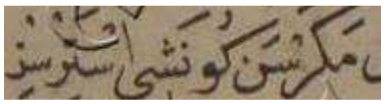

meger yèmez imiş (68b/5)

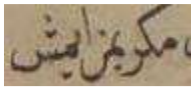

2.2.8.2.4. Sona Gelen Bağlaçlar

2.2.8.2.4.1. daḫı

türeler ve **daḫı** cemīʿ ʿasker (54a/10)

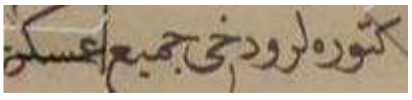

görelüm ve **daḫı** ʿacele ètmeyelüm (53b/3)

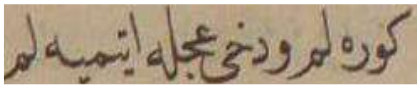

ve anası **daḫı** nè söyler (57a/12)

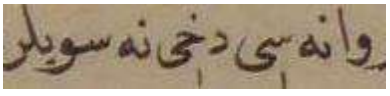

ve **daḫı** emr ėtdiler ki (54a/13)

s̱ābit oldı ve **daḫı** kebāyrūnuŋ (95a/5)

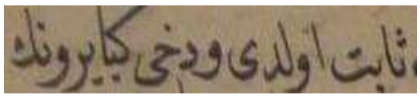

2.2.8.2.4.2. ki

gördiler **ki** dāneler ṣaçılmış (60a/7)

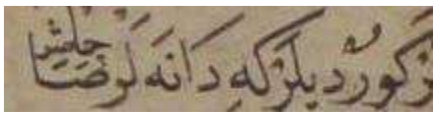

görür **ki** ʿavratı ḫasta eydür (83a/9)

kimesnedür **ki** ḳavline ṭurmaya (71b/10)

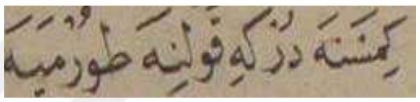

şöyle **ki** sözüm ṭutmaya (88a/14)

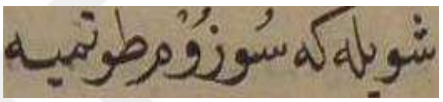

şükr ėderin **ki** kelīle gėtdi (57a/2)

2.2.8.2.4.3. kim

bir ḳurd çıḳagelür görür **kim** (64a/11)

bir nefret ḥāṣıl oldı **kim** (65b/13)

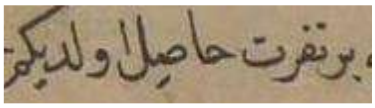

emr eyledi **kim** oraya ėneler (60b/10)

ol yalancıdur **kim** rāyında (103b/18)

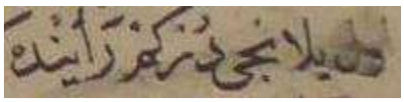

şöyle ṣanur **kim** kendünüŋ (55b/8)

2.2.8.3. Ünlemler

2.2.8.3.1. Seslenme Ünlemleri

2.2.8.3.1.1. ėy

ėy bilād (95b/16)

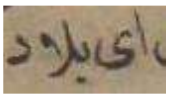

ėy cemāʿat (54a/14)

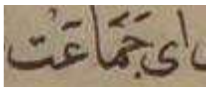

ėy ḳāḍī (58a/5)

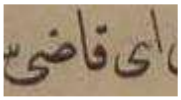

ėy ḳardaş (60b/15)

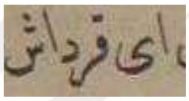

ėy pādişāh (78b/12)

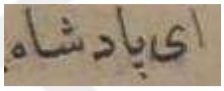

2.2.8.3.1.2. hey

hey ʿavrat (93b/8)

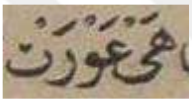

hey ḳara yüzli (56a/17)

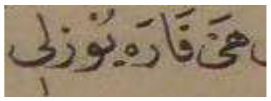

2.2.8.3.2. Gösterme Ünlemleri

2.2.8.3.2.1. işte

işte avcı ardımız ṣıra gelür (60b/2)

işte bu ḥāllerdür (68a/3)

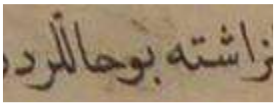

işte seniŋ meṣeliŋ hemān böyledür (77a/1)

işte gelincik ardumda beni gözedür (80a/17) 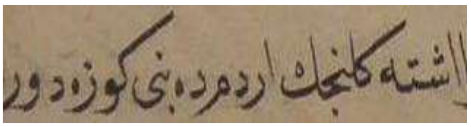

işte ol alı ḳoduġum yėri (81a/17) 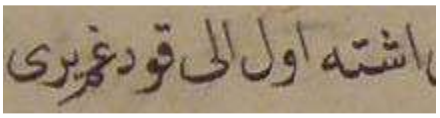

2.2.8.3.3. Soru Ünlemleri

2.2.8.3.3.1. ʿacabā

ʿ**acabā** başına bir belā mı geldi (67a/17) 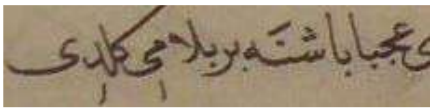

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

[53b]

(1) anasına eyitdi hele sen dimne söyleme ben anı kemāl-i mertebe teftīş ėdüp aṣlına **(2)** vāḳıf olayın zīrā dimne kemāl-i mertebe ʿāḳildür anuŋ maṣlaḥatını bāb **(3)** görelüm ve daḫı ʿacele ėtmeyelüm ve daḫı gėrçegini ve yalanını bilmedügümüz kimesnenüŋ **(4)** sözine uyup kendümüze żarar getürmeli olmayalum ol muʿtemedü'n-ʿaleyh emīn **(5)** kimesne dėdügüŋ nė aṣl kimesnedür ve ol nėdür baŋa bildür arslanuŋ anası eyitdi **(6)** ol senüŋ dōstuŋ ve üstāduŋ ḳaplandur vaḳtā ki gėceden bir miḳdār zamān **(7)** gėçdi kelīleye ḫaber vāṣıl oldı ki dimneyi ṭutdılar ḥabse ḳodılar **(8)** zincīr ile hemān ḳalḳdı yėrinden dimne geldi gördi ki dimne baġlı aġladı ve eyitdi **(9)** nė ʿaceb belāya duş olmışsın saŋa şu ḳadar naṣīḥatler ėderdüm hīç diŋlemezdüŋ **(10)** kendü bilişüŋe gėderdüŋ yazuḳ senüŋ idrāküŋe ve ʿaḳluŋa seni bu mertebeye getürdi **(11)** bu ḳadar devlet ve ʿizzeti elden çıḳarduŋ yaramaz fikrlerüŋden ötri ve daḫı nefsüŋ **(12)** hevāsına uyduġuŋdan ötri dimne eyitdi gėrçeksin dāyimā ḥaḳ söylerdüŋ **(13)** ben ṭutmaz idüm yaramazlıġumdan ötri eger yaramaz olmasam hepdėdüklerüŋ ṭutardum **(14)** ve başuma bu belā gelmez idi ʿulemā dėmişlerdür ki şol kimesne ki yoldaşlarınuŋ **(15)** naṣīḥatin diŋlemeye ʿāḳıbet peşīmān olacaḳdur bu belā ki benüm başuma geldi **(16)** ben bunuŋ olacaġın bilmez degül idüm lākin ḥırṣ ve hevāyı nefs-i hâlim olan **(17)** kimesnenüŋ ḥilmini ve ʿālim olan kimesnenüŋ ʿilmini bāṣır şol ḫasta gibi ki ṭaʿām yėmek **(18)** kendüye yaramaz idügin ve marażın ziyāde ėtdügin bilürken ḥırṣ ve iştihāsı **(19)** ġālib olur yėr ü marażı ziyāde olur belki ʿāḳıbet öldüre beni de ḥırṣ ve şehvet

[54a]

(1) bu mertebeye getürdi yoḳsa ben bilürdüm ki bu aṣl iş baŋa yaramazdur kelīle **(2)** eyitdi ammā şimdi saŋa lāzım olan oldur ki günāhuŋa iḳrār ve iʿtirāf ėdesin **(3)** zīrā ʿāḳıbet seni öldürürler dünyāda öldürülmek yėgdür āḫiretde ʿaẕāb çekmekden **(4)** kelīle bu sözi söyledi ve yėne mekānına gėtdi līkin ġāyet bī-ḥużūr oldı ki **(5)** dimnenüŋ şuçından ötri bunı da ṭutalar dėyü yürek aġrısına uġrayup **(6)** zaḥīr marażına mübtelā oldı ve ol gėce öldi vaḳtā ki ėrtesi oldı **(7)** arslanuŋ anası arslana geldi ve eyitdi ḳandun dėdügüŋ sözi **(8)** yėrine getür zīrā yaramaza dünyāda muʿāvenet ėtmek āḫiretde ʿaẕābında da şerīk **(9)** olmaḳdur hemān arslan emr ėtdi ḳaplana ve ḳāḍīya ki ṭura ve dimneyi **(10)** getüreler ve daḫı cemīʿ ʿasker ḥāżır ola ve dimneye ṣoralar ėtdügi ḳıṣṣalardan **(11)** isteyeler ve daḫı dimnenüŋ cevābın diŋleyeler ve bir kendüye ʿarż ėdeler **(12)** hīçbir nesne ḳomayalar pes ḳaplan ve ḳāḍī çıḳdılar oturdılar ve daḫı ʿaskeri

(13) cümle iḥżār ėtdiler ve daḫı emr ėtdiler ki dimneyi getüreler vaḳtā ki dimneyi **(14)** getürdiler ḳaplan ḳalḳdı eyitdi ėy cemāʿat maʿlūm olsun ki pādişāh **(15)** seterbeyi öldürelden beri bī-ḥużūrdur şöyle iʿtiḳād ėder ki ol anı şuçsuz **(16)** öldürmiş ola bu işi pādişāha ėtdürmedi illā dimnenüŋ ḥīlesi **(17)** ve ḳoclugı her kimse ki dimnenüŋ baʿżı ḥālin bilür bize bildürsün söylesün **(18)** pādişāha bildürelüm zīrā pādişāh bir kimseyi öldürmez illā tamām ḥālini tefsīr **(19)** eyleyüp şorup bilmeyince andan şoŋra ḳāḍī eyitdi begüŋ sözini istimāʿ eyleŋ

[54b]

(1) bildügüŋüz nesneleri şaḳlamaŋ bu müfside bir żarar olmaḳ lāzım gelür dėyü egerçi ki **(2)** er günāh degüldür ammā mażlūmı şuçsuz bir ḳocı sözi ile öldürmek **(3)** daḫı böyük günāhdur ve hem ḳaçan ki bir şuçlı kimesnenüŋ ḥaḳḳından gelinse **(4)** bir kimesne daḫı ol aṣl iş ėtmez olur ve hem ḳocı olup gėce gündüz **(5)** ifsād üzerine olan kimesne ḳatl olunsa hem pādişāh ḥużūr ėder **(6)** ve hem leşker ḥużūr ėder zīrā ifsāddan ḥāli olmasa gerekdür pes her kişi bildügin **(7)** söylesün kimse ḥaḳḳı örtmesün vaḳtā ki ḳāḍī sözin tamām ėtdi leşker **(8)** biri birine baḳdılar ve epsem oldılar dimne eyitdi nėye epsem olduŋuz **(9)** her kişi bildügin söylesün cevābın alsun eger ki bir kimesne görmedügin **(10)** bilmedügin gördüm ve bildüm dėye lāyıḳdur ki anuŋ başına ol cāhil ḥekīmüŋ **(11)** başına gelen gele ḳāḍī eyitdi ol nėcedür ki dimne eyitdi sened şehrinde **(12)** bir ḥekīm vardı ʿilm-i ṭıbbı güzel bilürdi bir gün vefāt eyledi kitāblarını **(13)** alup içinde yazılan nesnelerden görürler idi müntefiʿ olurlar idi **(14)** bir gün bir kimesne çıḳageldi ʿilm-i ṭıbdan ḫaber yoḳ ben ḥekīmem dėyü ol şehrüŋ **(15)** pādişāhınuŋ bir ḳızı var idi ġāyet sever idi ol ḳız yükli iken ishāle **(16)** mübtelā oldı bir mertebe ki ḳan gelmege başladı pādişāh her ṭarafa adamlar şaldı **(17)** bir ḥāẕıḳ ḥekīm varsa getüreler bir ḥekīm buldular ġāyet ḥāẕıḳ ve ehl-i ʿilm velākin **(18)** pādişāhuŋ olduġı yėre bir ėki günlük yol ırāḳ yėrde sākin ve hem gözleri de **(19)** görmez olmış pādişāhuŋ ḳızınuŋ marażını bu ḥekīme söylediler ol daḫı eyitdi rāmıhrān

[55a]

(1) dėrler bir devā vardur anı yėdürüŋ eyü olur ol adam yėne pādişāha gelür **(2)** ol ḥekīm ḥāẕıḳuŋ dėdügüni pādişāha söyler pādişāh eyitdi bir ḥekīm **(3)** daḫı olsa ki bu devāyı bize ėdivėrse hemān ol cāhil ḥekīm geldi **(4)** eyitdi ben ḥāẕıḳ ḥekīmem ve otları hepbilürin pādişāh emr eyledi ki ol **(5)** fevt olan ḥekīm ḥāẕıḳuŋ ḳuvvatlarını bunuŋ öŋine getürdiler bu ḥekīm **(6)** hemān bir kise çıḳardı içinde meger zehr var imiş içinden bir miḳdār alup ġayrı **(7)** otlara ḳarışdırdı ve eyitdi rāmıhrān ve pādişāh bunuŋ tėz başduġuz **(8)** göricek şöyle aŋladı ki bu tamām aṣlını bile pes bu ḥekīm cāhil bir miḳdār **(9)** bal getürdi ve otları ḳarışdırdı ve pādişāhuŋ ḳızına içürdi **(10)** hemān ki ḳız bunı içdi yüregin pāre ėtdi ve ol sāʿat öldi **(11)** pādişāh bunı

görincek emr eyledi ol ḥekīm cāhile de bu devādan içürdiler **(12)** ol daḫı hemān ol sāʿat öldi ben bu meṣeli anuŋçün getürdüm tā ki **(13)** bilmedügüŋüz nesneyi söylemeyesiz zīrā her kişi kendü ʿameli sebebi ile ʿaẕāb **(14)** olunur ben ise bu dėdükleri nesnelerden bī-ḫaberem ṭoŋuzlaruŋ başı ki **(15)** pādişāhuŋ kemāl-i mertebe maḳbūlıdur eyitdi ėy ṭāyife-i cānvarān ʿulemā ʿilm **(16)** ḳıyaḳında her kişinüŋ eyülügine ve yaramazluġına istidlāl olunacaḳ ʿalāmetleri **(17)** yazmışlardur ve bu ḥarām-zādede yaramazluġa delālet ėder çoḳ ʿalāmet **(18)** vardur leşkerüŋ başı eyitdi ėşidüŋ dėdügüŋi ammā biz anı bilmezüz bu ḥarām- **(19)** -zādede ol ʿalāmetler nėdür beyān eyle ṭoŋuzlaruŋ başı da dimnenüŋ

[55b]

(1) eline yapışdı ve eyitdi ʿilm-i ḳıyāfetde yazılmışdur ki bir kimesnenüŋ ṣol **(2)** gözi küçücik olup çoḳ çoḳ ḳıpsa ve burnı ṣaġ cānibine māyil **(3)** olsa ve ėki gözi ortasında perīşān ḳıllar olsa ve ḳılları üçer üçer **(4)** bitse ve yörüdügi zamānda baş aşaġa eylese ve muttaṣıl[9]ardına baḳsa **(5)** ol aṣl kimesne ġāyet ḳocı ve fāsıḳ ve ehl-i fesād olur ve bu ṣıfatlar ise **(6)** bu ḥarām-zādede hepvardur dimne eyitdi cümlemüz ḥaḳ teʿālādan ġayrı kim **(7)** varsa gök altında ve yėr üstinde yüzüsin bunıŋ söyledügini ėşidüp **(8)** diŋledüŋüz beni de diŋleŋ bu kimesne ṣöyle ṣanur kim kendünüŋ oḳuduġından **(9)** ġayrısı ʿabeṣ ola ve ḫalḳ eyüden ve yaramazdan her nė ėderse kendülerde olan **(10)** ʿalāmetler sebebi ile ėde ve bir kimesne nė ḳadar eylüge saʿy ėtse aŋa nāfiʿ olmaya **(11)** ve nė ḳadar yaramazluḳ eylese żarar eylemeye ve eger bu dėdükleri günāh bende varsa **(12)** ol bende olan ʿalāmetlerden ötri olmış olur kend[ü] iḫtiyārumla olmamış **(13)** olur pes ben nėce ṣuçlı olmış olurın benüm ṣuçsuz olup bī-günāh olduġuma **(14)** bunuŋ bu sözleri yėter bunuŋ bu ḥāli ṣol kimesnenüŋ ḥāline beŋzer ki ʿavratına **(15)** evvel sen kendü ʿaybuŋı gör andan ṣoŋra ėlüŋʿaybını söyle dėmiş ṭoŋuzlaruŋ **(16)** başı eyitdi ol nėcedür dimne eyitdi bir şehr var idi adına bezircīn dėrler **(17)** idi bir gün bu şehrüŋ üzerine düşmen gelür şehri ḫarāb ėder ḫalḳını **(18)** ḳırar ʿavratın oġlanın ister eydür vaḳtā ki esīrleri ulaşdılar bir ḥerīfüŋ **(19)** ėki ʿavratı var idi bu ėki ʿavrat eriyle bir kimesnenüŋ ḫiṣṣesine düşdi

[56a]

(1) bu kimesne ise ġāyet ḥasīs kimesne idi bunlara gėyecek ve yėyecek **(2)** vėrmedi emr eyledi ki varalar kendülerine yėyecek tedārik ėdeler ol ḥerīf ėki **(3)** ʿavratı ile oṭun devşürmege gėtdiler ʿavratuŋ birisi bir bėz pāresi buldı **(4)** aldı kendünüŋ ud yėrini örtdi öbür ʿavrat erine eyitdi baḳa şu ḳocıya **(5)** nėce utanmaz çıblaḳ gezer eri eyitdi eger sen kendüŋe baḳup çıblaḳluġıŋı **(6)** göreydüŋ ʿayblamazduŋ ṣol kimesneyi ki kendünüŋ ud yėrini bir nesne ile **(7)**

[9] Kelime muttażıl yazılmıştır ama olması gereken biçim muttaṣıldır.

örtmiş olasın dėdi[10] ėy ḫabīs̱ nėçe yaramaz ʿalāmetler vardur yėne **(8)** bu ḥālüŋle pādişāhuŋ meclisine varursın girersin bile yėmek yėrsin bile yėmek **(9)** yėrsin senüŋ ḳabāḥatlerüŋi yalŋız ben bilmem hepşunda ḥāżır olanlar senüŋ **(10)** ḳabāḥatüŋi bilürler nihāyet şimdiye dek iẓhār ėtmedügüme bāʿiş senüŋle ortamuzda **(11)** muḥabbet var idi ve hem ol zamānda kimseye żararuŋ yoġ idi ammā şimdi çünki **(12)** baŋa żarar ḳaṣd ėtdüŋ baŋa bu ḳadar iftirā ve bühtān eyledüŋ ve pādişāh yanında **(13)** ve bunca leşker yanında benüm helāküme ḳaṣd eyledüŋ ben daḫı ḳādir olduġum **(14)** ḳadar senüŋ ʿaybuŋı iẓhār ėdeyim vesāyir bilenlerde hepsöylerler başḳa bu ḳabāḥat **(15)** yėter ki pādişāhla yėmek yėrsin lāyıḳ mıdur sen pādişāhla bile yėmek yėyesin **(16)** debāġluḳ ṣanīʿatın ėtseŋ olur idi ṭoŋuzlaruŋ başı eyitdi bu sözleri **(17)** hepbaŋa mı söyledüŋ dimne eyitdi hey ḳara yüzli saŋa söylerüm ṭoŋuzlaruŋ **(18)** başı bī-ḥużūr oldı leşkerden ḥicāb ėtdi zīrā pādişāh yanında maḳbūl **(19)** idi hīç söylemedi dimnenüŋ de bir miḳdār ḥarāreti sākin oldı vaḳtā ki

[56b]

(1) dimne gördi ki ṭoŋuzlar başını bī-ḥużūr oldı eyitdi lāyıḳdur ki sen **(2)** dāyim aġlayasın zīrā pādişāh eger senüŋ murdārluġıŋ ve günāhlarıŋı bile idi **(3)** seni ḳovar idi ve yėmegine getürmez idi bir çaḳalcıḳ var idi adına şehre **(4)** dėrler idi ġāyet ṣadāḳat ve emānet ile maʿrūf idi arslan aŋa **(5)** emr eylemiş idi ki bu dimne ile leşkerüŋ mābeyninde nė olursa vara diŋleye **(6)** ve pādişāha gele ḫaber vėre vaḳtā ki dimne ṭoŋuzlar başına söylemekden **(7)** vazgeldi şehre arslana geldi ėşitdügin söyledi arslan ṭoŋuzlar **(8)** başınuŋ murdārluġından nefret geldi emr eyledi ki ṭoŋuzlar başı yėmegine **(9)** gelmeye ve memleketden süreler maʿzūl ėdeler dimne bu ḥāl üzerine **(10)** bėş altı sāʿat miḳdār ḳaldı kātib olan kimesne dimnenüŋ cevābın **(11)** ve ḥāżır olan kimesnelerüŋ cevābın yazup ḳaplanuŋ ve ḳāḍīnuŋ mühriyle **(12)** mektūbı mühürleyüp yėne ḳaplan mektūbı kendüde alıḳoyup dimneyi **(13)** ḥabse gönderdi ve kendü ḳalḳdı evine gėtdi ve ḫalḳ ṭaġıldılar rūzbih **(14)** dėrler idi bir çaḳal vardı kelīlenüŋ ġāyet dōstı idi ve pādişāhuŋ da **(15)** maḳbūlı idi geldi dimneye kelīlenüŋ ölüp dünyādan gėtdigini ḫaber vėrdi **(16)** dimnenüŋ bī-ḥużūrluġı daḫı ziyāde olup vāfir aġladı ve eyitdi dünyā şimden ṣoŋra **(17)** nėye yarar ki yoldaşumdan ve dōstumdan ayru düşdüm gėrçek imiş ol **(18)** sözüŋe dėrler bir kimesne bir belāya mübtelā olsa anuŋ başından **(19)** hīç belā eksük olmayup belā üzerine hücūm ėder şimdi benüm ḥālim gibi

[57a]

[10] Kelime dede şeklinde yazılmıştır fakat olması gereken biçim dėdi'dir.

(1) biriŋe ḥabs ve zindān ve biriŋe cümle ʿālem baŋa düşmen olup helāküme ḳaṣd **(2)** ėtmesi lākin ben ḥaḳ teʿālāya şükr ėderin ki kelīle gėtdi ise baŋa senüŋ **(3)** gibi bir yār-ı ṣādıḳ ve muḥabbet-i muvāfıḳ vėrdi ve daḫı allāh ü teʿālānuŋ kemāl-i **(4)** iḥsānındandur ki seni baŋa gönderüp benüm maṣlaḥatuma böyle iḳdām ve ihtimām **(5)** ėdüp baŋa merḥamet ve şefḳat ėdersin kelīle ile birez dünyā cemʿ eylemiş idüŋ **(6)** ve fulān yėrde anı ṣaḳlamışuzdur eger varup getürmege ḳādir iseŋ var **(7)** getür dėdi rūzbih daḫı hemān gėtdi ol dėdügi yėre vardı ol **(8)** ḳodukları nesneleri vardı getürdi dimneniŋ öŋinde ḳodı dimne **(9)** daḫı ol nesnenüŋ yarusını bölüp rūzbihe vėrdi ve eyitdi **(10)** benüm maṣlaḥatumda ihtimām üzerine olup hemān yalŋız benüm maṣlaḥatum **(11)** gör ġayrı maṣlaḥat görme ve daḫı benüm sözlerim ve leşkerüŋ sözlerini arslana **(12)** söyledükleri zamānda arslan nė söyler ve anası daḫı nė söyler ve düşerse **(13)** sen de benüm içün arslan yanında eyülcek söylersiŋ hepbunları **(14)** baŋa bildür iʿlām eyle ben bu dėdüklerüm kendüme bir żarar gele dėyü ḳorḳduġumdan **(15)** ötri ola yā bir ṣuçum olmış ola öyle degüldür hemān senüŋ kelīle **(16)** ile dōstluġını bilüp senden eyü bir kimesnesi yoġ idügin bildüm anuŋçün **(17)** saŋa bunı teklīf ėderin pes vaḳtā ki ėrtesi oldı ḳaplan ve ḳāḍī **(18)** ve kātib arslanuŋ ḳapusına geldiler icāzet istediler ve içerü girdiler **(19)** yazılan kāġıdı arslanuŋ eline vėrdiler arslan aldı baḳdı kātibe emr eyledi

[57b]

(1) bu kāġıduŋ ṣūretin ala ve kāġıdı yėne ḳaplana vėre ve bu cümleye yėne emr **(2)** eyledi ki tekrār geleler dimnenüŋ aḥvālin göreler teftīş ėdeler çıḳdılar arslanuŋ **(3)** yanından arslan anasın çaġırdı yazılan sözleri oḳudı hemān **(4)** arslanuŋ anası eyitdi eger ben saŋa pek söylersem ṣaḳın baŋa incinme zīrā **(5)** sen kendüŋe ḫayrı ve şerri bilmezsin ben saŋa dėmedüm mi ki bu ḥarām-zādenüŋ **(6)** sözine aldanma bunuŋ ḥīlesi çoḳdur bunları dėdi ve ġażab ile **(7)** ḳalḳdı gėtdi rūzbih hepbunları diŋler idi hemān dimneye geldi **(8)** ḳıṣṣayı bir söyledi dimne daḫı baʿżı nesne ṣorar iken adam geldi **(9)** dimneyi aldı gėtdi ḳāḍīnuŋ öŋine ėletdi leşker başı eyitdi ėy **(10)** dimne biz senüŋ aḥvālüŋi muʿtemedü'n-ʿaleyh kimesnelerden ėşitdük anuŋla **(11)** bildük dėmişlerdür ki ḥaḳ teʿālā ve ecvāl-i āḫiret peyġāmberleri ḫaber vėrmesi ile **(12)** bilinür eger pādişāhuŋ ʿadli ve inṣāfı olmasa idi seni hemān evvelki gün **(13)** helāk ėder idi dimne eyitdi senüŋ bu sözlerüŋden merḥamet **(14)** ve şefḳat aŋlanmaz ḥaḳḳa ve ʿadle meyl olmamaḳ aŋlanur ben seni görüyorum ki **(15)** kendü nefsüŋ hevāsına tābiʿ olup baŋa iftirā olunan nesneleri daḫı ẓāhir **(16)** olmadın beni helāk ėtdürmek isterseŋ daḫı benüm teftīşim üç gün olmadı **(17)** ammā senüŋ bu ʿamelüŋ benüm ḳatumda ʿaceb degüldür zīrā yaramaz olup fāsıḳ olan **(18)** kimesne eyü olup ṣāliḥ olan kimesneyi istemez ḳāḍī eyitdi **(19)** ehl-i ṣalāḥ olan kimesneye eyülük ėdüp nėce iḥsānlar ėtmek gerekdür

[58a]

(1) ve ṣuçlı olan kimesneye ʿiḳāb ėtmek gerekdür tā ki ehl-i ṣalāḥ olanlaruŋ **(2)** ṣalāḥı ziyāde olup ve ehl-i fesād fesāddan vazgele ve hem böyledür ki bir **(3)** ṣuçlı kimesne ṣuçından ötri dünyāda ʿaẕāb çekmek yėgdür āḫiretde **(4)** çekmeden sen daḫı günāhuŋa iḳrār ve iʿtirāf eyle ki āḫiretüŋe bu nāfiʿdür **(5)** dimne eyitdi ėy ḳāḍī söyledüŋ ammā ḥükemā sözin söyledüŋ gėrçek **(6)** kişinüŋ saʿādetidür ki āḫiretini dünyāsına degişmeye ve azacıḳ rāḥatı çoḳ **(7)** ʿaẕāba degişmeye lākin baŋa ėtdükleri iftirā ve bühtāndan ben bī-ḫaberem şöyle aŋla ki **(8)** ben bir kimesnenüŋ ḳatline emr ėtmiş olam veyā muʿāvenet ėtmiş olam ve daḫı **(9)** bir kimesneye istemedügi sözi söylemem ve daḫı yalan söylemem ve beni bu ṣıfatlarla **(10)** kimse de bilmez nėce ben kendü nefsüme iftirā ėdüp ėtmedügüm işi ėtdüm dėyem **(11)** ve kendü nefsüme ẓulm ėtmiş olam kendü nefsini öldürenüŋ ḫōd āḫiretde ʿaẕābını **(12)** bilürsin ben ise bu günāhlardan bī-ḫaberem eger ẓulm ile beni öldürmek isterlerse **(13)** maẓlūma allāh yardımcıdur ve dün söyledügüm sözi bugün de söylerem ve daḫı **(14)** āḫiretde başuma gelecek ʿaẕābı şimdi bunda aŋaram tā ki yarın peşīmān olmayalar **(15)** ve daḫı bilmedügi nesneyi söyleyen kimesnenüŋ başına gelen bunlaruŋ başına **(16)** gelmeye leşkerüŋ başı eyitdi ol nėdür dimne eyitdi bir ṭoġancı ḳul **(17)** kendü ḳāṭnısına yaramaz ḳaṣd ėder ḫātūn buŋa ḳāyil olmaz nėçe kerre buŋa ʿarż-ı **(18)** ḥāl ėder aṣlā mecāl olmaz ʿavrat ḳāyil olmaz bu ʿavratıŋ eri sircid beglerinden **(19)** idi ṭoġancı gördi ki ʿavrat buŋa ḳāyil olmaz istedi ki bunı rüsvāy

[58b]

(1) ėde bir gün şikāre çıḳar iki ṭūṭī yavrusı ṭutar birisine şöyle ögredür ki **(2)** ben gördüm ki ḳapucı ḳatnem ile ṣarmaşup yatdılar ve ol birisine ögredür ki **(3)** ammā ben nesne dėmezem birḳaç ay bunuŋ üzerine oldı ṭūṭīlere tamām **(4)** böyle dėmegi ögretdi belḫ dili üzerine ögretdi ol şehrüŋ ḫalḳı ol dili **(5)** bilmezler idi bir gün ol beg ʿavratı ile oturup şurb ḫamr ėderken ṭoġancı **(6)** bu ṭūṭīleri getürdi bu ṭūṭīler ötdiler bir ʿaceb dil söylediler ol bege bu ġāyet **(7)** ʿaceb geldi ʿavratına emr eyledi bunları ṣaḳlaya ḫōş ṭuta ʿavrat daḫı aldı **(8)** bunları bėsledi bir nėçe ay andan ṣoŋra bir gün bu bege belḫ vilāyetinden birḳaç **(9)** kimesne gelür ḳonuḳ olur ol beg bunları ḳonuḳlar yėmek yėdükden ṣoŋra şarāb **(10)** getürürler içerler andan ṣoŋra ol ṭūṭīleri emr ėder getürürler anlar da öterler bu belḫī- **(11)** -lerüŋ yanında ol ṭoġancınuŋ ögretdügi ṭarz üzerine vaḳtā ki belḫīler bu ṭūṭī- **(12)** -lerüŋ sözini ėşidürler biri birine baḳarlar ve başların aşaġa ėderler dönerler **(13)** bege eydürler bu ṭūṭīlerüŋ dėdügini bilür misen ol daḫı yoḳ bilmem velākin **(14)** āvāzları[11] bege ḫōş gelür dėdi belḫīlerüŋ birisi eyitdi belḫ dilince bu ṭūṭīnüŋ **(15)**

[11] Kelime āvār şeklinde yazılmıştır fakat olması gereken biçim āvāzdır.

birisi dėr ḳapucı senüŋ ʿavratuŋla zinā ėtmiş ve ol bir ṭūṭīdür ki ammā ben nesne **(16)** söylemedim bizim ise ʿādetümüzdür ki bir evde zinā olsa biz ol evden yėmek alup **(17)** yėmezüz ol ṭoġancı da orada eyitdi ben de ṭūṭīlerüŋ dėdügine şāhidem **(18)** anlar gėrçekdür ben bunı nėçe kerre görüp ṭururın hemān beg emr eyledi ki **(19)** ʿavratın öldüreler ʿavrat ḫaber gönderdi ki teftīş eyle aṣlını gör yalancıvuz

[59a]

(1) anı kim dėr bilürseŋ bu sözden ġayrı söz bilür mi ṣor gör bu senüŋ **(2)** ol yalancı fāsıḳ oġlanuŋ işidür bu ṭūṭīlere ol ögretmişdür **(3)** bege nėçe kerre yaramazluḳ ḳaṣd ėtmişdür ben rāżī olmadum bunı baŋa anuŋçün **(4)** ėtmişdür beg daḫı ol belḫīlere eyitdi ki ol ėki ṭūṭīye ṣorıŋ **(5)** ġayrı nesne bilürler mi anlar daḫı ṣordılar gördiler ki ġayrı nesne bilmezler **(6)** hemān ol ėki sözi bilürler beg ve daḫı ḳonuḳlar bildiler ki ʿavrat sözinde **(7)** gėrçekdür beg ṭoġancıyı çaġırdı ṭoġancınuŋ elinde bir yavuz ṭoġan **(8)** vardı ʿavrat eyitdi sen baŋa iftirā ėtdügüŋ fiʿli sen gözüŋle benden **(9)** gördüŋ mi ṭoġancı eyitdi belī gördüm ʿavrat eyitdi eger yalan söyler iseŋ **(10)** ḥaḳ teʿālā saŋa bir belā vėrsün hemān elinde ṭuran ṭoġan atlur **(11)** ṭırnaḳlarıyla ėki gözlerin çıḳarur ʿavrat eyitdi ḥaḳ teʿālā belāyı saŋa **(12)** tėzcek vėrdi yalan söyledügüŋ içün bu meṣeli anuŋçün getürdüm ki tā ki **(13)** bilesüŋüz ki yalan şehādet ėden ve daḫı nā-ḥaḳ yėre söyleyen kimesnenüŋ **(14)** belāsı tėzcek gelür dünyāda ve āḫiretde de yėne muḳarrerdür dimnenüŋ dėdügi **(15)** sözleri hepyazdılar ve dimneyi ḥabse gönderdiler leşkerüŋ başı **(16)** olan pādişāhuŋ yanına gėtdi vesāyir leşker hepṭaġıldılar ve dimneyi **(17)** yėdi gün daḫı ḥabs eylediler aṣlā ṣuçın iḳrār ėtdürmege ḳādir olmadılar **(18)** arslanuŋ anası arslana eyitdi eger sen bu dimneyi ṭınmayup ḥaḳḳından **(19)** gelmez iseŋ bu ḳadar ḳabāḥatı ẓuhūr ėtmiş iken senüŋ sāyir leşkerüŋ daḫı senden

[59b]

(1) ḳorḳmaz olurlar muttaṣıl ḳabāḥatler ėderler seni adam yėrine ḳomazlar vaḳtā ki arslanuŋ **(2)** anası arslana dimne içün küllī ibrāmlar ėtdi arslan emr eyledi ki **(3)** dimneyi ḥabsden çıḳarmayalar ve yėyecek ve içecek vėrmeyeler ḥattā açlıḳdan **(4)** ve ṣusuzluḳdan helāk ola arslanuŋ emr üzerine eylediler ḥattā dimne **(5)** ölüp dünyāsın degişdi bu bābuŋ muḥaṣṣılı şuŋa vardı ki bir kimesne ki **(6)** kend[ü] nefʿi içün ġayruŋ żararın isteye ṣuçı yoġ iken ḳocılıḳ ile anı **(7)** helāk ėtdüre anuŋ daḫı ʿāḳıbeti helāklükdür **(8)** melik dābeşlīm ḥakīm beydebāya eyitdi dōstlar biri biriyle nėce **(9)** dōstluḳ ėderler ve biri birine nėçe dōst olurlar beydebā-yı ḥakīm **(10)** eyitdi ʿāḳil olan kimesne dōstlarını yoldaşlarını incitmez zīrā dōstlar **(11)** kişiyi ḫayra vāṣıl ėderler ve bir belā gelse defʿ ėderler bunuŋ meṣeli ol **(12)** ḳarġa ile gögercindür melik dābeşlīm eyitdi ol nėcedür beydebā-yı **(13)** ḥakīm eyitdi mārūt şehrinüŋ yanında bir yėr var idi adına

destānd **(14)** dėrler idi o yėrde bir aġaclı yėr var idi ki şikār aŋa çoḳ gelür idi **(15)** ol ecelden avcılar daḫı çoḳ gelürler idi orada bir aġacuŋ üstinde **(16)** bir ḳarġa yuvası var idi bir gün ḳarġa yuvasında ṭururken görür ki **(17)** bir bed şekl bir avcı omzunda aġ ve elinde bir degnek kendü yuvası olduġı

[60a]

(1) aġaçdan ṭarafa gelür ḳarġa bundan ġāyet ḳorḳdı ve eyitdi bu avcı **(2)** buraya bir maṣlaḥat içün gelmişdür bilmezin benim ecelim mi getürmişdür **(3)** bunı buraya yoḳsa ġayrı kimseniŋ eceli mi lākin ben yėrimde ṭurayın **(4)** tā ki göreyin bu kişi nė işler avcı hemān aġını ḳurdı ve içine dāneler **(5)** saçdı andan ṣoŋra kendüsi gizlendi bir yaḳın yėrde muṭavvaḳa dėrler **(6)** idi bir gögercin var idi ki gögercin ṭāyifesiniŋ başı idi **(7)** bir ālāy gögercinlerle aġ üstine uġradılar gördiler ki dāneler ṣaçılmış **(8)** aġı görmediler hemān dānelere ėndi ve bilesince olan gögercinler de **(9)** hepbile ėndiler ḥattā cümlesi aġa ṭutuldılar hemān avcı sevindi yėrinden **(10)** ḳalḳdı bunlara geldi gögercinleriŋ her birisi başlı başına ıżṭırāb **(11)** ėtmege başladılar muṭavvaḳa bunı gördi eyitdi başḳa çekinmeŋ **(12)** ve hem her biriŋiziŋ nefesi öbür yoldaşınıŋ nefesinden mühim olmasun **(13)** biri birimize yardım ėdüp bir uġurdan ḳalḳalum şāyed aġı ḳoparup **(14)** ḳaldıravuz andan ṣoŋra biri birimizi ḳurtaravuz cümlesi muṭavvaḳanıŋ **(15)** sözine tābiʿ oldılar aġı ḳopardılar ve biri birine muʿāvenet ėtdiler ve uçdılar **(16)** gökyüzine çıḳdılar aġ ile bile avcı bunları böyle gördi hemān ardları- **(17)** -na düşdi şöyle fikr ėder idi ki bunlar bu ḥāl ile çoḳ gėtmezler **(18)** bir yaḳın yėre düşerler ḳarġa eydür ben daḫı bunlarıŋ ardına düşdüm tā ki **(19)** görem bunlarıŋ ḥāli nėye varur ṣayyād bunlarla nė eyler muṭavvaḳa ardına baḳdı

[60b]

(1) gördi ki avcı bunlarıŋ ardına düşüp gelür sāyir gögercinlere eyitdi **(2)** işte avcı ardımız şıra gelür eger biz ṣaḥrāya gėdersek bizi gözedür her nereye **(3)** gėtsek görür ardımızdan ayrılmaz ammā aġaclı yėre gėdersek görenden ġāyib oluruz **(4)** bizi görmez ḳurtıluruz ve hem benim fulān yėrde bir dōstum yėr ṣıçanı vardur **(5)** eger aŋa dek gėdebilürsek ol ṣıçan bizden bu aġı kesüp ayırur ve cümlemiz **(6)** ḳurtuluruz bunlarda bir aġaclı yėre gėtdiler tā ki avcınıŋ gözinden ġāyib **(7)** oldılar avcı vaḳtā ki bunları görmez oldı döndi gėtdi ḳarġa yėne **(8)** bunlarıŋ ardına düşdi tā ki göre ki bunlar nėce ḳurtulurlar kendüsi de **(9)** ögrene lāzım olursa eyleye vaḳtā ki muṭavvaḳa ol dōstı olan **(10)** yėr ṣıçanınuŋ olduġı yėre vardı gögercinlere emr eyledi kim oraya ėneler **(11)** ḳonalar gördi ki ṣıçan orada ḳorḳusından yüz dāne delik ėtmiş ṣıçan **(12)** adıyla çaġırdı ki adına zeyrek dėrler idi ṣıçan da lebbeyk aldı ve sen **(13)** kimseŋ dėdi muṭavvaḳa eyitdi senüŋ dōstuŋ muṭavvaḳayın hemān ṣıçan **(14)** tėz yuvasından ṭaşra çıḳdı gördi ki muṭavvaḳa bir belāya giriftār olmış **(15)** eyitdi ėy ḳardaş bu belāya nėden düşdüŋ muṭavvaḳa eyitdi bilmez

misiŋ **(16)** eger ḫayrdur eger şerrdür ezel ezelde muḳadder olmışdur gelecek gelür taḳdīr **(17)** rabbānī beni bu varṭaya düşürdi dāneyi gösterdi aġı gizledi taḳdīr-i **(18)** ilāhīden bu ʿaceb degüldür daḫı benden ḳavī olanlar bundan ḳurtulmaġa **(19)** ḳādir olmamışlardur güneş ve ay ṭutulur taḳdīr-i ilāhī olıcaḳ

[61a]

(1) ve deŋizde balıḳ ṭutulur ve gökden ḳuş yère ėner muḳadderlü [o]lıcak eger ʿāciz **(2)** eger ḳādir bunda hepberāberdür andan ṣoŋra ṣıçan hemān aġuŋ muṭavvaḳadan **(3)** cānibini kesmege başladı muṭavvaḳa eyitdi evvel ol gögercinler cānibinden **(4)** başla ṣoŋra benüm cānibüme gelesin bunı bir nėçe kerre söyledi ṣıçan hīç **(5)** muḳayyed olmadı ṣoŋra gördi ki muṭavvaḳa ibrām ėder ṣıçan eyitdi **(6)** meger kendü nefsüŋ ḳurtarmaġ istemezsiŋ muṭavvaḳa eyitdi bundan ötri baŋa **(7)** ʿitāb ėtme ki ben bu ṭāyifeye baş olmaġı tekeffül ėtdüm öyleye aŋlaruŋ **(8)** benüm üstümde ḥaḳları çoḳ olur anlar kendülere lāzım olan ḥaḳlarını **(9)** edā ėtdiler zīrā baŋa muṭīʿ oldılar ve naṣīḥatimi ṭutdılar ve anlarıŋ muʿāveneti ile **(10)** avcınuŋ elinden ḳurtulduḳ ve hem ḳorḳarın ki benim cānibim tamām kesdükden **(11)** ṣoŋra uṣanasın anları kesmeyesin ḳalalar ammā ol anlarıŋ cānibin kescek **(12)** beni terk ėdecek degülsin ṣıçan eyitdi bu sözlerüŋ dōstlarınuŋ saŋa muḥabbetini **(13)** ziyāde ėder pes başladı aġı kesmeġe cümlesin kesdi ḥattā muṭavvaḳa vesāyir **(14)** gögercinler hepḳurtuldılar vaḳtā ki ḳarġa ṣıçanuŋ gögercinler ḥaḳḳında **(15)** ėtdügini gördi ṣıçan ile dōst olmaġa ḳaṣd ėtdi ve eyitdi **(16)** ben daḫı bu [gö]gercinlere olan belādan emīn degülem ve ṣıçandan müstaġnī **(17)** degülem pes vardı ṣıçanuŋ yuvasına yaḳın oldı ve ṣıçanı adıyla çaġırdı **(18)** ṣıçan eyitdi sen kimsin ḳarġa eyitdi benüm ḫālüm şöyledür vaḳtā ki **(19)** senüŋ dōstlaruŋa vefāŋı ve ḥaḳīḳatüŋi [gö]gercinler senüŋ elüŋden ḫalāṣlarını

[61b]

(1) gördüm senüŋle dōst olmaġa ḳaṣd ėtdim bunı murād ėdinüp **(2)** geldüm ṣıçan eyitdi senüŋle ben dōst olmaġa mecāl yoḳdur ʿāḳil o kimsedür ki **(3)** mümkin olan nesneye yapışa mümkin olmayan nesneyi terk eyleye zīrā cāhil **(4)** ṣayılur ol kimesne ki ḳādir olmaduġı nesneyi ṭaleb ėde ve ḳādir olduġı **(5)** nesneyi terk eyleye ėtmege şol kimesne gibi ki ḳorıda gemi yörütmek isteye ve deŋizde **(6)** ʿaraba yörütmek isteye nėce ben senüŋle esnā olup dōst olmaġa mecāl **(7)** ola ki ben bir nesneyim ki yėnirem ammā sen yėyicisin ḳarġa eyitdi bu nėce ʿaḳldur ki **(8)** ben seni yėdügüm taḳdīrce benüm ḳarnum ṭoymaz baŋa bir nefʿ ḥāṣıl olmaz senüŋ **(9)** ṭurumuŋ ve vücūduŋ ve baŋa muḥabbetüŋ her nesneden baŋa yėgdür ve lāyıḳ degüldür ki **(10)** ben senden bir nesne istemege gelem ve sen beni murād gönderesin senüŋ ḥüsn-i ḫulḳıŋ **(11)** baŋa ẓāhir oldı egerçi ki sen söylemezseŋ de zīrā ehl-i faẓl olanuŋ faẓīleti giz **(12)** gizlenmen eger kendü

gizlerse misk gibi ẓāhir olur ėmdi sen de benden luṭfıŋı **(13)** ve muḥabbetüŋ dirīġ ėtme ṣıçan eyitdi ėki cins ʿadāvet vardur ki aŋa ʿadāvet-i **(14)** cevher dėrler ki aṣl ḫilḳatde biri birine ʿudvā yaradılmışdur egerçi ki baʿż[ı] **(15)** ʿavārıż ḥasbıyla dōstda olursa birisi odur ki ṣorar ėki cānibden bile **(16)** iḥmāldür fīl ile arslanuŋ ʿadāveti gibi zīrā āgāh olur fīl arslanı öldürür **(17)** gāh olur ki arslan fīli öldürür ve birisi daḫı oldur ki żarar bir cānibden **(18)** ola benüm ile kedi mābeyninde olan ʿadāvet gibi ve benim ile senüŋ mābeynüŋde **(19)** olan ʿadāvet gibi hīç bu ėki cins ʿadāvet dōstluġa tebdīl olmaz olduġı

[62a]

(1) taḳdīrce yėne iʿtimād olunmaz zīrā düşmenüŋ dōstluġına iʿtibār yoḳdur **(2)** ṣuyı her nė ḳadar ıssı ėtseŋ yėne āteşüŋ üzerine dökseŋ **(3)** söyündürür düşmeni ile muʿāmele ėden kimesne yėŋi içinde yalan götürmek **(4)** gibidür ḳarġa eyitdi hepdėdüklerüŋ aŋladum ammā saŋa lāyıḳ olan budur ki **(5)** luṭf u kerem üzerine olasın ve benüm söyledügüm hepgėrçek ėdüŋiz **(6)** bilesin senüŋle ben dōst olmaġa mecāl yoḳdur dėyüp beni red ėtme eyü **(7)** kimesnelerüŋ mābeyninde muḥabbet gėç zāyil olur ve tėz ḥāṣıl olur bir altundan **(8)** düzilmiş çanaḳ gibi ufanması müşkil ammā ufandukdan ṣoŋra ıṣlāḥ ėtmesi **(9)** ḳolay ammā yaramaz kimesnelerüŋ mābeyninde muḥabbet gėç ḥāṣıl olur ṭopraḳa **(10)** çanaḳ gibi birazcıḳ nesne ile ufanur ufandukdan ṣoŋra artuḳ ıṣlāḥa ḳāyil olmaz **(11)** eyü olan kimesne bir eyü kimesneyi gördügi gibi muḥabbet ėder ammā yaramaz olan **(12)** kimesne biŋ dürlü belāyla güc ile muḥabbet ėdersin ise bir eyü kimesne sek- **(13)** -īn ise senüŋ muḥabbetüŋe muḥtācum ḳapuŋdan ayrılmazın ve yėmez içmezin ḥattā senüŋle **(14)** ḳardaş olmayınca ṣıçan eyitdi nė ola ėmdi ḳardaşlıġıŋı ḳabūl eyledüm **(15)** zīrā ben kimesnenüŋ ḥācetin revā ėdüp döndürmem ve bu ḳadar saŋa söyledügüm de **(16)** anuŋçün idi ki eger baŋa bī-vefāluḳ ėderseŋ dėmeyesin ki ṣıçan **(17)** bir ʿaḳılsız bī-tedbīr kimesne idi pes ṣıçan yuvasından ṭaşra çıḳdı **(18)** ve ḳapusı dibinde ṭurdı ḳarġa eyitdi niçün tamām ṭaşra çıḳmazsın **(19)** yoḳsa daḫı şübheŋ mi vardur ṣıçan eyitdi ehl-i dünyā biri biriyle

[62b]

(1) muʿāmeleyi ėki nesne ile ėderler birisine ẕāt-ı nefs dėrler ve birisine yed dėrler **(2)** ẕāt-ı nefs oldur ki biri biriyle evvelden muṣāfāt üzerine iḫtilāṭ **(3)** ėdeler mizāc alışduralar ve ẕāt-ı yed oldur ki biri birine muʿāvenet ėdeler **(4)** kendüye nefʿ ḥāṣıl olmaġiçün yoldaşına eylük ėde şol avcı gibi ki **(5)** ḳuşlara dāne döke ḳuşlara nefʿ içün degül belki kendünüŋ nefʿi içün **(6)** öyleye ẕāt-ı nefs yėgdür ben ise senüŋle ẕāt-ı nefs üzerine dōstluḳ **(7)** ėtdüm seni kendü nefsümden tercīḥ ėtdüm ben tamām ṭaşra çıḳmaduġum senden **(8)** ḳorḳduġumdan degüldür belki senüŋ daḫı yoldaşlaruŋ vardur ki cevherler senüŋ cevherüŋ gibi **(9)** ammā baŋa dōstluḳları yoḳdur

senüŋ gibi ḳorḳarın beni göreler helāk ėdeler **(10)** ḳarġa eyitdi dōstuŋ ʿalāmeti oldur ki dōstına dōst ola **(11)** düşmenine düşmen ola benüm ol aṣıl dōstum ḳardaşım yoḳdur ki saŋa dōst **(12)** olmaya eger varsa da dōstlıġı kesmek yanumda ḳolay nesnedür zīrā bāġçe- **(13)** -vān olan kimesne dikdügi çiçeklere żarar ėder ot bitse yolar yabāna atar **(14)** hīç benüm ol dėdigüŋ gibi dōstum yoḳdur ḳarġa böyle dėcek ṣıçanda **(15)** yuvasından tamām ṭaşra çıḳdı ḳarġa ile görüşdiler öpüşdiler ve muṣāḥibet **(16)** ėtdiler bunuŋ üzerine bir nėçe gün gėçdi ḳarġa ṣıçana eyitdi senüŋ **(17)** yuvaŋı ben gördüm yola ḳatı yaḳın ḳorḳarın gelen gėçen saŋa bir żarar yėtişdüre **(18)** ben bir tenhā yėr bilürin ve hem ṣulı yėrdür balıġı da çoḳdur ve benüm anda bir dōstum **(19)** vardur ḳablubaġa cinsinden ben isterin ki anda varam anuŋla olam

[63a]

(1) ḥużūr ile gėçinem ṣıçan eyitdi ben bile gėdeyin senüŋle şimdi olduġum **(2)** yėrden ḥaẓẓum yoḳ ḳarġa eyitdi niçün şimdi olduġuŋ yėri istemezsin **(3)** ṣıçan eyitdi benüm çoḳ ḳıṣṣalarum ve ḥikāyetlerüm vardur saŋa hepsöyleyiz **(4)** ol dėdügüŋ yėre varıcaḳ ḳarġa daḫı ṣıçanuŋ ḳuyruġın aġzına alur ṣıçan **(5)** getürür ol dėdügi yėre varur vaḳtā ki ol ḳablubaġa olduġı ṣuya **(6)** yaḳlaşur ḳablubaġa görür ki bir ḳarġa bir ṣıçanı götürmiş bundan ġāyet **(7)** ḫavf ėder bilmez ki kendü dōstı olan ḳarġadur hemān ṣu içine **(8)** ṭaldı ḳarġa ṣıçanı yėre ṣalıvėrdi aġac üstine çıḳdı ḳablubaġayı **(9)** çaġırdı ḳablubaġa āvāzın bildi ṭaşra çıḳdı ṣafā geldüŋ dėdi **(10)** ve daḫı ṣordı ki nereden gelürsin ḳarġa daḫı gögercinlerüŋ ardına **(11)** düşelden bu zamāna gelince olan aḥvāli ve ṣıçan ile olan hep**(12)** bir söyledi vaḳtā ki ḳablubaġa ṣıçanıŋ aḥvālin ėşitdi ṣıçanuŋ **(13)** vefā-dār olup ʿaḳlınuŋ eyülügine teʿaccub eyledi ve ṣıçan ṣafā geldüŋ **(14)** nė bāʿiṣ oldı ki buralara geldüŋüz dėdi pes ḳarġa ṣıçana eyitdi **(15)** ol dėdigüŋ ḳıṣṣaları ve ḥikāyetleri şimdi söyle ve hem ḳablubaġaya **(16)** cevāb olsun zīrā ḳablubaġa benüm hemān kendüm gibidür ṣıçan daḫı söylemege **(17)** başladı ve eyitdi evvel yėre ki ḳondum bir ṣāliḥ kişinüŋ evi idi ve bu **(18)** ṣāliḥ kişinüŋ oġlı uşaġı yoġ idi ve her gün bir zenbīl ile yėmek gelür **(19)** idi yėyecegin yėr idi ve bāḳī ḳalanı yėne zenbīlde ḳoyup zenbīli aṣa

[63b]

(1) ḳor idi ben bu ḥerīfi gözedürdüm ṭaşra çıḳduġı gibi hemān zenbīle girer idim **(2)** içinde olan nesneyi hepyėr idim ve eger artup ḳalursa sāyir ṣıçanlara **(3)** döker idim bu ṣāliḥ şu ḳadar ḳaṣd ėtdi ki bu zenbīli bir yėre ḳoya ki ben aŋa **(4)** ėremeyem ḳādir olmadı her nereye ḳodı ise elbette yėtişdim ḥattā bir gėce **(5)** bu ṣāliḥ kimesneye bir ḳonuḳ geldi yėmekden ṣoŋra muṣāḥabet ėtdiler ḳonuġa **(6)** eyitdi neredensin ve nereye gėdersin ḳonuḳ gezdügi yėrlerden ʿacāyib **(7)** ve ġarāyib nesneler söyledi ve ṣāliḥ kimesne ėki elini biri birine çalar idi **(8)** ḳonuḳ bunuŋ bu ḥālini göricek ġażaba geldi ve eyitdi ben saŋa söz söylerem **(9)** sen el çalarsın beni masḫaraya alursın

yā baŋa nė ṣorduŋ ṣāliḥ ʿöẕr dileyüp **(10)** eyitdi ben el çalduġum senden ötri degüldür bil ki ṣıçanları ürkütmekden ötridür **(11)** zīrā beni çoḳ incitmişlerdür hīç ellerinden yėmek ḳurtaramazın ḳonuḳ eyitdi **(12)** bir ṣıçan mıdur yoḳsa birḳaç var mıdur ṣāliḥ eyitdi bir ṣıçandur ammā bir ḥīle **(13)** ėdüp defʿ ėdemedüm ḳonuḳ eyitdi bu degüldür illā bir nesneden ötridür **(14)** ṣol kimesnenüŋ sözi gibi ki ʿavratı çünki ṣoyulmış sūsamı ṣoyulmamış **(15)** sūsama degişdi bir nesneden ötridür dėdi ṣāliḥ eyitdi ol nėcedür **(16)** ḳonuḳ eyitdi bir kimesne var idi şöyle ḥikāyet eyledi ki feyʿaşīnā şehrinde **(17)** bir yėre ḳonuḳ oldum ev ṣāḥibi baŋa bir yėr gösterdi anda oturdum ev ṣāḥibi ile **(18)** mābeynümüzde bir ḳumaşdan örilmiş dīvār var idi ėşitdüm ev ṣāḥibi ʿavratına **(19)** söyler ki ben dilerin ki yarın bir ṭāyife çaġıram tā ki bunları yėdürem içürem

[64a]

(1) żiyāfet eyleyem ʿavratı eyitdi sen bu ḳadar adamı nėçe çaġırabilürsin senüŋ **(2)** ḫōd ehlüŋden ve ʿıyālüŋden yėmek artmaz ve bir nesne ṣaḳlamaḳ senüŋ ʿādetüŋ **(3)** degüldür hemān her nė elüŋe girerse ulaşdurursın ev ṣāḥibi eyitdi ulaşdurduġumuz **(4)** ve ṣadaḳa vėrdügümüzi sen yabāna gėder egleme zīrā cemʿ ėdüp ṣaḳlamaḳluġuŋ **(5)** ʿāḳıbeti ol ḳurduŋ ʿāḳıbeti gibi olur ʿavrat eyitdi ol nėçedür ev ṣāḥibi **(6)** eyitdi bir gün bir avcı oḳı yayıyla şikāre çıḳar daḫı çoḳ gėtmedin atar **(7)** bir geyik urur öldürür götürür evine ėletürken öŋine bir ṭoŋuz gelür hücūm **(8)** ėder vaḳtā ki görür ki ṭoŋuz kendüden ṭarafa gelür geyigi üstinden ḳor yayın **(9)** eline alur atar ṭoŋuzı urur ṭoŋuz daḫı ıżṭırāb ile avcınuŋ üzerine **(10)** ṣalar ve çalar ḥerīfi öldürür avcı da orada ḳalur nāgāh bunlaruŋ **(11)** üzerine bir ḳurd çıḳagelür görür kim bir adam ve bir ṭoŋuz ve bir geyik ġāyet **(12)** sevinür ṭoyum olur eydür ben bu ḳadar niʿmeti hepyėmek maʿḳūl degüldür mümkin **(13)** olduġı ḳadar ṣaḳlayam zīrā eline gireni ṣaḳlamayan kimesne ṣoŋra peşīmān **(14)** olur ben elime gireni ṣaḳlaram bu yayuŋ kirişiyle gėçinürem dėyü yayuŋ kirişin **(15)** yėmege başladı vaḳtā ki kirişi kesdi yay atıldı ḳurduŋ bir ölcek yėrine **(16)** ṭoḳundı hemān ḳurd orada sesmedi cān vėrdi bu meṣeli saŋa anuŋçün **(17)** getürdüm ki bilesin bu ṣaḳlamaġuŋ ṣoŋı yaramazdur ʿavrat eyitdi gėrçek **(18)** dėrsin benüm yanumda bir miḳdār birinc ve sūsam vardur altı yėdi adama yėtecek **(19)** miḳdārı ben anı bişüreyin her kimi istersek daʿvet eyle ʿavrat hemān

[64b]

(1) sūsamı aldı ḳabuġundan ayırdı ve güneşe ḳurımaġa ḳodı bir oġlancuġı **(2)** vardı ışmarladı ki bu sūsamı gözet ḳuş ve kelb gelüp incitmesün **(3)** kendüsi maşlaḥatında oldı oġlancuḳ oynamaġa meşġūl oldı bir kelb **(4)** geldi sūsamdan yėmege başladı ʿavrat bunı gördi murdār oldı **(5)** dėyü aldı bāzāra ėletdi bu ṣoyulmamış sūsama degişdi bāzārda olanlar **(6)** eyitdiler bu ʿavrat bu ṣoyulmış sūsamı ṣoyulmamış sūsama bir nesneden **(7)** ötri degişdi ḳonuḳ eyitdi bu

ṣıçan ḥaḳḳında benüm sözüm de böyledür **(8)** yaʿnī böyle olduġı da bir nesneden ötridür sen ise yavuz şikāyet **(9)** eyledüŋ baŋa bir ḳazma getür tā ki ṣıçanuŋ yuvasını ḳazayın ḥālini bilüp aŋa **(10)** göre iş ėdelüm vardı ol ṣāliḥ kimesne baʿżı ḳoŋşılarından **(11)** bir ḳazma aldı getürdi ṣıçan eydür ben kendü yuvamda degül idüm ġayrı yuvada **(12)** idüm bunlaruŋ bu muṣāḥabetlerin hepėşidür idüm benüm ve yuvamda biŋ altun **(13)** var idi kim ḳoduġın bilmez idüm ḳonuḳ ḳazmaġa başladı ḥattā altunları gördi **(14)** ve aldı ṣāliḥe eyitdi bu ṣıçan bu işleri hepaltun ḳuvvatıyla ėder imiş **(15)** zīrā māl kişiye ḳuvvat-ı ḳalb vėrür ḳatlan hele bu altun gėtdükden ṣoŋra artuḳ **(16)** böyle ėtmege ḳādir olmaz ṣıçan eydür vāḳıʿā dėdügi gibi altun gėtdükden ṣoŋra **(17)** bende kendümde bir żaʿf ve eksiklük müşāhede eyledim benüm kendü yuvama geldüm **(18)** vaḳtā ki ėrtesi oldı benüm sayemle gėçinen ṣıçanlar yanıma geldiler ve eyitdiler ġāyet **(19)** aç olduḳ hemīşe bize ėtdügüŋ iḥsānı ėtmedüŋ bizüm ise senden ġayrı

[65a]

(1) kimsemüz yoḳdur bize bir tedārik eyle ben daḫı ḳalḳdum gėtdüm ṣıçanlar daḫı **(2)** yanuma düşdiler evvelki yėre vardım her bār ki zenbīle ṣıçrayup girmek **(3)** murād ėdindüm ḳādir olamadum ṣıçanlar benüm bu ḥālümi gördiler biri birine eyitdiler **(4)** bu da bizüm gibi ġayrı kimesnenüŋ iḥsānına muḥtāc olmış hemān beni terk **(5)** ėdüp ḳodılar gėtdiler ve baŋa cefā ėtmege başladılar vardılar düşmenlerime ḳoşladılar **(6)** ve benüm ʿayblarumı söylemege başladılar düşmenlerüm yanında hīç baŋa baḳmaz oldılar **(7)** ben eyitdüm nė ʿaceb dōst ve yoldaş hepmāl ile olur imiş ve daḫı **(8)** ḳuvvat ve fikr de māl ile olur imiş mālı olmayan kimesneyi şöyle buldum ki **(9)** ḳaçan bir nesnenüŋ olmasun murād ėdünse yoḳluḳ aŋa mānīʿ olur imiş **(10)** şol ṣaḥrālarda ḳalan yaz yaġmurı ṣuyı gibi ki çoḳ olmaz ki vara aḳa **(11)** deŋize ḳarışa bil ki yėrinde ḳalur gėderek güneş ḳurıdur şol kimesnenüŋ ki **(12)** dōstları ve oġulı olmaya ol kişi ʿālemde meşhūr olmaz kitābet bu maḥale **(13)** gelmişdür inşāʾallāh-u teʿālā ve şol kimesnenüŋ ki ʿaḳlı olmaya dünyāsı **(14)** ve āḫiret olmaz ve şol kimesnenüŋ ki mālı olmaya hīçbir nesneye ḳādir olmaz **(15)** zīrā bir kimesne faḳīr olsa dōstları ve muṣāḥibleri andan munḳaṭiʿ olurlar **(16)** ve bu da olur ki nefsi içün ve ʿıyāli içün baʿż[ı] yaramaz nesneler irtikāb **(17)** ėder ki dīnine żarar olur hem dünyāsı ḫarāb olur ve hem āḫireti hīç dünyāda **(18)** faḳīrluḳdan güç nesne olmaz faḳīrluḳ ḫalḳuŋ nefretine sebebdür ve ʿaḳlı **(19)** zāyil ėder ve daḫı ʿilmi yoġ ėder ṣāḥibini ḫōr ḥaḳīr ėder ve başına belālar getürür

[65b]

(1) ve gāh olur ki kişiye terk-i ḥayā ėtdürür bir kişinüŋ ḥayāsı adını gėdicek **(2)** sürürı ferīḥi gėder ve sürürı gėdicek ḫalḳ sevmez olur ḫalḳ sevmeyecek **(3)** eẕā ėderler gördüm ki bir kimesne ḳaçan faḳīr olsa emīn iken maḥal töhmet olur **(4)** her kişi sū-i ẓann ėder ve ġayrısı

günāh ėtse andan bilürler ve her ṣıfat ki ġanīye **(5)** mediḥ olur faḳīre ẕem olur ve daḫı ṣıçan eydür ol ḳonuḳ vaḳtā ki altunları **(6)** aldı kīsesine ḳodı vaḳtā ki aḫşam oldı başı altına ḳodı ḳaṣd **(7)** ėtdim ki altunuŋ baʿżısın alam yėne mekānuma ėletem tā ki evvelki ḳuvvatum yėrine **(8)** gele ve dōstlarum yėne baŋa geleler ṣāliḥ uyurdı vaḳtā ki başı yanına vardum **(9)** oyandı ve baŋa bir nesne ile urdı başuma ṭoḳundı ġāyet aġırdı hemān **(10)** döndüm yuvama geldüm vaḳtā ki başumuŋ aġrısı gėtdi yėne ḥırṣ ve ṭamaʿ ġālib **(11)** oldı yėne çıḳdum evvelki niyyet üzerine çün yėne yanına vardum bu kez baŋa bir **(12)** uruş urdı ki ḥattā benden ḳanlar aḳdı ve arḳam yėre geldi güc ile yėne yuvama **(13)** geldüm bir zamāndan ʿaḳlum başuma geldi māla bir nefret ḥāṣıl oldı kim ḥattā **(14)** her nerede māl ẕikr olunsa yüregüme ḫavf düşer oldı ve daḫı gördüm her **(15)** belā ki adama gelür ḥırṣ ile ṭamaʿdan gelür ve bu dünyā taḥṣīli içün **(16)** nėçe zaḥmetler ve uzaḳ seferler irtikāb olunur hemān rāżī olup **(17)** ḳanāʿatden eyü nesne görmedüm ve hīçbir vechle taʿbīr ėdüp bozulmaġa da **(18)** çāre yoḳdur ʿāḳil oldur ki olacaġı ve olmayacaġı farḳ ėde ḥużūr ḳılup **(19)** taḥṣīl mümkin olmayan nesnelerden rücūʿ ėtmekdür dünyā ṭālib olan

[66a]

(1) kimesne her zamān belāda ve taʿabdadur zīrā ḥırṣ ve ṭamaʿ dāyimā **(2)** anı taḥrīk ėtmekdedür ben daḫı ḥālüme rāżī ve şākir olup ṣāliḥüŋ **(3)** evinden ṣaḥrā cānibine gėtdüm gögercin cinsinden bir dōstum var idi **(4)** ve bir dōst daḫı ḥaṣıl oldı ḳarġa cinsind[e] ve ol ḳarġa senüŋle **(5)** dōstlıġını ve bunda saŋa gele ḫükmi[12] söyledükde diledüm ki ben daḫı **(6)** saŋa gelem ve yalŋız ḳalmaḳdan bī-ḥużūr oldum zīrā bunı bilürem ki dünyā leẕẕetlerinden **(7)** yārān muṣāḥabetine muʿādil olur nesne yoḳdur ve bir ġam ve ġuṣṣa daḫı **(8)** yoḳdur ki dōstlaruŋ getmesi ġuṣṣası gibi ola pes bunı bildüm ki **(9)** evvel ṭaleb olunacaḳ yoldaşlardur ammā yėyecek ve ṭuracaḳ yėr elbette ele girmemek **(10)** olmaz bir kişiye dünyā nė ḳadar el vėrse yėdügi ve gėydügi biraz nesne ile olur **(11)** bāḳīsi hemān zāyid nesne olur ben saŋa geldüm beni ḳardaşluġa ḳabūl eyle **(12)** dėdi vaḳtā ki ṣıçan ḥikāyeti tamām ėtdi ḳablubaġa mülāyemetle cevāb vėrdi **(13)** ve eyitdi senüŋ sözüŋi ėşitdüm lākin şöyle aŋladum ki bu çekdügüŋ ḳıṣṣalardan **(14)** fi'l-cümle bī-ḥużūrluġuŋ ola bī-ḥużūr olmasın hemān eylük üzerine ol **(15)** zīrā eylemek fāide ėtmez ʿamel olmayınca şol ḫasta ki kendünüŋ marażına nāfiʿ olan **(16)** ʿilācı bilse ve eylemese ol bildüginüŋ fāidesi olmamış olur ve marażına **(17)** bir ḫiffet ve istirāḥat bulmamış olur sen daḫı ʿilmüŋi ʿamele getür māl yoḳluġına **(18)** ġuṣṣalanma zīrā ehl-i kemāl olan her nereye varsa riʿāyet ve ḥürmet bulur **(19)** nė ḳadar faḳīr ise de şol arslan gibi ki her nė ḳadar żaʿīf de olsa

[12] Kelime hükni olarak yazılmıştır fakat olması gereken biçim hükm'dür.

[66b]

(1) yėne mehābet muḳarrerdür ammā şol ġanī ki kemāli olmaya ḫōr ḥaḳīr olur mālı **(2)** nė ḳadar çoġ ise de şol kelb gibi ki her kişi ḫōrlar bu ġazanda altun **(3)** ṭavḳı da var ise ve daḫı ġurbete düşdügüŋe incinme zīrā ʿāḳil olan **(4)** kimesne her nė ḳadar diyār-ı ġurbete düşse yėne kend[ü] eglencek ḳadar nesnesi **(5)** vardur şol arslan gibi ki her nereye varsa kendüyi bėsleyecek ḳadar ḳuvvatı **(6)** vardur ve daḫı dėmeye ki evvel vāfir mālum vardı şimdi bir aḳçeye muḥtāc **(7)** oldum zīrā māl ve dünyānuŋ sāyir metāʿı gelmelü olıcaḳ ġāyet tėz gelür ve gėtmelü **(8)** olıcaḳ da yėne tėz gėder birḳaç nesne vardur ki anuŋ ṣebātı yoḳdur birisi **(9)** gökyüzindeki buluddur ve ėkincisi yaramazlaruŋ muḥabbetidür ve üçüncisi ʿavrat **(10)** ṭāyifesiniŋ ʿaşḳıdur dördüncisi yüze gülmekdür ve bėşincisi çoḳ māldur **(11)** pes ʿāḳil olan kimesne çoḳ māla sevünmez az māla yėtünmez zīrā ʿāḳil kişiniŋ mālı ʿaḳlıdur **(12)** ve daḫı işledügi ʿamelidür ki āḫiretde kendüye nāfiʿ olur ki mevt adama bir uġurdan **(13)** ġāfil iken gelür ecel nė zamānda gelecegi maʿlūm degildür ḳablubaġa bu ḳadar naṣīḥatler **(14)** ėdüp eyitdi sen benüm naṣīḥatime muḥtāc degilsin zīrā kendüŋe nāfiʿ olanı **(15)** bilürsin lākin senüŋ murāduŋa müsāʿade ėdeyim ve ben ḳādir olduġum seniŋ **(16)** yoluŋda dirīġ degüldür vaḳtā ki ḳarġa ḳablubaġanuŋ ṣıçana mülāyemetin ve luṭf ile **(17)** ḥavābını gördi ġāyet sevündi mesrūr oldı ve eyitdi beni ġāyet sevündirdüŋ **(18)** ve baŋa küllī iḥsān ėtdüŋ ḥaḳ teʿālā seni de böyle sevündüre zīrā ehl-i dünyā **(19)** dāyimā şād [u] mesrūr olup uyutumı söylenmege lāyıḳ ol kimesnedür ki evi

[67a]

(1) her zamān ḳonuḳdan ḫālī olmayup gāh ol anları ve gāh anlar anı sevindürüp **(2)** rūzigār gėçüre ġanī ol kimsedür ki mālını ġayrılarla bile yėye ḳarġa bu ḥālde **(3)** iken ḳarşudan bir geyik geldi bunlardan ṭarafa ḳarġa ve ṣıçan ve ḳablubaġa hep**(4)** ḳorḳdılar ḳablubaġa ṣuya ṭaldı ṣıçan yuvasına ḳaçdı ḳarġa uçdı **(5)** aġaç üstine ḳondı geyik ṣuya geldi bir miḳdār şu içdi andan ṣoŋra **(6)** başın ḳaldurdı ḫavf-nāk ṭurdı pes ḳarġa gökyüzine çıḳdı **(7)** tā göre ki bu geyigüŋ isteyicisi var mıdur her ṭarafa baḳdı kimse görmedi **(8)** ḳablubaġaya çaġırdı tā ki ṣudan çıḳa ve ṣıçana eyitdi çoḳ ḳorḳma ḳorḳacaḳ **(9)** nesne yoġ ancaḳ ḳarġa ve ḳablubaġa ve ṣıçan yėne yėrlerine geldiler ḳablubaġa geyige **(10)** eyitdi daḫı iç ṣudan ḳorḳma geyik daḫı yaḳın geldi esenleşdiler ḳablu- **(11)** -baġa geyige eyitdi nereden gelürsiŋ geyik eyitdi ben şu şaḥrālarda gezerdim **(12)** avcılar beni ḳodılar gāh şunda gāh bunda gėtdüm bu gün ise ıraḳdan bir ḳaraltı **(13)** gördüm ḳablubaġa eyitdi ḳorḳma biz buralarda hīç avcı bilmezüz ve bizüm saŋa muḥabbetümüz **(14)** ziyādedür ve buralar güzel otlı ṣulı yėrlerdür geyik bunlara meyl muḥabbet eyledi **(15)** bunlarla bile oldı bir orman var idi anda cemʿ olup muṣāḥabet ėderler **(16)** idi bir

gün yėne ḳarġa ve ṣıçan ve ḳablubaġa ve geyik ol ormanda cemʿ oldılar **(17)** geyik ḳalḳdı gėtdi bir zamān gördiler gelmedi ʿacabā başına bir belā mı geldi **(18)** ola dėyü merḥametlerinden ḳablubaġa ve ṣıçan ḳarġaya eyitdiler uç havāya çıḳ **(19)** bolayki geyigi görebilesin ḳarġa daḫı ḫōş dėyüp gökyüzine çıḳdı

[67b]

(1) gördi ki geyik eli ayaġı baġlanmış bir yėrde yatur tėz hemān ḳablubaġaya ve ṣıçana **(2)** ḫaber eyledi ḳablubaġa ve ḳarġa ṣıçana eyitdiler bu işi senden ġayrı kimse **(3)** göremez meded bir dermān ile hemān ṣıçan tėz kendi geyige geldi ve eyitdi **(4)** nėden bu varṭaya düşdüŋ sen ḫōd bir ʿāḳil zīrek kimesne idüŋ geyik **(5)** eyitdi ḳażā gelicek zīreklik nė fāide ėder bu ėkisi bu muṣāḥabetde iken **(6)** ḳablubaġa daḫı çıḳa geldi geyik ḳablubaġayı göricek eyitdi sen gelmemeŋ **(7)** gerek idüŋ maʿḳūl ėtmemişsin zīrā avcı ki gele ve benüm ayaġumı ṣıçan ḳardaşım **(8)** çözmiş ola ben ḳaçar ḳurtulurum ve ṣıçan ḳardaşumuŋ ṭaşlar arasında **(9)** gizlenecek yėrde çoḳdur ve ḳarġa ise uçarsın birer yėrde gizlenebilürsin **(10)** ve nė ḳaçabilürsin ḳorḳarın seni avcı helāk ėde ḳablubaġa eyitdi **(11)** ol dirlik degüldür ki yoldaşdan ḳardaşdan ayru olan ve hīç **(12)** bir belāya ṣabr olmaz illā kişi ḳardaşına bulaşduġı zamānda birbirine ḥālini **(13)** ve rāzını açup söyledügi zamānda olur bir dōstı bir dōstdan **(14)** ayırmaḳ cānından ayırmaḳ gibidür ḥużūrı ve sürūrı gėder cemīʿ ʿömri ḥasret ile **(15)** gėçer daḫı ḳablubaġa sözin bitürmedin avcı çıḳa gelür ṣıçan da geyik ipini ve baġını **(16)** çözmiş bulunur geyik ḳalḳar ḳaçar ve ḳarġa uçar ve ṣıçan bir delige girer avcı **(17)** gelür görür ki geyik baġladuġı ip pāre olmış dört ṭarafına baḳar ḳablu- **(18)** -baġadan ġayrı kimse görmez ṭutar ḳablubaġayı baġlı ḳor ṣıçan ve geyik ve ḳarġa **(19)** ḳablubaġanuŋ ṭutulduġuna bī-ḥużūr olurlar ṣıçan eydür bir belādan ḳurtulmazuz

[68a]

(1) illā bir belāya daḫı mübtelā oluruz gėrçek imiş ol söz ki bir kimesne ḥużūrda- **(2)** -dur mādāmki ayaġı sürçmeye sürçükden ṣoŋra hemān biri ardı ṣıra **(3)** belā eksük olmaz işte bu ḥāllerdür beni ehlümden ve mālumdan ve memleketümden **(4)** ve yėrümden ve sevgilü dōstum ḳablubaġadan ayıran ḳablubaġanuŋ baŋa dōstluġı **(5)** allāh içün idi hīç bu ġaraż içün degül idi bu elem bize sāyir gėçen **(6)** elemlerümüzi aŋdurdı ṣol yara gibi ki üzerine uralar birüŋe yaranuŋ elemi **(7)** ve birüŋe urmaḳ elemi andan ṣoŋra ḳarġa ve geyik ṣıçana eyitdiler sen nėçe bī-ḥużūr **(8)** olduŋsa biz de öyle bī-ḥużūruz bu sözler aŋa fāide ėtmez hemān bir çal **(9)** varsa anı gör zīrā dėrler ki bahādur olan kimesne düşmene buluşacaḳ **(10)** bellü olur ve emīn olan kimesne alışvėriş ėtdügi zamānda bellü olur **(11)** ve oġul faḳīrluḳda bellü olur ve yoldaş ve ḳardaş belā geldügi zamānda bellü **(12)** olur ve ʿaḳl fikre muḥtāc olunduġı zamānda bellü olur

ṣıçan eyitdi **(13)** ben bu bābda tedbīr bunı aŋlarum ki geyik gėtsün yol üzerinde yaralı gibi **(14)** aḳṣaraḳ görünsün ve ḳarġa üstine ḳonsun bunuŋ üstünden **(15)** yėr gibi olsun ben ise avcınuŋ ardına düşeyin ve yanına yaḳlaşayın **(16)** ricā ėderin ki seni gördügi gibi oḳını yayını ve ḳablubaġayı orada **(17)** ḳoyup senüŋ arduŋca gėde ḳaçan saŋa yaḳlaşa bir miḳdār daḫı ḳaçar gibi **(18)** ol ve yėne yap yap gėt ve yėne yaḳlaşduḳca bir miḳdār daḫı ḳaçar gibi ol **(19)** bu ḥālini nė ḳadar ėdebilürseŋ ėt bolayki ben ḳablubaġayı çözüp ḳurtara

[68b]

(1) bileydüm ve dönüp yėrümüze gėdeydük geyik ve ḳarġa ol dėdügi gibi eylediler **(2)** vaḳtā ki avcı bunları gördi ardlarına düşdi geyik ṣıçanuŋ dėdügi **(3)** gibi eyledi ḥattā avcı yoruldı döndi geldi görse ṣıçan ḳablubaġanuŋ **(4)** bağını kesmiş ve gėtmişler gördi ki ipi pāre olmış fikr ėtdi ki bu geyik **(5)** ḥīle ile beni yoḳdur bildürdi ve ḳarġa üstinden yėr gibi oldı meger yėmez imiş **(6)** ve ḳablubaġanuŋ bağları pāre olmış bu yėrler nė ʿaceb yėrler dilver seḫḫārlar ve cerler **(7)** yėri ancaḳ dīv geldügi yėre döndi gėtdi geyik ve ḳarġa ve ṣıçan ve ḳablubaġa **(8)** yėne ol ormanda cemʿ olup göŋül ḫōşlıġıyla rūzgār gėçürdiler bu bāb **(9)** dōstlaruŋ biri biriyle muʿāmelesi ṣūretidür ḥükkām pādişāhlara **(10)** herkese iʿtimād ėtmemek beyānında melik debşelīm ḥakīm beydebāya eyitdi ki şol **(11)** ʿadüvv ki aŋa inanmamaḳ ve aldanmamaḳ gerekdür egerçi ki muḥabbetde iẓhār ėderse **(12)** anuŋ miṣlincedür beydebā-yı ḥakīm eyitdi bir kimesne ki düşmenine aldana ve maʿzūr **(13)** ola anuŋ başına ḳarġalardan bayḳuşlaruŋ başına gelen gelür melik debşelīm **(14)** eyitdi ol nėcedür beydebā-yı ḥakīm eyitdi bir ṭaġda bir böyük incīr aġacı **(15)** var idi ki üstinde biŋ ḳarġanuŋ yuvası var idi ve içlerinde yėne kendülerinden **(16)** bir pādişāhları var idi ve yėne ol ṭaġda bir yėr var idi ki anda biŋ **(17)** bayḳuş yuvası var idi ve bunlaruŋda içlerinde kendülerinden bir pādişāhları **(18)** var idi ve ortalarında küllī ʿadāvetleri var idi bir gün bayḳuşlar pādişāhı çıḳdı **(19)** bu ḳarġalaruŋ üzerine vardı başdı ḳarġalardan çoḳ kimse

[69a]

(1) ḳırdı öldürdi ėrtesi ḳarġalar pādişāhı da ḳarġaları cemʿ **(2)** eyledi ve eyitdi başuŋuza gelen belāyı gördüŋüz mi sizden nė ḳadar kimse öldi **(3)** ve nė ḳadar kimse esīr oldı ve nė ḳadar yaralı oldı bunlar epsem ötürmeyüp **(4)** yėne de gelseler gerekdür bunlaruŋ içinde bėş ḳarġa var idi ki ġāyet ile **(5)** tedbīrde ve fikrde eyülük ile aŋılurlar idi pādişāhlar ekṣer umūrını anlarla **(6)** müşāvere ėder idi vezīrleri idi pādişāh evvelkisine eyitdi burada **(7)** senüŋ fikrüŋ nėdür nėce ėtmek gerek ol eyitdi burada benim fikrim ḥükemā **(8)** ve ʿulemā ẕikr ėtdükleridür ki muḳātelesine ḳādir olmaduġı düşmenden ḳaçmaḳ gerekdür **(9)** ġayrı çāre yoḳdur pādişāh ėkincisine eyitdi burada senüŋ fikrüŋ **(10)** nėdür ol eyitdi ḳaçmaḳ fikri fikr degüldür bir defʿa

şınmaġ ile kişi **(11)** kendü yėrini ve yurdunı düşmene mi vėrür ḫōr ve ẕelīl olmaġı iḫtiyār mı ėder **(12)** bunı ėtmek maʿḳūl degüldür lākin hepcümlemüz fikri bir yėre ḳoyalum düşmene **(13)** muḳābele olmaġa ḥāżırlanalum ortamuzda gözciler ḳoyalum ġāfil bulunmayalum **(14)** eger düşmen gelürse uġraşalum yüz döndürmeyelüm yėrümüz **(15)** bekleyelüm yad ayaḳ başdurmayalum ḥattā fırṣat bulup ġālib olunca **(16)** ve eger fırṣat el vėrmeyüp ṭāliʿ müsāʿid olmazsa ol vaḳt ḳaçalum **(17)** hele ḳādir olduġumuzı dirīġ ėtmemiş olalum pādişāh üçüncüsine **(18)** eyitdi senüŋ fikrüŋ nėdür ol eyitdi bu ėkisiniŋ dėdügin maʿḳūl **(19)** görmezem bil ki benüm fikrüm budur ki gözciler ve cāsūslar gönderesin

[69b]

(1) tā ki anlaruŋ ḥālini varalar yoḳlayalar göreler ki bizümle ṣulḥ ėtmek yanlarında cāʾiz midür **(2)** eger öyle ise biz daḫı ṣulḥ ėtmek üzerine olup yıldan yıla bir miḳdār ḫarc **(3)** vėrelüm tā ki ḫavfdan emīn olup memleketümüzde ḥużūr ile oturalum zīrā ḳaçan **(4)** ʿadüvvnüŋ şevketi ziyāde olup fesād iḫtimāli olsa pādişāhlaruŋ **(5)** tedbīri böyledür ki bir miḳdār māl vėrilür zīrā māl pādişāhlardan **(6)** ve memleketden ve reʿāyādan belāyı defʿ içündür pādişāh dördünciye **(7)** eyitdi sen nė dėrsin bu ṣulḥ maʿḳūl midür ol eyitdi maʿḳūl degüldür **(8)** belki biz yėrümüz ve yurdumuz terk ėdüp diyār-ı ġurbeti ve faḳr u fenāyı iḫtiyār ėtmek **(9)** yėgdür düşmene zebūn olmaḳdan ḫuṣūṣā bir maḳūle alçaḳ ṭāyife olalar **(10)** böyük biriyle biz bunlara bu ṣulḥ-ı ḳıṣṣa sen iʿlām ėtseŋ daḫı yaramaz olurlar **(11)** pādişāh bėşincisine eyitdi senüŋ fikrüŋ nėdür ol eyitdi eger uġraşmaḳ dėrseŋ **(12)** dėrseŋ aŋa mecāl yoḳdur zīrā düşmen ḳavīdür ʿulemā dėmişdür ki bir kimesne **(13)** düşmenini ve kendü nefsini bilmeyüp muḳābelesine ḳādir olmaduġı düşmen ile **(14)** muḳābele eylese kendünüŋ helākine saʿy ėtmiş olur düşmen her nė ḳadar ḫōr **(15)** ve ḥaḳīr ise de ḫōr görmemek gerekdür eger ḫōr görürse aldanmış olur **(16)** ve aldanan kimesne düşmenine muʿāvenet ėtmiş olup kendüyi helāk **(17)** ėtmiş olur biz bunlardan dāyim ḫavf üzerineyüz egerçi bunlar şimdi **(18)** taʿarruż ėtmezler ise de yėne iʿtimād ėtmek olmaz zīrā ʿāḳil olan düşmenden **(19)** hīçbir vaḳt emīn olmaz eger ıraġ ise yėne gelmek iḫtimālin vėrür ve eger

[70a]

(1) yaḳın ise muḳābele ve muḳātele iḫtimālin vėrür ve eger düşmeni maġlūb eyleyüp **(2)** ṣırsa pusıda adamı ölüp cümlesi olmaḳ iḫtimālin vėrür ḥāṣıl-ı kelām hīçbir vechle **(3)** düşmenden aman yoḳdur ʿāḳil olan kimesne cenkden ḳaçar meger ki andan ġayrı dermān **(4)** ḳalmaya zīrā cenkiŋ nafaḳası cāndur sāyir nafaḳaları māldur bayḳuşlar ile **(5)** cenk ėtmek maʿḳūl nesne degildür pādişāh eyitdi çünki cengi münāsib **(6)** görmedik yā rāʾik fikriŋ nėdür ol eyitdi şol pādişāh ki dāyim işi **(7)** müşāvere ile ola anıŋ işi cemīʿān ṣavāb olup leşker ile ve māl ile **(8)**

vāṣıl olunmayıcaḳ ẓaferlere ve nuṣretlere vāṣıl olup fikr ile iş işleyen pādişāh **(9)** düşmeniŋ miḳdārını ve cengiŋ fursatını ve nerede cenk olacaġını ve düşmeniŋ **(10)** ḥīlesini hepbilmiş olur ve aŋa göre ʿamel ėtmiş olur her ḥāli fikr ėder ve maʿḳūl **(11)** olanı taḳdīm ėder çāḳ varup murādına vāṣıl olunca ve eger bir kimesne **(12)** dōstlarıyla ve vüzerāsıyla müşāvere ėtmeyüp kendü bilişine gėde çoḳ **(13)** devlet sürmez zīrā devleti ḥaḳ teʿālā şol ʿāḳillere vėrmişdür ki yėne **(14)** ʿāḳilleriŋ sözin ve naṣīḥatin diŋleye sen ise bir pādişāhsıŋ ki bu **(15)** dėdüklerimiz sende vardur ben daḫı saŋa bildügüm söyledim ve bir sözüm daḫı **(16)** vardur bir miḳdārın āşikāre söylerin ve bir miḳdārın gizli söylerin **(17)** ammā ol āşikāre söyleyecegim oldur ki anlarla cengi maʿḳūl görmedigim gibi **(18)** anlara baş egüp muṭīʿ olmaḳda maʿḳūl degildür zīrā ehl-i ġayret olan **(19)** ġayret altında olmaŋ yėgdür düşmene zebūn olmaḳdan belki biz de tedārük

[70b]

(1) üzerine olup ġaflet ėtmemek gerekdür ammā ol gizlü söyleyecegim **(2)** oldur ki egerçi ki yuvamuzda müşāvere ėtdiŋiz ammā rāʾikiŋiz ve fikriŋiz nėniŋ **(3)** üzerine ḳarār ṭutdı ise iẓhār ėtmeyesiz kimse bilmeye pes **(4)** pādişāh eyitdi hīç bilür misin bu bayḳuşlar ile ḳarġalarıŋ ʿadāveti **(5)** evvel nėden oldı ol bėşinci vezīr eyitdi belī bilürem bir ḳarġa bir kerre **(6)** bir söz söylemişdür ol sözden olmışdur pādişāh eyitdi ol **(7)** söz nėdür ol vezīr eyitdi bir zamān bir ālāy ḳuşlar ki pādişāhları **(8)** yoġ imiş cemʿ olurlar bir bayḳuşı pādişāh ėtmek isterler bunlar bu ḥālde iken **(9)** aralarına bir ḳarġa gelür ḳuşlarıŋ baʿżısı eydür şu ḳarġaya da müşāvere ėdelüm **(10)** görelüm nėdür bunlar daḫı ḳarġaya müşāvere ėderler ḳarġa eydür eger **(11)** dünyādan ṭāvus ve ṭurna ve ḳaz ve gögercin yoġ olsalar yėne siz **(12)** bu işi ėtmemek gereksiz zīrā ki bayḳuş cemīʿ ḳuşlarıŋ çirkini ve yaramazı **(13)** ve uġursuzıdur ve daḫı ʿaḳlı eksikdür ve kemāl-i mertebe ġażab üzerinedür **(14)** ve aṣlā şefḳati yoḳdur bunuŋ biriyle gözi de görmezdür anı pādişāh ėtmek **(15)** münāsib degildür varıŋız kendü maṣlaḥatıŋız tedārik ėdiŋiz ol ṭavşan **(16)** eyitdügi gibi ḳuşlar eyitdiler ol nėcedür ḳarġa eyitdi fīller memleketinde **(17)** şular ḳurımış fīllere ġāyet şusuzluḳ kār eylemiş pādişāhlar yėne **(18)** vararlar şusuzluḳdan şikāyet eylerler pādişāhları şu aramaġa eṭrāfa **(19)** adamlar gönderür gönderdügi adamlar gelürler fulān yėrde bıŋar var adına

[71a]

(1) ḳameriyye dėrler ġāyetde çoḳ şuyı var dėyü ḫaber getürürler pādişāhları da **(2)** fīlleri anda gönderür anda vāfir ṭavşanlar varmış fīller bunları **(3)** başarlar helāk ėderler ṭavşanlar da cemʿ olurlar pādişāhlarına vararlar **(4)** eydürler bize olan ḥāli bildiŋ bize bir dermān eyle tekrār yėne gelüp bizi daḫı **(5)** artuḳ ḳırmayalar pādişāhları eyitdi her kimse ki fikrinde şavāb **(6)**

üzerinedür yanıma gelsün fīrūz dėrler bir ṭavşan öŋine gelür ki kemāl-i **(7)** ʿaḳlıla meşhūr idi eydür pādişāh beni fīllere göndersün ve yanıma bir emīn **(8)** kimesne daḫı ḳoşsun tā ki benim dėdügüm göre ve ėşide ve pādişāh eyitdi **(9)** senden emīn kimesne olmaz biz saŋa rāżīyuz ve saŋa inanuruz yöri **(10)** hemān mülāyemet üzerine ol fīrūz daḫı gėtdi fīllere vardı bir depecik **(11)** üstine çıḳdı ve fīller pādişāhına çaġırdı ve eyitdi ėy fīller pādişāhı **(12)** beni saŋa ḳamer yaʿnī ay gönderdi ve elçiye zevāl yoḳ fīl eyitdi nė içün **(13)** gönderdi fīrūz eyitdi ay şöyle dėdi ki bir kimesne kendünüŋ ḳuvvatına **(14)** maʿrūz olup żaʿīflere ve bī-çārelere cefā eyleye anıŋ ḳuvvatı kendünüŋ **(15)** helākine sebeb olursın ḳuvvatıŋı vesāʾir ḥayvānātıŋ żaʿīfligini bilüp **(16)** ḳuvvatıŋa maġrūr olup benim bıŋarıma geldiŋ ṣuyından içdiŋ ve fīlleriŋ **(17)** daḫı bile getürüp ṣuyunı bulandurup murdār ėtdürdüŋ eger tekrār yėne **(18)** böyle ėdüp gelürseŋ gözin̄i görmez ėderin ve seni helāk ėderin fīrūz **(19)** yėne eyitdi eger sen benim sözlerime inanmazsaŋ yėne ol ḳameriyye bıŋarına gel gör

[71b]

(1) dėdügüm olur mı yoḳsa olmaz mı fīller pādişāhı fīrūzuŋ bu sözinden **(2)** ʿacaba geldi pes fīrūz ile ol bıŋara gėtdi vaḳtā ki ol bıŋara vardı **(3)** ayıŋ ʿaksini ṣu içinde gördi fīrūz eyitdi ḫorṭūmla bu ṣudan **(4)** al yüzüŋ yuv aya secde eyle pes fīl daḫı ḫorṭūmını ṣuya ṣoḳdı **(5)** ṣu ḥareket eyledi fīl ṣandı ki ayıŋ żiyāsı ḥareket ėder fīrūza eyitdi mi **(6)** ʿaceb ay bize ġażab mı eyledi niçün böyle ḥareket ėder fīrūz eyitdi belī öyledür **(7)** fīller pādişāhı bunı ėşidicek secdeye vardı ve bir daḫı bu bıŋara gelmege **(8)** tevbe eyledi ḳarġa eyitdi yoḳaruda söyledügüm ḳabāḥatlerinden māʿadā bayḳuş **(9)** ḥīle-bāzdur ve ḳavline ṭurmaz kimesnedür pādişāhlarıŋ yaramazı ol **(10)** kimesnedür ki ḳavline ṭurmaya ḥīle ve ḫudʿa üzerine ola ve şol **(11)** kimesne ki bir ḳavline ṭurmaz pādişāha mübtelā ola keklik ile ṭavşanıŋ **(12)** başına gelen anıŋ başına gelür ḳuşlar eyitdiler ol nėcedür ḳarġa **(13)** eyitdi benim bir keklik ḳoŋşum var idi bir yuva yapmış idi anda olur **(14)** idi benim yuvama olduġı aġaca yaḳın idi ekṣer zamānda biri birimize **(15)** rāst gelüp buluşurduḳ bir gün bu kekligi görmez oldum bilemedüm ki nėce **(16)** oldı bunuŋ üzerine çoḳ zamān gėçdi ḥattā şöyle ṣandum ki helāk **(17)** olmışdur bir ṭavşan geldi bunuŋ yuvasına girdi anda sākin olmaġa başladı **(18)** ben ise ṭavşana ḫuṣūmet ėdüp söylemedin ḳaçdum ṭavşan **(19)** ḳaldı nėçe günler orada oldı bir gün keklik çıḳa geldi ṭavşan kendü

[72a]

(1) yuvasında gördi eyitdi bu benim yėrimdür sen buradan çıḳ gėt ṭavşan **(2)** eyitdi yoḳ bu yėr benimdür sen yalan söylersin eger seniŋ ise iṣbāt **(3)** eyle keklik eyitdi yėr benimdür ve benim idügine şāhidler de vardur ṭavşan **(4)** eyitdi nė ola bir ḳāḍī bulalum varalum keklik eyitdi burada yaḳın **(5)** yėrde bir ḳāḍī vardur bu dereniŋ kenārında sākin olur bir kedidür ġāyet **(6)** ṣāliḥ

ʿābid kimesnedür muttaṣıl namāz ḳılar ve her gün oruç ṭutar bir cānvarı **(7)** incitmez ve hīç ḳan dökmez ot ile ṣuyla gėçinür ḳanāʿat ėder yöri **(8)** aŋa vėrelüm daʿvāmızı diŋledelüm ṭavşan nė ola dėyüp ol ḳāḍīya **(9)** gėtdiler ḳarġa eydür ben daḫı bunlarıŋ ardına uydum bile gėtdüm tā ki görem **(10)** ol ṣāyim olan kedi bunlara nėce ḥükm ėder vaḳtā ki kedi ıraḳdan **(11)** bunları gördi kendüye gelürler ėki ayaġı üzerine ṭurdı namāz **(12)** ḳılmaġa başladı ṭavşan bunuŋ bu ḥālini göricek taʿaccüb eyledi kediniŋ **(13)** yanına vardılar ḫużūʿ ve ḫuşūʿ ile öŋünde ṭurdılar daʿvāların **(14)** söyleyüp ortamızda ḥükm eyle dėdiler kedi daḫı eyitdi ḳāḍīya nėce olmışdur **(15)** evvelinden āḫirine varınca söyleŋ anlar daḫı olduġı üzerine söylediler kedi **(16)** eyitdi ġāyet pīr olmış mıdur ḳulaḳlarım bir miḳdār ėşitmez olmışdur daḫı yaḳın **(17)** gel ki bolayki ėşideydim bunlar daḫı yaḳın geldiler ḳıṣṣayı tekrār söylediler **(18)** kedi eyitdi ḳıṣṣayı tamām aŋladım ammā size evvelā naṣīḥat ėdeyin naṣīḥatim **(19)** budur ki ṭalebiŋüz ḥaḳ olsun ḥaḳdan ġayrı nesne istemek zīrā ḥaḳ ṭālib

[72b]

(1) olan kimesne dünyāda ve āḫiretde eyülik bulur daʿvāsında maġlūb da **(2)** olursa bāṭıla ṭālib olan kimesne yaramazlıḳ bulur daʿvāsında ġālib de **(3)** olursa zīrā dünyāda taḥṣīl olunan nesnelerde ʿamel-i ṣāliḥinden ġayrı **(4)** bir nesneden kişi āḫiretde nefʿ görmez ʿāḳil ol kimesnedür kendüye nāfiʿ **(5)** olup ebedü'l-ābād kendüyle bile ḳalacaḳ nesneye saʿy ėtmek gerek ġayrısın **(6)** hepterk ėtmek gerek kedi bu maḳūle sözler söyleyüp bunlarda tamām **(7)** diŋleyüp ʿāḳil olmış iken hemān üzerlerine atılup ėkisinde ṭutup **(8)** helāk eyledi ḳarġa eyitdi bayḳuş daḫı sāyir ʿaybından māʿadā bu **(9)** maḳūle ḥīle ve ḫudʿa üzerinedür ṣaḳınasız pādişāh ėtmeyesiz **(10)** ḳuşlar daḫı ḳarġanıŋ bu sözi ile bayḳuş pādişāh ėtmekden ferāġat **(11)** ėtdiler ol pādişāh ėdecekleri bayḳuş ġāyet bī-ḫużūr olup ḳarġaya **(12)** eyitdi beni ġāyet rencīde ėtdiŋ ve mābeynimizi küllī ʿadāvet bıraḳdıŋ şimdiye dek **(13)** seniŋle bir ʿadāvet olacaḳ nesnemüz olmamış idi bu işi sen baŋa **(14)** nėden ėtdiŋ ėmdi seniŋ ṭāyifeŋle bizim ṭāyifemiziŋ mābeynine küllī **(15)** ʿadāvet bıraḳdıŋ dėyüp ġażab ile bayḳuş gėtdi ḳarġa bu ėtdügi **(16)** işe peşīmān oldı ve eyitdi nė ʿaceb ben kendü sözümle hem nefsime **(17)** ve hem yoldaşlarıma düşmen ḳazandum ol bėşinci vezīr eyitdi işte **(18)** bayḳuşlarla bizüm mābeynimizdeki ʿadāvete sebeb bu olmışdur pādişāh eyitdi **(19)** maʿlūm oldı ammā çāre nėdür nė eylemek gerekdür ki hem bizim ıżṭırābımız

[73a]

(1) defʿ ola hem leşkerimiz raʿiyyemiz ḫużūr eyleye vezīr eyitdi cenk ėtmegi ki **(2)** evvelde maʿḳūl görmemiş idiŋ yėne anıŋ üzerineyem lākin ümīdüm budur ki **(3)** baʿżı ḥīle ve tedbīr ėdeyüz ki ol sebeb ile murādımıza vāṣıl olup **(4)** esvede ḥāl olavuz zīrā nėçe ʿamel vardur ki

zor ile ele girmez tedbīr **(5)** ve ḥīle ile ele girür şol ṭāyife gibi ki bir ʿābidiŋ elinden ḳoyunın aldılar **(6)** pādişāh eyitdi ol nėcedür vezīr eyitdi bir ʿābid bir semüz ḳoyun ṣatun **(7)** almış ḳurbān ėtmek içün boġazına bir ip ṭaḳup yidüp gėderken **(8)** birḳaç kimesne bunı görerler biri birine eydürler ḥīle ile şu ḳoyunı **(9)** şu kimesneniŋ elinden almaḳ gerekdür içlerinden birisi ḳarşusına gelür **(10)** eydür bu kelbi neylersiŋ baʿdehū birisi daḫı gelür eydür bu kelb ile şikāre mi **(11)** gėdersin baʿdehū birisi daḫı gelür eydür şu ṣūfīler ʿābidler ḳaftānın gėyen kimesne **(12)** ṣūfī degil gibi zīrā ṣūfīler ve ʿābidler kelb yidmez bu iʿtibārlarıŋ her birisi bu **(13)** minvāl üzerine buŋa söylediler ḥattā bu ʿābid kimesneniŋ yanında muḳarrer **(14)** oldı ve yėne böyüdüp gėtdi ki ḳoyun olmaya belki kelb ola bunı baŋa ṣatan **(15)** benim gözüm bağlamış efsūn ėtmiş dėyüp ḳoyunuŋ ipini çözüp ṣalı vėrdi **(16)** bu ʿayyār kimesneler ḳoyunı aldılar ve ortalarında pay ėdüp üleşdiler ben **(17)** bu meṣeli anıŋçün getürdüm ki tā bilesin ki ḥīle ile kişi murāda vāṣıl olur **(18)** imiş pes rāy ve tedbīr budur ki leşker cemʿ olmış iken anlarıŋ yanında **(19)** sen baŋa ġażab eyleyesin ve daḫı emr eyleyesin ki beni muḥkem dögeler ve ṭaşra

[73b]

(1) çıḳarup tüylerim ve ḳuyruġum hepyolalar bir aġacıŋ dibinde beni şöyle ata **(2)** ḳoyalar ve pādişāh leşkeri bile fulān yėre vara şöyle ṭura tā ben işimi işleyince **(3)** baʿdehū pādişāha gelüp ḫaber vėrem pādişāh daḫı bunuŋ dėdügini eydüp **(4)** kendü leşkeriyle ol dėdügi yėre gėtdi hemān ol gėce bayḳuşlar geldiler **(5)** gördiler ḳarġalar hepgėtmişler hīç ḳarġa bulamadılar ve bu aġac dibinde **(6)** olan ḳarġayı da görmediler bu ḳarġa iŋleyüp aġlamaġa başladı ḥattā **(7)** baʿżı bayḳuşlar bunuŋ üzerin[e] èşitdiler pādişāhlarına ḫaber vėrdiler pes **(8)** pādişāhları birḳaç bayḳuş ile ḳarġalardan ḫaber ṣormaġ içün **(9)** yanına geldi bir bayḳuşa emr eyledi ki sen kimsin dėyü buŋa ṣora vesāʾir **(10)** ḳarġalardan ḫaber ṣora ol bayḳuş daḫı ṣordı ḳarġa eyitdi **(11)** ben fulān bir ḳulanam ve ḳarġalardan ki ḫaber ṣorduŋ benim ḥālimi gördüŋ ben **(12)** anlardan degülem beni anlar ḳodılar içlerinden çıḳardılar baŋa bu maḳūle ḥaḳāretler **(13)** eylediler bayḳuşlar pādişāhı eyitdi bu ḳarġa ḳarġalar pādişāhınıŋ vezīri **(14)** ve ṣāḥib-i sırrıdur ṣoruŋ bu ḥaḳāreti buŋa nėden ötri ėtdiler ḳarġa **(15)** eyitdi bu işi baŋa kendümüŋ ʿaḳılsızluġı eyledi bayḳuşlar pādişāhı eyitdi **(16)** ol nėce olmış idi ḳarġa eyitdi vaḳtā ki siz bizüm üzerimize geldiŋiz ġāret **(17)** eylediŋiz pādişāhımız olacaḳ bizi çaġırdı ve eyitdi siziŋ rāyıŋız ve fikriŋiz nėdür **(18)** bu bayḳuşlarla cenge mecāliŋiz yoḳdur zīrā anlar bahādurlardur ve ḳuvvatları sizden **(19)** ziyādedür pes size lāzım olan budur ṣulḥ isteyesiz ve ḫarāc ʿarż ėdesiz

[74a]

(1) eger ḳabūl ėtdilerse ḫōş ve illā ḳaçup iḳlīm gėtmek gereksin vesāyir **(2)** ḳarġalarda ḫaber vėrdüm ki cenk ėtmek size yaramaz bayḳuşlara nāfiʿdür **(3)** ṣulḥ yėgdür başıŋıza belā ṣatun

almaŋ zīrā ġālibi muṭlaḳ olan kimesneniŋ **(4)** şerri defʿ olmaz illā ḫużūʿ ve inḳıyād ile olur pes ḳarġalar benim sözlerimden **(5)** ḥaẓẓ ėtmediler baŋa ġażab eylediler ve baŋa bu işleri eylediler vaḳtā ki bayḳuşlar **(6)** pādişāhı ḳarġanıŋ sözlerin ėşitdi vezīrlerinden birisine eyitdi **(7)** bu ḳarġanıŋ ḥaḳḳında nė dėrsin vezīr eyitdi bu ḳarġanıŋ emrinde hīçbir ḥāl **(8)** bu ḳadar ḳatlinde ʿacele ėtmekden ġayrı zīrā bu ḳarġalarıŋ böyüklerindendür bunuŋ **(9)** ḳatlinde bize çoḳ fāide vardur zīrā dėmişlerdür ki bir kimesne bir böyük işe **(10)** ḳādir olsa anı żāyiʿ eylese ṣoŋra oŋa ḳādir olmaz pādişāh bir ġayrı **(11)** vezīrine daḫı eyitdi bu ḳarġanıŋ ḥaḳḳında sen nė dėrsin ol vezīr eyitdi **(12)** benim rāyım budur ki bu ḳarġayı öldürmeyesin zīrā bir düşmen ki ḥaḳīr olmış **(13)** ola şevketi gėtmiş ola merḥamet ve şefḳat olunmaġa lāyıḳdur ki öldürmeyüp **(14)** müsāmaḥa ėtmek gerekdür ve bir ḳuş bir çalıya ṣıġıncaḳ lāyıḳdur ki emīn ola **(15)** ve bu da olur ki bir kimesne düşmenine bir cüzʾ-i bahāne ile dōst olur **(16)** şol bāzirgān gibi ki ḫırsıza muḥabbet ėtdi birazcıḳ nesneden ötri **(17)** pādişāh eyitdi ol nėcedür vezīr eyitdi bir mālı çoḳ bāzirgān **(18)** varımış ġāyet ḳoca adam imiş bir ʿavrat var imiş ġāyet ile[13] ṣāḥib-cemāl **(19)** güzel imiş ve tāze imiş bu bāzirgān buŋa ġāyet ʿāşıḳ imiş ʿavratı kendüyi bāzirgāna

[74b]

(1) teslīm ėtmez imiş ʿavrat böyle ėtdükçe bāzirgān daḫı artuḳ maḥabbet **(2)** üzerine olur imiş meger bir gėce bir ḫırsız bāzirgānıŋ evin dalar içerü girür **(3)** bāzirgān uyur imiş ʿavrat uyanuḳ oturur imiş ḫırsızı gördügi gibi **(4)** ḳorḳusından bāzirgānıŋ üzerine atılur pek ṣarılur bāzirgān oyanur görür ki **(5)** ʿavrat kendüye pek ṣarılmış ṭurur ġāyet sevinür ḥaẓẓ ėder ḫırsıza eydür **(6)** her nė alursaŋ al bu iḥsāna sebeb olduŋ andan ṣoŋra pādişāh bir **(7)** üçünci vezīrine daḫı ṣorar bu ḳarġanıŋ ḥaḳḳında nė dėrsiŋ ol eydür **(8)** benim rāyım budur ki bunı öldürmeyesin ve hem iḥsān eyleyesin kendüŋe **(9)** ḳul eyleyesin zīrā ehl-i ʿaḳl olan düşmeniŋ baʿżısın baʿżısına **(10)** düşürüp ʿadüvv ėtmekle çoḳ murādına vāṣıl olmışdur zīrā baʿżı düşmen **(11)** baʿżı düşmene ʿadüvv olup mābeynlerinde iḫtilāf olmaḳda olan ḥāl **(12)** ol ḫırsuz ile şeyṭān mābeyninde olan iḫtilāfdaki ḥāl gibidür **(13)** pādişāh eyitdi ol nėcedür vezīr eyitdi bir ʿābidi ṣāliḥ kimesne var imiş **(14)** bir kimesneden bir ṣaġmal inek almış bu inegi yidüp evine alup gėderken **(15)** bir ḫırsuz bunuŋ ardına düşer bu inegi uġrulamaḳ ister bu ḫırsuz bu aralıḳda **(16)** şeyṭāna rāst gelür adam şeklinde ḫırsız şeyṭāna eydür sen kimsin **(17)** şeyṭān eydür ben şeyṭānam bu ʿābidiŋ ardı ṣıra gėderin ḥalḳ hep**(18)** uyuduḳdan ṣoŋra bu ʿābidi ben alsam gerekdür ḫırsızda eydür ben daḫı **(19)** bu inegi uġrulamaḳ isterin ėkiside biri birinden ayrılmadılar ḥattā ʿābidiŋ evine

[75a]

[13] Bu kelimenin üzeri çizilmiştir.

(1) girdi ve inegi daḫı bir ġayrı eve ḳoydı yėmek yėdi yatdı uyudı **(2)** ḫırsız fikr eyledi ki eger şeyṭān evvel yapışursa ʿābid çaġırsa gerekdür **(3)** inegi uġrulamaġa mecāl ḳalmaz ve şeyṭān fikr ėtdi ki eger evvel ḫırsuz inegi **(4)** alursa ʿābid oyana ʿābidi alamaya bunlar biri birine düşdiler **(5)** pes ḫırsuz çaġırdı ki ėy fulān seni şeyṭān almaġ ister ġāfil olma **(6)** şeyṭānda çaġırdı ki ėy fulān ḫırsuz inegiŋi uġrulamaḳ ister ʿābid bu **(7)** ġavgādan oyanur ve ḳoŋşılarda oyanur ėkisi de ḳaçar gėder vaḳtā ki **(8)** bu vezīrde sözin bitürdi yėne çāḳ evvel ṣordugı vezīr ki ḳarġanıŋ **(9)** ḳatline işāret ėtmiş idi eyitdi bu ḳarġa sizi aldar bunuŋ bu **(10)** yalvarmasına baḳmaŋ şol ʿāciz kimesneler gibi olmaŋuz ki kendülerin **(11)** yalan çıḳarup ėller inanalar şol bāzirgān gibi ki gördügini yalan ṣandı **(12)** ve ėşitdügüni gėrçek ṣandı pādişāh eyitdi ol nėcedür vezīr eyitdi **(13)** bir bāzirgān var idi bir ʿavrat var idi ġāyet sever idi bu ʿavrat **(14)** yabāndan bir kimesneye ʿāşıḳ olmış idi bāzirgānıŋ adamlarından baʿżısı **(15)** bu ʿavratıŋ bu ḥāline vāḳıf olup bāzirgāna ḥāli iʿlām eyleyüp bildürdiler **(16)** bāzirgān daḫı murād ėdindi ki bu hāliŋ aṣlına vāḳıf ola gėrçek midür **(17)** yalan mıdur bile ʿavratına eyitdi bir bilgelik maṣlaḥat düşdi ben fulān köye **(18)** gėtsem gerekdür ve anda bir miḳdār eglensem gerekdür baŋa biraz azıḳ tedārük eyle **(19)** ʿavrat bāzirgānıŋ bu sözinden ġāyet ḥaẓẓ eyledi vāfir azıḳ tedārük

[75b]

(1) eyledi ėrtesi gėdecegi gün ʿavratına eyitdi ḳapuları bir ḫōşca **(2)** ḳapa ve evi oŋat gözet ḥattā ben gelince hemān çıḳdı gėtdi biraz gėtdikden ṣoŋra **(3)** bir gizlü yoldan yėne döndi evine geldi ʿavrat yatdugı taḫta bendiŋ altına **(4)** girdi ve yatdı ʿavrat ol dōstına ḫaber gönderdi ki eglenmeyüp gelesin **(5)** bāzirgān bir maṣlaḥatı düşdi gėtdi birḳaç güne dek gelmez dėyü ol **(6)** dōstıda gelür yėrler ve içerler andan ṣoŋra taḫta bend üstine çıḳarlar **(7)** ṣarmaşurlar yaturlar bunlar bu ḥālde vāfir eglenürler ḥattā bāzirgāna uyḳu **(8)** ġalebe ėder ayaḳları taḫta bendiŋ altından uzanur ʿavrat görer bilür ki **(9)** bāzirgānıŋ ayaġıdur hemān dōstına yap yap söyler eydür pek āvāz ile **(10)** baŋa ṣor ki ḳanḳımızı pek seversin beni mi yoḳsa eriŋi mi ḥerīfde dėdügi **(11)** gibi ṣorar ʿavrat eydür ėy benim dōstum bunı baŋa nėye ṣorarsın biz ʿavrat **(12)** ṭāyifesiyüz biz dōstı anıŋçün isterüz ki nefsimiz bir miḳdār sākin ola **(13)** yoḳsa anlar yėne yabāndan gibidür biz anlara iʿtibār ėtmezüz ammā erimiz olan kimesne **(14)** bize ḳardaşdan ve atadan yėgdür laʿnet ol ʿavrata ki eri anıŋ yanında **(15)** dōstından eyü olmaya kerem eyle bunı bir daḫı baŋa ṣorma vaḳtā ki bāzirgān **(16)** bu sözleri ėşitdi ʿavratınıŋ kendüye kemāli muḥabbeti oldugına aġladı inandı **(17)** ve ʿavratına daḫı ziyāde muḥabbet eyledi taḫta bendiŋ altından ṣabāḥ olunca- **(18)** -ya dek çıḳdı ʿavratınıŋ dōstı olacaḳ kimesneniŋ çıḳup gėtdügin bildi **(19)** andan ṣoŋra çıḳdı ʿavratınıŋ başı ucına oturdı yelpezesin ṣaldı

[76a]

(1) ḥattā ʿavratı oyandı ʿavratına eydür ėy sevgüli cānım daḫı bir miḳdār uyu bu gėce **(2)** uyḳusuz ḳaldıŋ eger göŋlüŋ benimle olmayacaġın bileydim ol ḥerīf ile cenk **(3)** ėtmek muḳarrer idi ben bu meṣeli saŋa anıŋçün getürdüm tā ki ol bāzirgān gibi **(4)** olmayasın ki gözi ile gördügüni yalan ṣana ve ėṣitdügi yalanı gėrçek **(5)** ṣana ḳarġaya inanmaŋ bu sözler hepyalandur ve daḫı bu da maʿlūmdur ki **(6)** çoḳ düşmen vardur ki kimse żararına ḳādir olmaz illā yaḳınlıġı ile olur ben **(7)** hīç ḳarġa ṭāyifesinden ḳorḳmadım bugün ḳorḳduġum gibi ḫuṣūṣā **(8)** bu ḳarġayı görelden ṣaḳınıŋ ġāfil olmaŋ dėdi pādişāh vesāyir vezīrler **(9)** bu bayḳuşuŋ sözine muḳayyed olmadılar tekrār pādişāha eyitdi eger bu ḳarġayı **(10)** öldürmezseŋ bārī ḥaẕer üzerine oluŋ bunuŋ şerrinden ve mekrinden **(11)** ve ḥīlesinden emīn olmaŋ ben şöyle aŋların ki bu ḳarġa bizi helāk **(12)** ėtmek içün gelmiş ola bayḳuşlar bu vezīriŋ sözin diŋlemeyüp bu ḳarġa ile **(13)** üns eylediler ve alışdılar ve rāzlarını buŋa açdılar ḳarġa bunlara eyitdi **(14)** nė olaydı ben de bir bayḳuş olaydım düşmenlerimden öcümi alaydım ol **(15)** vezīr eyitdi sen şol şarāb gibisin ki içinde zehir ḳāyil olasın **(16)** hīç ṭabīʿatıŋ ve cevheriŋ terk ėtmege ḳādir misin şol ṣıçan gibi ki güneşi **(17)** ve buludı ve yėli ve ṭaġı kendüye yār ėdindi ṣoŋra hepbunları terk eyledi **(18)** bir kendü cinsi bir ṣıçan buldı anıŋla çift oldı pādişāh eyitdi ol **(19)** nėcedür ol vezīr eyitdi bir ʿābid kimesne var idi duʿāsı maḳbūl kimesne idi

[76b]

(1) bir gün bir ṣu kenārında otururken bir çaylaḳ gėçdi ayaġında bir ṣıçan var çaylaġuŋ **(2)** ayaġından düşer ol ʿābid kimesne buŋa merḥamet ėder alur bir bėz pāresine bu ṣıçan **(3)** ṣarar ve yėŋi içinde ḳor evine ėletmek murād ėder ḥaḳḳa tażarruʿ ėder bu ṣıçanı **(4)** bir güzel ḳız ṣūretine dönderür alur evine ėletür ʿavratına eydür bu benim ḳızımdur **(5)** ʿavratda bunı alur bėsler ḥattā böyür balıġ olur bu ʿābid buŋa eydür ėy **(6)** ḳızcaġızım böyüdüŋ şimden gėrü saŋa er lāzımdur söyle nė maḳūle er istersin **(7)** ḳız eyitdi bir ḳavī mizāçlu er isterin ʿābid eyitdi meger sen güneşi istersin **(8)** ʿābid güneşe geldi ve eyitdi bu ḳız kendü ḳızım gibidür saŋa nikāḥ ėtdüm anıŋ **(9)** üzerine ki seniŋ ḳuvvatıŋdan şedīd ḳuvvat yoḳdur güneş eyitdi bulud **(10)** benden daḫı ḳavīdür zīrā geldügi zamānda baŋa ġalebe ėder benim nūrumı örter **(11)** ʿābid daḫı buluda vardı güneşe dėdügi gibi aŋa da dėdi bulud daḫı **(12)** eyitdi ṭaġ benden daḫı ḳavīdür ʿābid daḫı ṭaġa vardı aŋa daḫı buluda **(13)** söyledügi gibi söyledi ṭaġ eyitdi ṣıçan benden daḫı ḳavīdür zīrā bende **(14)** delikler deler ki defʿine ḳādir olınmaz ben ʿābid ṣıçana vardı aŋa daḫı anlara **(15)** dėdügi gibi söyledi ṣıçan eyitdi ben anı nėce alabilürin ki ol **(16)** böyük ve ben küçücek oldugum yėr ġāyet ṭardur ʿābid döndi ḳıza geldi **(17)** ṣıçanıŋ söyledügin söyledi ve eyitdi ister misin ki duʿā eyleyem seni yėne **(18)** ḥaḳ teʿālā evvelki gibi ṣıçan eylesün ḳız daḫı rāżī olup ḫōş dėdi **(19)** ʿābid daḫı ḥaḳ teʿālāya duʿā eyledi ṣıçana döndi ve ol bir ṣıçana vėrdiler

[77a]

(1) çift ėtdiler işte seniŋ meşeliŋ hemān böyledür sen ḳarġalıḳdan dönmege **(2)** mecāli mi vardur ey ḥīle-bāz dėdi bayḳuşlar pādişāhı ve daḫı ġayrısı bu vezīriŋ **(3)** sözine iltifāt ėtmediler ve ḳarġaya merḥamet eyledi ve riʿāyet eyledi ḥattā **(4)** tüyleri bitdi ve semürdi ve daḫı bunlarıŋ fikrlerin hepbildi uġurlayın **(5)** ḳarġalara geldi ve pādişāhlarına eyitdi ėdecegim maṣlaḥatı tamām ėtdüm **(6)** eger baŋa yardım ėderseŋiz bayḳuşlardan ḳurtulduŋuz ḳarġalar pādişāhı eyitdi **(7)** biz seniŋ emriŋe tābiʿvüz her nė dėrseŋ öyle ėderüz ḳarġa eyitdi bayḳuşlar **(8)** fulān ṭaġda bir maġārada hepcemʿ olmışlardur buraya yaḳın yėrde vāfir ḳurı **(9)** oṭun vardur pādişāh emr eylesün her bir ḳarġa götürebildügi ḳadar ol **(10)** oṭunlardan götürüp ol maġāranıŋ aġzına döksünler ve çōbānlardan ḳalan **(11)** āteşden bir miḳdār āteş alup ben ėledeyin anda ḳoyayın vesāyir ḳarġalar **(12)** ḳanadlarıyla yėl eylesünler tā ki ol āteş yansun ve çıḳmayup içerüde ḳalan **(13)** tütünden boġulsun ölsün pes bu ḳarġanıŋ dėdügi gibi eylediler **(14)** bayḳuşlar hephelāk oldılar ḳarġalar yėrlerine ṣaġ ve sālim gėtdiler **(15)** andan ṣoŋra ḳarġalar pādişāhı bu ḳarġaya ṣordı ki bayḳuşlar içinde **(16)** nėce ṭurabildiŋ ḳarġa eyitdi ḳaçan bir kimesneniŋ başına bir belā gelse **(17)** ṣabr ve taḥammül ėder düşmenine baş eger pādişāh eyitdi bayḳuşlarıŋ **(18)** ʿaḳlı nėcedür söyleye ḳarġa eyitdi içlerinde hīç ʿāḳil bayḳuş görmedim **(19)** illā ol benim ḳatlime işāret eyleyen bayḳuşı gördüm ġāyet alçaḳ fikrli

[77b]

(1) ṭāyife idi benden bir ḥīle ve ḫudʿa eglemezler idi dėmişlerdür ki bir kimesneye **(2)** lāyıḳ degüldür ki kendü rāzını ḥīle ile müttehem olan kimesneye ifşā eyleye **(3)** belki yėdüginden ve içdüginden ve gėydüginden ve ḳuşanduġından ve bindü- **(4)** -ginden bile ṣaḳınmaḳ gerekdür pādişāh eyitdi bayḳuşlar helāk olmadı **(5)** illā saŋa inanduḳlarından helāk oldılar ammā çoḳ zaḥmet çekdiŋ bayḳuşlara **(6)** bu işi ėdince ḳarġa eyitdi bir meşaḳḳatiŋ ve zaḥmetiŋ ki ṣoŋında menfaʿat **(7)** ve ḫayr ola aŋa ṣabr ėtmek gerekdür ol yılan ḳurbaġayı arḳasında götürdügine **(8)** ḳatlanduġı gibi pādişāh eyitdi ol nėcedür ḳarġa eyitdi bir yılan var idi **(9)** ġāyet yaşayup pīr-i fānī olmış idi bir şikār olmaġa ḳādir degil idi yėmek **(10)** yėmekde ḳādir degil idi sürterek yėr ḳurbaġası çoḳ ṣuya vardı ki **(11)** evvel anda varup vāfir ḳurbaġalar ṭutup yėr idi geldi ṣuyuŋ kenārında **(12)** bī-ḫużūr olup ṭurdı ḳurbaġalardan birisi geldi niçün böyle bī-ḫużūrsıŋ **(13)** dėdi yılan eyitdi nėce bī-ḫużūr olmayam ki evvel gelürdüm vāfir ḳurbaġalar **(14)** ṭutardum ve yėrdüm ḫōş gėçerdüm bu gün nė ṭutmaġa ḳādirem ve nė yėmege ḳurbaġa **(15)** hemān döndi pādişāhlarına vardı yılanıŋ sözin söyleyüp ḫaber vėrdi **(16)** pādişāhı da yılana geldi eyitdi bu belā saŋa nėden oldı yılan eyitdi bir gün **(17)** bir ḳurbaġanıŋ ardına düşdüm bir nėçe gün gözetdim āḫir bir eve girdi ben daḫı **(18)** ardı ṣıra bile girdüm bir ḳaraŋuluḳ ev idi meger bir

ʿābid kişinin evi imiş bu ʿābidiŋ **(19)** bir oġlı varmış ol oġlanuŋ ayaġı barmaġını ḳurbaġa ṣandım ışırdum helāk

[78a]

(1) ėtdüm ve oġlan öldi ben daḫı çıḳdum ḳaçdım ol ʿābidi èşitdim ki baŋa **(2)** beddu ʿā eyledi benüm oġlumı nėce öldürdüŋ ise ḥaḳ teʿālā saŋa da **(3)** bir belā vėrsün ḳurbaġalar üstiŋe bineler ṭutup yėmege ḳādir olmayasın **(4)** meger pādişāhları her nė ki ṣadaḳa ėderse anı yėyesin ben daḫı **(5)** saŋa geldüm tā ki benüm üstüme binesin tā ki ol ʿābidüŋ dėdügi yėrine **(6)** gele ḳurbaġalar pādişāhı daḫı bunuŋ bu sözinden ḥaẓẓ eyledi şöyle ṣandı ki **(7)** yılana binmek kendüye bir devlet ola ve ʿizzet ola pes yılanıŋ üstine **(8)** bindi ve nėce günler bu ḥāl üzerine oldılar yılan bir gün buŋa eyitdi **(9)** ben bildüm ki eyitdi ben bildüm ki ben yėmekden maḥrūmam hīç nesne yėmege ḳādir **(10)** degilem illā meger seniŋ ṣadaḳaŋ ola luṭf ile baŋa bir vaẓīfe **(11)** taʿyīn eyle ki anıŋla gėçinem pādişāh eyitdi elbette saŋa bir vaẓīfe lāzımdur **(12)** benüm binecegim olduŋ her gün ėki ḳurbaġa taʿyīn eyledi anıŋla gėçindi **(13)** düşmene baş egdü ki żarar ėtmedi belki fāideler gördi benim daḫı bayḳuşların **(14)** cefāsına ve zaḥmetine ṣabrım ṣoŋında ẓuhūr ėden fāideden ötri idi ki **(15)** düşmenlerümüz helāk oldı ben bu maṣlaḥatuŋ ʿuhdesinden geldügüm pādişāhuŋ **(16)** ṭāliʿniŋ ḳuvvatıdur ve ḥüsni tedbīrdür dėmişlerdür ki ėki kimesne bir nesneye **(17)** ṭālib olsalar ḳanḳısınıŋ mürüvveti ve keremi artuḳ ise ol vāṣıl olur **(18)** ve eger mürüvvetde ve keremde berāber olurlar ise ḳanḳısınıŋ yoldaşları ve muʿayyenleri **(19)** çoġ ise ol vāṣıl olur ve eger cehtde de berāber olurlar ise ṭāliʿi

[78b]

(1) ḳanḳısınuŋ ḳavī ise ol vāṣıl olur ve daḫı dėmişlerdür ki bir **(2)** pādişāh ki başīret üzerine olup hezīmet ve mażarratdan **(3)** emīn ola anıŋla cenk istemek kişi kendünüŋ helāklıġın istemekdür **(4)** ḫuṣūṣā senüŋ gibi pādişāh ola ki cemīʿ aḥvāle vāḳıf ve her işi yėrinde **(5)** işler ve ġażab ėdecek yėri ve mülāyemet ėdecek yėri aŋlamaḳ ve ʿacele olmaḳ **(6)** ve olmamaḳ ve işlerüŋ ṣoŋını bilmek ve her maṣlaḥatı yėrinde ėtmek de naẓīrüŋ **(7)** yoḳ pādişāh ol ḳarġaya eyitdi belki hepsenüŋ rāyuŋ ve fikrüŋ ile **(8)** bu devlete vāṣıl olmışdur zīrā ʿadüvv ve düşmen helāk ėtmekde bir ʿāḳil **(9)** kimesnenüŋ rāyı ziyādedür cümleden baŋa bu ʿaceb gelür ki sen bu ḳadar ṭurduŋ **(10)** bayḳuşlar içinde anlardan bize muteʿalliḳ nėce yaramaz sözler èşitdüŋ hīç **(11)** belirtmeyüp bir söz söylemedüŋ ki biriye nisbetüŋ ẓāhir ola ḳarġa eyitdi **(12)** ėy pādişāh ben senüŋ rāyuŋı unutmadum sen ırağı yaḳını ṣulḥ ile ve bu maşḳlığı **(13)** ile żabṭ eyledüŋ ben daḫı ol ḥāl üzerine oldum tā ki bu maṣlaḥat bu ḳadar **(14)** ẓuhūr buldı pādişāh eyitdi ben seni işārī buldum vesāyir vezīrler **(15)** hemān dillerinde ʿāḳıbeti yoḳ bir nesneye ḳādir degüller ellerinden iş gelmez **(16)** ḥaḳ teʿālānuŋ bize ʿaẓīm iḥsānıdur ki seni bize vėrmiş zīrā yėmegüŋ

(17) ve uyḳunuŋ leẕẕetin bulmaz olmış idük zīrā dėmişlerdür ki ḫasta yėmegüŋ **(18)** ve uyḳunuŋ leẕẕetini ve dadını bulmaz eyü olmayınca ve şol ḥarīṣ kimesne yėmegüŋ **(19)** ve uyḳunuŋ leẕẕetin bulmaz ki pādişāh aŋa vāfir māl ėtmiş ola ḥattā eline girince

[79a]

(1) ve daḫı şol kimesne yėmek ve uyḳunuŋ leẕẕetin bulmaz ki ḳavī düşmeni **(2)** ola her gün ḫavf üzerine ola ḥattā düşmeni helāk olunca ḳarġa **(3)** eyitdi düşmeniŋi helāk ėden ḥaḳ teʿālādan isterin ki seni pādişāhlıḳda **(4)** dāyim ve s̱ābit eyleyüp reʿāyā ve berāyā taḫt-ı ḥimāyetüŋde esvede ḥāl olalar **(5)** pādişāh eyitdi ol nėce olur ḳarġa eyitdi saŋa devlet vėrsün **(6)** kibr ve ʿacebsüz ve faḫr vėrsün ve ʿacz ve żaʿafsız ve her muṣāḥibiŋ ve vezīrüŋ **(7)** saŋa beŋzesin ve senüŋ rāyuŋ gibi olsun rāyları ve daḫı eyitdi ėy **(8)** pādişāh maʿlūm olsun ki ol benüm ḳatlüme işāret eyleyen bayḳuş **(9)** ġāyet ʿāḳil işārī kimesne idi anuŋ sözi aḥmaḳlar sözi **(10)** degül idi belki kendülere tamām nāfiʿ idi ḥattā nėce me̱seller getürdi **(11)** kimse diŋlemedi ol dėdüklerinden birisi bu idi ki pādişāhına eyitdi ki **(12)** lāyıḳ degüldür ki sen bu ḳarġanıŋ emrinde ġāfil olasın zīrā bu bir emr-i **(13)** ʿaẓīmdür degmede bu fırṣat ele girmez ve buŋa bir kimse vāṣıl olup **(14)** ẓafer bulmaġa çoḳ saʿy u himmet ėtmek gerekdür bu bāb düşmene **(15)** müdārā ėtmenüŋ beyānındadur ḥikāyet **(16)** melik dābeşlīm beydebā -yı ḥakīme eyitdi bir kimesnenüŋ ġāyet **(17)** çoḳ düşmeni olsa her ṭarafdan bu kimesneyi iḥāṭa ėdüp **(18)** helāk ėtmek istedükde ol kimesne bu düşmenleriŋ baʿżısı ile dōstluḳ ėtmek ile **(19)** bunlardan ḫalāṣ olmaġa saʿy ėtse ve ḳurtulsa ol düşmenlerüŋ

[79b]

(1) baʿżısı ile nė ṭarīḳ ile dōstluḳ ėtmek gerekdür anuŋ me̱seli nėcedür beyde- **(2)** -bā-yı ḥakīm eyitdi her ʿadāvet şöyle degüldür ki dāyim s̱ābit olup **(3)** izāleye ḳāyil olmaya zīrā nėce dōstluḳ vardur ki ʿadāvete mübeddel **(4)** olur ve nėçe ʿadāvet vardur ki dōstluġa mübeddel olur aḥvāl-i rūzigār **(5)** iḳtiżā ėtdügine göre ʿāḳil olan kimesne düşmeninden murād ėdündügi nesneyi **(6)** nesneyi bu sebeb ile taḥṣīl ėder ve dōstından meʾyūs olur nė oŋa ʿadāvet **(7)** mānīʿ olur ve nė buŋa dōstluḳ fāide ėder düşmendür dėyü meʾyūs olmamaḳ **(8)** gerekdür ve dōstdur dėyü maġrūr olmamaḳ gerekdür bunuŋ me̱seli ṣıçan ile kedi **(9)** me̱selidür melik dābeşlīm eyitdi ol nėcedür beydebā -yı ḥakīm eyitdi **(10)** bir yėrde bir böyük aġac var idi ġāyet çoḳ dalları var idi bu aġacuŋ **(11)** altında bir ṣıçan yuvası var idi adına āfrīdūn dėrler idi ve ol **(12)** ṣıçanuŋ yuvasına yaḳın yėrde bir kedi yuvası var idi adına rūmī **(13)** dėrler idi avcılar eḵser evi ve şikārī orada olalar idi ittifāḳ **(14)** bir gün bir avcı aġını orada yėne ḳurdı ol gėce rūmī aŋa ṭutulur **(15)** ṣıçan daḫı meger kendüye yėyecek tedāriki içün ṭaşra çıḳar kedi ḳorḳusından **(16)** ṣaġına ṣoluna baḳar görür ki rūmī ṭuzaġa ṭutılmış ġāyet sevündi **(17)** ardına baḳdı gördi ki bir gelincik ardı

ṣıra gelür yoḳarıya baḳdı **(18)** gördi ki bir bayḳuş kendüyi gözedür eger gėrisine dönerse ḳorḳdı ki **(19)** gelincik göre helāk ėde eger ṣaġ ṭarafa yā ṣol ṭarafa gėderse ḳorḳdı

[80a]

(1) bayḳuş bunı ḳapa götüre eger ileri gėderse kediden ḫavf ėder **(2)** ṣıçan bu ḥāli göricek eyitdi her ṭarafdan baŋa belā müteveccih oldı **(3)** bir ṣıġınacaḳ nesne yoḳdur illā ʿaḳlum vardur ʿaḳlumı başuma cemʿ ėdeyin **(4)** şaşmayayın ola ki nefsümi helāk ėtmeyem zīrā ʿāḳil olan kimesnenüŋ her ḥālde **(5)** ʿaḳlı kāmil olur hīç müteġayyir olmaz ehl-i ʿaḳl olanlaruŋ ʿaḳlı ṣol deŋize beŋzer ki **(6)** dibine ėrilmez rāy ve tedbīr ṣāḥibi olan kimesneler kendülerin belādan **(7)** ḳurtarurlar pes şimdi hīç bundan eyü ḥīle ve tedbīr olmaz ki kedi ile **(8)** dōst olam zīrā başına belā gelmişdür şāyed ḫülāṣa sebeb olam **(9)** dėdi ve hem benüm bu şimdiki sözlerimde ḥīle ve ḫudʿa yoḳ ėdüŋüz **(10)** aŋlar baŋa iʿtimād ėder inanur benümle dōst olur ve hem iḫtimāldür ki kediler **(11)** içinde bu kedi bir eyü kedi ola pes vardı kediye yaḳlaşdı **(12)** ve eyitdi nėdür ḥālüŋ nėcesin kedi eyitdi çāḳ senüŋ istedügüŋ gibi **(13)** elemde ve mużāyaḳadayım ṣıçan eyitdi gėrçek sen evvel senüŋ yaramazlıġuŋ- **(14)** -dan ḫaẓẓ ėderdüm ve senüŋ nekbetüŋ baŋa devlet idi līkin şimdi **(15)** belāda senüŋle bir oldum ve kendümi ol belādan ḳurtarmaġa sebeb **(16)** senüŋ ḳurtulmaŋ aŋladum ve benüm bu sözümde yalan iḫtimāli yoḳdur ve **(17)** ḥīle de degüldür zīrā işte gelincik ardumda beni gözedür ve bayḳuş **(18)** yoḳaruda beni ḳapup götürmek ister ve bu ėkisi hem saŋa ve hem baŋa **(19)** düşmendür lākin senden ėkisi de ḳorḳarlar yanuŋa varduġum taḳdīrce

[80b]

(1) eger beni incitmeyüp yaramaz ḳaṣd ėtmezseŋ ben bu ėkisinüŋ şerrinden ḫalāṣ **(2)** oluram ve senüŋ ṭuzaġıŋı kesüp seni bu belādan ḫalāṣ ėderem **(3)** ve benüm bu sözüme iʿtimād ile inan şübhe eyleme zīrā ėki kimesne **(4)** eyülükden ġāyet ıraḳdur birisi oldur ki aŋa hīç kimesne inanmaya ve birisi **(5)** daḫı oldur ki ol hīç kimesneye inanmaya ben ʿahdüme vefā ėderin **(6)** söyledügüm sözüŋ altından çıḳarın hemān sen de baŋa iʿtimād eyle teʾḫīr **(7)** eyleme benüm ṣaġluġumda gönliŋi ḫōş ṭut nėte ki ben senüŋ ṣaġluġuŋda **(8)** gönlimi ḫōş ṭutduġum gibi zīrā her birümüzüŋ ḫalāṣı birümüzüŋ elindedür deŋizde **(9)** gezen gemi ile gemiye binenler gibi gemi gemide olanlar ḳurtarur ve gemide olanlar **(10)** gemiyi ḳurtarurlar vaḳtā ki kedi ṣıçanuŋ sözini diŋledi bildi ki sözinde **(11)** gėrçekdür eyitdi ben senüŋ sözüŋi gėrçek beŋzer görürem ve senüŋle ol **(12)** dōstlıġı ėtmekden ḳaçmazam ki hem senüŋ ve hem benüm ḫalāṣıma sebeb **(13)** ola ve çāḳ olınca saŋa duʿā eyleyem ve ḳādir olduġum ḳadar iḥsānlar **(14)** eyleyem ṣıçan eyitdi ḳaçan ben senüŋ yanuŋa varam bir ḥālet ile ki gelincik **(15)** bayḳuş bizüm biri birümüzle dōstluġumuzı aŋlayup bizden ümīdi keseler **(16)** andan ṣoŋra ben daḫı senüŋ baġuŋı yap yap

keseyim pes ṣıçan kedinüŋ **(17)** yanına geldi kedi daḫı bunı yanına aldı taʿẓīm eyledi gelincik ve bayḳuş **(18)** bunlaruŋ bu ḥāllerin görincek ümīdi kesüp gėtdiler ṣıçan kedinüŋ **(19)** bağını kesmege başladı kedi eyitdi nė ʿaceb benüm bağumı kesmekde ihmāl

[81a]

(1) üzerine ṭutarsın murāduŋa vāṣıl olduŋsa ḳavlüŋden rücūʿ ėdesin **(2)** gibi kerīm olan kimesneye lāyıḳ degüldür ki ḳādir olduġun yoldaşı **(3)** ḥaḳḳında dirīġ eyleye bā-ḫuṣūṣ benüm vāsıṭamla helāklükden ḳurtulduŋ **(4)** lāyıḳ olan budur ki sen de anuŋ muḳābelesinde baŋa eylük ėdüp **(5)** ḳadīmden ortamuzda olan ʿadāveti aŋmayasın şimdi ḥāṣıl olan **(6)** meveddet ve muḥabbetümüz sābıḳda olan ʿadāvetleri izāle ėder yalan yėre and içmekden **(7)** ve ʿahde vefā ėtmekden yaramaz nesne yoḳdur ṣıçan eyitdi dōst ėki ḳısımdur **(8)** birisi kendü iḫtiyār bile olandur ve birisi żazūrī ile olandur ėkisi de **(9)** eyülük ister ve yaramazluḳdan ḳaçar ammā ol iḫtiyār ile olan dōst **(10)** dōst olduġı kimesneye her ḥālde inanur hīçbir ḥālde ṣaḳınmaz ammā **(11)** ol żarūret ile dōst olan baʿżı ḥālinde inanur ammā baʿżı **(12)** aḥvālde inanmaz ṣaḳınur ben ise saŋa vaʿde ėtdügüm iḥsānı lā-büdd ėderin **(13)** dirīġ eylemezin ammā yėne senden ṣaḳınurum zīrā ḳorḳarın ki baŋa bir żarar **(14)** ėrgüresin ben senüŋ bağuŋı çözerin lākin bir yėrcügez alı ḳorın anı kesmezin **(15)** illā şol vaḳtde keserin ki bilem ki sen beni unudasın kendü ḥālüŋe meşġūl **(16)** olasın pes ṣıçan dėdügi gibi kesdi tā ki avcı olan kimesne **(17)** ḳarşudan belürdi ṣıçan eyitdi işte ol alı ḳoduġum yėri şimdi kesmek **(18)** gerekdür dėyü daḫı avcı yaḳlaşmadın oracuġı kesüp kedinüŋ yanından **(19)** ırağ oldı hemān kedi ol sāʿat avcı ḳorḳusından bir aġaca

[81b]

(1) yėtişdi çıḳdı ve ṣıçan bir delüge girdi avcı aġını görür ki hep**(2)** kesilmiş bī-ḥużūrluḳ ile evine döner gėder andan ṣoŋra ṣıçan delü- **(3)** -ginden yėyecek aramak içün çıḳar ırаḳdan kedi görür yanına varup **(4)** yaḳlaşmaḳ istemez kedi ṣıçanı gördügi gibi eydür hay benüm gėrçekden **(5)** dōstum niçün benüm yanuma gelüp yaḳlaşmazsın tā ki baŋa ėtdügüŋ iḥsān **(6)** muḳābelesinde bende saŋa eyülükler ėdem gel yanuma ḳardaşlıġı kesme zīrā bir **(7)** kimesne bir dōst ḳazanmış olsa anuŋla dōstluḳ ėtse ol dōstluġuŋ **(8)** fāidesin görmemiş olur her eyülük ki insāna olur dōstdan olur **(9)** senüŋ iḥsānuŋ ben bilmez degülin sen benden ḳorḳma şunı muḳarrer bil ki senüŋ **(10)** ḥaḳḳuŋda benden luṭf ve iḥsān dirīġ degüldür bu maʿnī üzerine kedi yemīn **(11)** ėtdi baʿżı ʿadāvet vardur ki ẓāhirā dōstluḳ yüzündendür o maḳūle **(12)** ʿadāvet āşikāre ʿadāvetden yaramazdur o maḳūle ʿadāvetden ṣaḳınmayan **(13)** şol kimesne gibidür ki bir yavuz fīlüŋ dişleri üstine binüp **(14)** uyuya ḥayvānātı görmez misün ki yavrıları analarınuŋ ardına düşer ger **(15)** südi var iken südi dükendügi gibi artuḳ yanına varmaz olur pes **(16)** ʿāḳil

olan kimesnede böyle olur aḥvāl rūzigārınca iḳtiżā ėderse **(17)** anuŋla ʿamel ėder dōst ṣanup düşmene inan[an] kimesne kendüyü düşmeni **(18)** elinde helāk ėtmiş olur zīrā nefsinde düşmen olup dōstluḳ **(19)** iẓhār ėden düşmenlerüŋ ġāyet yaramazıdur ḫuṣūṣā düşmenligi ḫaylī ola

[82a]

(1) başına bir belā gelüp ol belāyı defʿ ėtmek içün dōst olmış **(2)** ola ol belā defʿ olduġı gibi yėne evvelki ḥāline varur ṣol ṣu gibi ki **(3)** āteş ile ışıdsaŋ ıssınur ṣoŋra āteş[i] gėderseŋ yėne evvelki ḥāline **(4)** varur ṣovuḳ olur hīç senüŋ düşmenligüŋden böyük düşmenlük olmaz seni baŋa dōst **(5)** ėden ve beni saŋa dōst ėden bir maṣlaḥat idi şimdi ol maṣlaḥat ki **(6)** beni saŋa ve seni baŋa muḥtāc eylemiş idi tamām oldı gėtdi ḳorḳarın ki **(7)** yėne evvelki düşmenligüŋ ẓuhūr ėde beni helāk ėdesin ḫuṣūṣā ben **(8)** bir żaʿīfüm sen ḳavīsin żaʿīf ḳavī yanında çoḳ ḫayr ėtmez şimden ṣoŋra **(9)** benden senüŋ bir murāduŋ yoḳdur illā beni yėmek istersen aŋların hīç **(10)** saŋa inanamazın zīrā bu muḳarrerdür ki bir żaʿīf bir ḳavī düşmenden **(11)** ḳurtulmaġa çāre ṣaḳınmaḳdur aŋa maġrūr olmamaḳdur düşmen nė ḳadar **(12)** ḳavī de olsa ʿadüvvisine baş eger ḳaçan lāzım gelse ʿāḳillıḳ oldur ki **(13)** ḳādir olduġı ḳadar kişi düşmen egledügi kimesneden iḥtirāz üzerine **(14)** olup ıraḳ ola yaḳlaşmayasın avcıdan ıraġ olmaḳ ve ben senden **(15)** ıraġ olmaḳ maʿḳūl nesnedür ben seni ıraḳdan severin sen de **(16)** beni öyle sev senüŋle şimden gėrü cemʿ olup bir yėre gelmege mecāl **(17)** yoḳdur dėyüp gėtdi bu bāb **(18)** anı beyān ėder ki bir kimesne bir nesne murād ėdinse ele götürdükden **(19)** ṣoŋra żāyiʿ eylese nėce olur melik dābeşlīm beydebā -yı ḥakīme

[82b]

(1) eyitdi bir kimesnenüŋ bir murād olsa ol murādına vāṣıl olduġı gibi anı **(2)** żāyiʿ eylese anuŋ meṣeli nėcedür beydebā -yı ḥakīm eyitdi bir kişi murādına vāṣıl olmaḳ **(3)** vāṣıl olduḳdan ṣoŋra anı ṣaḳlayup ṭutmakdan ḳolaydur bir **(4)** kimesne bir nesneye vāṣıl olsa anı oŋat ḥıfẓ eylemese ol nesneye **(5)** vāṣıl olmış olup żāyiʿ ėtmiş olur şol ḳablubaġa gibi ki bir maymūnuŋ **(6)** yüregin istemiş vāṣıl olduġı gibi żāyiʿ ėtmiş melik dābeşlīm eyitdi **(7)** ol nėcedür ki beydebā -yı ḥakīm eyitdi bir ālāy maymūnlaruŋ bir pādişāhları **(8)** var idi ki adına ḳādir dėrler idi ġāyet çoḳ ʿömr sürmiş idi **(9)** ḳocamış żaʿīf olmış idi bir gün bir genc tāze maymūn bu ḳoca maymūnuŋ **(10)** üzerine hücūm eyleyüp ġālib olup pādişāhlıġı elinden alup maymūnlara **(11)** pādişāh oldı pes bu ḳoca maymūn oradan gėdüp bir ṣu kenārına **(12)** varup anda bir böyük yabān incīrinüŋ aġacına vardı üstine **(13)** çıḳar incīrden yėmege başlar bir gün bir incīr elinden düşer ṣu içine **(14)** bir ḳablubaġa çıḳar bu incīri alup bir maymūn incīrüŋ ṣuya düşdüginden **(15)** ḥaẓẓ ėder bir incīr daḫı atar böyle birḳaç kerre ėder ḳablubaġa kendüden **(16)** ötri atar ṣanur ṭaşra çıḳar maymūnuŋ yanına varup dōst olur biri **(17)** birine kemāl- i mertebe muḥabbet ėtdiler bir zamān

orada bile oldılar ḳablubaġa **(18)** dişisini unudur pes dişisi buŋa ġāyet bī-ḥużūr olur bir dōstı **(19)** ḳablubaġaya şikāyet eyledi eydür ḳorḳarın ki erime bir belā gelmiş ola anuŋçün

[83a]

(1) gelmez o dōstı olacaḳ eydür bī-ḥużūr olma ben ḫaber aldum ki erüŋ kenārda **(2)** bir maymūn ile dōst olmış bile yėrler içerler bu ẕevḳ ile eglenüp **(3)** anda ḳalmışdur ol seni unutdı sende anı unud dėr ve eger maymūna **(4)** bir ḥīle ėdüp helāk ėtmek isterseŋ eyle zīrā maymūn helāk **(5)** olursa yėne erüŋ senüŋ yanuŋa gelür ḳablubaġanuŋ dişisi **(6)** bunı ėşitdügi gibi baʿżı ʿilāc ėder kendüye tā ki ḫasta gibi olur **(7)** beŋzi ṣararur bedeni arıḳlar ḳablubaġa daḫı bir gün maymūna eydür ʿavratuma **(8)** varayın ortalıġı uzatduḳ varayın göreyin dėyü ḳalḳar evine gelür **(9)** görür ki ʿavratı ḫasta eydür nėdür ḥālüŋ niçün böyle żaʿīf olup **(10)** arıḳladuŋ ʿavratı hīç buŋa cevāb vėrmez tekrār yėne eri ṣorar ḳoŋşısı **(11)** bir ḳablubaġa daḫı cevāb vėrür eydür ʿavratınuŋ marażı ġāyet yaramaz güç **(12)** marażdur ʿilāc dermānı bu yėrlerde bulunmaz böyle olıcaḳ bir ḫastanuŋ **(13)** ḥāli ölmekden ġayrı çāre olmaz eri eyitdi hele ʿilācı nėdür baŋa söyleŋ **(14)** şāyed buluna ol ḳoŋşısı eyitdi bu marażı ʿavratlar eyü bilürler bunuŋ **(15)** hīçbir ʿilācı yoḳdur illā meger maymūn yüregi ola anıŋla ʿilāc olur **(16)** ḳablubaġa eyitdi bu ġāyet güc maṣlaḥat ancaḳ ben maymūn yüregine **(17)** ḳanda ḳādir olabilürin meger bir dōstum maymūn vardur aŋa bī-vefāluḳ **(18)** eyleyem veyāḫūd ʿavratumdan gėçem her ėkisi de güc maṣlaḥat ancaḳ yėne eyitdi **(19)** bir kimesne bir böyük maṣlaḥat başarmaḳ bir cezā-i irtikāb ėtmekle olursa

[83b]

(1) ėtmek gerekdür ʿavratuŋ ḥaḳḳı dōst ḥaḳḳından yoḳarıdur lāyıḳ budur ki anuŋ **(2)** maṣlaḥatın görem ḥaḳḳını żāyiʿ ėtmeyem hemān dōstı olan maymūndan **(3)** ṭarafa gėtti vaḳtā ki maymūna geldi selām vėrdi maymūn daḫı selām **(4)** alup eyitdi ėy sevgilü ḳarındaşum bu ḳadar zamān eglenmege bāʿiṣ nė idi **(5)** ḳablubaġa eyitdi benüm saŋa kemāl-i mertebe iştiyāḳum var iken yėne bu ḳadar eglendügüm **(6)** senden ḥicāb ėtdügümdendür senüŋ baŋa olan iḥsānlaruŋ muḳābelesinde **(7)** saŋa bir eyülüge ḳādir olamadum egerçi bilürem ki sen baŋa ėtdügüŋ iḥsānlar **(8)** muḳābelesinde benden bir nesne ricā ėtmezsin ammā benüm üzerüme lāzımdur ki **(9)** ben ol eylükleri unutmayup ḳādir olduġum ḳadar yėrine getürem ammā senüŋ **(10)** ṭabīʿatuŋ ve cibilletüŋ ol kerīmler ṭabīʿatıdur ki ḫayrı ėderler ve muḳābelesinde **(11)** nesne ricā ėtmezler maymūn eyitdi niçün böyle söylersin ve niçün ḥicāb **(12)** ėdersin aṣl iḥsānı sen ėdüp ṭurursın belki ben saŋa eyülük **(13)** ėtsem dėrem beni kendü adamlarum içlerinden çıḳarup ḳovup saŋa geldük de **(14)** beni bir ḫōşca gördüŋ ġaribsemedüŋ diyār-ı ġurbetde baŋa eglence olduŋ **(15)** ve yād olduŋ ḳablubaġa eyitdi üç nesne vardur ki dōstlar ortasında **(16)** muḥabbeti

ve meveddeti ziyāde ėder senüŋle bizüm ortamuzda ol üçden **(17)** birisi vāḳiʿ olmamışdur ben isterin ki bizüm ortamuzda kemāl-i muḥabbet ola **(18)** maymūn eyitdi aṣl dōst dōstdan kendüsine dilemek gerekdür **(19)** yoḳsa dōst dōstuŋ ṭāyifesini ve ḫalḳını ve şevketini seyr ėtmek

[84a]

(1) çoḳ nesne degüldür zīrā cānbāzda yoḳarı çıḳduġı zamānda **(2)** ḫalḳuŋ şevketini seyr ėder ve daḫı dōst ile ėtmek yėmek **(3)** daḫı çoḳ nesne degüldür zīrā at ve ḳatırda bir yėrde yėrler ammā gėce **(4)** ve gündüz bir yėrde olmaḳ ġāyet dōstlıġa düşer nesnedür ḳablubaġa eyitdi **(5)** gėrçek söylersin dōstdan hemān cān ve dilden muḥabbet eger dünyādan **(6)** ötri muḥabbet ėderse andan dōstluġı kesmek gerekdür ve hem dėmişlerdür ki **(7)** kişi dōstına o ḳadar güc nesneler teklīf ėtmez ki ṣoŋında aŋa **(8)** incinmek lāzım gele şol buzaġı gibi ki anasınuŋ memesini ġāyet **(9)** çoḳ emse deper ammā ben saŋa bu sözleri söyledügüm senüŋ baŋa kemāl-i **(10)** luṭfuŋ aŋladugum içündür ve sen beni gelüp evümde ziyāret **(11)** ėtmekden ġāyet ḥaẓẓ ėtdügüŋden ötridür benüm evüm bir güzel aġaçları **(12)** çoḳ ve yėmişi bī-nihāye cezīrededür luṭfuŋdan ricā ėderin ki **(13)** benümle bile gėdesin ve arḳama binesin bu sebeb ile benüm göŋlümi şād **(14)** ėdesin yėmişi çoḳdur dėdüginden maymūn ġāyet ḥaẓẓ eyledi **(15)** ḳablubaġaya tābiʿ oldı arḳasına bindi ve ḳablubaġa yüze yüze **(16)** gėtdi ḥattā ṣuyuŋ ortasında varduġı gibi ṭurdı fikr ėtdi ki **(17)** eger ben maymūn helāk ėdersem dōstluġa düşer nesne degüldür ġāyet **(18)** bī-vefāluḳdur ve küfrān-ı niʿmetlıḳdur ʿavrat ṭāyifesinden ötri **(19)** kişi dōstını helāk ėtmek münāsib nesne degüldür zīrā anlara

[84b]

(1) hīç iʿtimād yoḳdur dėmişlerdür ki altun āteş ile bilinür ve kişinüŋ **(2)** emāneti ve ḫıyāneti alışvėriş ile bilinür ve ḥayvānātuŋ ḳuvvatı yük urmaġla **(3)** bilinür ammā ʿavrat ṭāyifesi içün bir nesne yoḳdur ki anuŋla bilinmege **(4)** mecāl ola vaḳtā ki maymūn ḳablubaġanuŋ ṭurduġını gördi **(5)** girdāb-ı ıżṭırāba düşdi ve kendü kendüye eyitdi bu ḳablubaġanuŋ **(6)** ṭurması eyü nesneden ötri degüldür belki baŋa göŋlinden incinmişdür **(7)** iḥtimāldür ki burada beni helāk ėde zīrā göŋülden tėz döner bir nesne **(8)** yoḳdur ʿāḳil dōstınuŋ ve yoldaşınıŋ göŋlinde olan nesneye ḥareketinden **(9)** istidlāl ėder zīrā kişinüŋ efʿāl ve iʿmāli göŋlinde olan nesneye **(10)** delālet ėder andan ṣoŋra ḳablubaġaya eyitdi ben ʿaceb ben seni bī-ḥużūr **(11)** görürem aṣlı nėdür bu bī-ḥużūrluḳ hīç fāide ėtmez ḳablubaġa eyitdi **(12)** sen benüm evüme gelürsin ammā benüm her istedügüm senüŋ murāduŋ üzerine **(13)** olmaġa mecāl bu ḳadar zīrā ʿavratuma ḫastadur ġāyet zebūndur maymūn **(14)** eyitdi bī-ḥużūrluġuŋ aṣlā fāidesi yoḳdur hemān ʿavratuŋa bir ʿilāc **(15)** iste ve bir ḥakīm bul zīrā dėmişlerdür ki māldār olan kimesne mālını

(16) üç yėrde ḫarc ėtmek gerekdür birisi ṣadaḳadur āḫiret isteyen **(17)** kimesneye ve birisi pādişāh uġrına ḫarc ėtmekdür mertebe ve manṣıb **(18)** isteyen kimesneye ve birisi daḫı ʿavrat ṭāyifesinedür ẕevḳ **(19)** isteyen kimesneye ḳablubaġa eyitdi ḥekīmler dėdüler ki buŋa hīç ʿilāc yoḳdur

[85a]

(1) illā maymūn yüregi ġāyet nāfiʿdür hemān yėdügi gibi eyü olur **(2)** maymūn bu sözi ėşidicek kendü kendüye eyitdi nė ʿaceb **(3)** belāya giriftār oldum gėrçekmiş ol dėdükleri ki ḥarīṣ olan **(4)** kimesne dāyimā elemden ve ıżṭırābdan ve ḳorḳudan ḫāli olmaz ammā **(5)** ḳāniʿ olup ḥāline şākir ve rāżī olan kimesne ḥużūr ister aḥt **(6)** ėder pes lāzım geldi ki bir tedbīr ėdüp ʿaḳluma mürācaʿat ėdem **(7)** ola ki bu belādan ḳurtulam hemān ḳablubaġaya eyitdi yā niçün bunı **(8)** baŋa evvelden dėmedüŋ ki yüregümi bunda bile alup getüreydim ḳablu- **(9)** -baġa eyitdi yā senüŋ yüregüŋ şimdi ḳandadur maymūn eyitdi **(10)** anda olduġum yėrde ḳodum gėtdüm ḳablubaġa eyitdi yā böyle ėtmeŋe **(11)** bāʿiṣ nė oldı maymūn eyitdi biz maymūn ṭāyifesiyüz bizüm **(12)** ʿādetümüz oldur ki ḳaçan bir dōstumuza varsaḳ yüregümüzi çıḳarup **(13)** kendü yėrümüzde ḳor gėderüz zīrā yürekde nėce derd ġuṣṣa vardur anuŋla **(14)** dōstumuz ile bir ḫōşca ṣafāyla muṣāḥabet ve ʿişret ėdevüz eger **(15)** isterseŋ varayın getüreyin ḳablubaġa bu söze taʿaccub eyledi **(16)** ve maymūnuŋ bu maʿnāya rāżī olup ḫāṭırı ḫōş olduġından **(17)** ġāyet ḥaẓẓ eyledi hemān döndi maymūnı yėne evvel olduġı **(18)** yėre götürdi maymūn çünki kenāra ėrişdi hemān ṣıçrayup **(19)** ayaḳ ḳarada ḳoyup ol aġaca çıḳdı ḳablubaġa aşaġıda biraz

[85b]

(1) ṭurdı maymūnuŋ eglendügin göricek tėzce ol yüregi **(2)** al çoḳ eglendüŋ gel gėdelüm dėyü çaġırdı maymūn eyitdi şöyle **(3)** aŋladum ki sen beni ol eşek gibi ṣanduŋ ki bir çaḳal anı yüregi ve ėki **(4)** ḳulaġı yoḳ ṣanmış idi ḳablubaġa eyitdi ol ḥikāyet nėcedür **(5)** maymūn eyitdi bir ormanda meger bir arslan var idi anuŋla bir **(6)** çaḳal bile olur idi ki arslanıŋ artuġından gėçinür idi **(7)** bu arslan ġāyet giçiyük marażına mübtelā olur bu sebeb ile **(8)** ġāyet żaʿīf olur ḥattā şikār ṭutamaz olur çaḳal eyitdi **(9)** ėy cānvarlaruŋ begi niçün çāḳ böyle żaʿīf oldın arslan eyitdi bu giçiyük **(10)** marażı beni böyle żaʿīf eyledi buŋa ise hīçbir ʿilāc mümkin degül imiş **(11)** illā eşek yüregi ve ėki ḳulaġı çaḳal eyitdi bu ġāyet ḳolaydur **(12)** bir eşek bulurın bir çerçicinüŋ bir eşegi vardur anda bizüm olduġumuz **(13)** yėre yaḳın bir ṣu vardur anda bėz çırbmaġa gelür bėzlerini ėndirdükden ṣoŋra **(14)** eşegi ṣaḥrāya otlatmaġa ṣalıvėrür anı ṭutup saŋa alayın getüreyin **(15)** arslan eyitdi eger sen bu eyülügi baŋa ėdecek olursaŋ baŋa ġāyet **(16)** iḥsān ėtmiş olursın hīç teʾḫīr eyleme hemān iḥsān eyle dėdi pes çaḳal **(17)** gėtdi ḥattā eşegi buldı ve

eyitdi nė ʿaceb ben seni ġāyet ıraḳ **(18)** görürem ve arıḳda yaġızlar görürem eşek eyitdi ṣāḥibüm olacaḳ **(19)** kimesnenüŋ yaramazluġından ki ʿalafımı az vėrür ve muttaṣıl ḳullanur

[86a]

(1) çaḳal eyitdi yā niçün sen bunuŋla ṭurmaġa ḳāyil olursın **(2)** eşek eyitdi yā nereye gėdeyin her nereye gėdersem beni elbette bir **(3)** adam ṭutar yėne böyle ḳullanur hīçbir ṭarīḳ ile ḳurtulmaġa **(4)** mecāl yoḳdur çaḳal eyitdi ben saŋa bir yėr ṣalıvėrin otlı ṣulı **(5)** yėr olsun ve hem insān cinsinden kimesne varmamış olsun ve hem **(6)** anda bir dişi eşek vardur ki gözleri görmiş degül saŋa ġāyet müştāḳdur **(7)** eşek bunı ėşidicek ġāyet sevündi ve eyitdi bu dėdigüŋ **(8)** yėre varsam hemān senüŋ muḥabbetüŋden ötri varurın **(9)** pes ėkisi de arslandan ṭarafa gėtdiler çaḳal hemān ileri **(10)** vardı arslana ḫaber vėrdi arslan hemān eşegüŋ üstine **(11)** atladı oŋat yapşınamadı eşek arslanuŋ elinden ḳurtuldı **(12)** çaḳal arslana eyitdi nė eyledüŋ eger eşegi ḳaṣd ile ṭutmaduŋ ise **(13)** yā beni niçün bu ḳadar zaḥmete ḳoduŋ ve eger żabṭına ḳādir olmaduŋ **(14)** ise bizüm ḫālümüz ḫarāb oldı ki bizüm begümüz ve serdārumuz olan bir eşegiŋ **(15)** ḫaḳḳından gelmege ḳādir olmaya arslan eger ḳaṣd ile ṭutmadum dėrse **(16)** çaḳal şāyed arslanuŋ ʿaḳlı ḫarāb olmış dėye ve eger ṭutmaġa **(17)** ḳādir olamadım dėrse żaʿīf olmış dėye çaḳala eyitdi eger eşegi **(18)** yėne baŋa dönderüp getürebilürseŋ sözüŋe cevāb vėreyin çaḳal **(19)** eyitdi eşek beni tecribe eyledi gördi ammā yėne seniŋ ḫāṭırıŋ

[86b]

(1) içün varayın ḳādir olduġum ḳadar saʿy ėdeyin bu bolayki getüre **(2)** bileydüm pes çaḳal döndi yėne eşege geldi eşek çaḳalı göricek **(3)** eyitdi nė idi bu baŋa ėtdügüŋ çaḳal eyitdi ben saŋa eyülük **(4)** eyledüm lākin ṣuç kemāl-i mertebe şehvetüŋ cimāʿa ḫarīṣ olduġuŋdan **(5)** ol üstüŋe atılan ol saŋa dėdügüm dişi eşek idi ki saŋa dėmiş **(6)** idim ki hīç gözler görmiş degüldür senüŋ üzerüŋe atladuġı **(7)** kemāl-i mertebe cimāʿa ḫarīṣ olduġıçündür eger bir sāʿat ṭınmasaŋ **(8)** ol senüŋ altuŋa gelüp küllī ẕevḳ ėderdiŋüz hemān anuŋ ḳabāḥati **(9)** ve ṣuçı bu oldu ki kemāl-i mertebe şehvetinden muḳaddem senüŋ **(10)** üstüŋe atladı vaḳtā ki eşek ol dişi eşegi tekrār ėşitdi ise **(11)** şehveti debreşdi yėne çaḳal ile döndi geldi arslan yėne **(12)** yėne gördügi gibi üzerine atladı boynını ufatdı ve öldürdi **(13)** ve çaḳala eyitdi benüm marażuma bu ʿilāc eyidür dėdiler varayın ġusül **(14)** ėdeyin ṣoŋra geleyin yėyeyin pes arslan yunmaġa gėtdi hemān **(15)** çaḳal eşegüŋ ḳulaġını ve yüregini yėdi tā ki arslan gelüp bunı **(16)** böyle göre ve eşegüŋ ḳalanın yėmege zīrā arslan ġayrı cānvarlaruŋ **(17)** artuġın yėmez vaḳtā ki arslan geldi çaḳala eyitdi eşegüŋ ḳulaġı **(18)** ve yüregi nėce oldı çaḳal eyitdi bilmedüŋ mi ki bu eşegüŋ ḳulaġı **(19)** ve yüregi yoġ idi eger ḳulaġı ve yüregi olaydı bir kerre senden

[87a]

(1) ḳurtulduḳdan ṣoŋra tekrār dönüp saŋa gelmez idi maymūn eyitdi ben **(2)** bu meṣeli anuŋçün getürdüm ki bilesin ki ben ol eşek gibi degülem ki çaḳal **(3)** ḳulaġı ve yüregi yoḳdur dėmiş idi baŋa ḥīle eyledüŋ ben daḫı senüŋ **(4)** ėtdügüŋ gibi ėtdüm ḳablubaġa bu ėtdigi işe peşīmān oldı ġāyet **(5)** bī-ḥużūr oldı ve gėtdi beydebā -yı ḥakīm eydür pes maʿlūm oldı ki **(6)** ʿāḳil ol kimesne imiş ki sözi az ola ammā işi çoḳ ola ve kendü **(7)** ḳuṣūruna muʿterif ola ve daḫı bir işi ṣoŋın fikr ėdüp işlemek **(8)** gerek imiş bu meṣel ol kimesnenüŋ miṣlidür ki bir nesneyi isteye **(9)** ve vāṣıl ola lākin ṣoŋra żāyiʿ eyleye maymūn ile ḳablubaġa bābı bu arada **(10)** tamām oldı bu bāb bir kimesne **(11)** bir işi fikr ėtmezsizin işledükde ʿāḳıbeti nėye varur anı beyān ėder melik **(12)** dābeşlīm beydebā -yı ḥakīme eyitdi bir kimesne ki işinde ʿacele üzerine **(13)** ola ve fikr ėtmezsizin işleye anuŋ meṣeli nėcedür beydebā -yı ḥakīm **(14)** eyitdi bir kimesne işinde ve fiʿlinde tevaḳḳuf teʾemmül ėtmeye hemān **(15)** işleye elbette meṣeli ṣoŋra peşīmān olacaḳdur anuŋ meṣeli gelincik **(16)** ile bir ṣāliḥiŋ meṣeli gibidür melik dābeşlīm eyitdi ol nėcedür beydebā -yı **(17)** ḥakīm eyitdi cürcān vilāyetinde bir ṣāliḥ kimesne var idi bir ʿāḳile **(18)** uṣlı ʿavratı var idi bir nėce zamān bunuŋ yanında gebe ḳalmamış idi **(19)** ittifāḳ bir gün bu ʿavrat gebe ḳaldı erine muştıladılar eri ġāyet

[87b]

(1) mesrūr olup ʿavratına eyitdi bolayki bir erkek oġlan ṭoġura- **(2)** -sın ki ṣoŋumuza ḳalup bize nėçe fāideleri ola ben hemān şimdiden **(3)** aŋa bir dāye ḥāżırlayın ve hem bir güzel ad fikr ėdeyin ki ṭoġduġı **(4)** zamānda ol adı ḳoyalum ʿavrat eyitdi niçün böyle yabāna **(5)** söylersin bildügüŋ sözi söylemeyesiŋ olmaz mı olacaġın **(6)** nėden bildüŋ ve hem ṭoġurur mıyın yoḳsa ṭoġurmaz mıyın ṭoġurduġum **(7)** taḳdīrce erkek mi ṭoġururın yoḳsa ḳız mı ve hem eyü mi yaramaz mı **(8)** ola nė bilürsin niçün böyle söylersin söyleme vazgel ḥaḳ teʿālā **(9)** nė vėrse aŋa rāżī ol zīrā ʿāḳil olan kimesne bilmedügi **(10)** nesne içün söz söylemez bil ki ḥaḳ teʿālānuŋ ġażabından hīç **(11)** emīn olmazuz kişi bir nesnenüŋ nėce olacaġın bilmese anı kendüye **(12)** ḥāṣıl olacaġın muḳarrer bilüp söylese anuŋ başına ol başına **(13)** bal ve yaġ döken ʿābid kimesnenün başına gelen gelür ṣāliḥ eyitdi **(14)** ol nėcedür ʿavratı eyitdi bir ʿābid kimesne var idi bir devletli dōstından **(15)** aŋa bal ve yaġ gelür idi **(16)** yėyecegin yėyüp bāḳīsin bir çölmege ḳoyup ṣaḳlar idi ḥattā **(17)** ol çölmek ṭoldı ittifāḳ ol yıl yaġ ġāyet bahālu oldı ol **(18)** ʿābid bir gün arḳası üstine taḫta bendi üstinde yatur idi **(19)** ol çölmek başı üstinde bir yėrde ṭurur idi

[88a]

(1) yoḳarı baḳdı çömlegi **(2)** gördi baluŋ ve yaġuŋ ġāyet bahālu idügin fikr ėdüp eyitdi **(3)** ben bu çölmekde olan balı ve yaġı bir altuna ṣatup yėrine on **(4)** dāne keçi alayın biri birinden ṭoġrısunlar bėş ėde bu ḥesāb **(5)** üzerine bėş yılda dörd yüz keçiden ziyāde olur andan **(6)** ṣoŋra eyitdi bunları ṣatayın yüz ṣıġır alayın her dörd keçi yėrine **(7)** bir ṣıġır almaḳ ḥesābı üzerine bunuŋda kimi inek olsun ve kimi öküz olsun ineklerüŋ südi ile **(8)** ve ṭoġurduḳları ile müntefiʿ olayın ve öküzlerüŋ çift sürmek ile **(9)** müntefiʿ olayın bėş yıla dek nėçe māl ve nėçe arpa ve buġday **(10)** cemʿ ėderin vāfir binālar yapayın ve ḳullar ve cāriyeler ve ḳaftānlar vesāyir **(11)** metāʿlar alayın bu cümleden ṣoŋra bir güzel ʿavrat alayın cemʿ **(12)** olduġum gibi gebe ḳalsun bir güzel oġul ṭoġursun bir güzel **(13)** ad ḳoyayın ve ʿilm edeb ögredeyin ve edeb ögretmekde artucaḳ **(14)** iḳdām eyleyeyin ṣöyle ki sözüm ṭutmaya edebi ḳabūl ėtmeye **(15)** bu degnek ile dögeyin dėyüp elindeki degnegi yoḳarı ḳaldırdugı **(16)** gibi başı ucında çölmege ṭoḳunur çölmek ufanur bal ve yaġ başına **(17)** dökülür yüzi gözi hepbal ve yaġ olur ben bu meṣeli saŋa anuŋçün **(18)** getürdüm ki sende nėce olacaġın bilmedügüŋ nesne içün **(19)** söylemeyesin pes ṣāliḥ ʿavratuŋ sözin diŋledi vazgeldi

[88b]

(1) andan ṣoŋra ʿavrat bir güzel oġlan ṭoġurdı babası ṣāliḥ **(2)** ġāyet sevündi bir gün ʿavrat eri ṣāliḥe eyitdi bu oġlancıġuŋ **(3)** yanında oturayın varayın yunayın yėne eglenmeyüp geleyin pes ʿavrat **(4)** gėtdi ṣāliḥ biraz eglenmedin pādişāhdan bir adam geldi ki tėz gelesin **(5)** seni pādişāh ister ṣāliḥde pādişāhdan gelen adam ile hemān ḳalḳar **(6)** gėder oġlancıġuŋ yanında kimesne ḳomaz bu ṣāliḥüŋ bir gelincik **(7)** dėdükleri cānvarcıġı adam gibi gözedür idi ol gelincigi ḳodı **(8)** gėtdi kendüsü pādişāha gėtdi meger bu ṣāliḥüŋ evinde bir yılan **(9)** delügi var idi hemān üzerine atılur yılanı pāre ėder **(10)** ṣāliḥ döner evine gelür muştılar şeklinde ṣāliḥ bunı ḳana bulaşmış **(11)** göricek ʿaḳlı gėder daḫı aṣlını bilmedin gelinciginŋ başına degnek ile urur gelincik ölür **(12)** ṣāliḥ içerü girer görür ki oġlı ṣaġ sālim yılan pārelenmiş **(13)** ḳıṣṣanun aṣlın bilür peşīmān olur dögünüp ṣaçın ve ṣaḳalın **(14)** yolup aġlamaġa başlar nė olaydı bu ḥaḳīḳatsüzligi ėtmemiş **(15)** olaydum dėr ʿavratı gelür eydür nė aġlarsın ve bu yılan niçün **(16)** pārelenmişdür ve bu gelincik niçün ölmüşdür ṣāliḥ ḳıṣṣanuŋ aṣlın **(17)** ḥikāyet ėder ve fikr ėtmeyüp ʿacele ėtdügümüŋ netīcesidür dėr **(18)** bu bāb biri birinden ḥaẕer üzerine olup ammā ẓāhir ayrı birinüŋ

[89a]

(1) yüzine gülenlerüŋ biri birinden nėce ṣaḳınmaḳ gerekdür anı beyān **(2)** ėder melik dābeşlīm ḥakīm beydebā ya eyitdi bir kimesneyi düşmenler dörd **(3)** ṭarafdan iḫāṭa ėtdükleri zamānda içlerinden birisiyle dōst **(4)** olup ellerinden ḫalāṣ olduġını bildüŋ yā ẓāhirā dōst **(5)** olup lākin yėne biri birinden ḥaẕer üzerine olan kimesneler **(6)** biri biriyle nėce muʿāmele ėtmek gerekdür

biri birinden nėce ṣaḳınmaḳ **(7)** gerekdür anuŋ meṣeli nėcedür beyān ile ḥakīm beydebā eyitdi bir pādişāh **(8)** var idi adına bir humūd dėrler idi bir ḳuşı var idi adına **(9)** fetre dėrler idi adam gibi söyler idi ve ġāyet zīrek idi **(10)** bu ḳuşuŋ yavrıları var idi pādişāh emr eyledi ki bu ḳuşı **(11)** yavrıları ile bile ʿavratınuŋ yanında ḳoyalar ki ol ʿavrat **(12)** cümle ʿavratlarınuŋ başı idi ışmarladı ki bu ḳuşı bir ḫōşca ṭuta **(13)** bir gün ol ʿavrat bir oġlan ṭoġurdı ol oġlan bu ḳuşuŋ **(14)** yavrıları ile kemāl-i mertebe alışdılar birbiriyle muttaṣıl oynarlar idi **(15)** ve bile yėmek yėrler idi fetre her gün ṭaġa gėder idi ṭaġ yėmişlerinden **(16)** getürür idi bir miḳdārın kendü yavrısına ve bir miḳdārın **(17)** pādişāhuŋ oġlına vėrür idi ḥattā bunlar az zamānda böyüdiler **(18)** pādişāh fetrenüŋ bu ḫizemetin görüp fetreye muḥabbet ziyāde oldı **(19)** bir gün fetre yėne ṭaġa yėmiş getürmege gėtmiş idi fetrenüŋ

[89b]

(1) yavrısı pādişāhuŋ oġlınuŋ üzerine ṣıçradı oġlan böyle **(2)** ėtdüginden incinüp ġażaba geldi ḳaldurdı yėre urdı yavrı helāk oldı fetre ṭaġdan geldi gördi ki yavrısı ölmiş kim **(3)** öldürdi yėre urdı dėyü ṣordı pādişāh-zāde öldür- **(4)** -dügini ḫaber vėrdiler fetre bī-ḥużūr oldı feryād eyledi ve eyitdi **(5)** ʿahdine ṭurmayup vefāsuz olan kimesnenüŋ vay başına ve merḥameti **(6)** ve şefḳatı olmayan pādişāhuŋ ḳulı olan kimesnenüŋ vay **(7)** başına bir kimesneye ol zamānda riʿāyet ve ḥürmet ėderler ki ol **(8)** kimesne ġanī ola ve kendülerinüŋ aŋa bir cehtden iḥtiyācı ola **(9)** ḳaçan maṣlaḥatları bitüp tamām olsa yanlarından gėderürler görmiş **(10)** bilmiş çıḳmaz nė iḥsān ėderler nė ṣuçın baġışlarlar işleri **(11)** gücleri böyüklenmek ve faḫrlenmek ve ḫalḳ-ı ʿāleme kendülerin göstermekdür **(12)** her nė ḳadar kendüleri böyük günāh ėtseler yanlarında ġāyet ḥaḳīrdür **(13)** belki hīç günāh ṣaymazlar andan ṣoŋra eyitdi ben daḫı öcümi bugün **(14)** alayım ol merḥametsüz ve şefḳatsüzden ki kendü yoldaşını ve gėce **(15)** gündüz bile oynayup muṣāḥibet ėtdügi kimesneye ʿöẕr ėdüp **(16)** vefāsuzluḳ ėtmişdür pes hemān pādişāh-zādenüŋ yüzine ṣıçrayup **(17)** ėki gözlerin pençesiyle çıḳardı ve uçdı bir yüksek yėrde **(18)** ḳondı pādişāha ḫaber vėrdiler pādişāh aġlayup bī-ḥużūr **(19)** oldı fetreyi ṭutmaġa ḫīle aradı ata bindi ve fetreyi adıyla

[90a]

(1) çaġırdı ve eyitdi gel ḳorḳma seni incitmezin fetre istemedi ve sözin **(2)** diŋlemedi ve eyitdi ėy vefāsına ve ʿahdına ṭurmayan ėtdüğüŋ **(3)** ḳabāḥatüŋ cezāsı bugün olmazsa yarın olur yarın olmazsa **(4)** öbür gün olur elbette olur olmaz aŋlama senüŋ oġluŋ baŋa **(5)** ʿöẕr eyledi bende ʿuḳūbetin teʾḫīr ėtmedüm pādişāh eyitdi ol saŋa **(6)** ėtdi sen aŋa ėtmedüŋ bizden ve senden daḫı ḫavf ėdecek **(7)** nesne ḳalmadı nė ḳorḳarsın gel yėne evvelki gibi dōstlıḳ ėdelim **(8)** fetre eyitdi yoḳ ben saŋa gelmezin zīrā ʿaḳla menʿ ėtmişlerdür ki saŋa **(9)** kīni olan kimesnenüŋ

yanına yaḳlaşma saŋa her nè ḳadar luṭf èderse **(10)** senüŋ nefretüŋ ziyāde olsun zīrā kīni olan kimesneden emīn **(11)** olmaġa çāre ırag olmaḳdur ġayrı diŋlemezin sizden bir żarar **(12)** gördüm ki ol żararı benden ġayrı kimesne çekmege ḳādir degüldür **(13)** sizi allāha ışmarladuḳ dèyüp gètmege müteveccih oldı pādişāh **(14)** eyitdi eger bizüm ètdügümüz muḳābele sen de ètmemiş olsaŋ ve hem evvel **(15)** biz ètmemiş olsaḳ sen dèdügüŋ bizden ḫavf ètseŋ olur idi **(16)** lākin evvel ḳabāḥati biz èdüp ṭururuz biz anı bilürüz pes böyle **(17)** olıcaḳ bizden niçün ḳorḳarsın bize inanmazsın elbette yène gel **(18)** ḳorḳma fetre eyitdi bir kişinüŋ göŋlinde kīn olıcaḳ andan ḳorḳmaḳ **(19)** gerekdür dil her nè ḳadar eyü söylerse yène inanmaḳ olmaz göŋül şāhiddür

[90b]

(1) yène göŋül yèg bilür benüm göŋlüm senüŋ sözüŋe inanmaz ve senüŋ göŋlüŋ **(2)** benüm sözüme inanmaz pādişāh eyitdi bu kīn çoḳ kimesnede **(3)** olur lākin ʿāḳil olan kimesne anı hażm èder ẓuhūra getürmez **(4)** fetre eyitdi gèrçeksin dèdügüŋ gibidür lākin ṣāḥib-i ʿaḳl **(5)** olan kimesne kīni olan kimesneye bir uġurdan inanmaz ve ol **(6)** kīni unıtdı ṣanmaz ve andan gèçdi ṣanmaz ḥīlesinden ve ḫudʿasından **(7)** ḫavf üzerine olmaḳdan ḥāli olmaz ve daḫı bilür ki ekṣer kimesne **(8)** düşmenine ẓafer bulup zebūn ètmez illā mülāyemet ile ve ḥīle ile **(9)** èder bir yavuz yabānı fīli avda ögrenmiş üns ètmiş fīl ile ṭutduḳları **(10)** gibi pādişāh eyitdi bir kimesne bir kimesneye nè żarar ètmege ve nefʿ ètmege **(11)** ḳādirdür ve nè sen benüm oġluma ètdügüŋde ve nè benüm oġlum **(12)** senüŋ yavruŋa ètdügüŋde medḫali bu ḳadar muḳadder böyle imiş nesnege **(13)** muḳadder ola andan ötri baŋa suʾāl ètmenüŋ maʿnāsı yoḳdur fetre eyitdi **(14)** gèrçeksin ḳażā ve ḳadersin dèdügüŋ gibidür lākin kişi ḳorḳduġı **(15)** ḳorḳudan ṣaḳınmaġı mānīʿ degüldür muḳadder böyle imiş dèyü kişi **(16)** kendüye mehlekeye ètmemek gerekdür ben bilürin ki sen baŋa bu söyledüklerüŋ **(17)** göŋlüŋde olmayandur senüŋ oġluŋ benüm yavrumı öldürdi ben daḫı **(18)** oġluŋuŋ gözlerin çıḳardum muḳarrer sen beni öldürmek istersin **(19)** ġayrı degüldür ben ise ölümden ḳaçarın dèrler ki faḳīrluḳ belādur

[91a]

(1) ve bī-ḥużūrluḳ belādur ve düşmen belādur ve kişi dōstlarından **(2)** ayrılmaḳ belādur ve ḳocalıḳ belādur ve bu belālaruŋ başı ölümdür **(3)** senüŋ baŋa nè mertebe kīnüŋ var idi ve kīni ben kendü nefsümden bilürin **(4)** zīrā bende seni bulsam helāk èderdim muḳarrer sen de öylesin **(5)** pādişāh eyitdi ol kimesne ki göŋlinde olan nesneyi unutmaġa **(6)** ḳādir olmaya anda ḫayr yoḳdur fetre eyitdi bir kimesnenüŋ ki ayaġı **(7)** altında yarası olsa her yère başduḳca ol yara aġrıyup incitse **(8)** gerekdür göŋlinde kīni olan kimesne de öyledür kişi her èşitdügi ve her **(9)** gördügi nesneye aldanmamak gerekdür belki her nesnenüŋ ṣoŋın fikr **(10)** èdüp kendüye żarar

olan nesneden ḳaçmaḳ gerekdür ʿāḳil **(11)** olan kimesne ḳorḳıdan emīn olur bir eyü ḫaṣlet varken benüm ḫōd **(12)** nėçe eyü ḫaṣletlerüm vardur her ḳanḳısıyla ʿamel ėtsem benüm murādum **(13)** ḥāṣıl olur zīrā bėş ḫaṣlet vardur bir kimesnede ol bėş **(14)** ḫaṣlet olsa elbette ol kimesne murāda vāṣıl olur ve ġurbetde **(15)** mūnis olur ve emr-i maʿāşı ḥāṣıl olur ve her kişi aŋa muʿayyen olur **(16)** birisi kimesneyi incitmemekdür ve birisi ziyāde edeb üzerine olmaḳdur **(17)** ve birisi töhmet yėrinden ḳaçmaḳdur ve birisi eyü ḫūylı olmaḳdur ve birisi **(18)** eyü ʿamel eylemekdür ḳaçan bir kişi kendü nefsinden ḫavf eylese oġlını ve ḳızını **(19)** ve ehlini ve yėrini yurṭını fedā ėder baş ḳurtarmaġ içün ammā nefsini

[91b]

(1) hīçbir nesneye fedā eylemez ve daḫı dėmişlerdür ki māluŋ yaramazı vėrilmeyüp **(2)** ḳalandur ve ʿavratuŋ yaramazı erine iṭāʿat eylemeyendür ve oġuluŋ yaramazı **(3)** anasına ʿāṣī olandur ve ḳardaşuŋ yaramazı oldur ki ṣuçsuz olan **(4)** kimesne andan ḳorḳa ve memleketüŋ yaramazı anda fitne sākin olmayandur **(5)** benüm nefsüme senüŋ yanıŋda ḥużūr ve emn yoḳdur dėyüp pādişāha **(6)** vedāʿ eyledi ve uçdı gėtdi artuḳ gelmedi biri birinden ḥaẕer **(7)** üzerine olup yėne biri birinüŋ yüzine gülen kimesnelerüŋ ḥāli budur ki **(8)** ẕikr olundı ḫātimetü'l-kitābü'l-müsteṭāb melik dābeşlīm **(9)** ḥakīm beydebā ya eyitdi ben senüŋ dėdügüŋ aŋladum pes şimdi **(10)** baŋa pādişāhluḳ ve salṭanat nė ile ṭurup muḥkem olur ve pādişāh **(11)** olan kimesne raʿiyyeti gözine nė ile ʿazīz ve mükerrem görünür ḥilm ve mülāyemet **(12)** ile mi yoḳsa mürüvvet ile mi olur cürʾet ve iḳdām ile mi yoḳsa seḫā ve **(13)** germ ile mi olur anı beyān eyle ḥakīm beydebā eyitdi bu dėdüklerüŋüŋ **(14)** eyüsi ḥilm ve ʿaḳldur zīrā bu ėkisi cemīʿ işlerüŋ başıdur ve medārıdur **(15)** ammā bir eyü ʿāḳil kimesne ile müşāvere ėtmek ile bile zīrā kişiye ġāyet **(16)** nāfiʿ olan ḫaṣlet ḥilmdür ve pādişāhlara ḫuṣūṣā bundan böyük **(17)** muʿayyen yoḳdur bir kimesne nė ḳadar bahādur olsa ammā hâlim olmasa ve müşāvere **(18)** ėdecegi kimesne ʿāḳil ve ʿālim olmasa birazcıḳ nesne aŋa çoḳ görünür **(19)** ekṣer işlerinde ḫaṭā üzerine olur nėte ki ḥikāyet ėderler ki

[92a]

(1) hind pādişāhınuŋ aplād ile vīrān-duḫt īrān-duḫt ile key ʿavratı [var] **(2)** idi ve bilād ile ki ṣāḥib-i sırrı idi olan ḥāli gibi melik **(3)** dābeşlīm eyitdi ol nėcedür ḥakīm beydebā eyitdi bilād dėdükleri **(4)** kimesne bir ṣāliḥ ʿābid kimesne idi ḫulḳı ve ḫūyı güzel hâlim ve ʿāḳil **(5)** ve kāmil idi bir gėce pādişāh bir şehnīşīnde yatup uyurken ṭoḳuz **(6)** düş görür her düşi ki görür idi ṣoŋında oyanur idi **(7)** ve yėne uyur idi vaḳtā ki ṣabāḥ oldı zamāne senüŋ şeyḫlerin **(8)** çaġırdup vāḳıʿaların bir söyledi emr ėtdi ki bu vāḳıʿaları **(9)** taʿbīr ėdeler bunlar eyitdiler ėy pādişāh nė ʿaceb ḳorḳunc ʿabeṣ **(10)** vāḳıʿa görmişsin ki hīçbir kimesne böyle vāḳıʿa görmemişdür **(11)**

eger murād ėdinürseŋ bize altı gün mühlet vėr varalum gėdelüm **(12)** fikr ėdelüm yėdinci gün gelelüm saŋa ḫaber vėrelüm ve hem ümīddür ki **(13)** ol ḳorḳu yėrlerin ḥālet ėdüp defʿ ėdevüz pādişāh eyitdi **(14)** baŋa nāfiʿ nė ise öyle ėdüŋ siz bilürsiz şeyḫler daḫı ḫōş dėyüp **(15)** pādişāhuŋ yanından çıḳdılar baʿdehū bir yėre gelüp mülāḥaẓa ėdüp **(16)** eyitdiler çoḳ zamān olmamışdur ki bu pādişāh bizden on ėki **(17)** biŋ kimesne ḳatl ėtmişdür şimdi bizde aŋa nė ėtsek ḳādirüz zīrā **(18)** kendü rāzını bize açdı ve ıżṭırābını bize iʿlām eyledi bu ḥālde bizde **(19)** andan öcümüz almaḳ ḳābildür eger pek söyleyüp ġāyet ḳorḳudursaḳ

[92b]

(1) bize tābiʿ olur her nė dėrsek ėder muḫālefet eylemez pes aŋa dėyelüm ki **(2)** ġāyet sevgüli kimesnelerini bize vėrsün gerek evlādı gerek muṣāḥibleri **(3)** gerek vezīrleri bu ṭarīḳ ile söyleyelüm ki biz kitāblarumuzda görüŋ ki **(4)** bu gördügüŋ vāḳıʿanuŋ żararı senden gėtmez ḥattā biz adıyla taʿyīn **(5)** ėtdügümüz kimesneleri bize vėrmeyince pādişāhda ol dėdüklerüŋüz kimdür **(6)** dėdügi zamānda bizde dėyelüm ki ʿavratıŋ īrānduḫt ve anuŋ **(7)** ḳızı ḫavīn ve ḳardaşuŋ oġlı bilād ki senüŋ ṣāḥib-i sırruŋdur ehl-i **(8)** ḥīledür ve ġanemi ki yazıcuŋdur ve tercümānuŋdur ve şol āḳ fīli ki sen anuŋ **(9)** üzerinde cenk ėdersin ve şol böyük ėki fīller ki ve bindügüŋ **(10)** atı ve bindügüŋ atı ve bindügüŋ hecīn deveyi bunları bize vėrüp **(11)** biz daḫı bunları boġazlayalum ve ḳanlarını bir legen içine oturdalum **(12)** çıḳacaġuŋ zamānda her nerede şeyḫ adına kimesne varsa gelüp **(13)** cemʿ olalum saŋa baʿżı duʿālar oḳuyup ḳanı üstüŋden ṣalalum **(14)** ve ṣuyla yuyalum ve güzel ḳoḳulı yaġlarla seni yaġlayalum andan **(15)** ṣoŋra yėrüŋe seni oturdalum böyle olıcaḳ ḥaḳ teʿālā senden ol **(16)** ḳorḳduġuŋ nesneleri defʿ ėder eger bu dėdüklerümüze ṣabr ve taḫammül **(17)** ėdüp göŋül ḫōşluġı ile rāżī olursaŋ ol saŋa müteveccih **(18)** olan belālardan ḳurtulursın ve hem ol gėden kimesnelerüŋ **(19)** yėrine yėne anlar gibi kimesneler bulursın ve eger bu dėdüklerümüzi ėtmezseŋ

[93a]

(1) ḳorḳaruz ki şevketüŋ gėdüp salṭanatuŋ elden gėde ve sen **(2)** helāk olasın pes bu şeyḫler bu ḳavl üzerine pādişāha yėdinci **(3)** gün varurlar ki bu ẕikr olan gibi söylerse kitāblarumuzda böyle **(4)** gördük dėrler pādişāh eyitdi bu siz dėdüklerüŋüzden baŋa ölüm yėgdür **(5)** varayın ben bu aṣl başım berāber olan kimesneleri öldürüp **(6)** günāha mı gireyin ölüm ḫōd eŋ ṣoŋ muḳarrerdür andan ḫalāṣa **(7)** mecāl yoḳdur ben bu pādişāhluḳda dünyā ṭurduḳca ṭuracaḳ degülem **(8)** pes bu aṣl işleri yėne ėderin şeyḫler eyitdiler eger ġażaba gelmeyecegüŋi **(9)** bilsek bu eyitdügüŋ fikrüŋüŋ ḫaṭāsını saŋa bildürürdük sen kendü nefsüŋi **(10)** gör ġayrı sen neylersin zīrā nefs muḳaddemdür aŋa hīçbir nesne muʿādil **(11)** olmaz pādişāh gördi ki bunlar tamām ve ihtimām ve iḳdām ile söylerler yėrinden **(12)** ḳalḳdı içerü evine girdi ġam-nāk olup fikre vardı

ki nèce eyleye **(13)** kendü dèdügi gibi mi eyleye yoḳsa şeyẖlerüŋ dèdügi gibi eyleye **(14)** bu fikr ile birḳaç gün ṭurdı bilād ki ġāyet ʿālim ve zīrek kimesne idi **(15)** eyitdi pādişāh beni çaġırmadın yanına varmaḳ maʿḳūl degüldür lākin īrānduẖta **(16)** varayın ola ki anuŋ vāsıṭasıyla aḥvāli maʿlūm èdinem pes īrānduẖta **(17)** geldi ve eyitdi ben pādişāhıŋ ṣāḥib-i sırrı idüm benden bir nesnesin **(18)** ṣaḳlamaz idi ricā èderin ki bir ẓarāfet ile bir ẖaber alasın **(19)** yèdi gündür ki şeyẖler ile tenhā muṣāḥabet èder ẖalḳdan gizli ben ḳorḳarın ki

[93b]

(1) anları kendü hemrāz èdinmişdür anlara ise iʿtimād yoḳdur var tafżīl **(2)** aḥvāli ṣor daẖı anlar nè dèdiler anı daẖı ṣor andan ṣoŋra gel **(3)** baŋa iʿlām eyle zīrā ben bi'ẕ-ẕāt varup ẖaber alamazın şöyle aŋların **(4)** ki pādişāha bir yaramaz işi ètdürüp küllī vebāle ḳoymaḳ isterler īrānduẖt **(5)** daẖı ḳalḳdı pādişāha vardı başı ucında oturdı ve eyitdi **(6)** èy pādişāh-ı saʿādet-mend bu şeyẖlerüŋ saŋa dèdükleri nèdür ki **(7)** birḳaç gündür seni maḥzūn ve ġam-nāk görürem eger bir ḥīle ḳābil olsa **(8)** èdelüm pādişāh eyitdi hey ʿavrat baŋa bunı ṣorma bī-ḥużūr olmaġı **(9)** daẖı ziyāde èdersin zīrā bu bir işdür ki hem benüm helāküm ve hem **(10)** aʿyān memleketümden çoḳ kimesnenüŋ helāki lāzım geliyor īrānduẖt **(11)** küllī iḳdām ve ibrām eyledi ḥattā ḳıṣṣayı söyletdi çünki ẖaber aldı **(12)** pādişāha eyitdi ḥaḳ teʿālā seni maḥzūn ètmesün ve daẖı bizi senüŋ **(13)** yoluŋa ḳurbān ètmeden ötri ġam çekme bī-ḥużūr olma ḥaḳ teʿālā bizüm **(14)** yèrümüze saŋa nèçe ʿavratlar vèrsün lākin ben öldükden ṣoŋra **(15)** senden bir nesne murād èderin oldur ki bu şeyẖlere çoḳluḳ iʿtimād **(16)** èdüp inanma zīrā adam öldürmek ḳatı böyük işdür günāhı **(17)** çoḳdur öldürdügüŋ kimesneleri tekrār diri èdüp cān vèrmege **(18)** ḳādir olamazsın dèmişlerdür ki ḳaçan bir cevher bulsaŋ yabāna atma ḥattā **(19)** bir ġayrısın bulmayınca ve daẖı sen bindügüŋ ṭavarları helāk ètmek lāzım gelür

[94a]

(1) lākin kebāyrūn-nām rāhibe var bu ḳıṣṣayı aŋa iʿlām eyle ve naṣīḥat **(2)** ṭaleb eyle eger ol daẖı anlar dèdügi gibi dèrse ol zamānda bildügüŋ **(3)** gibi èdesin ve eger anuŋ sözi anlaruŋ sözüne uymayup muẖālif **(4)** söylerse teʾemmül ve fikr èdesin ʿacele eyleme gör nèce olur vaḳtā ki **(5)** pādişāh īrānduẖtdan bu sözi èşitdi ġāyet begendi emr eyledi **(6)** at ayarladılar bindi kebāyrūna gètdi vaḳtā ki kebāyrūnuŋ olduġı yère **(7)** yaḳın geldi atdan aşaġa èndi ve secde eyledi ve selām vèrdi baʿdehū **(8)** başın aşaġı eyleyüp ṭurdı kebāyrūn eyitdi èy pādişāh gelmege **(9)** bāʿiṯ nè oldı ve hem şeklüŋ bozulmış idi ve başında tācuŋ yoḳ **(10)** pādişāh eyitdi ben bir gün köşkümde yatup uyurdum bir ḳorḳunc **(11)** vāḳıʿa gördüm şeyẖlere ḥikāyet eyledüm ḳorḳarın ki baŋa bir ʿaẓīm **(12)** belā èrişe yā bir uġraşda beni öldürürler yā mülküm elümden gèder **(13)** kebāyrūn eyitdi sen bu ḳıṣṣadan bī-ḥużūr olma ve ḳorḳma zīrā **(14)** sen şimdi şimdi

ölmezsin ve mülküŋ daḫı elüŋden gėtmez ol **(15)** ḳorḳduġuŋ yaramazluḳlaruŋ birisi lāzım gelmez gördügüŋ düşüŋ **(16)** ben saŋa taʿbīrin ėdeyin pes pādişāh vāḳıʿayı söyledi kebāyrūn **(17)** eyitdi ol gördügüŋ ėki ḳızıl balıḳlar ki ḳuyruḳları üzerine ṭururlar idi **(18)** saŋa heymūr ṭarafından elçi gelür ėki fīl getürse gerekdür ki üzerlerinde **(19)** inciler ve yāḳūtlar ola ḳıymeti dörd biŋ baṭmān altun olsa gerekdür

[94b]

(1) ammā ol ėki ḳaz ki arduŋdan uçup öŋüŋde ḳondılar belḫ pādişāhından **(2)** saŋa bir kimesne gelse gerekdür ki ėki dāne atı ola ki ol atlaruŋ dünyāda **(3)** naẓīrleri olmaya ve öŋüŋde ṭuralar ammā ol yılan ki senüŋ **(4)** ṣol ayaġuŋda yörüdi ṣafḫīn pādişāhından saŋa bir kimesne gelse **(5)** gerekdür ki yanında bir aʿlā ḳılıcı ola ki dünyāda anuŋda naẓīri olmaya **(6)** ammā kendüŋi ḳızıl ḳana boyaduġuŋ saŋa bir kimesne gelse gerekdür bir **(7)** aʿlā ḳızıl ḳaftān gėymiş ola ki ḳaraŋuluḳda żiyā vėre ammā kendüŋi **(8)** ṣuyla yuduġuŋ saŋa vers pādişāhından bir kimesne gelüp öŋüŋde **(9)** ṭursa gerekdür ki arḳasında pādişāhlar ḳaftān ola ammā ol **(10)** kendüŋi bir āḳ fīlüŋ üstinde gördügüŋ saŋa bir fīl gele ki atdan yėg **(11)** ola ammā ol başuŋ üstinde āteş gibi bir nesne gördügüŋ saŋa ciyād **(12)** pādişāhından bir kimesne gelse gerekdür ki başında altun tāc ola **(13)** ammā ol āḳ ḳuş ki burnı ile başıŋı ḳaḳduġı anuŋ taʿbīrin saŋa söylemezin **(14)** iken ḳorḳma velākin anda baʿżı yaramazluḳ vardur ve hem sevdügüŋ kimesnelerden **(15)** yüz çevürseŋ gerekdür ve bu ẕikr olunan elçiler yėdi güne dek hepgelüp **(16)** öŋüŋde ṭursalar gerekdür vaḳtā ki pādişāh taʿbīrleri ėşitdi şād oldı **(17)** kebāyrūnuŋ öŋinde secde eyledi ve gėtdi ve eyitdi göreyin bu dėdükleri **(18)** gėrçek midür vaḳtā ki yėdinci gün oldı pādişāh emr eyledi ki dīvān ėdeler **(19)** ve dīvān zīnet ėdeler ve kendüsi daḫı düzendi ḳuşandı taḫtda oturdı

[95a]

(1) ʿulemāya ve böyük adamlarına icāzet vėrdiler ol adamlar geldiler ve pīş- **(2)** -keşlerin çekdiler pādişāh bu ḥāle ġāyet şād ve mesrūr oldı **(3)** ve eyitdi şimden ṣoŋra baŋa lāyıḳ olan budur ki dōstlarumıŋ ve ṣāḥib-i **(4)** ʿaḳl olan kimesnelerüŋ sözin diŋleyem zīrā benüm salṭanatum dōstlaruŋ **(5)** ve ʿāḳil kimesnelerüŋ rāyı ve naṣīḥati ile s̱ābit oldı ve daḫı kebāyrūnuŋ **(6)** faẓīleti ve ṣadāḳati benüm yanumda muḳarrer oldı hemān pādişāh cevīr-nām **(7)** kātibini ve bilād-nām ṣāḥib-i sırrını ve kāl-nām kimesneyi çaġırup eyitdi **(8)** biz bu gelen pīş-keşleri ḫazīnemüze ḳomaḳ maʿḳūl degüldür lākin sizüŋ **(9)** ortaŋuzda taḳsīm ėdüp üleşdüreyim eger siz benüm yolumda ölmege ḳāyil **(10)** olursaŋuz pes pādişāh āḳ fīli aldı ve ol ėki atuŋ birisini cevīre vėrdi ve ol **(11)** eyü ḳılıcı bilāda vėrdi ve ol bir at kāle vėrdi ve kebāyrūna ol **(12)** pādişāhlar ḳaftānını gönderdi ammā ol tāc vesāyir ve aŋa beŋzer nė varsa **(13)** ʿavratlara münāsibdür dėyü bilādı çaġırup eyitdi var bu tācı sāyir **(14)** ḳaftānları ʿavratlaruma ėlet pes

īrānduḫt ile ḥōrfenāh pādişāhuŋ **(15)** öŋine geldiler pādişāh bilāda eyitdi bu tāc ile bu ḳaftānları **(16)** īrānduḫtuŋ öŋine ḳo her ḳanḳısın isterse anı alsun vaḳtā ki īrānduḫt **(17)** tācuŋ leṭāfetini ve güzelligini gördi bilāda baḳdı tā ki bilād ḳanḳısın **(18)** al dėyü işāret ėderse anı ala dėyü bilād daḫı göziyle işāret eyledi ki **(19)** tācı al yėgdür dėyü pādişāh bilādıŋ göziyle işāret ėtdügini gördi

[95b]

(1) bilād daḫı pādişāhuŋ gördügini gördi bu işāretden bir töhmet **(2)** ẓann olunmasun dėyü bilād ḳırḳ yėl pādişāha girdi çıḳdı her bār ki **(3)** pādişāha girer idi gözini ḳırpdı ol īrānduḫta ėtdügi gibi ėtdi **(4)** eger böyle ėtmese idi nė īrānduḫt ḳalur idi ve nė bilād ḳalur idi **(5)** pādişāh bir gėce īrānduḫt ile olur idi ve bir gėce ḥōrfenā[14] ile olur idi **(6)** ol gėce ki īrānduḫt ile oldı īrānduḫt pādişāha pilāv bişirüp **(7)** altun ṣaḥana ḳoyup ve başına ol tācı gėyüp pādişāhuŋ öŋine **(8)** vardı ḥōrfenāh[15] bunı böyle göricek ġayrete geldi ol güzel ḳaftānları **(9)** gėydi ve kemāl-i mertebe düzendi güneş gibi pādişāhuŋ öŋinden gėçdi **(10)** pādişāh bunı böyle göricek buŋa müştāḳ oldı īrānduḫta eyitdi **(11)** ʿaceb ḳabāḥat ėtmişseŋdür ol ḳaftānları almayup ve tācı olduġuŋda **(12)** bu ḳaftānlar benüm ḫazīnemde bile bulunmaz idi vaḳtā ki īrānduḫt pādişāhuŋ **(13)** bu sözini ėşitdi ġażaba geldi elindeki ṣaḥanı pādişāhuŋ başına **(14)** urdı içindeki pilāv pādişāhuŋ üzerine döküldi kebāyrūnuŋ **(15)** yoḳarıda taʿbīr ėtmedügi düşüŋ taʿbīri bu idi hemān pādişāh bilād[ı] çaġırdı **(16)** ve eyitdi ėy bilād gördüŋ mi yėryüzinüŋ pādişāhını bu ʿavrat nėce **(17)** taḥḳīr ėtdi ve nė aṣl iş eyledi yöri tėz boynın ur ṣaḳın merḥamet **(18)** eyleme bilād daḫı īrānduḫtı pādişāhuŋ yanından ṭaşra çıḳardı kendü **(19)** kendüye eyitdi ben bunı öldürmeyeyin tā ki ġażabı sākin olınca

[96a]

(1) zīrā bu bir ʿāḳile ḫātūndur pādişāh ʿavratlarında böyle ʿaḳlı güzel **(2)** ve tedbīri ṣaḥīḥ ʿavrat gelmişdür ve hem bu ölecek olursa pādişāh **(3)** bunuŋ firāḳına ṣabr ėdemez ve hem bu ḫātūn nėçe kimesneleri ölümden **(4)** ḳurtarmışdur ve nėçe eyülükler ve iḥtimāldür ki pādişāh bir gün **(5)** ṣabr ėdemedüŋ mi niçün tėz öldürdüŋ dėye ḫāṣıl kelām ben bugün **(6)** öldürmezin ḥattā göreyin pādişāha nė ḫālet ėder eger öldürdügüne **(7)** peşīmān olup tāṣalanursa yėne getüreyin böyle ėtmek ile üç **(8)** ʿaẓīm iş ėtmiş olurın ve birisi budur ki īrānduḫtı ölümden **(9)** ḳurtarmış olurın ve birisi daḫı budur ki pādişāhuŋ bī-ḥużūrluġını **(10)** defʿ ėtmiş olurın ve birisi daḫı budur ki ḫalḳ-ı ʿālem ortasında **(11)** bir şeref daḫı taḥṣīl ėtmiş olurın ve eger pādişāh aŋmazsa ve

[14] Metinde curfenā şeklinde yazılmıştır.
[15] Metinde cuzfena şeklinde yazılmıştır.

istemezse **(12)** nihāyet ol zamānda öldürürün dėyüp evine gėtdi īrānduḫtuŋ **(13)** üzerine ėki adam ḳodı ve kendü ʿavratına ışmarladı ki īrānduḫtı **(14)** oŋat gözedeler ve ḫōşluġla ṭutalar ʿizzet ve ḥürmet ėdeler **(15)** tā ki ol dėdügi üzerine aḥvāli maʿlūm olıncaya dek pes bilād **(16)** ḳılıcın aldı ḳanla boyadı ve pādişāha girdi maḥzūn şeklinde pādişāha **(17)** eyitdi īrānduḫt ḥaḳḳında emrüŋi yėrine getürdüm pādişāhuŋ ġażabı **(18)** hemān ol sāʿat sākin olup īrānduḫtuŋ güzelligini ve rāyında **(19)** ve tedbīrinde ṣāyib idügini ve çoḳ nefʿi olduġını fikr ėdüp

[96b]

(1) bī-ḥużūr olup tāṣalanmaġa başladı lākin iẓhār ėtmege ʿār ėdüp **(2)** bilāda nėce ėtdügini ṣormaġa ḥicāb ėderdi ammā bilāduŋ **(3)** ʿāḳil kimesne olduġından şöyle ricā ėderdi ki īrānduḫtı öldürmemiş **(4)** ola bilād pādişāha eyitdi bī-ḥużūr olup ġam çekme zīrā bu ġam **(5)** ve ġuṣṣanıŋ fāidesi yoḳdur adamıŋ bedenin arḳaladup żaʿīf **(6)** ėtmekden ġayrı ve hem dōstları maḥzūn ėder ve düşmenleri sevindürür **(7)** ėy pādişāh ṣabr eyle tāṣalanma şol nesneye ki tamām aṣlın bilmezsin **(8)** eger pādişāh isterse bu ḳıṣṣaya beŋzer bir ḳıṣṣa ḥikāyet ėdeyin **(9)** pādişāh eyitdi nė ola söyle bilād eyitdi ėki dāne gögercin varmış **(10)** biri erkek biri dişi imiş yuvalarını buġday ve arpa ile ṭoldurmışlar **(11)** erkegi dişisine eyitdi mādāmki biz ṣaḥrālarda dāne bulup anuŋla **(12)** gėçinevüz yuvamızda olan dāneleri yėmeyelüm ṣaḳlayalum ḳaçan ki **(13)** ḳış gele ṣaḥrālarda yėyecek bulamayavuz ol düşürdügümüz dānelerden **(14)** yėyevüz dişisi bu ḥālete ḳāyil oldı nė ola öyle olsun dėdi **(15)** ammā ol düşürdükleri dāneleri yaş iken düşürilmiş imiş yuvalarını **(16)** ṭoldurmış imiş orada bir zamān eglenmiş ḳaçan ki yaz oldı **(17)** ol dāneler ḳurıdı bir miḳdār eksildi vaḳtā ki erkegi geldi gördi **(18)** ki dāneler eksilmiş dişisine eyitdi biz ḫōd ḳavl ėtmiş idik ki **(19)** yuvamuzda olan dānelerden yėmeyevüz sen niçün yėdiŋ dişi daḫı

[97a]

(1) yemīn ėtdi ki ben bu dānelerden aṣlā yėmedüm erkegi inanmadı başına **(2)** burnı ile ḳaḳlaya öldürdi vaḳtā ki ḳış geldi **(3)** yaġmurlar yaġdı ol dāneler yėne nemlendi şişdi böyüdi yuvası **(4)** yėne ṭoldı evvel nėçe ise yėne öyle oldı vaḳtā ki erkegi **(5)** gördi ki yuva yėne ṭoldı evvel ki gibi oldı yanı üzerine **(6)** düşdi ve aġladı ėtdügi işe peşīmān oldı ve eyitdi benüm şimden **(7)** ṣoŋra nėce ḥużūrum olur ki ben seni isteyem ve bulmaġa ḳādir olmayam **(8)** pes maʿlūm olsun ʿāḳil ol kimesnedür ki bir kimesneye ʿaẕāb ve ʿuḳūbete **(9)** ėtmek lāzım geldükde ʿacele eylemeye ḫuṣūṣā şol kimesnenüŋ **(10)** ʿaẕābındaki ṣoŋra ʿaẕāb ėtdügine peşīmān olmaḳ lāzım gele ol **(11)** gögercin peşīmān olduġı gibi ve daḫı ėşitdim ki bir kimesne arḳasında **(12)** bir çuvāl mercimek götürür idi biz aġaclı yėre rāst gelür arḳasından **(13)** yükini aşaġı ḳor ve kendüsi yatur bir miḳdār uyur başı ucında **(14)** bir aġac var idi üstinde bir maymūn var idi ḥerīf uyuduġı **(15)** gibi aşaġı ėner mercimekden avucı ṭolusı alur yėne aġaca çıḳar **(16)** mercimekden bir dānesi elinden

aşaġı düşer ol dāneyi ṭutmak ister **(17)** elinde olan mercimekler daḫı dökülür sen daḫı ėy pādişāh on **(18)** altı biŋʿavrata māliksin anları terk ėdersin ve ol żāyiʿ olup **(19)** şimden gėrü bulunmayanı istersin vaḳtā ki pādişāh bu sözi ėşitdi

[97b]

(1) ḳorḳdı ki īrānduḫtı gėrçek öldürmiş ola bilāda eyitdi bir miḳdār **(2)** teʾḫīr ėdemedüŋ mi nė tėz öldürdüŋ bilād eyitdi şol ki sözi **(3)** bir ola ve bir ḳarār ola ol allāh u teʿālādur pādişāh eyitdi īrānduḫtı **(4)** öldürdüġüŋe[16] ġāyet bī-ḥużūr oldum bilād eyitdi ėki kimesne vardur ki **(5)** anlaruŋ sürürı ve niʿmeti dünyāda ġāyet azdur ve yaramazluġa vāṣıl olduḳdan ṣoŋra **(6)** ġāyet çoḳ zamān gėder ḳurtulmaz birisi ol kimesnedür ki ḥesāb **(7)** ve ʿiḳāb yoḳdur dėye ve biri ol kimesnedür ki ʿömrinde aṣlā eyülük **(8)** ėtmiş ola pādişāh eyitdi eger īrānduḫtı bir kerecik dünyāda diri **(9)** göreydüm artuḳ bir nesne içün tāşe çekmezdüm dāyimā şād-mān olurdum **(10)** bilād eyitdi ėki kimesne vardur ki dünyāda anlar aṣlā tāṣalanup **(11)** maḥzūn olmaḳ lāyıḳ degüldür birisi ol kimesnedür ki her gün nėçe **(12)** iḥsānlar ve eyülükler eyleye ve birisi daḫı ol kimesnedür ki cemīʿ ʿömrinde **(13)** günāh ėtmemiş ola pādişāh eyitdi ben īrānduḫtı artuḳ göremezin **(14)** bilād eyitdi hīç görmeyen ėki kimesnedür ki birisi aṣlā gözleri olmayandur **(15)** ve birisi ʿaḳl olmayandur gözi olmayandur gözi olmayan kimesne dünyāyı **(16)** görmedügi gibi ve gökyüzini ve yıldızları ve yėri ve yaḳını ve ırаġı **(17)** ve öŋini ve ardını görmedügi gibi ʿaḳl olmayan kimesnede bir nesneyi görmez **(18)** ve ʿālemi cāhilden farḳ eylemez ve eyüyi yaramazdan farḳ eylemez pādişāh eyitdi **(19)** eger ben īrānduḫtı göreydüm ġāyet mesrūr olurdum bilād eyitdi eger ben

[98a]

(1) ėki kimesne her nesneyi görür birisi ol kimesnedür ki gözi ola **(2)** ve birisi daḫı ol kimesnedür ki ʿālim ola gözi olan kimesne nūr-ı **(3)** ʿālemi gördügi gibi ʿālim olan kimesnede eyü ve yaramazı ve āḫiret **(4)** aḥvālini ve kendüye āḫiretde nāfiʿ olanı bilür pādişāh eyitdi ben **(5)** īrānduḫtuŋ görmesine ṭoymamış idim bilād eyitdi ėki kimesne vardur ki **(6)** hīç ṭoymazlar birisi ol kimesnedür ki gėce gündüz fikri ve ferāseti **(7)** māl cemʿinde ola ve birisi daḫı ol kimesnedür ki bulduġını yėye **(8)** ve bulduġını isteye pādişāh eyitdi bize lāyıḳ olan oldur ki senden **(9)** ırаġ olavuz zīrā sen ḳorḳacaḳ ve ḫaẕer ėdecek kimesne imişsin bilād **(10)** eyitdi ėki kimesneden ırаġ olmaḳ gerekdür birisi ol kimesnedür ki **(11)** ḫayr ve günāh ve ṣevāb ve ʿiḳāb yoḳdur dėye ve birisi ol kimesnedür ki **(12)** gözini baḳması ḥarām olan nesnelerden ṣaḳlamaya ve ḳulaġını rāz **(13)** diŋlemeden ṣaḳlamaya ve ẕikrini ġayrılaruŋ ʿavratlarından ṣaḳlamaya **(14)**

[16]Metinde öldürdüğına şeklinde yazılmıştır.

ve ḳalbini günāh olan nesneye meyl ėtmeden ṣaḳlamaya pādişāh eyitdi **(15)** senüŋ işüŋden ben her nesneden muʿarrā oldum zīrā benim varum yoġum **(16)** īrānduḫt idi sen ise anı öldürdüŋ bilād eyitdi muʿarrā olan **(17)** dünyāda üç nesnedür birisi ol dere ki ṣuyı olmaya ve birisi daḫı **(18)** ol memleketdür ki pādişāhı olmaya ve birisi daḫı ol ʿavratdur ki **(19)** eri olmaya pādişāh eyitdi nė ʿaceb ḥāżır cevābsın hemān her nė

[98b]

(1) söylense fevrī cevāb vėrürsin bilād eyitdi üç kimesne vardur ki **(2)** anlar ḥāżır cevābdur birisi ol pādişāhdur ki raʿiyyet ve leşkerine kendü ḫazīnesinden **(3)** vėre ve birisi daḫı ol ʿavratdur ki bir sevdügi kimesneye ḥāżırlanmış **(4)** ola ve birisi daḫı ol ʿālim kimesnedür ki ḥaḳ teʿālānıŋ dīni taʿlīm **(5)** taʿlīm eyleye pādişāh eyitdi īrānduḫtı öldürdügüŋ içün **(6)** baŋa teslīm ėtdügüŋde ġāyet maḥzūn olup ṭururın bilād eyitdi ġāyet **(7)** maḥzūn olmak üç kimesneye lāyıḳdur birisi ol kimesnedür ki **(8)** semüz atı ola ve şeklide güzel ola lākin ḫūyı yaramaz ola ve birisi şol **(9)** çölmek ṣācıdur ki içinde ṣuyı çoḳ ola ve eti az ola bişürdügi **(10)** vaḳtin leẕẕeti olmaya ve birisi daḫı ol kimesnedür ki bir güzel **(11)** ʿavrat ala ẕevḳin ėtmege ḳādir olmaya pādişāh eyitdi ben baŋa ėdüp **(12)** ṭururın bilād eyitdi kendüye żarar eyleyüp renk vėren üç kimesnedür ki **(13)** birisi ol kimesnedür ki cenge gele varup cenk ėtmeye birisi **(14)** bunıŋ böyle ėtdügine anı vura öldüre ve birisi ol kimesnedür ki **(15)** oġlı olmaya ve ḳardaşı olmaya ve yėne ribā ile ve ḥarām ṭarīḳ ile māl **(16)** cemʿ eyleye anı birisi vura öldüre ve birisi daḫı ol ḳocadur ki **(17)** bir genc tāze fāḥişe ʿavrat ala ve dāyimā ol ʿavrat bu ḳocanıŋ **(18)** ölümin isteye tā ki bunuŋ elinden ḫalāṣ bulup ġayrı kimesneye vara **(19)** tā bir gün ḳocayı helāk ėde pādişāh eyitdi sen beni ġāyet

[99a]

(1) taḥḳīr eyledüŋ ben senüŋ gözüŋe ḫōr ve ḥaḳīr gözükdüm ki sen benim **(2)** öŋümde böyle sözler söylersin bilād eyitdi efendisi öŋinde bulduġın **(3)** söyleyüp iḳdām ėden üç kimesnedür ki bulduġun söyleye ve birisi **(4)** daḫı ol ḳuldur ki māl çoġ ola ve efendisi faḳīr ola efendisine vėrmeye **(5)** ve birisi daḫı ol ḳuldur ki efendisine pek söyleye ve efendisiyle dāyim **(6)** çekişe pādişāh eyitdi īrānduḫtıŋ dīdārına ārzū ėderin bilād eyitdi **(7)** üç kimesne vardur ki bir nesne ārzū ėderler ve vāṣıl olamazlar birisi **(8)** bir müfsid kimesnedür ki muṣliḥ olan kimesnelerüŋ ṣevābın isteye ve birisi **(9)** daḫı oldur ki saḫī kimesneleriŋ ṣevābın isteye ve birisi daḫı ol **(10)** cāhildür ki nefsine maġlūb yaramaz ṣıfatlar ile muttaṣıf ola lākin **(11)** dār-ı āḫiretde eyülerle ḥaşr olmaḳ isteye pādişāh eyitdi bu meşaḳḳatleri **(12)** kendü nefsüme ben ėtdüm bilād eyitdi ėki kimesne vardur ki meşaḳḳati **(13)** kendü kendülerine getürmişlerdür birisi ol kimesnedür ki ardın **(14)** ardın gėde ḥattā gėderek bir ḳuyıya yā bir uçuruma düşe birisi **(15)** oldur ki ben

uġraşdan ve cenkden ḫavf ėtmezin dėye ḳaçan ki cenk **(16)** yėrine gele ṣaġına ve ṣolına baḳmaġa meşġūl ola tā ki ḳaça ḳurtula **(17)** pādişāh eyitdi senüŋle benüm ortamda şimden gėrü ʿalāḳa ḳalmadı **(18)** bilād eyitdi üç kimesne vardur ki muḥabbetleri ṣābit degüldür birisi **(19)** ṣol dōstdur ki dōstuna buluşmaya ve mektūblaşmaya ve ḫaberleşmeye

[99b]

(1) ve birisi daḫı şol dōstdur ki dōstları aŋa riʿāyetler ėdeler **(2)** ammā ol ḳabūl eylemeye anları masḫaraluġa ala ve birisi daḫı şol[17] dōst- **(3)** -dur ki dōstlar ḳādir olmaduḳları nesneyi teklīf eyleye pādişāh eyitdi **(4)** sen īrānduḫtı öldürmekle bir iş eyledüŋ ki seniŋ cehlüŋe istidlāl **(5)** olundı bilād eyitdi üç kimesne vardur ki kendü fikrleri ile **(6)** iş ėderler ve cehllerine istidlāl ėder birisi şol kimesnedür ki żarūret **(7)** yoġ iken mālını bir bilmedügi kimesnede emānet ḳoya ve kendüyle ḫaṣmı **(8)** mābeyninde bir bilmedügi kimesneyi ḳāḍī eyleye ve birisi daḫı ol eyledür ki **(9)** ġāyet miḥnet ola ve ḳorḳaḳ ola yėne ben bahādurın ve aġır iş **(10)** aḥvālin bilürin dėyü bir böyük maṣlaḥata mübāşeret ėde ṣoŋra **(11)** yalanı ẓāhir ola birisi daḫı ol kimesnedür ki daʿvā eyleye ki **(12)** umūr-ı cismāniyyeyi terk eyledim ve aḥvāl-i rūḥa teveccüh eyledim lākin **(13)** nefsinüŋ hevāsına tābiʿ olup allāhuŋ emrini terk eyleyüp bildügi gibi **(14)** eyleye işte bu aṣıl kimesnelerüŋ ʿaḳlı ġāyet azdur pādişāh eyitdi **(15)** sen ʿāḳil degülsin bilād eyitdi bėş kimesne vardur ki ʿuḳalādan ṣayılmaḳ **(16)** lāyıḳ degüldür birisi şol başmaḳcıdur ki bir yüksek yėrde otura **(17)** ḳaçan ki muştusı veyā bir ġayrı āleti yuvalanup düşse anı varup **(18)** getürmekde çoḳ işinden ḳala ve birisi daḫı şol derzīdür ki **(19)** iblügini ġāyet uzun ḳullana ḳaçan dügümlense anı ḳurtarmada çoḳ

[100a]

(1) zaḥmet çeke ve birisi şol kimesnedür ki ġāyet eyü yılduzlar aḥvālin **(2)** bilür gėçüne ḳaçan ki cenge varsa bir mübārek sāʿat bulamaz ki ol **(3)** sāʿatde vara cenk ėde belki bir naḥs sāʿatde varur cenk ėder **(4)** kendüyi öldürürler ve birisi daḫı ol kimesnedür ki ġāyet eyü naḳḳāş **(5)** gėçüne ve renkleri ḳullanmaġı bilmeye ve birisi daḫı ol kimesnedür her nesneyi bilür gėçüne ammā sözüŋ eyüsini ve yaramazını farḳ ėtmeye ve kendü nėcedür **(6)** ve sāʿatlerde ḳanḳı sāʿatdür bilmeye pādişāh eyitdi īrānduḫtı **(7)** öldürdügüŋde ḫaḳ üzerine ėtmezler birisi ol kimesnedür dili ile **(8)** gėrçek söyleye ammā dėdügini unuda ḫıfẓ ėtmeye ve birisi daḫı şol **(9)** kimesnedür ki yėmegi tėz yėye ve işi gėç işleye ve birisi daḫı **(10)** ol kimesnedür ki bir kimesnenüŋ ṣuçın bilmedin ġażabın teskīn eylemeye **(11)** ve birisi daḫı ol pādişāhdur ki bir böyük işi işlemege ʿazīmet eyleye **(12)** ṣoŋra terk eyleye işlemeye pādişāh eyitdi eger sen

[17] Metinde sol şeklinde yazılmıştır.

benüm ʿādetüm ve ḫūyum **(13)** bileydüŋ īrānduḫtı öldürmez idiŋ bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki **(14)** anlar bir işi işledükleri zamānda tamām fikr ile ve tedbīr ile ėderler **(15)** birisi ol kimesnedür ki kendü içün ḥāżırladuġı yėmegi efendisine **(16)** getüre efendisiniŋ miḳdārın ve mertebesini iẓhār içün ve birisi **(17)** daḫı ol kimesnedür ki bir ʿavrat ile ḳanāʿat eyleye kendüyi ḥarāmdan **(18)** ṣaḳınmaḳ içün ve birisi daḫı ol pādişāhdur ki bir böyük işi işledügi **(19)** zamānda ulular ve ʿulemāya müşāvere ile eyleye ve birisi daḫı ol kimesnedür ki

[100b]

(1) ʿażbı ḳahr ėtmege ḳādir ola pādişāh eyitdi ben senden ḳorḳarın bilād **(2)** eyitdi dörd nesne vardur ki ḳorḳmayacaḳ nesneden ḳorḳar birisi ol **(3)** küçük ḳuşcaġızdur ki aġac üstinde ėki ayaġı yoḳarı ṭutar ḳorḳar ki **(4)** gökyüzi üzerine yıḳıla eger yıḳılursa anı ėki ayaġı ile ṭutup **(5)** defʿ eyleye ve birisi daḫı şol ṭurna ḳuşıdur ki bir ayaġı üzerine **(6)** ṭurur ḳorḳar ki yėr aşaġı öbür ayaġıyla kendüyi ḳurtara ve birisi **(7)** daḫı şol ḳurdcaġızdur ki yėr içinde olur ṭoprakdan yėmez ki dögünüp kendüsi **(8)** açlıḳdan helāk ola dėyü dāyimā bu ġam ve ġażaba mübtelādur ve birisi **(9)** daḫı şol yarasa ḳuşıdur ki kendüyi ġāyet güzel ṣanur anuŋçün **(10)** gündüz uçmaz ki ṭutalar ḳafese ḳoyup ḥabs ėdeler dėyü pādişāh eyitdi **(11)** īrānduḫt gėtdükden ṣoŋra benüm aṣlā ḥużūrum ḳalmamışdur bilād eyitdi **(12)** üç kimesne anlara tāṣalanmaḳ ve maḥzūn olmaḳ lāyıḳ degüldür birisi ol **(13)** ʿāḳil kimesnedür ki bir cāhil aŋa lāyıḳ olmayan söz ile cevāb vėre **(14)** ve birisi daḫı şol ḥarīṣ ve eşhāsı ġālib kimesnedür ki mālı ve ġınāsı **(15)** vāfir ola ve birisi daḫı ol kimesnedür ki yaramaz ola ve ḥabīsü'n-nefs **(16)** ola ḳabāḥat eglemeye pādişāh eyitdi hīç īrānduḫta beŋzer bir kimesne **(17)** göremezin bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki kimesne anuŋ gibiye **(18)** ḳādir olmaz birisi ol ʿavratdur ki nėçe er görmiş ola bir ere ḳāyil **(19)** olmaya ve birisi daḫı ol kimesnedür ki dilini yalana ögretmiş ola aṣlā gėrçek

[101a]

(1) söylemeye ve birisi daḫı ol kimesnedür ki kendüyi görmiş ola kimseye **(2)** ḳāyil olmaya ve kimsenüŋ sözin diŋlemeye ve birisi daḫı ol azġun **(3)** kimesnedür ki kendüye düşmez işler işleye ḥaddinden tecāvüz **(4)** eyleye pādişāh eyitdi nė olaydı bu sözleri ben bugünden evvel **(5)** bilmiş olaydum ammā şimdi baŋa fāidesi yoḳdur bilād eyitdi **(6)** üç nesne vardur ki vāḳiʿ olmazdan evvel tedārik ėtmek gerekdür birisi **(7)** oldur ki bir kimesne düşmeni ile cenk ėtmek istedüginde lāzım olan tedbīrini **(8)** iḫtiyāc olmazdan evvel ėtmek gerekdür ve birisi daḫı oldur ki bir kimesne **(9)** kendüyi görmiş olsa ve ḳatında aṣlā ʿafv ėtmek cāʾiz olmasa **(10)** bu aṣl kimesnenüŋ bir āḫir kimesne ile bir ḳıymetlü nesneden ötri **(11)** ḫuṣūmeti olsa aŋa lāyıḳ olan budur ki kendü maṣlaḥatı içün **(12)** bir ʿādil kimesne tedārik ėdüp ḳāḍī degmek gerekdür rüşvet **(13)** ḳabūl ėtmeye maṣlaḥatı ʿadl üzerine görüp ortaların ḥaḳ üzerine **(14)** faṣl eyleye ve birisi daḫı oldur

ki bir kimesne bir kimesneyi evine **(15)** żiyāfet içün daʿvet eylese lāyıḳ olan budur ki muḳaddemā bişecek **(16)** yėmekleri tedārik eyleye tā ki ol żiyāfet olacaḳ kimesne geldükden ṣoŋra **(17)** tedārige muḥtāc olmaya ki ṣoŋra kendüsi ve ehli çoḳ zaḥmet **(18)** çekmek lāzım gelür pādişāh eyitdi nė eyülük bilürsin **(19)** ve nė günāhı bilürsin bilād eyitdi dörd kimesne eyülügi ve günāhı fikr eylemez

[101b]

(1) birisi ṣol ḫastadur ki ḫastalugı ġāyet muḥkem ola ve birisi daḫı **(2)** ṣol ḳuldur ki efendisinden ġāyet ḫavf eyleye ve birisi daḫı ṣol **(3)** kimesnedür ki düşmen ile dāyimā ʿināddа ola ve birisi daḫı **(4)** oldur ki ẓālim ve ḥaḳīr kimesnedür ki kendüden böyük bir ẓālimüŋ **(5)** elinde giriftār ola pādişāh eyitdi aṣlā sende ḫayr ḳalmadı bilād **(6)** eyitdi dörd kimesne vardur ki içi ẓulm ile ṭobṭolu ola ve birisi **(7)** daḫı ol kimesnedür ki kendüyi görmiş ola kimseye ḳāyil olmaya **(8)** ve birisi daḫı ṣol kimesnedür ki ḫırsuzluġa muʿtād olmış ola ve birisi **(9)** daḫı ol kimesnedür ki ġażabı tėz ola ve mülāyemeti ve rıżāsı **(10)** gėc ola pādişāh eyitdi bize lāyıḳ degüldür ki saŋa iʿtimād ėdevüz **(11)** bilād eyitdi dörd kimesne vardur ki anlara iʿtimād olunmaz birisi yavuz **(12)** yalandur ve birisi daḫı yırtıcı cānvarlardur ve birisi daḫı raḥimsüz **(13)** ve şefḳatsüz pādişāhlardur ve birisi daḫı ölümi muḳarrer olmış **(14)** cesetdür pādişāh eyitdi kerem ṣāḥibi olan kimesnelere lāyıḳ **(15)** degüldür ki senüŋle iḫtilāṭ eyleye ve tekellüfsüz muṣāḥibet eyleye bilād **(16)** eyitdi dörd kimesne vardur ki anlarla teklifsiz muṣāḥabet ve iḫtilād **(17)** cāʾiz degildür birisi böyük pādişāhlardur ve birisi daḫı ġāyet ʿābid **(18)** zāhid olan kimesnedür ve birisi daḫı ol sāḥirdür ki ḫuşūʿ üzerine **(19)** ola ve birisi daḫı ḫulḳı yaramaz olan kimesnedür pādişāh eyitdi sen

[102a]

(1) īrānduḫtı öldürdükden ṣoŋra biz senüŋle iḫtilāṭ ėtmek lāyıḳ degüldür **(2)** bilād eyitdi dörd nesne vardur ki biri biriyle iḫtilāṭ ėtmege mecāl **(3)** yoḳdur birisi gėce ile gündüzdür ve birisi daḫı ṣāliḥ ile fāsıḳdur **(4)** ve birisi daḫı nūr ile ẓulmetdür ve birisi daḫı ḫayr ile şerrdür pādişāh **(5)** eyitdi bize lāyıḳ degüldür ki saŋa inanup iʿtimād ėdevüz bilād eyitdi **(6)** dörd kimesne vardur ki hīçbir kimesne anlara inanmaz birisi ḫırsuzdur ve birisi yalancıdur **(7)** ve birisi daḫı dōstluġı muḥkem olmayan kimesnedür ve birisi daḫı evzār ki **(8)** musallaṭ olan kimesnedür pādişāh eyitdi on altı biŋ ʿavrat **(9)** görsem içlerinde īrānduḫtı görmesem ḫāṭırım ḫōş olmaz ġāyet maḥzūn **(10)** olurum bilād eyitdi ʿavrat ṭāyifesinden dörd cins ʿavrat **(11)** vardur ki anuŋçün maḥzūn olmaḳ lāyıḳ degüldür birisi ol ʿavratdur ki **(12)** eli uzun ola her gördügini uġrulaya ve birisi daḫı ol ʿavrat- **(13)** -dur ki kör ola ve çirkīn ola güzel olmaya ve birisi daḫı ol **(14)** ʿavratdur ki erine muṭīʿ olmaya dāyimā muḫālefet eyleyüp murādınca **(15)** olmaya ve birisi

daḫı ol ʿavratdur ki ġāyet aḥmaḳ ola kendü emrinde **(16)** tedārike ḳādir olmaya pādişāh eyitdi īrānduḫtuŋ firāḳından çekdügüm **(17)** ġam ve ġuṣṣayı hīçbir kimesneden ötri çekmedüm bilād eyitdi bėş **(18)** ʿavrat vardur ki anlar içün kişi ġam ve ġuṣṣa çekmek lāyıḳdur birisi **(19)** ol ʿavratdur ki ġāyet ʿāḳile ola ve ġāyet güzel ola ve birisi

[102b]

(1) daḫı ol ʿavratdur ki aṣil-zāde ola ve kerīmü'ş-şān ola ve birisi **(2)** daḫı ol ʿavratdur ki mestūre ola başı ṭaşra olmaya ve birisi daḫı **(3)** ol ʿavratdur ki ayaġı ḳuvvatlı ola ve birisi daḫı ol ʿavratdur ki **(4)** her nesnede erine muṭīʿ ola aṣlā muḫālefet ėtmeye ve istemedügi **(5)** işi işlemeye pādişāh eyitdi īrānduḫtı her kim ki baŋa dirile getürürse **(6)** her nė ḳadar māl isterse vėreyin bilād eyitdi bėş kimesne vardur ki **(7)** māl anlara kendü nefslerinden sevgülüdür birisi ol kimesnedür ki **(8)** kerr ile ücret ile cenk eyleye zīrā ol aṣıl kimesneniŋ cenkden murādı **(9)** hemān māldur ḥattā başını vėrür ve birisi daḫı ol ḫırsuzdur ki evlere girür **(10)** ve yolları keser ʿāḳıbet yā eli kesilür veyā ḳatl olunur ve birisi daḫı ol **(11)** bāzirgāndur ki deryā seferin eyleye ve birisi daḫı şol zindāncıdur ki **(12)** ḥabs olacaḳ kimesneleri çoḳ ister tā ki bunlardan māl cemʿ ėde **(13)** ve birisi daḫı şol rüşvet yėyen ḳāḍīdur pādişāh eyitdi īrānduḫtı **(14)** öldürdügüŋden ötri saŋa ʿadāvet ėdüp ṭururın bilād eyitdi **(15)** dörd cins ḥayvān vardur ki aṣlā mābeynlerinden ʿadāvet gėtmez birisi **(16)** ḳurd ile ḳoyundur ve birisi kedi ile ṣıçandur ve birisi ṭoġan ile **(17)** dürrācdur ve birisi ḳarġa ile bayḳuşdur pādişāh eyitdi īrānduḫtı **(18)** öldürmekle cemīʿ işleriŋ żāyiʿ eyledüŋ bilād eyitdi yėdi kimesne vardur ki **(19)** işlerin żāyiʿ ėtmişlerdür birisi şol ʿālimdür ki meşhūr olmamış ola

[103a]

(1) ve kimse bilmemiş ola tā ki varalar ʿilm ögreneler ve birisi daḫı şol **(2)** pādişāhdur ki yalancı olup eyüligin bilmeyen kimesnelere eyülük eyleye ve birisi **(3)** daḫı şol efendidür ki merḥameti ve şefḳati olmaya ol cihetden ḳullarınuŋ **(4)** ḥāli mükedder ola ve birisi daḫı şol anadur ki yaramaz fāsıḳ oġula dāyim **(5)** eyülük eyleye ve birisi daḫı şol kimesnedür ki bir ḫāyin mekkār kimesneyi emīn **(6)** egleye ve birisi daḫı şol kimesnedür ki dōstına tėzcecik bī-ḥużūr **(7)** olup ʿitāb eyleye ve birisi daḫı şol kimesnedür ki ehl-i allāhdan ve meşāyiḫden **(8)** ictināb eyleye pādişāh eyitdi īrānduḫtuŋ bu hāli benüm gözümden uyḳuyı **(9)** gėderdi bilād eyitdi altı kimesne vardur ki adam öldürmek isteye **(10)** ḥarāmīler gibi ve ḫırsuzluġı ve birisi daḫı ol kimesnedür ki çoḳ mālı ola **(11)** ve mālını inanacaḳ bir emīn kimsesi olmaya ve birisi daḫı ol **(12)** kimesnedür ki müslümānlara yaramazluġla dāyimā bühtān ve iftirā eyleye tā ki **(13)** ḫalḳ bundan ḫavf ėdüp baʿżı nesne vėreler bu sebeb ile vāfir māl cemʿ **(14)** eyleye ve birisi daḫı ol ḫastadur ki ḥekīmi olmaya ve birisi daḫı şol **(15)** kimesnedür ki vāfir māl ṭaleb ėdeler borcı yoġ

iken ve birisi daḫı **(16)** şol ʿāşıḳdur ki sevdügi kimesnenüŋ dāyimā firāḳı ıżṭırābında ola **(17)** pādişāh eyitdi hīç merḥametüŋ yoḳdur beni acımaz mısın bilād eyitdi **(18)** bėş kimesne vardur ki anlar kimesneye merḥamet ėtmezler birisi ol ḥasūd kimesne- **(19)** -dür ki dāyimā mühmelāt söyleye ve birisi daḫı kirā ile ve ücret ile evvelī götüre

[103b]

(1) ve birisi daḫı ol ḫırsuzdur ki ḳaçan aḫşam olsa esbāb uġrulasam **(2)** dėye ve birisi daḫı ol ḥarīṣ ve muḳaddem kimesnedür ki kendü murādını **(3)** taḥṣīl ėtmekde eger kendü nefsini ve eger ġayrı kimesneyi telef ėtmekden ḳaçmaya **(4)** ve birisi daḫı ol kimesnedür bir kimesneyi ḫayr ėtmekden menʿ eyleye pādişāh **(5)** eyitdi īrānduḫtı öldürdügüŋ benüm ḫōşuma gelmedi bilād eyitdi **(6)** ḫōş olmayup istenmeyen nesne yėdidür birisi ḳocalıḳdur ki tāzelügi **(7)** ve ḳuvvatı ve güzellügi gėderür ve birisi daḫı şol aġrıdur ki bedeni **(8)** arıḳladur ve ḳanı ḳurıdur ve birisi daḫı şol ġażabdur ki ḥalīmlerüŋ **(9)** ḥilmini ve ʿālemlerüŋ ʿilmini gėderür ve birisi daḫı şol ġam ve ġuṣṣadur ki ʿaḳlı **(10)** perīşān ėder ve beŋzi ṣararur ve birisi daḫı şol şu ḳadar ki bahār zamānında **(11)** çiçeklere otlara żarar ėder ve birisi açlıḳ ve ṣusuzluḳdur ki kişinüŋ **(12)** cānına gėçe ve birisi daḫı ölümdür ki adamı helāk ėder pādişāh eyitdi **(13)** benüm şimden gėrü senüŋle işim yoḳdur bilād eyitdi sekiz kimesne vardur ki **(14)** anlarla muʿāmele ėtmek lāyıḳ degüldür birisi ol kimesnedür ki ʿilmi olmayan **(15)** kimesne ile maṣlaḥatın müşāvere eyleye ve birisi daḫı şol kimesnedür ki **(16)** mütelevvin ola yaʿnī bir nesne üzerine ḳarār ṭutmaya ve birisi daḫı ol **(17)** kimesnedür ki kendüyi görmiş ola kimseyi begenmeye ve birisi daḫı **(18)** ol yalancıdur kim rāyında kimseye tābiʿ olmaya ve birisi daḫı ol **(19)** kimesnedür ki mālını kendü nefsinden muḳaddem ṭuta ve birisi daḫı ol żaʿīf

[104a]

(1) kimesnedür ki üzerinden uzaḳ seferler ve meşaḳḳatli işler irtikāb ėtmiş **(2)** ola ve birisi daḫı şol kimesnedür ki üstādı ve efendisi anuŋ ėtdügi **(3)** işi begenmeye ve birisi daḫı şol kimesnedür ki dāyimā ḳardaşları **(4)** ve yoldaşları ile cenk ve cidāl üzerine ola pādişāh eyitdi yėter **(5)** söyledüŋ baŋa şübhe vėrdüŋ seni ṣınamamaḳ yėg imiş bilād eyitdi adam on **(6)** yėrde ṣınanur bahādur cenkde ṣınanur ve ekinci ekmede ṣınanur ve ḳul efendisini **(7)** mużāyaḳa zamānında ṣınar ki ḫalḳ ile ol zamānda nėçe muʿāmele ėder **(8)** ve pādişāh ġażabı zamānında ṣınanur ki ol zamānda ʿaḳlı ve ḥükmi ve ʿilmi **(9)** nėce olur görülür ve bāzirgānuŋ ṭoġruluġı ve gėrçeklügi orta ḳılıḳda ṣınanur **(10)** ve dōstlar iḥtiyāc vaḳtinde ṣınanur ve ʿāḳil olan kimesnenüŋ **(11)** ʿaḳlı ve mülāyemeti nekbet ve belā zamānında ṣınanur ṣāliḥ olan kimesne **(12)** rehdinde ve taḳavvīsinde ve dünyādan ictinābında ṣınanur ve saḫī cömerd **(13)** kimesne vėrmesende ve merḥametinde ve şefḳatinde ṣınanur faḳīr olan kimesne **(14)** günāhından ḳaçmasanda ve rızḳını

ḥelāl yolından istemesende ṣınanur pādişāh **(15)** eyitdi benüm öŋümde nėce söyleye bilürsin benüm ġażabumdan ḳorḳmaz mısın **(16)** bilād eyitdi altı kimesne vardur ki anlar dāyimā pādişāhlaruŋ ġażabından **(17)** emīn degüldür birisi ṣol kimesnedür ki tėz ġażaba gele ṭar göŋülli ola **(18)** ve birisi daḫı ṣol ʿālimdür ki ṣalāḥ istemeye ve birisi daḫı ṣol ṣalāḥ **(19)** isteyüp lākin ʿālim olmaya ve birisi daḫı ṣol ḳāḍīdur ki rüşvet ala

[104b]

(1) ve birisi daḫı ṣol kimesnedür ki ḫalḳa merḥameti ve şefḳati ola līkin **(2)** nesne vėrmeye ve birisi daḫı ṣol saḫī cömerd kimesnedür ki vėrdügi **(3)** nesnenüŋ ṣevābın tėzcecük isteye pādişāh eyitdi baŋa ve kendüŋe ʿaẕāb **(4)** eyledüŋ bilād eyitdi yėdi kimesne vardur ki hem kendülerine ve hem ġayrılara **(5)** ʿaẕāb vėrürler birisi ṣol ʿilmi az olan kimesnedür ki çoḳ kimesneye **(6)** taʿlīm ėdüp ders vėrmek isteye ve birisi daḫı ṣol böyük adamdur ki **(7)** ʿaḳlı kāmil ola ve lākin tedbīrde ḳuṣūrı ola ve birisi daḫı ṣol **(8)** kimesnedür ki ḥāṣıl olmaya çoḳ nesneye çalışa ve birisi daḫı **(9)** fāsıḳ ve fācir ve günāhkār kimesnedür ki ḥadden tecāvüz ėtmiş ola dōstlarından **(10)** kimesnenüŋ sözin diŋlemeye ve birisi daḫı pādişāhlaruŋ ve böyük adamlaruŋ **(11)** maṣlaḥatların göre lākin kendüde ḫulḳ-ı ḥüsn ve ʿilm olmaya ve birisi daḫı **(12)** ṣol ʿilme ṭālib olan kimesnedür ki kendüden ʿālim olan kimesne **(13)** ile muḳābele eyleye sözini diŋleye ögretdügini ḳabūl ėtmeye ve birisi **(14)** daḫı ol kimesnedür ki pādişāhlara gire çıḳa lākin ṣafāyla muʿāmele **(15)** eylemeye kemāl-i muḥabbet üzerine olmaya bu sözleri söyledükden ṣoŋra bilād **(16)** sākin oldı ve bildi ki pādişāhuŋ ḫüzni ve ıżṭırābı īrānduḫt **(17)** içün ziyāde oldı görmege müştāḳ oldı pes baŋa lāyıḳ olan **(18)** budur ki pādişāh bu ḳadar muḥabbet ėdüp görmesün ėdindügi kimesneyi **(19)** pādişāha götürem zīrā ben bu ḳadar yavuz sözler söyledüm ve aşaġı yoḳarı

[105a]

(1) bulduġum[18] sözleri söyledüm baŋa hīçbir ʿuḳūbet emr eylemedi **(2)** dėyüp eyitdi yėryüzinde senüŋ gibi bir pādişāh daḫı **(3)** yoḳdur ileri zamānda daḫı gelmemişdür zīrā ben saŋa **(4)** bulduġum söyledüm aṣlā baŋa ġażab ėtmedüŋ yėne aġırluġuŋ **(5)** üzerine ṣābit olup baŋa luṭf üzerine olduŋ **(6)** pādişāh-ı cihān iken lāyıḳ olan sözlerden ġayrı **(7)** nesne söylemedüŋ bārī teʿālānuŋ imānında olasın **(8)** dėyü sözi ḥatm eyledi

[18] Metinde buldugüm şeklinde yazılmıştır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

A

ābād < Ar. *ābād* “sonu olmayan, sozsuz zamanlar”

ā. (072b/5)

ebedüˈl-ābād ‘ebedî hayat’ (072b/5)

ʿ**abeş** < Ar. ʿ*abeş* “boş, anlamsız, saçma şey”

ʿa. (055b/9), (092a/9)

ʿ**ābid** < Ar. ʿ*ābid* “ibâdet eden, kulluk eden kimse”

ʿā. (072a/6), (073a/6), (073a/13), (075a/2), (075a/4), (075a/6), (076a/19), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (076b/16), (076b/19), (076b/2), (076b/5), (076b/7), (076b/8), (077b/18), (087b/13), (087b/14), (087b/18), (092a/4), (101b/17)

ʿā.+i (074b/13), (074b/18), (075a/4), (078a/1)

ʿā.+iŋ (073a/5), (074b/17), (074b/19), (077b/18)

ʿā.+ler (073a/11), (073a/12)

ʿā.+üŋ 078a/5)

ʿ**acabā** < Ar. ʿ*acebā* “şüphe, kuşku” → ʿ**acabe**

ʿa. (067a/17)

ʿ**acāyib** < Ar. ‘*acā’ib* “garip, tuhaf, alışanın dışında, değişik”

ʿa. (063b/6)

ʿ**aceb** < Ar. ʿ*aceb* “şüphe, terddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba”

ʿa. (053b/9), (057b/17), (058b/6), (058b/7), (060b/18), (065a/7), (068b/6), (071b/6), (072b/16), (078b/9), (080b/19), (084b/10), (085a/2), (085b/17), (092a/9), (095b/11), (098a/19)

ʿ**acebe** < Ar. ʿ*acebā* “şüphe, kuşku” → ʿ**acabā**

ʿa. (071b/2)

ʿ**acebsüz** < Ar. ʿ*aceb* + T. +*süz* “şüphesiz, tereddütsüz”

ʿa. (079a/6)

ʿ**acele** < Ar. *ʿacele* "bir şeyi çabuk yapmaya çalışma, telâş ve sabırsızlık göstererk çabuk davranma, çabukluk, tezlik, şitap"

ʿa. (053b/3), (074a/8), (078b/5), (087a/12), (088b/17), (094a/4), (097a/9)

acı- "başkasının durumundan üzüntü duymak, hâline kederlenmek"

a.-maz (103a/17)

ʿ**āciz** < Ar. *ʿāciz* "güçsüz, kudretsiz, zayıf kimse"

ʿā. (061a/1), (075a/10)

ʿ**acz** < Ar. *ʿacz* "gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik"

ʿa. (079a/6)

aç "yemek yeme isteği ve ihtiyâcı duyan"

a. (064b/19)

aç- "kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak"

a.-dı (092a/18)

a.-dılar (076a/13)

a.-up (067b/13)

açlıḳ "aç olma, acıkma durumu"

a. (103b/11)

a.+dan (059b/3), (100b/8)

ad "ad,isim"

a. (087b/3), (088a/13)

a.+ı (087b/4)

a.+ına (055b/16), (056b/3), (059b/13), (060b/12), (070b/19), (079b/11), (079b/12), (082b/8), (089a/8), (089a/8), (092b/12)

a.+ını (065b/1)

a.+ıyla (060b/12), (061a/17), (089b/19), (092b/4)

adam "kişi, kimse, şahıs"

a. (055a/1), (057b/8), (059b/1), (064a/11), (074a/18), (074b/16), (086a/3), (088b/4), (088b/5), (088b/7), (089a/9), (093b/16), (096a/13), (103a/9), (104a/5)

a.+a (064a/18), (065b/15), (066b/12)

a.+dur (104b/6)

a.+ı (064a/1), (070a/2), (103b/12)

a.+ıŋ (096b/5)

a.+lar (054b/16), (070b/19), (070b/19), (095a/1)

a.+larına (095a/1)

a.+larından (075a/14)

a.+larum (083b/13)

a.+laruŋ (104b/10)

ʿ**adāvet** < Ar. *ʿadāvet* "dümanlık, hasımlık, husûmet"

ʿa. (061b/13), (061b/13), (061b/18), (061b/19), (061b/19), (072b/12), (072b/13), (072b/15), (079b/2), (079b/4), (079b/6), (081b/11), (081b/12), (102b/14), (102b/15)

ʿa.+den (081b/12), (081b/12)

ʿa.+e (072b/18), (079b/3)

ʿa.+i (061b/16), (070b/4), (081a/5)

ʿa.+leri (068b/18), (081a/6)

ʿadāvet-i cevher 'cevherin düşmanı' (061b/13)

ʿ**ādet** < Ar. *ʿādet* "alışkanlık, huy, tabiat"

ʿā.+üm (100a/12)

ʿā.+ümüz (085a/12)

ʿā.+ümüzdür (058b/16)

ʿā.+üŋ (064a/2)

ʿ**ādil** < Ar. *ʿādil* "haktan, adâletten ayrılmayan, adâletli"

ʿā. (101a/12)

ʿ**adl** < Ar. *ʿadl* "adâlet, hakkaniyet, doğruluk, tarafsızlık"

ʿa. (101a/13)

ʿa.+e (057b/14)

ʿa.+i (057b/12)

ʿ**adüvv** < Ar. *ʿadüvv* “düşman”

ʿa. (068b/11), (074b/10), (074b/11), (078b/8)

ʿa.+isine (082a/12)

ʿa.+nüŋ (069b/4)

āfrīdūn “özel isim”

ā. (079b/11)

ʿ**afv** < Ar. *ʿafv* “suç, kusur ve hatâyı cezâlandırmama, bağışlama”

ʿa. (101a/9)

aġ “iplik, sicim veya tel gibi malzemeden kafes şeklinde örülmüş, göz seyrek örgü”

a. (059b/17), (060a/16), (060a/7)

a.+a (060a/9)

a.+ı (060a/13), (060a/15), (060a/8), (060b/17), (060b/5), (061a/13)

a.+ını (060a/4), (079b/14), (081b/1)

a.+uŋ (061a/2)

aġac “kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki” → **aġaç**

a. (063a/8), (073b/5), (079b/10), (097a/14), (100b/3)

a.+a (071b/14), (081a/19), (085a/19), (097a/15)

a.+dan (060a/1)

a.+ı (068b/14)

a.+ıŋ (073b/1)

a.+ına (082b/12)

a.+uŋ (059b/15), (079b/10)

aġaclı “ağacı bulunan, ağacı olan yer”

a. (059b/14), (060b/3), (060b/6), (097a/12)

aġaç “kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki “→ **aġac**

a. (067a/5)

a.+ları (084a/11)

āgāh < Far. *āgāh* “haberi olan, haberdar”

ā. (061b/16)

aġır “tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan”

a. (099b/9)

aġır- “ağrılı olmak, insana ıztırap ve acı vermek”

a.-dı (065b/9)

aġırluġ “tartıda ağır olma durumu, sıklet”

a.+uŋ (105a/4)

aġız “hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk”

a.+ına (063a/4), (077a/10)

aġla- “acı, keder, pişmanlık ve bâzan da sevinçten göz yaşı dökmek”

a.-dı (053b/8), (056b/16), (075b/16), (097a/6)

a.-maġa (073b/6), (088b/14)

a.-rsın (088b/15)

a.-yasın (056b/2)

a.-yup (089b/18)

aġrı “vücûdun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ıztırap, sızı, veca”

a.+dur (103b/7)

a.+sı (065b/10)

a.+sına (054a/5)

ağrı- “ağrılı olmak, insana ıztırap ve acı vermek”

a.-yup (091a/7)

ʿ**ahd** < Ar. *ʿahd* “yemin, ant, söz” → **aḫt**

ʿa.+e (081a/7)

ʿa.+ına (090a/2)

ʿa.+ine (089b/5)

ʿa.+üme (080b/5)

āḫir < Ar. *āḫir* “son”

ā. (077b/17), (101a/10)

ā.+ine (072a/15)

āḫiret < Ar. *āḫiret* “ölümden sonragidilecek olan âlem, öbür dünya”

ā. (057b/11), (065a/14), (084b/16), (098a/3)

ā.+de (054a/3), (054a/8), (058a/11), (058a/14), (058a/3), (059a/14), (066b/12), (072b/1), (072b/4), (098a/4), (099a/11)

ā.+i (065a/17)

ā.+ini (058a/6)

ā.+üŋe (058a/4)

dār-ı āḫiret ‘öteki dünya’ (099a/11)

ecvāl-i āḫiret ‘ahiret seyri’ (057b/11)

aḫmaḳ < Ar. *aḫmaḳ* “aklı kıt, anlayışsız, kalın kafalı (kimse) , beyinsiz, bön, budala”

a. (102a/15)

a.+lar (079/9)

aḫşam “güneşin batma zamânı, günün sonu”

a. (065b/6), (103b/1)

aḫt < Ar. *ʿahd* “yemin, ant, söz” → ʿ**ahd**

a. (085a/5)

aḥvāl < Ar. *aḥvāl* “hâller”

a. (079b/4), (081b/16), (099b/12)

a.+de (081a/12)

a.+e (078b/4)

a.+i (063a/11), (093a/16), (093b/2), (096a/15)

a.+in (057b/2), (063a/12), (099b/10), (100a/1)

a.+ini (098a/4)

a.+üŋi (057b/10)

aḥvāl-i rūḥ ‘ruhun hâlleri’ (099b/12)

aḥvāl-i rūzigār ‘devrin, zamanın hâlleri’ (079b/4)

aḳ “kar, süt vb.nin renginde olan; beyaz olan”

a. (092b/8), (094b/10), (094b/13), (095a/10)

aḳ- “bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek”

a.-a (065a/10)

a.-dı (065b/12)

aḳçe “Selçuklular ve Osmanlılar’da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke”

a.+ye (066b/6)

ʿ**āḳıbet** < Ar. *ʿāḳıbet* “son, nihâyet, encam”

ʿā. (053b/15), (053b/19), (054a/3), (102b/10)

ʿā.+i (059b/7), (064a/5), (064a/5), (078b/15), (087a/11)

ʿ**aḳılsız** < Ar. *ʿaḳl* + T. *+sız* “aklı, gerçeği görüp ona göre davranmayan, anlayışı kıt”

ʿa. (062a/17)

ʿ**aḳılsızluḳ** < Ar. *ʿaḳl* + T. *+sız +luḳ* “akılsız olma durumu, beyinsizlik, ahmaklık, budalalık, aptallık”

ʿa.+ı (073b/15)

ʿ**āḳil** < Ar. *ʿāḳil* “akıllı”

ʿā. (059b/10), (061b/2), (065b/18), (066b/11), (066b/11), (066b/3), (067b/4), (069b/18), (070a/3), (072b/4), (072b/7), (077a/18), (078b/8), (079/9), (079b/5), (080a/4), (081b/16), (084b/8), (087a/6), (087b/9), (090b/3), (091a/10), (091b/15), (091b/18), (092a/4), (095a/5), (096b/3), (097a/8), (099b/15), (100b/13), (104a/10)

ʿā.+dür (053b/2)

ʿā.+lere (070a/13)

ʿā.+leriŋ (070a/14)

ʿ**āḳile** < Ar. *ʿāḳile* “âkıl kelimesinin kadını ifade eden ve kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli”

ʿā. (087a/17), (096a/1), (102a/19)

ʿ**āḳillıḳ** < Ar. *ʿāḳil* + T. *+lıḳ* “akıllı olma durumu”

ʿā. (082a/12)

ʿ**aḳl** < Ar. *ʿaḳl* “düşünme, anlama ve kavrama gücü, us”

ʿa. (068a/12), (074b/9), (080a/5), (090b/4), (095a/3), (097b/15), (097b/17)

ʿa.+a (090a/8)

ʿa.+dur (061b/7), (091b/14)

ʿa.+ı (065a/13), (065a/18), (070b/13), (077a/18), (080a/5), (080a/5), (086a/16), (088b/11), (096a/1), (099b/14), (103b/9), (104a/11), (104a/8), (104b/7)

ʿa.+ıdur (066b/11)

ʿa.+ıla (071a/6)

ʿa.+ınuŋ (063a/13)

ʿa.+um (065b/13), (080a/3)

ʿa.+uma (085a/6)

ʿa.+umı (080a/3)

ʿa.+uŋa (053b/10)

ehl-i ʿaḳl ‘akıl sahibi’ (074b/9), (80a/5)

kemāl-i ʿaḳl ‘aklın mükemmelliği’ (071a/6)

ṣāḥib-i ʿaḳl ‘akıl sahibi’ (090b/4), (095a/3)

ʿ**aks** < Ar. ʿ*aks* “yansıma”

ʿa.+ini (071b/3)

aḳṣa- “bir ayağın kısa veya sakat olması sebebiyle hafifçe topallamak”

a.-raḳ (068a/14)

al- “tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak”

a. (071b/4), (074b/6), (085b/2), (095a/18), (095a/19)

a.-a (057b/1), (095a/18), (098b/11), (098b/17), (099b/2), (104a/19)

a.-abilürin (076b/15)

a.-am (065b/7)

a.-amaya (075a/4)

a.-amazın (093b/3)

a.-asın (093a/18)

a.-aydım (076a/14)

a.-ayım (089b/14)

a.-ayın (085b/14), (088a/11), (088a/11), (088a/4), (088a/6)

a.-dı (056a/4), (057a/19), (057b/9), (058b/7), (060b/12), (064b/1), (064b/11), (064b/14), (064b/5), (065b/6), (080b/17), (093b/11), (095a/10), (096a/16)

a.-dılar (073a/16), (073a/5)

a.-dum (083a/1)

a.-ı (081a/14), (081a/17)

a.-ıḳoyup (056b/12)

a.-maġ (075a/5)

a.-maḳ (073a/9), (088a/7), (092a/19)

a.-maŋ (074a/3)

a.-mayup (095b/11)

a.-mış (073a/7), (074b/14)

a.-sam (074b/18)

a.-sun (054b/9), (095a/16)

a.-up (054b/13), (055a/6), (058b/16), (074b/14), (077a/11), (082b/10), (082b/14), (083b/4), (085a/8)

a.-ur (063a/4), (064a/9), (076b/2), (076b/4), (076b/5), (097a/15)

a.-ursa (075a/4)

a.-ursaŋ (074b/6)

a.-ursın (063b/9)

aʿlā < Ar. *aʿlā* “daha yüksek, en yüksek, pek yüce”

a. (094b/5), (094b/7)

ʿ**alaf** “hayvanların yiyeceği saman, ot vb.”

ʿa.+ımı (085b/19)

ʿ**alāḳa** < Ar. *ʿalāḳa* “iki şey arasındaki bağ, ilgi, râbıta, münâsebet”

ʿa. (099a/17)

ʿ**alāmet** < Ar. *ʿalāmet* “işâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz”

ʿa. (055a/17)

ʿa.+i (062b/10)

ʿa.+ler (055a/19), (055b/10), (056a/7)

ʿa.+lerden (055b/12)

ʿa.+leri (055a/16)

alçaḳ “kötü ve ahlâksızca davranışlarda bulunan (kimse); hâin, bayağı, aşağılık, soysuz, denî”

a. (069b/9), (077a/19)

alda- “aldatmak, kandırmak”

a.-r (075a/9)

aldan- “bir yalana, bir hîleye, güvene lâyık olmayan birine kanmak, kapılmak; oyuna gelmek”

a.-a (068b/12)

a.-an (069b/16)

a.-ma (057b/6)

a.-mamak (091a/9)

a.-mamaḳ (068b/11)

a.-mış (069b/15)

ālāy “bir merâsimde bir gösteride yer alan kalabalık, kortej”

ā. (060a/7), (070b/7), (082b/7)

ʿ**ālem** < Ar. *ʿālem* “yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat”

ʿā. (057a/1), (096a/10), (098a/2)

ʿā.+de (065a/12)

ʿā.+e (089b/11)

ʿā.+i (097b/18)

ʿā.+lerüŋ (103b/9)

ḫalḳ-ı ʿālem ‘bütün insanlar’ (089b/11), (096a/10)

nūr-ı ʿālem ‘alemin nuru’ (098a/2)

ālet < Ar.*ālet* “bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, mekine, aygıt”

ā.+i (099b/17)

ʿ**aleyh** < Ar. *ʿaleyh* “üzere, üzerine, onun üzerine”

ʿa. (053b/4), (057b/10)

muʿtemedüʿn-ʿaleyh ‘güvenilir kimse’ (053b/4), (057b/10)

alış- “bağlanmak, ısınmak, ünsiyet peydâ etmek”

a.-dılar (076a/13), (089a/14)

alışdur- “benimsemesini sağlamak, yadırgamaz duruma getirmek”

a.-alar (062b/3)

alışvėriş “satın alma, çarşıdan pazardan ihtiyaçlarını temin etme işi”

a. (068a/10), (084b/2)

ʿ**ālim** < Ar. *ʿālim* “ilim sâhibi olan, bilici, bilen”

ʿā. (053b/17), (091b/18), (093a/14), (098a/2), (098a/3), (098b/4), (104a/19), (104b/12)

ʿā.+dür (102b/19), (104a/18)

Allāh < Ar. *Allāh* “her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ”

a. (057a/3), (058a/13), (068a/5), (097b/3)

a.+a (090a/13)

a.+uŋ (099b/13)

a.+dan (103a/7)

ehl-i Allāh ‘Allah ehli’ (103a/7)

alt “bir şeyin yere bakan yüzü”

a.+ına (065b/6), (075b/3)

a.+ında (055b/7), (070a/19), (079b/11), (091a/7)

a.+ından (075b/17), (075b/8), (080b/6)

a.+uŋa (086b/8)

altı “altı sayısı”

a. (056b/10), (064a/18), (092a/11), (097a/18), (102a/8), (103a/9), (104a/16)

altun “kıymetli element, zer”

a. (064b/12), (064b/14), (064b/15), (064b/16), (066b/2), (084b/1), (094a/19), (094b/12), (095b/7)

a.+a (088a/3)

a.+dan (062a/7)

a.+ları (064b/13), (065b/5)

a.+uŋ (065b/7)

amān < Ar. *emān* “emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet”

a. (070a/3)

ʿ**amel** < Ar. *ʿamel* “bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil”

ʿa. (066a/15), (070a/10), (072b/3), (073a/4), (081b/17), (091a/12), (091a/18)

ʿa.+e (066a/17)

ʿa.+i (055a/13)

ʿa.+idür (066b/12)

ʿa.+üŋ (057b/17)

ʿamel-i ṣāliḥ ‘iyi, faydalı iş’ (072b/3)

ammā < Ar. *ammā* “zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin”

a. (054a/2), (054b/2), (055a/18), (056a/11), (057b/17), (058a/5), (058b/15), (058b/3), (060b/3), (061a/11), (061b/7), (062a/11), (062a/4), (062a/8), (062a/9), (062b/9), (063b/12), (066a/9), (066b/1), (070a/17), (070b/1), (070b/2), (072a/18), (072b/19), (075b/13), (077b/5), (081a/10), (081a/11), (081a/13), (081a/9), (083b/8), (083b/9), (084a/3), (084a/9), (084b/12), (084b/3), (085a/4), (086a/19), (087a/6), (088b/18), (091a/19), (091b/15), (091b/17), (094b/1), (094b/11), (094b/13), (094b/3), (094b/6), (094b/7), (094b/9), (095a/12), (096b/15), (096b/2), (099b/2), (100a/5), (100a/8), (101a/5)

aŋ- “hatırlamak, akla getirmek, yâd etmek, tahattur etmek”

a.-aram (058a/14)

a.-mayasın (081a/5)

a.-mazsa (096a/11)

aŋa “ona” → **oŋa**

a. (055b/10), (056b/4), (059b/14), (060b/5), (061b/13), (063b/3), (064b/9), (065a/9), (068a/8), (068b/11), (069b/12), (070a/10), (072a/8), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (077b/7), (078b/19), (079b/14), (080b/4), (082a/11), (083a/17), (084a/7), (087b/15), (087b/3), (087b/9), (089b/8), (090a/6), (091a/15), (091b/18), (092a/17), (092b/1), (093a/10), (094a/1), (095a/12), (099b/1), (100b/13), (101a/11)

ana “insanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, vâlide”

a.+dur (103a/4)

a.+larınuŋ (081b/14)

a.+sı (053b/5), (054a/7), (057a/12), (057b/4), (059a/18), (059b/2)

a.+sın (057b/3)

a.+sına (053b/1), (091b/3)

a.+sınuŋ (084a/8)

ancaḳ “yalnız, sâdece”

a. (067a/9), (068b/7), (083a/16), (083a/18)

and “Allah’ı veya mukaddes bir varlığı şâhit tutarak verlen söz, yemin, kasem”

a. (081a/6)

anda “orada”

a. (062b/18), (062b/19), (063b/17), (067a/15), (068b/16), (071a/2), (071a/2), (071b/13), (071b/17), (075a/18), (077a/11), (077b/11), (082b/12), (083a/3), (085a/10), (085b/12), (085b/13), (086a/6), (091a/6), (091b/4), (094b/14)

andan “ondan”

a. (054a/19), (055b/15), (058b/10), (058b/8), (060a/14), (060a/5), (061a/2), (065a/15), (065b/4), (067a/5), (068a/7), (070a/3), (074b/6), (075b/19), (075b/6), (077a/15), (080b/16), (081b/2), (084a/6), (084b/10), (088a/5), (088b/1), (089b/13), (090a/18), (090b/13), (090b/6), (091b/4), (092a/19), (092b/14), (093a/6), (093b/2)

aŋdur- “hatırlatmak, hatıra getirmek”

a.-dı (068a/6)

anı “onu”

a. (053b/1), (054a/15), (055a/1), (055a/18), (057a/6), (059a/1), (059b/6), (064a/19), (066a/2), (067a/1), (068a/9), (070b/14), (074a/10), (076b/15), (078a/4), (081a/14), (082a/18), (082b/1), (082b/3), (082b/4), (083a/3), (085b/14), (085b/3), (087a/11), (087b/11), (089a/1), (090a/16), (090b/3), (091b/13), (093b/2), (095a/16), (095a/18), (098a/16), (098b/14), (098b/16), (099b/17), (099b/19), (100b/4)

anıŋ “onun”

a. (070a/7), (071a/14), (071b/12), (073a/2), (075b/14), (076b/8)

anıŋçün “onun için”

a. (073a/17), (075b/12), (076a/3)

aŋıl- “hatırlanmak, yâdedilmek”

a.-urlar (069a/5)

anıŋla “onunla”

a. (076a/18), (078a/11), (078a/12), (078b/3), (083a/15)

aŋla- “bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak, akıl erdirmek”

a. (058a/7)

a.-dı (055a/8)

a.-dım (072a/18)

a.-dugum (084a/10)

a.-dum (062a/4), (066a/13), (080a/16), (085b/3), (091b/9)

a.-ma (090a/4)

a.-maḳ (078b/5)

a.-rın (076a/11), (082a/9), (093b/3)

a.-rum (068a/13)

a.-yup (080b/15)

aŋlan- “anlaşılmak”

a.-maz (057b/14)

a.-ur (057b/14)

aŋlar “onlar” → **anlar**

a. (080a/10)

anlar “onlar” → **aŋlar**

a. (058b/10), (058b/18), (059a/5), (061a/8), (067a/1), (072a/15), (073b/12), (073b/18), (075b/13), (092b/19), (093b/2), (094a/2), (097b/10), (098b/2), (100a/14), (102a/18), (103a/18), (104a/16)

a.+la (103b/14)

a.+uŋ (069b/1), (094a/3), (097b/5)

anlara “onlara”

a. (070a/18), (075b/13), (076b/14), (084a/19), (093b/1), (100b/12), (101b/11), (102a/6), (102b/7)

anlardan “onlardan”

a. (073b/12), (078b/10)

anları “onları”

a. (061a/11), (067a/1), (093b/1), (097a/18), (099b/2)

anlarıŋ “onların”

a. (061a/11), (061a/9), (073a/18)

anlarla “onlarla”

a. (069a/5), (070a/17), (101b/16)

aŋlaruŋ “onların”

a. (061a/7)

anuŋ “onun”

a. (053b/2), (054b/10), (056b/18), (059b/7), (066b/8), (068b/12), (068b/13), (079/9), (079b/1), (081a/4), (082b/2), (083b/1), (086b/8), (087a/13), (087a/15), (087b/12), (089a/7), (092b/6), (092b/8), (093a/16), (094a/3), (094b/13), (100b/17), (104a/2)

a.+da (094b/5)

a.+la (057b/10), (062b/19), (081b/17), (081b/7), (084b/3), (085a/13), (085b/5), (096b/11)

anuŋçün “onun için”

a. (055a/12), (057a/16), (059a/3), (059a/12), (062a/16), (064a/16), (082b/19), (087a/2), (088a/17), (100b/9), (102a/11)

aplād “özel isim”

a. (092a/1)

ʿ**ār** < Ar. *ʿār* “utanma, utanç, hayâ, hicab”

ʿā. (096b/1)

ara “iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe”

a.+da (087a/9)

a.+larına (070b/9)

a.+sında (067b/8)

ara- “bir şeyi bulmaya çalışmak, taharrî etmek”

a.-dı (089b/19)

a.-mağa (070b/18)

a.-mak (081b/3)

ʿ**araba** “tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı”

ʿa. (061b/6)

aralıḳ “birbirine bitişmeyen iki şey arasında kalan mesâfe, iki şey arasındaki açıklık”

a.+da (074b/15)

arıḳ “zayıf, güçsüz, çelimsiz, lâğar”

a.+da (085b/18)

arıḳla- “zayıflamak”

a.-duŋ (083a/10)

a.-dur (103b/8)

a.-r (083a/7)

arḳa “ön, sağ ve solun dışında dördüncü yön, görünmeyen taraf”

a.+m (065b/12)

a.+ma (084a/13)

a.+sı (087b/18)

a.+sına (084a/15)

a.+sında (077b/7), (094b/9), (097a/11)

a.+sından (097a/12)

arḳalat- “sırtına aldırmak, yükletmek”

a.-up (096b/5)

arpa “buğdaygillerden, tâneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi”

a. (088a/9), (096b/10)

arslan “Afrika ve Batı Asya’da yaşayan, dört ayaklı, yırtıcı, çok kuvvetli, kedi cinsinden memeli hayvan”

a. (054a/9), (056b/4), (056b/7), (057a/12), (057a/13), (057a/19), (057b/3), (059b/2), (061b/17), (066a/19), (066b/5), (085b/15), (085b/5), (085b/7), (085b/9), (086a/10), (086a/15), (086b/11), (086b/14), (086b/15), (086b/16), (086b/17)

a.+a (054a/7), (056b/7), (057a/11), (059a/18), (059b/2), (086a/10), (086a/12)

a.+dan (086a/9)

a.+ı (061b/16)

a.+ıŋ (085b/6)

a.+uŋ (053b/5), (054a/7), (057a/18), (057a/19), (057b/2), (057b/4), (059a/18), (059b/1), (059b/4), (061b/16), (086a/11), (086a/16)

art “arka taraf, geri”

a.+ı (068a/2), (074b/17), (077b/18), (079b/17)

a.+ımız (060b/2)

a.+ımızdan (060b/3)

a.+ın (099a/13), (099a/14)

a.+ına (055b/4), (060a/18), (060a/19), (060b/1), (060b/8), (063a/10), (068a/15), (072a/9), (074b/15), (077b/17), (079b/17), (081b/14)

a.+ını (097b/17)

a.+larına (060a/16), (068b/2)

a.+umda (080a/17)

a.+uŋca (068a/17)

a.+uŋdan (094b/1)

art- “sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak, tezâyüt etmek”

a.-maz (064a/2)

a.-up (063b/2)

a.-ucaḳ (088a/13)

artuḳ (ġ) “harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey”

a. (062a/10), (064b/15), (071a/5), (074b/1), (078a/17), (081b/15), (091b/6), (097b/13), (097b/9)

a.+ın (086b/17)

a.+ından (085b/6)

ʿ**arż** < Ar. *ʿarż* “sunma, takdim etme, bildirme”

ʿa. (054a/11), (058a/17), (073b/19)

ʿarż-ı ḥāl ‘hâlini bildirme’ (058a/17)

ārzū < Far. *ārzū* “insanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek”

a. (099a/6), (099a/7)

aṣ- “bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak, tâlik etmek”

a.-a (063a/19)

aṣıl < Ar. *aṣl* “gerçek, hâkikat” → **aṣl**

a. (062b/11), (099b/14), (102b/8)

ʿ**āṣī** < Ar. *ʿāṣī* “baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş”

ʿā. (091b/3)

aṣilzāde < Ar. “asil bir âileye mensup olan, soylu kimse”

a. (102b/1)

ʿ**asker** < Ar. *ʿasker* “ordu”

ʿa. (054a/10)

ʿa.+i (054a/12)

aṣl < Ar. *aṣl* “gerçek, hâkikat” → **aṣıl**

a. (053b/5), (054a/1), (054b/4), (055b/5), (061b/14), (083b/12), (083b/18), (093a/5), (093a/8), (095b/17), (101a/10)

a.+ı (084b/11)

a.+ın (088b/13), (088b/16), (096b/7)

a.+ına (053b/1), (075a/16)

a.+ını (055a/8), (058b/19), (088b/11)

aṣlā < Ar. *aṣlā* “hiçbir zaman, kesinlikle”

a. (058a/18), (059a/17), (070b/14), (084b/14), (097a/1), (097b/10), (097b/14), (097b/7), (100b/11), (100b/19), (101a/9), (101b/5), (102b/15), (102b/4), (105a/4)

aşaġa “aşağı” → **aşağı**

a. (055b/4), (058b/12), (094a/7)

aşağı “aşağı” → **aşaġa**

a. (094a/8), (097a/13), (097a/15), (097a/16), (100b/6), (104b/19)

a.+da (085a/19)

ʿ**āşıḳ** < Ar. *ʿāşıḳ* “bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun”

ʿā. (074a/19), (075a/14)

ʿā.+dur (103a/16)

āşikāre < Far. *āşkār – āşkāre* açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vâzıh, bâriz

ā. (070a/16), (070a/17), (081b/12)

ʿ**aşḳ** < Ar. *ʿışk* “bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet”

ʿa.+ıdur (066b/10)

at “at, binek hayvanı”

a. (084a/3), (094a/6), (095a/11)

a.+a (089b/19)

a.+dan (094a/7), (094b/10)

a.+ı (092b/10), (092b/10), (094b/2), (098b/8)

a.+laruŋ (094b/2)

a.+uŋ (095a/10)

at- “bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğu fırlatmak”

a.-a (073b/1)

a.-ar (062b/13), (064a/6), (064a/9), (082b/15), (082b/16)

a.-ma (093b/18)

ata “baba, cet, büyük baba veya aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse”

a.+dan (075b/14)

āteş < Far. *āteş* odun, kömür vb.maddelerin tutuşup yanması ile beliren ısı ve ışık

ā. (077a/11), (077a/12), (082a/3), (084b/1), (094b/11)

ā.+den (077a/11)

ā.+i (082a/3)

ā.+üŋ (062a/2)

atıl- “bir şey bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılmak”

a.-an (086b/5)

a.-dı (064a/15)

a.-up (072b/7)

a.-ur (059a/10), (074b/4), (088b/9)

atla- “yüksek bir yerden, bir taşıttan inmek”

a.-dı (086a/11), (086b/10), (086b/12)

a.-duġı (086b/6)

av “karada ve havada yabânî hayvanları, denizde balıkları tutma veya vurma işi, şikâr”

a.+da (090b/9)

ʿ**avārıż** < Ar. *avāriż* “ârızalar, engeller”

ʿa. (061b/15)

āvāz < Far. *āvāz – āvāze* “ses, sedâ”

ā. (075b/9)

ā.+ın (063a/9)

ā.+ları (058b/14)

avcı “avlanmayı kendine meslek edinen veya spor amacı ile avlanan kimse”

a. (059b/17), (060a/1), (060a/16), (060a/4), (060a/9), (060b/1), (060b/2), (060b/7), (062b/4), (064a/10), (064a/6), (067a/13), (067b/10), (067b/15), (067b/16), (067b/7), (068b/2), (068b/3), (079b/14), (081a/16), (081a/18), (081a/19), (081b/1)

a.+dan (082a/14)

a.+lar (059b/15), (067a/12), (079b/13)

a.+nıŋ (060b/6)

a.+nuŋ (061a/10), (064a/9), (068a/15)

ʿ**avrat** < Ar. *ʿavrat* “kadın; zevce, karı”

ʿa. (055b/19), (056a/4), (058a/18), (058a/19), (058b/19), (058b/7), (059a/11), (059a/6), (059a/8), (059a/9), (064a/17), (064a/19), (064a/5), (064b/4), (064b/6), (066b/9), (074a/18), (074b/1), (074b/3), (074b/5), (075a/13), (075a/13), (075a/19), (075b/11), (075b/11), (075b/3), (075b/4), (075b/8), (084a/18), (084b/18), (084b/3), (087a/19), (087b/4), (088a/11), (088b/1), (088b/2), (088b/3), (089a/11), (089a/13), (093b/8), (095b/16), (096a/2), (098b/11), (098b/17), (098b/17), (100a/17), (102a/10), (102a/10), (102a/18), (102a/8)

ʿa.+a (075b/14)

ʿa.+da (076b/5)

ʿa.+dur (098a/18), (098b/3), (100b/18), (102a/11), (102a/12), (102a/14), (102a/15), (102a/19), (102b/1), (102b/2), (102b/3), (102b/3)

ʿa.+ı (055b/19), (056a/3), (058b/5), (063b/14), (064a/1), (074a/19), (076a/1), (083a/10), (083a/9), (087a/18), (087b/14), (088b/15), (092a/1)

ʿa.+ın (055b/18), (058b/19)

ʿa.+ıŋ (058a/18), (075a/15), (092b/6)

ʿa.+ına (055b/14), (058b/7), (063b/18), (075a/17), (075b/1), (075b/17), (076a/1), (076b/4), (087b/1), (096a/13)

ʿa.+ınıŋ (075b/16), (075b/18), (075b/19)

ʿa.+ınuŋ (083a/11), (089a/11)

ʿa.+lar (083a/14), (093b/14)

ʿa.+lara (095a/13)

ʿa.+larında (096a/1)

ʿa.+larından (098a/13)

ʿa.+larınuŋ (089a/12)

ʿa.+laruma (095a/14)

ʿa.+uma (083a/7), (084b/13)

ʿa.+umdan (083a/18)

ʿa.+uŋ (056a/3), (083b/1), (088a/19), (091b/2)

ʿa.+uŋa (084b/14)

ʿa.+uŋla (058b/15)

avuc "elin iç kısmı"

a.+ı (097a/15)

ay "güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyâmızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah"

a. (058b/3), (058b/8), (060b/19), (071a/12), (071a/13), (071b/6)

a.+a (071b/4)

a.+ıŋ (071b/3), (071b/5)

ayaḳ (ġ) "vücûdun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem"

a. (069a/15), (085a/19)

a.+ı (067b/1), (068a/2), (072a/11), (077b/19), (091a/6), (100b/3), (100b/4), (100b/5), (102b/3)

a.+ıdur (075b/9)

a.+ında (076b/1)

a.+ından (076b/2)

a.+ıyla (100b/6)

a.+ları (075b/8)

a.+umı (067b/7)

a.+uŋda (094b/4)

aʿyān < Ar. *aʿyān* "bir şehrin ileri gelenleri, eşraf"

a. (093b/10)

ayarla- "bir şeyi kendi cinsi için belirlenmiş ve doğru kabul edilmiş olan ölçüye, ayara uydurmak, ayar etmek"

a.-dılar (094a/6)

ʿ**ayb** < Ar. *ʿayb* "utanılacak hâl ve davranış"

ʿa.+ından (072b/8)

ʿa.+ını (055b/15)

ʿa.+larumı (065a/6)

ʿa.+uŋı (055b/15), (056a/14)

ʿ**aybla-** < Ar. *ʿayb* + T. *la-* "bir kimseyi kusurlu bularak kınamak, tâyip etmek"

ʿa.-mazduŋ (056a/6)

ayır- "birbirinden uzaklaştırmak, fasletmek"

a.-an (068a/4)

a.-dı (064b/1)

a.-maḳ (067b/14), (067b/14)

a.-ur (060b/5)

ayrı "farklı ve değişik, başka"

a. (088b/18)

ayrıl- “uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek”

a.-madılar (074b/19)

a.-maḳ (091a/2)

a.-maz (060b/3)

a.-mazın (062a/13)

ayru “farklı ve değişik, başka”

a. (056b/17), (067b/11)

ʿ**ayyār** < Ar. *ʿayyār* “hîlekâr, hîleci, düzenbaz”

ʿa. (073a/16)

az “miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan”

a. (066b/11), (085b/19), (087a/6), (089a/17), (098b/9), (104b/5)

a.+dur (097b/5), (099b/14)

ʿ**aẕāb** < Ar. *ʿaẕāb* “büyük sıkıntı, eziyet, ezinç”

ʿa. (054a/3), (055a/13), (058a/3), (097a/10), (097a/8), (104b/3), (104b/5)

ʿa.+a (058a/7)

ʿa.+ı (058a/14)

ʿa.+ında (054a/8)

ʿa.+ındaki (097a/10)

ʿa.+ını (058a/11)

azacuḳ “pek az, biraz, az miktarda olan”

a. (058a/6)

ʿ**ażb** < Ar. *ʿaẕb* “tatlı, hoş”

ʿa.+ı (100b/1)

azġun “zaptedilmesi mümkün olmayan, sert, dik başlı”

a. (101a/2)

azıḳ “yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek, kumanya, nevâle”

a. (075a/18), (075a/19)

ʿ**aẓīm** < Ar. *ʿaẓīm* “(maddî bakımdan) büyük; (mânevî bakımdan) büyük, ulu, haşmetli”

ʿa. (078b/16), (094a/11), (096a/8)

ʿa.+dür (079a/12)

emr-i ʿaẓīm ‘büyük emir, iş’ (079a/12)

ʿ**azīmet** < Ar. *ʿazīmet* “gitme, gidiş, yola çıkma”

ʿa. (100a/11)

ʿ**azīz** < Ar. *ʿazīz* “yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez”

ʿa. (091b/11)

B

bāb < Ar. *bāb* “bir kitabın bölümlerinden her biri”

b. (053b/2), (053b/2), (068b/8), (079a/14), (082a/17), (087a/10), (088b/18)

b.+da (068a/13)

b.+ı (087a/9)

b.+uŋ (059b/5)

baba “bir çocuğun dünyâya gelmesine sebep olan erkek, çocuk sâhibi adam, peder”

b.+sı (088b/1)

baʿdehū < Ar. *baʿde* ve *-hū* “ondan sonra, daha sonra”

b. (073a/10), (073a/11), (073b/3), (092a/15), (094a/7)

baġ “bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine bağlamaya yarayan ip, sicim, tel gibi şeyler, bent”

b.+ını (067b/15), (068b/4), (080b/19)

b.+ları (068b/6)

b.+umı (080b/19)

b.+uŋı (080b/16), (081a/14)

bāġçevān < Far. *bāġçe-bān* “mesleği bahçeye bakmak, çiçek, meyve veya sebze yetiştirmek olan kimse, bağban”

b. (062b/12)

baġışla- “vermek, ihsan etmek, bahşetmek”

b.-rlar (089b/10)

baġla- “ip, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyâhut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek”

b.-duġı (067b/17)

b.-mış (073a/15)

baġlan- “ip, bağ gibi vâsıta ile bir şeye, bir yere tutturulmuş olmak, bağlı bulunmak”

b.-mış (067b/1)

baġlı “ip veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan”

b. (053b/8), (067b/18)

bahādur < Far. *bahādur* “usta savaşçı, cengâver, yiğit, kahraman, cesur”

b. (068a/9), (091b/17), (104a/6)

b.+ın (099b/9)

b.+lardur (073b/18)

bahālu < Far. *behā* + T. *+lu* “fiyatı yüksek olan”

b. (087b/17), (088a/2)

bahāne < Far. *behāne* “bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekle ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret”

b. (074a/15)

cüzʾ-i bahāne ‘birtakım bahane’ (074a/15)

bahār < Far. *behār* “kış ile yaz arasında 21 Mart’tan 22 Haziran’a kadar süren mevsim, ilkbahar”

b. (103b/10)

bāḫuṣūṣ < Far. *bā-* ve Ar. *ḫuṣūṣ* “husûsiyle, bilhassa, özellikle”

b. (081a/3)

bāʿiṣ < Ar. *bāʿṣ* “sebep olan şey, sebep”

b. (056a/10), (063a/14), (083b/4), (085a/11), (094a/9)

baḳ- “gözleri bir şey üzerine çevirmek”

b.-a (056a/4)

b.-ar (067b/17), (079b/16)

b.-arlar (058b/12)

b.-dı (057a/19), (060a/19), (067a/7), (079b/17), (079b/17), (088a/1), (095a/17)

b.-dılar (054b/8)

b.-maġa (099a/16)

b.-maŋ (075a/10)

b.-ası (098a/12)

b.-maz (065a/6)

b.-sa (055b/4)

b.-up (056a/5)

bāḳī < Ar. *beḳā* “ebedî, ölümsüz, kalımlı”

b. (063a/19)

b.+si (066a/11)

b.+sin (087b/16)

bal “bal arılarının mahsulü olan tatlı madde”

b. (055a/9), (087b/13), (087b/15), (088a/16), (088a/17)

b.+ı (088a/3)

b.+uŋ (088a/2)

balıḳ (ġ) “su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı”

b. (061a/1), (076b/5)

b.+ı (062b/18)

b.+lar (094a/17)

baŋa “bana”

b. (053b/5), (054a/1), (056a/12), (056a/12), (056a/17), (057a/1), (057a/14), (057a/2), (057a/4), (057a/5), (057b/15), (057b/4), (058a/7), (059a/3), (059a/8), (061a/6), (061a/9), (061b/11), (061b/8), (061b/9), (061b/9), (062a/16), (062b/9), (063b/17), (063b/9), (064b/9), (065a/5), (065a/6), (065b/11), (065b/8), (065b/9), (066b/18), (068a/4), (072b/13), (073a/14), (073a/19), (073b/12), (073b/15), (074a/5), (074a/5), (075a/18), (075b/10), (075b/11), (075b/15), (076b/10), (077a/6), (078a/1), (078a/10), (078b/9), (080a/10), (080a/14), (080a/18), (080a/2), (080b/6), (081a/13), (081a/4), (081b/5), (082a/4), (082a/6), (083a/13), (083b/14), (083b/6), (083b/7), (084a/9), (084b/6), (085a/8), (085b/15), (085b/15), (086a/18), (086b/3), (087a/3), (090a/4), (090b/13), (090b/16), (091a/3), (091b/10), (092a/14), (093a/4), (093b/3), (093b/8), (094a/11), (095a/3), (098b/11), (098b/6), (101a/5), (102b/5), (104a/5), (104b/17), (104b/3), (105a/1), (105a/4), (105a/5)

bār < Far. *bār* “yük, ağırlık veren şey, sıklet; defa, kere”

b. (065a/2), (095b/2)

bārī̄ < Far. *bārī̄* “hiç olmazsa”

b. (076a/10), (105a/7)

barmaḳ (ġ) “elde ve ayakta bulunan uzunca organların her biri”

b.+ını (077b/19)

b. (076a/10), (105a/7)

baş- “ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemîne yâhut herhangi bir yere koymak”

b.-arlar (071a/3)

b.-dı (068b/19)

b.-duḳca (091a/7)

başdur- “çiğnetmek, önlemek”

b.-mayalum (069a/15)

bāşır < Ar. *baṣır* “gören, görücü”

b. (053b/17)

başīret < Ar. *başīret* “kalp gözüyle görme, kalp gözüyle görerek bir şeyin gerçeğini kavrama, anlama, idrak etme”

b. (078b/2)

baş “vücûdun üst kısmında bulunan ve beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan bölüm, kafa; bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis”

b. (055b/4), (061a/7), (070a/18), (077a/17), (078a/13), (082a/12), (091a/19)

b.+ı (055a/14), (055a/18), (055a/19), (055b/16), (056a/16), (056a/18), (056b/8), (057b/9), (058a/16), (059a/15), (060a/6), (065b/6), (065b/8), (075b/19), (087b/19), (088a/16), (089a/12), (091a/2), (093b/5), (097a/13), (102b/2)

b.+ıdur (091b/14)

b.+ım (093a/5)

b.+ın (067a/6), (094a/8)

b.+ıŋı (094b/13)

b.+ıŋıza (074a/3)

b.+ına (054b/10), (054b/11), (056b/6), (058a/15), (058a/15), (060a/10), (065a/19), (067a/17), (068b/13), (068b/13), (071b/12), (071b/12), (077a/16), (080a/8), (082a/1), (087b/12), (087b/12), (087b/13), (088a/16), (088b/11), (089b/5), (089b/7), (095b/13), (095b/7), (097a/1)

b.+ında (094a/9), (094b/12)

b.+ından (056b/18)

b.+ını (056b/1), (102b/9)

b.+ınuŋ (056b/8)

b.+ların (058b/12)

b.+uma (053b/14), (053b/15), (058a/14), (065b/13), (065b/9), (080a/3)

b.+umuŋ (065b/10)

b.+uŋ (094b/11)

b.+uŋuza (069a/2)

başar- “bir işi istenilen şekilde sonuçlandırmak, muvaffak olmak, üstesinden gelmek”

b.-maḳ (083a/19)

başduġuz ? “*baş* sözü ile alakalı olabilir”

b. (055a/7)

başḳa “bilinenden gayri, diğer, sâir”

b. (056a/14), (060a/11), (060a/11)

başla- “bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek”

b. (061a/4)

b.-dı (054b/16), (061a/13), (061a/3), (063a/17), (064a/15), (064b/13), (064b/4), (071b/17), (072a/12), (073b/6), (080b/19), (096b/1)

b.-dılar (060a/11), (065a/5), (065a/6)

b.-r (082b/13), (088b/14)

başlı “başı olan”

b. (060a/10)

başmaḳcı “eskiden ayakkabı yapan veya satanlara verilen isim, ayakkabıcı”

b.+dur (099b/16)

bāṭıl < Ar. *buṭlān* “doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan”

b.+a (072b/2)

baṭmān “yerine veya ölçülen mala göre birimi değişen eski bir ağırlık ölçüsü”

b. (094a/19)

bayḳuş “zararlı ve kemirici hayvanları avlamakla geçinen, başlarında iki tepelik bulunan, yırtıcı gece kuşlarının ortak adı”

b. (068b/17), (070b/12), (071b/8), (072b/10), (072b/11), (072b/15), (072b/8), (073b/10), (073b/8), (076a/14), (077a/18), (079a/8), (079b/18), (080a/1), (080a/17), (080b/15), (080b/17)

b.+a (073b/9)

b.+dur (102b/17)

b.+ı (070b/8), (077a/19)

b.+lar (068b/18), (070a/4), (070b/4), (073b/13), (073b/15), (073b/4), (073b/7), (074a/5), (076a/12), (077a/14), (077a/15), (077a/2), (077a/7), (077b/4), (078b/10)

b.+lara (074a/2), (077b/5)

b.+lardan (077a/6)

b.+larıŋ (077a/17), (078a/13)

b.+larla (072b/18), (073b/18)

b.+laruŋ (068b/13)

b.+uŋ (076a/9)

bāzār < Far. *bāzār* "pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı alış veriş yeri"

b.+a (064b/5)

b.+da (064b/5)

baʿżı < Ar. *baʿż* "birtakım, bir kısım"

b. (054a/17), (057b/8), (061b/14), (064b/10), (065a/16), (073a/3), (073b/7), (074b/10), (074b/11), (081a/11), (081a/11), (081b/11), (083a/6), (092b/13), (094b/14), (103a/13)

b.+sı (070b/9), (075a/14), (079a/18), (079b/1)

b.+sın (065b/7), (074b/9)

b.+sına (074b/9)

bāzirgān < Far. *bāzārgān* "tüccar, tâcir"

b. (074a/16), (074a/17), (074a/19), (074b/1), (074b/3), (074b/4), (075a/11), (075a/13), (075a/16), (075b/15), (075b/5), (076a/3)

b.+a (074a/19), (075a/15), (075b/7)

b.+dur (102b/11)

b.+ıŋ (074b/2), (074b/4), (075a/14), (075a/19), (075b/9)

b.+uŋ (104a/9)

bed < Far. *bed* "kötü, fenâ, çirkin"

b. (059b/17)

beddu'ā < Far. *bed* ve Ar. *du'ā* "bir kimseye kötülük dilemek için edilen duâ, ilenç, inkisar, intizar"

b. (078a/2)

beden < Ar. *beden* "vücut, gövde"

b.+i (083a/7), (103b/7)

b.+in (096b/5)

beg "ileri gelen nüfuzlıu kimse"

b. (058b/18), (058b/5), (058b/9), (059a/4), (059a/6), (059a/7)

b.+e (058b/13), (058b/14), (058b/6), (058b/8), (059a/3)

b.+i (085b/9)

b.+lerinden (058a/18)

b.+ümüz (086a/14)

b.+üŋ (054a/19)

begen- "iyi ve güzel bulmak, takdir etmek"

b.-di (094a/5)

b.-meye (103b/17), (104a/3)

bekle- "(bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) gözler vaziyette olmak, durup kollamak"

b.-yelüm (069a/15)

belā < Ar. *belā* "insana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder"

b. (053b/14), (053b/15), (056b/19), (056b/19), (056b/19), (059a/10), (059b/11), (065b/15), (067a/17), (068a/11), (068a/3), (074a/3), (077a/16), (077b/16), (078a/3), (080a/2), (080a/8), (082a/1), (082a/2), (082b/19), (094a/12), (104a/11)

b.+da (066a/1), (080a/15)

b.+dan (061a/16), (067b/19), (080a/15), (080a/6), (080b/2), (085a/7)

b.+dur (090b/19), (091a/1), (091a/1), (091a/2), (091a/2)

b.+lar (065a/19)

b.+lardan (092b/18)

b.+laruŋ (091a/2)

b.+sı (059a/14)

b.+ya (053b/9), (056b/18), (060b/14), (060b/15), (067b/12), (068a/1), (085a/3)

b.+yı (059a/11), (069a/2), (069b/6), (082a/1)

b.+yla (062a/12)

belẖ < Far. *belẖ* "Afganistan'ın kuzeyinde bir şehir"

b. (058b/14), (058b/4), (058b/8), (094b/1)

belẖī < Far. *belẖī* "Belh şehrinden olan kimse, Belhli"

b.+ler (058b/11)

b.+lere (059a/4)

b.+lerüŋ (058b/10), (058b/14)

belī < Far. *belī* "evet, hay, peki"

b. (059a/9), (070b/5), (071b/6)

belirt- "belirli duruma koymak, açıklığa kavuşturmak, göstermek, tebârüz ettirmek"

b.-meyüp (078b/11)

belki < Ar. *bel* ve Far. *ki* "olabilir, olabilir ki, bir ihtimâle göre, muhtemelen"

b. (053b/19), (062b/5), (062b/8), (069b/8), (070a/19), (073a/14), (077b/3), (078a/13), (078b/7), (079a/10), (083b/12), (084b/6), (089b/13), (091a/9), (100a/3)

bellü "anlaşılacak ve görülecek şekilde açık olan, meydanda, âşikâr, zâhir"

b. (068a/10), (068a/10), (068a/11), (068a/11), (068a/12)

belür- "meydana çıkmak, görünmek, zuhur etmek, tezâhür etmek"

b.-di (081a/17)

ben "kişi zamiri"

b. (053b/1), (053b/13), (053b/16), (054a/1), (054b/14), (055a/12), (055a/14), (055a/4), (055b/13), (056a/13), (056a/9), (057a/14), (057a/2), (057b/14), (057b/4), (057b/5), (058/10), (058a/12), (058a/7), (058a/8), (058b/15), (058b/17), (058b/18), (058b/2), (058b/3), (059a/3), (060a/18), (060a/3), (061a/16), (061a/7), (061b/10), (061b/2), (061b/6), (061b/7), (061b/8), (062a/15), (062a/6), (062b/17), (062b/18), (062b/19), (062b/6), (062b/7), (063a/1), (063b/1), (063b/10), (063b/19), (063b/3), (063b/8), (064a/12), (064a/14), (064a/19), (064b/11), (065a/1), (065a/7), (066a/11), (066a/2), (066a/5), (066b/15), (067a/11), (067b/8), (068a/13), (068a/15), (068a/19), (070a/15), (071b/18), (072a/9), (072b/16), (073a/16), (073b/11), (073b/11), (073b/2), (074b/17), (074b/18), (074b/18), (075a/17), (075b/2), (076a/11), (076a/14), (076a/3), (076a/6), (076b/14), (076b/15), (076b/16), (077a/11), (077b/17), (078a/1), (078a/15), (078a/4), (078a/9), (078a/9), (078a/9), (078b/12), (078b/13), (078b/14), (080b/1), (080b/11), (080b/14), (080b/16), (080b/5), (080b/7), (081a/12), (081a/14), (081b/9), (082a/14), (082a/15), (082a/7), (083a/1), (083a/16), (083b/12), (083b/17), (083b/9), (084a/17), (084a/9), (084b/10), (084b/10), (085b/17), (086a/4), (086b/3), (087a/1), (087a/2), (087a/3), (087b/2), (088a/17), (088a/3), (089b/13), (090a/8), (090b/16), (090b/17), (090b/19), (091a/3), (091b/9), (093a/17), (093a/19), (093a/5), (093a/7), (093b/14), (093b/3), (094a/10), (094a/16), (095b/19), (096a/5), (097a/1), (097a/7), (097b/13), (097b/19), (097b/19), (098a/15), (098a/4), (098b/11), (099a/1), (099a/12), (099a/15), (099b/9), (100b/1), (101a/4), (104b/19), (105a/3)

bend < Far. *bend* “(metinde) yatak”

b. (075b/6)

b.+i (087b/18)

b.+iŋ (075b/17), (075b/3), (075b/8)

bende “bende”

b. (055b/11), (055b/12), (064b/17), (076b/13), (081b/6), (090a/5), (091a/4)

benden “benden”

b. (059a/8), (060b/18), (061b/12), (065b/12), (076b/10), (076b/12), (076b/13), (077b/1), (081b/10), (081b/9), (082a/9), (083b/8), (090a/12), (093a/17)

beni “beni”

b. (053b/19), (055b/8), (057b/16), (058a/12), (058a/9), (060b/17), (061a/12), (061b/10), (062a/6), (062b/9), (063b/11), (063b/9), (065a/4), (066a/11), (066b/17), (067a/12), (068a/3), (068b/5), (071a/12), (071a/7), (072b/12), (073a/19), (073b/1), (073b/12), (075b/10),

(080a/17), (080a/18), (080b/1), (081a/15), (082a/16), (082a/5), (082a/6), (082a/7), (082a/9), (083b/13), (083b/14), (084a/10), (084b/7), (085b/10), (085b/3), (086a/13), (086a/19), (086a/2), (090b/18), (093a/15), (094a/12), (098b/19), (103a/17)

benim "benim" → **benüm**

b. (060a/2), (060b/4), (061a/10), (061b/18), (069a/7), (071a/16), (071a/19), (071a/8), (071b/13), (071b/14), (072a/1), (072a/3), (073a/15), (073b/11), (074a/12), (074a/4), (074b/8), (075b/11), (076b/10), (076b/4), (077a/19), (078a/13), (098a/15), (099a/1)

b.+dür (072a/2), (072a/3)

b.+le (076a/2)

beŋiz "yüz, yüzün rengi"

b.+i (083a/7), (103b/10)

benüm "benim" → **benim**

b. (053b/15), (055b/13), (056a/13), (056b/19), (057a/10), (057a/10), (057a/11), (057a/13), (057a/4), (057b/16), (057b/17), (061a/18), (061a/4), (061a/8), (061b/18), (061b/8), (062a/5), (062b/11), (062b/14), (062b/18), (063a/16), (063a/3), (064a/18), (064b/12), (064b/17), (064b/18), (064b/7), (065a/3), (065a/6), (066b/14), (067b/7), (069a/19), (078a/12), (078a/2), (078a/5), (079a/8), (080a/16), (080a/9), (080b/12), (080b/19), (080b/3), (080b/7), (081a/3), (081b/4), (081b/5), (083b/5), (083b/8), (084a/11), (084a/13), (084b/12), (084b/12), (086b/13), (090b/1), (090b/11), (090b/11), (090b/17), (090b/2), (091a/11), (091a/12), (091b/5), (093b/9), (095a/4), (095a/6), (095a/9), (095b/12), (097a/6), (099a/17), (100a/12), (100b/11), (103a/8), (103b/13), (103b/5), (104a/15), (104a/15)

b.+le (080a/10), (084a/13)

beŋze- "birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak"

b.-r (055b/14), (080a/5), (080b/11), (095a/12), (096b/8), (100b/16)

b.-sin (079a/7)

berāber < Far. *ber-ā-ber* "birlikte"

b. (078a/18), (078a/19), (093a/5)

b.+dür (061a/2)

berāyā < Ar. *berāyā* "halk, mahlûkat"

b. (079a/4)

beri “iki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın, daha yakın yer”

b. (054a/15)

bėsle- “yedirip içirmek, karnını doyurmak”

b.-di (058b/8)

b.-r (076b/5)

b.-yecek (066b/5)

bėş “beş sayısı”

b. (056b/10), (069a/4), (088a/4), (088a/5), (088a/9), (091a/13), (091a/13), (099b/15), (102a/17), (102b/6), (103a/18)

bėşinci “beş sayısının sıra sıfatı”

b. (070b/5), (072b/17)

b.+si (066b/10)

b.+sine (069b/11)

beyān < Ar. *beyān* “açıklama, anlatma, söyleme”

b. (055a/19), (082a/18), (087a/11), (089a/1), (089a/7), (091b/13)

b.+ında (068b/10)

b.+ındadur (079a/15)

beydebā “özel isim”

b. (059b/12), (059b/9), (068b/12), (068b/14), (079b/1), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/12), (087a/13), (087a/16), (087a/5), (089a/7), (091b/13), (092a/3)

b.+ya (059/8), (068b/10), (089a/2), (091b/9)

beydebā-yı ḥakīm ‘hakim beydeba’ (059b/9), (059b/12), (068b/12), (068b/14), (079a/16), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/13), (087a/12), (087a/16), (087a/5)

bėz “ince pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma”

b. (056a/3), (076b/2), (085b/13)

b.+lerini (085b/13)

bezircī̄n “özel isim”

b. (055b/16)

bıŋar “bir suyun çıktığı yer, göze, memba”

b. (070b/19)

b.+a (071b/2), (071b/2), (071b/7)

b.+ıma (071a/16)

b.+ına (071a/19)

bıraḳ- “tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak”

b.-dıŋ (072b/12), (072b/15)

bī̄çāre < Far. *bī̄-çāre* “çâresiz, âciz, zavallı”

b.+lere (071a/14)

bī̄günāh < Far. *bi-günāh* “günahsız, suçsuz”

b. (055b/13)

bī̄ḫaber < Far. *bī̄-* ve Ar. *ḫaber* “habersiz, bilgisiz”

b.+em (055a/14), (058a/7), (058a/12)

bī̄ḥużūr < Far. *bī̄-* ve Ar. *ḥużūr* “huzursuz, tedirgin, rahatsız”

b. (054a/4), (056a/18), (056b/1), (066a/14), (066a/6), (067b/19), (068a/7), (072b/11), (077b/12), (077b/13), (082b/18), (083a/1), (084b/10), (087a/5), (089b/18), (089b/4), (093b/13), (093b/8), (094a/13), (096b/1), (096b/4), (097b/4), (103a/6)

b.+dur (054a/15)

b.+sıŋ (077b/12)

b.+uz (068a/8)

bī̄ḥużūrluḳ (ġ) < Far. *bī̄-* ve Ar. *ḥużūr* + T. *+luḳ* “huzursuz olma”

b. (081b/2), (084b/11), (091a/1)

b.+ı (056b/16)

b.+ını (096a/9)

b.+uŋ (066a/14), (084b/14)

bil- “bir şey hakkında bilgisi olmak, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak”

b. (063b/10), (065a/11), (069a/19), (081b/9), (087b/10)

b.-di (063a/9), (075b/18), (077a/4), (080b/10), (104b/16)

b.-diler (059a/6)

b.-diŋ (071a/4)

b.-dügi (099b/13)

b.-dügin (054b/6), (054b/9)

b.-düginüŋ (066a/16)

b.-dügüm (070a/15)

b.-dügüŋ (087b/5), (094a/2)

b.-dügüŋüz (054b/1)

b.-dük (057b/11)

b.-düm (054b/10), (057a/16), (066a/8), (078a/9), (078a/9)

b.-düŋ (087b/6), (089a/4)

b.-e (055a/8), (56b/2)

b.-em (081a/15)

b.-emedüm (071b/15)

b.-enlerde (056a/14)

b.-esin (062a/6), (064a/17), (073a/17), (087a/2)

b.-esüŋüz (059a/13)

b.-eydim (076a/2)

b.-eydüm (068b/1), (086b/2)

b.-eydüŋ (100a/13)

b.-medin (088b/11), (100a/10)

b.-medügi (058a/15), (087b/9), (099b/7), (099b/8)

b.-medügin (054b/10)

b.-medügümüz (053b/3)

b.-medügüŋ (088a/18)

b.-medügüŋüz (055a/13)

b.-medüŋ (086b/18)

b.-mek (078b/6)

b.-mem (056a/9), (058b/13)

b.-memiş (103a/1)

b.-mese (087b/11)

b.-meye (070b/3), (100a/5), (100a/6)

b.-meyen (103a/2)

b.-meyince (054a/19)

b.-meyüp (069b/13)

b.-mez (053b/16), (058/10), (060b/15), (063a/7), (064b/13), (081b/9)

b.-mezin (060a/2)

b.-mezler (058b/5), (059a/5)

b.-mezsin (057b/5), (096b/7)

b.-mezüz (055a/18), (067a/13)

b.-miş (070a/10), (089b/10), (101a/5)

b.-se (066a/16)

b.-sek (093a/9)

b.-üp (057a/16), (064b/9), (071a/15), (087b/12)

b.-ür (054a/17), (058b/13), (059a/1), (070b/4), (075b/8), (088b/13), (090b/1), (090b/7), (098a/4), (100a/2), (100a/5)

b.-ürdi (054b/12)

b.-ürdüm (054a/1)

b.-ürem (066a/6), (070b/5), (083b/7)

b.-ürin (055a/4), (062b/18), (090b/16), (091a/3), (099b/10)

b.-ürken (053b/18)

b.-ürler (056a/10), (059a/5), (059a/6), (065b/4), (083a/14)

b.-ürseŋ (059a/1)

b.-ürsin (058a/12), (066b/15), (087b/8), (101a/18), (101a/19)

b.-ürsiz (092a/14)

b.-ürüz (090a/16)

bilād "özel isim"

b. (092a/2), (092a/3), (092b/7), (093a/14), (095a/17), (095a/18), (095b/1), (095b/16), (095b/18), (095b/2), (095b/4), (096a/15), (096b/4), (096b/9), (097b/10), (097b/14), (097b/19), (097b/2), (097b/4), (098a/16), (098a/5), (098a/9), (098b/1), (098b/12), (098b/6), (099a/12), (099a/18), (099a/2), (099a/6), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/1), (100b/11), (100b/17), (101a/19), (101a/5), (101b/11), (101b/15), (101b/5), (102a/10), (102a/17), (102a/2), (102a/5), (102b/14), (102b/18), (102b/6), (103a/17), (103a/9), (103b/13), (103b/5), (104a/16), (104a/5), (104b/15), (104b/4)

b.+a (095a/11), (095a/15), (095a/17), (096b/2), (097b/1)

b.+ı (095a/13), (095b/15)

b.+ıŋ (095a/19)

b.+uŋ (096b/2)

bilādnām "bilād isimli"

b. (095a/7)

bildür- "bilinir duruma koymak, açıklamak, anlatmak, îlân etmeki tefhim etmek"

b. (053b/5), (057a/14)

b.-di (068b/5)

b.-diler (075a/15)

b.-elüm (054a/18)

b.-sün (054a/17)

b.-ürdük (093a/9)

bile “birlikte, beraber”

b. (056a/15), (056a/8), (056a/8), (060a/16), (060a/9), (061b/15), (063a/1), (067a/15), (067a/2), (071a/17), (072a/9), (072b/5), (073b/2), (075a/17), (077b/18), (077b/4), (081a/8), (082b/17), (083a/2), (084a/13), (085a/8), (085b/6), (089a/11), (089a/15), (089b/15), (091b/15), (095b/12)

bilesince “beraberinde, yanında”

b. (060a/8)

bilgelik “bilge olma, olayları erdem ve bilgiden gelen bir üstünlükle değerlendirme durumu”

b. (075a/17)

bilin- “anlaşılmak, öğrenilmek”

b.-mege (084b/3)

b.-ür (057b/12), (084b/1), (084b/2), (084b/3)

biliş “bilme işi ve tarzı”

b.+ine (070a/12)

b.+üŋe (053b/10)

biŋ “bin sayısı”

b. (062a/12), (064b/12), (068b/15), (068b/16), (092a/17), (094a/19), (097a/18) (102a/8)

bin- “(Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) ayakları sarkıtarak oturmak”

b.-di (078a/8), (084a/15), (089b/19), (094a/6)

b.-düginden (077b/3)

b.-dügüŋ (092b/10), (092b/10), (092b/9), (093b/19)

b.-ecegim (078a/12)

b.-eler (078a/3)

b.-enler (080b/9)

b.-esin (078a/5), (084a/13)

b.-mek (078a/7)

b.-üp (081b/13)

binā < Ar. *binā'* "barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı"

b.+lar (088a/10)

bī̆nihāye < Far. *bī̆-* + Ar. *nihāye* "nihâyetsiz, sonsuz"

b. (084a/12)

bir "bir, tek"

b. (053b/6), (054a/11), (054a/11), (054a/18), (054b/1), (054b/12), (054b/12), (054b/14), (054b/14), (054b/15), (054b/16), (054b/17), (054b/17), (054b/18), (054b/2), (054b/3), (054b/4), (054b/9), (055a/1), (055a/2), (055a/6), (055a/6), (055a/8), (055b/1), (055b/10), (055b/16), (055b/17), (055b/18), (055b/19), (056a/19), (056a/3), (056a/6), (056b/14), (056b/18), (056b/18), (056b/3), (057a/14), (057a/15), (057a/16), (057a/3), (057b/8), (057b/8), (058a/16), (058a/2), (058a/8), (058a/9), (058b/1), (058b/15), (058b/16), (058b/5), (058b/6), (058b/8), (058b/8), (059a/10), (059a/7), (059b/11), (059b/13), (059b/14), (059b/15), (059b/16), (059b/16), (059b/17), (059b/17), (059b/17), (059b/5), (060a/13), (060a/18), (060a/2), (060a/5), (060a/6), (060a/7), (060b/14), (060b/4), (060b/6), (061a/4), (061b/10), (061b/17), (061b/7), (061b/8), (062a/11), (062a/12), (062a/17), (062a/7), (062b/16), (062b/17), (062b/18), (062b/18), (063a/12), (063a/12), (063a/17), (063a/18), (063a/6), (063a/6), (063b/12), (063b/12), (063b/12), (063b/13), (063b/15), (063b/16), (063b/17), (063b/17), (063b/18), (063b/19), (063b/3), (063b/4), (063b/5), (064a/11), (064a/11), (064a/11), (064a/11), (064a/15), (064a/18), (064a/2), (064a/6), (064a/6), (064a/7), (064a/7), (064b/1), (064b/11), (064b/17), (064b/3), (064b/6), (064b/8), (064b/9), (065a/1), (065a/15), (065a/9), (065b/1), (065b/11), (065b/13), (065b/13), (065b/3), (065b/9), (066a/10), (066a/17), (066a/3), (066a/4), (066a/7), (066b/12), (066b/6), (067a/12), (067a/15), (067a/16), (067a/17), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/1), (067b/12), (067b/12), (067b/13), (067b/13), (067b/16), (067b/19), (067b/3), (067b/4), (068a/1), (068a/1), (068a/17), (068a/18), (068a/8), (068b/12), (068b/14), (068b/14), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (069a/10), (069a/12), (069b/12), (069b/2), (069b/5), (069b/9), (070a/11), (070a/14), (070a/15), (070a/16), (070a/16), (070b/5), (070b/5),

(070b/6), (070b/7), (070b/7), (070b/8), (070b/9), (071a/10), (071a/13), (071a/4), (071a/6), (071a/7), (071b/11), (071b/13), (071b/13), (071b/15), (071b/17), (071b/19), (071b/7), (072a/16), (072a/4), (072a/5), (072a/5), (072a/6), (072b/13), (072b/4), (073a/5), (073a/6), (073a/6), (073a/7), (073b/1), (073b/11), (073b/9), (074a/10), (074a/12), (074a/14), (074a/14), (074a/15), (074a/15), (074a/17), (074a/18), (074a/9), (074a/9), (074b/13), (074b/14), (074b/14), (074b/15), (074b/2), (074b/2), (074b/6), (075a/1), (075a/13), (075a/13), (075a/14), (075a/17), (075a/18), (075b/1), (075b/12), (075b/15), (075b/3), (075b/5), (076a/1), (076a/14), (076a/18), (076a/18), (076a/19), (076b/1), (076b/1), (076b/1), (076b/1), (076b/19), (076b/2), (076b/4), (076b/7), (077a/11), (077a/16), (077a/16), (077a/8), (077a/9), (077b/1), (077b/1), (077b/16), (077b/17), (077b/17), (077b/17), (077b/18), (077b/18), (077b/19), (077b/6), (077b/8), (077b/9), (078a/10), (078a/11), (078a/16), (078a/3), (078a/7), (078a/8), (078b/1), (078b/11), (078b/15), (078b/8), (079a/12), (079a/13), (079a/16), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/12), (079b/14), (079b/14), (079b/17), (079b/18), (080a/11), (080a/15), (080a/3), (080b/14), (081a/13), (081a/14), (081a/19), (081b/1), (081b/13), (081b/6), (081b/7), (082a/1), (082a/10), (082a/10), (082a/16), (082a/18), (082a/18), (082a/5), (082a/8), (082a/9), (082b/1), (082b/1), (082b/11), (082b/12), (082b/13), (082b/13), (082b/14), (082b/14), (082b/15), (082b/17), (082b/18), (082b/19), (082b/2), (082b/3), (082b/4), (082b/5), (082b/7), (082b/7), (082b/9), (082b/9), (083a/11), (083a/12), (083a/17), (083a/19), (083a/19), (083a/19), (083a/2), (083a/4), (083a/7), (083b/14), (083b/7), (083b/8), (084a/11), (084a/3), (084a/4), (084b/14), (084b/15), (084b/3), (084b/7), (085a/12), (085a/14), (085a/6), (085b/12), (085b/12), (085b/12), (085b/13), (085b/3), (085b/5), (085b/5), (085b/5), (086a/14), (086a/2), (086a/4), (086a/6), (086b/19), (086b/7), (087a/10), (087a/11), (087a/12), (087a/14), (087a/16), (087a/17), (087a/17), (087a/18), (087a/19), (087a/7), (087a/8), (087b/1), (087b/11), (087b/14), (087b/14), (087b/16), (087b/18), (087b/19), (087b/3), (087b/3), (088a/11), (088a/12), (088a/12), (088a/3), (088a/7), (088b/1), (088b/2), (088b/4), (088b/6), (088b/8), (089a/12), (089a/13), (089a/13), (089a/14), (089a/16), (089a/16), (089a/19), (089a/2), (089a/7), (089a/8), (089a/8), (089b/17), (089b/7), (089b/8), (090a/11), (090a/18), (090b/10), (090b/10), (090b/5), (090b/9), (091a/11), (091a/13), (091a/18), (091a/6), (091b/15), (091b/17), (092a/15), (092a/4), (092a/5), (092a/5), (092a/8), (092a/8), (092b/11), (093a/17), (093a/18), (093a/18), (093b/15), (093b/18), (093b/19), (093b/4), (093b/7), (093b/9), (094a/10), (094a/10), (094a/11), (094a/12), (094b/10), (094b/10), (094b/11), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/5), (094b/6), (094b/6), (094b/8), (095a/11), (095b/1), (095b/5), (095b/5), (096a/1), (096a/11), (096a/4), (096b/16), (096b/17), (096b/8), (097a/11), (097a/12), (097a/13), (097a/14), (097a/14), (097a/16), (097a/8), (097b/1), (097b/17), (097b/3), (097b/3), (097b/8), (097b/9), (098b/10), (098b/17),

(098b/19), (098b/3), (099a/14), (099a/14), (099a/7), (099a/8), (099b/10), (099b/16), (099b/17), (099b/4), (099b/7), (099b/8), (100a/10), (100a/11), (100a/14), (100a/17), (100a/18), (100a/2), (100a/3), (100b/13), (100b/16), (100b/18), (100b/5), (101a/10), (101a/10), (101a/12), (101a/14), (101a/14), (101a/7), (101a/8), (101b/4), (103a/11), (103a/5), (103b/16), (103b/4), (105a/2)

b.+er (067b/9)

b.+i (054b/8), (058b/12), (059/8), (059b/9), (060a/13), (060a/14), (060a/15), (061b/14), (062a/19), (062b/2), (062b/3), (063b/7), (065a/3), (068a/2), (068a/2), (068b/9), (071b/14), (073a/8), (074b/19), (075a/4), (080b/15), (082b/16), (088a/4), (088b/18), (089a/1), (089a/5), (089a/6), (089a/6), (091b/6), (091b/7), (096b/10), (096b/10), (097b/7), (102a/2)

b.+imize (060a/13), (071b/14)

b.+imizi (060a/14)

b.+iŋe (057a/1), (057a/1)

b.+iŋiziŋ (060a/12)

b.+inc (064a/18)

b.+inden (074b/19), (088a/4), (088b/18), (089a/1), (089a/5), (089a/6), (091b/6)

b.+ine (054b/8), (058b/12), (059b/9), (060a/15), (061b/14), (062b/3), (063b/7), (065a/3), (067b/12), (073a/8), (075a/4), (082b/17)

b.+inüŋ (088b/18), (091b/7)

b.+isi (056a/3), (058b/14), (058b/15), (060a/10), (061b/15), (061b/17), (066b/8), (073a/10), (073a/11), (073a/12), (073a/9), (077b/12), (079a/11), (080b/4), (080b/4), (081a/8), (081a/8), (083b/17), (084b/16), (084b/17), (084b/18), (091a/16), (091a/16), (091a/17), (091a/17), (091a/17), (094a/15), (096a/10), (096a/8), (096a/9), (097b/11), (097b/12), (097b/14), (097b/15), (097b/6), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/13), (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/16), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (098b/8), (099a/13), (099a/14), (099a/18), (099a/3), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/11), (099b/16), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (099b/8), (100a/1), (100a/11), (100a/15), (100a/16), (100a/18), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100a/8), (100a/9), (100b/12), (100b/14), (100b/15), (100b/18), (100b/19), (100b/2), (100b/5), (100b/6), (100b/8), (101a/1), (101a/14), (101a/2), (101a/6),

(101a/8), (101b/1), (101b/1), (101b/11), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/17), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/6), (101b/8), (101b/8), (102a/11), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/18), (102a/19), (102a/3), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/6), (102a/6), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/15), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/19), (102b/2), (102b/3), (102b/7), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/18), (103a/19), (103a/2), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (103b/14), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (103b/6), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/17), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/10), (104b/11), (104b/13), (104b/2), (104b/5), (104b/6), (104b/7), (104b/8)

b.+isine (058b/1), (058b/2), (062b/1), (062b/1), (074a/6)

b.+isini (095a/10)

b.+isiyle (089a/3)

b.+iye (078b/11)

b.+iyle (059/8), (062a/19), (062b/2), (068b/9), (069b/10), (070b/14), (089a/14), (089a/6), (102a/2)

b.+ümüzle (080b/15)

b.+ümüzüŋ (080b/8), (080b/8)

b.+üŋe (068a/6), (068a/7)

biraz “bir parça, azıcık” → **birez**

b.(066a/10), (075a/18), (075b/2), (085a/19), (088b/4)

birazcıḳ “az, pek az”

b. (062a/10), (074a/16), (091b/18)

birez “bir parça, azıcık” → **biraz**

b. (057a/5)

birḳaç “ne kadar olduğu kesin bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır, üç beş tâne kadar, az sayıda”

b. (058b/3), (058b/8), (063b/12), (066b/8), (073a/8), (073b/8), (075b/5), (082b/15), (093a/14), (093b/7)

biş- “ateşte ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek”

b.-ecek (101a/15)

bişür- “ısıda tutarak yenecek duruma getirmek”

b.-üp (095b/6)

b.-dügi (098b/9)

b.-eyin (064a/19)

bit- “sona ermek, tamamlamak”

b.-di (077a/4)

b.-se (055b/4), (062b/13)

b.-üp (089b/9)

bītedbīr < Far. *bī-* + Ar. *tedbīr* “tedbirsiz, önlemsiz”

b. (062a/17)

bitür- “sona erdirmek, tamamlamak”

b.-di (075a/8)

b.-medin (067b/15)

bīvefāluḳ < Far. *bi-* + Ar. *vefā* + T. *+luḳ* “vefâsız, sözünde durmayan, dönek, sadâkatsiz”

b. (062a/16), (083a/17)

b.+dur (084a/18)

biz “biz”

b. (055a/18), (057b/10), (058b/16), (060b/2), (067a/13), (068a/8), (069b/10), (069b/17), (069b/2), (069b/8), (070a/19), (071a/9), (075b/11), (075b/12), (075b/13), (077a/7), (085a/11), (090a/15), (090a/16), (090a/16), (092b/11), (092b/3), (092b/4), (095a/8), (096b/11), (096b/18), (097a/12), (102a/1)

bizde “bizde”

b. (092a/17), (092a/18), (092b/6)

bizden “bizden”

b. (060b/5), (080b/15), (090a/15), (090a/17), (090a/6), (092a/16)

bize “bize”

b. (054a/17), (055a/3), (064b/19), (065a/1), (068a/5), (071a/4), (071a/4), (071b/6), (074a/9), (075b/14), (078b/10), (078b/16), (078b/16), (087b/2), (090a/17), (092a/11), (092a/18), (092a/18), (092b/1), (092b/10), (092b/2), (092b/5), (098a/8), (101b/10), (102a/5)

bizi “bizi”

b. (060b/2), (060b/4), (071a/4), (073b/17), (076a/11), (093b/12)

bizim “bizim” → **bizüm**

b. (058b/16), (072b/14), (072b/19)

bizüm “bizim” → **bizim**

b. (064b/19), (065a/4), (067a/13), (072b/18), (073b/16), (080b/15), (083b/16), (083b/17), (085a/11), (085b/12), (086a/14), (086a/14), (090a/14), (093b/13)

b.+le (69b/1)

bi<u>z</u><u>z</u>āt < Ar. *bi’<u>z</u>-<u>z</u>āt* “kendisi, kendi, şahsen”

b. (093b/3)

boġaz “ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım”

b.+ına (073a/7)

boġazla- “boğazını keserek öldürmek”

b.-yalum (092b/11)

boġul- “nefes alamamaktan dolayı ölmek”

b.-sun (077a/13)

bolayki “bari, keşke, hiç olmazsa, öyle ise”

b. (067a/19), (068a/19), (072a/17), (086b/1), (087b/1)

borc “geri verilmek üzere alınan veya ödenmnesi kabul ve taahhüt edilen para yâhut şey, deyn”

b.+ı (103a/15)

boya- “boya ya batırarak veya boya sürerek renk vermek”

b.-dı (096a/16)

b.-duġuŋ (094b/6)

boyun "vücûdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısım"

b.+ın (095b/17)

b.+ını (086b/12)

bozul- "geçersiz duruma gelmak, hükmü ortadan kalkmak"

b.-maġa (065b/17)

b.-mış (094a/9)

böl- "bir şeyi parçalara ayırıp paylaştırmak, taksim etmek"

b.-üp (057a/9)

böyle "bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan"

b. (057a/4), (058b/4), (060a/16), (062b/14), (064b/16), (064b/8), (066b/18), (071a/18), (071b/6), (074b/1), (077b/12), (081b/16), (082b/15), (083a/12), (083a/9), (083b/11), (085a/10), (085b/10), (085b/9), (086a/3), (086b/16), (087b/4), (087b/8), (089b/1), (090a/16), (090b/12), (090b/15), (092a/10), (092b/15), (093a/3), (095b/10), (095b/4), (095b/8), (096a/1), (096a/7), (098b/14), (099a/2)

b.+dür (058a/2), (064b/7), (069b/5), (077a/1)

böyü- "daha büyük duruma gelmek, yaşı ilerlemek, yetişmek"

b.-di (097a/3)

b.-diler (089a/17)

b.-düŋ (076b/6)

b.-r (076b/5)

böyük "ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan"

b. (054b/3), (068b/14), (069b/10), (074a/9), (076b/16), (079b/10), (082a/4), (082b/12), (083a/19), (089b/12), (091b/16), (092b/9), (093b/16), (095a/1), (099b/10), (100a/11), (100a/18), (101b/17), (101b/4), (104b/10), (104b/6)

b.+lerindendür (074a/8)

böyüklen- “büyüklük taslamak, kendini büyük göstermek”

b.-mek (089b/11)

böyüt- “büyümesine hizmet ve yardım etmek, bakıp yetiştirmek”

b.-üp (073a/14)

bu “en yakında olan kimse veya şeyi işâret yolu ile belirtir”

b. (053b/10), (053b/11), (053b/14), (053b/15), (054a/1), (054a/1), (054a/16), (054a/4), (054b/1), (054b/19), (055a/11), (055a/12), (055a/14), (055a/17), (055a/18), (055a/3), (055a/5), (055a/8), (055a/8), (055b/11), (055b/14), (055b/14), (055b/17), (055b/19), (055b/5), (055b/6), (055b/8), (056a/1), (056a/12), (056a/14), (056a/16), (056a/8), (056b/5), (056b/9), (057a/14), (057b/1), (057b/1), (057b/13), (057b/17), (057b/5), (058a/12), (058a/18), (058a/4), (058a/9), (058b/10), (058b/11), (058b/13), (058b/14), (058b/6), (058b/6), (058b/6), (058b/8), (059a/1), (059a/1), (059a/12), (059a/18), (059a/18), (059a/19), (059a/2), (059b/5), (060a/1), (060a/17), (060a/4), (060b/15), (060b/17), (060b/18), (060b/5), (061a/12), (061a/16), (061a/7), (061b/19), (061b/7), (062a/15), (063a/11), (063a/17), (063b/1), (063b/13), (063b/3), (063b/3), (063b/5), (063b/8), (064a/1), (064a/12), (064a/14), (064a/16), (064a/17), (064b/12), (064b/14), (064b/14), (064b/15), (064b/2), (064b/5), (064b/6), (064b/6), (064b/7), (065a/12), (065a/16), (065a/3), (065a/4), (065b/11), (065b/15), (066a/13), (066b/13), (066b/2), (067a/2), (067a/7), (067b/2), (067b/4), (067b/5), (067b/5), (068a/13), (068a/19), (068a/3), (068a/5), (068a/5), (068a/8), (068b/19), (068b/4), (068b/5), (068b/6), (068b/8), (069a/18), (069b/10), (069b/7), (070a/14), (070b/12), (070b/4), (070b/8), (071b/1), (071b/15), (071b/3), (071b/7), (072a/1), (072a/12), (072a/2), (072a/5), (072b/10), (072b/13), (072b/15), (072b/18), (072b/6), (072b/8), (073a/10), (073a/10), (073a/12), (073a/12), (073a/13), (073a/16), (073a/17), (073b/12), (073b/13), (073b/14), (073b/15), (073b/18), (073b/5), (073b/6), (074a/11), (074a/12), (074a/15), (074a/19), (074a/5), (074a/7), (074a/7), (074a/8), (074a/8), (074b/14), (074b/15), (074b/15), (074b/15), (074b/17), (074b/18), (074b/19), (074b/6), (074b/7), (075a/13), (075a/15), (075a/15), (075a/16), (075a/19), (075a/6), (075a/8), (075a/9), (075a/9), (075b/16), (075b/7), (076a/1), (076a/11), (076a/12), (076a/12), (076a/3), (076a/5), (076a/5), (076a/8), (076a/9), (076a/9), (076b/2), (076b/3), (076b/4), (076b/5), (076b/8), (077a/13), (077a/15), (077a/2), (077b/16), (077b/18), (077b/6), (078a/15), (078a/6), (078a/8), (078b/12), (078b/13), (078b/13), (078b/8), (078b/9), (078b/9), (079a/11), (079a/12), (079a/12), (079a/13), (079a/14), (079a/17), (079a/18), (079b/10), (079b/6), (080a/11), (080a/16), (080a/18), (080a/2), (080a/9), (080b/1), (080b/18), (080b/2), (080b/3), (081b/10), (082a/10), (082a/17), (082b/11), (082b/14),

(082b/9), (083a/12), (083a/14), (083a/16), (083a/2), (083b/4), (083b/5), (084a/13), (084a/9), (084b/11), (084b/13), (084b/5), (085a/15), (085a/16), (085a/2), (085a/7), (085b/11), (085b/15), (085b/7), (085b/7), (085b/9), (086a/13), (086a/7), (086b/1), (086b/13), (086b/18), (086b/3), (086b/9), (087a/10), (087a/19), (087a/2), (087a/4), (087a/8), (087a/9), (088a/11), (088a/15), (088a/17), (088a/3), (088a/4), (088b/14), (088b/15), (088b/16), (088b/18), (088b/2), (088b/6), (088b/8), (089a/10), (089a/10), (089a/12), (089a/13), (089a/18), (090b/12), (090b/16), (090b/2), (091a/2), (091b/13), (091b/14), (092a/16), (092a/18), (092a/8), (092b/16), (092b/19), (092b/3), (092b/4), (093a/14), (093a/2), (093a/2), (093a/3), (093a/4), (093a/5), (093a/7), (093a/8), (093a/9), (093b/15), (093b/6), (093b/9), (094a/1), (094a/13), (094a/5), (094b/15), (094b/17), (095a/13), (095a/15), (095a/15), (095a/2), (095a/8), (095b/1), (095b/12), (095b/13), (095b/15), (095b/16), (096a/1), (096a/2), (096a/3), (096b/14), (096b/4), (096b/8), (097a/1), (097a/19), (098b/17), (099a/11), (099b/14), (100b/8), (101a/10), (101a/4), (103a/13), (103a/8), (104b/15), (104b/18), (104b/19)

b.+dur (062a/4), (069a/19), (072a/19), (073a/18), (073a/2), (073b/19), (074a/12), (074b/8), (081a/4), (083b/1), (091b/7), (095a/3), (096a/10), (096a/8), (096a/9), (101a/11), (101a/15), (104b/18)

b.+ŋa (058a/17), (058a/17), (058a/19), (073a/13), (073b/14), (073b/9), (074a/19), (076a/13), (076b/2), (076b/5), (078a/8), (079a/13), (079b/7), (082b/18), (083a/10), (084b/19), (085b/10), (095b/10)

b.+nca (056a/13)

b.+nda (058a/14), (061a/2), (066a/5), (067a/12), (085a/8)

b.+ndan (060a/1), (060b/18), (061a/6), (063a/6), (080a/7), (091b/16), (103a/13)

b.+nı (054a/5), (055a/10), (055a/11), (057a/17), (058a/19), (058b/18), (059a/3), (060a/11), (060a/3), (061a/4), (061b/1), (064b/4), (066a/6), (066a/8), (068a/13), (069a/12), (071b/7), (073a/14), (073a/8), (074b/8), (075b/11), (075b/15), (076b/5), (080a/1), (080b/17), (083a/6), (085a/7), (086a/7), (086b/15), (088b/10), (093b/8), (095b/10), (095b/19), (095b/8)

b.+nıŋ (055b/7), (098b/14)

b.+nlar (060a/17), (060b/8), (069a/3), (069b/17), (070b/10), (070b/8), (072a/17), (075a/4), (075b/7), (089a/17), (092a/9), (093a/11)

b.+nlara (056a/1), (060a/10), (067a/14), (069b/10), (072a/10), (076a/13)

b.+nlarda (060b/6), (072b/6)

b.+nlardan (067a/3), (069b/17), (079a/19), (102b/12)

b.+nları (057a/13), (057b/6), (057b/7), (058b/7), (058b/8), (058b/9), (060a/16), (060b/7), (063b/19), (068b/2), (071a/2), (072a/11), (076a/17), (088a/6), (092b/10), (092b/11)

b.+nlarıŋ (060a/18), (060a/19), (060b/1), (060b/8), (072a/9), (077a/4)

b.+nlarla (060a/19), (067a/15)

b.+nlaruŋ (058a/15), (064a/10), (064b/12), (069a/4), (080b/18)

b.+nlaruŋda (068b/17)

b.+nuŋ (053b/16), (055a/5), (055a/7), (055b/14), (055b/14), (057b/6), (058b/3), (059b/11), (062b/16), (063b/8), (068a/14), (070b/14), (071b/16), (071b/17), (072a/12), (073b/3), (073b/7), (074a/8), (074b/15), (075a/9), (076a/10), (078a/6), (079b/8), (083a/14), (087a/18), (096a/3), (098b/18)

b.+nuŋda (088a/7)

b.+nuŋla (086a/1)

buġday "tâneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdâsını teşkil eden bitki"

b. (088a/9), (096b/10)

bugün "içinde bulunulan gün"

b. (058a/13), (067a/12), (076a/7), (077b/14), (089b/13), (090a/3), (096a/5)

b.+den (101a/4)

bul- "bir şeyi bulmak, elde etmek"

b. (084b/15)

b.-alum (072a/4)

b.-amadılar (073b/5)

b.-amayavuz (096b/13)

b.-amaz (100a/2)

b.-dı (056a/3), (078b/14), (085b/17)

b.-duġın (099a/2)

b.-duġını (098a/7), (098a/8)

b.-duġum (105a/1), (105a/4)

b.-duġun (099a/3)

b.-dular (054b/17)

b.-dum (065a/8), (078b/14)

b.-maġa (079a/14), (097a/7)

b.-mamış (066a/17)

b.-mayınca (093b/19)

b.-maz (078b/17), (078b/18), (078b/19), (079a/1)

b.-sam (091a/4)

b.-saŋ (093b/18)

b.-up (069a/15), (090b/8), (096b/11), (098b/18)

b.-ur (066a/18), (072b/1), (072b/2)

b.-urın (085b/12)

b.-ursın (092b/19)

bulandur- "karıştırıp duruluğunu, berraklığını, saflığını bozmak"

b.-up (071a/17)

bulaş- "sürülmek, sıvaşmak, sıvaşıp yapışmak"

b.-duġı (067b/12)

b.-mış (088b/10)

bulun- "elde edilmek, ele geçirilmek"

b.-a (083a/14)

b.-mayalum (069a/13)

b.-mayanı (097a/19)

b.-maz (083a/12), (095b/12)

b.-ur (067b/16)

buluş- “belli bir yerde bir araya gelmek, birbirini bulmak”

b.-acaḳ (068a/9)

b.-maya (099a/19)

b.-urduḳ (071b/15)

bulut “gökyüzündeki su buharı kütlesi”

b. (076b/11), (076b/9)

b.+a (076b/11), (076b/12)

b.+dur (066b/9)

b.+ı (076a/17), (076a/18)

bura “bu yer”

b.+da (069a/6), (069a/7), (069a/9), (072a/4), (084b/7)

b.+dan (072a/1)

b.+lar (067a/14)

b.+lara (063a/14)

b.+larda (067a/13)

b.+ya (060a/2), (060a/3), (077a/8)

burun “yüzün oratasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı”

b.+ı (055b/2), (094b/13), (097a/2)

buzaġı “sütten kesilmemiş inek yavrusu”

b. (084a/8)

bühtān < Ar. *buhtān* “bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ”

b. (056a/12), (103a/12)

b.+dan (058a/7)

C

cāhil < Ar. *cāhil* “okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz kimse”

c. (054b/10), (055a/3), (055a/8), (061b/3), (100b/13)

c.+den (097b/18)

c.+dür (099a/10)

c.+e (055a/11)

cāʾiz < Ar. *cāʾiz* "din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan şey"

c. (069b/1), (101a/9), (101b/17)

cān < Far. *cān* "insan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh; sevgili, dost, kardeş"

c. (064a/16), (084a/5), (093b/17)

c.+dur (070a/4)

c.+ım (076a/1)

c.+ına (103b/12)

c.+ından (067b/14)

cānbāz < Far. *cān-bāz* "ip, at vb. üzerinde tehlikeli gösteriler yapan kimse, akrobat"

c.+da (084a/1)

cānib < Ar. *cānib* "yan, taraf, yön, cihet"

c.+den (061b/15), (061b/17)

c.+im (061a/10)

c.+in (061a/11)

c.+inden (061a/3)

c.+ine (055b/2), (066a/3)

c.+ini (061a/3)

c.+üme (061a/4)

cānvar < Far. *cān-āver* veya *cān-vār* "çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç mahlûk"

c.+ı (072a/6)

c.+lardur (101b/12)

c.+laruŋ (085b/9), (086b/16)

cānvarān < Far. *cān-āver* veya *cān-vār* ve Far. *+ān* “canavarlar”

c. (055a/15)

ṭāyife-i cānvarān ‘canavarlar topluluğu’ (055a/15)

cānvarcıḳ “küçük canavar”

c.+ı (088b/7)

cāriye < Ar. *cārī̄* “para ile alınıp satılan, üzerinde sâhibinin her türlü hakka sâhip bulunduğu kız, halayık”

c.+ler (088a/10)

cāsūs < Ar. *cess* “gizli bir şeyi görüp anlamak istemek”ten cāsūs “bir devletin askerî, siyâsî ve ekonomik sırlarını başka bir devlet hesâbına gizlice öğrenmekle görevli kimse”

c.+lar (069a/19)

cefā < Ar. *cefāʾ* “eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr”

c. (065a/5), (071a/14)

c.+sına (078a/14)

cehl < Ar. *cehl* “bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet”

c.+lerine (099b/6)

c.+üŋe (099b/4)

ceht < Ar. *cehd* “çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma”

c.+de (078a/19)

c.+den (089b/8)

cemʿ < Ar. *cemʿ* “toplama, toplanma, bir araya gelme, getirime”

c. (057a/5), (064a/4), (067a/15), (067a/16), (068b/8), (069a/1), (070b/8), (071a/3), (073a/18), (077a/8), (080a/3), (082a/16), (088a/10), (088a/11), (092b/13), (098b/16), (102b/12), (103a/13)

c.+inde (098a/7)

cemāʿat < Ar. *cemāʿat* “bir yere toplanmış insan, kalabalık”

c. (054a/14)

cemīʿ < Ar. *cemīʿ* “bütün, hep, cümle”

c. (054a/10), (067b/14), (070b/12), (078b/4), (091b/14), (097b/12), (102b/18)

cemīʿān < Ar. *cemīʿ* “hep birden, cümleten, hep, tekmil”

c. (070a/7)

cenk < Far. *ceng* “silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe, kıtal; mücâdele, kavga, çekişme”

c. (070a/5), (070a/9), (073a/1), (074a/2), (076a/2), (078b/3), (092b/9), (098b/13), (099a/15), (100a/3), (100a/3), (101a/7), (102b/8), (104a/4)

c.+de (104a/6)

c.+den (070a/3), (099a/15), (102b/8)

c.+e (073b/18), (098b/13), (100a/2)

c.+i (070a/17), (070a/5)

c.+iŋ (070a/4), (070a/9)

cer “yarık, çukur”

c.+ler (068b/6)

ceset < Ar. *cesed* “cansız, ölü vücut, naaş”

c.+dür (101b/14)

cevāb < Ar. *cevāb* “bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifâde yoluyle verilen karşılık, yanıt”

c. (063a/16), (066a/12), (083a/10), (083a/11), (086a/18), (098b/1), (100b/13)

c.+dur (098b/2)

c.+ın (054a/11), (054b/9), (056b/10), (056b/11)

c.+sın (098a/19)

cevher < Ar. *cevher* “var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher; elmas, zümrüt, mücevher”

c. (061b/13), (093b/18)

c.+iŋ (076a/16)

c.+ler (062b/8)

c.+üŋ (062b/8)

ʿadāvet-i cevher ‘cevherin düşmanı’ (061b/13)

cevīr “özel isim”

c.+e (095a/10)

cevīrnām “cevir isimli”

c. (095a/6)

cezā < Ar. *cezāʾ* “suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık”

c. (083a/19)

c.+sı (090a/3)

cezā-i irtikāb ‘kötülüğün cezası’ (083a/19)

cezīre < Ar. *cezīre* “ada”

c.+dedür (084a/12)

cibillet < Ar. *cibillet* “yaratlış, tıynet, huy”

c.+üŋ (083b/10)

cidāl < Ar. *cidāl* “savaş, cenk, kavga”

c. (104a/4)

cihān < Far. *cihān* “yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat”

c. (105a/6)

pādişāh-ı cihān ‘dünya padişahı’ (105a/6)

cihet < Ar. *vech* “taraf”tan *cihet* “yön, taraf, istikâmet, cânip”

c.+den (103a/3)

cimāʿ < Ar.*cimāʿ* “cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme”

c.+a (086b/4), (086b/7)

cins < Ar. *cins* “başlıca nitelikleri aynı olan ve aralarında çok yakın benzerlikler bulunan varlık veya nesneler topluluğu, tür, nevi”

c. (061b/13), (061b/19), (102a/10), (102b/15)

c.+i (076a/18)

c.+inde (066a/4)

c.+inden (062b/19), (066a/3), (086a/5)

cismāniyye < Ar. *cismānī* “cismânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli”

c.+yi (099b/12)

umūr-ı cismāniyye ‘maddî işler’ (99b/12)

ciyād “özel isim”

c. (094b/11)

cömerd < Far. *cuvān-merd* “kendine âit şeyleri kolaylıkla verebilen, ikram edebilen, vermekten kaçınmayan, eli açık”

c. (104a/12), (104b/2)

cümle < Ar. *cumle* “bütün, hep”

c. (054a/13), (057a/1), (089a/12)

c.+den (078b/9), (088a/11)

c.+miz (060b/5)

c.+müz (055b/6), (069a/12)

c.+si (060a/14), (060a/9), (070a/2)

c.+sin (061a/13)

c.+ye (057b/1)

cürcān “İran’da bir şehir, gürgan şehri”

c. (087a/17)

cürʾet < Ar. *curʾet* “çekinmeden ortaya atılma, cesâret, atılganlık”

c. (091b/12)

cüzʾ < Ar. *cuzʾ* “bir bütünü maydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça”

c. (074a/15)

cüzʾ-i bahāne ‘birtakım bahane’ (074a/15)

Ç

çağır- “bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırmak”

ç.-abilürsin (064a/1)

ç.-am (063b/19)

c.-dı (057b/3), (059a/7), (060b/12), (061a/17), (063a/9), (067a/8), (071a/11), (073b/17), (075a/5), (075a/6), (085b/2), (090a/1), (095b/15)

ç.-madın (093a/15)

ç.-sa (075a/2)

ç.-up (095a/13), (095a/7)

çağırt- “çağırtmak işini başkasına yaptırmak, dâvet ettirmek”

ç.-up (092a/8)

çāḳ < Far. *çāk* “yırtık, ayrık”

ç. (070a/11), (075a/8), (080a/12), (080b/13), (085b/9)

çaḳal “et oburlardan, geceleri sürü hâlinde ve uluyarak gezen, kuyruğu tilkiye, rengi kurda benzer, memeli yabânî hayvan”

ç. (056b/14), (085b/11), (085b/16), (085b/3), (085b/6), (085b/8), (086a/1), (086a/12), (086a/16), (086a/18), (086a/4), (086a/9), (086b/11), (086b/15), (086b/18), (086b/2), (086b/3), (087a/2)

ç.+a (086a/17), (086b/13), (086b/17)

ç.+ı (086b/2)

çaḳalcıḳ “küçük çakal”

ç. (056b/3)

çal “taşlık yer, çıplak tepe”

ç. (068a/8)

çal- “darbe indirmek; vurmak, üflemek veya gerekeni yapmak sûretiyle ses çıkarmasını sağlamak”

ç.-ar (063b/7), (064a/10)

ç.-arsın (063b/9)

ç.-duġum (063b/10)

çalı “ağaçtan küçük, cılız, dalları çok sık ve çatallı, odunumsu bitki”

ç.+ya (074a/14)

çalış- “bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarfetmek”

ç.-a (104b/8)

çanaḳ “pişirilmiş topraktan yapılma yayvan kâse”

ç. (062a/10), (062a/8)

çāre < Far. *çāre* “istenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol”

ç. (065b/18), (069a/9), (072b/19), (082a/11), (083a/13), (090a/11)

çaylaḳ “uzun kanatlı, çengel gagalı, uzun çatal kuyruklu, kızıla bakan esmer tüylü, fâre vb. zararlı hayvanları, küçük kuşları avlayan, tavuk büyüklüğünde yertıcı kuş”

ç. (076b/1)

ç.+uŋ (076b/1)

çek- “(bir kimse veya bir şey yüzünden) devamlı üzüntü ve sıkıntı içinde bulunmak, sıkıntısını çekmek; güç durumlara dayanmak, katlanmak”

ç.-diler (095a/2)

ç.-diŋ (077b/5)

ç.-dügüm (102a/16)

ç.-dügüŋ (066a/13)

ç.-e (100a/1)

ç.-me (093b/13), (096b/4)

ç.-meden (058a/4)

ç.-medüm (102a/17)

ç.-mege (090a/12)

ç.-mek (058a/3), (101a/18), (102a/18)

ç.-mekden (054a/3)

ç.-mezdüm (097b/9)

çekin- "(bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünceyle) geri durmak, kaçmak, sakınmak, içtinap etmek, hazer etmek"

ç.-meŋ (060a/11)

çekiş- "anlaşmazlık içinde bulunmak, tartışmak, münâkaşa etmek"

ç.-e (099a/6)

çerçici "köyleri dolaşarak ufak tefek satan ayak satıcısı, çerçi"

ç.+nüŋ (085b/12)

çevür- "daire şaklinde hareket ettirmek, döndürmek, taklib etmek"

ç.-seŋ (094b/15)

çıblaḳ "üzerinde gerekli olan veya bulunması bir güzellik verecek olan şeyden bulunmayan, giyecek, örtecek, koruyacak, süsleyecek vb. bir şeyi mevcut olmayan, üryan"

ç. (056a/5)

çıblaḳluġ "çıplak olma durumu, bir şeyle örtülmemiş veya üzerine bir süsleme yapılmamış durumda bulunma"

ç.+ıŋı (056a/5)

çıḳ- "dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek"

ç. (067a/18), (072a/1)

ç.-a (067a/8), (067b/15), (067b/6), (071b/19), (104b/14)

ç.-acaġuŋ (092b/12)

ç.-ageldi (054b/14)

ç.-agelür (064a/11)

ç.-ar (058b/1), (064a/6), (079b/15), (081b/3), (082b/13), (082b/14), (082b/16), (097a/15)

ç.-arın (080b/6)

ç.-arlar (075b/6)

ç.-dı (060b/14), (062a/17), (062b/15), (063a/8), (063a/9), (067a/19), (067a/6), (068b/18), (071a/11), (075b/18), (075b/19), (075b/2), (081b/1), (085a/19), (095b/2)

ç.-dılar (054a/12), (057b/2), (060a/16), (092a/15)

ç.-duġı (063b/1), (084a/1)

ç.-dum (065b/11), (078a/1)

ç.-maduġum (062b/7)

ç.-mayup (077a/12)

ç.-maz (089b/10)

ç.-mazsın (062a/18)

ç.-up (075b/18)

çıḳar- "bir şeyin çıkmasını sağlamak"

c.-dı (055a/6), (089b/17), (095b/18)

c.-dılar (073b/12)

c.-dum (090b/18)

c.-duŋ (053b/11)

c.-mayalar (059b/3)

c.-up (073b/1), (075a/11), (083b/13), (085a/12)

c.-ur (059a/11)

çırp- "(örtü, bez, halı vb. şeyleri) ucundan tutup kısa ve çabuk hareketlerle silkelemek"

c.-maġa (085b/13)

çiçek "tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısım"

c.+lere (062b/13), (103b/11)

çift “iki, tek omayan”

c. (076a/18), (077a/1), (088a/8)

çirkīn < Far. *çirk-īn* “göze ve kulağa hoş gelmeyen, bet, kabih”

c. (102a/13)

c.+i (070b/12)

çōbān < Far. *çōbān – şōbān* “koyun, keçi, manda, sığır gibi ehlî hayvan sürülerini güdüp otlatan kimse”

c.+lardan (077a/10)

çoḳ (ġ) “miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde”

c. (055a/17), (055b/2), (055b/2), (058a/6), (059b/14), (059b/15), (060a/17), (061a/8), (063a/3), (063b/11), (064a/6), (065a/10), (066b/2), (066b/10), (066b/11), (067a/8), (068b/19), (070a/12), (071a/1), (071b/16), (074a/17), (074a/9), (074b/10), (076a/6), (077b/10), (077b/5), (078a/19), (079a/14), (079a/17), (079b/10), (082a/8), (082b/8), (084a/1), (084a/12), (084a/3), (084a/9), (085b/2), (087a/6), (090b/2), (091b/18), (092a/16), (093b/10), (096a/19), (097b/6), (099a/4), (098b/9), (099b/18), (099b/19), (101a/17), (102b/12), (103a/10), (104b/5), (104b/8)

c.+dur (057b/6), (062b/18), (067b/9), (084a/14), (093b/17)

çoḳluḳ “çok olma durumu”

c. (093b/15)

çölmek “süzülmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmek sûretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim” → **çömlek**

c. (087b/17), (087b/19), (088a/16), (098b/9)

c.+de (088a/3)

c.+e (087b/16), (088a/16)

çömlek “süzülmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmek sûretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim” → **çölmek**

c.+i (088a/1)

çöz- “bağlı bir şeyi açmak”

c.-erin (081a/14)

c.-miş (067b/16), (067b/8)

c.-üp (068a/19), (073a/15)

çuvāl < Far. *çuval* “erzak, öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyâfından veya naylon iplikten yapılmış büyük torba”

c. (097a/12)

çün < Far. *çūn* “çünkü, mâdemki”

c. (065b/11)

çünki < Far. *çūn ki* “şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zirâ”

c. (056a/11), (063b/14), (070a/5), (085a/18), (093b/11)

D

da “bağlaç” →**de**

d. (054a/5), (054a/8), (055a/19), (056b/14), (058b/10), (058b/17), (060b/12), (062b/12), (062b/18), (064a/10), (064b/8), (065a/16), (065a/4), (065b/17), (066b/3), (066b/8), (067b/15), (069a/1), (070b/9), (071a/1), (071a/3), (072b/1), (073b/6), (074a/15), (076a/5), (076b/11), (077b/16), (078a/2)

dābeşlīm “özel isim”

d. (059/8), (059b/12), (068b/10), (068b/13), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/6), (087a/12), (087a/16), (089a/2), (091b/8), (092a/3)

dad “bazı cisimlerin tatma organında bıraktığı tatlı, ekşi, acı, kekre vb. duyum”

d.+ını (078b/18)

daḫı

1. (e.) de, da, dahi, daha

d. (053b/11), (053b/3), (053b/3), (054a/10), (054a/11), (054a/12), (054a/13), (054b/19), (054b/3), (054b/4), (055a/12), (055a/3), (056a/13), (056b/16), (057a/11), (057a/12), (057a/3), (057a/7), (057a/9), (057b/15), (057b/16), (057b/8), (058a/13), (058a/15), (058a/4), (058a/8), (058a/9), (058b/13), (058b/7), (059a/13), (059a/17), (059a/19), (059a/4), (059a/5),

(059a/6), (059b/15), (059b/7), (060a/18), (060b/18), (061a/16), (061b/17), (062a/19), (062b/8), (063a/10), (063a/10), (063a/16), (063a/4), (064a/6), (064a/9), (065a/1), (065a/1), (065a/19), (065a/7), (065b/14), (065b/5), (066a/17), (066a/2), (066a/4), (066a/5), (066a/7), (066b/12), (066b/3), (066b/6), (067a/10), (067a/10), (067a/19), (067b/15), (067b/6), (068a/1), (068a/17), (068a/18), (069b/10), (069b/2), (070a/15), (070a/15), (070b/10), (070b/13), (071a/10), (071a/17), (071a/8), (071b/4), (071b/7), (072a/14), (072a/15), (072a/16), (072a/17), (072a/9), (072b/10), (072b/8), (073a/10), (073a/11), (073a/19), (073b/3), (073b/10), (074a/11), (074b/1), (074b/18), (074b/7), (075a/1), (075a/16), (075b/15), (075b/17), (076a/1), (076a/5), (076b/10), (076b/11), (076b/11), (076b/12), (076b/12), (076b/12), (076b/13), (076b/14), (076b/18), (076b/19), (077a/2), (077a/4), (077b/17), (078a/1), (078a/13), (078a/4), (078a/6), (078b/1), (078b/13), (079a/1), (079a/7), (079b/15), (080b/16), (080b/17), (080b/5), (081a/18), (082b/15), (083a/11), (083a/7), (083b/3), (084a/2), (084a/3), (084b/18), (087a/3), (087a/7), (088b/11), (089b/13), (090b/17), (090b/7), (091b/1), (092a/14), (092b/11), (093b/12), (093b/19), (093b/2), (093b/2), (093b/5), (093b/9), (094a/14), (094a/2), (094b/19), (095a/18), (095a/5), (095b/1), (095b/18), (096a/10), (096a/11), (096a/9), (096b/19), (097a/11), (097a/17), (097a/17), (097b/12), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/7), (098b/10), (098b/16), (098b/3), (098b/4), (099a/4), (099a/5), (099a/9), (099a/9), (099b/1), (099b/11), (099b/18), (099b/2), (099b/8), (100a/11), (100a/17), (100a/18), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/8), (100a/9), (100b/14), (100b/15), (100b/19), (100b/5), (100b/7), (100b/9), (101a/1), (101a/14), (101a/2), (101a/8), (101b/1), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/2), (102b/2), (102b/3), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/19), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/12), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/10), (104b/11), (104b/14), (104b/2), (104b/6), (104b/7), (104b/8), (105a/2), (105a/3)

2. (zf.) artık

d. (067a/10), (071a/4), (090a/6)

dal “bir ağaç gövdesinde çıkan kollardan her biri”

d.+ları (079b/10)

dal- “hızla girmek, girivermek”

d.-ar (074b/2)

dāne < Far.*dāne* “tohum, habbe”

d. (060b/11), (062b/5), (088a/4), (094b/2), (096b/11), (096b/9)

d.+ler (060a/4), (060a/7), (096b/17), (096b/18), (097a/3)

d.+lerden (096b/13), (096b/19), (097a/1)

d.+lere (060a/8)

d.+leri (096b/12), (096b/15)

d.+si (097a/16)

d.+yi (060b/17), (097a/16)

dār < Ar. *dār* “birkaç bölümden ibâret mesken, ev, konak”

d. (099a/11)

dār-ı āḫiret ‘öteki dünya’ (099a/11)

daʿvā < Ar. *daʿvā* “hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yâhut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma”

d. (099b/11)

d.+ların (072a/13)

d.+mızı (072a/8)

d.+sında (072b/1), (072b/2)

daʿvet < Ar. *daʿvet* “çağırma, gelmesini isteme, çağrı”

d. (064a/19), (101a/15)

dāye < Far. *dāye* “sütnine, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı, taya”

d. (087b/3)

dāyim < Ar. *dā’im* “devam eden, devamlı, sürekli, fâsılasız”

d. (056b/2), (069b/17), (070a/6), (079a/4), (079b/2), (099a/5), (103a/4)

dāyimā < Ar. *dā’imā* “her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli”

d. (053b/12), (066a/1), (066b/19), (085a/4), (097b/9), (098b/17), (100b/8), (101b/3), (102a/14), (103a/12), (103a/16), (103a/19), (104a/16), (104a/3)

de “bağlaç” → **da**

d. (053b/19), (054b/18), (055a/11), (055b/8), (056a/19), (057a/13), (058/10), (058a/13), (058b/17), (059a/14), (060a/8), (060b/8), (061b/11), (061b/12), (062a/15), (064b/7), (065a/8), (066a/19), (066a/19), (066b/18), (066b/2), (068a/8), (069a/4), (069b/15), (069b/18), (070a/19), (070b/14), (072a/3), (072b/2), (075a/7), (076a/14), (078a/19), (078b/6), (080a/17), (080a/19), (080b/6), (081a/4), (081a/8), (082a/12), (082a/15), (083a/18), (083b/13), (086a/9), (090a/14), (091a/4), (091a/8)

dė- “duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söyleme”

d.-cek (062b/14)

d.-di (056a/7), (057a/7), (057b/6), (058b/14), (060b/13), (063a/14), (063a/9), (063b/15), (066a/12), (071a/13), (076a/8), (076b/11), (076b/18), (077a/2), (077b/13), (080a/9), (085b/16), (096b/14)

d.-digüŋ (062b/14), (063a/15), (086a/7)

d.-diler (072a/14), (086b/13), (093b/2)

d.-dügi (057a/7), (059a/14), (063a/5), (064b/16), (068b/1), (068b/2), (073b/4), (075b/10), (076b/11), (076b/15), (077a/13), (078a/5), (081a/16), (092b/6), (093a/13), (093a/13), (094a/2), (096a/15)

d.-dügin (069a/18)

d.-düginden (084a/14)

d.-dügine (058b/17)

d.-dügini (058b/13), (073b/3), (100a/8)

d.-dügüm (071a/8), (071b/1), (086b/5)

d.-dügüŋ (053b/5), (054a/7), (063a/4), (090a/15), (090b/14), (090b/4), (091b/9)

d.-dügüŋi (055a/18)

d.-dügüni (055a/2)

d.-dükleri (055a/14), (055b/11), (085a/3), (088b/7), (092a/3), (093b/6), (094b/17)

d.-düklerimiz (070a/15)

d.-düklerinden (079a/11)

d.-düklerüm (057a/14)

d.-düklerümüze (092b/16)

d.-düklerümüzi (092b/19)

d.-düklerüŋ (053b/13), (062a/4)

d.-düklerüŋüŋ (091b/13)

d.-düklerüŋüz (092b/5)

d.-düklerüŋüzden (093a/4)

d.-düler (084b/19)

d.-medüm (057b/5)

d.-medüŋ (085a/8)

d.-megi (058b/4)

d.-meye (066b/6)

d.-meyesin (062a/16)

d.-mezem (058b/3)

d.-miş (055b/15), (086b/5), (087a/3)

d.-mişdür (069b/12)

d.-mişlerdür (053b/14), (057b/11), (074a/9), (077b/1), (078a/16), (078b/1), (078b/17), (084a/6), (084b/1), (084b/15), (091b/1), (093b/18)

d.-r (058b/15), (059a/1), (083a/3), (088b/15), (088b/17)

d.-rem (083b/13)

d.-rler (055a/1), (055b/16), (056b/14), (056b/18), (056b/4), (059b/14), (060a/5), (060b/12), (061b/14), (062b/1), (062b/1), (068a/9), (071a/1), (071a/6), (079b/11), (079b/13), (082b/8), (089a/8), (089a/9), (090b/19), (093a/4)

d.-rse (086a/15), (086a/17), (094a/2)

d.-rsek (092b/1)

d.-rseŋ (069b/11), (069b/12), (077a/7)

d.-rsin (064a/18), (069b/7), (074a/11), (074a/7)

d.-rsiŋ (074b/7)

d.-ye (054b/10), (086a/16), (086a/17), (096a/5), (097b/7), (098a/11), (099a/15), (103b/2)

d.-yelüm (092b/1), (092b/6)

d.-yem (058/10)

d.-yü (054a/5), (054b/1), (054b/14), (057a/14), (064a/14), (064b/5), (067a/18), (071a/1), (073b/9), (075b/5), (079b/7), (079b/8), (081a/18), (083a/8), (085b/2), (089b/3), (090b/15), (095a/13), (095a/18), (095a/18), (095a/19), (095b/2), (099b/10), (100b/10), (100b/8), (105a/8)

d.-yüp (062a/6), (067a/19), (072a/8), (072b/15), (073a/15), (082a/17), (088a/15), (090a/13), (091b/5), (092a/14), (096a/12), (105a/2)

debāġluḳ "hayvan postlarını kullanabilecek duruma getirmek amacıyla değişik kimyasal maddelerle işlemek, terbiye etmek"

d. (056a/16)

debreş- "kıpırdamak, oynamak, harekete gelmek"

d.-di (086b/11)

defʿ < Ar. *defʿ* "öteye itme; savma, kovma"

d. (059b/11), (063b/13), (069b/6), (073a/1), (074a/4), (082a/1), (082a/2), (092a/13), (092b/16), (096a/10), (100b/5)

d.+ine (076b/14)

defʿa < Ar. *defʿa* "kere, kez, sefer"

d. (069a/10)

deg- "erişmek, isâbet etmek"

d.-mede (079a/13)

d.-mek (101a/12)

degil "-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime" → **degül**

d. (073a/12), (077b/10), (077b/9)

d.+dür (066b/13), (070a/18), (070a/5), (070b/15), (101b/17)

d.+em (078a/10)

d.+sin (066b/14)

degiş- "bir şey verip yerine başka bir şey almak, mübâdele etmek"

d.-di (059b/5), (063b/15), (064b/5), (064b/7)

d.-meye (058a/6), (058a/7)

degnek "elde taşınacak uzunluk ve incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak"

d. (059b/17), (088a/15), (088b/11)

d.+i (088a/15)

degül "-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime" → **degil**

d. (053b/16), (062b/5), (064b/11), (068a/5), (079a/10), (085b/10), (086a/6)

d.+dür (054b/2), (057a/15), (057b/17), (060b/18), (061b/9), (062b/8), (063b/10), (063b/13), (064a/12), (064a/3), (066b/16), (067b/11), (069a/10), (069a/12), (069b/7), (077b/2), (079a/12), (079b/2), (080a/17), (081a/2), (081b/10), (084a/1), (084a/17), (084a/19), (084a/3), (084b/6), (086b/6), (090a/12), (090b/15), (090b/19), (093a/15), (095a/8), (097b/11), (099a/18), (099b/16), (100b/12), (101b/10), (101b/15), (102a/1), (102a/11), (102a/5), (103b/14), (104a/17)

d.+em (061a/16), (061a/17), (073b/12), (087a/2), (093a/7)

d.+in (081b/9)

d.+ler (078b/15)

d.+sin (061a/12), (099b/15)

dek "bir işin sona erdiği yeri veya zamânı gösterir, -e kadar, -e değin"

d. (056a/10), (060b/5), (072b/12), (075b/18), (075b/5), (088a/9), (094b/15), (096a/15)

del- "üzerinde delik açmak"

d.-er (076b/14)

delālet < Ar. *delâlet* "yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık"

d. (055a/17), (084b/10)

delik “bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık” → **delük**

d. (060b/11)

d.+e (067b/16)

d.+ler (076b/14)

delük “bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık” → **delik**

d.+e (081b/1)

d.+i (088b/9)

d.+inden (081b/2)

deŋiz “yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, deryâ”

d.+de (061a/1), (061b/5), (080b/8)

d.+e (065a/11), (080a/5)

dep- “(hayvan) arka ayağı ile vurmak, çifte atmak”

d.-er (084a/9)

depecik “küçük, yüksekliği az tepe”

d. (071a/10)

derd < Far. *derd* “insana ıztırap veren her türlü hâl, sıkıntı, zorluk, üzüntü”

d. (085a/13)

dere < Far. *derre* “genellikle kışın akan küçük akar su”

d. (098a/17)

d.+niŋ (072a/5)

dermān < Far. *dermān* “ilâç, şifâ, devâ; çâre, hal yolu”

d. (067b/3), (070a/3), (071a/4)

d.+ı (083a/12)

ders < Ar. *ders* “bir öğeticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği ders”

d. (104b/6)

deryā < Far. *deryā* “deniz”

d. (102b/11)

derzī < Far. *derzī* “elbise biçip diken ve bunu meslek edinen kimse, terzi”

d.+dür (099b/18)

destānd “özel isim”

d. (059b/13)

devā < Ar. *devāʾ* “ilâç, derman, şifâ”

d. (055a/1)

d.+dan (055a/11)

d.+yı (055a/3)

deve “geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı”

d.+yi (092b/10)

devlet < Ar. *devlet* “mutluluk, saâdet, tâlih, baht; milletin huuki şahsiyet kazanmış şekli”

d. (053b/11), (070a/13), (078a/7), (079a/5), (080a/14)

d.+e (078b/8)

d.+i (070a/13)

devletli < Ar. *devlet* + T. *+li* “talihli, şanslı”

d. (087b/14)

devşür- “toplamak, dermek”

d.-mege (056a/3)

dib “çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü”

d.+inde (062a/18), (073b/1), (073b/5)

d.+ine (080a/6)

dīdār < Far. *dīdār* “yüz, güzel yüz, çehre”

d.+ına (099a/6)

dik- "(bir bitkiyi) kök salıp yetişmesi için toprağa yerleştirmek"

d.-dügi (062b/13)

dil "konuşma ve tat alma organı; insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban"

d. (058b/6), (090a/19)

d.+i (058b/4), (058b/4), (100a/7)

d.+ince (058b/14)

d.+ini (100b/19)

d.+lerinde (078b/15)

dil < Far. *dil* "gönül, yürek"

d.+den (084a/5)

dile- "bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temennî etmek, niyaz etmek"

d.-düm (066a/5)

d.-mek (083b/18)

d.-rin (063b/19)

d.-yüp (063b/9)

dilver < Far. *dil-āver* "korkusuz, cesur"

d. (068b/6)

dimne "özel isim"

d. (053b/1), (053b/12), (053b/2), (053b/8), (053b/8), (054b/11), (054b/8), (055b/16), (055b/6), (056a/17), (056b/1), (056b/5), (056b/6), (056b/9), (057a/8), (057b/10), (057b/13), (057b/8), (058a/16), (058a/5), (059b/2), (059b/4)

d.+niŋ (057a/8)

d.+nüŋ (054a/11), (054a/16), (054a/17), (054a/5), (055a/19), (056a/19), (056b/10), (056b/16), (057b/2), (059a/14)

d.+ye (054a/10), (056b/15), (057b/7)

d.+yi (053b/7), (054a/13), (054a/13), (054a/9), (056b/12), (057b/9), (059a/15), (059a/16), (059a/18), (059b/3)

dīn < Ar. *dīn* "insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan îmanlarını, ona yapacakları ibâdetlerin bütününü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu"

d.+i (098b/4)

d.+ine (065a/17)

diŋle- "dinlemek işi"

d.-di (080b/10), (088a/19)

d.-düŋüz (055b/8)

d.-meden (098a/13)

d.-medi (079a/11), (090a/2)

d.-meye (053b/15), (101a/2), (104b/10)

d.-meyüp (076a/12)

d.-mezdüŋ (053b/9)

d.-mezin (090a/11)

d.-ŋ (055b/8)

d.-r (057b/7)

d.-ye (056b/5), (070a/14), (104b/13)

d.-yeler (054a/11)

d.-yem (095a/4)

d.-yüp (072b/7)

diŋlet- "dinlenmesini sağlamak"

d.-elüm (072a/8)

diri "canlı, yaşamakta olan kimse, sağ, berhayat"

d. (093b/17), (097b/8)

dirīġ < Far. *dirīġ* “esirgeme, kıyamama”

d. (061b/13), (066b/16), (069a/17), (081a/13), (081a/3), (081b/10)

diril- “canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek”

d.-e (102b/5)

dirlik “bir tedirginliği, üzüntü ve sıkıntısı olmama durumu, huzur, rahat, iyi geçim”

d. (067b/11), (067b/11)

diş “çene kemiklerin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan, sert, beyaz organlardan her biri”

d.+leri (081b/13)

dişi “canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi”

d. (086a/6), (086b/10), (086b/5), (096b/10), (096b/19)

d.+si (082b/18), (083a/5), (096b/14)

d.+sine (096b/11), (096b/18)

d.+sini (082b/18)

dīv < Far. *dīv* “şeytan”

d. (068b/7)

dīvān < Far. *dīvān* “büyük meclis, yüksek meclis”

d. (094b/18), (094b/19)

dīvār < Far. *dīvār* “duvar kelimesinin eski metinlerden geçen şekli”

d. (063b/18)

diyār < Ar. *diyār* “memleket, ülke, belde, el”

d. (066b/4), (069b/8), (083b/14)

diyār-ı ġurbet ‘gurbet yurdu’(066b/4), (069b/8), (083b/14)

dōst < Far. *dūst* “birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis; evlilik dışı ilişki kurulan kadın veya erkek”

d. (059b/9), (061a/15), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (062b/10), (062b/11), (065a/7), (066a/4), (074a/15), (080a/10), (080a/8), (081a/10), (081a/11), (081a/7), (081a/9), (081b/17), (081b/7), (082a/1), (082a/4), (082a/5), (082b/16), (083a/2), (083b/1), (083b/18), (083b/19), (084a/2), (084a/2), (089a/3), (089a/4)

d.+da (061b/15)

d.+dan (067b/13), (081b/8), (083b/18), (084a/5)

d.+dur (079b/8), (099a/19), (099b/1), (099b/2)

d.+ı (056b/14), (060b/9), (063a/7), (067b/13), (075b/12), (075b/18), (082b/18), (083a/1), (083b/2)

d.+ıda (075b/6)

d.+ına (062b/10), (075b/4), (075b/9), (084a/7), (103a/6)

d.+ından (075b/15), (079b/6), (087b/14)

d.+ını (084a/19)

d.+ınuŋ (084b/8)

d.+lar (059/8), (059b/10), (083b/15), (099b/3), (104a/10)

d.+ları (065a/12), (065a/15), (096b/6), (099b/1)

d.+larından (091a/1), (104b/9)

d.+larını (059b/10)

d.+larınuŋ (061a/12)

d.+larıyla (070a/12)

d.+larum (065b/8)

d.+larumıŋ (095a/3)

d.+laruŋ (066a/8), (068b/9), (095a/4)

d.+laruŋa (061a/19)

d.+um (060b/4), (062b/11), (062b/14), (062b/18), (066a/3), (068a/4), (075b/11), (081b/5), (083a/17)

d.+umdan (056b/17)

d.+umuz (085a/14)

d.+umuza (085a/12)

d.+uŋ (053b/6), (060b/13), (062b/10), (083b/19)

d.+una (099a/19)

dōstlıḳ (ġ) < Far. *dūst* + T. *+lıḳ* "birine veya bir şeye karşı duyulan riyâsız, samîmî ve güvenilir sevgi, böyyle bir sevgi duyma, dost olma durumu" → **dōstluḳ (ġ)**

d. (090a/7)

d.+a (084a/4)

d.+ı (062b/12), (080b/12)

d.+ını (066a/5)

dōstluḳ (ġ) < Far. *dūst* + T. *+luḳ* "birine veya bir şeye karşı duyulan riyâsız, samîmî ve güvenilir sevgi, böyyle bir sevgi duyma, dost olma durumu" → **dōstlıḳ (ġ)**

d. (059b/9), (062b/6), (079a/18), (079b/1), (079b/3), (079b/7), (081b/11), (081b/18), (081b/7)

d.+a (061b/19), (079b/4), (084a/17)

d.+ı (068a/4), (084a/6), (102a/7)

d.+ıŋı (057a/16)

d.+ına (062a/1)

d.+ları (062b/9)

d.+umuzı (080b/15)

d.+uŋ (081b/7)

dög- "üst üste vurmak, dayak atmak, darbetmek"

d.-eler (073a/19)

d.-eyin (088a/15)

dögün- "kendi kendini dövmek, kendini oradan oraya vurmak; çok fazla üzülmek"

d.-üp (088b/13), (100b/7)

dök- "(sıvı veya tâne hâlindeki şeyleri) bulundukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak; saçmak, serpmek, koymak; akıtmak; yığmak"

d.-e (062b/5)

d.-en (087b/13)

d.-er (063b/3)

d.-mez (072a/7)

d.-seŋ (062a/2)

d.-sünler (077a/10)

dökül- "saçılmak, serpilmek, etrafâ yayılmak"

d.-di (095b/14)

d.-ür (088a/17), (097a/17)

dön- "(bir yere) geri gitmek veya geri gelmek, avdet etmek"

d.-di (060b/7), (068b/3), (068b/7), (075b/3), (076b/16), (076b/19), (077b/15), (085a/17), (086b/11), (086b/2)

d.-düm (065b/10)

d.-er (081b/2), (084b/7), (088b/10)

d.-erler (058b/12)

d.-erse (079b/18)

d.-mege (077a/1)

d.-üp (068b/1), (087a/1)

dönder- "hareket ettirmek" → **döndür-**

d.-üp (086a/18)

d.-ür (076b/4)

dördünci "dört sayısının sıra sıfatı"

d.+si (066b/10)

d.+ye (069b/6)

döndür- "hareket ettirmek" → **dönder-**

d.-mem (062a/15)

d.-meyelüm (069a/14)

dört “dört sayısı”

d. (067b/17), (088a/5), (088a/6), (089a/2), (094a/19), (100a/13), (100b/17), (100b/2), (101a/19), (101b/11), (101b/16), (101b/6), (102a/10), (102a/2), (102a/6), (102b/15)

duʿā < Ar. *duʿāʾ* “güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah’a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz”

d. (076b/17), (076b/19), (080b/13)

d.+lar (092b/13)

d.+sı (076a/19)

duş “rastlama, tesadüf”

d. (053b/9)

dügümlen- “düğüm yapılmak, düğüm yapılarak bağlanmak”

d.-se (099b/19)

düken- “bitmek, hiç kalmamak”

d.-dügi (081b/15)

dün “içinde bulunulan günden bir önceki gün”

d. (058a/13)

dünyā < Ar. dunyā “içinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan”

d. (056b/16), (057a/5), (062a/19), (065b/15), (065b/19), (066a/10), (066a/6), (066b/18), (093a/7)

d.+da (054a/3), (054a/8), (058a/3), (059a/14), (065a/17), (072b/1), (072b/3), (094b/2), (094b/5), (097b/10), (097b/5), (097b/8), (098a/17)

d.+dan (056b/15), (070b/11), (084a/5), (104a/12)

d.+nuŋ (066b/7)

d.+sı (065a/13), (065a/17)

d.+sın (059b/5)

d.+sına (058a/6)

d.+yı (097b/15)

ehl-i dünyā ‘dünya adamı’ (062a/19), (066b/18)

dürlü “çeşitli, muhtelif”

d. (062a/12)

dürrāc < Ar. *durrāc- durrāce* “Turaç denen kuş”

d.+dur (102b/17)

düş “uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüyâ”

d. (092a/6)

d.+i (092a/6)

d.+üŋ (094a/15), (095b/15)

düş- “payına isâbet etemek; (zorlayıcı bir sebeple) başını alıp gitmeye koyulmak, kendini -e atmak; (kötü bir durum yüzünden) istenmeyecek bir yerde bulunmaya mecbur olmak; (bir şey veya kimse) dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek; olduğu yerden ayrılıp gitmek; tartışmak, aralarında anlaşmazlık çıkmak; uğramak, dûçar olmak”

d.-di (055b/19), (060a/17), (060b/8), (068b/2), (075a/17), (075b/5), (084b/5), (097a/6)

d.-diler (065a/2), (075a/4)

d.-düginden (082b/14)

d.-dügüŋe (066b/3)

d.-düm (056b/17), (060a/18), (077b/17)

d.-düŋ (060b/15), (067b/4)

d.-e (099a/14)

d.-elden (063a/11)

d.-er (065b/14), (074b/15), (076b/2), (081b/14), (082b/13), (084a/17), (084a/4), (097a/16)

d.-erler (060a/18)

d.-erse (057a/12)

d.-eyin (068a/15)

d.-mez (101a/3)

d.-se (066b/4), (099b/17)

d.-üp (060b/1)

düşmen < Far. *duşmen* "(birine karşı) iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû"

d. (055b/17), (057a/1), (062b/11), (069a/14), (069b/12), (069b/13), (069b/14), (072b/17), (074a/12), (074b/10), (076a/6), (078b/8), (081b/18), (082a/11), (082a/13), (091a/1), (101b/3)

d.+den (069a/8), (069b/18), (070a/3), (082a/10)

d.+dür (079b/7), (080a/19)

d.+e (068a/9), (069a/11), (069a/12), (069b/9), (070a/19), (074b/11), (078a/13), (079a/14), (081b/17)

d.+i (062a/3), (070a/1), (079a/1), (079a/17), (079a/2), (081b/17), (101a/7)

d.+iŋ (070a/9), (070a/9), (074b/9)

d.+iŋi (079a/3)

d.+inden (079b/5)

d.+ine (062b/11), (068b/12), (069b/16), (074a/15), (077a/17), (090b/8)

d.+ini (069b/13)

d.+ler (089a/2)

d.+leri (096b/6)

d.+lerimden (076a/14)

d.+lerime (065a/5)

d.+leriŋ (079a/18)

d.+lerüm (065a/6)

d.+lerümüz (078a/15)

d.+lerüŋ (079a/19), (081b/19)

d.+üŋ (062a/1)

düşmenlik < Far. *duşmen* + T. *+lik* "düşman olma durumu" → **düşmenlük**

d.+i (081b/19)

d.+üŋ (082a/7)

d.+üŋden (082a/4)

düşmenlük < Far. *duşmen* + T. *+lük* "düşman olma durumu" → **düşmenlik**

d. (082a/4)

düşür- "aşağı düşmesine veya dik durumdan yatık duruma gelmesine, devrilmesine sebep olmak, ıskat etmek"

d.-di (060b/17)

d.-dügümüz (096b/13)

d.-dükleri (096b/15)

d.-üp (074b/10)

düşüril- "düşürmek işine konu olmak veya herhangi biri tarafından düşürmek işi yapılmak"

d.-miş (096b/15)

düzen- "süslenmek"

d.-di (094b/19), (095b/9)

düzil- "düzmek işi yapılmak, hazırlanıp meydana getirilmek"

d.-miş (062a/8)

E

ebed < Ar. *ebed* "sonu olmayan gelecek zaman"

e. (072b/5)

ebedü'l-ābād 'ebedî hayat' (072b/5)

ecel < Ar. *ecel* "ölüm zamanı"

e. (066b/13)

e.+den (059b/15)

e.+i (060a/3)

e.+im (060a/2)

ecvāl < Ar. ? *ecvāl* “gidiş, seyir”

e. (057b/11)

ecvāl-i āḫiret ‘ahiret seyri’ (057b/11)

edā < Ar. *edāʾ* “ödeme, verme”

e. (061a/9)

edeb < Ar. *edeb* “terbiye, nezâket, zârafet”

e. (088a/13), (088a/13), (091a/16)

e.+i (088a/14)

ėdin- “kendini bir şeyin sâhibi ve mâliki kılmak, …sâhibi olmak” → **ėdün-**

ė.-di (075a/16), (076a/17)

ė.-dügi (104b/18)

ė.-düm (065a/3)

ė.-em (093a/16)

ė.-mişdür (093b/1)

ė.-se (082a/18)

ė.-üp (061b/1)

ė.-ürseŋ (092a/11)

ėdün-“kendini bir şeyin sâhibi ve mâliki kılmak, …sâhibi olmak” → **ėdin-**

ė.-dügi (079b/5)

ė.-se (065a/9)

efʿāl < Ar. *efʿāl* “fiiller, yapılan işler, eylemler”

e. (084b/9)

efendi “sâhip durumunda olan, buyruğu geçen, hükmünü yürüten, kendisine uyulan kimse, sâhip”

e.+dür (103a/3)

e.+si (099a/2), (099a/4), (104a/2)

e.+sinden (101b/2)

e.+sine (099a/4), (099a/5), (100a/15)

e.+sini (104a/6)

e.+siniŋ (100a/16)

e.+siyle (099a/5)

efsūn < Far. *efsūn* “büyü, sihir, tılsım, afsun, arpag, rukye”

e. (073a/15)

eg- “(düz duran bir şeyi) biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek, eğik duruma getirmek, bükmek”

e.-dü (078a/13)

e.-üp (070a/18)

eger < Far. *eger* “şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet” →**ger**

e. (053b/13), (054b/9), (055b/11), (056a/5), (056b/2), (057a/6), (057b/12), (057b/4), (058a/12), (059a/18), (059a/9), (060b/16), (060b/16), (060b/2), (060b/5), (061a/1), (061a/2), (061b/12), (062a/16), (062b/12), (063b/2), (069a/14), (069a/16), (069b/11), (069b/15), (069b/19), (069b/19), (069b/2), (070a/1), (070a/11), (070b/10), (071a/17), (071a/19), (072a/2), (074a/1), (075a/2), (075a/3), (076a/2), (076a/9), (077a/17), (077a/6), (078a/18), (078a/19), (079b/18), (079b/19), (080a/1), (080b/1), (082a/12), (083a/3), (084a/17), (084a/5), (085a/14), (085b/15), (086a/12), (086a/13), (086a/15), (086a/16), (086a/17), (086b/19), (086b/7), (090a/14), (092a/11), (092a/19), (092b/16), (092b/19), (093a/8), (093b/7), (094a/2), (094a/3), (095a/9), (095b/4), (096a/11), (096a/6), (096b/8), (097b/19), (097b/19), (097b/8), (100a/12), (100b/4), (103b/3), (103b/3)

egerçi < Far. egerçi “her ne kadar, …. ise de, gerçi”

e. (054b/1), (061b/11), (061b/14), (068b/11), (069b/17), (070b/2), (083b/7)

egle- “alıkoymak, geciktirmek, vakit geçirtmek, durdurmak”

e.-dügi (082a/13)

e.-me (064a/4)

e.-meye (100b/16)

e.-mezler (077b/1)

e.-ye (103a/6)

eglen- “(zevk ve neşe veren şeylerle) hoşça vakit geçirmek; oyalanmak, durmak, eğleşmek, beklemek, kalmak”

e.-cek (066b/4)

e.-dügin (085b/1)

e.-dügüm (083b/5)

e.-düŋ (085b/2)

e.-medin (088b/4)

e.-mege (083b/4)

e.-meyüp (075b/4), (088b/3)

e.-miş (096b/16)

e.-sem (075a/18)

e.-üp (083a/2)

e.-ürler (075b/7)

eglence “eğlenme işi”

e. (083b/14)

ehl < Ar. *ehl* “sâhip, mâlik; bir yerin, topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat; karı kocadan her biri, eş”

e. (054b/17), (055b/5), (057b/19), (058a/1), (058a/2), (061b/11), (062a/19), (066a/18), (066b/18), (070a/18), (074b/9), (080a/5), (092b/7), (103a/7)

e.+i (101a/17)

e.+ini (091a/19)

e.+ümden (068a/3)

e.+üŋden (064a/2)

ehl-i Allāh ‘Allah ehli’ (103a/7)

ehl-i dünyā ‘dünya adamı’ (062a/19), (066b/18)

ehl-i faẓl ‘fazilet sahibi’ (061b/11)

ehl-i fesād ‘bozgunculuk çıkaranlar’ (055b/5), (058a/2)

ehl-i ġayret ‘gayret sahibi’ (070a/18)

ehl-i ḥīle ‘hile ehli’ (92b/7)

ehl-i kemāl ‘kemâl sahibi, olgun kimseler’ (066a/18)

ehl-i ʿaḳl ‘akıl sahibi’ (074b/9), (080a/5)

ehl-i ʿilm ‘ilim ehli, âlimler’ (054b/17)

ehl-i ṣalāḥ ‘namuslu, doğru, adaletli kimseler’ (057b/19), (058a/1)

ek- “ürün elde etmek için toprağa tohum atmak veya gömmek”

e.-mede (104a/6)

ėki “iki sayısı”

ė. (054b/18), (055b/19), (055b/19), (055b/3), (056a/2), (059a/11), (059a/4), (059a/6), (061b/13), (061b/15), (061b/19), (062b/1), (063b/7), (072a/11), (078a/12), (078a/16), (080b/3), (081a/7), (085b/11), (085b/3), (089b/17), (092a/16), (092b/9), (094a/17), (094a/18), (094b/1), (094b/2), (095a/10), (096a/13), (096b/9), (097b/10), (097b/14), (097b/4), (098a/1), (098a/10), (098a/5), (099a/12), (100b/3), (100b/4)

ė.+si (067b/5), (075a/7), (080a/18), (080a/19), (081a/8), (083a/18), (086a/9), (091b/14)

ė.+side (074b/19)

ė.+sinde (072b/7)

ė.+siniŋ (069a/18)

ė.+sinüŋ (080b/1)

ėkinci “iki sayısısnın sıra sıfatı”

ė. (104a/6)

ė.+si (066b/9)

ė.+sine (069a/9)

ekinci “ekinci, çiftçi”

e. (104a/6)

ekṣer < Ar. *ekṣer* “genellikle, umûmiyetle, ekseriya”

e. (069a/5), (071b/14), (079b/13), (090b/7), (091b/19)

eksik “bir bölümü olmayan, noksan, natamam” → **eksük**

e.+dür (070b/13)

eksiklük “eksik olma durumu”

e. (064b/17)

eksil- “eskisinden az duruma gelmek, azalmak, tenâkus etmek”

e.-di (096b/17)

e.-miş (096b/18)

eksük “bir bölümü olmayan, noksan, natamam” → **eksik**

e. (056b/19), (068a/3)

el “kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü; sahiplik, mülkiyet”

e. (063b/10), (063b/9), (066a/10), (069a/16)

e.+den (053b/11), (093a/1)

e.+e (066a/9), (073a/4), (073a/5), (079a/13), (082a/18)

e.+i (067b/1), (102a/12), (102b/10)

e.+ime (064a/14)

e.+inde (059a/10), (059a/7), (059b/17), (081b/18), (097a/17), (101b/5)

e.+indedür (080b/8)

e.+indeki (088a/15), (095b/13)

e.+inden (061a/10), (073a/5), (073a/9), (082b/10), (082b/13), (086a/11), (097a/16), (098b/18)

e.+ine (055b/1), (057a/19), (064a/13), (064a/9), (078b/19)

e.+ini (063b/7)

e.+lerinden (063b/11), (078b/15), (089a/4)

e.+ümden (094a/12)

e.+üŋden (061a/19), (094a/14)

e.+üŋe (064a/3)

ėl "yabancı"

ė.+ler (075a/11)

ė.+üŋ (055b/15)

elbette < Ar. *el-bette* "şüphesiz, muhakkak, mutlaka"

e. (063b/4), (066a/9), (078a/11), (086a/2), (087a/15), (090a/17), (090a/4), (091a/14)

elçi "belli bir husûsu konuşmak üzere bir taraf adına diğer tarafa gönderilen kimse, aracı"

e. (094a/18)

e.+ler (094b/15)

e.+ye (071a/12)

elem < Ar. *elem* "ıztırap, keder, gam, tasa, hüzün, melâl"

e. (068a/5)

e.+de (080a/13)

e.+den (085a/4)

e.+i (068a/6), (068a/7)

e.+lerümüzi (068a/6)

ėlet- "götürmek veya getirmek, ulaştırmak, eriştirmek"

ė. (095a/14)

ė.-di (057b/9), (064b/5)

ė.-em (065b/7)

ė.-eyin (077a/11)

ė.-mek (076b/3)

ė.-ür (076b/4)

ė.-ürken (064a/7)

em- "(bir şeyi) dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek"

e.-se (084a/9)

emānet < Ar. *emānet* "güvenilir bir kimseye saklanması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse, vedîa"

e. (056b/4), (099b/7)

e.+i (084b/2)

ėmdi "şimdi"

ė. (061b/12), (062a/14), (072b/14)

emīn < Ar. *emīn* "güvenilir, inanılır, îtimat edilir (kimse), inak; herhangi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanaât getirmiş bulunan (kimse)"

e. (053b/4), (061a/16), (065b/3), (068a/10), (069b/19), (069b/3), (071a/7), (071a/9), (074a/14), (076a/11), (078b/3), (087b/11), (090a/10), (091a/11), (103a/11), (103a/5), (104a/17)

emn < Ar. *emn* "emniyet, korkusuzluk, güven, huzur"

e. (091b/5)

emr < Ar. emr "bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk; iş, şey, husus, olay"

e. (054a/13), (054a/9), (055a/11), (055a/4), (056a/2), (056b/5), (056b/8), (057a/19), (057b/1), (058a/8), (058b/10), (058b/18), (058b/7), (059b/2), (059b/4), (060b/10), (073a/19), (073b/9), (077a/9), (079a/12), (089a/10), (091a/15), (092a/8), (094a/5), (094b/18), (105a/1)

e.+iŋe (077a/7)

e.+inde (074a/7), (079a/12), (102a/15)

e.+ini (099b/13)

e.+üŋi (096a/17)

emr-i maʿāş ‘geçim meselesi, geçinme işi’ (091a/15)

emr-i ʿaẕīm ‘büyük emir, iş’ (079a/12)

eŋ “başına geldiği sıfatın ifade ettiği anlamın en üstün derecesinde olduğunu belirtir”

e. (093a/6)

ėn- “(bulunduğu yerden) aşağıya doğru gelmek”

ė.-di (060a/8), (094a/7)

ė.-diler (060a/9)

ė.-eler (060b/10)

ė.-er (061a/1), (097a/15)

ėndir- “(yukarıdan aşağıya doğru) gelmesini, inmesini sağlamak”

ė.-dükden (085b/13)

epsem “sessiz, susmuş”

e. (054b/8), (054b/8), (069a/3)

er “erkek, koca”

e. (054b/2), (076b/6), (076b/6), (076b/7), (100b/18)

e.+e (100b/18)

e.+i (056a/5), (058a/18), (075b/14), (083a/10), (083a/13), (087a/19), (088b/2), (098a/19)

e.+ime (082b/19)

e.+imiz (075b/13)

e.+iŋi (075b/10)

e.+ine (056a/4), (087a/19), (091b/2), (102a/14), (102b/4)

e.+iyle (055b/19)

e.+üŋ (083a/1), (083a/5)

ėr- “yetişip dokunmak”

ė.-emeyem (063b/4)

ėrgür- “ulaştırmak, eriştirmek”

ė.-esin (081a/14)

ėril- “erişilmek”

ė.-mez (080a/6)

ėriş- “yetişmek, yetişip dokunmak”

ė.-di (085a/18)

ė.-e (094a/12)

erkek “canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi”

e. (087b/1), (087b/7), (096b/10)

e.+i (096b/11), (096b/17), (097a/1), (097a/4)

ėrte “bir günün veya belli bir zam^nın hemen arkasından gelen gün veya zaman”

ė.+si (054a/6), (057a/17), (064b/18), (069a/1), (075b/1)

esbāb < Ar. *esbāb* “sebepler, vâsıtalar”

e. (103b/1)

esenleş- “birbirine esenlik dilemek, selâmet dileyerek vedâlaşmak”

e.-diler (067a/10)

esīr < Ar. *esīr* “tutsak”

e. (069a/3)

e.+leri (055b/18)

esnā “(metinde) ortak, yakın”

e. (061b/6)

esved < Ar. *esved* “siyah, kara”

e.+e (073a/4), (079a/4)

eşek “tek parmaklılardan, uzun kulaklı, attan küçük binek ve yük hayvanı, merkep”

e. (085b/11), (085b/12), (085b/18), (085b/3), (086a/11), (086a/19), (086a/2), (086a/6), (086a/7), (086b/10), (086b/2), (086b/5), (087a/2)

e.+e (086b/2)

e.+i (085b/12), (085b/14), (085b/17), (086a/12), (086a/17), (086b/10)

e.+iŋ (086a/14)

e.+üŋ (086a/10), (086b/15), (086b/16), (086b/17), (086b/18)

eşhā < Ar. *eşhā* “çok sevilip istenen, pek zevkle yenen”

e.+sı (100b/14)

ėşit- “duymak, işitmek”

ė.-di (063a/12), (074a/6), (075b/16), (086b/10), (094a/5), (094b/16), (095b/13), (097a/19)

ė.-diler (073b/7)

ė.-dim (078a/1), (097a/11)

ė.-dügi (076a/4), (083a/6), (091a/8)

ė.-dügin (056b/7)

ė.-dügüni (075a/12)

ė.-dük (057b/10)

ė.-düm (063b/18), (066a/13)

ė.-düŋ (078b/10)

ė.-e (071a/8)

ė.-eydim (072a/17)

ė.-icek (071b/7), (085a/2), (086a/7)

ė.-mez (072a/16)

ė.-üŋ (055a/18)

ė.-üp (055b/7)

ė.-ür (064b/12)

ė.-ürler (058b/12)

et “hayvan vucûdunun yiyecek maddesi olarak kullanılan kas kısmı”

e.+i (098b/9)

ėt- “yapmak, etmek, yerine getirmek”

ė. (068a/19)

ė.-di (054a/9), (054b/7), (055a/10), (056a/18), (059b/2), (061a/15), (063b/3), (066a/12), (068b/4), (074a/16), (075a/3), (081b/11), (084a/16), (090a/6), (092a/8), (095b/17), (095b/3), (097a/1)

ė.-digi (087a/4)

ė.-diler (054a/13), (054a/13), (060a/15), (061a/9), (062b/16), (063b/5), (072b/11), (073b/14), (077a/1), (082b/17)

ė.-dilerse (074a/1)

ė.-dim (061b/1), (065b/7)

ė.-diŋ (072b/12), (072b/14)

ė.-diŋiz (070b/2)

ė.-dügi (054a/10), (068a/10), (072b/15), (089b/15), (095b/3), (097a/6), (104a/2)

ė.-dügin (053b/18)

ė.-düginden (089b/2)

ė.-dügine (079b/5), (097a/10), (098b/14)

ė.-dügini (061a/15), (095a/19), (096b/2)

ė.-dügüm (081a/12)

ė.-dügümdendür (083b/6)

ė.-dügümüŋ (088b/17)

ė.-dügümüz (090a/14), (092b/5)

ė.-dügüŋ (059a/8), (064b/19), (081b/5), (083b/7), (086b/3), (087a/4), (090a/2)

ė.-dügüŋde (090b/11), (090b/12), (098b/6)

ė.-dügüŋden (084a/11)

ė.-dükçe (074b/1)

ė.-dükleri (058a/7), (089a/3)

ė.-dükleridür (069a/8)

ė.-düm (058/10), (061a/7), (062b/7), (062b/7), (076b/8), (077a/5), (078a/1), (087a/4), (099a/12)

ė.-düŋ (056a/12), (066b/18)

ė.-e (055b/10), (058b/1), (061b/4), (062b/4), (065b/18), (067b/10), (079b/19), (082a/7), (084b/7), (088a/4), (098b/19), (099b/10), (100a/3), (102b/12)

ė.-ebilürseŋ (068a/19)

ė.-ecegi (091b/18)

ė.-ecegim (077a/5)

ė.-ecek (061a/12), (078b/5), (078b/5), (085b/15), (090a/6), (098a/9)

ė.-ecekleri (072b/11)

ė.-eler (054a/11), (056a/2), (056b/9), (057b/2), (062b/3), (062b/3), (062b/9), (092a/9), (094b/18), (094b/19), (096a/14), (099b/1), (100b/10), (103a/15)

ė.-elim (090a/7)

ė.-elüm (064b/10), (070b/9), (092a/12), (093b/8)

ė.-em (081b/6), (085a/6)

ė.-emedüm (063b/13)

ė.-emedüŋ (096a/5), (097b/2)

ė.-emez (096a/3)

ė.-en (059a/13), (062a/3), (078a/14), (079a/3), (081b/19), (082a/5), (082a/5), (099a/3)

ė.-er (054a/15), (054b/5), (054b/6), (055a/17), (055b/17), (056b/19), (057b/13), (058a/17), (058a/18), (058b/10), (060a/17), (061a/13), (061a/5), (062a/11), (062b/13), (063a/7), (064a/8), (064b/14), (065a/17), (065a/19), (065a/19), (065a/19), (065b/4), (067b/5), (069a/11), (069a/6), (070a/10), (070a/11), (071b/5), (071b/6), (072a/10), (072a/7), (074b/5),

(075b/8), (076b/10), (076b/2), (076b/3), (076b/3), (077a/17), (079b/6), (079b/7), (080a/1), (080a/10), (081a/6), (081b/17), (082a/18), (082b/15), (082b/15), (083a/6), (083b/16), (084a/2), (084b/10), (084b/9), (085a/6), (087a/11), (088b/17), (088b/9), (089a/2), (090b/3), (090b/9), (091a/19), (092b/1), (092b/16), (093a/19), (096a/6), (096b/6), (099b/6), (100a/3), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (104a/7)

ė.-erdi (096b/2), (096b/3)

ė.-erdim (091a/4)

ė.-erdiŋüz (086b/8)

ė.-erdüm (053b/9), (080a/14)

ė.-erem (080b/2)

ė.-erin (057a/17), (057a/2), (068a/16), (071a/18), (071a/18), (080b/5), (081a/12), (084a/12), (088a/10), (093a/18), (093a/8), (093b/15), (099a/6)

ė.-erken (058b/5)

ė.-erler (058b/12), (059b/1), (059b/11), (059b/11), (059b/9), (062b/1), (065b/3), (067a/15), (070b/10), (071a/3), (083b/10), (089b/10), (089b/7), (091b/19), (099a/7), (099b/6), (100a/14)

ė.-erse (055b/9), (068b/11), (078a/4), (081b/16), (084a/6), (090a/9), (095a/18)

ė.-ersem (084a/17)

ė.-erseŋ (062a/16)

ė.-erseŋiz (077a/6)

ė.-ersin (057a/5), (062a/12), (083b/12), (092b/9), (093b/9), (097a/18)

ė.-erüz (077a/7)

ė.-esin (054a/2), (081a/1), (082a/7), (084a/14), (094a/3), (094a/4)

ė.-esiz (073b/19)

ė.-evüz (085a/14), (101b/10), (102a/5)

ė.-eyim (056a/14), (066b/15)

ė.-eyin (072a/18), (080a/3), (086b/1), (086b/14), (087b/3), (094a/16), (096b/8)

ė.-eyüz (073a/3)

ė.-ince (077b/6)

ė.-iŋiz (070b/15)

ė.-ivėrse (055a/3)

ė.-me (061a/7), (061b/13), (062a/6)

ė.-meden (093b/13), (098a/14)

ė.-medi (078a/13)

ė.-mediler (074a/5), (077a/3)

ė.-medügi (095b/15)

ė.-medügüm (058/10)

ė.-medügüme (056a/10)

ė.-medüm (090a/5)

ė.-medüŋ (064b/19), (090a/6), (105a/4)

ė.-mege (060a/11), (061b/5), (064b/16), (065a/5), (076a/16), (090b/10), (090b/10), (096b/1), (098b/11), (100b/1), (102a/2)

ė.-megi (073a/1)

ė.-mek (054a/8), (057b/19), (058a/1), (069a/12), (069a/7), (069b/1), (069b/18), (069b/2), (069b/8), (070a/5), (070b/14), (070b/8), (072b/5), (072b/6), (073a/7), (074a/14), (074a/2), (076a/12), (076a/3), (077b/7), (078b/6), (079a/14), (079a/18), (079a/18), (079b/1), (082a/1), (083a/4), (083b/1), (083b/19), (084a/19), (084a/2), (084b/16), (089a/6), (091b/15), (093b/19), (096a/7), (097a/9), (101a/6), (101a/7), (101a/8), (101a/9), (102a/1), (103b/14)

ė.-mekde (078b/8), (103b/3)

ė.-mekdedür (066a/2)

ė.-mekden (072b/10), (074a/8), (080b/12), (081a/7), (084a/11), (096b/6), (103b/3), (103b/4)

ė.-mekdür (065b/19), (084b/17)

ė.-mekle (074b/10), (083a/19)

ė.-memek (068b/10), (070b/1), (070b/12), (090b/16)

ė.-memiş (069a/17), (088b/14), (090a/14), (090a/15), (097b/13)

ė.-memişsin (067b/7)

ė.-meŋe (085a/10)

ė.-menüŋ (079a/15), (090b/13)

ė.-mese (095b/4)

ė.-mesi (057a/2), (062a/8)

ė.-mesün (093b/12)

ė.-meye (087a/14), (088a/14), (098b/13), (100a/5), (100a/8), (101a/13), (102b/4), (104b/13)

ė.-meyelüm (053b/3)

ė.-meyem (080a/4), (083b/2)

ė.-meyesiz (070b/3), (072b/9)

ė.-meyüp (070a/12), (088b/17)

ė.-mez (054b/4), (066a/15), (068a/8), (074b/1), (082a/8), (084a/7), (084b/11), (090b/8)

ė.-mezin (099a/15)

ė.-mezler (069b/18), (083b/11), (100a/7), (103a/18)

ė.-mezseŋ (080b/1), (092b/19)

ė.-mezsin (083b/8)

ė.-mezsizin (087a/11), (087a/13)

ė.-mezüz (075b/13)

ė.-miş (058a/11), (058a/8), (058a/8), (058b/15), (059a/19), (060b/11), (069b/14), (069b/16), (069b/17), (070a/10), (073a/15), (075a/9), (078b/19), (081b/18), (082b/5), (082b/6), (085b/16), (090b/9), (096a/10), (096a/11), (096a/8), (096b/18), (097b/8), (104a/1), (104b/9)

ė.-mişdür (059a/3), (059a/4), (089b/16), (092a/17)

ė.-mişlerdür (090a/8), (102b/19)

ė.-mişseŋdür (095b/11)

ė.-se (055b/10), (065b/4), (079a/19), (081b/7)

ė.-sek (092a/17)

ė.-seler (089b/12)

ė.-sem (083b/13), (091a/12)

ė.-seŋ (056a/16), (062a/2), (069b/10), (090a/15)

ė.-üŋ (092a/14)

ė.-üŋiz (062a/5)

ė.-üŋüz (080a/9)

ė.-üp (053b/1), (057a/5), (057b/19), (058/10), (060a/13), (062a/15), (063b/13), (064a/4), (065a/5), (065b/17), (066b/14), (069b/8), (071a/18), (071b/18), (073a/16), (079a/17), (081a/4), (083a/4), (083b/12), (085a/6), (087a/7), (088a/2), (089b/15), (090a/16), (091a/10), (092a/13), (092a/15), (092b/17), (093b/16), (093b/17), (095a/9), (096a/19), (096b/1), (098b/11), (101a/12), (102b/14), (103a/13), (104b/18), (104b/6)

ė.-vüz (092a/13)

ėtdür- "başkası vâsıtasıyle yapmak veya başkasının yapmasına yol açamak, yapmaya zorlamak"

ė.-düŋ (071a/17)

ė.-e (059b/7)

ė.-medi (054a/16)

ė.-mege (059a/17)

ė.-mek (057b/16)

ė.-üp (093b/4)

ė.-ür (065b/1)

eṭrāf < Ar. *eṭrāf* "bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre"

e.+a (070b/18)

ev "bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikâmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikâmetgâh"

e. (063b/17), (063b/17), (063b/18), (064a/3), (064a/5), (077b/18)

e.+de (058b/16)

e.+den (058b/16)

e.+e (075a/1), (077b/17)

e.+i (063a/17), (066b/19), (075b/2), (077b/18), (079b/13)

e.+in (074b/2)

e.+inde (088b/8)

e.+inden (066a/3)

e.+ine (056b/13), (064a/7), (074b/14), (074b/19), (075b/3), (076b/3), (076b/4), (081b/2), (083a/8), (088b/10), (093a/12), (096a/12), (101a/14)

e.+lere (102b/9)

e.+üm (084a/11)

e.+ümde (084a/10)

e.+üme (084b/12)

evlād < Ar. *evlād* "bir anne baba için kendi oğulları veya kızları"

e.+ı (092b/2)

evvel < Ar. *evvel* "önce"

e. (055b/15), (061a/3), (063a/17), (066a/9), (066b/6), (070b/5), (075a/2), (075a/3), (075a/8), (077b/11), (077b/13), (080a/13), (085a/17), (090a/14), (090a/16), (097a/4), (101a/4), (101a/6), (101a/8)

e.+de (073a/2)

e.+den (062b/2), (085a/8)

e.+i (103a/19)

e.+inden (072a/15)

evvelā < Ar. *evvelā* "ilk önce, ilk olarak"

e. (072a/18)

evvelī < Ar. *evvelī* "bir önceki, evvelki"

e. (103a/19)

evvelki “daha önceki, bundan önce gelen veya olan”

e. (057b/12), (065a/2), (065b/11), (065b/7), (076b/18), (082a/2), (082a/3), (082a/7), (090a/7), (097a/5)

e.+sine (069a/6)

evzār < Ar. *evzār* “günahlar, hatâlar”

e. (102a/7)

ėy “hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamını güçlendirmek için kullanılırİ seslenme”

ė. (054a/14), (055a/15), (056a/7), (057b/9), (058a/5), (060b/15), (071a/11), (075a/5), (075a/6), (075b/11), (076a/1), (076b/5), (077a/2), (078b/12), (079a/7), (083b/4), (085b/9), (090a/2), (092a/9), (093b/6), (094a/8), (095b/16), (096b/7), (097a/17)

eyi “beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan; iyileştirmek, sağlığına kavuşturmak” → **eyü**

e.+dür (086b/13)

eyit- “söylemek, demek”

e.-di (053b/1), (053b/12), (053b/5), (053b/8), (054a/14), (054a/19), (054a/2), (054a/7), (054b/11), (054b/11), (054b/19), (054b/8), (055a/15), (055a/18), (055a/2), (055a/4), (055a/7), (055b/1), (055b/16), (055b/16), (055b/6), (056a/16), (056a/17), (056a/4), (056a/5), (056b/1), (056b/16), (057a/9), (057b/13), (057b/18), (057b/4), (057b/9), (058a/16), (058a/16), (058a/5), (058b/14), (058b/17), (059/8), (059a/11), (059a/18), (059a/4), (059a/8), (059a/9), (059a/9), (059b/10), (059b/12), (059b/13), (060a/1), (060a/11), (060b/1), (060b/13), (060b/15), (060b/15), (061a/12), (061a/15), (061a/18), (061a/18), (061a/3), (061a/5), (061a/6), (061b/13), (061b/2), (061b/7), (062a/14), (062a/18), (062a/19), (062a/4), (062b/10), (062b/16), (063a/1), (063a/14), (063a/17), (063a/2), (063a/3), (063b/10), (063b/11), (063b/12), (063b/13), (063b/15), (063b/16), (063b/6), (063b/8), (064a/1), (064a/17), (064a/3), (064a/5), (064a/6), (064b/14), (064b/7), (066a/13), (066b/14), (066b/17), (067a/10), (067a/11), (067a/11), (067a/13), (067a/8), (067b/10), (067b/3), (067b/5), (067b/6), (068a/12), (068b/10), (068b/12), (068b/14), (068b/14), (069a/10), (069a/18), (069a/18), (069a/2), (069a/6), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (069b/11), (069b/7), (069b/7), (070a/5), (070a/6), (070b/16), (070b/4), (070b/5), (070b/6), (070b/7), (071a/11), (071a/12), (071a/13), (071a/19), (071a/5), (071a/8), (071b/13), (071b/3), (071b/5), (071b/6), (071b/8), (072a/1), (072a/14), (072a/16), (072a/18), (072a/2),

(072a/3), (072a/4), (072a/4), (072b/12), (072b/16), (072b/17), (072b/18), (072b/8), (073a/1), (073a/6), (073a/6), (073b/10), (073b/13), (073b/15), (073b/15), (073b/16), (073b/17), (074a/11), (074a/11), (074a/17), (074a/17), (074a/6), (074a/7), (074b/13), (074b/13), (075a/12), (075a/12), (075a/17), (075a/9), (075b/1), (076a/13), (076a/15), (076a/18), (076a/19), (076a/9), (076b/12), (076b/13), (076b/15), (076b/17), (076b/7), (076b/7), (076b/8), (076b/9), (077a/16), (077a/17), (077a/18), (077a/5), (077a/6), (077a/7), (077b/13), (077b/16), (077b/16), (077b/4), (077b/6), (077b/8), (077b/8), (078a/11), (078a/8), (078a/9), (078b/11), (078b/14), (078b/7), (079a/11), (079a/16), (079a/3), (079a/5), (079a/5), (079a/7), (079b/2), (079b/9), (079b/9), (080a/12), (080a/12), (080a/13), (080a/2), (080b/11), (080b/14), (080b/19), (081a/17), (081a/7), (082b/1), (082b/2), (082b/6), (082b/7), (083a/13), (083a/14), (083a/16), (083a/18), (083b/11), (083b/15), (083b/18), (083b/4), (083b/5), (084a/4), (084b/10), (084b/11), (084b/14), (084b/19), (084b/5), (085a/10), (085a/11), (085a/2), (085a/7), (085a/9), (085a/9), (085b/11), (085b/15), (085b/17), (085b/18), (085b/2), (085b/4), (085b/5), (085b/8), (085b/9), (086a/1), (086a/12), (086a/17), (086a/19), (086a/2), (086a/4), (086a/7), (086b/13), (086b/17), (086b/18), (086b/3), (086b/3), (087a/1), (087a/12), (087a/14), (087a/16), (087a/17), (087b/1), (087b/13), (087b/14), (087b/4), (088a/2), (088a/6), (088b/2), (089a/2), (089a/7), (089b/13), (089b/4), (090a/1), (090a/14), (090a/18), (090a/2), (090a/5), (090a/8), (090b/10), (090b/13), (090b/2), (090b/4), (091a/5), (091a/6), (091b/13), (091b/9), (092a/13), (092a/3), (092a/3), (093a/15), (093a/17), (093a/4), (093b/12), (093b/5), (093b/8), (094a/10), (094a/13), (094a/17), (094a/8), (094b/17), (095a/13), (095a/15), (095a/3), (095a/7), (095b/10), (095b/16), (095b/19), (096a/17), (096b/11), (096b/18), (096b/4), (096b/9), (096b/9), (097a/6), (097b/1), (097b/10), (097b/13), (097b/14), (097b/18), (097b/19), (097b/2), (097b/3), (097b/4), (097b/8), (098a/10), (098a/14), (098a/16), (098a/19), (098a/4), (098a/5), (098a/8), (098b/1), (098b/11), (098b/12), (098b/19), (098b/5), (098b/6), (099a/11), (099a/12), (099a/17), (099a/18), (099a/2), (099a/6), (099a/6), (099b/14), (099b/15), (099b/3), (099b/5), (100a/12), (100a/13), (100a/6), (100b/1), (100b/10), (100b/11), (100b/16), (100b/17), (100b/2), (101a/18), (101a/19), (101a/4), (101a/5), (101b/10), (101b/11), (101b/14), (101b/16), (101b/19), (101b/5), (101b/6), (102a/10), (102a/16), (102a/17), (102a/2), (102a/5), (102a/5), (102a/8), (102b/13), (102b/14), (102b/17), (102b/18), (102b/5), (102b/6), (103a/17), (103a/17), (103a/8), (103a/9), (103b/12), (103b/13), (103b/5), (103b/5), (104a/15), (104a/16), (104a/4), (104a/5), (104b/3), (104b/4), (105a/2)

e.-diler (064b/18), (064b/6), (065a/3), (067a/18), (067b/2), (068a/7), (070b/16), (071b/12), (092a/16), (092a/9), (093a/8)

e.-dügi (070b/16)

e.-dügüŋ (093a/9)

e.-düm (065a/7)

e.-üp (073b/3)

e.-ür (055b/18), (060a/18), (064a/12), (064b/11), (064b/16), (065b/5), (067b/19), (070b/10), (070b/9), (071a/7), (072a/9), (073a/10), (073a/10), (073a/11), (074b/16), (074b/17), (074b/18), (074b/5), (074b/7), (075b/11), (075b/9), (076a/1), (076b/4), (076b/5), (081b/4), (082b/19), (083a/1), (083a/11), (083a/7), (083a/9), (087a/5), (088b/15)

e.-ürler (058b/13), (071a/4), (073a/8)

eyle- "yapmak, etmek"

e. (055a/19), (057a/14), (058a/4), (058b/19), (064a/19), (065a/1), (066a/11), (071a/4), (071b/4), (072a/14), (072a/3), (075a/18), (075b/15), (078a/11), (080b/6), (083a/4), (085b/16), (091b/13), (093b/3), (094a/1), (094a/2), (096b/7)

e.-di (054b/12), (055a/11), (055a/4), (056a/2), (056b/8), (057a/19), (057b/2), (058b/18), (058b/7), (059b/2), (060b/10), (063a/13), (063b/16), (067a/14), (067b/2), (068b/3), (069a/2), (071b/5), (071b/6), (071b/8), (072a/12), (072b/8), (073b/15), (073b/9), (075a/19), (075a/2), (075b/1), (075b/17), (076a/17), (076b/19), (077a/3), (077a/3), (078a/12), (078a/2), (078a/6), (080b/17), (082b/19), (084a/14), (085a/15), (085a/17), (085b/10), (086a/19), (089a/10), (089b/4), (090a/5), (091b/6), (092a/18), (093b/11), (094a/5), (094a/7), (094b/17), (094b/18), (095a/18), (095b/17), (105a/8)

e.-diler (059a/17), (059b/4), (068b/1), (073b/13), (074a/5), (074a/5), (076a/13), (077a/13)

e.-dim (064b/17), (099b/12), (099b/12)

e.-diŋiz (073b/17)

e.-düm (062a/14), (086b/4), (094a/11)

e.-düŋ (056a/12), (056a/13), (064b/9), (078b/13), (086a/12), (087a/3), (099a/1), (099b/4), (102b/18), (104b/4)

e.-dür (099b/8)

e.-me (080b/3), (080b/7), (085b/16), (094a/4), (095b/18)

e.-medi (105a/1)

e.-mek (066a/15), (072b/19)

e.-mekdür (091a/18)

e.-mese (066a/16), (082b/4)

e.-meye (055b/11), (097a/9), (099b/2), (100a/10), (104b/15)

e.-meyendür (091b/2)

e.-mez (091b/1), (092b/1), (097b/18), (097b/18), (101a/19)

e.-mezin (081a/13)

e.-miş (056b/5), (057a/5), (070b/17), (082a/6)

e.-ŋ (054a/19)

e.-r (060a/19)

e.-rler (070b/18)

e.-se (055b/11), (055b/4), (069b/14), (074a/10), (082a/19), (082b/2), (091a/18), (101a/15)

e.-sün (076b/18), (077a/9)

e.-sünler (077a/12)

e.-ye (060b/9), (061b/3), (061b/5), (071a/14), (073a/1), (077b/2), (081a/3), (087a/9), (093a/12), (093a/13), (093a/13), (097b/12), (098b/16), (098b/5), (099b/11), (099b/14), (099b/3), (099b/8), (100a/11), (100a/12), (100a/17), (100a/19), (100b/5), (101a/14), (101a/16), (101a/4), (101b/15), (101b/15), (101b/2), (102b/11), (102b/8), (103a/12), (103a/14), (103a/2), (103a/5), (103a/7), (103a/8), (103b/15), (103b/4), (104b/13)

e.-yem (064a/1), (076b/17), (080b/13), (080b/14), (083a/18)

e.-yen (077a/19), (079a/8)

e.-yesin (073a/19), (073a/19), (074b/8), (074b/9)

e.-yeyin (088a/14)

e.-yüp (054a/19), (070a/1), (075a/15), (079a/4), (082b/10), (094a/8), (098b/12), (099b/13), (102a/14)

eylük “maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan”

e. (062b/4), (066a/14), (081a/4)

e.+e (055b/10)

e.+leri (083b/9)

eyü "beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan" → **eyi**

e. (055a/1), (057a/16), (057b/18), (062a/11), (062a/11), (062a/12), (062a/6), (065b/17), (075b/15), (078b/18), (080a/11), (080a/7), (083a/14), (084b/6), (085a/1), (087b/7), (090a/19), (091a/11), (091a/12), (091a/17), (091a/18), (091b/15), (095a/11), (098a/3), (100a/1), (100a/4)

e.+den (055b/9)

e.+lerle (099a/11)

e.+si (091b/14)

e.+sini (100a/5)

e.+yi (097b/18)

eyülcek "iyice"

e. (057a/13)

eyülik "maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan" → **eyülük**

e. (072b/1)

e.+in (103a/2)

eyülük "maddî bir karşılık beklemeden insânî duygularla yapılan yardım, lutuf ve ihsan" →**eyülik**

e. (057b/19), (069a/5), (081a/9), (081b/8), (083b/12), (086b/3), (097b/7), (101a/18), (103a/2), (103a/5)

e.+den (080b/4)

e.+e (083b/7)

e.+i (085b/15), (101a/19)

e.+ine (055a/16), (063a/13)

e.+ler (081b/6), (096a/4), (097b/12)

eẕā < Ar. *eẕā* “eziyet, sıkıntı verme, incitme, üzüntü, cefâ, cevr”

e. (065b/3)

ezel < Ar. *ezel* “başlangıcı olmayan geçmiş zaman, tasavvur edilemeyen zaman”

e. (060b/16)

e.+de (060b/16)

F

fācir < Ar. *fācir* “kötü işler yapan, zinâ ve işrete düşkün olan, fısk u fücur sâhibi, sefih”

f. (104b/9)

fāḥişe < Ar. *fāḥişe* “kötü kadın, genel kadın, hayat kadını, kahpe”

f. (098b/17)

faḫr < Ar. *faḫr* “övünme, iftihar, gurulanma”

f. (079a/6)

faḫrlen- < Ar. *faḫr* + T. *len-* “övünmek, gururlanmak”

f.-mek (089b/11)

faḳīr < Ar. *faḳīr* “yoksul, muhtaç, fukarâ”

f. (065a/15), (065b/3), (066a/19), (099a/4), (104a/13)

f.+e (065b/5)

faḳīrluḳ < Ar. *faḳīr* + T. *+luḳ* “fakir olma durumu, yoksulluk”

f. (065a/18), (090b/19)

f.+da (068a/11)

f.+dan (065a/18)

faḳr < Ar. *faḳr* “fakirlik, yoksulluk”

f. (069b/8)

fānī < Ar. *fānī* “son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan”

f. (077b/9)

pīr-i fānī ‘çok yaşlı kimse’ (077b/9)

farḳ < Ar. *farḳ* “iki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, farklılık”

f. (065b/18), (097b/18), (097b/18), (100a/5)

fāsıḳ < Ar. *fāsıḳ* “fısk u fucur sâhibi, şerîat hükümlerine uymayan günahkâr kimse”

f. (055b/5), (057b/17), (059a/2), (103a/4), (104b/9)

f.+dur (102a/3)

faṣl < Ar. *faṣl* “ayırma, ayrılma”

f. (101a/14)

fāyide < Ar. *fā’ide* “işe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi”

f. (066a/15), (067b/5), (068a/8), (074a/9), (079b/7), (084b/11)

f.+den (078a/14)

f.+ler (078a/13)

f.+leri (087b/2)

f.+si (066a/16), (084b/14), (096b/5), (101a/5)

f.+sin (081b/8)

faż̄ilet < Ar. *faż̄ilet* “dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem”

f.+i (061b/11), (095a/6)

fażl < Ar. *fażl* “cömertlik, iyilik, lutuf”

f. (061b/11)

ehl-i fażl ‘fazilet sahibi’ (061b/11)

fedā < Ar. *fidā’* “bir şey uğrunda değerlibir şeyden vazgeçme, uğruna verme”

f. (091a/19), (091b/1)

fenā < Ar. *fenā’* “gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fânîlik”

f. (069b/8)

ferāġat < Ar. *ferāġat* “hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme, sarf-ı nazar etme”

f. (072b/10)

ferāset < Ar. *firāset* “hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz‘an”

f.+i (098a/6)

feriḥ < Ar. *feriḥ* “naşeli, sevinçli”

f.+i (065b/2)

feryād < Ar. *feryād* “yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış, çığlık, âvâze, figan”

f. (089b/4)

fesād < Ar. *fesād* “kargaşalık, karışıklık, fenâlık, kötülük, bozgunculuk, fitne”

f. (055b/5), (058a/2), (069b/4)

f.+dan (058a/2)

ehl-i fesād ‘bozgunculuk çıkaranlar’ (055b/5), (058a/2)

fetre “özel isim”

f. (089a/15), (089a/19), (089a/9), (089b/2), (089b/4), (090a/1), (090a/18), (090a/8), (090b/13), (090b/4), (091a/6)

f.+nüŋ (089a/18), (089a/19)

f.+ye (089a/18)

f.+yi (089b/19), (089b/19)

fevrī < Ar. *fevrī* “ânî karârın, kuvvetli bir duygunun etkisiyle birdenbire yapılan (hareket), söylenen (söz)”

f. (098b/1)

fevt < Ar. *fevt* “bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma”

f. (055a/5)

feyʿaşīnā “özel isim”

f. (063b/16)

fırşat < Ar. *furṣat* “bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle” → **furṣat**

f. (069a/15), (069a/16), (079a/13)

fikr < Ar. *fikr* “düşünce , zihinde tasarlanan şey, düşün”

f. (060a/17), (065a/8), (068b/4), (069a/10), (070a/10), (070a/8), (075a/2), (075a/3), (084a/16), (087a/11), (087a/13), (087a/7), (087b/3), (088a/2), (088b/17), (091a/9), (092a/12), (093a/14), (094a/4), (096a/19), (100a/14), (101a/19)

f.+de (069a/5)

f.+e (068a/12), (093a/12)

f.+i (069a/10), (069a/12), (098a/6)

f.+im (069a/7)

f.+iŋ (070a/6)

f.+iŋiz (070b/2), (073b/17)

f.+inde (071a/5)

f.+leri (099b/5)

f.+lerin (077a/4)

f.+lerüŋden (053b/11)

f.+üm (069a/19)

f.+üŋ (069a/18), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (078b/7)

f.+üŋüŋ (093a/9)

fikrli < Ar. *fikr* + T. *+li* “fikri, düşüncesi olan”

f. (077a/19)

fīl < Ar. *fīl* “Afrika veAsya’nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kolayca evcilleşen, yaşamakta olan kara hayvanlarının en irisi, hortumlu, kalın derili, memel, hayvan”

f. (061b/16), (061b/16), (071a/12), (071b/4), (071b/5), (090b/9), (094a/18), (094b/10)

f.+i (061b/17), (090b/9), (092b/8), (095a/10)

f.+ler (070b/16), (071a/11), (071a/11), (071a/2), (071b/1), (071b/7), (092b/9)

f.+lere (070b/17), (071a/10), (071a/7)

f.+leri (071a/2)

f.+leriŋ (071a/16)

f.+üŋ (081b/13), (094b/10)

fiʿl < Ar. *fiʿl* “olup gerçekleşmiş iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel”

f.+i (059a/8)

f.+inde (087a/14)

fiʿl-cümle “ezcümle, minelcümle, bir hayli, bütünüyle”

f. (066a/14)

firāḳ < Ar. *firāḳ* “ayrılık, ayrılma, ayrı düşme, hicran, firkat”

f.+ı (103a/16)

f.+ına (096a/3)

f.+ından (102a/16)

fīrūz “özel isim”

f. (071a/10), (071a/13), (071a/18), (071a/6), (071b/2), (071b/3), (071b/6)

f.+a (071b/5)

f.+uŋ (071b/1)

fitne < Ar. *fitne* “karışıklık, fesat, kargaşalık”

f. (091b/4)

fulān < Ar. *fulān* “falan, filân”

f. (057a/6), (060b/4), (070b/19), (073b/11), (073b/2), (075a/17), (075a/5), (075a/6), (077a/8)

fursat < Ar. *furṣat* “bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle” → **fırṣat**

f.+ını (070a/9)

G

ġāfil < Ar. *ġāfil* "çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse)"

ġ. (066b/13), (069a/13), (075a/5), (076a/8), (079a/12)

ġaflet < Ar. *ġaflet* "çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, gafillik"

ġ. (070b/1)

gāh < Far. *gāh* "bâzan, bâzı zaman, kâh"

g. (061b/17), (065b/1), (067a/1), (067a/1), (067a/12), (067a/12)

ġalebe < Ar. *ġalebe* "galip gelme, üstün olma, galibiyet"

ġ. (075b/8), (076b/10)

ġālib < Ar. *ġālib* "üstün gelen, yenen, galebe çalan kimse"

ġ. (053b/19), (065b/10), (069a/15), (072b/2), (082b/10), (100b/14)

ġ.+i (074a/3)

ġam < Ar. *ġamm* "kaygı, tasa, keder, iç darlığı"

ġ. (066a/7), (093b/13), (096b/4), (096b/4), (100b/8), (102a/17), (102a/18), (103b/9)

ġamnāk < Ar. *ġamm* + Far. +*nāk* "gamlı, kederli"

ġ. (093b/7), (093a/12)

ġanem < Ar. *ġanem* "koyun"

ġ.+i (092b/8)

ġanī < Ar. *ġanī* "zengin"

ġ. (066b/1), (067a/2), (089b/8)

ġ.+ye (065b/4)

ġarāyib < Ar. *ġarā'ib* "garîbiler, şaşılacak tuhaf şeyler, işitilmemiş, duyulmamış olaylar"

ġ. (063b/7)

ġaraż < Ar. *ġaraż* “gaye, maksat, istek, arzu”

ġ. (068a/5)

ġāret < Ar. *ġāret* “düşman toprağına yağma için yapılan hücum, akın, çapul”

ġ. (073b/16)

ġaribse- “garip bulmak, alışılmışın dışında bulup yadırgamak”

ġ.-medüŋ (083b/14)

ġavgā < Far. *ġavgā* “şiddetli tartışma veya dövüş, mücâdele”

ġ.+dan (075a/7)

ġāyet < Ar. *ġāyet* “çok, pek, pek çok, son derece”

ġ. (054a/4), (054b/15), (054b/17), (055b/5), (056a/1), (056b/14), (056b/4), (058b/6), (060a/1), (063a/6), (064a/11), (064b/18), (065b/9), (066b/17), (066b/17), (066b/7), (069a/4), (070b/17), (072a/16), (072a/5), (072b/11), (072b/12), (074a/18), (074a/18), (074a/19), (074b/5), (075a/13), (075a/19), (076b/16), (077a/19), (077b/9), (079/9), (079a/16), (079b/10), (079b/16), (080b/4), (081b/19), (082b/18), (082b/8), (083a/11), (083a/16), (084a/11), (084a/14), (084a/17), (084a/4), (084a/8), (084b/13), (085a/1), (085a/17), (085b/11), (085b/15), (085b/17), (085b/7), (085b/8), (086a/6), (086a/7), (087a/19), (087a/4), (087b/17), (088a/2), (088b/2), (089a/9), (089b/12), (091b/15), (092a/19), (092b/2), (093a/14), (094a/5), (095a/2), (097b/19), (097b/4), (097b/5), (097b/6), (098b/19), (098b/6), (098b/6), (099b/14), (099b/19), (099b/9), (100a/1), (100a/4), (100b/9), (101b/1), (101b/17), (101b/2), (102a/15), (102a/19), (102a/19), (102a/9)

ġ.+de (071a/1)

ġāyib < *ġā’ib* “göz önünde olmayan, hazır bulunmayan şey”

ġ. (060b/3), (060b/6)

ġayr < Ar. *ġayr* “başka bir kimse, başkası”

ġ.+uŋ (059b/6)

ġayret < Ar. *ġayret* “içten gelerek çalışma, belli bir iş için çabalama, didinme, çaba, ceht”

ġ. (070a/18), (070a/19)

ġ.+e (095b/8)

ehl-i ġayret ‘gayret sahibi’ (070a/18)

ġayrı < Ar. *ġayr* + T. *+i* “başka”

ġ. (055a/6), (055b/6), (057a/11), (059a/1), (059a/5), (059a/5), (060a/3), (064b/11), (064b/19), (065a/4), (067b/18), (067b/2), (069a/9), (070a/3), (072a/19), (072b/3), (074a/10), (074a/8), (075a/1), (083a/13), (086b/16), (090a/11), (090a/12), (090b/19), (093a/10), (096b/6), (098b/18), (099b/17), (103b/3), (105a/6)

ġ.+lara (104b/4)

ġ.+larla (067a/2)

ġ.+laruŋ (098a/13)

ġ.+sı (055b/9), (065b/4), (077a/2)

ġ.+sın (072b/5), (093b/19)

ġażab < Ar. *ġażab* “aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım”

ġ. (057b/6), (070b/13), (071b/6), (072b/15), (073a/19), (074a/5), (078b/5), (105a/4)

ġ.+a (063b/8), (089b/2), (093a/8), (095b/13), (100b/8), (104a/17)

ġ.+dur (103b/8)

ġ.+ı (095b/19), (096a/17), (101b/9), (104a/8)

ġ.+ın (100a/10)

ġ.+ından (104a/16), (087b/10)

ġ.+umdan (104a/15)

ġazan “içinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap”

ġ.+da (066b/2)

gebe “karnında yavru bulunan, yüklü, hâmile”

g. (087a/18), (087a/19), (088a/12)

gėç (c) “belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra”

g. (062a/7), (062a/9), (100a/9), (100a/9), (101b/10)

gėç- “geçmek işi”

g.-di (053b/7), (062b/16), (071b/16), (076b/1), (090b/6), (095b/9)

g.-e (103b/12)

g.-em (083a/18)

g.-en (062b/17), (068a/5)

g.-er (067b/15)

g.-erdüm (077b/14)

gėce "güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman"

g. (054a/6), (054b/4), (063b/4), (073b/4), (074b/2), (076a/1), (079b/14), (084a/3), (089b/14), (092a/5), (095b/5), (095b/5), (095b/6), (098a/6), (102a/3)

g.+den (053b/6)

gėçin- "yaşamak için gerekli şeyleri sağlayıp hayâtını sürdürmek, taayyüş etmek" → **gėçün-**

g.-di (078a/12)

g.-em (063a/1), (078a/11)

g.-en (064b/18)

g.-evüz (096b/12)

g.-ür (072a/7), (085b/6)

g.-ürem (064a/14)

gėçün- "yaşamak için gerekli şeyleri sağlayıp hayâtını sürdürmek, taayyüş etmek" → **gėçin-**

g.-e (100a/2), (100a/5), (100a/5)

gėçür- "zaman harcamak"

g.-diler (068b/8)

g.-e (067a/2)

gėder- "ortadan kaldırmak, yok etmek, izâle etmek"

g.-di (103a/9)

g.-se (079b/19)

g.-ür (103b/7), (103b/9)

g.-ürler (089b/9)

gel- “bir yere varmak”

g. (071a/19), (072a/17), (081b/6), (085b/2), (090a/1), (090a/7), (090a/17), (093b/2)

g.-di (053b/15), (053b/8), (054a/7), (055a/3), (056b/15), (056b/7), (056b/8), (057b/7), (057b/8), (058b/7), (060a/10), (063b/5), (063b/8), (064b/4), (065b/12), (065b/13), (067a/10), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/3), (067b/6), (068b/3), (071b/17), (071b/19), (071b/2), (073b/9), (075b/3), (076b/16), (076b/8), (077a/5), (077b/11), (077b/12), (077b/16), (080b/17), (083b/3), (085a/6), (086b/11), (086b/17), (086b/2), (088b/4), (089b/2), (089b/2), (093a/17), (094a/7), (095b/13), (095b/8), (096b/17), (097a/2)

g.-diler (057a/18), (064b/18), (067a/9), (072a/17), (073b/4), (095a/1), (095a/15)

g.-diŋ (071a/16)

g.-diŋiz (073b/16)

g.-dügi (068a/11), (068b/7), (076b/10)

g.-dügüm (078a/15)

g.-dük (083b/13)

g.-dükde (097a/9)

g.-dükden (101a/16)

g.-düm (061b/2), (064b/17), (065b/10), (065b/13), (066a/11), (078a/5)

g.-düŋ (063a/13), (063a/9)

g.-düŋüz (063a/14)

g.-e (054b/11), (056b/6), (057a/14), (065b/8), (066a/5), (067b/7), (078a/6), (084a/8), (094b/10), (096b/13), (097a/10), (098b/13), (099a/16), (104a/17)

g.-ecegi (066b/13)

g.-ecek (058a/14)

g.-eler (057b/2), (065b/8)

g.-elüm (092a/12)

g.-em (061b/10), (066a/6)

g.-en (054b/11), (058a/15), (062b/17), (068b/13), (069a/2), (071b/12), (087b/13), (088b/5), (095a/8)

g.-esin (061a/4), (075b/4), (088b/4)

g.-eyin (086b/14), (088b/3)

g.-icek (067b/5)

g.-ince (063a/11), (075b/2)

g.-iyor (093b/10)

g.-medi (067a/17), (091b/6), (103b/5)

g.-mege (054b/16), (071b/7), (082a/16), (086a/15), (094a/8)

g.-mek (069b/19)

g.-melü (066b/7)

g.-memeŋ (067b/6)

g.-memişdür (105a/3)

g.-meye (056b/9), (058a/16)

g.-meyecegüŋi (093a/8)

g.-mez (053b/14), (059a/19), (075b/5), (078b/15), (083a/1), (087a/1), (094a/15)

g.-mezin (090a/8)

g.-miş (076a/12), (082b/19)

g.-mişdür (060a/2), (065a/13), (080a/8), (096a/2)

g.-se (059b/11), (077a/16), (082a/12), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/6)

g.-seler (069a/4)

g.-sün (071a/6)

g.-üp (064b/2), (071a/4), (071b/15), (073b/3), (081b/5), (082a/1), (084a/10), (086b/15), (086b/8), (092a/15), (092b/12), (094b/15), (094b/8)

g.-ür (054b/1), (055a/1), (055b/17), (058b/14), (058b/9), (059a/14), (059b/14), (060a/1), (060b/1), (060b/16), (060b/2), (063a/18), (064a/7), (064a/8), (065b/15), (065b/15),

(066b/13), (066b/7), (067b/15), (067b/17), (068b/13), (070b/9), (071a/6), (071b/12), (073a/10), (073a/11), (073a/9), (074b/16), (075b/6), (078b/9), (079b/17), (083a/5), (083a/8), (085b/13), (087b/13), (087b/15), (088b/10), (088b/15), (093b/19), (094a/18), (097a/12), (101a/18)

g.-ürdüm (077b/13)

g.-ürler (059b/15), (070b/19), (072a/11)

g.-ürse (069a/14)

g.-ürseŋ (071a/18)

g.-ürsin (063a/10), (084b/12)

g.-ürsiŋ (067a/11)

gelecek "gelmesi beklenen, gelişinin gerçekleşeceği düşünülen"

g. (060b/16)

gelin- "gelmek işi yapılmak"

g.-se (054b/3)

gelincik "sansargillerden, ince uzun yapılı, sivri çeneli, küçük bir hayvan"

g. (079b/17), (079b/19), (080a/17), (080b/14), (080b/17), (087a/15), (088b/11), (088b/16), (088b/6)

g.+i (088b/7)

g.+iŋ (088b/11)

gemi "su üstünde giden büyük taşıt, sefîne"

g. (061b/5), (080b/9), (080b/9)

g.+de (080b/9), (080b/9)

g.+ye (080b/9)

g.+yi (080b/10)

genc "hayâtın çocuklukla orta yaşlılık arasındaki döneminde bulunan"

g. (082b/9), (098b/17)

ger "şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlenin başına getirilen edat"

g. (081b/14)

gėrçek “inkâr edilmeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan hakîkî, vaki, reel; aslı olan, sahih”

g. (056b/17), (058a/5), (062a/5), (064a/17), (068a/1), (075a/12), (075a/16), (076a/4), (080a/13), (080b/11), (084a/5), (094b/18), (097b/1), (100a/8), (100b/19)

g.+den (081b/4)

g.+dür (058b/18), (059a/7), (080b/11)

g.+ini (053b/3)

g.+miş (085a/3)

g.+sin (053b/12), (090b/14), (090b/4)

gėrçeklük “gerçek olma durumu”

g.+i (104a/9)

gerek “herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan şey, lâzım; cümlede aynı görevi yapan kelimelerin her birinin başına ayrı ayrı getirildiğinde “ister” anlamında kullanılır ve bunlardan birinin tercih edilebileceğini gösterir”

g. (067b/7), (069a/7), (072b/5), (072b/6), (087a/8), (092b/2), (092b/2), (092b/3)

g.+dür (054b/6), (057b/19), (058a/1), (068b/11), (069a/4), (069a/8), (069b/15), (070b/1), (072b/19), (073a/9), (074a/14), (074b/18), (075a/18), (075a/18), (075a/2), (077b/4), (077b/7), (079a/14), (079b/1), (079b/8), (079b/8), (081a/18), (083b/1), (083b/18), (084a/6), (084b/16), (089a/1), (089a/6), (089a/7), (090a/19), (090b/16), (091a/10), (091a/8), (091a/9), (094a/18), (094a/19), (094b/12), (094b/15), (094b/16), (094b/2), (094b/5), (094b/6), (094b/9), (098a/10), (101a/12), (101a/6), (101a/8)

g.+sin (074a/1)

gereksiz “gerekmeyen, lüzûmu olmayan”

g. (070b/12)

gėri “arkada bulunan taraf, arka taraf”

g.+sine (079b/18)

germ < Far. *germ* “sıcak”

g. (091b/13)

gėrü “-den sonra”

g. (076b/6), (082a/16), (097a/19), (099a/17), (103b/13)

gėt- “bir yerden başka bir yere doğru hareket etmek, ölmek”

g. (068a/18), (072a/1)

g.-di (054a/4), (056b/13), (057a/2), (057a/7), (057b/7), (057b/9), (059a/16), (060b/7), (065b/10), (067a/17), (068b/7), (071a/10), (071b/2), (072b/15), (073a/14), (073b/4), (075b/2), (075b/5), (082a/17), (082a/6), (084a/16), (085b/17), (086b/14), (087a/5), (088b/4), (088b/8), (088b/8), (091b/6), (094a/6), (094b/17), (096a/12)

g.-digini (056b/15)

g.-dikden (075b/2)

g.-diler (056a/3), (060b/6), (065a/5), (072a/9), (077a/14), (080b/18), (086a/9)

g.-dügin (075b/18)

g.-dükden (064b/15), (064b/16), (100b/11)

g.-düm (065a/1), (066a/3), (067a/12), (072a/9), (085a/10)

g.-e (068a/17), (070a/12), (093a/1), (099a/14)

g.-ebilürsek (060b/5)

g.-ecegi (075b/1)

g.-elüm (085b/2), (092a/11)

g.-en (092b/18)

g.-er (064a/4), (065b/2), (066b/8), (067b/14), (075a/7), (081b/2), (088b/11), (088b/6), (089a/15, (094a/12), (097b/6)

g.-erdüŋ (053b/10)

g.-erek (065a/11), (099a/14)

g.-erin (074b/17)

g.-erken (073a/7), (074b/14)

g.-erse (080a/1)

g.-ersek (060b/2), (060b/3)

g.-ersem (086a/2)

g.-erseŋ (082a/3)

g.-ersin (063b/6), (073a/11)

g.-erüz (085a/13)

g.-esin (084a/13)

g.-eydük (068b/1)

g.-eyin (063a/1), (086a/2)

g.-icek (065b/1), (065b/2)

g.-medin (064a/6)

g.-mege (090a/13)

g.-mek (074a/1)

g.-melü (066b/7)

g.-mesi (066a/8)

g.-mez (092b/4), (094a/14), (102b/15)

g.-mezler (060a/17)

g.-miş (074a/13), (089a/19)

g.-mişler (068b/4), (073b/5)

g.-sek (060b/3)

g.-sem (075a/18)

g.-sün (068a/13)

g.-ti (083b/3)

g.-üp (082b/11), (093a/1)

getür- "bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek"

g. (054a/8), (057a/7), (064b/9), (066a/17)

g.-di (053b/10), (054a/1), (055a/9), (057a/8), (058b/6), (064b/11), (079a/10)

g.-diler (054a/14), (055a/5)

g.-düm (055a/12), (059a/12), (064a/17), (073a/17), (076a/3), (087a/2), (088a/18), (096a/17)

g.-e (086b/1), (100a/16)

g.-ebilürseŋ (086a/18)

g.-eler (054a/10), (054a/13), (054b/17)

g.-em (083b/9)

g.-eydim (085a/8)

g.-eyin (085a/15), (085b/14), (096a/7)

g.-mege (057a/6), (089a/19)

g.-mekde (099b/18)

g.-meli (053b/4)

g.-mez (056b/3), (090b/3)

g.-mişdür (060a/2)

g.-mişlerdür (099a/13)

g.-se (094a/18)

g.-üp (071a/17)

g.-ür (063a/5), (065a/19), (089a/16)

g.-ürler (058b/10), (058b/10), (071a/1)

g.-ürse (102b/5)

gėy- "örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek"

g.-di (095b/9)

g.-dügi (066a/10)

g.-düginden (077b/3)

g.-en (073a/11)

g.-miş (094b/7)

g.-üp (095b/7)

gėyecek “giysi, elbise”

g. (056a/1)

geyik “çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici, memeli hayvan”

g. (064a/11), (064a/7), (067a/10), (067a/11), (067a/14), (067a/16), (067a/17), (067a/3), (067a/5), (067b/1), (067b/15), (067b/16), (067b/17), (067b/18), (067b/4), (067b/6), (068a/13), (068a/7), (068b/1), (068b/2), (068b/4), (068b/7)

g.+e (067a/11), (067a/9), (067b/3)

g.+i (064a/8), (067a/19)

g.+üŋ (067a/7)

gez- “(bir yerde) bir yöne doğru sürekli yer değiştirmek, hareket etmek, yürümek, dolaşmak”

g.-dügi (063b/6)

g.-en (080b/9)

g.-er (056a/5)

g.-erdim (067a/11)

ġınā < Ar. *ġinā – ġanā’* “zenginlik”

ġ.+sı (100b/14)

gibi “benzerlik bildiren edat”

g. (053b/17), (056b/19), (057a/3), (061b/12), (061b/16), (061b/18), (061b/19), (061b/5), (062a/10), (062a/11), (062a/8), (062b/14), (062b/4), (062b/8), (062b/9), (063b/1), (063b/14), (064a/5), (064b/16), (065a/10), (065a/4), (066a/19), (066a/8), (066b/2), (066b/5), (068a/13), (068a/15), (068a/16), (068a/17), (068a/18), (068a/6), (068b/1), (068b/3), (068b/5), (070a/17), (070b/16), (073a/12), (073a/5), (074a/16), (074b/3), (075a/10), (075a/11), (075b/11), (076a/16), (076a/3), (076a/7), (076b/11), (076b/13), (076b/15), (076b/18), (077a/13), (077b/8), (078b/4), (079a/7), (080a/12), (080b/8), (080b/9), (081a/16), (081a/2), (081b/15), (081b/4), (082a/2), (082a/2), (082b/1), (082b/5), (082b/6), (083a/6), (083a/6), (084a/16), (084a/8), (085a/1), (085b/3), (086b/12), (087a/2), (087a/4), (088a/12), (088a/16),

(088b/7), (089a/9), (090a/7), (090b/10), (092a/2), (092b/19), (093a/13), (093a/13), (093a/3), (094a/2), (094a/3), (094b/11), (095b/3), (095b/9), (097a/11), (097a/15), (097a/5), (097b/16), (097b/17), (098a/3), (099b/13), (103a/10), (105a/2)

g.+dür (062a/4), (063a/16), (067b/14), (074b/12), (075b/13), (076b/8), (081b/13), (087a/16), (090b/14), (090b/4)

g.+sin (076a/15)

g.+ye (100b/17)

giçiyük "uyuz hastalığı"

g. (085b/7), (085b/9)

gir- "(dışarıdan içeriye) geçmek, (içeriye) varmak, dâhil olmak, duhul etmek"

g.-di (071b/17), (075a/1), (075b/4), (077b/17), (081b/1), (093a/12), (095b/2), (096a/16)

g.-diler (057a/18)

g.-düm (077b/18)

g.-e (104b/14)

g.-eni (064a/13), (064a/14)

g.-er (063b/1), (067b/16), (088b/12), (095b/3)

g.-erse (064a/3)

g.-ersin (056a/8)

g.-eyin (093a/6)

g.-ince (078b/19)

g.-mek (065a/2)

g.-memek (066a/9)

g.-mez (073a/4), (079a/13)

g.-ür (073a/5), (074b/2), (102b/9)

girdāb < Far. *gird-āb* "içinden çıkılmaz tehlikeli veya zor durum"

g. (084b/5)

girdāb-ı ıżṭırāb ‘ıztırabın girdabı’ (084b/5)

giriftār < Far. *giriftār* “tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ”

g. (060b/14), (085a/3), (101b/5)

giz “sır, gizem”

g. (061b/11)

gizle- “başkalarının görmeyeceği bir yere koymak veya belli olmayacak bir duruma sokmak, saklamak”

g.-di (060b/17)

g.-rse (061b/12)

gizlen- “kendi kendini gizlemek, görünmeyecek şekilde saklanmak, gizli tutulmak”

g.-di (060a/5)

g.-ebilürsin (067b/9)

g.-ecek (067b/9)

g.-men (061b/12)

gizli “açıkça bilinmeyen, görülmeyen, açık ve âşikâr olmayan, meçhul” → **gizlü**

g. (070a/16), (093a/19)

gizlü “açıkça bilinmeyen, görülmeyen, açık ve âşikâr olmayan, meçhul” → **gizli**

g. (070b/1), (075b/3)

gögercin “güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşöiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş”

g. (060a/6), (060a/6), (066a/3), (070b/11), (096b/9), (097a/11)

g.+dür (059b/12)

g.+ler (060a/8), (061a/14), (061a/14), (061a/19), (061a/3)

g.+lere (060b/1), (060b/10), (061a/16)

g.+leriŋ (060a/10)

g.+lerle (060a/7)

g.+lerüŋ (063a/10)

gök “yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ, âsuman”

g. (055b/7)

g.+den (061a/1)

gökyüzi “semâ, âsuman, felek”

g.(100b/4)

g.+ndeki (066b/9)

g.+ne (060a/16), (067a/19), (067a/6)

g.+ni (097b/16)

gönder- “bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek”

g.-di (056b/13), (058b/19), (071a/12), (071a/13), (075b/4), (095a/12)

g.-diler (059a/15)

g.-dügi (070b/19)

g.-esin (061b/10), (069a/19)

g.-sün (071a/7)

g.-üp (057a/4)

g.-ür (070b/19), (071a/2)

göŋül “sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı”

g. (068b/8), (090a/19), (090b/1), (092b/17)

g.+den (084b/7)

g.+imi (080b/8)

g.+iŋi (080b/7)

g.+inde (084b/8), (084b/9), (090a/18), (091a/5), (091a/8)

g.+inden (084b/6)

g.+üm (090b/1)

g.+ümi (084a/13)

g.+üŋ (076a/2), (090b/1)

g.+üŋde (090b/17)

göŋülli “çok istekli”

g. (104a/17)

gör- “göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek”

g. (055b/15), (057a/11), (058b/19), (059a/1), (068a/9), (071a/19), (093a/10), (094a/4)

g.-di (053b/8), (056b/1), (058a/19), (060a/11), (060a/16), (060b/1), (060b/11), (060b/14), (061a/15), (061a/5), (064b/13), (064b/4), (066b/17), (067b/1), (068b/2), (068b/4), (071b/3), (072a/1), (072a/11), (078a/13), (079b/17), (079b/18), (084b/4), (086a/19), (088a/2), (089b/2), (093a/11), (095a/17), (095a/19), (095b/1), (096b/17), (097a/5)

g.-diler (059a/5), (060a/7), (065a/3), (067a/17), (073b/5)

g.-dügi (062a/11), (068a/16), (074b/3), (081b/4), (086b/12), (091a/9), (098a/3)

g.-dügini (075a/11), (095b/1), (102a/12)

g.-dügüŋ (092b/4), (094a/15), (094a/17), (094b/10), (094b/11)

g.-dügüni (076a/4)

g.-dük (093a/4)

g.-düm (054b/10), (058b/2), (059a/9), (061b/1), (062b/17), (065b/14), (065b/3), (067a/13), (077a/19), (090a/12), (094a/11)

g.-düŋ (059a/9), (073b/11), (083b/14), (095b/16)

g.-düŋüz (069a/2)

g.-e (060b/8), (067a/7), (071a/8), (079b/19), (086b/16), (104b/11)

g.-ebilesin (067a/19)

g.-elden (076a/8)

g.-eler (057b/2), (062b/9), (069b/1)

g.-elüm (053b/3), (070b/10)

g.-em (060a/19), (072a/9), (083b/2)

g.-emez (067b/3)

g.-emezin (097b/13), (100b/17)

g.-enden (060b/3)

g.-er (075b/8)

g.-erler (073a/8)

g.-eydüm (097b/19), (097b/9)

g.-eydüŋ (056a/6)

g.-eyin (060a/4), (083a/8), (094b/17), (096a/6)

g.-icek (055a/8), (063b/8), (067b/6), (072a/12), (080a/2), (085b/1), (086b/2), (088b/11), (095b/10), (095b/8)

g.-incek (055a/11), (080b/18)

g.-me (057a/11)

g.-medi (067a/7)

g.-medigim (070a/17)

g.-medik (070a/6)

g.-mediler (060a/8), (073b/6)

g.-medim (077a/18)

g.-medügi (097b/16), (097b/17)

g.-medügin (054b/9)

g.-medüm (065b/17)

g.-mege (104b/17)

g.-memek (069b/15)

g.-memiş (073a/2), (081b/8)

g.-memişdür (092a/10)

g.-mesem (102a/9)

g.-mesine (098a/5)

g.-mesün (104b/18)

g.-meyen (097b/14)

g.-mez (054b/19), (060b/4), (060b/7), (067b/18), (071a/18), (071b/15), (072b/4), (081b/14), (097b/17)

g.-mezdür (070b/14)

g.-mezem (069a/19)

g.-miş (086a/6), (086b/6), (089b/9), (100b/18), (101a/1), (101a/9), (101b/7), (103b/17)

g.-mişsin (092a/10)

g.-se (068b/3)

g.-sem (102a/9)

g.-üŋ (092b/3)

g.-üp (058b/18), (089a/18), (101a/13)

g.-ür (059b/16), (060b/3), (063a/6), (064a/11), (064a/8), (067b/17), (074b/4), (079b/16), (081b/1), (081b/3), (083a/9), (088b/12), (092a/6), (092a/6), (098a/1)

g.-ürem (080b/11), (084b/11), (085b/18), (085b/18), (093b/7)

g.-ürler (054b/13)

g.-ürse (069b/15)

g.-üyorum (057b/14)

göre "uygun şekilde, uygun olarak"

g. (064b/10), (070a/10), (079b/5)

görül- "kabul edilmek, sayılmak"

g.-ür (104a/9)

görün- "görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek"

g.-sün (068a/14)

g.-ür (091b/11), (091b/18)

görüş- "buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek"

g.-diler (062b/15)

göster- “birini veya bir şeyi işaretle belirtmek”

g.-di (060b/17), (063b/17)

g.-mekdür (089b/11)

götür- “taşımak, ulaştırmak, iletmek”

g.-di (085a/18)

g.-dügine (077b/7)

g.-dükden (082a/18)

g.-e (080a/1), (103a/19)

g.-ebildügi (077a/9)

g.-em (104b/19)

g.-mek (062a/3), (080a/18)

g.-miş (063a/6)

g.-üp (077a/10)

g.-ür (064a/7), (097a/12)

göz “insanda ve hayvanda görme organı”

g.+i (055b/2), (055b/3), (070b/14), (076a/4), (088a/17), (097b/15), (097b/15), (098a/1), (098a/2)

g.+iŋi (071a/18)

g.+inden (060b/6)

g.+ine (091b/11)

g.+ini (095b/3), (098a/12)

g.+iyle (095a/18), (095a/19)

g.+ler (086b/6)

g.+leri (054b/18), (086a/6), (097b/14)

g.+lerin (059a/11), (089b/17), (090b/18)

g.+üm (073a/15)

g.+ümden (103a/8)

g.+üŋe (099a/1)

g.+üŋle (059a/8)

gözci “gözetlemek işini yapan kimse”

g.+ler (069a/13), (069a/19)

gözet- “dikkatle bakmak, gözlemek, gözetlemek, tarassut etmek, kontrol etmek”

g. (064b/2), (075b/2)

g.-dim (077b/17)

g.-eler (096a/14)

g.-ür (060b/2), (079b/18), (080a/17), (088b/7)

g.-ürdüm (063b/1)

gözük- “görünmek”

g.-düm (099a/1)

ġurbet < Ar. *ġurbet* “yabancı memleket, yad el”

ġ.+de (083b/14), (091a/14)

ġ.+e (066b/3), (066b/4)

ġ.+i (069b/8)

diyār-ı ġurbet ‘gurbet yurdu’ (066b/4), (069b/8), (083b/14)

ġuṣṣa < Ar. *ġuṣṣa* “gam, keder, tasa”

ġ. (066a/7), (085a/13), (102a/18)

ġ.+dur (103b/9)

ġ.+nıŋ (096b/5)

ġ.+sı (066a/8)

ġ.+yı (102a/17)

ġuṣṣalan- < Ar. *ġuṣṣa* +T. *lan*- “kederlenmek, üzülmek”

ġ.-ma (066a/18)

ġusül < Ar. *ġusl* “boy abdesti alma, yıkanma”

ġ. (086b/13)

güc (ç) “yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen, yorucu, zor, müşkül, çetin”

g. (062a/12), (065a/18), (065b/12), (083a/11), (083a/16), (083a/18), (084a/7)

g.+leri (089b/11)

gül- “sevinç veya hayretini açığa vurmak”

g.-en (091b/7)

g.-enlerüŋ (089a/1)

g.-mekdür (066b/10)

gün “dünyânın kendi yörüngesi etrâfında bir defa dönmesinden ibâret 24 saatlik zaman parçası”

g. (054b/12), (054b/14), (055b/17), (057b/12), (057b/16), (058b/1), (058b/5), (058b/8), (059a/17), (059b/16), (062b/16), (063a/18), (064a/6), (067a/16), (068b/18), (071b/15), (071b/19), (072a/6), (075b/1), (076b/1), (077b/16), (077b/17), (078a/12), (078a/8), (079a/2), (079b/14), (082b/13), (082b/9), (083a/7), (087a/19), (087b/18), (088b/2), (089a/13), (089a/15), (089a/19), (090a/4), (092a/11), (092a/12), (093a/14), (093a/3), (094a/10), (094b/18), (096a/4), (097b/11), (098b/19)

g.+dür (093a/19), (093b/7)

g.+e (075b/5), (094b/15)

g.+ler (071b/19), (078a/8)

günāh < Far. *gunāh* “Allah’ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet”

g. (054b/2), (055b/11), (065b/4), (089b/12), (089b/13), (097b/13), (098a/11), (098a/14)

g.+a (093a/6)

g.+dur (054b/3)

g.+ı (093b/16), (101a/19), (101a/19)

g.+ından (104a/14)

g.+lardan (058a/12)

g.+larıŋı (056b/2)

g.+uŋa (054a/2), (058a/4)

günāhkār < Far. *gunāh-kār* “günah işleyen, günah işlemiş kimse”

g. (104b/9)

gündüz “güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün”

g. (054b/4), (084a/4), (089b/15), (098a/6), (100b/10)

g.+dür (102a/3)

güneş “gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi”

g. (060b/19), (065a/11), (076b/9), (095b/9)

g.+e (064b/1), (076b/11), (076b/8)

g.+i (076a/16), (076b/7)

günlük “belli bir gün içinde olan, o günle ilgili, o güne âit”

g. (054b/18)

güzel “göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren, cemil”

g. (054b/12), (067a/14), (074a/19), (076b/4), (084a/11), (087b/3), (088a/11), (088a/12), (088a/12), (088b/1), (092a/4), (092b/14), (095b/8), (096a/1), (098b/10), (098b/8), (100b/9), (102a/13), (102a/19)

güzellik “estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün” → **güzellük**

g.+ini (095a/17), (096a/18)

güzellük “estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün” → **güzellik**

g.+i (103b/7)

H

ḫaber < Ar. *ḫaber* “olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz”

ḫ. (053b/7), (054a/11), (054b/14), (056b/15), (056b/6), (057b/11), (058b/19), (067b/2), (071a/1), (073b/10), (073b/11), (073b/3), (073b/7), (073b/8), (074a/2), (075b/4), (077b/15), (083a/1), (086a/10), (089b/18), (089b/4), (092a/12), (093a/18), (093b/11), (093b/3)

ḫaberleş- < Ar. *ḫaber* + T. *leş-* “karşılıklı haber alıp vermek”

ḫ.-meye (099a/19)

ḥabīs < Ar. *ḫabīṯ* “kötü, huysuz, alçak, fesat kimse” → **ḫabīṯ**

ḥ. (100b/15)

ḥabīsüˈn-nefs ‘kötü nefisli’ (100b/15)

ḫabīṯ < Ar. *ḫabīṯ* “kötü, huysuz, alçak, fesat kimse” → **ḥabīs**

ḫ. (056a/7)

ḥabs < Ar. *ḥabs* “dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma”

ḥ. (057a/1), (059a/17), (100b/10), (102b/12)

ḥ.+den (059b/3)

ḥ.+e (053b/7), (056b/13), (059a/15)

ḥācet < Ar. *ḥācet* “gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç”

ḥ.+in (062a/15)

ḥad < Ar. *ḥadd* “sınır”

ḥ.+den (104b/9)

ḥ.+dinden (101a/3)

ḫaḳ < Ar. *ḥaḳḳ* “doğru, gerçek; Allah, Cenâbıhak”

ḫ. (053b/12), (055b/6), (057a/2), (057b/11), (059a/10), (059a/11), (066b/18), (070a/13), (072a/19), (072a/19), (076b/18), (076b/19), (078a/2), (078b/16), (079a/3), (087b/10), (087b/8), (092b/15), (093b/12), (093b/13), (098b/4), (100a/7), (101a/13)

ḫ.+dan (072a/19)

ḫ.+ları (061a/8)

ḫ.+larıŋı (061a/8)

ḥaḳāret < Ar. *ḥaḳāret* “küçük düşürme, horlama; küçük düşürücü söz veya davranış”

ḥ.+i (073b/14)

ḥ.+ler (073b/12)

ḥaḳīḳat < Ar. *ḥaḳīḳat* “vefâlı olma durumu”

ḥ.+üŋi (061a/19)

ḥaḳīḳatsüzlik < Ar. *ḥaḳīḳat* + T. *+lik* “vefâsızlık”

ḥ.+i (088b/14)

ḥakīm < Ar. *ḥakīm* “varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakîkatlerini aklı ile bilen kimse”

ḥ. (059/8), (059b/12), (059b/9), (068b/10), (068b/12), (068b/14), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (084b/15), (087a/12), (087a/13), (087a/16), (087a/5), (089a/2), (089a/7), (091b/13), (091b/9), (092a/3)

ḥ.+e (079a/16), (082a/19), (087a/12)

beydebā-yı ḥakīm ‘hakim beydeba’ (059b/9), (059b/12), (068b/12), (068b/14), (079a/16), (079b/1), (079b/9), (082a/19), (082b/2), (082b/7), (087a/13), (087a/12), (087a/16), (087a/5)

ḥaḳīr < Ar. *ḥaḳīr* “değersiz, îtibarsız, küçük”

ḥ. (065a/19), (066b/1), (069b/15), (074a/12), (099a/1), (101b/4)

ḥ.+dür (089b/12)

ḥaḳḳ < Ar. *ḥaḳḳ* “doğru, gerçek; (bir kimseyi) alt etmek, yenmek”

ḥ.+a (057b/14), (076b/3)

ḥ.+ı (054b/7), (083b/1)

ḥ.+ında (061a/14), (064b/7), (074a/11), (074a/7), (074b/7), (081a/3), (096a/17)

ḥ.+ından (054b/3), (059a/18), (083b/1), (086a/15)

ḥ.+ını (083b/2)

ḥ.+uŋda (081b/10)

hāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” → **ḥāl, ḫāl**

h.+i (103a/8)

h.+iŋ (075a/16)

ḫāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” → **hāl, ḫāl**

ḥ. (056b/9), (058a/17), (060a/17), (073a/4), (074a/7), (074b/11), (074b/12), (078a/8), (078b/13), (079a/4)

ḥ.+de (067a/2), (070b/8), (075b/7), (080a/4), (081a/10), (081a/10), (092a/18)

ḥ.+e (095a/2)

ḥ.+i (054b/6), (055b/14), (060a/19), (070a/10), (071a/4), (075a/15), (080a/2), (083a/13), (090b/7), (091b/7), (092a/2), (103a/4)

ḥ.+im (056b/19)

ḥ.+imi (073b/11)

ḥ.+in (054a/17)

ḥ.+inde (081a/11)

ḥ.+ine (055b/14), (075a/15), (082a/2), (082a/3), (085a/5)

ḥ.+ini (054a/18), (063b/8), (064b/9), (067b/12), (068a/19), (069b/1), (072a/12)

ḥ.+lerdür (068a/3)

ḥ.+lerin (080b/18)

ḥ.+üm (061a/18)

ḥ.+üme (066a/2)

ḥ.+ümi (065a/3)

ḥ.+ümüz (086a/14)

ḥ.+üŋ (080a/12), (083a/9)

ḥ.+üŋe (081a/15)

ḥ.+üŋle (056a/8)

ʿarż-ı ḥāl ‘hâlini bildirme’ (058a/17)

ḫāl < Ar. *ḥāl* “bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum” → **hāl, ḫāl**

ḫ.+i (085a/4)

ḫalāṣ < Ar. *ḫalāṣ* “kurtulma, kurtuluş”

ḫ. (079a/19), (080b/1), (080b/2), (089a/4), (098b/18)

ḫ.+a (093a/6)

ḫ.+ı (080b/8)

ḫ.+ıma (080b/12)

ḫ.+larını (061a/19)

ḫālet < Ar. *ḥālet* “hâl, nitelik, keyfiyet”

ḫ. (080b/14), (092a/13), (096a/6)

ḫ.+e (096b/14)

ḫālī < Ar. *ḫālī* “boş”

ḫ. (067a/1)

hâlim < Ar. *hâlim* “yumuşak huylu, yumuşak”

ḫ. (053b/16), (091b/17), (092a/4)

ḫ.+lerüŋ (103b/8)

nefs-i hâlim ‘kişiliği sakin, yumuşak olan” (053b/16)

ḫalḳ < Ar. *ḫalḳ* “belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü”

ḫ. (055b/9), (056b/13), (065b/2), (065b/2), (074b/17), (089b/11), (096a/10), (103a/13), (104a/7)

ḫ.+a (104b/1)

ḫ.+dan (093a/19)

ḫ.+ı (058b/4)

ḫ.+ını (055b/17), (083b/19)

ḫ.+uŋ (065a/18), (084a/2)

ḫalḳ-ı ʿālem ‘bütün insanlar’ (089b/11), (096a/10)

ḫamr < Ar. *ḫamr* “şarap”

ḫ. (058b/5)

ḫarāb < Ar. *ḫarāb* “yıkık dökük, virân; kötü durumda, bitik, perîşan”

ḫ. (055b/17), (065a/17), (086a/14), (086a/16)

ḫarāc < Ar. *ḫarāc* “zor kullanarak pay, hisse almak”

ḫ. (073b/19)

ḫarām < Ar. *ḥarām* “dînin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azâbı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren hareket veya davranış”

ḥ. (098a/12), (098b/15)

ḥ.+dan (100a/17)

ḥarāmī < Ar. *ḥarāmī* “haydut, yol kesen kimse, şakî”

ḥ.+ler (103a/10)

ḥarāmzāde < Ar. *ḥarām* + Far. *zāde* “soysuz, ahlâksız kimse, haram yiyici”

ḥ.+de (055a/17), (055a/18), (055b/6)

ḥ.+nüŋ (057b/5)

ḫarāret < Ar. *ḫarāret* “sıcaklık,coşkunluk, ateş”

ḫ.+i (056a/19)

ḫarc < Ar. *ḫarc* “bir iş için harcanan para, masraf”

ḫ. (069b/2), (084b/16), (084b/17)

ḥareket < Ar. *ḥareket* “bir cismin durumunun ve yeriin değişmesi, devinim”

ḥ. (071b/5), (071b/5), (071b/6)

ḥ.+inden (084b/8)

ḥarīṣ < Ar. *ḥarīṣ* “bir şeyi elde etmek husûsunda aşırı derecede istekli olan, hırslı”

ḥ. (078b/18), (085a/3), (086b/4), (086b/7), (100b/14), (103b/2)

ḥasb < *ḥaseb* “gereğince, sebebiyle, göre, cihetiyle”

ḥ.+ıyla (061b/15)

ḥāṣıl < Ar. *ḥāṣil* “husûle gelen, olan, meydana çıkan”

ḥ. (061b/8), (062a/7), (062a/9), (062b/4), (065b/13), (066a/4), (070a/2), (081a/5), (087b/12), (091a/13), (091a/15), (096a/5), (104b/8)

ḥāṣıl-ı kelām ‘sözün kısası’ (070a/2)

ḥasīs < Ar. *ḥasīs* “paraya , mala aşırı düşkünlüğü yüzünden elindekini harcayamayan kimse, cimri, pinti”

ḥ. (056a/1)

ḫaṣlet < Ar. *ḫaṣlet* “yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat”

ḫ. (091a/11), (091a/13), (091a/14), (091b/16)

ḫ.+lerüm (091a/12)

ḫaṣm < Ar. *ḫaṣm* “düşman”

ḫ.+ı (099b/7)

ḥasret < Ar. *ḥasret* “özlem, iştiyak”

ḥ. (067b/14)

ḫasta < Far. *ḫaste* “sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse”

ḫ. (053b/17), (066a/15), (078b/17), (083a/6), (083a/9)

ḫ.+dur (084b/13), (101b/1), (103a/14)

ḫ.+nuŋ (083a/12)

ḫastaluk < Far. *ḫaste* + T. *+luk* “hasta olma durumu”

ḫ.+ı (101b/1)

ḥasūd < Ar. *ḥasūd* “çok kıskanç, haset eden, kıskanan kimse”

ḥ. (103a/18)

ḥaşr < Ar. *ḥaşr* “toplanma, bir araya getirme”

ḥ. (099a/11)

ḫaṭā < Ar. *ḫaṭāʾ* “aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık”

ḫ. (091b/19)

ḫ.+sını (093a/9)

ḫāṭır < Ar. *ḫāṭır* “düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hâfıza”

ḫ.+ı (085a/16)

ḫ.+ım (102a/9)

ḫ.+ıŋ (086a/19)

ḫātime < Ar. *ḫātime* “son, nihâyet, encam”

ḫ. (091b/8)

ḫātimetüʾl-kitābüʾl-müsteṭāb (091b/8)

ḥatm < Ar. *ḥatm* “bitirme, sona erdirme, tamamlama”

ḥ. (105a/8)

ḥattā < Ar. *ḥattā* “bile, dahi, üstelik,bundan başka, hem de”

ḥ. (059b/3), (059b/4), (060a/9), (061a/13), (062a/13), (063b/4), (064b/13), (065b/12), (065b/13), (068b/3), (069a/15), (071b/16), (073a/13), (073b/6), (074b/19), (075b/2), (075b/7), (076a/1), (076b/5), (077a/3), (078b/19), (079a/2), (079a/10), (084a/16), (085b/17), (085b/8), (087b/16), (089a/17), (092b/4), (093b/11), (093b/18), (096a/6), (099a/14), (102b/9)

ḫātūn < Far. *ḫātūn* “kadın”

ḫ. (058a/17), (096a/3)

ḫ.+dur (096a/1)

havā < Ar. *hevā* “yeryüzünden yukarıya doğru bakıldığında görülen boşluk”

h.+ya (067a/18)

ḥavāb “uyku” ?

h.+ını (066b/17)

ḫavf < Ar. *ḫavf* “korku”

ḫ. (063a/7), (065b/14), (069b/17), (079a/2), (080a/1), (090a/15), (090a/6), (090b/7), (091a/18), (099a/15), (101b/2), (103a/13)

ḫ.+dan (069b/3)

ḫavfnāk < Ar. *ḫavf* + Far. *-nāk* “korkulu, korku veren”

ḫ. (067a/6)

ḫavīn “özel isim”

ḫ. (092b/7)

hay “başına geldiği kelime veya cümlenin anlamını kuvvetlendirir”

h. (081b/4)

ḫayā < Ar. *ḫayāʾ* “utanma, sıkılma, utanç; ar, nâmus, edep”

ḫ. (065b/1)

ḫ.+sı (065b/1)

terk-i ḫayā ‘edebi terk etmek’ (065b/1)

ḫāyin < Ar. *ḫāʾin* “hıyânet eden, sadâkat göstermeyen, güveni kötüye kullanan kimse”

ḫ. (103a/5)

ḫaylī < Far. *ḫaylī* “oldukça fazla, çokça, epey”

ḫ. (081b/19)

ḫayr < Ar. *ḫayr* “iyi, hayırlı, faydalı”

ḫ. (077b/7), (082a/8), (091a/6), (098a/11), (101b/5), (102a/4), (103b/4)

ḫ.+a (059b/11)

ḫ.+ı (057b/5), (083b/10)

ḫ.+dur (060b/16)

ḫayvān < Ar. *ḫayevān* “duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık”

ḫ. (102b/15)

ḫayvānāt < Ar. *ḫayvānāt* “hayvanlar”

ḫ.+ı (081b/14)

ḫ.+ıŋ (071a/15)

ḫ.+uŋ (084b/2)

ḫaẕer < Ar. *ḫaẕer* “sakınma, çekinme”

ḫ. (076a/10), (088b/18), (089a/5), (091b/6), (098a/9)

ḫāẕıḳ < Ar. *ḫāẕiḳ* “usta, mahâretli”

ḥ. . (054b/17), (054b/17), (055a/4)

ḥ.+uŋ (055a/2), (055a/5)

ḥāžır < Ar. *ḥāżır* “bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlanmış olan”

ḥ. (054a/10), (056a/9), (056b/11), (098a/19), (098b/2)

ḥāžırla- < Ar. *ḥāżır* + T. *la-* “bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek, kurmak”

ḥ.-duġı (100a/15)

ḥ.-yın (087b/3)

ḥāžırlan- < Ar. *ḥāżır* + T. *lan-* “(bir şey) yapılacak işe uygun ve hazır duruma getirilmek, hazır edilmek”

ḥ.-alum (069a/13)

ḥ.-mış (098b/3)

ḫazīne < Ar. *ḫazīne* “toplu hâlde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü”

ḫ.+mde (095b/12)

ḫ.+müze (095a/8)

ḫ.+sinden (098b/2)

hażm < Ar. *hażm* “sindirme; banimseme, kabul etme”

h. (090b/3)

ḥaẓẓ < Ar. *ḥaẓẓ* “bir şeyin insana verdiği hoşa giden tatlı duygu, zevk”

ḥ. (074a/5), (074b/5), (075a/19), (078a/6), (080a/14), (082b/15), (084a/11), (084a/14), (085a/17)

ḥ.+um (063a/2)

hep < Far. *hamāġ* “hiçbiri veya hiçbir kimse dışarda kalmamak üzere, bütün; her zaman, daima”

h. (053b/13), (055a/4), (055b/6), (056a/14), (056a/17), (056a/9), (057a/13), (057b/7), (059a/15), (059a/16), (060a/9), (061a/14), (061a/2), (062a/4), (062a/5), (063a/11), (063a/3), (063b/2), (064a/12), (064b/12), (064b/14), (065a/7), (067a/3), (069a/12), (070a/10),

(072b/6), (073b/1), (073b/5), (074b/17), (076a/17), (076a/5), (077a/14), (077a/4), (077a/8), (078b/7), (081b/1), (088a/17), (094b/15)

hecīn < Ar. *hecīn* "çok hızlı giden, susuzluğa çok dayanıklı binek devesi"

h. (092b/10)

ḥekīm < Ar. *ḥekīm* "mesleği hastaları teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, tabip"

ḥ. (054b/12), (054b/17), (054b/17), (055a/11), (055a/2), (055a/2), (055a/3), (055a/5), (055a/5), (055a/8)

ḥ.+e (054b/19)

ḥ.+em (054b/14), (055a/4)

ḥ.+i (103a/14)

ḥ.+ler (084b/19)

ḥ.+üŋ (054b/10)

helāk < Ar. *helāk* "ölme, mahvolma, yok olma"

h. (057b/13), (057b/16), (059b/4), (059b/7), (062b/9), (067b/10), (069b/16), (071a/18), (071a/3), (071b/16), (072b/8), (076a/11), (077a/14), (077b/19), (077b/4), (077b/5), (078a/15), (078b/8), (079a/18), (079a/2), (079a/3), (079b/19), (080a/4), (081b/18), (082a/7), (083a/4), (083a/4), (084a/17), (084a/19), (084b/7), (089b/2), (091a/4), (093a/2), (093b/19), (098b/19), (100b/8), (103b/12)

h.+i (093b/10)

h.+ine (069b/14), (071a/15)

h.+üm (093b/9)

h.+üme (056a/13), (057a/1)

helāklıġ < Ar. *helāk* + T. *+lıġ* "mahvolma, yok olma durumu" → **helāklük**

h.+ın (078b/3)

helāklük < Ar. *helāk* + T. *+lük* "mahvolma, yok olma durumu" → **helāklıġ**

h.+den (081a/3)

h.+dür (059b/7)

ḥelāl < Ar. *ḥalāl* "dînin yasaklamadığı hareket ve davranışlar"

ḥ. (104a/14)

hele < Far. *hele* “bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtmek istendiği zaman ifâde eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa, bâhusus, her şeyden önce”

h. (053b/1), (064b/15), (069a/17), (083a/13)

hem < Far. *hem* “kullanıldığı cümleye ‘üstelik, bir de, şu da var ki, zâten’ mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir

h. (054b/18), (054b/3), (054b/4), (054b/5), (054b/6), (056a/11), (058a/2), (060a/12), (060b/4), (061a/10), (062b/18), (063a/15), (065a/17), (065a/17), (072b/16), (072b/17), (072b/19), (073a/1), (074b/8), (080a/10), (080a/18), (080a/18), (080a/9), (080b/12), (080b/12), (084a/6), (086a/5), (086a/5), (087b/3), (087b/6), (087b/7), (090a/14), (092a/12), (092b/18), (093b/9), (093b/9), (094a/9), (094b/14), (096a/2), (096a/3), (096b/6), (104b/4), (104b/4)

hemān < Far. *hemān* “derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden”

h. (053b/8), (054a/9), (055a/10), (055a/12), (055a/3), (055a/6), (057a/10), (057a/15), (057a/7), (057b/12), (057b/3), (057b/7), (058b/18), (059a/10), (059a/6), (060a/16), (060a/4), (060a/8), (060a/9), (060b/13), (061a/2), (063a/16), (063a/7), (063b/1), (064a/16), (064a/19), (064a/3), (065a/4), (065b/16), (065b/9), (066a/11), (066a/14), (067b/1), (067b/3), (068a/2), (068a/8), (071a/10), (072b/7), (073b/4), (075b/2), (075b/9), (077a/1), (077b/15), (078b/15), (080b/6), (081a/19), (083b/2), (084a/5), (084b/14), (085a/1), (085a/17), (085a/18), (085a/7), (085b/16), (086a/10), (086a/8), (086a/9), (086b/14), (086b/8), (087a/14), (087b/2), (088b/5), (088b/9), (089b/16), (095a/6), (095b/15), (096a/18), (098a/19), (102b/9)

hemīşe < Far. *hemīşe* “daima, her zaman”

h. (064b/19)

hemrāz < Far. *hem-rāz* “sırdaş, dost”

h. (093b/1)

her < Far. *her* “önüne geldiği ismin benzerlerini ‘teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı’ anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz”

h. (054a/17), (054b/16), (054b/6), (054b/9), (055a/13), (055a/16), (055b/9), (060a/10), (060a/12), (060b/2), (061b/9), (062a/2), (063a/18), (063b/4), (064a/19), (064a/3),

(065a/2), (065b/14), (065b/14), (065b/4), (065b/4), (066a/1), (066a/18), (066a/19), (066b/2), (066b/4), (066b/5), (067a/1), (067a/7), (069b/14), (070a/10), (071a/5), (072a/6), (073a/12), (074b/6), (077a/7), (077a/9), (078a/12), (078a/4), (078b/4), (078b/6), (079a/17), (079a/2), (079a/6), (079b/2), (080a/2), (080a/4), (080b/8), (081a/10), (081b/8), (083a/18), (084b/12), (086a/2), (088a/6), (089a/15), (089b/12), (090a/19), (090a/9), (091a/12), (091a/15), (091a/7), (091a/8), (091a/8), (091a/9), (092a/6), (092b/1), (092b/12), (095a/16), (095b/2), (097b/11), (098a/1), (098a/15), (098a/19), (100a/5), (102a/12), (102b/4), (102b/5), (102b/6)

ḥerīf < Ar. *ḥarīf* "(kaba konuşmada) adam"

ḥ. (056a/2), (076a/2), (097a/14)

ḥ.+de (075b/10)

ḥ.+i (063b/1), (064a/10)

ḥ.+üŋ (055b/18)

herkes < Far. *herkes* "kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar"

h.+e (068b/10)

ḥesāb < Ar. *ḥisāb* "sayılara âit kural ve işlemlerden bahseden ilim, aritmetik"

ḥ. (088a/4), (097b/6)

ḥ.+ı (088a/7)

hevā < Ar. *hevā* "isek, arzu, heves"

h.+sına (053b/12), (057b/15), (099b/13)

h.+yı (053b/16)

hey "seslenmek ve bir kimsenin dikkatini çekmek için kullanılır.

h. (056a/17), (093b/8)

heymūr "özel isim"

h. (094a/18)

hezīmet < Ar. *hezīmet* "büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi"

h. (078b/2)

ḥıfẓ < Ar. *ḥıfẓ* "koruma, saklama, muhâfaza etme"

ḥ. (082b/4), (100a/8)

ḫırş < Ar. *ḥirṣ* “bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek”

ḫ. (053b/16), (053b/18), (053b/19), (065b/10), (065b/15), (066a/1)

ḫırsız “başkasının malını çalan kimse” → **ḫırsuz**

ḫ. (074b/16), (074b/2), (075a/2)

ḫ.+a (074a/16), (074b/5)

ḫ.+da (074b/18)

ḫ.+ı (074b/3)

ḫırsuz “başkasının malını çalan kimse” → **ḫırsız**

ḫ. (074b/12), (074b/15), (074b/15), (075a/3), (075a/5), (075a/6)

ḫ.+dur (102a/6), (102b/9), (103b/1)

ḫırsuzluġ “başkasına âit olan bir şeyi çalma işi”

ḫ.+a (101b/8)

ḫ.+ı (103a/10)

ḫıyānet < Ar. *ḫiyānet* “hîlekârlık göstereksözünü ve ahdini tutmama, ihânet etme”

ḫ.+i (084b/2)

ḫicāb < Ar. *ḫicāb* “utanma, sıkılma, mahcûbiyet”

ḫ. (056a/18), (083b/11), (083b/6), (096b/2)

hīç < Far. *hīç* “olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, ka’iyen, asla”

h. (053b/9), (056a/19), (056b/19), (061a/4), (061b/19), (062b/14), (063b/11), (065a/17), (065a/6), (067a/13), (067b/11), (068a/5), (070b/4), (072a/7), (073b/5), (076a/16), (076a/7), (077a/18), (078a/9), (078b/10), (080a/5), (080a/7), (080b/4), (080b/5), (082a/4), (082a/9), (083a/10), (084b/1), (084b/11), (084b/19), (085b/16), (086b/6), (087b/10), (089b/13), (097b/14), (098a/6), (100b/16), (103a/17)

hīçbir “bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz”

h. (054a/12), (065a/14), (065b/17), (069b/19), (070a/2), (074a/7), (081a/10), (083a/15), (085b/10), (086a/3), (091b/1), (092a/10), (093a/10), (102a/17), (102a/6), (105a/1)

ḫiffet < Ar. *ḫiffet* “hafiflik, hoppalık”

ḫ. (066a/17)

ḥikāyet < Ar. *ḥikāyet* “hikâye”

ḥ. (063b/16), (079a/15), (085b/4), (088b/17), (091b/19), (094a/11), (096b/8)

ḥ.+i (066a/12)

ḥ.+leri (063a/15)

ḥ.+lerüm (063a/3)

ḥīle < Ar. *ḥīle* “bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amıcıyle yapılan tertip, düzen”

ḥ. (063b/12), (068b/5), (071b/10), (072b/9), (073a/17), (073a/3), (073a/5), (073a/8), (077b/1), (077b/2), (080a/7), (080a/9), (080a/17), (083a/4), (087a/3), (089b/19), (090b/8), (093b/7)

ḥ.+dür (092b/7)

ḥ.+si (054a/16), (057b/6)

ḥ.+sinden (076a/11), (090b/6)

ḥ.+sini (070a/10)

ehl-i ḥīle ‘hile ehli’ (92b/7)

ḥīlebāz < Ar. *ḥīle* + Far. *bāz* “hîle yapan, hîleci, hîlekâr”

ḥ. (077a/2)

ḥ.+dur (071b/9)

ḫilḳat < Ar. *ḫilḳat* “yaratma, yaratılma, yaratılış”

ḫ.+de (061b/14)

ḥilm < Ar. *ḥilm* “huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk, öfke ve hiddet gerektiren durumlarda kendini yenerek sâkin ve serinkanlı olma”

ḥ. (091b/11), (091b/14)

ḥ.+dür (091b/16)

ḥ.+ini (053b/17), (103b/9)

ḥimāyet < *ḥimāyet* “koruma, esirgeme, sâhip çıkma”

ḥ. +üŋde (079a/4)

taḫt-ı ḥimāyet ‘hükümdarlığın koruması’ (79a/4)

himmet < Ar. *himmet* “çalışma, gayret, emek”

h. (079a/14)

hind “Hindistan”

h. (092a/1)

ḫiṣṣe < Ar. *ḥiṣṣe* “bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay”

ḫ.+sine (055b/19)

ḫiẕmet < Ar. *ḫidmet* “birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma”

ḫ.+in (089a/18)

ḫōd < Far. *ḫōd* “kendi bizzat, -de, dahi”

ḫ. (058a/11), (064a/2), (067b/4), (091a/11), (093a/6), (096b/18)

ḫōr < Far. *ḫōr* “değersiz, bayağı, hakir”

ḫ. (065a/19), (066b/1), (069a/11), (069b/14), (069b/15), (069b/15), (099a/1)

ḥōrfenā “özel isim”

ḥ. (095b/5)

ḥōrfenāh “özel isim”

ḥ. (095a/14), (095b/8)

ḫōrla- < Far. *ḫōr* + T. *la-* “değer vermeyip küçük düşürmek, küçük görmek”

ḫ.-r (066b/2)

ḫorṭūm < Ar. *ḫurṭūm* “bazı hayvanlarda boru gibi uzanmış olan ağız ve burun kısmı”

ḫ.+ını (071b/4)

ḫ.+la (071b/3)

ḫōş < Far. *ḫōş* “duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif”

ḫ. (058b/14), (058b/7), (067a/19), (074a/1), (076b/18), (077b/14), (080b/7), (080b/8), (085a/16), (092a/14), (102a/9), (103b/6)

ḫ.+uma (103b/5)

ḫōşca < Far. *ḫoş* + T. *+ça* “hoşa gidecek şekilde, güzelce”

ḫ. (075b/1), (083b/14), (085a/14), (089a/12)

ḫōşlıġ < Far. *ḫoş* + T. *+lıġ* “hoş olma durumu” → **ḫōşluḳ**

ḫ.+ıyla (068b/8)

ḫōşluḳ < Far. *ḫoş* + T. *+luk* “hoş olma durumu” → **ḫōşlıġ**

ḫ.+ı (092b/17)

ḫ.+la (096a/14)

ḫudʿa < Ar. *ḫudʿa* “hîle, düzen, oyun, aldatma”

ḫ. (071b/10), (072b/9), (077b/1), (080a/9)

ḫ.+sından (090b/6)

ḫulḳ < Ar. *ḫulḳ* “doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat”

ḫ. (104b/11)

ḫ.+ı (092a/4), (101b/19)

ḫ.+ıŋ (061b/10)

ḫulḳ-ı ḥüsn ‘güzel ahlak’(104b/11)

ḥüsn-i ḫulḳ ‘ahlak güzelliği’ (061b/10)

humūd “özel isim”

h. (089a/8)

ḫuşūmet < Ar. *ḫuṣūmet* “hasımlık, düşmanlık, adâvet”

ḫ. (071b/18)

ḫ.+i (101a/11)

ḫuṣūṣā < Ar. *ḫuṣūṣā* “bilhassa, hasseten, özellikle”

ḫ. (069b/9), (076a/7), (078b/4), (081b/19), (082a/7), (091b/16), (097a/9)

ḫuşūʿ < Ar. *ḫuşūʿ* “alçak gönüllülük gösterme, tevâzu”

ḫ. (072a/13), (101b/18)

ḫūy < Far. *ḫūy* “doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç”

ḫ.+ı (092a/4), (098b/8)

ḫ.+um (100a/12)

ḫūylı < Far. *ḫūy* + T. *+lı* “herhangi bir huyu olan”

ḫ. (091a/17)

ḫużūʿ< Ar. *ḫużūʿ* “alçak gönüllülük, tevâzu”

ḫ. (072a/13), (074a/4)

ḫużūr < Ar. *ḫużūr* “iç rahatlığı, hâlinden memnun olup gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve memnun hissetme durumu”

ḫ. (054b/5), (054b/6), (063a/1), (065b/18), (069b/3), (073a/1), (085a/5), (091b/5)

ḫ.+dadur (068a/1)

ḫ.+ı (067b/14)

ḫ.+um (097a/7), (100b/11)

hücūm < Ar. *hucūm* “üstüne yürüme, saldırma, saldırı, salvet”

h. (056b/19), (064a/7), (082b/10)

ḫükemā < Ar. *ḫukemāʾ* “hakîmler, filozoflar, ilim adamları”

ḫ. (058a/5), (069a/7)

ḫükkām < Ar. *ḫükkām* “hâkimler”

ḫ. (068b/9)

ḫükm < Ar. *ḫukm* “bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı”

ḫ. (072a/10), (072a/14)

ḫ.+i (066a/5), (104a/8)

ḫülāṣa < Ar. *ḫulāṣa* “bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli”

ḫ. (080a/8)

ḫürmet < Ar. *ḥurmet* “saygı”

ḫ. (066a/18), (089b/7), (096a/14)

ḫüsn < Ar. *ḥusn* “güzellik”

ḫ. (061b/10), (104b/11)

ḫ.+i (078a/16)

ḫulḳ-ı ḫüsn ‘güzel ahlak’(104b/11)

ḫüsn-i ḫulḳ ‘ahlak güzelliği’ (061b/10)

ḫüzn < Ar. *ḥuzn* “üzüntü, gam, keder”

ḫ.+i (104b/16)

I

ıraġ “uzak” → **ıraḳ**

ı. (069b/19), (081a/19), (082a/14), (082a/15), (090a/11), (098a/10), (098a/9)

ıraḳ “uzak” → **ıraġ**

ı. (054b/18), (082a/14), (085b/17)

ı.+dan (067a/12), (072a/10), (081b/3), (082a/15)

ı.+dur (080b/4)

ı.+ı (078b/12), (097b/16)

ışır- “dişler arasına alıp sıkmak, dişlemek”

ı.-dum (077b/19)

ışıt- “sıcak duruma getirmek”

ı.-saŋ (082a/3)

ışlāḫ < Ar. *iṣlāḥ* “iyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme”

ı. (062a/8)

ı.+a (062a/10)

ışmarla- “emânet etmek, tevdî etmek”

ı.-dı (064b/2), (089a/12), (096a/13)

ı.-duḳ (090a/13)

ıssı “sıcak”

ı. (062a/2)

ısṣın- “sıcak duruma gelmek”

ı.-ur (082a/3)

ʿıyāl < Ar. *ʿiyāl* “eş, zevce”

ʿı.+i (065a/16)

ʿı.+üŋden (064a/2)

ıżṭırāb < Ar. *iżṭırāb* “maddî veya mânev3i acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı”

ı. (060a/10), (064a/9)

ı.+a (084b/5)

ı.+dan (085a/4)

ı.+ı (104b/16)

ı.+ımız (072b/19)

ı.+ında (103a/16)

ı.+ını (092a/18)

girdāb-ı ıżṭırāb ‘ıztırabın girdabı’ (084b/5)

İ

i- “olmak, cevher fiili, ek fiil”

i.-di (053b/14), (054b/13), (054b/13), (054b/15), (054b/15), (055b/16), (055b/17), (055b/19), (056a/1), (056a/11), (056a/11), (056a/16), (056a/19), (056b/14), (056b/14), (056b/15), (056b/2), (056b/3), (056b/3), (056b/3), (056b/4), (056b/4), (056b/5), (057b/12), (057b/13), (057b/7), (058a/19), (058b/5), (059b/13), (059b/14), (059b/14), (059b/14), (059b/15), (059b/16), (060a/17), (060a/6), (060a/6), (060a/6), (060b/12), (062a/16), (062a/17), (063a/17), (063a/18), (063a/19), (063a/19), (063b/1), (063b/16), (063b/18), (063b/7), (064b/13), (066a/3), (067a/15), (067a/16), (068a/5), (068a/5), (068b/15), (068b/15), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/18), (069a/4), (069a/5), (069a/6), (069a/6),

(071a/7), (071b/13), (071b/13), (071b/14), (071b/14), (072b/13), (073b/16), (075a/13), (075a/13), (075a/13), (075a/14), (075a/9), (076a/19), (076a/19), (076a/3), (077b/1), (077b/1), (077b/10), (077b/11), (077b/18), (077b/8), (077b/9), (077b/9), (078a/14), (079/9), (079a/10), (079a/10), (079a/11), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/11), (079b/12), (079b/13), (079b/13), (080a/14), (082a/5), (082a/6), (082b/8), (082b/8), (082b/8), (082b/9), (083b/4), (085b/4), (085b/5), (085b/6), (085b/6), (086b/19), (086b/3), (086b/5), (087a/1), (087a/17), (087a/18), (087a/18), (087a/3), (087b/14), (087b/15), (087b/16), (087b/18), (087b/19), (088b/7), (088b/9), (089a/10), (089a/12), (089a/14), (089a/15), (089a/15), (089a/16), (089a/17), (089a/19), (089a/8), (089a/8), (089a/8), (089a/9), (089a/9), (089a/9), (090a/15), (091a/3), (092a/2), (092a/2), (092a/4), (092a/5), (092a/6), (092a/6), (092a/7), (093a/14), (093a/18), (094a/17), (094a/9), (095b/12), (095b/15), (095b/3), (095b/4), (095b/4), (095b/4), (095b/5), (095b/5), (097a/12), (097a/14), (097a/14), (098a/16)

i.-dik (096b/18)

i.-dim (063b/1), (063b/2), (063b/3), (086b/6), (098a/5)

i.-diŋ (073a/2), (100a/13)

i.-dügin (053b/18), (057a/16), (088a/2)

i.-dügine (072a/3)

i.-dügini (096a/19)

i.-dük (078b/17)

i.-düm (053b/13), (053b/16), (064b/11), (064b/12), (064b/12), (064b/13), (093a/17)

i.-düŋ (057a/5), (067b/4), (067b/7)

i.-ken (054b/15), (057b/8), (059a/19), (059b/6), (065b/3), (066b/13), (067a/3), (067b/5), (070b/8), (072b/7), (073a/18), (081b/15), (083b/5), (094b/14), (096b/15), (099b/7), (103a/15), (105a/6)

i.-miş (055a/6), (056b/17), (064b/14), (065a/7), (065a/8), (065a/9), (068a/1), (068b/5), (070b/8), (073a/18), (074a/18), (074a/18), (074a/19), (074a/19), (074a/19), (074b/1), (074b/13), (074b/2), (074b/3), (074b/3), (077b/18), (085b/10), (087a/6), (087a/8), (090b/12), (090b/15), (096b/10), (096b/15), (096b/16), (104a/5)

i.-mişsin (098a/9)

i.-se (055a/14), (055b/5), (056a/1), (057a/2), (058a/12), (058b/16), (062a/12), (062a/13), (062b/6), (063b/4), (064b/19), (064b/8), (066a/19), (066b/2), (066b/3), (067a/12), (067b/9), (068a/15), (069b/15), (069b/18), (069b/19), (069b/2), (070a/1), (070a/14), (070b/3), (071b/18), (072a/2), (078a/17), (078a/18), (078a/19), (078a/19), (078a/2), (078b/1), (081a/12), (085b/10), (086a/12), (086a/14), (086b/10), (090b/19), (092a/14), (093b/1), (097a/4), (098a/16)

i.-seŋ (057a/6), (059a/19), (059a/9)

iblük "pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma meddelerinin uzun, ince liflerinden her biri"

i.+ini (099b/19)

ibrām < Ar. *ibrām* "bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama"

i. (061a/5), (093b/11)

i.+lar (059b/2)

icāzet < Ar. *icāzet* "izin, müsâade, ruhsat"

i. (057a/18), (095a/1)

ictināb < Ar. *ictināb* "kaçınma, sakınma, çekinme"

i. (103a/8)

i.+ında (104a/12)

iç "bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil"

i.+i (101b/6)

i.+inde (054b/13), (055a/6), (062a/3), (063b/2), (069a/4), (071b/3), (076a/15), (076b/3), (077a/15), (078b/10), (080a/11), (098b/9), (100b/7)

i.+indeki (095b/14)

i.+inden (055a/6)

i.+ine (060a/4), (063a/7), (082b/13), (092b/11)

i.+lerinde (068b/15), (068b/17), (077a/18), (102a/9)

i.+lerinden (073a/9), (073b/12), (083b/13), (089a/3)

iç- "bir sıvıyı ağza alıp yutmak"

i. (067a/10)

i.-di (055a/10), (067a/5)

i.-diŋ (071a/16)

i.-düginden (077b/3)

i.-erler (058b/10), (075b/6), (083a/2)

i.-mekden (081a/6)

i.-mezin (062a/13)

içecek “içilen her şey, meşrubat”

i. (059b/3)

içerü “içte kalan yer, iç kısım, iç taraf”

i.(057a/18), (074b/2), (088b/12), (093a/12)

i.+de (077a/12)

içün “sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı”

i. (057a/13), (059a/12), (059b/2), (059b/6), (060a/2), (062b/4), (062b/5), (062b/5), (065a/16), (065a/16), (065b/15), (068a/5), (068a/5), (071a/12), (073a/7), (073b/8), (076a/12), (079b/15), (081b/3), (082a/1), (084b/3), (086b/1), (087b/10), (088a/18), (091a/19), (097b/9), (098b/5), (100a/15), (100a/16), (100a/18), (101a/11), (101a/15), (102a/18), (104b/17)

i.+dür (069b/6), (084a/10)

içür- “içmesine yol açmak, içmesini sağlamak”

i.-di (055a/9)

i.-diler (055a/11)

i.-em (063b/19)

idrāk < Ar. *idrāk* “anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış”

i.+üŋe (053b/10)

ifşā < Ar. *ifşāʾ* “gizli bir şeyi açığa çıkarma, yayma”

i. (077b/2)

ifsād < Ar. *ifsād* “bozma, fesāda uğratma, fitne çıkarma”

i. (054b/5)

i.+dan (054b/6)

iftirā < Ar. *iftirāʿ* “bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, bühtan”

i. (056a/12), (057b/15), (058/10), (058a/7), (059a/8), (103a/12)

iḥāṭa < *iḥāṭa* “bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme, kuşatma, sarma”

i. (079a/17), (089a/3)

iḥmāl < Ar. *iḥmāl* “üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma” → **ihmāl**

i.+dür (061b/16)

ihmāl < Ar. *iḥmāl* “üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma” → **iḥmāl**

i. (080b/19)

iḥsān < Ar. *iḥsān* “lütuf, kerem, cömertlik, iyilik”

i. (066b/18), (074b/8), (081b/5), (081b/10), (085b/16), (085b/16), (089b/10)

i.+a (074b/6)

i.+ı (064b/19), (083b/12), (081a/12)

i.+ıdur (078b/16)

i.+ına (065a/4)

i. +ındandur (057a/3)

i.+lar (057b/19), (080b/13), (083b/7), (097b/12)

i.+laruŋ (083b/6)

i.+uŋ (081b/9)

kemāl-i iḥsān ‘yardımın yetkinliği’ (057a/3)

iḫtilād < Ar. *iḫtilāt* “karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme” → **iḫtilāṭ**

i. (101b/16)

iḫtilāf < Ar. *iḫtilāf* “anlaşmazlık, uyuşmazlık”

i. (074b/11)

i.+daki (074b/12)

iḫtilāṭ < Ar. iḫtilāt “karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme” → **iḫtilād**

i. (062b/2), (101b/15), (102a/1), (102a/2)

iḫtimāl < Ar. iḫtimāl “mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olasılık” → **iḫtimāl**

i.+in (070a/1)

iḫtimāl < Ar. *iḫtimāl* “mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olasılık” → **iḫtimāl**

i.+dür (080a/10), (084b/7), (096a/4)

i.+i (069b/4), (080a/16)

i.+in (069b/19), (070a/2)

ihtimām < Ar. *ihtimām* “bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme”

i. (057a/10), (057a/4), (093a/11)

iḫtirāz < Ar. *iḫtirāz* “çekinme, kaçınma, sakınma”

i. (082a/13)

iḫtiyāc < Ar. *ihtiyāc* “gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma”

i. (101a/8), (104a/10)

i.+ı (089b/8)

iḫtiyār < Ar. *iḫtiyār* “seçme, intihap etme, tercih etme”

i. (069a/11), (069b/8), (081a/8), (081a/9)

i.+umla (055b/12)

iḫżār < Ar. *iḫżār* “hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama”

i. (054a/13)

ʿ**iḳāb** < Ar. *ʿiḳāb* “azap, ezā, eziyet”

ʿi. (058a/1), (097b/7), (098a/11)

iḳdām < Ar. *iḳdām* “bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme”

i. (057a/4), (088a/14), (091b/12), (093a/11), (093b/11), (099a/3)

iki “iki sayısı”

i. (058b/1)

iḳlīm < Ar. *iḳlīm* “ülke, diyar”

i. (074a/1), (074a/1)

iḳrār < Ar. *iḳrār* “gizlemeyip açıklama, îtiraf etme”

i. (054a/2), (058a/4), (059a/17)

iḳtiżā < Ar. *iḳtiżā* “gerekme, gerektirme”

i. (079b/5), (081b/16)

ʿilāc < Ar. *ʿilāc* “bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde,em, deva”

ʿi. (083a/12), (083a/15), (083a/6), (084b/14), (084b/19), (085b/10), (086b/13)

ʿi.+ı (066a/16), (083a/13), (083a/15)

ilāhī < Ar. *ilāhī* “Allah’la ilgili, Allah’a âit, Allah’tan gelen”

i. (060b/19)

i.+den (60b/17)

taḳdīr-i ilāhī ‘Allah’ın takdiri’ (60b/17), (060b/19)

iʿlām < Ar. *iʿlām* “bildirme, anlatma”

i. (057a/14), (069b/10), (075a/15), (092a/18), (093b/3), (094a/1)

ile “kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz”

i. (053b/8), (054b/2), (055a/13), (055b/10), (056a/3), (056a/6), (056b/4), (056b/5), (057a/16), (057a/5), (057b/11), (057b/6), (058a/12), (058b/2), (058b/5), (059b/12), (059b/6), (060a/16), (060a/17), (061a/15), (061a/9), (061b/16), (061b/18), (061b/18), (062a/10), (062a/12), (062a/3), (062b/1), (062b/15), (063a/1), (063a/11), (063a/18), (063b/17), (064a/9), (065a/7), (065a/8), (065b/12), (065b/15), (065b/9), (066a/10), (066b/16), (067b/14), (067b/3), (068b/5), (069a/10), (069a/4), (069a/5), (069b/13), (069b/3), (070a/4), (070a/7), (070a/7), (070a/7), (070a/8), (070b/4), (071b/11), (071b/2), (072a/13), (072a/7), (072b/10), (072b/15), (073a/10), (073a/17), (073a/3), (073a/4), (073a/5), (073a/8), (073b/8), (074a/15),

(074a/18), (074a/4), (074b/12), (075b/9), (076a/12), (076a/2), (076a/4), (076a/6), (077b/2), (078a/10), (078b/12), (078b/13), (078b/7), (079a/18), (079a/18), (079b/1), (079b/1), (079b/6), (079b/8), (080a/7), (080b/14), (080b/3), (080b/9), (081a/11), (081a/8), (081a/9), (081b/2), (082a/3), (083a/2), (083a/2), (084a/13), (084a/2), (084b/1), (084b/2), (085a/14), (085b/7), (086a/12), (086a/15), (086a/3), (086b/11), (087a/16), (087a/9), (088a/15), (088a/7), (088a/8), (088a/8), (088b/11), (088b/5), (089a/11), (089a/14), (089a/7), (090b/8), (090b/8), (090b/9), (091b/10), (091b/11), (091b/12), (091b/12), (091b/12), (091b/13), (091b/15), (091b/15), (092a/1), (092a/1), (092a/2), (092b/17), (092b/3), (093a/11), (093a/14), (093a/18), (093a/19), (094b/13), (095a/14), (095a/15), (095a/5), (095b/5), (095b/5), (095b/6), (096a/7), (096b/10), (097a/2), (098b/15), (098b/15), (099a/10), (099b/5), (100a/14), (100a/14), (100a/17), (100a/19), (100a/7), (100b/13), (100b/4), (101a/10), (101a/7), (101b/3), (101b/6), (102a/3), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102b/16), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/8), (102b/8), (103a/13), (103a/19), (103a/19), (103b/15), (104a/4), (104a/7), (104b/13)

ileri “ileri doğru”

i. (080a/1), (086a/9), (105a/3)

illā < Ar. *illā* “ ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille”

i. (054a/16), (054a/18), (063b/13), (067b/12), (068a/1), (074a/1), (074a/4), (076a/6), (077a/19), (077b/5), (078a/10), (080a/3), (081a/15), (082a/9), (083a/15), (085a/1), (085b/11), (090b/8)

ʿ**ilm** < Ar. *ʿilm* “bilme, biliş; bilim; okumakla elde edilen nazarî bilgi”

ʿi. (054b/12), (054b/14), (054b/17), (055a/15), (055b/1), (088a/13), (103a/1), (104b/11)

ʿi.+e (104b/12)

ʿi.+i (065a/19), (103b/14), (104a/8), (104b/5)

ʿi.+ini (053b/17), (103b/9)

ʿi.+üŋi (066a/17)

ehl-i ʿilm ‘ilim ehli, âlimler’ (054b/17)

ʿilm-i ḳıyāfet ‘insanın yüzünden ve dış görünüşünden ahlâk ve karakterini anlama mârifeti’ (055b/1)

ʿilm-i ṭıbb ‘tıp ilmi’ (054b/12), (054b/14)

iltifāt < Ar. *iltifāt* “bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, güler yüz gösterme, hatırını sorma, ilgilenme, teveccüh”

i. (077a/3)

iʿmāl < Ar. *iʿmāl* “yapma, işleyip yapma”

i.+i (084b/9)

imān < Ar. *imān* “Allah’a inanma, dînî inanç”

i.+ında (105a/7)

ʿinād < Ar. *ʿināḍ* “dediğinden vazgeçmeme, ayak direme, direnme”

ʿi.+da (101b/3)

inan- “inanmak işi, güven, emniyet, îtimat”

i. (080b/3)

i.-acaḳ (103a/11)

i.-alar (075a/11)

i.-amazın (082a/10)

i.-an (081b/17)

i.-dı (075b/16)

i.-duḳlarından (077b/5)

i.-ma (093b/16)

i.-madı (097a/1)

i.-maḳ (090a/19)

i.-mamaḳ (068b/11)

i.-maŋ (076a/5)

i.-maya (080b/4), (080b/5)

i.-maz (081a/12), (090b/1), (090b/2), (090b/5), (102a/6)

i.-mazsaŋ (071a/19)

i.-mazsın (090a/17)

i.-up (102a/5)

i.-ur (080a/10), (081a/10), (081a/11)

i.-uruz (071a/9)

inci “istiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyâsı olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tâne”

i.+ler (094a/19)

incin- “gönlü kırılmak, gücüne gidip üzülmek”

i.-me (057b/4), (066b/3)

i.-mek (084a/8)

i.-mişdür (084b/6)

i.-üp (089b/2)

incīr < Far. *encīr* “incir ağacını etli ve tatlı, içinde küçük çekirdekler bulunan meyvesi”

i. (068b/14), (082b/13), (082b/15)

i.+den (082b/13)

i.+i (082b/14)

i.+inüŋ (082b/12)

i.+üŋ (082b/14)

incit- “gönlünü kırmak, gücendirip üzülmesine sebep olmak”

i.-memekdür (091a/16)

i.-mesün (064b/2)

i.-meyüp (080b/1)

i.-mez (059b/10), (072a/7)

i.-mezin (090a/1)

i.-mişlerdür (063b/11)

i.-se (091a/7)

inek “dişi sığır”

i. (074b/14), (088a/7)

i.+i (074b/14), (074b/15), (074b/19), (075a/1), (075a/3), (075a/3)

i.+iŋi (075a/6)

i.+lerüŋ (088a/7)

inḳıyād < Ar. *inḳıyād* “boyun eğme, baş eğme, itâat etme”

i. (074a/4)

iŋle- “acı ve üzüntü ifâde eden kesik kesik sesler çıkarmak”

i.-yüp (073b/6)

inṣāf < Ar. *inṣāf* “hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma”

i.+ı (057b/12)

insān < Ar. *insān* “âdemoğlu”

i. (086a/5)

i.+a (081b/8)

inşāʾallāh < Ar. *in-şāaʾllāh* “Allah nasip ederse, Allah’ın izniyle”

i. (065a/13)

inşāʾallāh-u teʿālā ‘yüce Allah’ın izniyle’ (065a/13)

ip “dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim”

i. (067b/17), (073a/7)

i.+i (068b/4)

i.+ini (067b/15), (073a/15)

īrānduḫt “özel isim”

ī. (092a/1), (092b/6), (093b/10), (093b/4), (095a/14), (095a/16), (095b/12), (095b/4), (095b/5), (095b/6), (095b/6), (096a/17), (098a/16), (100b/11), (104b/16)

ī.+a (093a/15), (093a/16), (095b/10), (095b/3), (100b/16)

ī.+dan (094a/5)

ī.+ı (095b/18), (096a/13), (096a/8), (096b/3), (097b/1), (097b/13), (097b/19), (097b/3), (097b/8), (098b/5), (099b/4), (100a/13), (100a/6), (102a/1), (102a/9), (102b/13), (102b/17), (102b/5), (103b/5)

ī.+ıŋ (099a/6)

ī.+uŋ (095a/16), (096a/12), (096a/18), (098a/5), (102a/16), (103a/8)

irtikāb < Ar. *irtikāb* “kötü bir işi, bir kötülüğü yapma”

i. (065a/16), (065b/16), (083a/19), (104a/1)

cezā-i irtikāb ‘kötülüğün cezası’ (083a/19)

iṣbāt < Ar. *iṣbāt* “tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilmeyecek şekilde ortaya koyma”

i. (072a/2)

ishāl < Ar. *ishāl* “tabiî olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün”

i.+e (054b/15)

iste- “istek duymak, arzulamak”

i. (084b/15)

i.-di (058a/19)

i.-diler (057a/18)

i.-düginde (101a/7)

i.-dügüm (084b/12)

i.-dügüŋ (080a/12)

i.-dükde (079a/18)

i.-medi (090a/1)

i.-medügi (058a/9), (102b/4)

i.-mege (061b/10)

i.-mek (072a/19), (078b/3)

i.-mekdür (078b/3)

i.-mesende (104a/14)

i.-meye (104a/18)

i.-mez (057b/18), (081b/4)

i.-mezse (096a/11)

i.-mezsin (063a/2)

i.-mezsiŋ (061a/6)

i.-miş (082b/6)

i.-r (055b/18), (074b/15), (075a/5), (075a/6), (076b/17), (080a/18), (081a/9), (085a/5), (088b/5), (097a/16), (102b/12)

i.-rin (062b/19), (074b/19), (076b/7), (079a/3), (083b/17)

i.-rler (070b/8), (093b/4)

i.-rlerse (058a/12)

i.-rse (095a/16), (096b/8), (102b/6)

i.-rsek (064a/19)

i.-rsen (082a/9)

i.-rseŋ (057b/16), (083a/4), (085a/15)

i.-rsin (076b/6), (076b/7), (090b/18), (097a/19)

i.-rüz (075b/12)

i.-ye (059b/6), (061b/5), (061b/6), (087a/8), (098a/8), (098b/18), (099a/11), (099a/8), (099a/9), (103a/9), (104b/3), (104b/6)

i.-yeler (054a/11)

i.-yem (097a/7)

i.-yen (084b/16), (084b/18), (084b/19)

i.-yesiz (073b/19)

i.-yüp (104a/19)

isten- “arzu edilmek, arzulanmak”

i.-meyen (103b/6)

isteyici “isteme işini yapan”

i.+si (067a/7)

istidlāl < Ar. *istidlāl* “bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyle anlama”

i. (055a/16), (084b/9), (099b/4), (099b/6)

istimāʿ < Ar. *istimāʿ* “kulak verme, dinleme”

i. (054a/19)

istirāḥat < Ar. *istirāḥat* “dinlenme”

i. (066a/17)

iş “bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel”

i. (054a/1), (054b/4), (064b/10), (070a/8), (078b/15), (095b/17), (096a/8), (099b/4), (099b/6), (099b/9)

i.+dür (093b/16), (093b/9)

i.+e (072b/16), (074a/9), (087a/4), (097a/6)

i.+i (054a/16), (058/10), (067b/2), (070a/6), (070a/7), (070b/12), (072b/13), (073b/15), (077b/6), (078b/4), (087a/11), (087a/6), (087a/7), (093b/4), (100a/11), (100a/14), (100a/18), (100a/9), (102b/5), (104a/3)

i.+idür (059a/2)

i.+im (103b/13)

i.+imi (073b/2)

i.+inde (087a/12), (087a/14)

i.+inden (099b/18)

i.+ler (104a/1)

i.+leri (064b/14), (074a/5), (089b/10), (093a/8)

i.+lerin (102b/19)

i.+leriŋ (102b/18)

i.+lerinde (091b/19)

i.+lerüŋ (078b/6), (091b/14)

i.+üŋden (098a/15)

işāret < Ar. *işāret* "bir şeyi, anlatılmak istenen bir mânâyı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme; bir şey üzerine dikkati çekme, belli bir husûsu belirtme, gösterme"

i. (075a/9), (077a/19), (079a/8), (095a/18), (095a/18), (095a/19)

i.+den (095b/1)

işārī < Ar. *işārī* "işâretle ilgili"

i. (078b/14), (079/9)

işle- "yapmak, yerine getirmek"

i.-dügi (066b/12), (100a/18)

i.-dükde (087a/11)

i.-dükleri (100a/14)

i.-mege (100a/11)

i.-mek (087a/7)

i.-meye (100a/12), (102b/5)

i.-r (060a/4), (078b/5), (101a/3)

i.-ye (087a/13), (087a/15), (100a/9), (101a/3)

i.-yen (070a/8)

i.-yince (073b/2)

ʿ**işret** < Ar. ʿ*işret* "içki içme, içki"

ʿi. (085a/14)

işte "bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz; bak, aha, ahacık"

i. (060b/2), (068a/3), (072b/17), (077a/1), (080a/17), (081a/17), (099b/14)

iştihā < Ar. *iştihāʾ* "arzu, istek"

i.+sı (053b/18)

iştiyāḳ < Ar. *iştiyāḳ* "büyük arzu duyma, özleme, özleyiş"

i.+um (083b/5)

iṭāʿat < Ar. *iṭāʿat* “emre uyma, söz dinleme”

i. (091b/2)

ʿitāb < Ar. *ʿitāb* “azarlama, paylama”

ʿi. (061a/7), (103a/7)

iʿtibār < Ar. *iʿtibār* “saygı gösterme, saygı görme, değer verme, kandine değer verilme”

i. (062a/1), (075b/13)

i.+larıŋ (073a/12)

iʿtiḳād < Ar. *iʿtiḳād* “inanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç”

i. (054a/15)

iʿtimād < Ar. *iʿtimād* “güvenme, emniyet etme, güven, emniyet”

i. (062a/1), (068b/10), (069b/18), (080a/10), (080b/3), (080b/6), (084b/1), (093b/1), (093b/15), (101b/10), (101b/11), (102a/5)

iʿtirāf < Ar. *iʿtirāf* “başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme”

i. (054a/2), (058a/4)

ittifāḳ < Ar. *ittifāḳ* “fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma”

i. (079b/13), (087a/19), (087b/17)

izāle < Ar. *izāle* “giderme, yok etme, ortadan kaldırma”

i. (081a/6)

i.+ye (079b/3)

iẓhār < Ar. *iẓhār* “açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşikar etme”

i. (056a/10), (056a/14), (068b/11), (070b/3), (081b/19), (096b/1), (100a/16)

ʿizzet < Ar. *ʿizzet* “hürmet, saygı, ikram; kıymet, îtibar, büyüklük”

ʿi. (078a/7), (096a/14)

ʿi.+i (053b/11)

K

ḳabāḥat < Ar. *ḳabāḥat* “suç, kusur”

ḳ. (056a/14), (095b/11), (100b/16)

ḳ.+i (086b/8), (090a/16)

ḳ.+ı (059a/19)

ḳ.+ler (059b/1)

ḳ.+lerinden (071b/8)

ḳ.+lerüŋi (056a/9)

ḳ.+üŋ (090a/3)

ḳ.+üŋi (056a/10)

ḳablubaġa “kaplımbağalardan, çok sert ve kemiksi bir kabuk içinde yaşayan, ağır ağır yürüyen, dört ayaklı, sürüngen hayvan”

ḳ. (062b/19), (063a/12), (063a/16), (063a/5), (063a/6), (063a/9), (066a/12), (066b/13), (067a/10), (067a/13), (067a/16), (067a/18), (067a/3), (067a/4), (067a/9), (067a/9), (067b/10), (067b/15), (067b/2), (067b/6), (068b/7), (082b/14), (082b/15), (082b/17), (082b/5), (083a/11), (83a/15), (083a/16), (083a/7), (083b/5), (084a/15), (084a/4), (084b/11), (084b/19), (085a/10), (085a/15), (085a/19), (085a/8), (85b/4), (087a/4), (087a/9)

ḳ.+dan (067b/17), (068a/4)

ḳ.+nuŋ (066b/16), (067b/19), (068a/4), (068b/3), (068b/6), (083a/5), (084b/4), (084b/5)

ḳ.+ya (063a/15), (067a/8), (067b/1), (082b/19), (084a/15), (084b/10), (085a/7)

ḳ.+yı (063a/8), (067b/18), (067b/6), (068a/16), (068a/19)

ḳābil < Ar. *ḳābil* “olabilir, mümkün”

ḳ. (093b/7)

ḳ.+dür (092a/19)

ḳabuḳ “bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka”

ḳ.+undan (064b/1)

ḳabūl < Ar. *ḳabūl* "bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme"

ḳ. (062a/14), (066a/11), (074a/1), (088a/14), (099b/2), (101a/13), (104b/13)

ḳaç- "(birinden ya da bir şeyden) kurtulmak için süratle uzaklaşmak"

ḳ.-a (099a/16)

ḳ.-abilürsin (067b/10)

ḳ.-alum (069a/16)

ḳ.-ar (067b/16), (067b/8), (068a/17), (068a/18), (070a/3), (075a/7), (081a/9)

ḳ.-arın (090b/19)

ḳ.-dı (067a/4)

ḳ.-dım (078a/1)

ḳ.-dum (071b/18)

ḳ.-maḳ (069a/10), (069a/8), (091a/10)

ḳ.-maḳdur (091a/17)

ḳ.-masanda (104a/14)

ḳ.-maya (103b/3)

ḳ.-mazam (080b/12)

ḳ.-up (074a/1)

ḳaçan "ne vakit, ne zaman ki"

ḳ. (054b/3), (065a/9), (065b/3), (068a/17), (069b/3), (077a/16), (080b/14), (082a/12), (085a/12), (089b/9), (091a/18), (093b/18), (096b/12), (096b/16), (099a/15), (099b/17), (099b/19), (100a/2), (103b/1)

ḳadar < Ar. *ḳadr - ḳadar* "bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır"

ḳ. (053b/11), (053b/9), (055b/10), (055b/11), (056a/12), (056a/14), (059a/19), (062a/15), (062a/2), (063b/3), (064a/1), (064a/12), (064a/13), (066a/10), (066a/19), (066a/19), (066b/13), (066b/2), (066b/4), (066b/4), (066b/5), (068a/19), (068b/5), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069b/14), (074a/8), (077a/9), (078b/13), (078b/9), (080b/13), (082a/11), (082a/13),

(083b/4), (083b/5), (083b/9), (084a/7), (084b/13), (086a/13), (086b/1), (089b/12), (090a/19), (090a/9), (090b/12), (091b/17), (102b/6), (103b/10), (104b/18), (104b/19)

ḳader < Ar. *ḳader* Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın yazısı"

ḳ.+sin (090b/14)

ḳāḍī < Ar. *ḳāḍī* "hukuki ve dinî uyuşmazlıkları ve davaları karara bağlamak üzere devletçe tayin edilen görevli, hâkim"

ḳ. (054a/12), (054a/19), (054b/11), (054b/7), (057a/17), (057b/18), (058a/5), (072a/4), (072a/5), (099b/8), (101a/12)

ḳ.+dur (102b/13), (104a/19)

ḳ.+nuŋ (056b/11), (057b/9)

ḳ.+ya (054a/9), (072a/14), (072a/8)

ḳadīm < Ar. *ḳadīm* "geçmişi uzun zamâne dayanan, eski"

ḳ.+den (081a/5)

ḳādir < Ar. *ḳādir* "kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan kimse, muktedir"

ḳ. (056a/13), (057a/6), (059a/17), (060b/19), (061a/2), (061b/4), (061b/4), (063b/4), (064b/16), (065a/14), (065a/3), (066b/15), (069a/17), (069a/8), (069b/13), (074a/10), (074a/10), (076a/16), (076a/6), (076b/14), (077b/10), (077b/9), (078a/3), (078a/9), (078b/15), (080b/13), (081a/2), (082a/13), (082b/8), (083a/17), (083b/7), (083b/9), (086a/13), (086a/15), (086a/17), (086b/1), (090a/12), (091a/6), (093b/18), (097a/7), (098b/11), (099b/3), (100b/1), (100b/18), (102a/16)

ḳ.+dür (090b/11)

ḳ.+em (077b/14)

ḳ.+üz (092a/17)

ḳafes < Far. *ḳafes* "kaçmalarını önlemek için hayvanların içine kapatıldığı, aralıklı olarak yapılmış mahfaza"

ḳ.+e (100b/10)

ḳaftān < Far. *ḫaftān* "çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysi"

ḳ. (094b/7), (094b/9)

ḳ.+ın (073a/11)

ḳ.+ını (095a/12)

ḳ.+lar (088a/10), (095b/12)

k.+ları (095a/14), (095a/15), (095b/11), (095b/8)

kāġıd < Far. *kāġıd* “hamur duruma getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak”

k.+ı (057a/19), (057b/1)

k.+uŋ (057b/1)

ḳahr < Ar. *ḳahr* “insanın içine işleyen derinüzüntü, sıkıntı, keder”

ḳ. (100b/1)

ḳaḳ- “itmek, vurmak”

ḳ.-duġı (094b/13)

ḳaḳla- “vurmak”

ḳ.-ya (097a/2), (097a/2)

ḳal- “durmak; vakit geçirmek, eğleşmek; olmak, herhangi bir durumda bulunmak”

ḳ.-a (099b/18)

ḳ.-acaḳ (072b/5)

ḳ.-alar (061a/11)

ḳ.-an (065a/10), (077a/10), (077a/12)

ḳ.-andur (091b/2)

ḳ.-anı (063a/19)

ḳ.-anın (086b/16)

ḳ.-dı (056b/10), (071b/19), (087a/19)

ḳ.-dıŋ (076a/2)

ḳ.-madı (090a/7), (099a/17), (101b/5)

ḳ.-maḳdan (066a/6)

ḳ.-mamış (087a/18)

ḳ.-mamışdur (100b/11)

ḳ.-maya (070a/4)

ḳ.-maz (075a/3)

ḳ.-mışdur (083a/3)

ḳ.-sun (088a/12)

ḳ.-up (087b/2)

ḳ.-ur (064a/10), (065a/11), (095b/4), (095b/4)

ḳ.-ursa (063b/2)

ḳalb < Ar. *ḳalb* "kan dolaşımını sağlayan organ, yürek"

ḳ. (064b/15)

ḳ.+ini (098a/14)

ḳuvvat-ı ḳalb 'kalp kuvveti'(64b/15)

ḳaldır- "bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek" → **ḳaldur-**

ḳ.-avuz (060a/14)

ḳ.-dugı (088a/15)

ḳaldur- "bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek" → **ḳaldır-**

ḳ.-dı (067a/6), (089b/2)

kāle "özel isim"

k. (095a/11)

ḳalḳ- "gitmek üzere yerinden ayrılmak; oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak"

ḳ.-alum (060a/13)

ḳ.-ar (067b/16), (083a/8), (088b/5)

ḳ.-dı (053b/8), (054a/14), (056b/13), (057b/7), (060a/10), (067a/17), (093a/12), (093b/5)

ḳ.-dum (065a/1)

kālnām “kāl isimli kişi”

k. (095a/7)

ḳamer < Ar. *ḳamer* “ay, mah”

ḳ. (071a/12)

ḳameriyye “özel isim”

ḳ. (071a/1), (071a/19)

kāmil < Ar. *kāmil* “yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel, olgun”

k. (080a/5), (092a/5), (104b/7)

ḳan “plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı”

ḳ. (054b/16), (072a/7)

ḳ.+a (088b/10), (094b/6)

ḳ.+ı (092b/13), (103b/8)

ḳ.+la (096a/16)

ḳ.+lar (065b/12)

ḳ.+larını (092b/11)

ḳanāʿat < Ar. *ḳanāʿat* “elindekilerden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene râzı olma”

ḳ. (072a/7), (100a/17)

ḳ.+den (065b/17)

ḳanat “kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ”

ḳ.+larıyla (077a/12)

ḳanda “nerede”

ḳ. (083a/17)

ḳ.+dur (085a/9)

ḳandun ? “nereden”

ḳ. (054a/7)

ḳāniʿ < *ḳāniʿ* “kanaat eden, elindekini yeterli bulupfazlasını istemeyen, kendisine verilene râzı olan”

ḳ. (085a/5)

ḳanḳı “hangi”

ḳ. (100a/6)

ḳ.+mızı (075b/10)

ḳ.+sın (095a/16), (095a/17)

ḳ.+sınıŋ (078a/17), (078a/18)

ḳ.+sınuŋ (078b/1)

ḳ.+sıyla (091a/12)

ḳap- “birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak”

ḳ.-a (080a/1)

ḳ.-up (080a/18)

ḳapa- “bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek”

ḳ. (075b/2)

ḳaplan “kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya’da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan”

ḳ. (054a/12), (054a/14), (056b/12), (057a/17)

ḳ.+a (054a/9), (057b/1)

ḳ.+dur (053b/6)

ḳ.+uŋ (056b/11)

ḳapu “bir yere girip çıkarken içinden geçilen yer”

ḳ.+ları (075b/1)

ḳ.+ŋdan (062a/13)

ḳ.+sı (062a/18)

ḳ.+sına (057a/18)

ķapucı “kapıyı bekleyen kimse, bekçi”

ķ. (058b/2), (058b/15)

kār < Far. *kār* “fayda, çıkar”

ķ. (070b/17)

ķara₁ “en koyu renkte olan, siyah”

ķ. (056a/17)

ķara₂ < Ar. *ķārre* “toprak”

ķ.+da (085a/19)

ķaraltı “kim veya ne olduğu tam olarak seçilemeyen koyu renkli şekil”

ķ. (067a/12)

ķaraŋuluķ “ışık olmama durumu”

ķ. (077b/18)

ķ.+da (094b/7)

ķarār < Ar. *ķarār* “bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm”

ķ. (070b/3), (097b/3), (103b/16)

ķardaş “kardeş” → **ķarındaş**

ķ. (060b/15), (062a/14), (068a/11)

ķ.+dan (067b/11), (075b/14)

ķ.+ı (098b/15)

ķ.+ım (062b/11), (067b/7)

ķ.+ına (067b/12)

ķ.+ları (104a/3)

ķ.+umuŋ (067b/8)

ķ.+uŋ (091b/3), (092b/7)

ķardaşlıġ “kardeşçe davranış” → **ķardaşluġ**

ķ.+ı (081b/6)

ḳ.+ıŋı (062a/14)

ḳardaşluġ “kardeşçe davranış” → **ḳardaşlıġ**

ḳ.+a (066a/11)

ḳarġa “kargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren kuş”

ḳ. (059b/12), (059b/16), (059b/16), (060a/1), (060a/18), (060b/7), (061a/14), (061a/18), (061b/7), (062a/18), (062a/4), (062b/10), (062b/14), (062b/15), (062b/16), (063a/10), (063a/14), (063a/2), (063a/4), (063a/6), (063a/8), (066a/4), (066a/4), (066b/16), (067a/16), (067a/19), (067a/2), (067a/3), (067a/4), (067a/6), (067a/9), (067b/16), (067b/18), (067b/2), (067b/9), (068a/14), (068a/7), (068b/1), (068b/5), (068b/7), (069a/4), (070b/10), (070b/16), (070b/5), (070b/9), (071b/12), (071b/8), (072a/9), (072b/15), (072b/8), (073b/10), (073b/13), (073b/14), (073b/16), (073b/5), (073b/6), (075a/9), (076a/11), (076a/12), (076a/13), (076a/7), (077a/16), (077a/18), (077a/7), (077a/9), (077b/6), (077b/8), (078b/11), (079a/2), (079a/5), (102b/17)

ḳ.+dur (063a/7)

ḳ.+lar (069a/1), (073b/13), (073b/5), (074a/4), (077a/11), (077a/14), (077a/15), (077a/6)

ḳ.+lara (077a/5)

ḳ.+larda (074a/2)

ḳ.+lardan (068b/13), (068b/19), (073b/10), (073b/11), (073b/8)

ḳ.+ları (069a/1)

ḳ.+larıŋ (070b/4), (074a/8)

ḳ.+laruŋ (068b/19)

ḳ.+nıŋ (072b/10), (074a/11), (074a/6), (074a/7), (074a/7), (074b/7), (075a/8), (077a/13), (079a/12)

ḳ.+nuŋ (068b/15)

ḳ.+ya (067a/18), (070b/10), (070b/9), (072b/11), (076a/5), (077a/15), (077a/3), (078b/7)

ḳ.+yı (073b/6), (074a/12), (076a/8), (076a/9)

ḳarġalıḳ “karga olma durumu”

ḳ.+dan (077a/1)

ḳarın “mide”

ḳ.+um (061b/8)

ḳarındaş “kardeş” → **ḳardaş**

ḳ.+um (083b/4)

ḳarış- “iki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek”

ḳ.-a (065a/11)

ḳarışdır- “karışma işini yaptırmak”

ḳ.-dı (055a/7), (055a/9)

ḳarşu “bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi; bulunan yerin ön ilerisinde olan”

ḳ.+dan (067a/3), (081a/17)

ḳ.+sına (073a/9)

ḳaṣd < Ar. *ḳaṣd* “amaç, istek, maksat; öldürmeyi, yaralamayı veya zarar vermeyi isteme, kötü niyet”

ḳ. (056a/12), (056a/13), (057a/1), (058a/17), (059a/3), (061a/15), (061b/1), (063b/3), (065b/6), (080b/1), (086a/12), (086a/15)

ḳat “huzur, yan, ön”

ḳ.+ında (101a/9)

ḳ.+umda (057b/17)

ḳatı “çok, aşırı derecede”

ḳ. (062b/17), (093b/16)

ḳatır “atgillerden, kısrak ve erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan”

ḳ.+da (084a/3)

kātib < Ar. *kātib* “bir resmî dâirede, dâirede, bir kurumda veya bir kişinin yanında yazı yazmakla görevli kimse, yazan, yazıcı”

k. (056b/10), (057a/18)

k.+e (057a/19)

k.+ini (095a/7)

ḳatl < Ar. *ḳatl* “öldürme, öldürülme”

ḳ. (054b/5), (092a/17), (102b/10)

ḳ.+ime (077a/19)

ḳ.+inde (074a/8), (074a/9)

ḳ.+ine (058a/8), (075a/9)

ḳ.+üme (079a/8)

ḳatlan- “hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek”

ḳ. (064b/15)

ḳ.-duġı (077b/8)

ḳatnem “özel isim”

ḳ. (058b/2)

ḳāṭın “hizmetçi”

ḳ.+sına (058a/17)

ḳavī < Ar. *ḳavī* “güçlü, kuvvetli, sağlam”

ḳ. (060b/18), (076b/7), (078b/1), (079a/1), (082a/10), (082a/12), (082a/8)

ḳ.+dür (069b/12), (076b/10), (076b/12), (076b/13)

ḳ.+sin (082a/8)

ḳavl < *ḳavl* “söz, kelam”

ḳ. (093a/2), (096b/18)

ḳ.+ine (071b/10), (071b/11), (071b/9)

ḳ.+üŋden (081a/1)

ḳāyil < Ar. *ḳāʾil* “râzı olmuş, boyun eğmiş”

ḳ. (058a/17), (058a/18), (058a/19), (062a/10), (076a/15), (079b/3), (086a/1), (095a/9), (096b/14), (100b/18), (101a/2), (101b/7)

ḳaz "perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş"

ḳ. (094b/1), (70b/11)

ḳaz- "herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak"

ḳ.-ayın (064b/9)

ḳ.-maġa (064b/13)

ḳażā < Ar. *ḳażāʾ* "kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi"

ḳ. (067b/5), (090b/14)

ḳazan- "edinmek, sahip olmak"

ḳ.-dum (072b/17)

ḳ.-mış (081b/7)

ḳazma "toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir ağaç"

ḳ. (064b/11), (064b/9)

kebāyrūn "özel isim"

k. (094a/13), (094a/16), (094a/8)

k.+a (094a/6), (095a/11)

k.+uŋ (094a/6), (094b/17), (095a/5), (095b/14)

kebāyrūnnām "kebāyrūn isimli kişi"

k. (094a/1)

keçi "geviş getiren memelilerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen hayvan"

k. (088a/4), (088a/6)

k.+den (088a/5)

kedi "kedigillerden, memeli, köpek dişleri iyi gelişmiş, çevik ve kuvvetli, evcil, küçük hayvan, pisik"

k. (061b/18), (072a/10), (072a/10), (072a/14), (072a/15), (072a/18), (072b/6), (079b/12), (079b/15), (079b/8), (080a/11), (080a/11), (080a/12), (080a/7), (080b/10), (080b/17), (080b/19), (081a/19), (081b/10), (081b/3), (081b/4), (102b/16)

k.+den (080a/1)

k.+dür (072a/5)

k.+ler (080a/10)

k.+niŋ (072a/12)

k.+nüŋ (080b/16), (080b/18), (081a/18)

k.+ye (080a/11)

keklik "sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş"

k. (071b/11), (071b/13), (071b/19), (072a/3), (072a/4)

k.+i (071b/15)

kelām < Ar. *kelām* "tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade"

k. (070a/2), (096a/5)

ḫāṣıl-ı kelām 'sözün kısası' (070a/2)

kelb < Ar. *kelb* "köpek"

k. (064b/2), (064b/3), (066b/2), (073a/10), (073a/12), (073a/14)

k.+i (073a/10)

kelīle "özel isim"

k. (054a/1), (054a/4), (057a/15), (057a/2), (057a/5)

k.+nüŋ (056b/14), (056b/15)

k.+ye (053b/7)

kemāl < Ar. *kemāl* "bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik"

k. (053b/1), (053b/2), (055a/15), (057a/3), (066a/18), (070b/13), (071a/6), (082b/17), (083b/17), (083b/5), (084a/9), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9), (104b/15)

k.+i (066b/1), (075b/16)

ehl-i kemāl ‘kemâl sahibi, olgun kimseler’ (066a/18)

kemāl-i iḥsān ‘yardımın yetkinliği’ (057a/3)

kemāl-i luṭf ‘lütfun yetkinliği’ (84a/9)

kemāl-i mertebe ‘olgunluk mertebesi’ (053b/1), (053b/2), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9)

kemāl-i muḥabbet ‘tam bir sevgi’ (083b/17), (104b/15)

kemāl-i ʿaḳl ‘aklın mükemmelliği’ (071a/6)

kenār < Far. *kenār* “bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan kısmı”

k.+a (085a/18)

k.+da (083a/1)

k.+ına (082b/11)

k.+ında (072a/5), (076b/1), (077b/11)

kendü “kişinin öz varlığı, zâtı”

k. (053b/10), (055a/13), (055b/12), (055b/15), (056b/13), (057b/15), (058/10), (058a/11), (058a/11), (058a/17), (059b/17), (059b/6), (061a/6), (061b/12), (062b/7), (063a/7), (064b/11), (064b/17), (066b/4), (067b/3), (069a/11), (069b/13), (070a/12), (070b/15), (071b/19), (072b/16), (073b/4), (076a/18), (076b/8), (077b/2), (081a/15), (081a/8), (083b/13), (084b/5), (085a/13), (085a/2), (087a/6), (089a/16), (089b/14), (091a/18), (091a/3), (092a/18), (093a/13), (093a/9), (093b/1), (095b/18), (096a/13), (098b/2), (099a/12), (099a/13), (099b/5), (100a/15), (100a/5), (101a/11), (102a/15), (102b/7), (103b/19), (103b/2), (103b/3)

k.+de (056b/12), (104b/11)

k.+den (064a/8), (082b/15), (101b/4), (104b/12)

k.+lerde (055b/9)

k.+lere (061a/8), (079a/10)

k.+leri (089b/12)

k.+lerin (075a/10), (080a/6), (089b/11)

k.+lerinden (068b/15), (068b/17)

k.+lerine (056a/2), (099a/13), (104b/4)

k.+lerinüŋ (089b/8)

k.+m (063a/16)

k.+mde (064b/17)

k.+me (057a/14)

k.+mi (080a/15)

k.+müŋ (073b/15)

k.+müze (053b/4)

k.+ŋe (056a/5), (057b/5), (066b/14), (074b/8), (104b/3)

k.+ŋi (094b/10), (094b/6), (094b/7)

k.+nüŋ (055b/8), (056a/4), (056a/6), (062b/5), (066a/15), (069b/14), (071a/13), (071a/14), (078b/3)

k.+si (060a/5), (060b/8), (064b/3), (094b/19), (097a/13), (100b/7), (101a/17)

k.+sine (083b/18)

k.+sü (088b/8)

k.+ye (053b/18), (054a/11), (062b/4), (066b/12), (072a/11), (072b/4), (074b/5), (075b/16), (076a/17), (078a/7), (079b/15), (083a/6), (084b/5), (085a/2), (087b/11), (090b/16), (091a/10), (095b/19), (098a/4), (098b/12), (101a/3)

k.+yi (066b/5), (069b/16), (074a/19), (079b/18), (100a/17), (100a/4), (100b/6), (100b/9), (101a/1), (101a/9), (101b/7), (103b/17)

k.+yle (072b/5), (099b/7)

k.+yü (081b/17)

kerecik < Ar. *kerre* + T. *+cik* “bir defaya mahsus”

k. (097b/8)

kerem < Ar. *kerem* “lutuf, iyilik, merhamet, ihsan”

k. (062a/5), (075b/15), (101b/14)

k.+de (078a/18)

k.+i (078a/17)

kerīm < Ar. kerīm “kerem sahibi kimse, cömert, âlîcenap”

k. (081a/2), (102b/1)

k.+ler (083b/10)

kerīmüʾş-şān ‘ün, cömertlik’ (102b/1)

kerr < Far. *kerr* “kuvvet, kudret”

k. (102b/8)

kerre < Ar. *kerre* “defa, kez, sefer”

k. (058a/17), (058b/18), (059a/3), (061a/4), (070b/5), (082b/15), (086b/19)

kes- “bıçak, makas vb. araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak; kesici bir araçla yaralamak; bitirmek, son vermek”

k.-cek (061a/11)

k.-di (061a/13), (064a/15), (081a/16)

k.-dükden (061a/10)

k.-eler (080b/15)

k.-er (102b/10)

k.-erin (081a/15)

k.-eyim (080b/16)

k.-me (081b/6)

k.-meġe (061a/13)

k.-mege (061a/3), (080b/19)

k.-mek (062b/12), (081a/17), (084a/6)

k.-mekde (080b/19)

k.-meyesin (061a/11)

k.-mezin (081a/14)

k.-miş (068b/4)

k.-üp (060b/5), (080b/18), (080b/2), (081a/18)

kesil- “kesme işi yapılmak”

k.-miş (081b/2)

k.-ür (102b/10)

key “çok, pek çok”

k. (092a/1)

kez “defa, kere, sefer”

k. (065b/11)

ḳıl “insan ve hayvan vücûdunda biten sertçe ve kalınca tüy”

ḳ.+lar (055b/3)

ḳ.+ları (055b/3)

ḳıl- “yapmak, etmek; (namaz için) edâ etmek, yerine getirmek”

ḳ.-ar (072a/6)

ḳ.-maġa (072a/12)

ḳ.-up (065b/18)

ḳılıc “kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silâh”

ḳ.+ı (094b/5), (095a/11)

ḳ.+ın (096a/16)

ḳılıḳ “görünüş, biçim, sûret, şekil”

ḳ.+da (104a/9)

ḳıp- “göz kapaklarını çabucak açıp kapamak, kırpmak” → **ḳırp-**

ḳ.-sa (055b/2)

ḳır- “öldürmek, yok olmasına neden olmak”

ḳ.-ar (055b/18)

ḳ.-dı (069a/1)

ḳ.-mayalar (071a/5)

ḳırḳ “kırk sayısı”

ḳ. (095b/2)

ḳırp- “göz kapaklarını çabucak açıp kapamak, kırpmak” → **ḳıp-**

ḳ.-dı (095b/3)

ḳıṣṣa < Ar. *ḳıṣṣa* “kısa hikâye , ibretli hikâye, fıkra, rivâyet”

ḳ. (069b/10), (096b/8)

ḳ.+dan (094a/13)

ḳ.+lardan (054a/10), (066a/13)

ḳ.+ları (063a/15)

ḳ.+larum (063a/3)

ḳ.+nun (088b/13)

ḳ.+nuŋ (088b/16)

ḳ.+ya (096b/8)

ḳ.+yı (057b/8), (072a/17), (072a/18), (093b/11), (094a/1)

ṣulḥ-ı ḳıṣṣa ‘barışma hikâyesi (069b/10)

ḳısım < Ar. *ḳism* “kısım, bölük, kesim”

ḳ.+dur (081a/7)

ḳış “22 Aralık’ta başlayıp 21 Mart’ta sona eren, sonbahar ve ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi”

ḳ. (096b/13), (097a/2)

ḳıyāfet < Ar. *ḳiyāfet* “görünüş biçim, şekil”

ḳ. +de (055b/1)

ʿilm-i ḳıyāfet ‘insanın yüzünden ve dış görünüşünden ahlâk ve karakterini anlama mârifeti’ (055b/1)

ḳıyaḳ “hoşgörü, ayrıcalık tanıma”

ḳ.+ında (055a/16)

ḳıymet < Ar. *ḳiymet* “bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer”

ḳ.+i (094a/19)

ḳıymetlü < Ar. *ḳiymet* + T. *+lü* “maddî kıymeti yüksek olan, değerli”

ḳ. (101a/10)

ḳız “dişi cinsten olan evlât”

ḳ. (054b/15), (055a/10), (076b/18), (076b/4), (076b/7), (076b/8), (087b/7)

ḳ.+a (076b/16)

ḳ.+ı (054b/15), (092b/7)

ḳ.+ım (076b/8)

ḳ.+ımdur (076b/4)

ḳ.+ına (055a/9)

ḳ.+ını (091a/18)

ḳ.+ınuŋ (054b/19)

ḳızcağız “kendisine şefkat ve acıma duyulan kız”

ḳ.+ım (076b/6)

ḳızıl “parlak kırmızı renk”

ḳ. (094a/17), (094b/6), (094b/7)

ki < Far. *ki* ki, çünkü, o kadar, öyle → **kim (I)**

k. (053b/14), (053b/14), (053b/15), (053b/17), (053b/6), (053b/7), (053b/8), (054a/1), (054a/13), (054a/13), (054a/14), (054a/15), (054a/17), (054a/2), (054a/4), (054a/6), (054a/9), (054b/1), (054b/10), (054b/11), (054b/16), (054b/3), (054b/7), (054b/9), (055a/10), (055a/12), (055a/14), (055a/3), (055a/4), (055a/8), (055b/1), (055b/14), (055b/18), (056a/15), (056a/19), (056a/2), (056a/6), (056b/1), (056b/1), (056b/17), (056b/5), (056b/6), (056b/8), (057a/17), (057a/2), (057a/4), (057b/11), (057b/14), (057b/2), (057b/5), (058a/1), (058a/14), (058a/19), (058a/19), (058a/2), (058a/4), (058a/6), (058a/7), (058b/1), (058b/11), (058b/15), (058b/16), (058b/18), (058b/19), (058b/2), (058b/2), (059a/12), (059a/12), (059a/13), (059a/4), (059a/5), (059a/6), (059b/1), (059b/14), (059b/16), (059b/2), (059b/5), (059b/5), (060a/17),

(060a/18), (060a/4), (060a/6), (060a/7), (060b/1), (060b/11), (060b/12), (060b/14), (060b/6), (060b/7), (060b/8), (060b/8), (060b/9), (061a/10), (061a/14), (061a/18), (061a/5), (061a/7), (061b/11), (061b/13), (061b/14), (061b/14), (061b/15), (061b/17), (061b/17), (061b/2), (061b/4), (061b/5), (061b/7), (061b/7), (061b/7), (061b/9), (062a/16), (062a/16), (062a/4), (062b/10), (062b/11), (062b/19), (062b/2), (062b/3), (062b/4), (062b/8), (063a/10), (063a/12), (063a/14), (063a/17), (063a/5), (063a/6), (063a/7), (063b/10), (063b/14), (063b/16), (063b/19), (063b/19), (063b/19), (063b/3), (063b/3), (064a/15), (064a/17), (064a/8), (064a/8), (064b/18), (064b/2), (064b/9), (065a/10), (065a/10), (065a/11), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (065a/16), (065a/17), (065a/2), (065a/8), (065b/1), (065b/10), (065b/12), (065b/15), (065b/18), (065b/3), (065b/4), (065b/5), (065b/6), (065b/7), (065b/7), (065b/8), (066a/12), (066a/13), (066a/15), (066a/19), (066a/5), (066a/6), (066a/8), (066a/8), (066b/1), (066b/12), (066b/12), (066b/16), (066b/19), (066b/2), (066b/5), (066b/6), (066b/8), (067a/19), (067a/2), (067a/7), (067a/8), (067b/1), (067b/11), (067b/17), (067b/7), (068a/1), (068a/13), (068a/16), (068a/19), (068a/6), (068a/9), (068b/10), (068b/11), (068b/11), (068b/12), (068b/15), (068b/16), (068b/2), (068b/4), (068b/4), (069a/19), (069a/19), (069a/4), (069a/8), (069b/1), (069b/1), (069b/12), (069b/3), (069b/5), (070a/13), (070a/14), (070a/17), (070a/3), (070a/6), (070b/12), (070b/2), (070b/2), (070b/7), (071a/13), (071a/5), (071a/6), (071a/8), (071b/10), (071b/11), (071b/15), (071b/16), (071b/2), (071b/5), (072a/10), (072a/17), (072a/17), (072a/19), (072a/9), (072b/19), (073a/1), (073a/14), (073a/17), (073a/17), (073a/18), (073a/19), (073a/2), (073a/3), (073a/4), (073a/5), (073b/11), (073b/16), (073b/9), (074a/12), (074a/12), (074a/13), (074a/14), (074a/15), (074a/16), (074a/2), (074a/5), (074a/9), (074b/4), (074b/8), (075a/10), (075a/11), (075a/16), (075a/2), (075a/3), (075a/5), (075a/6), (075a/7), (075a/8), (075b/10), (075b/12), (075b/14), (075b/15), (075b/4), (075b/8), (076a/11), (076a/15), (076a/16), (076a/3), (076a/4), (076a/5), (076a/6), (076b/14), (076b/15), (076b/17), (076b/9), (077a/12), (077a/15), (077b/1), (077b/10), (077b/13), (077b/2), (077b/6), (078a/1), (078a/11), (078a/13), (078a/14), (078a/16), (078a/4), (078a/5), (078a/5), (078a/6), (078a/9), (078a/9), (078b/1), (078b/11), (078b/13), (078b/16), (078b/17), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/9), (079a/1), (079a/11), (079a/11), (079a/12), (079a/3), (079a/8), (079b/16), (079b/17), (079b/18), (079b/18), (079b/2), (079b/3), (079b/4), (080a/10), (080a/4), (080a/5), (080a/7), (080b/10), (080b/10), (080b/12), (080b/14), (080b/4), (080b/5), (080b/7), (081a/13), (081a/15), (081a/15), (081a/16), (081a/2), (081a/4), (081b/1), (081b/11), (081b/13), (081b/14), (081b/5), (081b/8), (081b/9), (082a/10), (082a/12), (082a/18), (082a/2), (082a/5), (082a/6), (082b/19), (082b/5), (082b/7), (082b/8), (083a/1), (083a/6), (083a/9), (083b/1), (083b/10), (083b/15), (083b/17), (083b/3), (083b/7), (083b/8), (084a/12), (084a/16), (084a/6), (084a/7), (084a/8), (084b/1), (084b/15), (084b/19), (084b/3), (084b/4),

(084b/7), (085a/12), (085a/3), (085a/6), (085a/7), (085a/8), (085b/19), (085b/3), (085b/3), (085b/6), (086a/14), (086a/6), (086b/1), (086b/10), (086b/15), (086b/17), (086b/18), (086b/5), (086b/6), (086b/9), (087a/12), (087a/2), (087a/2), (087a/2), (087a/5), (087a/6), (087a/8), (087b/1), (087b/10), (087b/2), (087b/3), (088a/14), (088a/18), (088b/12), (088b/4), (089a/10), (089a/11), (089a/12), (089b/14), (089b/2), (089b/7), (090a/12), (090a/8), (090b/16), (090b/19), (090b/7), (091a/5), (091a/6), (091b/1), (091b/19), (091b/19), (091b/3), (091b/7), (092a/10), (092a/12), (092a/16), (092a/2), (092a/6), (092a/7), (092a/8), (092b/1), (092b/3), (092b/3), (092b/6), (092b/7), (092b/8), (092b/8), (092b/9), (093a/1), (093a/11), (093a/12), (093a/14), (093a/16), (093a/18), (093a/19), (093a/19), (093a/3), (093b/15), (093b/18), (093b/4), (093b/6), (093b/9), (094a/11), (094a/17), (094a/18), (094a/4), (094a/6), (094b/1), (094b/10), (094b/12), (094b/13), (094b/16), (094b/18), (094b/18), (094b/2), (094b/2), (094b/3), (094b/5), (094b/5), (094b/7), (094b/9), (095a/16), (095a/17), (095a/18), (095a/3), (095b/12), (095b/19), (095b/2), (095b/6), (096a/10), (096a/13), (096a/15), (096a/4), (096a/8), (096a/9), (096b/12), (096b/16), (096b/17), (096b/18), (096b/18), (096b/3), (096b/7), (097a/1), (097a/11), (097a/19), (097a/2), (097a/4), (097a/5), (097a/7), (097a/8), (097b/1), (097b/10), (097b/11), (097b/12), (097b/14), (097b/2), (097b/4), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/18), (098a/18), (098a/2), (098a/5), (098a/6), (098a/7), (098a/8), (098b/1), (098b/10), (098b/12), (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/18), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (098b/9), (099a/1), (099a/10), (099a/12), (099a/13), (099a/15), (099a/15), (099a/16), (099a/18), (099a/19), (099a/3), (099a/4), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/11), (099b/11), (099b/15), (099b/16), (099b/17), (099b/18), (099b/3), (099b/4), (099b/5), (099b/6), (099b/8), (100a/1), (100a/10), (100a/11), (100a/13), (100a/15), (100a/17), (100a/18), (100a/19), (100a/2), (100a/2), (100a/4), (100a/9), (100b/10), (100b/13), (100b/14), (100b/15), (100b/17), (100b/18), (100b/19), (100b/2), (100b/3), (100b/3), (100b/5), (100b/6), (100b/7), (100b/7), (100b/9), (101a/1), (101a/11), (101a/14), (101a/15), (101a/16), (101a/17), (101a/3), (101a/6), (101a/7), (101a/8), (101b/1), (101b/10), (101b/11), (101b/15), (101b/16), (101b/18), (101b/2), (101b/3), (101b/4), (101b/4), (101b/6), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/11), (102a/11), (102a/13), (102a/14), (102a/15), (102a/18), (102a/19), (102a/2), (102a/5), (102a/6), (102a/7), (102b/1), (102b/11), (102b/11), (102b/12), (102b/15), (102b/18), (102b/19), (102b/2), (102b/3), (102b/3), (102b/5), (102b/6), (102b/7), (102b/9), (103a/1), (103a/10), (103a/12), (103a/12), (103a/14), (103a/15), (103a/16), (103a/18), (103a/19), (103a/2), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103a/9), (103b/1), (103b/10), (103b/11), (103b/12), (103b/13), (103b/14), (103b/15), (103b/17), (103b/19), (103b/2), (103b/6), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/1), (104a/16), (104a/17), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104a/7), (104a/8), (104b/1),

(104b/12), (104b/14), (104b/16), (104b/18), (104b/2), (104b/4), (104b/5), (104b/6), (104b/8), (104b/9)

tā k. (055a/12), (058a/1), (058a/14), (059a/12), (060a/18), (060a/4), (060b/6), (060b/8), (063b/19), (064b/9), (065b/7), (067a/7), (067a/8), (069b/1), (069b/3), (071a/8), (072a/9), (073a/17), (073b/2), (076a/3), (077a/12), (078a/5), (078a/5), (078b/13), (081a/16), (081b/5), (083a/6), (086b/15), (095a/17), (095b/19), (096a/15), (098b/18), (098b/19), (099a/16), (101a/16), (102b/12), (103a/1), (103a/12) → **tā**

vaḳtā k. (053b/6), (054a/13), (054a/6), (054b/7), (055b/18), (056a/19), (056b/6), (057a/17), (058b/11), (059b/1), (060b/7), (060b/9), (061a/14), (061a/18), (063a/12), (063a/5), (064a/15), (064a/8), (064b/18), (065b/10), (065b/5), (065b/6), (065b/8), (066a/12), (066b/16), (068b/2), (071b/2), (072a/10), (073b/16), (074a/5), (075a/7), (075b/15), (080b/10), (083b/3), (084b/4), (086b/10), (086b/17), (092a/7), (094a/4), (094a/6), (094b/16), (094b/18), (095a/16), (095b/12), (096b/17), (097a/19), (097a/2), (097a/4) → **vaḳtā**

kibr < Ar. *kibr* “büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme, burun büyüklüğü”

k. (079a/6)

kim (I) ki (edat) → **ki**

k. (055b/8), (060b/10), (064a/11), (065b/13), (103b/18)

kim (II) kim

k. (055b/6), (059a/1), (064b/13), (089b/2), (102b/5),

k.+dür (092b/5)

k.+seŋ (060b/13)

k.+sin (061a/18), (073b/9), (074b/16)

kimesne kimse → **kimse, kişi**

k. (053b/14), (053b/5), (054b/14), (054b/4), (054b/5), (054b/9), (055b/10), (055b/5), (055b/8), (056a/1), (056a/1), (056b/10), (056b/18), (057b/18), (058a/3), (058b/9), (059b/10), (059b/5), (061b/4), (061b/5), (062a/11), (062a/12), (062a/12), (062a/17), (062a/3), (062b/13), (063b/16), (063b/7), (064a/13), (064b/10), (065a/15), (065b/3), (066a/1), (066b/11), (066b/4), (067b/4), (068a/1), (068a/10), (068a/9), (068b/12), (069b/12), (069b/16), (070a/11), (070a/3), (071a/13), (071a/8), (071a/9), (071b/11), (072b/1), (072b/2), (073a/11), (073a/8), (074a/15), (074a/9), (074b/13), (075b/13), (076a/19), (076a/19), (076b/2), (078a/16),

(078b/18), (079/9), (079a/1), (079a/18), (079b/5), (080b/3), (080b/4), (081a/16), (081b/13), (081b/17), (081b/7), (082a/18), (082b/4), (083a/19), (084b/15), (085a/4), (085a/5), (086a/5), (087a/10), (087a/12), (087a/14), (087a/17), (087a/6), (087b/14), (087b/9), (088b/6), (089b/8), (090a/12), (090b/10), (090b/3), (090b/5), (090b/7), (091a/11), (091a/14), (091a/5), (091a/8), (091b/11), (091b/15), (091b/17), (091b/18), (091b/4), (092a/10), (092a/17), (092a/4), (092a/4), (092b/12), (093a/14), (094b/12), (094b/2), (094b/4), (094b/6), (094b/8), (096b/3), (097a/11), (097b/10), (097b/15), (097b/4), (098a/1), (098a/2), (098a/5), (098a/9), (098b/1), (099a/12), (099a/18), (099a/7), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/12), (100b/16), (100b/17), (100b/17), (101a/10), (101a/12), (101a/14), (101a/16), (101a/19), (101a/7), (101a/8), (101b/11), (101b/16), (101b/6), (102a/6), (102a/6), (102b/18), (102b/6), (103a/18), (103a/9), (103b/13), (103b/15), (104a/11), (104a/13), (104a/13), (104a/16), (104b/12), (104b/4)

k.+de (081b/16), (090b/2), (091a/13), (097b/17), (098a/3), (099b/7)

k.+den (074b/14), (082a/13), (090a/10), (098a/10), (102a/17)

k.+dür (053b/5), (066b/19), (071b/10), (071b/9), (072a/6), (072b/4), (097a/8), (097b/11), (097b/12), (097b/14), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/12), (098b/13), (098b/14), (098b/4), (098b/7), (099a/13), (099a/3), (099a/8), (099b/11), (099b/6), (100a/1), (100a/10), (100a/15), (100a/17), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100a/9), (100b/13), (100b/14), (100b/15), (100b/19), (101a/1), (101a/3), (101b/18), (101b/19), (101b/3), (101b/4), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/7), (102a/8), (102b/7), (103a/10), (103a/12), (103a/15), (103a/18), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/14), (103b/15), (103b/17), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (104a/1), (104a/17), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/12), (104b/14), (104b/2), (104b/5), (104b/8), (104b/9)

k.+ler (073a/16), (075a/10), (080a/6), (089a/5), (092b/19)

k.+lerden (057b/10), (094b/14)

k.+lere (101b/14), (103a/2)

k.+leri (092b/5), (093a/5), (093b/17), (096a/3), (102b/12)

k.+leriŋ (099a/9)

k.+lerini (092b/2)

k.+lerüŋ (056b/11), (062a/7), (062a/9), (091b/7), (092b/18), (095a/4), (095a/5), (099a/8), (099b/14)

k.+niŋ (073a/13), (073a/9), (074a/3), (075b/18), (077a/16), (102b/8)

k.+nün (087b/13)

k.+nüŋ (053b/17), (053b/17), (053b/3), (054b/3), (055b/1), (055b/14), (055b/19), (058a/15), (058a/8), (059a/13), (062a/15), (063b/14), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (065a/4), (078b/9), (079a/16), (080a/4), (082b/1), (085b/19), (087a/8), (089b/5), (089b/6), (090a/9), (091a/6), (093b/10), (097a/9), (100a/10), (101a/10), (103a/16), (104a/10), (104b/10)

k.+si (057a/16)

k.+ye (057b/19), (058a/1), (058a/9), (063b/5), (075a/14), (077b/1), (077b/2), (080b/5), (081a/10), (081a/2), (084b/17), (084b/18), (084b/19), (089b/15), (089b/7), (090b/10), (090b/5), (097a/8), (098b/18), (098b/3), (098b/7), (103a/18), (104b/5)

k.+yi (056a/6), (057b/18), (062a/11), (065a/8), (079a/17), (089a/2), (091a/16), (095a/7), (099b/8), (101a/14), (103a/5), (103b/3), (103b/4), (104b/18)

kimi "kimi, bazı"

k. (064a/19), (088a/7), (088a/7)

kimse kimse → **kimesne, kişi**

k. (054a/17), (054b/7), (058/10), (067a/7), (067b/18), (067b/2), (068b/19), (069a/2), (069a/3), (070b/3), (071a/5), (076a/6), (079a/11), (079a/13), (103a/1)

k.+dür (061b/2), (067a/2)

k.+müz (065a/1)

k.+niŋ (060a/3)

k.+nüŋ (101a/2)

k.+si (103a/11)

k.+ye (056a/11), (101a/1), (101b/7), (103b/18)

k.+yi (054a/18), (103b/17)

kīn < Far. *kīn* "kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık, garaz, buğz"

k. (090a/18), (090b/2)

k.+i (090a/10), (090a/9), (090b/5), (090b/6), (091a/3), (091a/8)

k.+üŋ (091a/3)

kirā < Ar. *kirāʾ* "bu şekilde verilen bir şey için karşılık olarak ödenen para"

k. (103a/19)

kiriş "ok yayının iki ucu arasında gerilen esnek bağ"

k.+i (064a/15)

k.+in (064a/14)

k.+iyle (064a/14)

kīse < Far. *kīse* "cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba"

k. (055a/6)

k.+sine (065b/6)

kişi "insan, kimse, şahıs" → **kimesne, kimse**

k. (054b/6), (054b/9), (055a/13), (060a/4), (065a/12), (065b/4), (066b/2), (067b/12), (069a/10), (072b/4), (073a/17), (078b/3), (082a/13), (082b/2), (084a/19), (084a/7), (087b/11), (090b/14), (090b/15), (091a/1), (091a/15), (091a/18), (091a/8), (102a/18)

k.+nin (077b/18)

k.+niŋ (066b/11)

k.+nüŋ (055a/16), (058a/6), (063a/17), (063a/18), (065b/1), (084b/1), (084b/9), (090a/18), (103b/11)

k.+ye (064b/15), (065b/1), (066a/10), (091b/15)

k.+yi (059b/11)

kitāb < Ar. *kitāb* "herhangi bir konuda yazılmış eser"

k. (091b/8)

k.+larını (054b/12)

k.+larumuzda (092b/3), (093a/3)

ḫātimetüʾl-kitābüʾl-müsteṭāb (091b/8)

kitābet < Ar. *kitābet* “yazı yazma”

k. (065a/12)

ḳo- “koymak”

ḳ. (095a/16)

ḳ.-dı (057a/8), (063b/4), (064b/1), (065b/6), (065b/6), (088b/7), (096a/13)

ḳ.-dılar (053b/7), (065a/5), (067a/12), (073b/12)

ḳ.-duġın (064b/13)

ḳ.-duġum (081a/17)

ḳ.-dukları (057a/8)

ḳ.-dum (085a/10)

ḳ.-duŋ (086a/13)

ḳ.-maḳ (095a/8)

ḳ.-mayalar (054a/12)

ḳ.-maz (088b/6)

ḳ.-mazlar (059b/1)

ḳ.-r (063b/1), (064a/8), (067b/18), (076b/3), (085a/13), (097a/13)

ḳ.-rın (081a/14)

ḳoca “yaşça büyük, yaşlı”

ḳ. (074a/18), (082b/11), (082b/9)

ḳ.+dur (098b/16)

ḳ.+nıŋ (098b/17)

ḳ.+yı (098b/19)

ḳoca- “yaşlanmak, ihtiyarlanmak”

ḳ.-mış (082b/9)

ḳocalıḳ “ihtiyarlık”

ḳ. (091a/2)

ḳ.+dur (103b/6)

ḳocı “kötü, fesat”

ḳ. (054b/2), (054b/4), (055b/5)

ḳ.+ya (056a/4)

ḳocılıḳ “kötülük, fesatlık” → **ḳocluġ**

ḳ. (059b/6)

ḳocluġ “kötülük, fesatlık” → **ḳocılıḳ**

ḳ.+ı (054a/17)

ḳoḳulı “kokusu olan”

ḳ. (092b/14)

ḳolay “zahmetsizce, sıkıntı çekmeden yapılan, güçlüğü olmayan”

ḳ. (062a/9), (062b/12)

ḳ.+dur (082b/3), (085b/11)

ḳon- “(uçucu şey) uçmasına son verip bir yerde durmak”

ḳ.-alar (060b/11)

ḳ.-dı (067a/5), (089b/18)

ḳ.-dılar (094b/1)

ḳ.-dum (063a/17)

ḳ.-sun (068a/14)

ḳoŋşı “konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad” → **ḳoŋşu**

ḳ.+larda (075a/7)

ḳ.+larından (064b/10)

ḳ.+sı (083a/10), (083a/14)

ḳoŋşu “konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad” → **ḳoŋşı**

ḳ.+m (071b/13)

ḳonuḳ “bir eve, bir yere geçici olarak kalmak üzere gelen kimse, misâfir”

ḳ. (058b/9), (063b/11), (063b/13), (063b/16), (063b/17), (063b/5), (063b/6), (063b/8), (064b/13), (064b/7), (065b/5)

ḳ.+a (063b/5)

ḳ.+dan (067a/1)

ḳ.+lar (059a/6)

ḳonuḳla- “konuk olarak alıkoymak, misâfir edip ağırlamak”

ḳ.-r (058b/9)

ḳopar- “kopmasına yol açmak, bağlı vulunduğu yerden ayırmak”

ḳ.-dılar (060a/15)

ḳ.-up (060a/13)

ḳorı “bakımlı küçük orman”

ḳ.+da (061b/5)

ḳorḳ- “korkuya kapılmak, korku duymak, ürkmek”

ḳ.-a (091b/4)

ḳ.-acaḳ (067a/8), (098a/9)

ḳ.-ar (100b/2), (100b/3), (100b/6)

ḳ.-arın (061a/10), (062b/17), (062b/9), (067b/10), (081a/13), (082a/6), (082b/19), (093a/19), (094a/11), (100b/1)

ḳ.-arlar (080a/19)

ḳ.-arsın (090a/17), (090a/7)

ḳ.-aruz (093a/1)

ḳ.-dı (060a/1), (079b/18), (079b/19), (097b/1)

ḳ.-dılar (067a/4)

ḳ.-duġı (090b/14)

ḳ.-duġum (076a/7)

ḳ.-duġumdan (057a/14), (062b/8)

ḳ.-duġuŋ (092b/16), (094a/15)

ḳ.-ma (067a/10), (067a/13), (067a/8), (081b/9), (090a/1), (090a/18), (094a/13), (094b/14)

ḳ.-madım (076a/7)

ḳ.-maḳ (090a/18)

ḳ.-mayacaḳ (100b/2)

ḳ.-maz (059b/1), (104a/15)

ḳorḳaḳ "çok çabuk korkan ve olmayacak şeylerden korkan (kimse, hayvan)"

ḳ. (099b/9)

ḳorḳı "bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü" → **ḳorḳu**

ḳ.+dan (091a/11)

ḳorḳu "bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü" → **ḳorḳı**

ḳ. (092a/13)

ḳ.+dan (085a/4), (090b/15)

ḳ.+sından (060b/11), (074b/4), (079b/15), (081a/19)

ḳorḳunc "dehşete düşüren, korku veren, müthiş"

ḳ. (092a/9), (094a/10)

ḳorḳut- "korkmasına yol açmak"

ḳ.-ursaḳ (092a/19)

ḳoş- "adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek"

ḳ.-sun (071a/8)

ḳoşla- "haber vermek"

ḳ.-dılar (065a/5)

ḳov- "uzaklaşmasını, gitmesini sert bir şekilde söylemek, yanından defetmek"

ḳ.-ar (056b/3)

ḳ.-up (083b/13)

ḳoy- "bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, bırakmak"

ḳ.-a (063b/3), (099b/7)

ḳ.-alar (073b/2), (089a/11)

ḳ.-alum (069a/12), (069a/13), (087b/4)

ḳ.-ayın (077a/11), (088a/13)

ḳ.-dı (075a/1)

ḳ.-maḳ (093b/4)

ḳ.-up (063a/19), (068a/17), (085a/19), (087b/16), (095b/7), (100b/10)

ḳoyun "geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan"

ḳ. (073a/14), (073a/6)

ḳ.+dur (102b/16)

ḳ.+ı (073a/16), (073a/8)

ḳ.+ın (073a/5)

ḳ.+uŋ (073a/15)

kör < Far. *kūr* "görme duyusundan mahrum olan, görmeyen"

k. (102a/13)

köşk < Far. *kūşk – kuşk "*bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır"

k.+ümde (094a/10)

köy < Far. *kūy* "yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şahirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri"

k.+e (075a/17)

ḳul "Allah tarafından yaratılmış olan insan; köle, hizmetkâr"

ḳ. (058a/16), (074b/9), (104a/6)

k.+anam (073b/11)

ḳ.+dur (099a/4), (099a/5), (101b/2)

ḳ.+ı (089b/6)

ḳ.+lar (088a/10)

ḳ.+larınuŋ (103a/3)

ḳulaḳ (ġ) “başın her iki yanında bulunan işitme organı”

ḳ.+ı (085b/11), (085b/4), (086b/17), (086b/18), (086b/19), (087a/3)

ḳ.+ını (086b/15), (098a/12)

ḳ.+larım (072a/16)

ḳullan- “bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak; bir kimseyi hizmette bulundurmak, çalıştırmak”

ḳ.-a (099b/19)

ḳ.-maġı (100a/5)

ḳ.-ur (085b/19), (086a/3)

ḳumaş “pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma”

ḳ.+dan (063b/18)

ḳur- “yapmak, oluşturmak”

ḳ.-dı (060a/4), (079b/14)

ḳurbān < Ar. *ḳurbān* “Allah yolunda kesilen koyun, dana, deve vb. hayvan; bir amaç uğruna kendini fedâ eden veya fedâ edilen kimse”

ḳ. (073a/7), (093b/13)

ḳurbaġa “kurbağalardan , yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruğu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan”

ḳ. (077b/14), (077b/19), (078a/12)

ḳ.+lar (077b/11), (077b/13), (078a/3), (078a/6)

ḳ.+lardan (077b/12)

ḳ.+nıŋ (077b/17)

ḳ.+sı (077b/10)

ḳ.+yı (077b/7)

ḳurd “köpekgillerden, gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan”

ḳ. (064a/11), (064a/16), (102b/16)

ḳ.+uŋ (064a/15), (064a/5)

ḳurdcaġız “küçük kurt”

k.+dur (100b/7)

ḳurı “suyu, nemi olmayan”

ḳ. (077a/8)

ḳurı- “ıslaklığı, yaşlığı kaybolarak kuru duruma gelmek; akarsu göl vb.nin suyu kalmamak”

ḳ.-dı (096b/17)

ḳ.-dur (065a/11)

ḳ.-maġa (064b/1)

ḳ.-mış (070b/17)

ḳurıt- “kuru duruma getirmek”

ḳ.-ur (103b/8)

ḳurtar- “bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak”

ḳ.-a (068a/19), (100b/6)

ḳ.-amazın (063b/11)

ḳ.-avuz (060a/14)

ḳ.-mada (099b/19)

ḳ.-maġ (061a/6), (091a/19)

ḳ.-maġa (080a/15)

ḳ.-mış (096a/9)

ḳ.-mışdur (096a/4)

ḳ.-ur (080b/9)

ḳ.-urlar (080a/7), (080b/10)

ḳurtıl- “tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak” → **ḳurtul-**

ḳ.-uruz (060b/4)

ḳurtul- “tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak” → **ḳurtıl-**

ḳ.-a (099a/16)

ḳ.-am (085a/7)

ḳ.-dı (086a/11)

ḳ.-dılar (061a/14)

ḳ.-duḳ (061a/10)

ḳ.-duḳdan (087a/1)

ḳ.-duŋ (081a/3)

ḳ.-duŋuz (077a/6)

ḳ.-maġa (060b/18), (082a/11), (086a/3)

ḳ.-maŋ (080a/16)

ḳ.-maz (097b/6)

ḳ.-mazuz (067b/19)

ḳ.-sa (079a/19)

ḳ.-urlar (060b/8)

ḳ.-ursın (092b/18)

ḳ.-urum (067b/8)

ḳ.-uruz (060b/6)

ḳuşūr < Ar. *ḳuṣūr* “eksiklik, noksan”

ḳ.+ı (104b/7)

ḳ.+una (087a/7)

ḳuş “yumurtlayan omurgalılardan gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, vücûdu tüylerle kaplı, uçucu hayvanların ortak adı”

ḳ. (061a/1), (064b/2), (074a/14), (094b/13)

ḳ.+ı (089a/10), (089a/12), (089a/8)

ḳ.+ıdur (100b/5), (100b/9)

ḳ.+lar (070b/16), (070b/7), (071b/12), (072b/10)

ḳ.+lara (062b/5), (062b/5)

ḳ.+larıŋ (070b/12), (070b/9)

ḳ.+uŋ (089a/10), (089a/13)

ḳuşan- “giyinmek”

ḳ.-dı (094b/19)

ḳ.-duġından (077b/3)

ḳuşcaġız “küçük, zavallı kuş”

ḳ.+dur (100b/3)

ḳuvvat < Ar. *ḳuvvet* “güç, kudret, dayanıklılık”

ḳ. (064b/15), (065a/8), (076b/9)

ḳ.+ı (066b/5), (071a/14), (084b/2), (103b/7)

ḳ.+ıdur (078a/16)

ḳ.+ıŋa (071a/16)

ḳ.+ıŋdan (076b/9)

ḳ.+ıŋı (071a/15)

ḳ.+ına (071a/13)

ḳ.+ıyla (064b/14)

ḳ.+ları (073b/18)

ḳ.+larını (055a/5)

ḳ.+um (065b/7)

ḳuvvatlı < Ar. *ḳuvvet* + T. *+lı* “güçlü, dayanıklı”

ḳ. (102b/3)

ḳuyı “toprağa kazılan derince çukur”

ḳ.+ya (099a/14)

ḳuyruḳ (ġ) “hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ”

ḳ.+ın (063a/4)

ḳ.+ları (094a/17)

ḳ.+um (073b/1)

küçücek “küçücük, çok küçük” → **küçücik**

k. (076b/16)

küçücik “çok küçük” → **küçücek**

k. (055b/2)

küçük “boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan”

k. (100b/3)

küfrān < Ar. *kufrān* “yapılan iyiliği unutma, iyilik bilmeme, nankörlük”

k. (084a/18)

küfrān-ı niʿmetlıḳ ‘iyiliğe nankörlük etme’ (084a/18)

küllī < Ar. *kullī* “bütün, hep”

k. (059b/2), (066b/18), (068b/18), (072b/12), (072b/14), (086b/8), (093b/11), (093b/4)

L

lābüdd < Ar. *lā-büdd* “gerekli, lâzım, zarûrî, terkedilmesi mümkün olmayan”

l. (081a/12)

lākin < Ar. *lākinne* “ama, ancak, fakat” → **līkin**

l. (053b/16), (057a/2), (058a/7), (060a/3), (066a/13), (066b/15), (069a/12), (073a/2), (080a/19), (081a/14), (086b/4), (087a/9), (089a/5), (090a/16), (090b/14), (090b/3), (090b/4), (093a/15), (093b/14), (094a/1), (095a/8), (096b/1), (098b/8), (099a/10), (099b/12), (104a/19), (104b/11), (104b/14), (104b/7)

laʿnet < Ar. *laʿnet* “bir ilenme sözü”

l. (075b/14)

lāyıḳ < Ar. *lāyıḳ* “uygun, yaraşır, münâsip”

l. (056a/15), (061b/9), (062a/4), (066b/19), (077b/2), (079a/12), (081a/2), (081a/4), (083b/1), (095a/3), (097b/11), (098a/8), (099b/16), (100b/12), (100b/13), (101a/11), (101a/15), (101b/10), (101b/14), (102a/1), (102a/11), (102a/5), (103b/14), (104b/17), (105a/6)

l.+dur (054b/10), (056b/1), (074a/13), (074a/14), (098b/7), (102a/18)

lāzım < Ar. *lāzim* “gerekli, lüzumlu”

l. (054a/2), (054b/1), (060b/9), (061a/8), (073b/19), (082a/12), (084a/8), (085a/6), (093b/10), (093b/19), (094a/15), (097a/10), (097a/9), (101a/18), (101a/7)

l.+dur (076b/6), (078a/11), (083b/8)

lebbeyk < Ar. *lebbeyk* “buyurun efendim, emredin anlamlarında bir seslenme sözü”

l. (060b/12)

legen < Far. *legen* “içinde öteberi yıkanan veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kap”

l. (092b/11)

leşker < Far. *leşker* “asker, ordu”

l. (054b/6), (054b/7), (056a/13), (057b/9), (059a/16), (070a/7), (073a/18)

l.+den (056a/18)

l.+i (073b/2)

l.+imiz (073a/1)

l.+ine (098b/2)

l.+iyle (073b/4)

l.+üŋ (055a/18), (056b/5), (057a/11), (058a/16), (059a/15), (059a/19)

leṭāfet < Ar. *leṭāfet* “hoşluk, güzellik, incelik”

l.+ini (095a/17)

leẕẕet < Ar. *leẕẕet* “herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safâ”

l.+i (098b/10)

l.+in (078b/17), (078b/19), (079a/1)

l.+ini (078b/18)

l.+lerinden (066a/6)

lī̄kin < Far. *lī̄kin* “ama, ancak, fakat” → **lākin**

l. (054a/4), (080a/14), (104b/1)

luṭf < Ar. *luṭf* “iyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk; bağış, ihsan, kerem”

l. (062a/5), (066b/16), (078a/10), (081b/10), (090a/9), (105a/5)

l.+ıŋı (061b/12)

l.+uŋ (084a/9)

l.+uŋdan (084a/12)

kemāl-i luṭf ‘lütfun yetkinliği’ (84a/9)

M

māʿadā < Ar. *mā-ʿadā* “-den başka, -den gayri”

m. (071b/8), (072b/8)

maʿāş < Ar. *maʿāş* “yaamak ve geçinmek için gerekli olan şey”

m.+ı (091a/15)

emr-i maʿāş ‘geçim meselesi, geçinme işi’ (091a/15)

mābeyn < Ar. *mā-beyn* “iki şeyin arası, ara”

m.+imizdeki (072b/18)

m.+imizi (072b/12)

m.+inde (056b/5), (061b/18), (062a/7), (062a/9), (074b/12), (099b/8)

m.+ine (072b/14)

m.+lerinde (074b/11)

m.+lerinden (102b/15)

m.+ümüzde (063b/18)

m.+üŋde (061b/18)

mādāmki < Ar. *mādām* + Far. *+ki* “başına getirildiği cimleyi ‘değil mi ki, -diği için, -diğine göre’ gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar”

m. (068a/2), (096b/11)

maġāra < Ar. *meġāre* “bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu”

m.+da (077a/8)

m.+nıŋ (077a/10)

maġlūb < Ar. *maġlūb* “yanik düşmüş, yenilmiş”

m. (070a/1), (072b/1), (099a/10)

maġrūr < Ar. *maġrūr* “kendini beğenmiş, kibirli”

m. (071a/16), (079b/8), (082a/11)

maḥabbet < Ar. *maḥabbet* “sevgi, dostluk” → **muḥabbet**

m. (074b/1)

maḥal < Ar. *maḥall* “yerinde, uygun, lâyık, münâsip, mehel”

m. (065b/3)

m.+e (065a/12)

maḥrūm < Ar. *maḥrūm* “iyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olayan, yoksun olan, istediğini eldeedemeyen (kimse), nasipsiz”

m.+am (078a/9)

maḥzūn < Ar. *maḥzūn* “üzüntülü, gamlı, kederli, hüzünlü”

m. (093b/12), (093b/7), (096a/16), (096b/6), (097b/11), (098b/6), (098b/7), (100b/12), (102a/11), (102a/9)

maḳbūl < Ar. *maḳbūl* “kabul edilen”

m. (056a/18), (076a/19)

m.+ı (056b/15)

m.+ıdur (055a/15)

maʿḳūl < Ar. *maʿḳūl* “akla uygun, akla yatkın gelen, mantıkî”

m. (064a/12), (067b/7), (069a/12), (069a/18), (069b/7), (069b/7), (070a/10), (070a/17), (070a/18), (070a/5), (073a/2), (082a/15), (093a/15), (095a/8)

maḳūle < Ar. *maḳūle* “cins, tür, takım, çeşit, nevi”

m. (069b/9), (072b/6), (072b/9), (073b/12), (076b/6), (081b/11), (081b/12)

māl < Ar. *māl* “bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet”

m. (064b/15), (065a/7), (065a/8), (065b/14), (066a/17), (066b/7), (069b/5), (069b/5), (070a/7), (078b/19), (088a/9), (098a/7), (098b/15), (099a/4), (102b/12), (102b/6), (102b/7), (103a/13), (103a/15)

m.+a (065b/13), (066b/11), (066b/11)

m.+dur (066b/10), (070a/4), (102b/9)

m.+ı (065a/14), (065a/8), (066b/1), (066b/11), (074a/17), (100b/14), (103a/10)

m.+ını (067a/2), (084b/15), (099b/7), (103a/11), (103b/19)

m.+um (066b/6)

m.+umdan (068a/3)

m.+uŋ (091b/1)

māldār < Ar. *māl* + Far. +*dār* “mal sâhibi, varlıklı, zengin (kimse)”

m. (084b/15)

mālik < Ar. *mālik* “sahip”

m.+sin (097a/18)

maʿlūm < Ar. *maʿlūm* “herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan şey”

m. (054a/14), (066b/13), (072b/19), (079a/8), (087a/5), (093a/16), (096a/15), (097a/8)

m.+dur (076a/5)

maʿnā < Ar. *maʿnā* “kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum” → **maʿnī**

m.+sı (090b/13)

m.+ya (085a/16)

mānīʿ < Ar. *mānīʿ* “bir işin yapılmasını önleyen şey, engel”

m. (065a/9), (079b/7), (090b/15)

maʿnī < Ar. *maʿnā* “kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum” → **maʿnā**

m. (081b/10)

manşıb < Ar. *manṣib* “makam”

m. (084b/17)

maraż < Ar. *maraż* “hastalık, illet”

m.+dur (083a/12)

m.+ı (053b/19), (083a/11), (083a/14), (085b/10)

m.+ın (053b/18)

m.+ına (054a/6), (066a/15), (066a/16), (085b/7)

m.+ını (054b/19)

m.+uma (086b/13)

maʿrūf < Ar. *maʿrūf* “herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı”

m. (056b/4)

mārūt “özel isim”

m. (059b/13)

maʿrūz < Ar. *maʿrūz* “bir şeyin karşısında veya etkisinde bulunan”

m. (071a/14)

masḫara < Ar. *mesḫare* “eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş kimse”

m.+ya (063b/9)

maşlaḥat < Ar. *maṣlaḥat* “iş, önemli iş, mesele”

m. (057a/11), (060a/2), (075a/17), (078b/13), (082a/5), (082a/5), (083a/16), (083a/18), (083a/19)

m.+a (099b/10)

m.+ı (075b/5), (077a/5), (078b/6), (101a/11), (101a/13)

m.+ın (083b/2), (103b/15)

m.+ında (064b/3)

m.+ını (053b/2)

m.+ığız (070b/15)

m.+ları (089b/9)

m.+ların (104b/11)

m.+um (057a/10)

m.+uma (057a/4)

m.+umda (057a/10)

m.+uŋ (078a/15)

masḫaraluġ < Ar. *mesḫare* + T. *+luġ* "maskara olma durumu"

m.+a (099b/2)

maşḳlıḳ < Ar. *maşḳ* + T. *+lıḳ* "alıştırma"

m.+ı (078b/12)

māyil < Ar. *māʾil* "bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş"

m. (055b/2)

maymūn < Ar. *meymūn* "dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan, primat"

m. (082b/11), (082b/14), (082b/9), (083a/15), (083a/16), (083a/17), (083a/2), (083a/4), (083b/11), (083b/18), (083b/3), (084a/14), (084a/17), (084b/13), (084b/4), (085a/1), (085a/11), (085a/11), (085a/18), (085a/2), (085a/9), (085b/2), (085b/5), (087a/1), (087a/9), (097a/14)

m.+a (083a/3), (083a/7), (083b/3)

m.+dan (083b/2)

m.+ı (085a/17)

m.+lara (082b/10)

m.+laruŋ (082b/7)

m.+uŋ (082b/16), (082b/5), (082b/9), (085a/16), (085b/1)

mażarrat < Ar. *mażarrat* “zarar, ziyan”

m.+dan (078b/2)

maẓlūm < Ar. *maẓlūm* “haksızlığa uğramış, zulüm görmüş kimse”

m.+a (058a/13)

m.+ı (054b/2)

maʿzūl < *maʿzūl* “işten çıkarılmış, işine son verilmiş, azledilmiş”

m. (056b/9)

maʿzūr < Ar. *maʿrūz* “mâzereti olan, özrü bulunan”

m. (068b/12)

mecāl < Ar. *mecāl* “güç, kuvvet, derman, tâkat”

m. (058a/18), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (069b/12), (075a/3), (082a/16), (084b/13), (084b/4), (086a/4), (093a/7), (102a/2)

m.+i (077a/2)

m.+iŋiz (073b/18)

meclis < Ar. *meclis* “bir araya gelmiş dozt topluluğu”

m.+ine (056a/8)

medār < Ar. *medār* “dayanak, destek”

m.+ıdur (091b/14)

meded < Ar. *meded* “yardım, imdat”

m. (067b/3)

medḫal < Ar. *medḫāl* “giriş, giriş yeri”

m.+i (090b/12)

mediḥ < Ar. *mediḥ* “övme”

m. (065b/5)

meger < Far. *meger* “bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki”

m. (055a/6), (061a/6), (068b/5), (070a/3), (074b/2), (076b/7), (077b/18), (078a/10), (078a/4), (079b/15), (083a/15), (083a/17), (085b/5), (088b/8)

mehābet < Ar. *mehābet* “büyük ve saygıdeğer kimselere duyulan saygı”

m. (066b/1)

mehleke < Ar. *mehleke – mehlike* “insanın mahvına, helâkine sebep olabilecek kadar tehlikeli, tehlikelerle dolu yer, iş, durum”

m.+ye (090b/16)

mekān < Ar. *mekān* “yer, mahal”

m.+ına (054a/4)

m.+uma (065b/7)

mekkār < Ar. *mekkār* “çok hîle yapan (kimse), hîlekâr, düzenbaz”

m. (103a/5)

mekr < Ar. *mekr* “hîle, düzen, aldatma”

m.+inden (076a/10)

mektūb < Ar. *mektūb* “başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hâl hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden yâhut posta aracılığı ile gönderilen yazılı kâğıt, nâme”

m.+ı (056b/12), (056b/12)

mektūblaş- < Ar. *mektūb* + T. *laş-* “karşılıklı mektup yazmak ve göndermek”

m.-maya (099a/19)

melik < Ar. *melik – melīk* “hükümdar, pâdişah, hâkan”

m. (059/8), (059b/12), (068b/10), (068b/13), (079a/16), (079b/9), (082a/19), (082b/6), (087a/11), (087a/16), (089a/2), (091b/8), (092a/2)

meme “insanların ve memeli hayvanların dişilerinde bulunan ve süt salgılıyarak yavruların emzirilmesine yarayan organ”

m.+sini (084a/8)

memleket < Ar. *memleket* “diyar, ülke, yurt”

m.+den (056b/9), (069b/6)

m.+dür (098a/18)

m.+inde (070b/16)

m.+ümden (068a/3), (093b/10)

m.+ümüzde (069b/3)

m.+üŋ (091b/4)

menʿ < Ar. *menʿ* "yasaklama, engelleme, önleme"

m. (090a/8), (103b/4)

menfaʿat < Ar. *menfaʿat* "fayda, yarar, çıkar, kâr"

m. (077b/6)

mercimek < Far. *mercumek* "baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi"

m. (097a/12)

m.+den (097a/15), (097a/16)

m.+ler (097a/17)

merḥamet < Ar. *merḥamet* "bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma"

m. (057a/5), (057b/13), (074a/13), (076b/2), (077a/3), (095b/17), (103a/18)

m.+i (089b/5), (103a/3), (104b/1)

m.+inde (104a/13)

m.+lerinden (067a/18)

m.+üŋ (103a/17)

merḥametsüz < Ar. *merḥamet* + T. *+süz* "acıması olmayan, katı yürekli, katı kalpli, taş yürekli, kalpsiz"

m. (089b/14)

mertebe < Ar. mertebe "aşama, derece, rütbe"

m. (053b/1), (053b/2), (054b/16), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (084b/17), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (091a/3), (095b/9)

m.+sini (100a/16)

m.+ye (053b/10), (054a/1)

kemāl-i mertebe ‘olgunluk mertebesi’ (053b/1), (053b/2), (055a/15), (070b/13), (082b/17), (083b/5), (086b/4), (086b/7), (086b/9), (089a/14), (095b/9)

meṣel < Ar. *meṣel* “örnek, benzer, misal, numûne”

m. (087a/8)

m.+i (055a/12) (059a/12), (059b/11), (064a/16), (073a/17), (076a/3), (079b/1), (079b/8), (082b/2), (087a/13), (087a/15), (087a/15), (087a/16), (087a/2), (088a/17), (089a/7)

m.+idür (079b/9)

m.+iŋ (077a/1)

m.+ler (079a/10)

meşāyiẖ < Ar. *meşāyiẖ* “şeyhler”

m.+den (103a/7)

meşaḳḳat < Ar. *meşaḳḳat* “güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet, zahmet”

m.+i (099a/12)

m.+iŋ (077b/6)

m.+leri (099a/11)

meşaḳḳatli < Ar. *meşaḳḳat* + T. *+li* “sıkıntılı, zahmetli”

m. (104a/1)

meşġūl < Ar. *meşġūl* “bir işle uğraşan, bir iş yapmakta olan”

m. (064b/3), (081a/15), (099a/16)

meşhūr < Ar. *meşhūr* “ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen”

m. (065a/12), (071a/7), (102b/19)

mesrūr < Ar. *mesrūr* “sevinçli, memnun (kimse), mutlu”

m. (066b/17), (066b/19), (087b/1), (095a/2), (097b/19)

mestūre < Ar. *mestūre* “örtülü, kapalı, gizli”

m. (102b/2)

metāʿ < Ar. *metāʿ* “kumaş, elbise vb. giyilen, kullanılan veya herhangi bir şekilde kendisinden faydalanılan eşyâ, mal”

m.+ı (066b/7)

m.+lar (088a/11)

meveddet < Ar. *meveddet* “sevma, sevgi, muhabbet”

m. (081a/6)

m.+i (083b/16)

mevt < Ar. *mevt* “ölüm”

m. (066b/12)

meyl < Ar. *meyl* “eğilme, yönelme”

m. (057b/14), (067a/14), (098a/14)

meʾyūs < Ar. *meʾyūs* “ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün”

m. (079b/6), (079b/7)

mı “soru edatı” → **mi**

m. (056a/17), (067a/17), (069a/11), (071b/1), (071b/1), (071b/6), (087b/5), (087b/7), (087b/7), (093a/6)

m.+dur (056a/15), (063b/12), (063b/12), (067a/7), (072a/16), (075a/17)

m.+sın (103a/17), (104a/15)

m.+yın (087b/6), (087b/6)

mi “soru edatı” → **mı**

m. (057b/5), (059a/1), (059a/5), (059a/9), (060a/2), (060a/3), (062a/19), (069a/11), (069a/2), (071b/5), (073a/10), (075b/10), (075b/10), (077a/2), (086b/18), (087b/7), (087b/7), (091b/12), (091b/12), (091b/12), (091b/13), (093a/13), (095b/16), (096a/5), (097b/2)

m.+dür (069b/1), (069b/7), (075a/16), (094b/18)

m.+sen (058b/13)

m.+sin (070b/4), (076a/16), (076b/17)

m.+siŋ (060b/15)

m.+sün (081b/14)

miḥnet < Ar. *miḥnet* “sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat”

m. (099b/9)

miḳdār < Ar. *mikdār* “bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik”

m. (053b/6), (055a/6), (055a/8), (056a/19), (056b/10), (064a/18), (067a/5), (068a/17), (068a/18), (069b/2), (069b/5), (072a/16), (075a/18), (075b/12), (076a/1), (077a/11), (096b/17), (097a/13), (097b/1)

m.+ı (064a/19)

m.+ın (070a/16), (070a/16), (089a/16), (089a/16), (100a/16)

m.+ını (070a/9)

minvāl < Ar. *minvāl* “biçim, şekil, yol, tarz, sûret”

m. (073a/13)

misk < Ar. *misk* “Asya’nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde”

m. (061b/12)

miṣl < Ar. *miṣl* “eş, benzer, örenek”

m.+idür (087a/8)

miṣlince < Ar. *miṣl* “çok fazla olan”

m.+dür (068b/12)

mizāc < Ar. *mizāc* “huy, yaratılış, tabiat, karakter”

m. (062b/3)

mizāçlu < Ar. *mizāc* + T. *+lu* “mizacı herhangi bir özellikte olanı”

m. (076b/7)

muʿādil < Ar. *muʿādil* “denk, eşit, müsâvi”

m. (066a/7), (093a/10)

muʿāmele < Ar. *muʿāmele* “başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum”

m. (062a/3), (089a/6), (103b/14), (104a/7), (104b/14)

m.+si (068b/9)

m.+yi (062b/1)

muʿarrā < Ar. *muʿarrā* “temizlenmiş, arınmış”

m. (098a/15), (098a/16)

muʿāvenet < Ar. *muʿāvenet* “yardım”

m. (054a/8), (058a/8), (060a/15), (062b/3), (069b/16)

m.+i (061a/9)

muʿayyen < Ar. *muʿayyen* “belli, belirli, bilinen”

m. (091a/15), (091b/17)

m.+leri (078a/18)

muḥabbet < Ar. *maḥabbet* “sevgi, dostluk” → **maḥabbet**

m. (056a/11), (057a/3), (062a/11), (062a/12), (062a/7), (062a/9), (067a/14), (074a/16), (075b/17), (082b/17), (083b/17), (084a/5), (084a/6), (089a/18), (104b/15), (104b/18)

m.+de (068b/11)

m.+i (075b/16), (083b/16)

m.+idür (066b/9)

m.+ini (061a/12)

m.+leri (099a/18)

m.+ümüz (067a/13), (081a/6)

m.+üŋ (061b/9), (061b/13)

m.+üŋden (086a/8)

m.+üŋe (062a/13)

kemāl-i muḥabbet ‘tam bir sevgi’ (083b/17), (104b/15)

muḥabbet-i muvāfiḳ ‘iyi, münsip dost” (057a/3)

muḫālefet < Ar. *muḫālefet* “uymama, karşı çıkma”

m. (092b/1), (102a/14), (102b/4)

muḫālif < Ar. *muḫālif* "karşı çıkan, karşı koyan"

m. (094a/3)

muḥaṣṣıl < Ar. *muḥaṣṣıl* "meydana getiren, ortaya çıkaran, üreten, hâsıl eden"

m.+ı (059b/5)

muḥkem < Ar. *muḥkem* "sağlam, kuvvetli"

m. (073a/19), (091b/10), (101b/1), (102a/7)

muḥtāc < Ar. *muḥtāc* "bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan"

m. (065a/4), (066b/14), (066b/6), (068a/12), (082a/6), (101a/17)

m.+um (062a/13)

muḳābele < Ar. *muḳābele* "karşılık verme, karşılama, karşılık, çatışma"

m. (069a/13), (069b/14), (070a/1), (090a/14), (104b/13)

m.+sinde (081a/4), (081b/6), (083b/10), (083b/6), (083b/8)

m.+sine (069b/13)

muḳaddem < Ar. *muḳaddem* "önde olan, önde giden, ileride bulunan"

m. (086b/9), (103b/19), (103b/2)

m.+dür (093a/10)

muḳaddemā < Ar. *muḳaddemā* "bundan önce, evvelce, eskiden"

m. (101a/15)

muḳadder < Ar. *muḳadder* "Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey)"

m. (060b/16), (090b/12), (090b/13), (090b/15)

muḳadderlü < Ar. *muḳadder* + T. *+lü* " kaderi iyi olan, bahtlı"

m. (061a/1)

muḳarrer < Ar. *muḳarrer* "olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş, şüphesiz, muhakkak"

m. (073a/13), (076a/3), (081b/9), (087b/12), (090b/18), (091a/4), (095a/6), (101b/13)

m.+dür (059a/14), (066b/1), (082a/10), (093a/6)

muḳātele < Ar. *muḳātele* “karşılıklı, vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma”

m. (070a/1)

m.+sine (069a/8)

muḳayyed < Ar. *muḳayyed* “bağlı olan, bağlanmış”

m. (061a/5), (076a/9)

mūnis < Ar. *mūnis* “kolayca dostluk kurabilen, sacakkanlı, cana yakın”

m. (091a/15)

munḳaṭiʿ < Ar. *munḳaṭiʿ* “arkası kesilen, devam etmeyen, son bulan, sona eren”

m. (065a/15)

murād < Ar. *murād* “erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç”

m. (061b/1), (061b/10), (065a/3), (065a/9), (075a/16), (076b/3), (079b/5), (082a/18), (082b/1), (092a/11), (093b/15)

m.+a (073a/17), (091a/14)

m.+ı (102b/8)

m.+ımıza (073a/3)

m.+ına (070a/11), (074b/10), (082b/1), (082b/2)

m.+ını (103b/2)

m.+um (091a/12)

m.+uŋ (082a/9), (084b/12)

m.+uŋa (066b/15), (081a/1)

murādınca < Ar. *murād* + T. *+ınca* “istediğin gibi”

m. (102a/14)

murdār < Far. *murdār* “kirli, pis, iğrenç”

m. (064b/4), (071a/17)

murdārluġ < Far. *murdār* + T. *+luġ* “murdar olma durumu”

m.+ıŋ (056b/2)

m.+ından (056b/8)

muṣāfāt < Ar. *muṣāfāt* “saf ve hâlis dostluk, samîmî sevgi”

m. (062b/2)

muṣāḥabet < Ar. *muṣāḥabe – muṣāḥabet* “karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet” → **muṣāḥibet**

m. (063b/5), (067a/15), (085a/14), (093a/19), (101b/16)

m.+de (067b/5)

m.+ine (066a/7)

m.+lerin (064b/12)

muṣāḥib < Ar. *muṣāḥib* “biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse”

m.+iŋ (079a/6)

m.+leri (065a/15), (092b/2)

muṣāḥibet < Ar. *muṣāḥabe – muṣāḥabet* “karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet” → **muṣāḥabet**

m. (062b/15), (089b/15), (101b/15)

musallaṭ < Ar. *musallaṭ* “bir kimsenin sıkıntı verecek, bıktıracak şekilde üzerine düşen”

m. (102a/8)

muṣliḥ < Ar. *muṣliḥ* “daha iyi bir şekle veya hâle koyan, iyileştiren, düzelten, ıslâh eden kimse”

m. (099a/8)

muştıla- “müjdelemek”

m.-dılar (087a/19)

m.-r (088b/10)

muştu “sevindirici haber, müjde”

m.+sı (099b/17)

muʿtād < Ar. *muʿtād* “alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki”

m. (101b/8)

muṭavvaḳa “özel isim”

m. (060a/11), (060a/19), (060a/5), (060b/13), (060b/14), (060b/15), (060b/9), (061a/13), (061a/3), (061a/5), (061a/6)

m.+dan (061a/2)

m.+nıŋ (060a/14)

m.+yın (060b/13)

muteʿalliḳ < Ar. *muteʿalliḳ* “âit, dâir, ilgili, alâkalı”

m. (078b/10)

muʿtemed < Ar. *muʿtemed* “inanılır, güvenilir, emin, îtimâda şâyan kimse”

m. (053b/4), (057b/10)

muʿtemedüʾn-ʿaleyh ‘güvenilir kimse’ (053b/4), (057b/10)

muʿterif < Ar. *muʿterif* “bir suçu veya gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklayan, açıkça söyleyen, îtaf eden (kimse)”

m. (087a/7)

muṭīʿ < Ar. *muṭīʿ* “uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)”

m. (061a/9), (070a/18), (102a/14), (102b/4)

muṭlaḳ < Ar. *muṭlaḳ* “herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız”

m. (074a/3)

muttaṣıf < Ar. *muttaṣıf* “bir hâl ve sıfatla nitelenmiş olan, kendisinde o hâl ve sıfat bulunan”

m. (099a/10)

muttaṣıl < Ar. *muttaṣıl* “aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik”

m. (055b/4), (059b/1), (072a/6), (085b/19), (089a/14)

muvāfiḳ < Ar. *muvāfiḳ* “uygun, münasip”

m. (057a/3)

muḥabbet-i muvāfıḳ ‘iyi, münsip dost” (057a/3)

mużāyaḳa < Ar. *mużāyaḳa* “darlık, sıkıntı, müşkülât”

m. (104a/7)

m.+dayım (080a/13)

mübārek < Ar. *mubārek* “hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes”

m. (100a/2)

mübāşeret < Ar. *mubāşeret* “bir işe başlama, yapmaya girişme”

m. (099b/10)

mübeddel < Ar. *mubeddel* “başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve tağyir edilmiş”

m. (079b/3), (079b/4)

mübtelā < Ar. *mubtelā* “bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün”

m. (054a/6), (054b/16), (056b/18), (068a/1), (071b/11), (085b/7)

m.+dur (100b/8)

müdārā < Ar. *mudārā* “yüze gelme, yüze gülücülük, dost gibi görünme”

m. (079a/15)

müfsid < Ar. *mufsid* “ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran, bozguncu, fitneci”

m. (099a/8)

m.+e (054b/1)

mühim < Ar. *muhimm* “ehemmiyetli, önemli”

m. (060a/12)

mühlet < Ar. *muhlet* “bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen süre, vâde, mehil”

m. (092a/11)

mühmelāt < Ar. *muhmelāt* “anlamsız, boş sözler”

m. (103a/19)

mühr < Far. *muhr* “mühür, damga”

m.+iyle (056b/11)

mühürle- < Far. *muhr* + T. *le-* “mühür koymak, mühür basmak”

m.-yüp (056b/12)

mükedder < Ar. *mukedder* “kederli, gamlı, üzgün, mahzun”

m. (103a/4)

mükerrem < Ar. *mukarrem* “saygı değer, hürmete lâyık, yüce, aziz, mıhterem”

m. (091b/11)

mülāḥaẓa < Ar. *mülāḥaẓa* “etraflıca ve iyice düşünme”

m. (092a/15)

mülāyemet < Ar. *mulāyemet* “yumuşak huyluluk, yumuşaklık, mülâyimlik”

m. (071a/10), (078b/5), (090b/8), (091b/11)

m.+i (101b/9), (104a/11)

m.+in (066b/16)

m.+le (066a/12)

mülk < Ar. *mulk* “her türlü maddi varlık”

m.+üŋ (094a/14)

m.+üm (094a/12)

mümkin < Ar. *mumkin* “hem varlığı hem yokluğutasavvur edilebilen, varlığı kendisinden olmayıp başkasına muhtaç olan; muhtemel, olası”

m. (061b/3), (061b/3), (064a/12), (065b/19), (085b/10)

münāsib < Ar. *munāsıb* “uygun, yerinde”

m. (070a/5), (070b/15), (084a/19)

m.+dür (095a/13)

müntefiʿ < Ar. *muntefiʿ* “faydalanan, yararlanan, kazanç sağlayan”

m. (054b/13), (088a/8), (088a/9)

mürācaʿat < Ar. *murācaʿat* “başvuru, danışma”

m. (085a/6)

mürüvvet < Ar. *muruvvet* “iyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkârlık”

m. (091b/12)

m.+de (078a/18)

m.+i (078a/17)

müsāʿade < Ar. *müsāʿade* “izin”

m. (066b/15)

müsāʿid < Ar. *müsāʿid* “elverişli, uygun”

t. (069a/16)

müsāmaḥa < Ar. *musāmaḥa* “hoşgörülü davranma, hoşgörü”

m. (074a/14)

müslümān < Far. *muslimān* “İslâm dîninden olan kimse, müslim, Muhammedî”

m.+lara (103a/12)

müstaġnī < Ar. *mustaġnī* “elinde olanla yetinen, doygun”

m. (061a/16)

müsteṭāb < Ar. *musteṭāb* “hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel”

m. (091b/8)

ḫātimetüʾl-kitābüʾl-müsteṭāb (091b/8)

müşāhede < Ar. *muşāhede* “gözlem”

m. (064b/17)

müşāvere < Ar. *muşāvere* “önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alış verişi, danışma, istişâre”

m. (069a/6), (070a/12), (070a/7), (070b/9), (070b/10), (070b/2), (091b/15), (091b/17), (100a/19), (103b/15)

müşkil < Ar. *muşkil* “zor, güç, çetin”

m. (062a/8)

müştāḳ < Ar. *muştāḳ* “şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen”

m. (095b/10), (104b/17)

m.+dur (086a/6)

müteġayyir < Ar. *muteġayyir* “başka bir şekle giren, başka bir hâl alan, değişen, başkalaşan”

m. (080a/5)

mütelevvin < Ar. *mutelevvin* “çabuk fikir değiştiren, dönek, kararsız, sebatsız”

m. (103b/16)

müteveccih < Ar. *muteveccih* “yönelmiş, yönelen”

m. (080a/2), (090a/13), (092b/17)

müttehem < Ar. *muttehem* “suçlanan, suçlu olduğu iddia edilen, töhmet altında bulunan”

m. (077b/2)

N

nafaḳa < Ar. *nafaḳa* “geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik”

n.+ları (070a/4)

n.+sı (070a/4)

nāfiʿ < Ar. *nāfiʿ* “faydalı, faydası olan, menfaatli”

n. (055b/10), (066a/15), (066b/12), (066b/14), (072b/4), (079a/10), (091b/16), (092a/14), (098a/4)

n.+dür (058a/4), (074a/2), (085a/1)

nāgāh < Far. *nā-gāh* “zamansız, vakitsiz”

n. (064a/10)

nāḥaḳ < Far. *nā-ḥaḳḳ* “haksız, gereksiz”

n. (059a/13)

naḥs < Ar. *naḥs* “uğursuzluk”

n. (100a/3)

naḳḳāş < Ar. *naḳḳāş* “yapıların duvar ve tavanlarına süslemeler yapan usta, bezekçi”

n. (100a/4)

namāz < Far. *nemāz* “İslam’ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet, salat”

n. (072a/11), (072a/6)

naṣīḥat < Ar. *naṣīḥat* “bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend”

n. (072a/18), (094a/1)

n.+i (095a/5)

n.+im (072a/18)

n.+ime (066b/14)

n.+imi (061a/9)

n.+in (053b/15), (070a/14)

n.+ler (053b/9), (066b/13)

naẓīr < Ar. *naẓīr* “benzer, eş”

n.+i (094b/5)

n.+leri (094b/3)

n.+üŋ (078b/6)

nė “hangi şey”

n. (053b/5), (053b/9), (055b/10), (055b/11), (055b/9), (056b/5), (057a/12), (057a/12), (060a/19), (060a/4), (062a/14), (062a/2), (063a/14), (063b/9), (064a/3), (065a/7), (066a/10), (066a/19), (066a/19), (066b/13), (066b/2), (066b/4), (067b/10), (067b/5), (068a/19), (068b/6), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069b/14), (069b/7), (071a/12), (072a/4), (072a/8), (072b/16), (072b/19), (074a/11), (074a/7), (074b/6), (074b/7), (076a/14), (076b/6), (077a/7), (077b/14), (077b/14), (078a/4), (079b/1), (079b/6), (079b/7), (080b/19), (082a/11), (083b/4), (085a/11), (085a/2), (085b/17), (086a/12), (086b/3), (087b/8), (087b/9), (088b/14), (088b/15), (089b/10), (089b/10), (089b/12), (090a/19), (090a/7), (090a/9), (090b/10), (090b/11),

(090b/11), (091a/3), (091b/10), (091b/11), (091b/17), (092a/14), (092a/17), (092a/9), (092b/1), (093b/2), (094a/9), (095a/12), (095b/17), (095b/4), (095b/4), (096a/6), (096b/14), (096b/9), (097b/2), (098a/19), (098a/19), (101a/18), (101a/19), (101a/4), (102b/6)

n.+dür (053b/5), (055a/19), (058a/16), (069a/10), (069a/18), (069a/7), (069b/11), (070a/6), (070b/10), (070b/7), (072b/19), (073b/17), (080a/12), (083a/13), (083a/9), (084b/11), (093b/6)

n.+niŋ (070b/2)

n.+ye (054b/8), (056b/17), (060a/19), (075b/11), (087a/11)

nėce "çok, pek çok; nasıl, nice, ne kadar**"** → **nėçe**

n. (055b/13), (056a/5), (057b/19), (058/10), (058b/18), (058b/8), (059/8), (060b/8), (061b/6), (061b/7), (069a/7), (071b/15), (072a/10), (072a/14), (073b/16), (076b/15), (077a/16), (077b/13), (078a/2), (078a/8), (078b/10), (079a/10), (079a/5), (079b/3), (082a/19), (085a/13), (086b/18), (087a/18), (087b/11), (088a/18), (089a/1), (089a/6), (089a/6), (093a/12), (094a/4), (095b/16), (096a/4), (096b/2), (097a/7), (097b/11), (104a/15), (104a/9)

n.+dür (054b/11), (055b/16), (059b/12), (063b/15), (068b/14), (070b/16), (071b/12), (073a/6), (074a/17), (074b/13), (075a/12), (076a/19), (077a/18), (077b/8), (079b/1), (079b/9), (082b/2), (082b/7), (085b/4), (087a/13), (087a/16), (087b/14), (089a/7), (092a/3), (100a/5)

n.+sin (080a/12)

nėçe "çok, pek çok; nasıl, nice, ne kadar**"** → **nėce**

n. (056a/7), (056a/7), (058a/17), (059a/3), (059b/9), (061a/4), (062b/16), (064a/1), (065b/16), (065b/16), (068a/7), (071b/19), (073a/4), (077b/17), (079b/4), (087b/2), (088a/9), (088a/9), (091a/12), (093b/14), (093b/14), (096a/3), (096a/4), (097a/4), (097b/11), (100b/18), (104a/7)

n.+dür (064a/5)

nėden "niçin, nasıl"

n. (060b/15), (067b/4), (070b/5), (072b/14), (073b/14), (077b/16), (087b/6)

nefʿ < Ar. *nefʿ* "fayda, çıkar, kâr, menfaat"

n. (061b/8), (062b/4), (062b/5), (072b/4), (090b/10)

n.+i (059b/6), (062b/5), (096a/19)

nefes < Ar. *nefes* “can, varlık”

n.+i (060a/12)

n.+inden (060a/12)

nefret < Ar. *nefret* “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu; tiksinti”

n. (056b/8), (065b/13)

n.+ine (065a/18)

n.+üŋ (090a/10)

nefs < Ar. *nefs* “öz varlık, öz benlik; kulun kötü, beğenilmeyen arzularının, huy ve fiillerinin merkezi”

n. (053b/16), (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6), (093a/10), (100b/15)

n.+i (065a/16)

n.+ime (072b/16)

n.+imiz (075b/12)

n.+inde (081b/18)

n.+inden (091a/18), (103b/19)

n.+ine (099a/10)

n.+ini (058a/11), (069b/13), (091a/19), (103b/3)

n.+inüŋ (099b/13)

n.+lerinden (102b/7)

n.+ümden (062b/7), (091a/3)

n.+üme (058/10), (058a/11), (091b/5), (099a/12)

n.+ümi (080a/4)

n.+üŋ (053b/11), (057b/15), (061a/6)

n.+üŋi (093a/9)

ḫabīsüˈn-nefs ‘kötü nefisli’ (100b/15)

nefs-i hâlim ‘kişiliği sakin, yumuşak olan” (053b/16)

ẕāt-ı nefs ‘kişilik sahibi’ (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6)

nekbet < Ar. *nekbet* “talihsizlik, felaket”

n. (104a/11)

n.+üŋ (080a/14)

nemlen- < Far. *nem* + T. *len-* “nemli duruma gelmek, hafifçe ıslanmak”

n.-di (097a/3)

nerede “hangi yerde”

n. (065b/14), (070a/9), (092b/12)

nereden “hangi yerden”

n. (063a/10), (067a/11)

n.+sin (063b/6)

nereye “hangi tarafa, ne yöne”

n. (060b/2), (063b/4), (063b/6), (066a/18), (066b/5), (086a/2), (086a/2)

nesne “şey, eşya; bir şey, hiçbir şey”

n. (054a/12), (056a/6), (057b/8), (058b/15), (058b/3), (059a/5), (059a/5), (061b/10), (062a/10), (062b/1), (064a/2), (065a/18), (065b/17), (065b/9), (066a/10), (066a/11), (066a/7), (066b/8), (067a/9), (070a/5), (072a/19), (078a/9), (080a/3), (081a/7), (082a/18), (083b/11), (083b/15), (083b/8), (084a/1), (084a/17), (084a/19), (084a/3), (084b/3), (084b/7), (087b/10), (088a/18), (090a/7), (091b/18), (093a/10), (093b/15), (094b/11), (097b/9), (099a/7), (100b/2), (101a/6), (102a/2), (103a/13), (103b/16), (103b/6), (104b/2), (105a/7)

n.+de (102b/4)

n.+den (061b/9), (063b/13), (063b/15), (064b/6), (064b/8), (072b/4), (074a/16), (084b/6), (091a/10), (098a/15), (100b/2), (101a/10)

n.+dür (062b/12), (082a/15), (084a/4), (098a/17)

n.+ge (090b/12)

n.+ler (063b/7), (065a/16), (084a/7)

n.+lerde (072b/3)

n.+lerden (054b/13), (055a/14), (065b/19), (098a/12)

n.+leri (054b/1), (057a/8), (057b/15), (092b/16)

n.+müz (072b/13)

n.+nüŋ (057a/9), (065a/9), (087b/11), (091a/9), (104b/3)

n.+si (066b/4)

n.+sin (093a/17)

n.+ye (061b/3), (065a/14), (072b/5), (078a/16), (078b/15), (082b/4), (082b/4), (084b/8), (084b/9), (091a/9), (091b/1), (096b/7), (098a/14), (104b/8)

n.+yi (055a/13), (058a/15), (061b/3), (061b/4), (061b/5), (063b/2), (079b/5), (079b/6), (087a/8), (091a/5), (097b/17), (098a/1), (099b/3), (100a/5)

n.+yim (061b/7)

nėte “nasıl, niçin”

n. (080b/7), (091b/19)

netīce < Ar. *netīce* “sonuç”

n.+sidür (088b/17)

neyle- “ne yapmak”

n.-rsin (093a/10)

n.-rsiŋ (073a/10)

niçün “hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye”

n. (062a/18), (063a/2), (071b/6), (077b/12), (081b/5), (083a/9), (083b/11), (083b/11), (085a/7), (085b/9), (086a/1), (086a/13), (087b/4), (087b/8), (088b/15), (088b/16), (090a/17), (096a/5), (096b/19)

nihāyet < Ar. *nihāyet* “sonunda, en sonunda”

n. (056a/10), (096a/12)

nikāḥ < Ar. *nikāḥ* “bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi”

n. (076b/8)

niʿmet < Ar. *niʿmet* “iyilik, lütuf, ihsan”

n.+i (064a/12), (097b/5)

niʿmetlıḳ < Ar. *niʿmet* + T. *+lıḳ* “iyi, yardımda bulunma durumu”

n.+dur (084a/18)

küfrān-ı niʿmetlıḳ ‘iyiliğe nankörlük etme’ (084a/18)

nisbet < Ar. *nisbet* “ilgi, bağ, râbıta”

n.+üŋ (078b/11)

niyyet < Ar. *niyyet* “bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat”

n. (065b/11)

nūr < Ar. *nūr* “aydınlık, ışık, parıltı,ziya”

n. (098a/2), (102a/4)

n.+umı (076b/10)

nūr-ı ʿālem ‘alemin nuru’ (098a/2)

nuṣret < Ar. *nuṣret* “üstünlük, başarı, galebe, zafer”

n.+lere (070a/8)

O

o “tekil üçüncü şahsı gösterir, işaret sıfatı”

o. (059b/14), (061b/2), (081b/11), (081b/12), (083a/1), (084a/7)

o.+dur (061b/15)

oġlan “erkek çocuk”

o. (078a/1), (087b/1), (088b/1), (089a/13), (089a/13), (089b/1)

o.+ın (055b/18)

o.+uŋ (059a/2), (077b/19)

oġlancıġ “çocuk, küçük çocuk” → **oġlancuḳ (ġ)**

o.+uŋ (088b/2), (088b/6)

oġlancuḳ (ġ) “çocuk, küçük çocuk” → **oġlancıġ**

o. (064b/3)

o.+ı (064b/1)

oġul “erkek evlat, çocuk”

o. (068a/11), (088a/12)

o.+a (103a/4)

o.+ı (063a/18), (065a/12), (077b/19), (088b/12), (092b/7), (098b/15)

o.+ına (089a/17)

o.+ını (091a/18)

o.+ınuŋ (089b/1)

o.+um (090b/11)

o.+uma (090b/11)

o.+umı (078a/2)

o.+uŋ (090a/4), (090b/17), (091b/2)

o.+uŋuŋ (090b/18)

oḳ “yayla atılan, ucu sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk”

o.+ı (064a/6)

o.+ını (068a/16)

oḳu- “bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek”

o.-dı (057b/3)

o.-yup (092b/13)

o.-duġından (055b/8)

ol “üçüncü tekil şahıs zamiri ve işâret sıfatı, ‘o’nun eski şekli”

o. (053b/4), (053b/5), (053b/6), (054a/15), (054a/6), (054b/10), (054b/11), (054b/14), (054b/15), (054b/19), (054b/4), (055a/1), (055a/10), (055a/11), (055a/12), (055a/12), (055a/19), (055a/2), (055a/3), (055a/4), (055b/12), (055b/16), (055b/5), (056a/11), (056a/2), (056b/17), (057a/7), (057a/7), (057a/9), (058a/16), (058b/10), (058b/11), (058b/13),

(058b/15), (058b/16), (058b/17), (058b/2), (058b/4), (058b/4), (058b/5), (058b/6), (058b/9), (059a/2), (059a/2), (059a/4), (059a/4), (059a/6), (059b/11), (059b/12), (059b/15), (060b/5), (060b/9), (061a/11), (061a/3), (061b/4), (062b/11), (062b/14), (063a/15), (063a/4), (063a/5), (063a/5), (063b/15), (064a/5), (064a/5), (064b/10), (065a/12), (065b/5), (066a/16), (066a/4), (066b/19), (067a/1), (067a/16), (067a/2), (067b/11), (068a/1), (068b/1), (068b/14), (068b/16), (068b/8), (069a/10), (069a/16), (069a/18), (069a/7), (069b/11), (069b/7), (070a/17), (070a/6), (070b/1), (070b/15), (070b/16), (070b/5), (070b/6), (070b/6), (070b/7), (071a/19), (071b/12), (071b/2), (071b/2), (071b/9), (072a/10), (072a/8), (072b/11), (072b/17), (072b/4), (073a/3), (073a/6), (073b/10), (073b/16), (073b/4), (073b/4), (074a/11), (074a/17), (074b/12), (074b/13), (074b/7), (075a/12), (075b/14), (075b/4), (075b/5), (076a/14), (076a/18), (076a/19), (076a/2), (076a/3), (076b/15), (076b/19), (076b/2), (077a/10), (077a/12), (077a/19), (077a/9), (077b/19), (077b/7), (077b/8), (078a/1), (078a/17), (078a/19), (078a/5), (078b/1), (078b/13), (078b/7), (079a/11), (079a/18), (079a/19), (079a/5), (079a/8), (079b/11), (079b/14), (079b/9), (080a/15), (080b/11), (080b/5), (081a/11), (081a/17), (081a/19), (081a/9), (081b/7), (082a/1), (082a/2), (082a/5), (082b/1), (082b/4), (082b/7), (083a/14), (083a/3), (083b/10), (083b/16), (083b/9), (085a/19), (085a/3), (085b/1), (085b/3), (085b/4), (086b/10), (086b/5), (086b/5), (086b/8), (087a/16), (087a/2), (087a/6), (087a/8), (087b/12), (087b/14), (087b/17), (087b/17), (087b/17), (087b/19), (087b/4), (088b/7), (089a/11), (089a/13), (089a/13), (089b/14), (089b/7), (089b/7), (090a/12), (090a/5), (090b/5), (091a/13), (091a/14), (091a/5), (091a/7), (092a/13), (092a/3), (092b/15), (092b/17), (092b/18), (092b/5), (094a/14), (094a/17), (094a/2), (094a/2), (094b/1), (094b/11), (094b/13), (094b/2), (094b/3), (094b/9), (095a/1), (095a/10), (095a/10), (095a/11), (095a/11), (095a/12), (095b/11), (095b/3), (095b/6), (095b/7), (095b/8), (096a/12), (096a/15), (096a/18), (096b/13), (096b/15), (096b/17), (097a/10), (097a/16), (097a/18), (097a/3), (097a/8), (097b/11), (097b/12), (097b/3), (097b/6), (097b/7), (098a/1), (098a/10), (098a/11), (098a/17), (098a/18), (098a/18), (098a/2), (098a/6), (098a/7), (098b/10), (098b/13), (098b/14), (098b/16), (098b/17), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/7), (099a/13), (099a/4), (099a/5), (099a/9), (099b/11), (099b/2), (099b/8), (100a/10), (100a/11), (100a/15), (100a/17), (100a/18), (100a/19), (100a/2), (100a/4), (100a/5), (100a/7), (100b/12), (100b/15), (100b/18), (100b/19), (100b/2), (101a/1), (101a/16), (101a/2), (101b/18), (101b/7), (101b/9), (102a/11), (102a/12), (102a/13), (102a/15), (102a/19), (102b/1), (102b/10), (102b/2), (102b/3), (102b/3), (102b/7), (102b/8), (102b/9), (103a/10), (103a/11), (103a/14), (103a/18), (103a/3), (103b/1), (103b/14), (103b/16), (103b/18), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/4), (104a/7), (104a/8), (104b/14)

o.+dur (054a/2), (062b/10), (062b/2), (062b/3), (065b/18), (070a/17), (070b/2), (080b/4), (080b/5), (082a/12), (085a/12), (091b/3), (093b/15), (098a/8), (099a/15), (099a/9), (101a/14), (101a/7), (101a/8), (101b/4)

ol- “meydana gelmek, gerçekleşmek, var olmak, bulunmak”

o. (066a/14), (068a/18), (068a/18), (071a/10), (087b/9)

o.-a (054a/10), (054a/16), (055b/9), (057a/15), (057a/15), (059b/4), (061b/18), (061b/7), (062a/14), (062b/10), (062b/11), (066a/14), (066a/8), (067a/18), (067b/8), (068b/13), (070a/7), (071b/10), (071b/11), (072a/4), (072a/8), (073a/1), (073a/14), (074a/13), (074a/13), (074a/14), (075a/16), (075b/12), (076a/12), (077b/7), (078a/10), (078a/7), (078a/7), (078b/11), (078b/19), (078b/3), (078b/4), (079a/2), (079a/2), (080a/11), (080a/4), (080b/13), (081b/19), (082a/14), (082a/2), (082b/19), (083a/15), (083b/17), (084b/4), (085a/7), (087a/13), (087a/6), (087a/6), (087a/7), (087a/9), (087b/2), (087b/8), (089b/8), (089b/8), (090b/13), (093a/16), (094a/19), (094b/11), (094b/12), (094b/2), (094b/5), (094b/7), (094b/9), (096b/14), (096b/4), (096b/9), (097b/1), (097b/13), (097b/3), (097b/3), (097b/8), (098a/1), (098a/2), (098a/7), (098b/4), (098b/8), (098b/8), (098b/8), (098b/9), (098b/9), (099a/10), (099a/16), (099a/4), (099a/4), (099b/11), (099b/9), (099b/9), (100b/1), (100b/15), (100b/15), (100b/16), (100b/18), (100b/19), (100b/8), (101a/1), (101b/1), (101b/10), (101b/19), (101b/3), (101b/5), (101b/6), (101b/7), (101b/8), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/13), (102a/15), (102a/19), (102a/19), (102b/1), (102b/1), (102b/19), (102b/2), (102b/3), (102b/4), (103a/1), (103a/10), (103a/16), (103a/4), (103b/16), (103b/17), (104a/17), (104a/2), (104a/4), (104b/1), (104b/7), (104b/7), (104b/9)

o.-abilürin (083a/17)

o.-acaġı (065b/18)

o.-acaġın (053b/16), (087b/11), (087b/12), (087b/5), (088a/18)

o.-acaġını (070a/9)

o.-acaḳ (072b/13), (073b/17), (075b/18), (083a/1), (085b/18), (101a/16), (102b/12)

o.-acaḳdur (053b/15), (087a/15)

o.-alar (069b/9), (079a/4), (079b/13)

o.-alum (069a/17), (092b/13)

o.-am (058a/11), (058a/8), (058a/8), (062b/19), (080a/8), (080a/8)

o.-amadım (086a/17)

o.-amadum (065a/3), (083b/7)

o.-amazlar (099a/7)

o.-amazsın (093b/18)

o.-an (053b/16), (053b/17), (054a/2), (054b/5), (055a/5), (055b/12), (055b/9), (056b/10), (056b/11), (057b/17), (057b/18), (057b/19), (058a/1), (059a/16), (059b/10), (060a/8), (060b/9), (061a/16), (061a/8), (061b/18), (061b/19), (061b/3), (062a/11), (062a/11), (062a/4), (062b/13), (063a/11), (063a/11), (063a/7), (063b/2), (065b/19), (066a/15), (066a/18), (066b/11), (066b/3), (067b/11), (068a/10), (068a/9), (069b/18), (070a/18), (070a/3), (071a/4), (072a/10), (072b/1), (072b/2), (073b/19), (073b/6), (074a/3), (074b/11), (074b/12), (074b/9), (075b/13), (077b/2), (079b/5), (080a/4), (080a/6), (081a/11), (081a/16), (081a/2), (081a/4), (081a/5), (081a/5), (081a/6), (081a/9), (081b/16), (083b/2), (083b/6), (084b/15), (084b/8), (084b/9), (085a/3), (085a/5), (086a/14), (087b/9), (088a/3), (089a/5), (089b/5), (089b/6), (090a/10), (090a/9), (090b/3), (090b/5), (090b/5), (091a/10), (091a/11), (091a/5), (091a/8), (091b/11), (091b/16), (091b/3), (092a/2), (092b/18), (093a/3), (093a/5), (095a/3), (095a/4), (096b/12), (096b/19), (097a/17), (098a/12), (098a/14), (098a/16), (098a/2), (098a/3), (098a/8), (099a/8), (101a/11), (101a/15), (101a/7), (101b/14), (101b/18), (101b/19), (102a/8), (104a/10), (104a/11), (104a/13), (104b/12), (104b/12), (104b/17), (104b/5), (105a/6)

o.-andur (081a/8), (081a/8), (091b/3)

o.-anı (066b/14), (070a/11), (098a/4)

o.-anlar (056a/9), (060b/18), (064b/5), (080b/9), (080b/9)

o.-anlaruŋ (058a/1), (080a/5)

o.-anuŋ (061b/11)

o.-asın (056a/7), (062a/5), (076a/15), (079a/12), (081a/16), (093a/2), (105a/7)

o.-avuz (073a/4), (098a/9)

o.-aydı (076a/14), (086b/19), (088b/14), (101a/4)

o.-aydım (076a/14)

o.-aydum (088b/15), (101a/5)

o.-ayın (053b/2), (088a/8), (088a/9)

o.-dı (053b/7), (054a/4), (054a/6), (054a/6), (054b/16), (056a/18), (056a/19), (056b/1), (057a/17), (058b/3), (060b/7), (061a/17), (061b/11), (063a/14), (064b/18), (064b/3), (064b/3), (064b/4), (065b/11), (065b/13), (065b/14), (065b/6), (066a/4), (066b/17), (067a/15), (068b/5), (069a/3), (069a/3), (070b/5), (071b/16), (071b/19), (072b/16), (072b/19), (073a/14), (076a/18), (077b/16), (078a/15), (080a/2), (081a/19), (082a/6), (082b/11), (084a/15), (085a/11), (086a/14), (086b/18), (087a/10), (087a/4), (087a/5), (087a/5), (087b/17), (089a/18), (089b/19), (089b/2), (089b/4), (090a/13), (092a/7), (094a/9), (094b/16), (094b/18), (095a/2), (095a/5), (095a/6), (095b/10), (095b/6), (096b/14), (096b/16), (097a/4), (097a/5), (097a/6), (104b/16), (104b/17), (104b/17)

o.-dılar (054b/8), (060a/15), (060b/7), (061a/9), (065a/6), (067a/16), (077a/14), (077b/5), (078a/8), (082b/17)

o.-dın (085b/9)

o.-du (086b/9)

o.-duġı (054b/18), (059b/17), (060b/10), (061b/19), (061b/4), (063a/5), (064a/13), (064b/8), (071b/14), (072a/15), (081a/10), (082a/13), (082a/2), (082b/1), (082b/6), (085a/17), (094a/6), (097a/11)

o.-duġıçündür (086b/7)

o.-duġına (075b/16)

o.-duġından (085a/16), (096b/3)

o.-duġını (089a/4), (096a/19)

o.-duġum (056a/13), (063a/1), (066b/15), (080b/13), (083b/9), (085a/10), (086b/1), (088a/12)

o.-duġuma (055b/13)

o.-duġumuz (085b/12)

o.-duġumuzı (069a/17)

o.-duġun (081a/2)

o.-duġuŋ (063a/2)

o.-duġuŋda (095b/11)

o.-duġuŋdan (086b/4)

o.-dugum (076b/16)

o.-duḳ (064b/19)

o.-duḳdan (082b/3), (097b/5)

o.-dum (063b/17), (066a/6), (066b/7), (071b/15), (078b/13), (080a/15), (085a/3), (097b/4), (098a/15)

o.-duŋ (074b/6), (078a/12), (083b/14), (083b/15), (105a/5)

o.-duŋsa (068a/8), (081a/1)

o.-duŋuz (054b/8)

o.-dur (061b/17)

o.-ıcak (061a/1)

o.-ıcaḳ (060b/19), (066b/7), (066b/8), (083a/12), (090a/17), (090a/18), (092b/15)

o.-ınca (080b/13), (095b/19)

o.-ıncaya (096a/15)

o.-ma (075a/5), (083a/1), (093b/13), (094a/13)

o.-madı (057b/16), (061a/5), (063b/4), (077b/4)

o.-madılar (059a/17), (076a/9)

o.-madın (057b/16)

o.-maduġı (061b/4), (069a/8), (069b/13)

o.-maduḳları (099b/3)

o.-madum (059a/3)

o.-maduŋ (086a/13)

o.-maġ (062b/4)

o.-maġa (061a/15), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/6), (069a/13), (071b/17), (077b/9), (079a/19), (084b/13), (090a/11)

o.-maġı (061a/7), (069a/11), (093b/8)

o.-mak (098b/7)

o.-maḳ (054b/1), (070a/2), (078b/5), (082a/14), (082a/15), (082b/2), (084a/4), (097a/10), (097b/11), (098a/10), (099a/11), (100b/12), (102a/11)

o.-maḳda (070a/18), (074b/11)

o.-maḳdan (069b/9), (070a/19), (090b/7)

o.-maḳdur (054a/9), (090a/11), (091a/16), (091a/17)

o.-mamaḳ (057b/14), (078b/6), (079b/7), (079b/8)

o.-mamaḳdur (082a/11)

o.-mamış (055b/12), (066a/16), (072b/13), (102b/19)

o.-mamışdur (083b/17), (092a/16)

o.-mamışlardur (060b/19)

o.-maŋ (070a/19), (076a/11), (076a/8)

o.-maŋuz (075a/10)

o.-masa (054b/6), (057b/12), (091b/17), (091b/18), (101a/9)

o.-masam (053b/13)

o.-masın (066a/14)

o.-masun (060a/12), (065a/9)

o.-maya (055b/10), (062b/12), (065a/12), (065a/13), (065a/14), (066b/1), (073a/14), (075b/15), (079b/3), (086a/15), (091a/6), (094b/3), (094b/5), (098a/17), (098a/18), (098a/19), (098b/10), (098b/11), (098b/15), (098b/15), (100b/19), (101a/17), (101a/2), (101b/7), (102a/13), (102a/14), (102a/15), (102a/16), (102b/2), (103a/11), (103a/14), (103a/3), (103b/18), (104a/19), (104b/11), (104b/15), (104b/8)

o.-mayacaġı (065b/18)

o.-mayacaġın (076a/2)

o.-mayalar (058a/14)

o.-mayalum (053b/4)

o.-mayam (077b/13), (097a/7)

o.-mayan (061b/3), (065a/8), (065b/19), (089b/6), (097b/15), (097b/17), (100b/13), (102a/7), (103b/14)

o.-mayandur (090b/17), (091b/4), (097b/14), (097b/15), (097b/15)

o.-mayasın (076a/4), (078a/3)

o.-mayınca (062a/14), (066a/15), (078b/18)

o.-mayup (056b/19), (067a/1), (103b/6)

o.-maz (058a/17), (058a/18), (058a/18), (058a/19), (061b/19), (061b/8), (062a/10), (064b/16), (065a/10), (065a/12), (065a/14), (065a/14), (065a/18), (066a/10), (067b/12), (068a/3), (069b/18), (069b/19), (071a/9), (071b/1), (074a/10), (074a/4), (076a/6), (080a/5), (080a/7), (082a/4), (083a/13), (085a/4), (087b/5), (090a/19), (090a/4), (090b/7), (093a/11), (100b/18), (102a/9)

o.-mazdan (101a/6), (101a/8)

o.-mazsa (069a/16), (090a/3), (090a/3)

o.-mazuz (087b/11)

o.-mış (054b/19), (055b/12), (055b/13), (057a/15), (060b/14), (065a/4), (067b/17), (068b/4), (068b/6), (072a/16), (072b/7), (073a/18), (073b/16), (074a/12), (075a/14), (077b/9), (078b/17), (082a/1), (082b/5), (082b/9), (083a/2), (086a/16), (086a/17), (101b/13), (101b/8)

o.-mışdur (060b/16), (070b/6), (071b/17), (072a/14), (072a/16), (072b/18), (074b/10), (078b/8)

o.-mışlardur (077a/8)

o.-mışsın (053b/9)

o.-sa (055a/3), (055b/3), (055b/3), (056b/18), (058b/16), (065a/15), (065b/3), (066a/19), (069b/4), (074a/10), (079a/17), (081b/7), (082a/12), (082b/1), (082b/4), (089b/9), (091a/14), (091a/7), (091b/17), (093b/7), (094a/19), (101a/11), (101a/9), (103b/1)

o.-saḳ (090a/15)

o.-salar (070b/11), (078a/17)

o.-saŋ (090a/14)

o.-sun (054a/14), (063a/16), (068a/15), (072a/19), (079a/7), (079a/8), (086a/5), (086a/5), (088a/7), (088a/7), (090a/10), (096b/14), (097a/8)

o.-uŋ (076a/10)

o.-unan (057b/15), (072b/3)

o.-unca (069a/15), (070a/11), (079a/2)

o.-uncaya (075b/17)

o.-up (054b/4), (055b/13), (055b/2), (056b/16), (057a/1), (057a/10), (057b/15), (057b/17), (057b/18), (058a/2), (061b/6), (063a/13), (065b/16), (066a/2), (066b/19), (067a/15), (068b/8), (069b/16), (069b/2), (069b/3), (069b/4), (070a/7), (070a/8), (070b/1), (071a/14), (071a/16), (072b/11), (072b/5), (073a/3), (074b/11), (075a/15), (076b/18), (077b/12), (078b/2), (079a/13), (079b/2), (081b/18), (082a/14), (082a/16), (082b/10), (082b/5), (083a/9), (085a/16), (085a/5), (087b/1), (088b/18), (089a/4), (089a/5), (091b/7), (093a/12), (096a/18), (096a/7), (096b/1), (096b/4), (097a/18), (098b/6), (099b/13), (103a/2), (103a/7), (105a/5)

o.-ur (053b/19), (053b/19), (054b/4), (055a/1), (055b/12), (055b/13), (055b/5), (056a/16), (058b/9), (061a/8), (061b/12), (061b/16), (061b/17), (062a/7), (062a/7), (062a/9), (064a/12), (064a/14), (064a/5), (065a/16), (065a/17), (065a/17), (065a/7), (065a/8), (065a/9), (065b/1), (065b/2), (065b/3), (065b/5), (065b/5), (066a/10), (066a/11), (066a/16), (066a/17), (066a/7), (066b/1), (066b/12), (067b/13), (068a/10), (068a/10), (068a/11), (068a/12), (068a/12), (069b/14), (069b/15), (069b/17), (070a/10), (070a/10), (071b/1), (071b/13), (072a/5), (073a/17), (074a/15), (074a/15), (074a/4), (074b/2), (076a/6), (076b/5), (078a/17), (078a/19), (078b/1), (079a/5), (079b/4), (079b/4), (079b/6), (079b/7), (080a/10), (080a/5), (081b/15), (081b/16), (081b/18), (081b/8), (081b/8), (081b/8), (082a/19), (082a/4), (082b/16), (082b/18), (082b/5), (083a/15), (083a/6), (085a/1), (085b/6), (085b/7), (085b/8), (085b/8), (088a/17), (088a/5), (088b/13), (090a/15), (090a/3), (090a/4), (090a/4), (090b/3), (091a/11), (091a/13), (091a/14), (091a/15), (091a/15), (091a/15), (091b/10), (091b/12), (091b/13), (091b/19), (092b/1), (094a/4), (095b/5), (095b/5), (097a/7), (100b/7), (104a/9)

o.-uram (080b/2)

o.-urdum (097b/19), (097b/9)

o.-urın (055b/13), (096a/10), (096a/11), (096a/8), (096a/9)

o.-urlar (054b/13), (059b/1), (059b/9), (065a/15), (067b/19), (069b/10), (070b/8), (071a/3), (078a/18), (078a/19)

o.-ursa (056b/5), (060b/9), (061b/15), (072b/2), (072b/3), (083a/19), (083a/5), (096a/2)

o.-ursaŋ (085b/15), (092b/17)

o.-ursaŋuz (095a/10)

o.-ursın (71a/15), (085b/16), (086a/1)

o.-urum (102a/10)

o.-uruz (060b/3), (068a/1)

olın- "olma işine konu almak" → **olun-**

o.-maz (076b/14)

olun- "olma işine konu almak" → **olın-**

o.-acaḳ (055a/16), (066a/9)

o.-an (094b/15)

o.-dı (091b/8), (099b/5)

o.-duġı (068a/12)

o.-maġa (074a/13)

o.-masun (095b/2)

o.-mayıcaḳ (070a/8)

o.-maz (062a/1), (101b/11)

o.-sa (054b/5), (065b/14)

o.-ur (055a/14), (065b/16), (102b/10)

omuz "boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm"

o.+unda (059b/17)

on "on sayısı"

o. (088a/3), (092a/16), (097a/17), (102a/8), (104a/5)

oŋa "ona" → **aŋa**

o. (074a/10), (079b/6)

oŋat “doğru, düzgün, iyi”

o. (075b/2), (082b/4), (086a/11), (096a/14)

ora “o yer”

o.+da (058b/17), (059b/15), (060b/11), (064a/10), (064a/16), (068a/16), (071b/19), (079b/13), (079b/14), (082b/17), (096b/16)

o.+dan (082b/11)

o.+ya (060b/10)

oracuḳ “hemen o yer, bulunduğu yer”

o.+ı (081a/18)

orman “ağaçlarla örtülü geniş alan”

o. (067a/15)

o.+da (067a/16), (068b/8), (085b/5)

orta “bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer; ara, beyn”

o. (104a/9)

o.+ların (101a/13)

o.+larında (068b/18), (073a/16)

o.+mda (099a/17)

o.+mızda (072a/14)

o.+muzda (056a/10), (069a/13), (081a/5), (083b/17), (083b/16)

o.+ŋuzda (095a/9)

o.+sında (055b/3), (083b/15), (084a/16), (096a/10)

ortalıḳ “bulunan yer, çevre”

o.+ı (083a/8)

oruç < Far. *rūze* “Allah’a ibadet amacıyla yeme, içme vb şeylerden belli bir süre için kendini alıkoyma”

o. (072a/6)

ot “toprak üstündeki küçük bitkiler”

o. (062b/13), (072a/7)

o.+lara (055a/7), (103b/11)

o.+ları (055a/4), (055a/9)

otlat- “hayvanı veya sürüyü otlayabileceği bir yere götürmek, otlamaya bırakmak, otlamasını sağlamak”

o.-maġa (085b/14)

otlı “otu olan”

o. (067a/14), (086a/4)

oṭun “odun”

o. (056a/3), (077a/9)

o.+lardan (077a/10)

otur- “vücudun belden yukarı kısmı dik duracak şekilde bir yere yerleşmek”

o.-a (099b/16)

o.-alum (069b/3)

o.-ayın (088b/3)

o.-dı (075b/19), (093b/5), (094b/19)

o.-dılar (054a/12)

o.-dum (063b/17)

o.-up (058b/5)

o.-ur (074b/3)

o.-urken (076b/1)

oturt- “oturma işini yaptırmak”

o.-alum (092b/11), (092b/15)

oyan- “uyku durumundan çıkma, uyanmak”

o.-a (075a/4)

o.-dı (065b/9), (076a/1)

o.-ur (074b/4), (075a/7), (075a/7), (092a/6)

oyna- "vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak"

o.-maġa (064b/3)

o.-rlar (089a/14)

o.-yup (089b/15)

Ö

öbür "diğer, öteki"

ö. (056a/4), (060a/12), (090a/4), (100b/6)

öc "yapılan bir kötülüğün acısını çıkarma arzusu ve işi, intikam"

ö.+ümi (076a/14), (089b/13)

ö.+ümüz (092a/19)

ögren- "bir husus hakkında bilgi sâhibi olmal, bilgi edinmek"

ö.-e (060b/9)

ö.-eler (103a/1)

ö.-miş (090b/9)

ögret- "bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak"

ö.-di (058b/4), (058b/4)

ö.-dügi (058b/11)

ö.-dügini (104b/13)

ö.-eyin (088a/13)

ö.-mekde (088a/13)

ö.-miş (100b/19)

ö.-mişdür (059a/2)

ö.-ür (058b/1), (058b/2)

öküz “çift sürmekte, kağnı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır”

ö. (088a/7)

ö.+lerüŋ (088a/8)

öl- “yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek”

ö.-cek (064a/15)

ö.-di (054a/6), (055a/10), (055a/12), (069a/2), (078a/1)

ö.-dükden (093b/14)

ö.-ecek (096a/2)

ö.-mege (095a/9)

ö.-mekden (083a/13)

ö.-mezsin (094a/14)

ö.-miş (089b/2)

ö.-müşdür (088b/16)

ö.-sün (077a/13)

ö.-üp (056b/15), (059b/5), (070a/2)

ö.-ür (088b/11)

öldür- “bir canlının hayatına son vermek”

ö.-di (069a/1), (086b/12), (089b/3), (090b/17), (097a/2)

ö.-düġüŋe (097b/4)

ö.-dügini (089b/3)

ö.-dügüŋ (093b/17), (098b/5), (103b/5)

ö.-dügüŋde (100a/7)

ö.-dügüŋden (102b/14)

ö.-dügüne (096a/6)

ö.-dükden (102a/1)

ö.-düŋ (078a/2), (096a/5), (097b/2), (098a/16)

ö.-e (053b/19), (098b/14), (098b/16)

ö.-elden (054a/15)

ö.-eler (058b/19)

ö.-enüŋ (058a/11)

ö.-mek (054b/2), (058a/12), (090b/18), (093b/16), (103a/9)

ö.-mekle (099b/4), (102b/18)

ö.-memiş (096b/3)

ö.-meyesin (074a/12), (074b/8)

ö.-meyeyin (095b/19)

ö.-meyüp (074a/13)

ö.-mez (054a/18), (100a/13)

ö.-mezin (096a/6)

ö.-mezseŋ (076a/10)

ö.-miş (054a/16), (097b/1)

ö.-üp (093a/5)

ö.-ür (061b/16), (061b/17), (064a/10), (064a/7)

ö.-ürler (054a/3), (094a/12), (100a/4)

ö.-ürün (096a/12)

öldürül- "hayatına son verilmek"

ö.-mek (054a/3)

ölüm "bir canlının hayatının sona ermesi, vefat"

ö. (093a/4), (093a/6)

ö.+den (090b/19), (096a/3), (096a/8)

ö.+dür (091a/2), (103b/12)

ö.+i (101b/13)

ö.+in (098b/18)

ʿ**ömr** < Ar. *ʿömr* “yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat”

ʿö. (082b/8)

ʿö.+i (067b/14)

ʿö.+inde (097b/12), (097b/7)

öŋ “arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, ileri taraf; karşı, huzur”

ö.+inde (057a/8), (094b/17), (099a/2)

ö.+inden (095b/9)

ö.+ine (055a/5), (057b/9), (064a/7), (071a/6), (095a/15), (095a/16), (095b/7)

ö.+ini (097b/17)

ö.+ümde (099a/2), (104a/15)

ö.+üŋde (094b/1), (094b/16), (094b/3), (094b/8)

ö.+ünde (072a/13)

öpüş- “birbirini öpmek”

ö.-diler (062b/15)

öril- “örme işi yapılmak”

ö.-miş (063b/18)

ört- “korumak, gizlemek veya görünmez duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek”

ö.-di (056a/4)

ö.-er (076b/10)

ö.-mesün (054b/7)

ö.-miş (056a/7)

öt- “kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak”

ö.-diler (058b/6)

ö.-erler (058b/10)

ötri “dolayı, sebebiyle”

ö. (053b/11), (053b/12), (053b/13), (054a/5), (055b/12), (057a/15), (058a/3), (061a/6), (063b/10), (064b/7), (073b/14), (074a/16), (078a/14), (082b/16), (084a/18), (084a/6), (084b/6), (086a/8), (090b/13), (093b/13), (101a/10), (102a/17), (102b/14)

ö.+dür (063b/10), (063b/13), (063b/15), (064b/8), (084a/11)

ötür- “ishal olmak”

ö.-meyüp (069a/3)

öyle “ona benzer, onun gibi; o şekilde, o biçimde, o tarzda”

ö. (057a/15), (068a/8), (069b/2), (077a/7), (082a/16), (092a/14), (096b/14), (097a/4)

ö.+dür (071b/6), (091a/8)

ö.+sin (091a/4)

ö.+ye (061a/7), (062b/6)

ʿ**ö̲zr** < Ar. *ʿö̲zr* “bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret”

ʿö. (063b/9), (089b/15), (090a/5)

P

pādişāh < Far. *pādişāh* “büyük hükümdar”

p. (054a/14), (054a/18), (054b/16), (054b/5), (055a/11), (055a/2), (055a/4), (055a/7), (056a/12), (056a/18), (056b/2), (069a/17), (069a/6), (069a/9), (069b/11), (069b/6), (070a/5), (070a/6), (070a/8), (070b/14), (070b/4), (070b/6), (070b/8), (071a/7), (071a/8), (072b/10), (072b/11), (072b/18), (072b/9), (073a/6), (073b/2), (073b/3), (074a/10), (074a/17), (074b/13), (074b/6), (075a/12), (076a/18), (076a/8), (077a/17), (077a/9), (077b/4), (077b/8), (078a/11), (078b/12), (078b/14), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/7), (079a/5), (079a/8), (082b/11), (084b/17), (088b/5), (089a/10), (089a/18), (089a/7), (089b/18), (090a/13), (090a/5), (090b/10), (090b/2), (091a/5), (091b/10), (092a/13), (092a/16), (092a/5), (092a/9), (093a/11), (093a/15), (093a/4), (093b/6), (093b/8), (094a/10), (094a/16), (094a/5), (094a/8), (094b/16), (094b/18), (095a/10), (095a/15), (095a/19), (095a/2), (095a/6), (095b/10), (095b/15), (095b/5), (096a/1), (096a/11), (096a/2), (096a/4), (096b/7), (096b/8), (096b/9), (097a/17), (097a/19), (097b/13), (097b/18), (097b/3), (097b/8), (098a/14), (098a/19), (098a/4), (098a/8), (098b/11), (098b/19), (098b/5), (099a/11), (099a/17), (099a/6), (099b/14), (099b/3), (100a/12), (100a/6),

(100b/1), (100b/10), (100b/16), (101a/18), (101a/4), (101b/10), (101b/14), (101b/19), (101b/5), (102a/16), (102a/4), (102a/8), (102b/13), (102b/17), (102b/5), (103a/17), (103a/8), (103b/12), (103b/4), (104a/14), (104a/4), (104a/8), (104b/18), (104b/3), (105a/2), (105a/6)

p.+a (054a/16), (054a/18), (055a/1), (055a/2), (056b/6), (071b/11), (073b/3), (076a/9), (088b/8), (089b/18), (091b/5), (093a/2), (093b/12), (093b/4), (093b/5), (095b/2), (095b/3), (095b/6), (096a/16), (096a/16), (096a/6), (096b/4), (104b/19)

p.+da (092b/5)

p.+dan (088b/4), (088b/5)

p.+dur (098b/2), (100a/11), (100a/18), (103a/2)

p.+ı (068b/18), (069a/1), (071a/11), (071b/1), (071b/7), (073b/13), (073b/15), (074a/6), (077a/15), (077a/2), (077a/6), (077b/16), (078a/6), (098a/18)

p.+ımız (073b/17)

p.+ıŋ (093a/17)

p.+ına (071a/11), (079a/11)

p.+ından (094b/1), (094b/12), (094b/4), (094b/8)

p.+ını (095b/16)

p.+ınıŋ (073b/13)

p.+ınuŋ (054b/15), (092a/1)

p.+la (056a/15), (056a/15)

p.+lar (069a/5), (070b/17), (094b/9), (095a/12)

p.+lara (068b/9), (091b/16), (104b/14)

p.+lardan (069b/5)

p.+lardur (101b/13), (101b/17)

p.+ları (068b/16), (068b/17), (070b/18), (070b/7), (071a/1), (071a/5), (073b/8), (078a/4), (082b/7)

p.+larıŋ (071b/9)

p.+larına (071a/3), (073b/7), (077a/5), (077b/15)

p.+laruŋ (069b/4), (104a/16), (104b/10)

p.+sıŋ (070a/14)

p.+uŋ (054b/18), (054b/19), (055a/15), (055a/9), (056a/8), (056b/14), (057b/12), (59a/16), (078a/15), (089a/17), (089b/1), (089b/6), (092a/15), (95a/14), (095b/1), (095b/12), (095b/13), (095b/14), (095b/18), (095b/7), (095b/9), (096a/17), (096a/9), (104b/16)

pādişāh-ı cihān ‘dünya padişahı’ (105a/6)

pādişāh-ı saʿādetmend ‘mutluluğun padişahı’ (093b/6)

pādişāhlıḳ < Far. *pādişāh* + T. *+lıḳ* “padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık”→ **pādişāhluḳ**

p.+da (079a/3)

p.+ı (082b/10)

pādişāhluḳ < Far. *pādişāh* + T. *+luḳ* “padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık”→ **pādişāhlıḳ**

p. (091b/10)

p.+da (093a/7)

pādişāhzāde < Far. *pādişāh-zāde* “padişah oğlu”

p. (089b/3)

p.+nüŋ (089b/16)

pāre < Far. *pāre* “parça, kısım”

p. (055a/10), (055a/10), (067b/17), (067b/17), (068b/4), (068b/4), (068b/6), (068b/6), (088b/9), (088b/9)

p.+si (056a/3)

p.+sine (076b/2)

pārelen- < Far. *pāre* + T. *len-* “parçalanmak”

p.-miş (088b/12)

p.-mişdür (088b/16)

pay “bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse”

p. (073a/16)

pek “sert, sağlam, çok”

p. (057b/4), (074b/4), (074b/5), (075b/10), (075b/9), (092a/19), (099a/5)

pençe < Far. *pençe* “yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları”

p.+siyle (089b/17)

perīşān < Far. *perīşān* “dağınık, düzensiz, karmakarışık”

p. (055b/3), (103b/10)

pes < Far. pes “şu hâlde, öyleyse, imdi”

p. (054a/12), (054b/6), (055a/8), (055b/13), (057a/17), (061a/13), (061a/17), (062a/17), (063a/14), (066a/8), (066b/11), (067a/6), (070b/3), (071b/2), (071b/4), (073a/18), (073b/19), (073b/7), (074a/4), (075a/5), (077a/13), (078a/7), (080a/11), (080a/7), (080b/16), (081a/16), (081b/15), (082b/11), (082b/18), (085a/6), (085b/16), (086a/9), (086b/14), (086b/2), (087a/5), (088a/19), (088b/3), (089b/16), (090a/16), (091b/9), (092b/1), (093a/16), (093a/2), (093a/8), (094a/16), (095a/10), (095a/14), (096a/15), (097a/8), (104b/17)

peşīmān < Far. *peşīmān* “yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen, nadim”

p. (053b/15), (058a/14), (064a/13), (072b/16), (087a/15), (087a/4), (088b/13), (096a/7), (097a/10), (097a/11), (097a/6)

peyġāmber < Far. *peyġām-ber* “Allah’ın emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, nebî”

p.+leri (057b/11)

pilāv < Far. *pelāv – pilāv* “pirinçten, bulgurdan veya kuskustan yapılan bir yemek”

p. (095b/14), (095b/6)

pīr < Far. *pīr* “yaşlı, ihtiyar kimse”

p. (072a/16)

pīr-i fānī ‘çok yaşlı kimse’ (077b/9)

pīşkeş < Far. *pīş-keş* “hediye, armağan, peşkeş”

p.+leri (095a/8)

p.+lerin (095a/1)

pusı “birine saldırmak için saklanarak beklenilen yer”

p.+da (070a/2)

R

rabbānī < Ar. *rabbānī* “rabla ilgili, Allah’a âit, ilâhî”

r. (060b/17)

rāḥat < Ar. *rāḥat* “üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur”

r.+ı (058a/6)

rāhibe < Ar. *rāhibe* “kadın rahip”

r. (094a/1)

raḥimsüz < Ar. *raḥm* + T. *+süz* “merhameti, acıması olmayan”

r. (101b/12)

rāʾik < Ar. *rāʾik* “sâde, saf, hâlis”

r. (070a/6)

r.+iŋiz (070b/2)

raʿiyye < Ar. *raʿiyye – raʿiyyet* “bir hükümdârın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk” → **raʿiyyet**

r.+miz (073a/1)

raʿiyyet < Ar. *raʿiyye – raʿiyyet* “bir hükümdârın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk” → **raʿiyyet**

r. (098b/2)

r.+i (091b/11)

rāmıhrān (?) “bir tür ilaç”

r. (054b/19), (055a/7)

rāst < *Far*. rāst “rastlama, tesâdüf”

r. (071b/15), (074b/16), (097a/12)

rāy < Ar. *reʾy* “oy;fikir, görüş, düşünce, ray”

r. (073a/18), (080a/6)

r.+ı (078b/9), (095a/5)

r.+ım (074a/12), (074b/8)

r.+ıŋız (073b/17)

r.+ında (096a/18), (103b/18)

r.+ları (079a/7)

r.+uŋ (078b/7), (079a/7)

r.+uŋı (078b/12)

rāz < Far. *rāz* "gizlenen şey, sır"

r. (098a/12)

r.+ını (067b/13), (077b/2), (092a/18)

r.+larını (076a/13)

rāżī < Ar. *rāżī* "kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren"

r. (059a/3), (065b/16), (066a/2), (076b/18), (085a/16), (085a/5), (087b/9), (092b/17)

r.+yuz (071a/9)

reʿāyā < Ar. *reʿāyā* "bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren halk"

r. (079a/4)

r.+dan (069b/6)

red < Ar. *redd* "kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme"

r. (062a/6)

rehd < Far. (?) "yol, yöntem"

r.+inde (104a/12)

rencīde < Far. *rencīde* "incinmiş, gönlü kırılmış"

r. (072b/12)

renk < Far. *reng* "cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyu, görünüş, nitelik"

r. (098b/12)

r.+leri (100a/5)

revā < Far. *revā* “lâyık, uygun, yerinde, münâsip”

r. (062a/15)

rıżā < Ar. *rıżāʾ* “râzı olma, kalben hoş görüp kabul etme, kolaylıkla benimseme, karşı koymama”

r.+sı (101b/9)

rızḳ < Ar. *rızḳ* “Allah tarafıdan herkese takdir edilen nîmet”

r.+ını (104a/14)

riʿāyet < Ar. *riʿāyet* “saygı, sayma, îtibar; uyma, itâat etme”

r. (066a/18), (077a/3), (089b/7)

r.+ler (099b/1)

ribā < Ar. *ribā* “bir akitte karşılıksız olan herhangi bir fazlalık, fâiz”

r. (098b/15)

ricā < Ar. *ricāʾ* “dilek, istek”

r. (068a/16), (083b/11), (083b/8), (084a/12), (093a/18), (096b/3)

rūḥ < Ar. *rūḥ* “canlı ve cansız varlıklarda vücut ve nesneden ayrı bir varlık olarak kabul edilen öz, manevi cevher”

r. (099b/12)

aḥvāl-i rūḥ ‘ruhun hâlleri’ (099b/12)

rūmī̄ “özzel isim”

r. (079b/12), (079b/14), (079b/16)

rūzbih “özel isim”

r. (056b/13), (057a/7), (057b/7)

r.+e (057a/9)

rūzigār < Ar. *rūzgār* “dünyânın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr”

r. (067a/2), (068b/8), (079b/4)

r.+ınca (081b/16)

aḥvāl-i rūzigār ‘devrin, zamanın hâlleri’ (079b/4)

rücūʿ < Ar. *rucūʿ* “dönme, geri dönme”

r. (065b/19), (081a/1)

rüsvāy < Ar. *rusvā – rusvāy* “kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse”

r. (058a/19)

rüşvet < Ar. *ruşvet – rişvet* “yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal ve para olarak sağlanan çıkar”

r. (101a/12), (102b/13), (104a/19)

S

saʿādet < Ar. *saʿādet* “mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık”

s.+idür (058a/6)

saʿādetmend < Ar. *saʿādet* + Far. *-mend* “mutlu, mesut, bahtiyar”

s. (093b/6)

pādişāh-ı saʿādetmend ‘mutluluğun padişahı’ (093b/6)

sāʿat < Ar. *sāʿat* “vakit, zaman”

s. (055a/10), (055a/12), (056b/10), (081a/19), (086b/7), (096a/18), (100a/2)

s.+de (100a/3), (100a/3)

s.+dür (100a/6)

s.+lerde (100a/6)

ṣabāḥ < Ar. *ṣabāḥ* “günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri”

ṣ. (075b/17), (092a/7)

sābıḳ < Ar. *sābıḳ* “zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki”

s.+da (081a/6)

s̲ābit < Ar. *s̲ābit* “yerinden oynamayan, yerini değiştirmeyen, durağan; gerçekliği tespit edilmiş,ṭ kanıtlanmış olan”

s̲. (079a/4), (079b/2), (095a/5), (099a/18), (105a/5)

ṣabr < Ar. *ṣabr* “acı, yoksulluk, haksızlık vb, üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç”

ṣ. (067b/12), (077a/17), (077b/7), (092b/16), (096a/3), (096a/5), (096b/7)

ṣ.+ım (078a/14)

ṣāc “birkaç milimetre kalınlığındaki ince demir levha”

ṣ.+ıdur (098b/9)

ṣaç “başı kaplayan kıllar”

ṣ.+ın (088b/13)

saç- “bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek”

s.-dı (060a/5)

ṣaçıl- “ortalığa dağılmak, etrâfa dökülmek”

ṣ.-mış (060a/7)

ṣadaḳa < Ar. *ṣadaḳa* “karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.”

ṣ. (064a/4), (078a/4)

ṣ.+dur (084b/16)

ṣ.+ŋ (078a/10)

ṣadāḳat < Ar. *ṣadāḳat* “kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hâinlik ve döneklik etmeme, vefakârlık gösterme"

ṣ. (056b/4)

ṣ.+i (095a/6)

ṣādıḳ < Ar. *ṣādiḳ* “dostluğunda samîmî ve vefâlı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefâyı gösteren, sadâkatli kimse”

ṣ. (057a/3)

yār-ı ṣādıḳ ‘sadık dost’ (057a/3)

ṣafā < Ar. *ṣafāʾ* “gönül şenliği, rahat, huzur; eğlence, neşe”

ṣ. (063a/13), (063a/9)

ṣ.+yla (085a/14), (104b/14)

ṣafḫīn “özel isim”

ṣ. (094b/4)

ṣaġ₁ “sağ taraf”

ṣ. (055b/2), (079b/19)

ṣ.+ına (079b/16), (099a/16)

ṣaġ₂ “sağlıklı, sağlam”

ṣ. (077a/14), (088b/12)

ṣaġluḳ (ġ) “vücut esenliği, sıhhat, afiyet”

ṣ.+umda (080b/7)

ṣ.+uŋda (080b/7)

ṣaġmal “süt veren, sağılan, sağımlı”

ṣ. (074b/14)

ṣaḥan < Ar. *ṣaḥan* “küçük ve derinliği az olan yemek kabı”

ṣ.+a (095b/7)

ṣ.+ı (095b/13)

seḫḫār < Ar. *seḥḥār* “güçlü ve etkili büyü yapan kimse, büyücü, sihirbaz”

ṣ.+lar (068b/6)

saḫī < Ar. *saḫī* “cömert, eli açık, sahâvetli kimse”

s. (099a/9), (104a/12), (104b/2)

ṣāḥib < Ar. *ṣāḥib* “bir şeyin mülkiyetini elinde bulunduran kimse, mâlik”

ṣ. (073b/14), (090b/4), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/3), (095a/7)

ṣ.+i (063b/17), (063b/17), (063b/18), (064a/3), (064a/5), (080a/6), (101b/14)

ṣ.+ini (065a/19)

ṣ.+üm (085b/18)

ṣāḥib-i ʿaḳl ‘akıl sahibi’ (090b/4), (095a/3)

ṣāḥib-i sırr ‘sır sahibi’ (073b/14), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/7)

ṣāḥib-cemāl < Ar. *ṣāḥib* Ar. *cemāl* “cemal sahibi”

ṣ. (074a/18)

ṣaḥīḥ < Ar. *ṣaḥīḥ* “yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru”

ṣ. (096a/2)

sāḥir < Ar. *sāḥir* “büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz”

s.+dür (101b/18)

ṣaḥrā < Ar. *ṣaḥrā* “kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova”

ṣ. (066a/3)

ṣ.+larda (065a/10), (067a/11), (096b/11), (096b/13)

ṣ.+ya (060b/2), (085b/14)

ṣaḳal “erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü”

ṣ.+ın (088b/13)

ṣaḳın “bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü,

ṣ. (057b/4), (095b/17)

ṣaḳın- “uzak durmak, çekinmek, kaçınmak, içtinap etmek”

ṣ.-asız (072b/9)

ṣ.-ıŋ (076a/8)

ṣ.-maġı (090b/15)

ṣ.-maḳ (077b/4), (089a/1), (089a/6), (100a/18)

ṣ.-maḳdur (082a/11)

ṣ.-mayan (081b/12)

ṣ.-maz (081a/10)

ṣ.-ur (081a/12)

ṣ.-urum (081a/13)

sākin < Ar. *sākin* “öfkesi veya heyecânı yatışmış, huysuzluğu geçmiş, acısı dinmiş, teskin olmuş”

s. (054b/18), (056a/19), (071b/17), (072a/5), (075b/12), (091b/4), (095b/19), (096a/18), (104b/16)

ṣaḳla- “elinde bulundurmak, tutmak; kaybolmaması, görünmemesi için gizli bir yere koymak; gizli tutmak, duyurmamak”

ṣ.-maġuŋ (064a/17)

ṣ.-maḳ (064a/2)

ṣ.-maḳluġuŋ (064a/4)

ṣ.-maŋ (054b/1)

ṣ.-maya (098a/12), (098a/13), (098a/13), (098a/14)

ṣ.-mayan (064a/13)

ṣ.-maz (093a/18)

ṣ.-mışuzdur (057a/6)

ṣ.-r (087b/16)

ṣ.-ram (064a/14)

ṣ.-ya (058b/7)

ṣ.-yalum (096b/12)

ṣ.-yam (064a/13)

ṣ.-yup (082b/3)

ṣal- “koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak”

ṣ.-alum (092b/13)

ṣ.-ar (064a/10)

ṣ.-dı (054b/16), (075b/19)

ṣ.-ıvėrdi (063a/8), (073a/15)

ṣ.-ıvėrin (086a/4)

ṣ.-ıvėrür (085b/14)

ṣalāḥ < Ar. *ṣalāḥ* “düzelme, iyileşme, iyilik”

ṣ. (057b/19), (058a/1), (104a/18), (104a/18)

ṣ.+ı (058a/2)

ehl-i ṣalāḥ ‘namuslu, doğru, adaletli kimseler’ (057b/19), (058a/1)

ṣāliḥ < Ar. *ṣāliḥ* “dîinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan kimse”

ṣ. (057b/18), (063a/17), (063a/18), (063b/12), (063b/15), (063b/3), (063b/5), (063b/7), (063b/9), (064b/10), (065b/8), (072a/6), (074b/13), (087a/17), (087b/13), (088a/19), (088b/1), (088b/10), (088b/10), (088b/12), (088b/16), (088b/4), (092a/4), (102a/3), (104a/11)

ṣ.+de (088b/5)

ṣ.+e (064b/14), (088b/2)

ṣ.+iŋ (087a/16)

ṣ.+inden (072b/3)

ṣ.+üŋ (066a/2), (088b/6), (088b/8)

ʿamel-i ṣāliḥ ‘iyi, faydalı iş’ (72b/3)

sālim < Ar. *sālim* “sağlam, sağlıklı, sıhhatli”

s. (077a/14), (088b/12)

salṭanat < Ar. *salṭanat* “hükümdarlık, sultanlık”

s. (091b/10)

s.+um (095a/4)

s.+uŋ (093a/1)

ṣan- “bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek”

ṣ.-a (076a/4), (076a/5)

ṣ.-dı (071b/5), (075a/11), (075a/12), (078a/6)

ṣ.-dım (077b/19)

ṣ.-dum (071b/16)

ṣ.-duŋ (085b/3)

ṣ.-maz (090b/6), (090b/6)

ṣ.-mış (085b/4)

ṣ.-up (081b/17)

ṣ.-ur (055b/8), (082b/16), (100b/9)

saŋa "sana"

s. (053b/9), (054a/2), (056a/17), (057a/17), (057b/4), (057b/5), (059a/10), (059a/11), (061a/12), (062a/15), (062a/4), (062b/11), (062b/17), (063a/3), (063b/8), (064a/16), (066a/11), (066a/5), (066a/6), (067a/13), (068a/17), (070a/15), (071a/12), (071a/9), (071a/9), (076a/3), (076b/6), (076b/8), (077b/16), (077b/5), (078a/11), (078a/2), (078a/5), (079a/5), (079a/7), (080a/18), (080b/13), (081a/12), (081b/6), (082a/10), (082a/5), (082a/6), (083b/12), (083b/13), (083b/5), (083b/7), (084a/9), (085b/14), (086a/4), (086a/6), (086b/3), (086b/5), (086b/5), (087a/1), (088a/17), (090a/5), (090a/8), (090a/8), (090a/9), (092a/12), (092b/13), (092b/17), (093a/9), (093b/14), (093b/6), (094a/16), (094a/18), (094b/10), (094b/11), (094b/13), (094b/2), (094b/4), (094b/6), (094b/8), (101b/10), (102a/5), (102b/14), (105a/3)

ṣanīʿ**at** < Ar. *ṣanʿat* "duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde sözi yazı, resim, heykel vb. ile ifâde etme husûsundaki yaratıcılık"

ṣ.+ın (056a/16)

şar- "bir şeyi üzerine başka bir şey dolayarak onunla kaplamak, sargı, örtü vb. şeylerin içine almak, örtmek"

ṣ.-ar (076b/3)

şarar- "korku, üzüntü, coşku vb. sebeplerle yüzün rengi solmak"

ṣ.-ur (083a/7), (103b/10)

şarıl- "kollarını dolamak, kucaklamak, sarmak"

ṣ.-mış (074b/5)

ṣ.-ur (074b/4)

şarmaş- "birbirine sarılmak, sarmaş dolaş olmak, kucaklaşmak"

ṣ.-up (058b/2)

ṣ.-urlar (075b/7)

ṣat- “bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek”

ṣ.-an (073a/14)

ṣ.-ayın (088a/6)

ṣ.-up (088a/3)

ṣatun “satın alma işi”

ṣ. (073a/6), (074a/3)

ṣavāb < Ar. *ṣavāb* “doğruluk”

ṣ. (070a/7), (071a/5)

ṣay- “kabul etmek, addetmek, varsaymak”

ṣ.-mazlar (089b/13)

saʿy < Ar. *saʿy* “çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht”

s. (055b/10), (069b/14), (072b/5), (079a/14), (079a/19), (086b/1)

saye < Far. *sāye* “yardım etmek, destek olmak sûretiyle kayırma, koruyup gözetme, himâye”

s.+mle (064b/18)

ṣayıl- “kabul edilmek, addedilmek, farzedilmek”

ṣ.-maḳ (099b/15)

ṣ.-ur (061b/4)

ṣāyib < Ar. *ṣāʾib* “doğru, isâbetli, yanlışsız, maksada uygun”

ṣ. (096a/19)

ṣāyim < Ar. *ṣāʾim* “oruç tuta, oruçlu”

ṣ. (072a/10)

sāyir < Ar. *sāʾir* “başka, diğer, öteki, öbür”

s. (059a/19), (060b/1), (063b/2), (066b/7), (068a/5), (070a/4), (072b/8), (095a/13)

ṣayyād < Ar. *ṣayyād* “avcı”

ṣ. (060a/19)

s̲ebāt < Ar. *s̲ebāt* “karârından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve karalılık gösterme”

s̲.+ı (066b/8)

sebeb < Ar. *sebeb* “bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey, neden”

s. (071a/15), (072b/18), (073a/3), (074b/6), (079b/6), (080a/15), (080a/8), (080b/12), (084a/13), (085b/7), (103a/13)

s.+dür (065a/18)

s.+i (055a/13), (055b/10)

secde < Ar. *secde* “genellikle namaz kılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum”

s. (071b/4), (094a/7), (094b/17)

s.+ye (071b/7)

sefer < Ar. *sefer* “yolculuk, seyahat”

s.+in (102b/11)

s.+ler (065b/16), (104a/1)

seḫ̲ā < Ar. *seḫ̲āʾ* “el açıklığı, cömertlik”

s. (091b/12)

sekīn < Ar. “rahat, sakin”

s. (062a/12)

sekiz “sekiz sayısı”

s. (103b/13)

selām < Ar. *selām* “bir kimseyle karşılaşıldığında , birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba”

s. (083b/3), (083b/3), (094a/7)

semür- “besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak”

s.-di (077a/4)

semüz “besili, etli, yağlı”

s. (073a/6), (098b/8)

sen “tekil ikinci şahsı gösterir”

s. (053b/1), (055b/15), (056a/15), (056a/5), (056b/1), (057a/13), (057b/5), (058a/4), (059a/18), (059a/8), (059a/8), (060b/12), (061a/18), (061b/10), (061b/11), (061b/12), (061b/7), (063b/9), (064a/1), (064a/4), (064b/8), (066a/17), (066b/14), (067b/4), (067b/6), (068a/7), (069b/10), (069b/7), (070a/14), (071a/19), (072a/1), (072a/2), (072b/13), (073a/19), (073b/9), (074a/11), (074b/16), (076a/15), (076b/7), (077a/1), (078b/12), (078b/9), (079a/12), (080a/13), (080b/6), (081a/15), (081a/4), (081b/9), (082a/15), (082a/8), (083b/12), (083b/7), (084a/10), (084b/12), (085b/15), (085b/3), (086a/1), (090a/14), (090a/15), (090a/6), (090b/11), (090b/16), (090b/18), (091a/4), (092b/8), (093a/1), (093a/10), (093a/9), (093b/19), (094a/13), (094a/14), (096b/19), (097a/17), (098a/16), (098a/9), (098b/19), (099a/1), (099b/15), (099b/4), (100a/12), (101b/19)

s.+i (061b/8)

sende “sende”

s. (070a/15), (083a/3), (088a/18), (101b/5)

senden “senden”

s. (057a/16), (059a/19), (061b/10), (062b/7), (063b/10), (064b/19), (067b/2), (071a/9), (080a/19), (081a/13), (082a/14), (083b/6), (086b/19), (090a/6), (092b/15), (092b/4), (093b/15), (098a/8), (100b/1)

sened “özel isim”

s. (054b/11)

seni “seni”

s. (053b/10), (054a/3), (056b/3), (057a/4), (057b/12), (057b/14), (059b/1), (062b/7), (066b/18), (067b/10), (068a/16), (071a/18), (075a/5), (076b/17), (078b/14), (078b/16), (079a/3), (080b/2), (082a/15), (082a/4), (082a/6), (083a/3), (084b/10), (085b/17), (088b/5), (090a/1), (091a/4), (092b/14), (092b/15), (093b/12), (093b/7), (097a/7), (104a/5)

seniŋ “senin” → **senüŋ**

s. (066b/15), (072a/2), (072b/14), (076b/9), (077a/1), (077a/7), (078a/10), (086a/19), (099b/4)

s.+le (072b/13)

senüŋ “senin” → **seniŋ**

s. (053b/10), (053b/6), (056a/14), (056a/9), (056a/9), (056b/2), (057a/15), (057a/2), (057b/10), (057b/13), (057b/17), (058b/15), (059a/1), (059a/19), (060b/13), (061a/19), (061a/19), (061b/10), (061b/18), (061b/8), (062a/13), (062b/16), (062b/8), (062b/8), (062b/9), (064a/1), (064a/2), (066a/13), (066b/15), (068a/17), (069a/18), (069a/7), (069a/9), (069b/11), (078b/12), (078b/4), (078b/7), (079a/7), (080a/12), (080a/13), (080a/14), (080a/16), (080b/11), (080b/12), (080b/14), (080b/16), (080b/2), (080b/7), (081a/14), (081b/9), (081b/9), (082a/4), (082a/9), (083a/5), (083b/6), (083b/9), (084a/9), (084b/12), (085a/9), (086a/8), (086b/6), (086b/8), (086b/9), (087a/3), (090a/10), (090a/4), (090b/1), (090b/1), (090b/12), (090b/17), (091a/3), (091b/5), (091b/9), (092a/7), (092b/7), (093b/12), (094b/3), (098a/15), (099a/1), (105a/2)

s.+le (056a/10), (061b/1), (061b/2), (061b/6), (062a/13), (062a/6), (062b/6), (063a/1), (066a/4), (080a/15), (080b/11), (082a/16), (083b/16), (099a/17), (101b/15), (102a/1), (103b/13)

serdār < Far. *ser-dār* “bir topluluğun başı, en ileride geleni”

s.+umuz (086a/14)

ses- “birden ölmek”

s.-medi (064a/16)

seterbe “özel isim”

s.+yi (054a/15)

sev- “sevgi duymak, muhabbet beslemek”

s. (082a/16)

s.-dügi (098b/3), (103a/16)

s.-dügüŋ (094b/14)

s.-er (054b/15), (075a/13)

s.-erin (082a/15)

s.-ersin (075b/10)

s.-meyecek (065b/2)

s.-mez (065b/2)

s̲evāb < Ar. *s̲evāb* “iyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat”

s̲. (098a/11)

s̲.+ın (099a/8), (099a/9), (104b/3)

sevgilü “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgüli, sevgülü**

s. (068a/4), (083b/4)

sevgüli “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgilü, sevgülü**

s. (076a/1), (092b/2)

sevgülü “sevgi duyulan, kendisine sevgi besleyen” → **sevgilü, sevgüli**

s.+dür (102b/7)

sevin- “sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak” → **sevün-**

s.-di (060a/9)

s.-ür (064a/12), (074b/5)

sevindür- “sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak”

s.-e (066b/18)

s.-üp (067a/1)

s.-ür (096b/6)

sevün- “sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak” → **sevin-**

s.-di (066b/17), (079b/16), (086a/7), (088b/2)

s.-dürdüŋ (066b/17)

s.-mez (066b/11)

seyr < Ar. *seyr* “bir şeyi zevk alarak gözle tâkip etme, bakma, izleme, temâşa”

s. (083b/19), (084a/2)

şıçan “sıçangillerden, fareden iri, zararlı birçok türü bulunan kemirgen, memeli hayvan”

s. (060b/11), (060b/11), (060b/12), (060b/13), (060b/5), (061a/12), (061a/15), (061a/18), (061a/2), (061a/4), (061a/5), (061b/13), (061b/2), (062a/14), (062a/16), (062a/17), (062a/19), (063a/1), (063a/11), (063a/13), (063a/16), (063a/3), (063a/4), (063b/12), (064b/11), (064b/14), (064b/16), (064b/7), (065b/5), (066a/12), (067a/16), (067a/18), (067a/3), (067a/4), (067a/9), (067b/15), (067b/16), (067b/18), (067b/19), (067b/3), (067b/7), (067b/8), (068a/12), (068b/3), (068b/7), (076a/16), (076a/18), (076b/1), (076b/13), (076b/15), (076b/2), (076b/18), (079b/11), (079b/15), (079b/8), (080a/13), (080a/2), (080b/14), (080b/16), (080b/18), (081a/16), (081a/7), (081a/17), (081b/1), (081b/2)

s.+a (062b/16), (063a/14), (066b/16), (067a/8), (067b/1), (067b/2), (068a/7), (076b/14), (076b/19), (076b/19)

s.+da (062b/14)

s.+dan (061a/16)

s.+dur (063b/12), (102b/16)

s.+ı (060b/4), (061a/17), (063a/6), (063a/8), (076b/3), (081b/4)

s.+ıŋ (063a/12), (076b/17)

s.+ınuŋ (060b/10)

s.+lar (064b/18), (065a/1), (065a/3)

s.+lara (063b/2)

s.+ları (063b/10)

s.+uŋ (061a/14), (061a/17), (063a/12), (063a/4), (064b/9), (068b/2), (079b/12), (080b/10)

şıçra- “ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak”

ṣ.-dı (089b/1)

ṣ.-yup (065a/2), (085a/18), (089b/16)

şıfat < Ar. *ṣifat* “bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf”

ṣ. (065b/4)

ṣ.+lar (055b/5), (099a/10)

ṣ.+larla (058a/9)

ṣığın- “tehlikelerden korunmak için emin ve güvenilir bir yere sokulmak”

ṣ.-acaḳ (080a/3)

ṣığıncaḳ “sığınacak yer”

ṣ. (074a/14)

ṣığır “geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı”

ṣ. (088a/6), (088a/7)

ṣın- “yenilmek, bozguna uğramak, mağlûp olmak”

ṣ.-maġ (069a/10)

ṣına- “denemek, tecrübe etmek”

ṣ.-r (104a/7)

ṣ.-mamaḳ (104a/5)

ṣınan- “denenmek, tecrübe edilmek”

ṣ.-ur (104a/10), (104a/11), (104a/12), (104a/13), (104a/14), (104a/6), (104a/6), (104a/6), (104a/8), (104a/9)

ṣır- “sarmak”

ṣ.-sa (070a/2)

ṣıra “ardı, arkası, önü ve yanı kelimelerinden sonra gelerek tamlamalar kuran ve ‘ardından, arkasından, önünden, yanından, beraberinde’ anlamlarında kullanılan bir söz”

ṣ. (060b/2), (068a/2), (074b/17), (077b/18), (079b/17)

sırr < Ar. *sirr* “bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey”

s.+ı (092a/2), (093a/17)

s.+ıdur (073b/14)

s.+ını (095a/7)

s.+uŋdur (092b/7)

ṣāḥib-i sırr ‘sır sahibi’ (073b/14), (092a/2), (092b/7), (093a/17), (095a/7)

sircid “özel isim”

s. (058a/18)

siz “çoğul ikinci şahsı gösterir”

s. (070b/11), (073b/16), (092a/14), (093a/4), (095a/9)

sizden “sizden”

s. (069a/2), (073b/18), (090a/11)

size “size”

s. (072a/18), (073b/19), (074a/2)

sizi “sizi”

s. (075a/9), (090a/13)

siziŋ “sizin” → **sizüŋ**

s. (073b/17)

sizüŋ “sizin” → **siziŋ**

s. (095a/8)

ṣoḳ- “içine veya arasına girmesini sağlamak”

ṣ.-dı (071b/4)

ṣol “sol taraf”

ṣ. (055b/1), (079b/19), (094b/4)

ṣ.+ına (099a/16)

ṣ.+una (079b/16)

ṣoŋ “bir şeyin bitimi, sonu, nihâyet”

ṣ. (093a/6)

ṣ.+ı (064a/17)

ṣ.+ın (087a/7), (091a/9)

ṣ.+ında (077b/6), (078a/14), (084a/7), (092a/6)

ṣ.+ını (078b/6)

ṣ.+umuza (087b/2)

ṣoŋra “daha ileri bir zamanda, müteakiben; -nin ardından, …arkasından”

ṣ. (054a/19), (055b/15), (056b/16), (058b/10), (058b/8), (058b/9), (060a/5), (060a/14), (061a/11), (061a/2), (061a/4), (061a/5), (062a/10), (062a/8), (063b/5), (064a/13), (064b/15), (064b/16), (067a/5), (068a/2), (068a/7), (074a/10), (074b/18), (074b/6), (075b/19), (075b/2), (075b/6), (076a/17), (077a/15), (080b/16), (081b/2), (082a/19), (082a/3), (082a/8), (082b/3), (084b/10), (085b/13), (086b/14), (087a/1), (087a/9), (087a/15), (088a/11), (088a/6), (088b/1), (089b/13), (092b/15), (093b/14), (093b/2), (095a/3), (097a/10), (097a/7), (097b/5), (099b/10), (100a/12), (100b/11), (101a/16), (101a/17), (102a/1), (104b/15)

ṣor- “birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek”

ṣ. (059a/1), (075b/10), (093b/2), (093b/2)

ṣ.-a (073b/10), (073b/9)

ṣ.-alar (054a/10)

ṣ.-ar (057b/8), (061b/15), (074b/7), (075b/11), (083a/10)

ṣ.-arsın (075b/11)

ṣ.-dı (063a/10), (073b/10), (077a/15), (089b/3)

ṣ.-dılar (059a/5)

ṣ.-duġı (075a/8)

ṣ.-duŋ (063b/9), (073b/11)

ṣ.-ıŋ (059a/4)

ṣ.-ma (075b/15), (093b/8)

ṣ.-maġ (073b/8)

ṣ.-maġa (096b/2)

ṣ.-uŋ (073b/14)

ṣ.-up (054a/19)

ṣovuḳ “sağuk, ısısı düşük olan”

ṣ. (082a/4)

şoyul- “üzerindeki kabuk, deri, zar vb. çıkarmak”

ş.-mamış (063b/14), (064b/5), (064b/6)

ş.-mış (063b/14), (064b/6)

söyle- “düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak; konuşmak”

s. (055b/15), (063a/15), (076b/6), (096b/9)

s.-di (054a/4), (056b/7), (057b/8), (061a/4), (063a/12), (063b/7), (076b/13), (076b/15), (076b/17), (092a/8), (094a/16)

s.-diler (054b/19), (058b/6), (072a/15), (072a/17), (073a/13)

s.-dim (070a/15)

s.-dügi (067b/13), (076b/13)

s.-dügin (076b/17)

s.-dügini (055b/7)

s.-dügüm (058a/13), (062a/15), (062a/5), (071b/8), (080b/6), (084a/9)

s.-dügüŋ (059a/12)

s.-dükde (066a/5)

s.-dükden (104b/15)

s.-dükleri (057a/12)

s.-düklerüŋ (090b/16)

s.-düm (104b/19), (105a/1), (105a/4)

s.-düŋ (056a/17), (058a/5), (058a/5), (104a/5)

s.-me (053b/1), (087b/8)

s.-medi (056a/19)

s.-medim (058b/16)

s.-medin (071b/18)

s.-medüŋ (078b/11), (105a/7)

s.-mege (063a/16), (065a/6)

s.-mekden (056b/6)

s.-mem (058a/9), (058a/9)

s.-meye (101a/1)

s.-meyesin (088a/19)

s.-meyesiŋ (087b/5)

s.-meyesiz (055a/13)

s.-mez (087b/10)

s.-mezin (094b/13)

s.-mezseŋ (061b/11)

s.-mişdür (070b/6)

s.-ŋ (072a/15), (083a/13)

s.-r (055a/2), (057a/12), (057a/12), (059a/9), (063b/19), (075b/9), (089a/9)

s.-rdüŋ (053b/12)

s.-rem (058a/13), (063b/8)

s.-rin (070a/16), (070a/16)

s.-rler (056a/14), (093a/11)

s.-rse (090a/19), (093a/3), (094a/4)

s.-rsem (057b/4)

s.-rsin (072a/2), (083b/11), (084a/5), (087b/5), (087b/8), (099a/2)

s.-rsiŋ (057a/13)

s.-rüm (056a/17)

s.-se (087b/12)

s.-sün (054a/17), (054b/7), (054b/9)

s.-ye (077a/18), (099a/3), (099a/5), (100a/8), (103a/19)

s.-yebilürsin (104a/15)

s.-yecegim (070a/17), (070b/1)

s.-yelüm (092b/3)

s.-yen (058a/15), (059a/13)

s.-yiz (063a/3)

s.-yüp (072a/14), (072b/6), (077b/15), (092a/19), (099a/3)

söylen- "söylenmek işi yapılmak, sözle anlatmak"

s.-mege (066b/19)

s.-se (098b/1)

söylet- "söylemek işini başkasına yaptırmak"

s.-di (093b/11)

söyündür- "söndürmek"

s.-ür (062a/3)

söz "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavil"

s. (059a/1), (063b/8), (068a/1), (070b/6), (070b/7), (078b/11), (087b/10), (100b/13)

s.+den (059a/1), (070b/6)

s.+e (085a/15)

s.+i (054a/4), (054a/7), (054b/2), (058a/13), (058a/9), (059a/6), (063b/14), (072b/10), (079/9), (079/9), (085a/2), (087a/6), (087b/5), (094a/3), (094a/5), (097a/19), (097b/2), (105a/8)

s.+in (054b/7), (058a/5), (067b/15), (070a/14), (075a/8), (076a/12), (077b/15), (088a/19), (090a/1), (095a/4), (101a/2), (104b/10)

s.+inde (059a/6), (080b/10)

s.+inden (071b/1), (075a/19), (078a/6)

s.+ine (053b/4), (057b/6), (060a/15), (076a/9), (077a/3)

s.+ini (054a/19), (058b/12), (080b/10), (095b/13), (104b/13)

s.+ler (068a/8), (072b/6), (076a/5), (078b/10), (099a/2), (104b/19)

s.+lerden (105a/6)

s.+leri (055b/14), (056a/16), (057b/3), (059a/15), (075b/16), (084a/9), (101a/4), (104b/15), (105a/1)

s.+lerim (057a/11)

s.+lerimde (080a/9)

s.+lerimden (074a/4)

s.+lerime (071a/19)

s.+lerin (074a/6)

s.+lerini (057a/11)

s.+lerüŋ (061a/12)

s.+lerüŋden (057b/13)

s.+üm (064b/7), (070a/15), (088a/14)

s.+ümde (080a/16)

s.+üme (080b/3), (090b/2)

s.+ümle (072b/16)

s.+üŋ (080b/6), (100a/5)

s.+üŋe (056b/18), (086a/18), (090b/1)

s.+üŋi (066a/13), (080b/11)

s.+üne (094a/3)

şu "tüm canlıların yaşam kaynağı olan kokusu ve tadı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ"

ş. (063a/7), (067a/5), (070b/18), (071b/3), (071b/5), (076b/1), (082a/2), (082b/11), (082b/13), (085b/13), (103b/10)

ş.+dan (067a/10), (067a/8), (071b/3)

ş.+lar (070b/17)

ş.+ya (063a/5), (067a/4), (067a/5), (071b/4), (077b/10), (082b/14)

ş.+yı (062a/2), (065a/10), (071a/1), (098a/17), (098b/9)

ş.+yından (071a/16)

ṣ.+yla (072a/7), (092b/14), (094b/8)

ṣ.+yuŋ (077b/11), (084a/16)

ṣ.+yunı (071a/17)

sū < Ar. *sūʾ* "kötü, fenâ, yanlış"

s. (065b/4)

sū-i ẓann 'kötü düşünce' (065b/4)

suʾāl < Ar. *suʾāl* "sorulan şey, soru"

s. (090b/13)

şuç "töre ve ahlâka aykırı davranış, günah"

ṣ. (086b/4)

ṣ.+ı (059b/6), (086b/9)

ṣ.+ın (059a/17), (089b/10), (100a/10)

ṣ.+ından (054a/5), (058a/3)

ṣ.+um (057a/15)

şuçlı "suç işlemiş, suçu, kabahati olan kimse"

ṣ. (054b/3), (055b/13), (058a/1), (058a/3)

şuçsuz "suçu, kabahati olmayan, suç veya günah işlememiş olan kimse, mâsum"

ṣ. (054a/15), (054b/2), (055b/13), (091b/3)

şūfī < Ar. *ṣūfī* "tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak benimseyen, tasavvuf ehli kimse, derviş, mutasavvıf"

ṣ. (073a/12)

ṣ.+ler (073a/11), (073a/12)

şulḫ < Ar. *ṣulḥ* "barış"

ṣ. (069b/1), (069b/10), (069b/2), (069b/7), (073b/19), (074a/3), (078b/12)

ṣulḫ-ı ḳıṣṣa 'barışma hikâyesi (069b/10)

şulı "suyu olan, suyu bol"

ṣ. (062b/18), (067a/14), (086a/4)

ṣūret < Ar. *ṣūret* "görünüş, biçim; yazı veya resim kopyası, nüsha"

ṣ.+idür (068b/9)

ṣ.+in (057b/1)

ṣ.+ine (076b/4)

sūsam < Ar. *sumsum* "anayurdu Hindistan ile güney adaları olan, meyvesi kapsül şeklinde, beyaz veya alacalı beyaz çiçekli otsu bitki, sûsen, sevsen"

s. (064a/18)

s.+a (063b/15), (064b/5), (064b/6)

s.+dan (064b/4)

s.+ı (063b/14), (064b/1), (064b/2), (064b/6)

ṣusuzluḳ "susuz olma, susuz kalma durumu"

ṣ. (070b/17)

ṣ.+dan (059b/4), (070b/18)

ṣ.+dur (103b/11)

sür- "devam etmek; oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek; pulluk veya sabanla toprağı işlemek; içinde bulunup yaşamak, geçirmek"

s.-eler (056b/9)

s.-mek (088a/8)

s.-mez (070a/13)

s.-miş (082b/8)

sürç- "yürürken yanlış adım atıp dengesini yitirmek"

s.-meye (068a/2)

sürçük "sürçmek"

s.+den (068a/2)

sürt- "gezip, dolaşmak"

s.-erek (077b/10)

sürūr < Ar. *surūr* “sevinç”

s.+ı (065b/2), (065b/2), (067b/14), (097b/5)

süt “kasınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı”

s.+i (081b/15), (081b/15), (088a/7)

Ş

şād < Far. *şād* “sevinçli, memnun, mesrur”

s. (066b/19), (084a/13), (094b/16), (095a/2)

şādmān < Far. *şād-mān* “sevinçli, şâd, mesrur”

s. (097b/9)

şāhid < Ar. *şāhid* “bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse, tanık”

s.+dür (090a/19)

s.+em (058b/17)

s.+ler (072a/3)

şākir < Ar. *şākir* “şükreden kimse, şükredici”

s. (066a/2), (085a/5)

şān < Ar. şān “ün, şöhret, îtibar”

s. (102b/1)

kerīmü'ş-şān (12b/1)

şarāb < Ar. *şerāb* “meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki”

s. (058b/9), (076a/15)

şaş- “umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek”

s.-mayayın (080a/4)

şāyed < Ar. *şāyed* “şart bildirir, eğer; ihtiöal bildirir, belki, ola ki, muhtemelen”

s. (060a/13), (080a/8), (083a/14), (086a/16)

şedīd < Ar. *şedīd* “şiddetli”

s. (076b/9)

şefḳat < Ar. *şefḳat* “koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi”

s. (057a/5), (057b/14), (074a/13)

s.+i (070b/14), (103a/3), (104b/1)

s.+ı (089b/6)

s.+inde (104a/13)

şefḳatsüz < Ar. *şefḳat* + T. *+süz* “şefkatten yoksun, sevgisiz ve merhametsiz, katı kalpli”

s. (101b/13)

s.+den (089b/14)

şehādet < Ar. *şehādet* “görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma”

s. (059a/13)

şehnīşīn < Far. *şāh-nişīn – şeh-nişīn* “odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, sahniş”

s.+de (092a/5)

şehr < Far. *şehr* “kalabalık yerleşim merkezi”

s. (055b/16)

s.+i (055b/17)

s.+inde (054b/11), (063b/16)

s.+inüŋ (059b/13)

s.+üŋ (054b/14), (055b/17), (058b/4)

şehre “özel isim”

s. (056b/3), (056b/7)

şehvet < Ar. *şehvet* “karşı cinse duyulan şiddetli arzu, cinsel istek; aşırı istek, arzu”

s. (053b/19)

s.+i (086b/11)

s.+inden (086b/9)

s.+üŋ (086b/4)

şekl < Ar. *şekl* “biçim, şekil”

s. (059b/17)

s.+ide (098b/8)

s.+inde (074b/16), (088b/10), (096a/16)

s.+üŋ (094a/9)

şeref < Ar. *şeref* “başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur”

s. (096a/11)

şerīk < Ar. *şerīk* “ortak”

s. (054a/8)

şerr < Ar. *şerr* “kötülük, fenâlık”

s.+dür (060b/16), (102a/4)

s.+i (057b/5), (074a/4)

s.+inden (076a/10), (080b/1)

şevket < Ar. *şevket* “büyüklük, ululuk, heybet, haşmet”

s.+i (069b/4), (074a/13)

s.+ini (083b/19), (084a/2)

s.+üŋ (093a/1)

şeyẖ < Ar. *şeyẖ* “tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse”

s. (092b/12)

s.+ler (092a/14), (093a/19), (093a/2), (093a/8)

s.+lere (093b/15), (094a/11)

s.+lerin (092a/7)

s.+lerüŋ (093a/13), (093b/6)

şeyṭān < Ar. *şeyṭān* "Meleklerin başı ve hocası olduğu hâlde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan âsî varlık, iblis"

s. (074b/17), (075a/2), (075a/3), (075a/5)

s.+a (074b/16), (074b/16)

s.+am (074b/17)

s.+da (075a/6)

şikār < Far. *şikār* "av"

s. (059b/14), (077b/9), (085b/8)

s.+e (058b/1), (064a/6), (073a/10)

şikārī < Far. *şikārī* "avla ilgili"

s. (079b/13)

şikāyet < Ar. *şikāyet* "durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma"

s. (064b/8), (070b/18), (082b/19)

şimden < *uş imdi+den* "şimdiden sonra, artık, bundan sonra" → **şimdi**

s. (056b/16), (082a/16), (082a/8), (095a/3), (097a/19), (097a/6), (099a/17), (103b/13)

şimdi < *uş imdi* "içinde bulunduğumuz zamanda, şu anda" → **şimden**

s. (054a/2), (056a/11), (056b/19), (058a/14), (063a/1), (063a/15), (063a/2), (066b/6), (069b/17), (080a/14), (080a/7), (081a/17), (081a/5), (082a/5), (085a/9), (091b/9), (092a/17), (094a/14), (094a/14), (101a/5)

s.+den (076b/6), (087b/2)

s.+ye (056a/10), (072b/12)

s.+ki (080a/9)

şiş- "sıvı emerek hacmi büyümek, genişlemek"

s.-di (097a/3)

şol “şu, o”

s. (053b/14), (053b/17), (055b/14), (056a/6), (061b/5), (062b/4), (063b/14), (065a/10), (065a/11), (065a/13), (065a/14), (066a/15), (066a/19), (066b/1), (066b/2), (066b/5), (068a/6), (068b/10), (070a/13), (070a/6), (071b/10), (073a/5), (074a/16), (075a/10), (075a/11), (076a/15), (076a/16), (078b/18), (079a/1), (080a/5), (081a/15), (081b/13), (082a/2), (082b/5), (084a/8), (092b/8), (092b/9), (096b/7), (097a/9), (097b/2), (098b/8), (099a/19), (099b/1), (099b/16), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (100a/1), (100a/8), (100b/14), (100b/5), (100b/7), (100b/9), (101b/1), (101b/2), (101b/2), (101b/8), (102b/11), (102b/13), (102b/19), (103a/1), (103a/14), (103a/16), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103b/10), (103b/15), (103b/7), (103b/8), (103b/9), (104a/17), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/3), (104b/1), (104b/12), (104b/2), (104b/5), (104b/6), (104b/7)

şöyle “şunu gibi, şu şekilde”

s. (054a/15), (055a/8), (055b/8), (058a/7), (058b/1), (060a/17), (063b/16), (065a/8), (066a/13), (071a/13), (071b/16), (073b/1), (073b/2), (076a/11), (078a/6), (079b/2), (085b/2), (088a/14), (093b/3), (096b/3)

s.+dür (061a/18)

şu “çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işâret yoluyle belirtir; şu, o”

s. (053b/9), (056a/4), (063b/3), (067a/11), (070b/9), (073a/11), (073a/8), (073a/9)

s.+ŋa (059b/5)

s.+nda (056a/9), (067a/12)

s.+nı (081b/9)

şurb < Ar. *şurb* “bir içki”

s. (058b/5)

şübhe < Ar. *şubhe* “bir husula ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe duruöu, bu karasızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek”

s. (080b/3), (104a/5)

s.+ŋ (062a/19)

şükr < Ar. *şukr* “verdiği nîmetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme”

s. (057a/2)

T

tā < Far. *tā* “yeter ki, sonunda ”

t. (067a/7), (073a/17), (073b/3), (098b/19)

t. ki (055a/12), (058a/1), (058a/14), (059a/12), (060a/18), (060a/4), (060b/6), (060b/8), (063b/19), (064b/9), (065b/7), (067a/7), (067a/8), (069b/1), (069b/3), (071a/8), (072a/9), (073a/17), (073b/2), (076a/3), (077a/12), (078a/5), (078a/5), (078b/13), (081a/16), (081b/5), (083a/6), (086b/15), (095a/17), (095b/19), (096a/15), (098b/18), (098b/19), (099a/16), (101a/16), (102b/12), (103a/1), (103a/12) → **ki**

taʿab < Ar. *teʿab* “sıkıntı, zahmet, eziyet, meşakkat”

t.+dadur (066a/1)

ṭaʿām < Ar. *ṭaʿām* “yemek, aş”

ṭ. (053b/17)

taʿarruż < Ar. *teʿarruż* “düşman üzerine yapılan hücum, saldırı”

t. (069b/18)

tābiʿ < Ar. *tābiʿ* “birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden”

t. (057b/15), (060a/15), (084a/15), (092b/1), (099b/13), (103b/18)

t.+vüz (077a/7)

ṭabīʿat < Ar. *ṭabīʿat* “bir kimsenin davranışlarına yön veren yaratılışı, huy, meşrep, mizaç”

ṭ.+ıdur (083b/10)

ṭ.+ıŋ (076a/16)

ṭ.+uŋ (083b/10)

taʿbīr < Ar. *taʿbīr* “ifâde, anlatım”

t. (065b/17), (092a/9), (095b/15)

t.+i (95b/15)

t.+in (094a/16), (094b/13)

t.+leri (094b/16)

tāc < Far. *tāc* “değerli taşlarla süslü başlık”

t. (094b/12), (095a/12), (095a/15)

t.+ı (095a/13), (095a/19), (095b/11), (095b/7)

t.+uŋ (094a/9), (095a/17)

tafżīl < Ar. *tafżīl - tafḍīl* “birini veya bir şeyi diğerlerine tercih etme, diğerlerine üstün görme”

t. (093b/1)

ṭaġ “büyük toprak veya kaya kütlesi, dağ”

ṭ. (076b/12), (076b/13), (089a/15)

ṭ.+a (076b/12), (089a/15), (089a/19)

ṭ.+da (068b/14), (068b/16), (077a/8)

ṭ.+dan (089b/2)

ṭ.+ı (076a/17)

ṭaġıl- “(toplu hâlde bulunan kimseler) bir yerden uzaklaşmak,, o yeri terketmek”

ṭ.-dılar (056b/13), (059a/16)

taḫammül < Ar. *teḥammul* “zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma” → **taḫammül**

t. (077a/17)

taḫammül < Ar. *teḥammul* “zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma” → **taḫammül**

t. (092b/16)

taḥḳīr < Ar. *taḥḳīr* “hakaret etme”

t. (095b/17), (099a/1)

taḥrīk < Ar. *taḥrīk* “bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma”

t. (066a/2)

taḥṣīl < Ar. *taḥṣīl* “ilim öğrenmek için okuma, öğrenim”

t. (065b/19), (072b/3), (079b/6), (096a/11), (103b/3)

t.+i (065b/15)

taḫt < Ar. *taḫt* “hükümdarlık makamı, hükümdarlık”

t. (079a/4)

t.+da (094b/19)

taḫt-ı ḥimāyet ‘hükümdarlığın koruması’ (79a/4)

taḫta < Far. *taḫte* “ağaçtan yapılmış eşya”

t. (075b/17), (075b/3), (075b/6), (075b/8), (087b/18)

ṭaḳ- “bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştirmek, geçirmek”

ṭ.-up (073a/7)

taḳavvī < Ar. *teḳavvī* “kuvvetlenme, kuvvet kazanma”

t.+sinde (104a/12)

taḳdīm < Ar. *taḳdīm* “bir şeyi karşılıksız olarak birine verme, sunma”

t. (070a/11)

taḳdīr < Ar. *taḳdīr* “ezelde Cenâb-ı Hakk’ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezelî karar, alın yazısı, kader”

t. (060b/16), (060b/19), (60b/17)

taḳdīr-i ilāhī ‘Allah’ın takdiri’ (60b/17), (060b/19)

taḳdīrce “…dığı sürece”

t. (061b/8), (062a/1), (080a/19), (087b/7)

taḳsīm < Ar. *taḳsīm* “parçalara ayırıp bölme, bölüştürme, pay etme”

t. (095a/9)

ṭal- “suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek”

ṭ.-dı (063a/8), (067a/4)

ṭaleb < Ar. *ṭaleb* “isteme, dileme, arzu etme”

ṭ. (061b/4), (066a/9), (094a/2), (103a/15)

ṭ.+iŋüz (072a/19)

ṭālib < Ar. *ṭālib* “isteyen, telep ede, istekli olan kimse”

ṭ. (065b/19), (072a/19), (072b/2), (078a/17), (104b/12)

ṭāliʿ < Ar. *ṭāliʿ* “baht, tâlih”

ṭ. (069a/16)

ṭ.+i (078a/19)

ṭ.+niŋ (078a/16)

taʿlīm < Ar. *taʿlīm* “öğretme, öğretim”

t. (098b/4), (098b/5), (104b/6)

ṭamaʿ < Ar. *ṭamaʿ* “aç gözlülük, tamah”

ṭ. (065b/10), (066a/1)

ṭ.+dan (065b/15)

tamām < Ar. *tamām* “bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan, bütün; tam olarak, bütünüyle, eksiksiz”

t. (054a/18), (054b/7), (055a/8), (058b/3), (061a/10), (062a/18), (062b/15), (062b/7), (066a/12), (072a/18), (072b/6), (077a/5), (079a/10), (082a/6), (087a/10), (089b/9), (093a/11), (096b/7), (100a/14)

ṭar “ensiz, genişliği az”

ṭ. (104a/17)

ṭ.+dur (076b/16)

ṭaraf < Ar. *ṭaraf* “ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön”

ṭ.+a (054b/16), (060a/1), (064a/8), (067a/3), (067a/7), (079b/19), (079b/19), (083b/3), (086a/9)

ṭ.+dan (079a/17), (080a/2), (089a/3)

ṭ.+ına (067b/17)

ṭ.+ından (094a/18)

ṭarīḳ < Ar. *ṭarīḳ* “yol”

ṭ. (079b/1), (086a/3), (092b/3), (098b/15)

tāṣalan- < Far. *tāsā – tāse* + T. *lan-* “bir şeyi kendine dert üzüntü etmek, endîşelenmek, kaygılanmak”

t.-ma (096b/7)

t.-maġa (096b/1)

t.-maḳ (100b/12)

t.-up (097b/10)

t.-ursa (096a/7)

tāṣe < Far. *tāsā – tāse* “üzüntü, kaygı”

t. (097b/9)

ṭarz < Ar. *ṭarz* “biçim, şekil, sûret”

ṭ. (058b/11)

ṭaş “kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde”

ṭ.+lar (067b/8)

ṭaşra “dışarı”

ṭ. (060b/14), (062a/17), (062a/18), (062b/7), (062b/15), (063a/9), (063b/1), (073a/19), (079b/15), (082b/16), (095b/18), (102b/2)

ṭavar “inek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı”

ṭ.+ları (093b/19)

ṭavḳ < Ar. *ṭavḳ* “tasma, halka”

ṭ.+ı (066b/3)

ṭavşan “tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanılan bir tür memeli”

ṭ. (070b/15), (071a/6), (071b/17), (071b/18), (071b/19), (072a/1), (072a/12), (072a/3), (072a/8)

ṭ.+a (071b/18)

ṭ.+ıŋ (071b/11)

ṭ.+lar (071a/2), (071a/3)

ṭāvus < Far. *ṭāʾūs* “sülüngiller familyasından süsülü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş”

ṭ. (070b/11)

ṭāyife < Ar. *ṭāʾife* “grup hâlindeki insan topluluğu, bölük, fırka, takım, cemâat”

ṭ. (055a/15), (063b/19), (069b/9), (073a/5), (077b/1)

ṭ.+miziŋ (072b/14)

ṭ.+ŋle (072b/14)

ṭ.+si (084b/3)

ṭ.+sinden (076a/7), (084a/18), (102a/10)

ṭ.+sinedür (084b/18)

ṭ.+sini (083b/19)

ṭ.+siniŋ (060a/6), (066b/10)

ṭ.+siyüz (075b/12), (085a/11)

ṭ.+ye (061a/7)

ṭāyife-i cānvarān ‘canavarlar topluluğu’ (055a/15) (055a/15)

taʿyīn < Ar. *taʿyīn* “bir göreve yerleştirme, atama”

t. (078a/11), (078a/12), (092b/4)

tażarruʿ < Ar. *teżarruʿ* “yalvarma, yakınma”

t. (076b/3)

tāze < Far. *tāze* “dinç görünüşlü, yıpranmamış, körpe, genç”

t. (074a/19), (082b/9), (098b/17)

tāzelük < Far. *tāze* + T. *+lük* “dinç, diri, canlı olma durumu, gençlik”

t.+i (103b/6)

taʿẓīm < Ar. *taʿẓīm* “hürmet etme, saygı gösterme, ululama”

t. (080b/17)

ʿ.+ya (095a/1), (100a/19)

teʿālā < Ar. *teʿālā* “şânı yüce olsun anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır”

t. (057b/11), (059a/10), (059a/11), (065a/13), (066b/18), (070a/13), (076b/18), (078a/2), (087b/8), (092b/15), (093b/12), (093b/13)

t.+dan (055b/6), (079a/3)

t.+dur (097b/3)

t.+nıŋ (098b/4)

t.+nuŋ (057a/3), (078b/16), (087b/10), (105a/7)

t.+ya (057a/2), (076b/19)

inşāʾallāh-u teʿālā ‘yüce Allah’ın izniyle’ (065a/13)

teʿaccub < Ar. *teʿaccub* “şaşma, hayret etme”

t. (063a/13), (072a/12), (085a/15)

tebdīl < Ar. *tebdīl* “değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma”

t. (061b/19)

tecāvüz < Ar. *tecāvuz* “saldırma, hücum etme”

t. (101a/3), (104b/9)

tecribe < Ar. *tecribe* “deneyim, deney, tecrübe”

t. (086a/19)

tedārik < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme”

t.+e (102a/16)

tedārik < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme” → **tedārük**

t. (056a/2), (065a/1), (070b/15), (101a/12), (101a/16), (101a/6)

t.+e (101a/17)

t.+i (079b/15)

tedārük < Ar. *tedāruk* “edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme” → **tedārik**

t. (070a/19), (075a/18), (075a/19)

tedbīr < Ar. *tedbīr* “bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çâre, önlem”

t. (068a/13), (073a/18), (073a/3), (073a/4), (080a/6), (080a/7), (085a/6), (100a/14)

t.+de (069a/5), (104b/7)

t.+dür (078a/16)

t.+i (069b/5), (096a/2)

t.+inde (096a/19)

t.+ini (101a/7)

teʾemmül < Ar. *teʾemmul* “iyice, etraflıca düşünme”

t. (087a/14), (094a/4)

tefsīr < Ar. *tefsīr* “yorumlamak, açıklamak”

t. (054a/18)

teftīş < Ar. *teftīş* “denetleme”

t. (053b/1), (057b/2), (058b/19)

t.+im (057b/16)

teʾḫīr < Ar. *teʾḫīr* “iyice, etraflıca düşünme”

t. (080b/6), (085b/16), (090a/5), (097b/2)

tekeffül < Ar. *tekeffül* “bir şeyin sorumluluğunu üzerine alma, yükümlenme”

t. (061a/7)

tekellüfsüz < Ar. *tekeffül* + T. *+süz* “zahmetsiz”

t. (101b/15)

teklīf < Ar. *teklīf* “bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma”

t. (057a/17), (084a/7), (099b/3)

teklifsiz< Ar. *teklīf* + T. +*siz* “samimi bir şekilde, içli dışlı, senli benli”

t. (101b/16)

tekrār < Ar. *tekrār* “bir daha, yine, yeniden, gene”

t. (057b/2), (071a/17), (071a/4), (072a/17), (076a/9), (083a/10), (086b/10), (087a/1), (093b/17)

telef < Ar. *telef* “telef yok etme, mahvetme, öldürme”

t. (103b/3)

tenhā < Ar. *tenhā* “ıssız; yalnız, tek”

t. (062b/18), (093a/19)

tercīḥ < Ar. *tercīḥ* “bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma, daha önemli sayma, yeğleme”

t. (062b/7)

tercümān < Ar. *tercümān* “bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vâsıta veya kimse”

t.+uŋdur (092b/8)

terk < Ar. *terk* “bırakma, ayrılma”

t. (061a/12), (061b/3), (061b/5), (065a/4), (065b/1), (069b/8), (072b/6), (076a/16), (076a/17), (097a/18), (099b/12), (099b/13), (100a/12)

terk-i ḥayā ‘edebi terk etmek’ (065b/1)

teskīn < Ar. *teskīn* “yatıştırma, sükûnete erdirme”

t. (100a/10)

teslīm < Ar. *teslīm* “bir şeyi sahibine verme; bırakma”

t. (074b/1), (098b/6)

tevaḳḳuf < Ar. *tevaḳḳuf* “bekleme, durma”

t. (087a/14)

tevbe < Ar. *tevbe* “işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme”

t. (071b/8)

teveccüh < Ar. *teveccüh* “bir tarafa doğru yönelme, doğrulma”

t. (099b/12)

tėz < Far. *tīz* “hemen, çabuk”

t. (055a/7), (055a/7), (060b/14), (062a/7), (066b/7), (066b/8), (067b/1), (067b/3), (084b/7), (088b/4), (095b/17), (096a/5), (097b/2), (100a/9), (100a/9), (101b/9), (104a/17)

tėzce < Far. *tīz* + T. +*ce* “çabucak, hemen” → **tėzcecik, tėzcecük, tėzcek**

t. (085b/1)

tėzcecik < Far. *tīz* + T. +*ce* T. +*cik* “çabucak, hemencecik” → **tėzce, tėzcecük, tėzcek**

t. (103a/6)

tėzcecük < Far. *tīz* + T. +*ce* T. +*cük* “çabucak, hemencecik” → **tėzce, tėzcecik, tėzcek**

t. (104b/3)

tėzcek < Far. *tīz* + T. +*cek* “çabucak, hemen” → **tėzce, tėzcecik, tėzcecük**

t. (059a/12), (059a/14)

ṭıbb < Ar. *ṭibb* “hastalıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvurulan teknik ve bilimsel çalışmaların tümü, tababet”

ṭ.+dan (054b/14)

ṭ.+ı (054b/12)

ʿilm-i ṭıbb ‘tıp ilmi’ (054b/12), (054b/14)

ṭın- “ses çıkarmak, bir şey söylemek”

ṭ.-masaŋ (086b/7)

ṭ.-mayup (059a/18)

ṭırnaḳ “insan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka”

ṭ.+larıyla (059a/11)

ṭobṭolu “çok dolu, tamâmen dolu”

ṭ. (101b/6)

ṭoġ- “dünyaya gelmek”

ṭ.-duġı (087b/3)

ṭoġan “kartalgiller familyasından, küçük kuşlarla, böceklerle beslenen ve dünyânın her yerinde birçok türü bulunan yırtıcı kuş sınıfı”

ṭ. (059a/10), (059a/7), (102b/16)

ṭoġancı “doğan yetiştiren, doğanla avlanan kimse”

ṭ. (058a/16), (058a/19), (058b/17), (058b/5), (059a/9)

ṭ.+nuŋ (058b/11), (059a/7)

ṭ.+yı (059a/7)

ṭoġruluḳ “doğru hareket etme, dürüstlük, sıdk”

ṭ.+ı (104a/9)

ṭoġur- “yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak”

ṭ.-asın (087b/1)

ṭ.-dı (088b/1), (089a/13)

ṭ.-duġum (087b/6)

ṭ.-duḳları (088a/8)

ṭ.-maz (087b/6)

ṭ.-sun (088a/12)

ṭ.-sunlar (088a/4)

ṭ.-ur (087b/6)

ṭ.-urın (087b/7)

ṭoḳun- “yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek”

ṭ.-dı (064a/16), (065b/9)

ṭ.-ur (088a/16)

ṭoḳuz “dokuz sayısı”

ṭ. (092a/5)

ṭol- “dolu duruma gelmek”

ṭ.-dı (087b/17), (097a/4), (097a/5)

ṭoldur- “dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek”

ṭ.-mış (096b/16)

ṭ.-mışlar (096b/10)

ṭolu “içi boş olmayan, dolmuş”

ṭ.+sı (097a/15)

ṭoŋuz “çift parmaklılardan, eti, yağı, derisi veya kılı için beslenen, evcil hayvan”

ṭ. (064a/11), (064a/7), (064a/8), (064a/9)

ṭ.+ı (064a/9)

ṭ.+lar (056b/1), (056b/6), (056b/7), (056b/8)

ṭ.+laruŋ (055a/14), (055a/19), (055b/15), (056a/16), (056a/17)

ṭopraḳ “yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik meddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı”

ṭ.+a (062a/9)

ṭ.+dan (100b/7)

ṭoy- “açlık duygusu gidinceye kadar yemek, tok hâle gelmek”

ṭ.-mamış (098a/5)

ṭ.-maz (061b/8)

ṭ.-mazlar (098a/6)

ṭoyum “yeter bulma, yetinme, doyum”

ṭ. (064a/12)

töhmet < Ar. *tuhmet* “kesin olarak ispat edilmediği hâlde birine suç yükleme, suçlama, suçlanma”

t. (065b/3), (091a/17), (095b/1)

ṭur- “hareketsiz durumda olmak; beklemek, dikilmek”

ṭ.-a (054a/9), (073b/2)

ṭ.-abildiŋ (077a/16)

ṭ.-acaḳ (066a/9), (093a/7)

ṭ.-alar (094b/3)

ṭ.-an (059a/10)

ṭ.-ayın (060a/3)

ṭ.-dı (062a/18), (067a/6), (072a/11), (077b/12), (084a/16), (085b/1), (093a/14), (094a/8)

ṭ.-dılar (072a/13)

ṭ.-duġını (084b/4)

ṭ.-duḳca (093a/7)

ṭ.-duŋ (078b/9)

ṭ.-maġa (086a/1)

ṭ.-ası (084b/6)

ṭ.-maya (071b/10)

ṭ.-mayan (090a/2)

ṭ.-mayup (089b/5)

ṭ.-maz (071b/11), (071b/9)

ṭ.-sa (094b/9)

ṭ.-salar (094b/16)

ṭ.-up (091b/10)

ṭ.-ur (074b/5), (087b/19), (100b/6)

ṭ.-urın (058b/18), (098b/12), (098b/6), (102b/14)

ṭ.-urken (059b/16)

ṭ.-urlar (094a/17)

ṭ.-ursın (083b/12)

ṭ.-uruz (090a/16)

ṭurna "turnagillerden, Avrupa ve Afrika'da toplu olarak yaşayan, büyük sürüler hâlinde göçen iri kuş"

ṭ. (070b/11), (100b/5)

ṭurum "bir şeyin içinde bulunduğu şartların bütünü, vaziyet, hâl"

ṭ.+uŋ (061b/9)

ṭut- "elde bulundurmak; ele geçirmek yakalamak; kabul etmek, saymak"

ṭ. (080b/7)

ṭ.-a (058b/7), (089a/12), (103b/19)

ṭ.-alar (054a/5), (096a/14), (100b/10)

ṭ.-amaz (085b/8)

ṭ.-ar (058b/1), (067b/18), (072a/6), (086a/3), (100b/3)

ṭ.-ardum (053b/13), (077b/14)

ṭ.-arsın (081a/1)

ṭ.-dı (070b/3)

ṭ.-dılar (053b/7), (061a/9)

ṭ.-duġum (080b/8)

ṭ.-duḳları (090b/9)

ṭ.-madum (086a/15)

ṭ.-maduŋ (086a/12)

ṭ.-maġa (077b/14), (086a/16), (089b/19)

ṭ.-mak (097a/16)

ṭ.-makdan (082b/3)

ṭ.-maya (088a/14), (103b/16)

ṭ.-maz (053b/13)

ṭ.-up (072b/7), (077b/11), (078a/3), (085b/14), (100b/4)

ṭutıl- “yakalanmak, ele geçirilmek”

ṭ.-mış (079b/16)

ṭūṭī̄ < Far. *ṭūṭī* “işittiği sesleri taklit eden, bâzı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu”

ṭ. (058b/1)

ṭ.+dür (058b/15)

ṭ.+ler (058b/6)

ṭ.+lere (058b/3), (059a/2)

ṭ.+leri (058b/10), (058b/6)

ṭ.+lerüŋ (058b/11), (058b/13), (058b/17)

ṭ.+nüŋ (058b/14)

ṭ.+ye (059a/4)

ṭutul- “yakalanmak, ele geçirilme; avlanmak; ay ve güneş, tutulma olayına uğramak”

ṭ.-dılar (060a/9)

ṭ.-duġuna (067b/19)

ṭ.-ur (060b/19), (061a/1), (079b/14)

ṭuzaḳ “kuş veya yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç veya düzenek”

ṭ.+a (079b/16)

ṭ.+ıŋı (080b/2)

tütün “duman”

t.+den (077a/13)

tüy “insanlarda ve hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok ince kıl”

t.+leri (077a/4)

t.+lerim (073b/1)

U

u < Far. ve "ve" → **ü**

u. (062a/5), (066b/19), (069b/8), (079a/14), (097b/3)

uç (c) "kenar, yan"

u.+ına (075b/19)

u.+ında (088a/16), (093b/5), (097a/13)

uç- "havada yol almak, havada gitmek"

u. (067a/18)

u.-ar (067b/16)

u.-arsın (067b/9)

u.-dı (067a/4), (089b/17), (091b/6)

u.-dılar (060a/15)

u.-maz (100b/10)

u.-up (094b/1)

uçurum "deniz, göl, ırmak vb. su kıyılarında veya karada dik yer, yar"

u.+a (099a/14)

ud "insan vucûdunda örtülmesi gereken, görünmesi haram ve ayıp olan mahrem yer, avret yeri, edep yeri"

u. (056a/4), (056a/6)

ʿ**udvā** < Ar. "düşman"

ʿu. (061b/14)

ufan- "parçalanmak, ufalanmak"

u.-dukdan (062a/10), (062a/8)

u.-ması (062a/8)

u.-ur (062a/10), (088a/16)

ufat- "kırmak, parçalanmak"

u.-dı (086b/12)

uġra- “kötü bir durum başına gelmek”

u.-dılar (060a/7)

u.-yup (054a/5)

uġraş “bir güçlüğü yenmek için gösterilen sürekli çaba, mücadele”

u.+da (094a/12)

u.+dan (099a/15)

uġraş- “savaşmak, mücadele etmek”

u.-alum (069a/14)

u.-maḳ (069b/11)

uġrula- “çalmak”

u.-maġa (075a/3)

u.-maḳ (074b/15), (074b/19), (075a/6)

u.-sam (103b/1)

u.-ya (102a/12)

uġur “hedef, amaç, gaye, erek, yol”

u.+dan (060a/13), (066b/12), (090b/5)

u.+ına (084b/17)

uġurla- “birini iyi dileklerle yolcu etmek, teşyî etmek”

u.-yın (077a/4)

uġursuz “kötülük getiren, uğurlu olmayan, hayırsız, işe yaramaz”

u.+ıdur (070b/13)

ʿ**uhde** < Ar. *ʿuhde* “biri işi üzerine alma, yüklenme, sorumluluk”

ʿu.+sinden (078a/15)

ʿ**uḳalā** < Ar. *ʿuḳalāʾ* “akıllılık, bilgiçlik taslayan kimse”

ʿu.+dan (099b/15)

ʿ**uḳūbet** < Ar. *ʿuḳūbet* “cezâ; eziyet, işkence”

ʿu. (105a/1)

ʿu.+e (097a/8)

ʿu.+in (090a/5)

ulaş- “varmak, gelmek”

u.-dılar (055b/18)

ulaşdur- “ulaşmasını sağlamak”

u.-duġumuz (064a/3)

u.-ursın (064a/3)

ʿ**ulemā** < Ar. *ʿulemāʾ* “âlimler, bilginler”

ʿu. (053b/14), (055a/15), (069a/8), (069b/12)

ʿu.+ya (095a/1), (100a/19)

ulu “erdemleri bakımından çok büyük, yüce”

u.+lar (100a/19)

umūr < Ar. *emūr* “işler”

u. (099b/12)

u.+ını (069a/5)

umūr-ı cismāniyye ‘maddî işler’ (99b/12)

unıt- “aklında kalmamak, hatırlamamak” → **unut-**

u.-dı (090b/6)

unut- “aklında kalmamak, hatırlamamak” → **unıt-**

u. (083a/3)

u.-a (100a/8)

u.-asın (081a/15)

u.-dı (083a/3)

u.-madum (078b/12)

u.-maġa (091a/5)

u.-mayup (083b/9)

u.-ur (082b/18)

ur- “vurmak, çarpmak”

u. (095b/17)

u.-alar (068a/6)

u.-dı (065b/12), (065b/9), (089b/2), (089b/3), (095b/14)

u.-maġla (084b/2)

u.-maḳ (068a/7)

u.-ur (064a/7), (064a/9), (088b/11)

uruş “vurma işi”

u. (065b/12)

uşan- “bıkmak, bezmek”

u.-asın (061a/11)

uşlı “akıllı, zeki”

u. (087a/18)

uşaḳ “çocuk”

u.+ı (063a/18)

utan- “ölçülü hareket etmek, bir şeyi yapmaktan kaçınmak, çekinmek, hayâ etmek”

u.-maz (056a/5)

uy- “bağlı olmak, tabi olmak”

u.-duġuŋdan (053b/12)

u.-dum (072a/9)

u.-mayup (094a/3)

u.-up (053b/4)

uyanuḳ “uyanmış veya uyumamış olan, uyku durumunda olmayan, uyumayan”

u. (074b/3)

uyḳu “organizmanın, dinlenip toparlanabilmesini sağlamak üzere vücuttan ve dış dünyâdan gelen uyarıları fizyolojik ve geçici olarak idrak edememesi durumu”

u. (075b/7)

u.+nuŋ (078b/17), (078b/18), (078b/19), (079a/1)

u.+yı (103a/8)

uyḳusuz “uyumamış veya uykusunu almamış”

u. (076a/2)

uyu- “uyku durumunda olmak”

u. (076a/1)

u.-dı (075a/1)

u.-duġı (097a/14)

u.-duḳdan (074b/18)

u.-r (074b/3), (092a/7), (097a/13)

u.-rdı (065b/8)

u.-rdum (094a/10)

u.-rken (092a/5)

u.-ya (081b/14)

uyut “utanma**”**

u.+umı (66b/19)

uzaḳ “gidilmesi çok süren, çok ötelerede bulunan, ırak”

u. (065b/16), (104a/1)

uzan- “boylu boyunca yatmak”

u.-ur (075b/8)

uzat- “uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak”

u.-duḳ (083a/8)

uzun “uzun süre devam edecek şekilde, uzun müddet, uzun uzun”

u. (099b/19), (102a/12)

Ü

ü < Far. ve “ve” → **u**

ü. (053b/19), (057a/3)

ücret < Ar. *ucret* “bir hizmet ve emek karşılığında ödenen para veya mal”

ü. (102b/8), (103a/19)

üç “üç sayısı”

u. (057b/16), (083b/15), (084b/16), (096a/7), (098a/17), (098b/1), (098b/12), (098b/7), (099a/18), (099a/3), (099a/7), (099b/5), (100b/12), (101a/6)

ü.+den (083b/16)

ü.+er (055b/3), (055b/3)

üçünci “üç sayısının sıra sıfat”

ü. (074b/7)

ü.+si (066b/9)

ü.+sine (069a/17)

üleş- “paylaşmak, bölüşmek”

ü.-diler (073a/16)

üleşdür- “paylaştırmak, bölüştürmek”

ü.-eyim (095a/9)

ümīd < Ar. *umīd* “beklenti, umut”

ü.+dür (092a/12)

ü.+i (080b/15), (080b/18)

ü.+üm (073a/2)

üns < Ar. *uns* “alışkanlık, alışma, yakınlık, ülfet, ünsiyet”

ü. (076a/13), (090b/9)

ürküt- “ürkmesine sebep olmak”

ü.-mekden (063b/10)

üst “bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi; vücut, beden”

ü.+iŋe (078a/3)

ü.+inde (055b/7), (059b/15), (068b/15), (087b/18), (087b/19), (094b/10), (094b/11), (097a/14), (100b/3)

ü.+inden (064a/8), (068b/5)

ü.+ine (060a/7), (063a/8), (067a/5), (068a/14), (071a/11), (075b/6), (078a/7), (081b/13), (082b/12), (086a/10), (087b/18)

ü.+ümde (061a/8)

ü.+üme (078a/5)

ü.+üŋden (092b/13)

ü.+üŋe (086b/10), (086b/5)

ü.+ünden (068a/14)

üstād < Far. ustād “herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukûfu bulunan kimse”

ü+ı (104a/2)

ü.+uŋ (053b/6)

üzeri “bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı; vücut, beden; üzere tabi, bağlı”

ü.+lerinde (094a/18)

ü.+lerine (072b/7)

ü.+me (083b/8)

ü.+mize (073b/16)

ü.+ŋe (086b/6)

ü.+nde (068a/13), (092b/9)

ü.+nden (104a/1)

ü.+ne (054b/5), (055b/17), (056b/19), (056b/9), (057a/10), (058b/11), (058b/3), (058b/4), (059b/4), (062a/2), (062a/5), (062b/16), (062b/2), (062b/6), (064a/11), (064a/9), (065b/11), (066a/14), (068a/6), (068b/19), (069b/2), (070b/1), (070b/3), (071a/10), (071b/10), (071b/16), (072a/11), (072a/15), (073a/13), (073b/7), (074b/2), (074b/4), (076a/10), (076b/9), (078a/8), (078b/13), (078b/2), (079a/2), (081a/1), (081b/10), (082a/13), (082b/10), (084b/12), (086b/12), (087a/12), (088a/5), (088a/7), (088b/18), (088b/9), (089a/5), (089b/1), (090b/7), (091a/16), (091b/19), (091b/7), (093a/2), (094a/17), (095b/14), (096a/13), (096a/15), (097a/5), (100a/7), (100b/4), (100b/5), (101a/13), (101a/13), (101b/18), (103b/16), (104a/4), (104b/15), (105a/5), (105a/5)

ü.+nedür (070b/13), (071a/6), (072b/9)

ü.+neyem (073a/2)

ü.+neyüz (069b/17)

V

vaʿde < Ar. *vaʿde* "bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet, mehil"

v. (081a/12)

vāfir < Ar. *vāfir* "çok, bol"

v. (056b/16), (066b/6), (071a/2), (075a/19), (075b/7), (077a/8), (077b/11), (077b/13), (078b/19), (088a/10), (100b/15), (103a/13), (103a/15)

vāḳıf < Ar. *vāḳıf* "bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan kimse"

v. (053b/2), (075a/15), (075a/16), (078b/4)

vāḳıʿa < Ar. *vāḳıʿa* "olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu"

v. (092a/10), (092a/10), (094a/11)

v.+ları (092a/8)

v.+ların (092a/8)

v.+nuŋ (092b/4)

v.+yı (094a/16)

vāḳıʿā < Ar. *vāḳıʿā* "gerçi, her ne kadar, filvâki"

v. (064b/16)

vāḳiʿ < Ar. *vāḳıʿ* “olan, vuku bulan”

v. (083b/17), (101a/6)

vaḳt < Ar. *vaḳt* “zaman”

v. (069a/16), (069b/19)

v.+de (081a/15)

v.+in (098b/10)

v.+inde (104a/10)

vaḳtā < Ar. *vaḳtā* + Far. *+ki* “ne zavik ki, -diği zaman”

v. ki (053b/6), (054a/13), (054a/6), (054b/7), (055b/18), (056a/19), (056b/6), (057a/17), (058b/11), (059b/1), (060b/7), (060b/9), (061a/14), (061a/18), (063a/12), (063a/5), (064a/15), (064a/8), (064b/18), (065b/10), (065b/5), (065b/6), (065b/8), (066a/12), (066b/16), (068b/2), (071b/2), (072a/10), (073b/16), (074a/5), (075a/7), (075b/15), (080b/10), (083b/3), (084b/4), (086b/10), (086b/17), (092a/7), (094a/4), (094a/6), (094b/16), (094b/18), (095a/16), (095b/12), (096b/17), (097a/19), (097a/2), (097a/4) → **ki**

var “mevcut”

v. (054b/15), (055a/6), (055b/16), (055b/19), (056a/11), (056b/3), (059b/13), (059b/14), (059b/16), (060a/6), (063b/12), (063b/16), (063b/18), (064b/13), (066a/3), (066b/3), (067a/15), (067a/7), (068b/15), (068b/15), (068b/16), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/18), (069a/4), (070b/19), (071a/1), (071b/13), (074a/18), (074b/13), (075a/13), (075a/13), (076a/19), (076b/1), (077b/8), (079b/10), (079b/10), (079b/11), (079b/12), (081b/15), (082b/8), (083b/5), (085b/5), (087a/17), (087a/18), (087b/14), (088b/9), (089a/10), (089a/8), (089a/8), (091a/3), (092a/1), (093b/1), (094a/1), (095a/13), (097a/14), (097a/14)

v.+dı (054b/12), (056b/14), (059a/8), (064b/10), (064b/2), (066b/6)

v.+dur (055a/1), (055a/18), (055b/6), (056a/7), (060b/4), (061b/13), (062a/19), (062b/19), (062b/8), (063a/3), (064a/18), (066b/5), (066b/6), (066b/8), (070a/15), (070a/16), (072a/3), (072a/5), (073a/4), (074a/9), (076a/6), (077a/2), (077a/9), (079b/3), (079b/4), (080a/3), (081b/11), (083a/17), (083b/15), (085a/13), (085b/12), (085b/13), (086a/6), (091a/12), (091a/13), (094b/14), (097b/10), (097b/4), (098a/5), (098b/1), (099a/12), (099a/18), (099a/7), (099b/15), (099b/5), (100a/13), (100b/17), (100b/2), (101a/6), (101b/11), (101b/16),

(101b/6), (102a/11), (102a/18), (102a/2), (102a/6), (102b/15), (102b/18), (102b/6), (103a/18), (103a/9), (103b/13), (104a/16), (104b/4)

v.+ımış (074a/18)

v.+ken (091a/11)

v.+mış (077b/19)

v.+sa (054b/17), (055b/11), (062b/12), (068a/9)

v.+um (098a/15)

var- "ulaşmak, vâsıl olmak"

v. (057a/6)

v.-a (056b/5), (065a/10), (073b/2), (098b/18), (100a/3)

v.-alar (056a/2), (069b/1), (103a/1)

v.-alum (072a/4), (092a/11)

v.-am (062b/19), (080b/14)

v.-ayın (083a/8), (083a/8), (085a/15), (086b/1), (086b/13), (088b/3), (093a/16), (093a/5)

v.-dı (057a/7), (057a/8), (059b/5), (060b/10), (061a/17), (068b/19), (071a/10), (071b/2), (071b/7), (076b/11), (076b/12), (076b/14), (077b/10), (077b/15), (080a/11), (082b/12), (086a/10), (093a/12), (093b/5), (095b/8)

v.-dılar (065a/5), (072a/13)

v.-dım (065a/2)

v.-duġı (084a/16)

v.-duġum (080a/19)

v.-dum (065b/11), (065b/8)

v.-ıcaḳ (063a/4)

v.-ıŋız (070b/15)

v.-ınca (072a/15)

v.-maḳ (093a/15)

v.-mamış (086a/5)

v.-maz (081b/15)

v.-mış (071a/2), (096b/9)

v.-sa (055b/7), (066a/18), (066b/5), (092b/12), (095a/12), (100a/2)

v.-saḳ (085a/12)

v.-sam (086a/8)

v.-up (057a/6), (070a/11), (077b/11), (081b/3), (082b/12), (082b/16), (093b/3), (098b/13), (099b/17)

v.-ur (060a/19), (063a/5), (082a/2), (082a/4), (087a/11), (100a/3)

v.-urın (086a/8)

v.-urlar (070b/18), (071a/3), (093a/3)

v.-ursın (056a/8)

varṭa < Ar. *varṭa* “tehlikeli durum”

v.+ya (060b/17), (067b/4)

vāṣıl < Ar. *vāṣıl* “ulaşan, erişen”

v. (053b/7), (059b/11), (070a/11), (070a/8), (070a/8), (073a/17), (073a/3), (074b/10), (078a/17), (078a/19), (078b/1), (078b/8), (079a/13), (081a/1), (082b/1), (082b/2), (082b/3), (082b/4), (082b/5), (082b/6), (087a/9), (091a/14), (097b/5), (099a/7)

vāsıṭa < Ar. *vāsıṭa* “bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, araç”

v.+mla (081a/3)

v.+sıyla (093a/16)

vay “yönelme durumu eki almış bir kelime ile kullanıldığında bir şeyin veya bir kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatan bir söz”

v. (089b/5), (089b/6)

vaẓīfe < Ar. *vaẓīfe* “bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev, ödev”

v. (078a/10), (078a/11)

vazgel- “vazgeçmek”

v. (087b/8)

v.-di (056b/7), (88a/19)

v.-e (058a/2)

ve “iki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile”

v. (053b/10), (053b/11), (053b/11), (053b/14), (053b/16), (053b/17), (053b/18), (053b/18), (053b/19), (053b/3), (053b/3), (053b/3), (053b/5), (053b/6), (053b/8), (054a/10), (054a/10), (054a/11), (054a/11), (054a/12), (054a/12), (054a/13), (054a/17), (054a/2), (054a/4), (054a/6), (054a/7), (054a/9), (054a/9), (054b/10), (054b/17), (054b/18), (054b/3), (054b/4), (054b/6), (054b/8), (055a/10), (055a/16), (055a/17), (055a/4), (055a/7), (055a/7), (055a/9), (055a/9), (055b/1), (055b/10), (055b/11), (055b/11), (055b/2), (055b/3), (055b/3), (055b/4), (055b/4), (055b/5), (055b/5), (055b/5), (055b/7), (055b/9), (055b/9), (056a/1), (056a/11), (056a/12), (056a/12), (056a/13), (056b/11), (056b/11), (056b/13), (056b/13), (056b/14), (056b/16), (056b/17), (056b/2), (056b/3), (056b/4), (056b/6), (056b/9), (057a/1), (057a/1), (057a/11), (057a/11), (057a/12), (057a/12), (057a/17), (057a/18), (057a/18), (057a/3), (057a/3), (057a/4), (057a/5), (057a/6), (057a/9), (057b/1), (057b/1), (057b/11), (057b/12), (057b/14), (057b/14), (057b/5), (057b/6), (058a/1), (058a/11), (058a/13), (058a/13), (058a/15), (058a/2), (058a/2), (058a/4), (058a/6), (058a/7), (058a/8), (058a/9), (058a/9), (058b/12), (058b/15), (058b/2), (059a/13), (059a/14), (059a/15), (059a/16), (059a/6), (059b/11), (059b/17), (059b/3), (059b/3), (059b/4), (059b/9), (060a/1), (060a/12), (060a/15), (060a/15), (060a/4), (060a/8), (060b/12), (060b/19), (060b/4), (060b/5), (061a/1), (061a/1), (061a/10), (061a/15), (061a/16), (061a/17), (061a/19), (061a/9), (061a/9), (061b/10), (061b/13), (061b/17), (061b/18), (061b/4), (061b/5), (061b/9), (061b/9), (061b/9), (062a/13), (062a/15), (062a/18), (062a/5), (062a/7), (062b/1), (062b/15), (062b/18), (062b/18), (062b/3), (063a/10), (063a/11), (063a/13), (063a/15), (063a/15), (063a/17), (063a/17), (063a/18), (063a/19), (063a/3), (063b/2), (063b/6), (063b/7), (063b/7), (063b/8), (064a/10), (064a/11), (064a/11), (064a/18), (064a/2), (064a/2), (064a/4), (064b/1), (064b/12), (064b/14), (064b/17), (064b/18), (064b/2), (065a/12), (065a/13), (065a/14), (065a/14), (065a/15), (065a/16), (065a/16), (065a/17), (065a/18), (065a/19), (065a/19), (065a/5), (065a/6), (065a/7), (065a/7), (065a/8), (065b/1), (065b/10), (065b/12), (065b/14), (065b/15), (065b/16), (065b/17), (065b/18), (065b/2), (065b/4), (065b/4), (065b/5), (065b/8), (065b/9), (066a/1), (066a/1), (066a/10), (066a/13), (066a/16), (066a/16), (066a/17), (066a/18), (066a/2), (066a/4), (066a/4), (066a/5), (066a/6), (066a/7), (066a/7), (066a/9), (066b/10), (066b/12), (066b/15), (066b/16), (066b/17), (066b/18), (066b/3), (066b/6), (066b/7), (066b/7), (066b/9), (066b/9), (067a/1), (067a/13), (067a/14), (067a/16), (067a/16), (067a/16),

(067a/18), (067a/3), (067a/3), (067a/8), (067a/9), (067a/9), (067b/1), (067b/10), (067b/11), (067b/13), (067b/14), (067b/15), (067b/16), (067b/16), (067b/18), (067b/18), (067b/2), (067b/3), (067b/7), (067b/8), (067b/9), (068a/10), (068a/11), (068a/11), (068a/11), (068a/12), (068a/14), (068a/15), (068a/16), (068a/18), (068a/18), (068a/3), (068a/3), (068a/4), (068a/4), (068a/7), (068a/7), (068b/1), (068b/1), (068b/11), (068b/12), (068b/15), (068b/16), (068b/17), (068b/18), (068b/4), (068b/5), (068b/6), (068b/6), (068b/7), (068b/7), (068b/7), (069a/11), (069a/11), (069a/16), (069a/19), (069a/2), (069a/3), (069a/3), (069a/5), (069a/8), (069b/13), (069b/15), (069b/16), (069b/19), (069b/6), (069b/6), (069b/8), (069b/8), (070a/1), (070a/1), (070a/10), (070a/10), (070a/11), (070a/12), (070a/14), (070a/15), (070a/16), (070a/7), (070a/8), (070a/9), (070a/9), (070a/9), (070b/11), (070b/11), (070b/11), (070b/12), (070b/13), (070b/13), (070b/13), (070b/14), (070b/2), (071a/11), (071a/11), (071a/12), (071a/14), (071a/16), (071a/18), (071a/7), (071a/8), (071a/8), (071a/9), (071b/10), (071b/10), (071b/7), (071b/9), (072a/13), (072a/3), (072a/6), (072a/7), (072b/1), (072b/12), (072b/16), (072b/17), (072b/9), (073a/12), (073a/14), (073a/16), (073a/18), (073a/19), (073a/19), (073a/3), (073a/5), (073b/1), (073b/11), (073b/14), (073b/17), (073b/17), (073b/18), (073b/19), (073b/2), (073b/5), (074a/1), (074a/13), (074a/14), (074a/15), (074a/19), (074a/4), (074a/5), (074b/8), (075a/1), (075a/12), (075a/18), (075a/3), (075a/7), (075b/14), (075b/17), (075b/2), (075b/4), (075b/6), (076a/10), (076a/11), (076a/13), (076a/13), (076a/16), (076a/17), (076a/17), (076a/17), (076a/4), (076a/5), (076b/16), (076b/17), (076b/19), (076b/3), (076b/8), (077a/10), (077a/12), (077a/14), (077a/17), (077a/2), (077a/3), (077a/3), (077a/4), (077a/4), (077a/5), (077b/1), (077b/14), (077b/14), (077b/3), (077b/3), (077b/3), (077b/3), (077b/6), (077b/7), (078a/1), (078a/14), (078a/16), (078a/17), (078a/18), (078a/18), (078a/18), (078a/19), (078a/7), (078a/8), (078b/1), (078b/12), (078b/17), (078b/18), (078b/18), (078b/18), (078b/19), (078b/2), (078b/4), (078b/5), (078b/5), (078b/5), (078b/6), (078b/6), (078b/6), (078b/7), (078b/8), (079a/1), (079a/1), (079a/13), (079a/19), (079a/4), (079a/4), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/6), (079a/7), (079a/7), (079b/11), (079b/13), (079b/4), (079b/6), (079b/7), (079b/8), (080a/10), (080a/12), (080a/13), (080a/14), (080a/15), (080a/16), (080a/16), (080a/17), (080a/18), (080a/18), (080a/6), (080a/7), (080a/9), (080a/9), (080b/11), (080b/12), (080b/13), (080b/13), (080b/17), (080b/2), (080b/3), (080b/4), (080b/9), (081a/6), (081a/7), (081a/8), (081a/9), (081b/1), (081b/10), (082a/14), (082a/5), (082a/6), (083a/3), (083b/10), (083b/10), (083b/11), (083b/15), (083b/16), (083b/19), (083b/19), (084a/10), (084a/12), (084a/13), (084a/15), (084a/18), (084a/2), (084a/3), (084a/4), (084a/5), (084a/6), (084b/1), (084b/15), (084b/17), (084b/17), (084b/18), (084b/2), (084b/2), (084b/5), (084b/8), (084b/9), (085a/14), (085a/16), (085a/4), (085a/4), (085a/5), (085b/11), (085b/17), (085b/18), (085b/19), (085b/3),

(086a/13), (086a/14), (086a/16), (086a/5), (086a/5), (086a/7), (086b/12), (086b/13), (086b/15), (086b/16), (086b/18), (086b/19), (086b/19), (086b/9), (087a/13), (087a/14), (087a/3), (087a/5), (087a/6), (087a/7), (087a/9), (087b/13), (087b/15), (087b/3), (087b/6), (087b/7), (088a/10), (088a/10), (088a/10), (088a/13), (088a/13), (088a/16), (088a/17), (088a/2), (088a/3), (088a/7), (088a/8), (088a/8), (088a/9), (088a/9), (088b/13), (088b/15), (088b/16), (088b/17), (089a/15), (089a/16), (089a/9), (089b/11), (089b/11), (089b/14), (089b/14), (089b/17), (089b/19), (089b/4), (089b/5), (089b/6), (089b/7), (089b/8), (090a/1), (090a/1), (090a/14), (090a/2), (090a/2), (090a/6), (090b/1), (090b/10), (090b/11), (090b/11), (090b/14), (090b/5), (090b/6), (090b/6), (090b/7), (090b/8), (091a/1), (091a/1), (091a/1), (091a/14), (091a/15), (091a/15), (091a/16), (091a/17), (091a/17), (091a/17), (091a/18), (091a/19), (091a/19), (091a/2), (091a/2), (091a/3), (091a/8), (091b/1), (091b/10), (091b/10), (091b/11), (091b/11), (091b/12), (091b/12), (091b/14), (091b/14), (091b/16), (091b/17), (091b/18), (091b/2), (091b/2), (091b/3), (091b/4), (091b/5), (091b/6), (092a/12), (092a/18), (092a/2), (092a/4), (092a/4), (092a/5), (092a/7), (092b/10), (092b/10), (092b/11), (092b/14), (092b/14), (092b/16), (092b/18), (092b/19), (092b/6), (092b/7), (092b/8), (092b/8), (092b/8), (092b/9), (092b/9), (093a/1), (093a/11), (093a/11), (093a/14), (093a/17), (093b/11), (093b/12), (093b/19), (093b/4), (093b/5), (093b/7), (093b/9), (094a/1), (094a/13), (094a/14), (094a/19), (094a/3), (094a/4), (094a/7), (094a/7), (094a/9), (094a/9), (094b/14), (094b/15), (094b/17), (094b/17), (094b/19), (094b/19), (094b/3), (095a/1), (095a/1), (095a/10), (095a/10), (095a/11), (095a/11), (095a/12), (095a/17), (095a/2), (095a/3), (095a/3), (095a/5), (095a/5), (095a/5), (095a/6), (095a/7), (095a/7), (095b/11), (095b/16), (095b/17), (095b/4), (095b/5), (095b/7), (095b/9), (096a/10), (096a/11), (096a/11), (096a/13), (096a/14), (096a/14), (096a/16), (096a/18), (096a/19), (096a/19), (096a/2), (096a/2), (096a/3), (096a/4), (096a/4), (096a/8), (096a/9), (096b/10), (096b/5), (096b/6), (096b/6), (097a/11), (097a/13), (097a/18), (097a/6), (097a/6), (097a/7), (097a/8), (097b/12), (097b/12), (097b/15), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/16), (097b/17), (097b/17), (097b/18), (097b/18), (097b/3), (097b/5), (097b/5), (097b/7), (097b/7), (098a/11), (098a/11), (098a/11), (098a/11), (098a/12), (098a/13), (098a/14), (098a/17), (098a/18), (098a/2), (098a/3), (098a/3), (098a/4), (098a/6), (098a/7), (098a/8), (098a/9), (098b/10), (098b/14), (098b/15), (098b/15), (098b/15), (098b/16), (098b/17), (098b/2), (098b/3), (098b/4), (098b/8), (098b/8), (098b/9), (099a/1), (099a/15), (099a/16), (099a/19), (099a/19), (099a/3), (099a/4), (099a/5), (099a/5), (099a/7), (099a/8), (099a/9), (099b/1), (099b/12), (099b/18), (099b/2), (099b/6), (099b/7), (099b/8), (099b/9), (099b/9), (100a/1), (100a/11), (100a/12), (100a/14), (100a/16), (100a/16), (100a/18), (100a/19), (100a/19), (100a/4), (100a/5), (100a/5), (100a/5), (100a/5), (100a/6), (100a/8), (100a/9), (100a/9), (100b/12), (100b/14), (100b/14), (100b/14), (100b/15),

(100b/15), (100b/19), (100b/5), (100b/6), (100b/8), (100b/8), (101a/1), (101a/14), (101a/17), (101a/19), (101a/19), (101a/2), (101a/2), (101a/8), (101a/9), (101b/1), (101b/12), (101b/12), (101b/13), (101b/13), (101b/15), (101b/16), (101b/17), (101b/18), (101b/19), (101b/2), (101b/3), (101b/4), (101b/6), (101b/8), (101b/8), (101b/9), (101b/9), (102a/12), (102a/13), (102a/13), (102a/15), (102a/17), (102a/18), (102a/19), (102a/19), (102a/3), (102a/4), (102a/4), (102a/6), (102a/7), (102a/7), (102b/1), (102b/1), (102b/10), (102b/10), (102b/10), (102b/11), (102b/13), (102b/16), (102b/16), (102b/17), (102b/2), (102b/3), (102b/4), (102b/9), (103a/1), (103a/1), (103a/10), (103a/10), (103a/11), (103a/11), (103a/12), (103a/14), (103a/14), (103a/15), (103a/19), (103a/19), (103a/2), (103a/3), (103a/4), (103a/5), (103a/6), (103a/7), (103a/7), (103b/1), (103b/10), (103b/10), (103b/11), (103b/11), (103b/12), (103b/15), (103b/16), (103b/17), (103b/18), (103b/19), (103b/2), (103b/2), (103b/3), (103b/4), (103b/7), (103b/7), (103b/7), (103b/8), (103b/8), (103b/9), (103b/9), (103b/9), (104a/1), (104a/10), (104a/10), (104a/11), (104a/11), (104a/12), (104a/12), (104a/12), (104a/13), (104a/13), (104a/14), (104a/18), (104a/18), (104a/19), (104a/2), (104a/2), (104a/3), (104a/4), (104a/4), (104a/6), (104a/6), (104a/8), (104a/8), (104a/8), (104a/9), (104a/9), (104b/1), (104b/1), (104b/10), (104b/10), (104b/11), (104b/11), (104b/13), (104b/16), (104b/16), (104b/19), (104b/2), (104b/3), (104b/4), (104b/6), (104b/7), (104b/7), (104b/8), (104b/9), (104b/9)

vebāl < Ar.*vebāl* “günah doğuracak ve insanı âhiret azâbına sürükleyecek olan sorumluluk”

b. +e (093b/4)

vech < Ar. *vech* “sebep, vesîle”

v.+le (065b/17), (070a/2)

vedāʿ < Ar. *vedāʿ* “ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme”

v. (091b/6)

vefā < Ar. *vefā* “sözünde durma, verilen sözü yerine getirme”

v. (080b/5), (081a/7)

v.+ŋı (061a/19)

v.+sına (090a/2)

vefādār < Ar. *vefā* + Far. *dār* “vefâlı, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı kimse”

v. (063a/13)

vefāsuz < Ar. *vefā* + T. +*suz* “vefâsı olmayan, sevgisinde, dostluğunda sebat göstermeyen kimse”

v. (089b/5)

vefāsuzluḳ < Ar. *vefā* + T. +*suz* +*luḳ* “vefasız olma durumu”

v. (089b/16)

vefāt < Ar. *vefāt* “ölüm, ölme”

v. (054b/12)

velākin < Ar. *ve lâkin* “lâkin, fakat”

v. (054b/17), (058b/13), (094b/14)

vėr- “iletmek, eriştirmek; ihsan etmek, bağışlamak; -i zarf fiil eki almış fiillerden sonra yardımcı fil gibi kullanılarak tezlik bildirir”

v. (092a/11)

v.-di (056b/15), (057a/3), (057a/9), (059a/12), (064a/16), (066a/12), (077b/15), (083b/3), (086a/10), (094a/7), (095a/10), (095a/11), (095a/11)

v.-diler (057a/19), (073b/7), (076b/19), (089b/18), (089b/4), (095a/1)

v.-dügi (104b/2)

v.-dügümüzi (064a/4)

v.-düm (074a/2)

v.-düŋ (104a/5)

v.-e (056b/6), (057b/1), (094b/7), (098b/3), (100b/13)

v.-eler (103a/13)

v.-elüm (069b/3), (072a/8), (092a/12)

v.-em (073b/3)

v.-en (098b/12)

v.-eyin (086a/18), (102b/6)

v.-ilür (069b/5)

v.-in (086a/4)

v.-medi (056a/2)

v.-mege (093b/17)

v.-mek (104b/6)

v.-mesende (104a/13)

v.-mesi (057b/11)

v.-meye (099a/4), (104b/2)

v.-meyeler (059b/3)

v.-meyince (092b/5)

v.-meyüp (069a/16)

v.-mez (083a/10)

v.-miş (078b/16)

v.-mişdür (070a/13)

v.-se (066a/10), (087b/9)

v.-sün (059a/10), (078a/3), (079a/5), (079a/6), (092b/2), (093b/14)

v.-üp (092b/10)

v.-ür (064b/15), (069a/11), (069b/19), (070a/1), (070a/2), (083a/11), (085b/19), (089a/17), (102b/9)

v.-ürler (104b/5)

v.-ürsin (098b/1)

vėril- "verme işine konu olmak"

v.-meyüp (091b/1)

vers "özel isim"

v. (094b/8)

vesāʾir < Ar. *ve sāʾir* "diğer" → **vesāyir**

v. (071a/15), (073b/9)

vesāyir < Ar. *ve sāʾir* “diğer” → **vesāʾir**

v. (056a/14), (059a/16), (061a/13), (074a/1), (076a/8), (077a/11), (078b/14), (088a/10), (095a/12)

veyā < Ar. *ve* + Far. *yā* “cümlede bildirilen husûsun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, ya da “

v. (058a/8), (099b/17), (102b/10)

veyāḫūd < Ar. *ve* + Far. *yā ḫud* “yâhut, veya”

v. (083a/18)

vezīr < Ar. *vezīr* “padişah yardımcısı, hükümdar vekili”

v. (070b/5), (070b/7), (072b/17), (073a/1), (073a/6), (074a/11), (074a/17), (074a/7), (074b/13), (075a/12), (075a/8), (076a/15), (076a/19)

v.+de (075a/8)

v.+i (073b/13)

v.+iŋ (076a/12), (077a/2)

v.+ine (074a/11), (074b/7)

v.+ler (076a/8), (078b/14)

v.+leri (069a/6), (092b/3)

v.+lerinden (074a/6)

v.+üŋ (079a/6)

vīrānduḫt “özel isim”

v. (092a/1)

vilāyet < Ar. *vilāyet* “diyar, ülke, memleket”

v.+inde (087a/17)

v.+inden (058b/8)

vur- “elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak”

v.-a (098b/14), (098b/16)

vücūd < Ar. *vücūd* “varlık”

v.+uŋ (061b/9)

vüzerā < Ar. *vüzerā* “vezirler, bakanlar”

v.+sıyla (070a/12)

Y

yā₁ < Far. *yā* “ya da, yahut; o hâlde, peki, karşılaştırma edatı”

y. (057a/15), (063b/9), (079b/19), (085a/10), (085a/7), (085a/9), (086a/1), (086a/13), (086a/2), (094a/12), (094a/12), (099a/14), (102b/10)

yā₂ < Ar. *yā* “ ‘ey’ anlamında seslenme sözü”

y. (070a/6), (089a/4)

yabān < Far. *yābān* “tanınmayab, bilinmeyen, yabancı; kendi kendine yetişen bitki;önem vermek, üzerinde durmak”

y. (082b/12)

y.+a (062b/13), (064a/4), (087b/4), (093b/18)

y.+dan (075a/14), (075b/13)

y.+ı (090b/9)

yad “yabancı”

y. (069a/15)

yād < Far. *yād* “anma, hatırlama, hatır”

y. (083b/15)

yaġ “birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değşen bitkisel veya hayvansal madde”

y. (087b/13), (087b/15), (087b/17), (088a/16), (088a/17)

y.+ı (088a/3)

y.+larla (092b/14)

y.+uŋ (088a/2)

yaġ- “yağmur, kar, dolu gökten düşmek”

y.-dı (097a/3)

yaġız “doru”

y.+lar (085b/18)

yaġla- “yağ sürmek”

y.-yalum (092b/14)

yaġmur “atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahman”

y.+ı (065a/10)

y.+lar (097a/3)

yaḳın “arada az mesâfe bulunan”

y. (060a/18), (060a/5), (061a/17), (062b/17), (067a/10), (070a/1), (071b/14), (072a/16), (072a/17), (072a/4), (077a/8), (079b/12), (085b/13), (094a/7)

y.+ı (078b/12), (097b/16)

yaḳınlıḳ “yakın olma durumu”

y.+ı (076a/6)

yaḳlaş- “yakın duruma gelmek, aradaki zaman veya mesâfe azalacak şekilde ilerlemek”

y.-a (068a/17)

y.-ayın (068a/15)

y.-dı (080a/11)

y.-duḳca (068a/18)

y.-ma (090a/9)

y.-madın (081a/18)

y.-maḳ (081b/4)

y.-mayasın (082a/14)

y.-mazsın (081b/5)

y.-ur (063a/6)

yāḳūt < Ar. *yāḳūt* “pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş”

y.+lar (094a/19)

yalan “aldatmak maksadıyle bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz”

y. (058a/9), (059a/12), (059a/13), (059a/9), (062a/3), (072a/2), (075a/11), (075a/11), (075a/17), (076a/4), (080a/16), (081a/6)

y.+a (100b/19)

y.+dur (076a/5), (101b/12)

y.+ı (076a/4), (099b/11)

y.+ını (053b/3)

yalancı “yalan söylemeyi huy edinmiş kimse”

y. (059a/2), (103a/2)

y.+dur (102a/6), (103b/18)

y.+vuz (058b/19)

yalŋız “tek başıba; sadece”

y. (056a/9), (057a/10), (066a/6)

yalvar- “birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek”

y.-masına (075a/10)

yan “bir şeyin in, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil; sağ ve solun ortak adı, yön, tarafa, cihet; kat, huzur”

y.+ı (097a/5)

y.+ıma (064b/18), (071a/6), (071a/7)

y.+ıŋda (091b/5)

y.+ına (059a/16), (065b/11), (065b/8), (068a/15), (072a/13), (073b/9), (080b/17), (080b/17), (081b/15), (081b/3), (082b/16), (090a/9), (093a/15)

y.+ında (056a/12), (056a/13), (056a/18), (057a/13), (058b/11), (059b/13), (065a/6), (073a/13), (073a/18), (075b/14), (082a/8), (087a/18), (088b/3), (088b/6), (089a/11), (094b/5)

y.+ından (057b/3), (081a/18), (092a/15), (095b/18)

y.+larında (069b/1), (089b/12)

y.+larından (089b/9)

y.+uma (065a/2), (081b/5), (081b/6)

y.+umda (062b/12), (064a/18), (095a/6)

y.+uŋa (080a/19), (080b/14), (083a/5)

yan- “tutuşmak, alev almak”

y.-sun (077a/12)

yaʿnī < Ar. *yaʿnī* “anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce ‘şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki’anlamında kullanılır”

y. (064b/8), (071a/12), (103b/16)

yap “yavaş yavaş, usul, sessizce”

y. (068a/18), (068a/18), (075b/9), (075b/9), (080b/16), (080b/16)

yap- “inşa etmek, kurmak”

y.-ayın (088a/10)

y.-mış (071b/13)

yapış- “sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak, sarılmak”

y.-a (061b/3)

y.-dı (055b/1)

y.-ursa (075a/2)

yapşın- yapışmak

y.-amadı (086a/11)

yār < Far. *yār* “sevgili, dost”

y. (057a/3), (076a/17)

yār-ı ṣādıḳ ‘sadık dost’ (057a/3)

yara “keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik”

y. (068a/6), (091a/7)

y.+nuŋ (068a/6)

y.+sı (091a/7)

yara- “bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak”

y.-maz (074a/2)

y.-r (056b/17)

yaradıl- “yaratma işi yapılmak”

y.-mışdur (061b/14)

yaralı “yaralanmış olan, yarası olan kimse, mecruh”

y. (068a/13), (069a/3)

yaramaz “uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan”

y. (053b/11), (053b/13), (053b/18), (056a/7), (057b/17), (058a/17), (062a/11), (062a/9), (065a/16), (069b/10), (078b/10), (080b/1), (081a/7), (083a/11), (087b/7), (093b/4), (098b/8), (099a/10), (100b/15), (101b/19), (103a/4)

y.+a (054a/8)

y.+dan (055b/9), (097b/18)

y.+dur (054a/1), (064a/17), (081b/12)

y.+ı (070b/12), (071b/9), (091b/1), (091b/2), (091b/2), (091b/3), (091b/4), (098a/3)

y.+ıdur (081b/19)

y.+ını (100a/5)

y.+laruŋ (066b/9)

yaramazlıḳ (ġ) “ yaramaz olma durumu” → **yaramazluḳ (ġ)**

y. (072b/2)

y.+umdan (053b/13)

y.+uŋdan (080a/13)

yaramazluḳ (ġ) “yaramaz olma durumu” → **yaramazlıḳ (ġ)**

y. (055b/11), (059a/3), (094b/14)

y.+a (055a/17), (097b/5)

y.+dan (081a/9)

y.+ına (055a/16)

y.+ından (085b/19)

y.+la (103a/12)

y.+laruŋ (094a/15)

yārān < Far. *yārān* “dostlar”

y. (066a/7)

yarasa “yaasalardan, ön ayakları perdeli kanat biçiminde gelişmiş, vücudu yumuşak sık kıllarla kaplı, iskeletleri hafif yapılı, uçabilen memeli hayvan”

y. (100b/9)

yardım “kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet”

y. (060a/13), (077a/6)

yardımcı “yardım eden kimse”

y.+dur (058a/13)

yarın “bugünden sonra gelecek ilk gün; gelecek, ilerideki zaman”

y. (058a/14), (063b/19), (090a/3), (090a/3)

yaru “bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf”

y.+sını (057a/9)

yaz “ilkbahar ile sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi”

y. (065a/10), (096b/16)

yaş “ıslak, nemli”

y. (096b/15)

yaşa- “hayatını devam ettirmek, ömür sürmek”

y.-yup (077b/9)

yat- “boylu boyunca uzanmak; uyumak eya dinlemek için yatağa girmek”

y.-dı (075a/1), (075b/4)

y.-dılar (058b/2)

y.-dugı (075b/3)

y.-up (092a/5), (094a/10)

y.-ur (067b/1), (087b/18), (097a/13)

y.-urlar (075b/7)

yavrı "yeni doğmuş hayvan veya insan" → **yavru**

y. (089b/2)

y.+ları (081b/14), (089a/10), (089a/11), (089a/14)

y.+sı (089b/1), (089b/2)

y.+sına (089a/16)

yavru "yeni doğmuş hayvan veya insan" → **yavrı**

y.+mı (090b/17)

y.+ŋa (090b/12)

y.+sı (058b/1)

yavuz "güçlü, çetin; kötü, fena"

y. (059a/7), (064b/8), (081b/13), (090b/9), (101b/11), (104b/19)

yay "ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk"

y. (064a/15)

y.+ın (064a/8)

y.+ını (068a/16)

y.+ıyla (064a/6)

y.+uŋ (064a/14), (064a/14)

yaz- "söz ve düşünceyi yazı ile anlatmak"

y.-dılar (059a/15)

y.-mışlardur (055a/17)

y.-up (056b/11)

yazıcu “işi yazı yazma olan kimse, kâtip”

y.+ŋdur (092b/8)

yazıl- “yazma işi yapılmak”

y.-an (054b/13), (057a/19), (057b/3)

y.-mışdur (055b/1)

yazuḳ “kınama anlatır”

y. (053b/10)

yė- “yemek işi”

y.-di (075a/1), (086b/15)

y.-diŋ (096b/19)

y.-dügi (066a/10), (085a/1)

y.-düginden (077b/3)

y.-dügüm (061b/8)

y.-dükden (058b/9)

y.-medüm (097a/1)

y.-mege (064a/15), (064b/4), (077b/14), (078a/3), (078a/9), (082b/13), (086b/16)

y.-megüŋ (078b/16), (078b/17), (078b/18)

y.-mek (064a/12), (079a/1), (082a/9), (084a/2)

y.-mekde (077b/10)

y.-mekden (063b/5), (078a/9)

y.-meyelüm (096b/12)

y.-meyevüz (096b/19)

y.-mez (062a/13), (068b/5), (086b/17), (100b/7)

y.-mezüz (058b/17)

y.-r (063a/19), (063b/2), (068a/15), (068b/5), (077b/11)

y.-rdüm (077b/14)

y.-rler (075b/6), (089a/15)

y.-rsin (056a/15), (056a/8), (056a/9)

y.-ye (067a/2), (098a/7), (100a/9)

y.-yecegin (063a/19), (087b/16)

y.-yen (102b/13)

y.-yesin (056a/15), (078a/4)

y.-yevüz (096b/14)

y.-yeyin (086b/14)

y.-yüp (087b/16)

yed < Ar. *yed* “güç, kudret”

y. (062b/1), (062b/3)

z̲āt-ı yed ‘güç sahibi’ (062b/3)

yėdi “yedi sayısı”

y. (059a/17), (064a/18), (093a/19), (094b/15), (102b/18), (104b/4)

y.+dür (103b/6)

yėdinci “yedi sayısının sıra sıfatı”

y. (092a/12), (093a/2), (094b/18)

yėdür- “yemesini sağlamak”

y.-em (063b/19)

y.-üŋ (055a/1)

yėg “daha iyi, yeğ”

y. (090b/1), (094b/10), (104a/5)

y.+dür (054a/3), (058a/3), (061b/9), (062b/6), (069b/9), (070a/19), (074a/3), (075b/14), (093a/4), (095a/19)

yėl “rüzgâr”

y. (077a/12), (095b/2)

y.+i (076a/17)

yelpeze “sallandığında küçük bir hava akımı yapan ve özellikle yüzü serinletmeye yarayan, katlanabilir, taşınabilir araç”

y.+sin (075b/19)

yėmek “yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş, taam”

y. (053b/17), (056a/15), (056a/15), (056a/8), (056a/8), (058b/16), (058b/9), (063a/18), (063b/11), (064a/2), (075a/1), (077b/9), (089a/15)

y.+i (100a/15), (100a/9)

y.+ine (056b/3), (056b/8)

y.+leri (101a/16)

yemīn < Ar. *yemīn* “Allah’ı veya mukaddes bir varlığı şâhit tutarak verilen söz, ant, kasem”

y. (081b/10), (097a/1)

yėmiş “meyve”

y. (089a/19)

y.+i (084a/12), (084a/14)

y.+lerinden (089a/15)

yėŋ “giysi kolu”

y.+i (062a/3), (076b/3)

yėn- “yemek yenme işi yapılmak”

y.-irem (061b/7)

yėne “bir daha, tekrar, gene”

y. (054a/4), (055a/1), (056a/7), (056b/12), (057b/1), (057b/1), (059a/14), (060b/7), (062a/1), (062a/2), (063a/19), (065b/10), (065b/11), (065b/11), (065b/12), (065b/7), (065b/8), (066b/1), (066b/4), (066b/8), (067a/16), (067a/9), (068a/18), (068a/18), (068b/15), (068b/16), (068b/8), (069a/4), (069b/18), (069b/19), (070a/13), (070b/11), (070b/17),

(071a/17), (071a/19), (071a/19), (071a/4), (073a/2), (073a/14), (075a/8), (075b/13), (075b/3), (076b/17), (079b/14), (081a/13), (082a/2), (082a/3), (082a/7), (083a/10), (083a/18), (083a/5), (083b/5), (085a/17), (086a/18), (086a/19), (086a/3), (086b/11), (086b/11), (086b/12), (086b/2), (088b/3), (089a/19), (089a/5), (090a/17), (090a/19), (090a/7), (090b/1), (091b/7), (092a/7), (092b/19), (093a/8), (096a/7), (097a/15), (097a/3), (097a/4), (097a/4), (097a/5), (098b/15), (099b/9), (105a/4)

yėr "bulunulan yer, mahal, mekân; yeryüzü; toprak, arâzi"

y. (053b/19), (055b/7), (059b/13), (059b/14), (060b/10), (060b/4), (062b/18), (063b/17), (066a/9), (068b/16), (072a/2), (072a/3), (77b/10), (076b/16), (086a/4), (086a/5), (100b/6), (100b/7)

y.+cügez (81a/14)

y.+de (054b/18), (057a/6), (059b/14), (060a/5), (060b/4), (067b/1), (067b/9), (067b/9), (070b/19), (072a/5), (077a/8), (079b/10), (079b/12), (084a/3), (084a/4), (084b/16), (085a/10), (087b/19), (089b/17), (099b/16), (104a/6)

y.+den (063a/2)

y.+dür (062b/18)

y.+e (054b/18), (057a/7), (059a/13), (060a/18), (060b/10), (060b/3), (060b/6), (061a/1), (063a/17), (063a/4), (063a/5), (063a/8), (063b/17), (063b/3), (065a/2), (065b/12), (068b/7), (069a/12), (073b/2), (073b/4), (081a/6), (082a/16), (085a/18), (085b/13), (086a/8), (089b/2), (089b/3), (091a/7), (092a/15), (094a/6), (097a/12)

y.+i (063a/2), (068b/7), (078b/5), (078b/5), (081a/17), (097b/16)

y.+imde (060a/3)

y.+imdür (072a/1)

y.+inde (065a/11), (078b/4), (078b/6)

y.+inden (053b/8), (060a/9), (091a/17), (093a/11)

y.+ine (054a/8), (059b/1), (064a/15), (065b/7), (078a/5), (083b/9), (088a/3), (088a/6), (092b/19), (096a/17), (099a/16)

y.+ini (056a/4), (056a/6), (069a/11), (091a/19)

y.+ler (068b/6), (068b/6), (083a/2), (084a/3)

y.+lerde (083a/12)

y.+lerden (063b/6)

y.+lerdür (067a/14)

y.+lerin (092a/13)

y.+lerine (067a/9), (077a/14)

y.+ümden (068a/4)

y.+ümüz (069a/14), (069b/8)

y.+ümüzde (085a/13)

y.+ümüze (068b/1), (093b/14)

y.+üŋe (092b/15)

yėryüzi "dünya"

y.+nde (105a/2)

y.+nüŋ (095b/16)

yėt- "bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak"

y.-ecek (064a/18)

yėter "daha fazlasına gerek yok, dur, kâfi"

y. (055b/14), (056a/15), (104a/4)

yėtiş- "ulaşmak, vâsıl olmak"

y.-di (081b/1)

y.-dim (063b/4)

yėtişdür- "yetişmesini, ulaşmasını sağlamak"

y.-e (062b/17)

yėtün- "yeterli bularak daha çoğunu istememek, iktifâ etmek"

y.-mez (066b/11)

yėyecek "yenmeye elverişli olan her şey"

y. (056a/1), (056a/2), (059b/3), (066a/9), (079b/15), (081b/3), (096b/13)

yėyici “yiyen”

y.+sin (061b/7)

yıḳıl- “yıkma işi yapılmak veya yıkma işine konu olmak”

y.-a (100b/4)

y.-ursa (100b/4)

yıl “dünyânın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman, sene, sâl”

y. (087b/17)

y.+a (069b/2), (088a/9)

y.+da (088a/5)

y.+dan (069b/2)

yılan “sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların, genel adı, yerdegezen, uzun hayvan”

y. (077b/13), (077b/16), (077b/7), (077b/8), (078a/8), (088b/12), (088b/15), (088b/8), (094b/3)

y.+a (077b/16), (078a/7)

y.+ı (088b/9)

y.+ıŋ (077b/15), (078a/7)

yıldız “ışıklı ve sabit bir nokta hâlinde görülen gök cisimlerinden her biri” → **yılduz**

y.+ları (097b/16)

yılduz “ışıklı ve sabit bir nokta hâlinde görülen gök cisimlerinden her biri” → **yıldız**

y.+lar (100a/1)

yırtıcı “beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen (hayvan)”

y. (101b/12)

yit- “yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak”

y.-mez (073a/12)

y.-üp (073a/7), (074b/14)

yoġ “bulunmayan, mevcut olmayan” → **yoḳ**

y. (056a/11), (057a/16), (059b/6), (063a/18), (065a/19), (067a/9), (070b/11), (070b/8), (086b/19), (099b/7), (103a/15)

y.+um (098a/15)

yoḳ "bulunmayan, mevcut olmayan" → **yoġ**

y. (054b/14), (058b/13), (063a/2), (071a/12), (072a/2), (078b/15), (078b/7), (080a/9), (085b/4), (090a/8), (094a/9)

y.+dur (061b/2), (062a/1), (062a/6), (062b/11), (062b/14), (062b/9), (065a/1), (065b/18), (066a/7), (066a/8), (066b/8), (069a/9), (069b/12), (070a/3), (070b/14), (073b/18), (076b/9), (080a/3), (080a/16), (081a/7), (082a/17), (082a/9), (083a/15), (084b/1), (084b/14), (084b/19), (084b/3), (084b/8), (086a/4), (087a/3), (090b/13), (091a/6), (091b/17), (091b/5), (093a/7), (093b/1), (096b/5), (097b/7), (098a/11), (101a/5), (102a/3), (103a/17), (103b/13), (105a/3)

y.+sa (054a/1), (060a/3), (062a/19), (063b/12), (071b/1), (075b/10), (075b/13), (083b/19), (087b/6), (087b/7), (091b/12), (091b/12), (093a/13)

yoḳarı "bir şeyin üst bülümü, üst; üst tarafa doğru" → **yoḳaru**

y. (084a/1), (088a/1), (088a/15), (100b/3), (104b/19)

y.+da (095b/15)

y.+dur (083b/1)

y.+ya (079b/17)

yoḳaru "bir şeyin üst bülümü, üst; üst tarafa doğru" → **yoḳarı**

y.+da (071b/8), (080a/18)

yoḳla- "gözden geçirmek, bakmak,, kontrol etmek"

y.-yalar (069b/1)

yoḳluḳ (ġ) "yok olma durumu, bulunmama, fikdan"

y. (065a/9)

y.+ına (066a/17)

yol "bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah"

y. (054b/18), (068a/13)

y.+a (062b/17)

y.+dan (075b/3)

y.+ından (104a/14)

y.+ları (102b/10)

y.+umda (095a/9)

y.+uŋa (093b/13)

y.+uŋda (066b/16)

yol- “kuvvetle çekip koparmak, yerinden çıkarmak”

y.-alar (073b/1)

y.-ar (062b/13)

y.-up (088b/14)

yoldaş “yol arkadaşı”

y. (065a/7), (068a/11)

y.+dan (067b/11)

y.+ı (081a/2)

y.+ına (062b/4)

y.+ını (089b/14)

y.+ınıŋ (060a/12), (084b/8)

y.+lardur (066a/9)

y.+ları (078a/18), (104a/4)

y.+larıma (072b/17)

y.+larını (059b/10)

y.+larınuŋ (053b/14)

y.+laruŋ (062b/8)

y.+umdan (056b/17)

yorul- “yorgun duruma gelmek”

y.-dı (068b/3)

yöri- “adım atarak ilerlemek, yürümek” → **yörü-**

y. (071a/9), (072a/7), (095b/17)

yörü- “adım atarak ilerlemek, yürümek” → **yöri-**

y.-di (094b/4)

y.-dügi (055b/4)

yörüt- “yürümesini sağlamak, yürümesine yardımcı olmak”

y.-mek (061b/5), (061b/6)

yu- “yıkamak” → **yuv-, yuy-**

y.-duġuŋ (094b/8)

yun- “yıkanmak, yıkanıp temizlenmek”

y.-ayın (088b/3)

y.-maġa (086b/14)

yurd “vatan, memleket” → **yurṭ**

y.+umuz (069b/8)

y.+unı (069a/11)

yurṭ “vatan, memleket” → **yurd**

y.+ını (091a/19)

yuv- “yıkamak” → **yu-, yuy-**

y. (071b/4)

yuva “hayvanların ve özellikle kuşların yavrulamak, yumurtlamak, yavrularını büyütmek için yaptığı barınak”

y. (071b/13), (097a/5)

y.+da (064b/11)

y.+larını (096b/10), (096b/15)

y.+ma (064b/17), (065b/10), (065b/12), (071b/14)

y.+mda (064b/11), (064b/12)

y.+mızda (096b/12)

y.+muzda (070b/2), (096b/19)

y.+ŋı (062b/17)

y.+sı (059b/16), (059b/17), (068b/15), (068b/17), (079b/11), (079b/12), (097a/3)

y.+sına (061a/17), (067a/4), (071b/17), (079b/12)

y.+sında (059b/16), (072a/1)

y.+sından (060b/14), (062a/17), (062b/15)

y.+sını (064b/9)

yuvalan- "yuvarlanmak"

y.-up (099b/17)

yuy- "yıkamak" → **yu-, yuv-**

y.-alum (092b/14)

yük "bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü"

y. (084b/2)

y.+ini (097a/13)

yükli "gebe, hâmile"

y. (054b/15)

yüksek "tabanı ile en üst noktası arasındaki mesâfe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan"

y. (089b/17), (099b/16)

yürek "kalp"

y. (054a/5)

y.+de (085a/13)

y.+i (083a/15), (085a/1), (085b/1), (085b/11), (085b/3), (086b/18), (086b/19), (086b/19), (087a/3)

y.+in (055a/10), (082b/6)

y.+ine (083a/16)

y.+ini (086b/15)

y.+üme (065b/14)

y.+ümi (085a/8)

y.+ümüzi (085a/12)

y.+üŋ (085a/9)

yüz$_1$ “yüz sayısı”

y. (060b/11), (088a/5), (088a/6)

yüz$_2$ “başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre; yön, taraf”

y. ((069a/14), (094b/15)

y.+e (066b/10)

y.+i (088a/17)

y.+ine (089a/1), (089b/16), (091b/7)

y.+üŋ (071b/4)

y.+ündendür (081b/11)

y.+üsin (055b/7)

yüz- “kol, bacak, yüzgeç vb. organları hareket ettirerek suda ilerlemek”

y.-e (084a/15), (084a/15)

yüzli “yüzü herhangi bir nitelikte olan”

y. (056a/17)

Z

żaʿafsız < Ar. *żaʿf* + T. *+sız* “irâde zayıflığı olmayan”

ż. (079a/6)

żabṭ < Ar. *żabṭ* “tutma, kuvvetle tutma”

ż. (078b/13)

ż.+ına (086a/13)

żaʿf < Ar. *żaʿf* “zayıflık”

ż. (064b/17

ẓafer < Ar. *ẓafer* “savaşta kazanılan galibiyet, utku, nusret”

ẓ. (079a/14), (090b/8)

ẓ.+lere (070a/8)

żaʿīf < Ar. *żaʿīf* “zayıf, güçsüz kuvvetsiz”

ż. (066a/19), (082a/10), (082a/8), (082b/9), (083a/9), (086a/17), (085b/10), (085b/8), (085b/9), (096b/5), (103b/19)

ż.+lere (071a/14)

ż.+üm (082a/8)

żaʿīflik < Ar. *żaʿīf* + T. *+lik* “zayıf olma durumu”

ż.+ini (071a/15)

zāhid < Ar. *zāhid* “züht ve takvâ sâhibi, dindar”

z. (101b/18)

ẓāhir < Ar. *ẓāhir* “maydanda olan, görünen, açık ve belli olan”

ẓ. (057b/15), (061b/11), (061b/12), (078b/11), (088b/18), (099b/11)

zaḥīr < Ar. *zaḥīr* “iç sürgünü, dizanteri”

z. (054a/6)

ẓāhirā < Ar. *zāḥīrā* “görünüşte”

ẓ. (081b/11), (089a/4)

zaḥmet < Ar. *zaḥmet* “sıkıntı, eziyet, zorluk”

z. (077b/5), (100a/1), (101a/17)

z.+e (086a/13)

z.+iŋ (077b/6)

z.+ine (078a/14)

z.+ler (065b/16)

ẓālim < Ar. *ẓālim* “acımasız ve haksız davranan, zulmeden”

ẓ. (101b/4)

ẓ.+üŋ (101b/4)

zamān < Ar. *zamān* “bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit”

z. (053b/6), (066a/1), (067a/1), (067a/17), (070b/7), (071b/16), (082b/17), (083b/4), (087a/18), (092a/16), (096b/16), (097b/6)

z.+a (063a/11)

z.+da (055b/4), (056a/11), (057a/12), (066b/13), (067b/12), (067b/13), (068a/10), (068a/11), (068a/12), (071b/14), (076b/10), (084a/1), (087b/4), (089a/17), (089a/3), (089b/7), (092b/12), (092b/6), (094a/2), (096a/12), (100a/14), (100a/19), (104a/7), (104a/8), (105a/3)

z.+dan (065b/13)

z.+ında (103b/10), (104a/11), (104a/7), (104a/8)

zamāne < Ar. *zamāne* “devir, zaman”

z. (092a/7)

ẓann < Ar. *ẓann* “gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı”

ẓ. (065b/4), (095b/2)

sū-i ẓann ‘kötü düşünce’ (065b/4)

żarar < Ar. *żarar* “bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan”

ż. (053b/4), (054b/1), (055b/11), (056a/12), (057a/14), (061b/17), (062b/13), (062b/17), (065a/17), (078a/13), (081a/13), (090a/11), (090b/10), (091a/10), (098b/12), (103b/11)

ż.+ı (090a/12), (092b/4)

ż.+ın (059b/6)

ż.+ına (076a/6)

ż.+uŋ (056a/11)

ẕarāfet < Ar. *ẓarāfet* “incelik, zariflik, güzellik”

ẕ. (093a/18)

żarūret < Ar. *żarūret* “mecbûriyet, zorunluluk”

ż. (081a/11), (099b/6)

żarūrī̄ < Ar. *żarūrī̄* “olması mecbûrî, kaçınılması imkânsız olan, mecbûrî, zorunlu”

ż. (081a/8)

ẕāt < Ar. *ẓāt* “sâhip, mâlik”

ẕ. (062b/1), (062b/2), (062b/3), (062b/6), (062b/6)

ẕāt-ı nefs ‘kişilik sahibi’ (062b/1), (062b/2), (062b/6), (062b/6)

ẕāt-ı yed ‘güç sahibi’ (062b/3)

żāyiʿ < Ar. *żāyiʿ* “kaybolma, yitme; ziyan olmuş, boşa gitmiş”

ż. (074a/10), (082a/19), (082b/2), (082b/5), (082b/6), (083b/2), (087a/9), (097a/18), (102b/18), (102b/19)

zāyid < Ar. *zāʾid* “sonradan eklenen, ilâve edilen, fazla”

z. (066a/11)

zāyil < Ar. *zāʾil* “devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan”

z. (062a/7), (065a/19)

zebūn < Ar. *zebūn* “güçsüz, zayıf, âciz”

z. (069b/9), (070a/19), (090b/8)

z.+dur (084b/13)

zehir < Far. *zehr* “ölüme sebep olan madde, ağu, sem” → **zehr**

z. (076a/15)

zehr < Far. *zehr* “ölüme sebep olan madde, ağu, sem” → **zehir**

z. (055a/6)

ẕelī̄l < Ar. *ẓelīl* “aşağılanan, hor görülen kimse, hakir”

ẕ. (069a/11)

ẕem < Ar. *ẕemm* “kötülüğünü söyleme, yerme, çekiştirme”

ẕ. (065b/5)

zenbīl < Ar. *zenbīl* “hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba”

z. (063a/18)

z.+de (063a/19)

z.+e (063b/1), (065a/2)

z.+i (063a/19), (063b/3)

zevāl < Ar. *zevāl* “suç, kabahat, sorumluluk”

z. (071a/12)

ẕevḳ < Ar. *ẕevḳ* “hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu; eğlence”

ẕ. (083a/2), (084b/18), (086b/8)

ẕ.+in (098b/11)

zeyrek “özel isim”

z. (060b/12)

ẕikr < Ar. *ẕikr* “sözünü etme, ismini söyleme, anma”

ẕ. (065b/14), (069a/8), (091b/8), (093a/3), (094b/15)

ẕ.+ini (098a/13)

zinā < Ar. *zinā’* “aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki”

z. (058b/15), (058b/16)

zincīr < Far. *zencīr* “suçluların eline, ayağına vurulan demir bağ”

z. (053b/8)

zindān < Far. *zindān* “içinde tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer”

z. (057a/1)

zindāncı < Far. *zindān* + T. *+cı* “zindan bekçisi”

z.+dur (102b/11)

zīnet < Ar. *zīnet* “süs”

z. (094b/19)

zīrā < Far. *zīrā* “çünkü, şundan dolayı”

z. (053b/2), (054a/18), (054a/3), (054a/8), (054b/6), (055a/13), (056a/18), (056b/2), (057b/17), (057b/4), (059b/10), (061a/9), (061b/11), (061b/16), (061b/3), (062a/1), (062a/15), (062b/12), (063a/16), (063b/11), (064a/13), (064a/4), (064b/15), (065a/15), (066a/1), (066a/15), (066a/18), (066a/6), (066b/11), (066b/14), (066b/18), (066b/3), (066b/7), (067b/7), (068a/9), (069b/12), (069b/18), (069b/3), (069b/5), (070a/13), (070a/18), (070a/4), (070b/12), (072a/19), (072b/3), (073a/12), (073a/4), (073b/18), (074a/12), (074a/3), (074a/8), (074a/9), (074b/10), (074b/9), (076b/10), (076b/13), (078b/16), (078b/17), (078b/8), (079a/12), (079b/3), (080a/17), (080a/4), (080a/8), (080b/3), (080b/8), (081a/13), (081b/18), (081b/6), (082a/10), (083a/4), (084a/1), (084a/19), (084a/3), (084b/13), (084b/15), (084b/7), (084b/9), (085a/13), (086b/16), (087b/9), (090a/10), (090a/8), (091a/13), (091a/4), (091b/14), (091b/15), (092a/17), (093a/10), (093b/16), (093b/3), (093b/9), (094a/13), (095a/4), (096a/1), (096b/4), (098a/15), (098a/9), (102b/8), (104b/19), (105a/3)

zīrek < Far. *zīrek* “anlayışlı, aklı başında, zekî, zîrek”

z. (067b/4), (089a/9), (093a/14)

zīreklik < Far. *zīrek* + T. +*lik* “zeki olma durumu”

z. (067b/5)

żiyā < Ar. *żiyāʾ* “ışık”

ż. (094b/7)

ż.+sı (071b/5)

ziyāde < Ar. *ziyāde* “çok, daha çok, daha fazla”

z. (053b/18), (053b/19), (056b/16), (058a/2), (061a/13), (069b/4), (075b/17), (083b/16), (088a/5), (089a/18), (090a/10), (091a/16), (093b/9), (104b/17)

z.+dür (067a/14), (073b/19), (078b/9)

żiyāfet < Ar. *żiyāfet* “misâfir dâvet edip özenli biçimde ağırlama, yedirip içirme, şölen”

ż. (064a/1), (101a/15), (101a/16)

ziyāret < Ar. *ziyāret* “bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme”

z. (084a/10)

zor < Far. *zūr* “sıkıntı veya güçlükle yapılan”

z. (073a/4)

ẓuhūr < Ar. *ẓuhūr* “meydana çıkma, baş gösterme, görünme”

ẓ. (059a/19), (078a/14), (078b/14), (082a/7)

ẓ.+a (090b/3)

ẓulm < Ar. *ẓulm* “eziyet, cevr, cefâ”

ẓ. (058a/11), (058a/12), (101b/6)

ẓulmet < Ar. *ẓulmet* “karanlık”

ẓ.+dür (102a/4)

Toplam kelime: 21692

Geçerli kelime: 21692

Geçersiz kelime: 0

Alt madde: 5506

Madde başı: 2200

SONUÇ

Kâtip Çelebi'nin *Tercüme-i Envâr-ı Süheylî-i Kâtip Çelebi* adlı eserinin incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçları İmla özellikleri, dil bilgisi ve söz varlığı gibi başlıklar altında inceleyebiliriz.

İmla Özellikleri

Arap harfli bu metinde ünlülerin yazımında dönemin genel eğilimine uyulmuştur. Yazma yer yer harekeli yer yer de harekesiz yazılmıştır. Türkçe sözcüklerde hareke kullanılması sözcüklerin ünlülere dikkat edilerek okunmasını sağlamıştır. Bu da sözcüğün hem İmla özelliğini vermekte hem de gramatikal özelliklerini ortaya koymaktadır.

Metinde ünsüzlerin İmlasında genizsil art damak /ŋ/ ünsüzü dışında bir ikilik söz konusudur. /ç/ ve /p/ ünsüzleri, metinde hem /çim/ (چ) ve /pe/ (پ) hem de /cim/ (ج) ve /be/ (ب) ile yazılmıştır. Yine Türkçe kelimelerde /t/ ünsüzü söz başında hem /t/ hem de /d/ şeklinde kullanılmıştır.

Metinde bazı Arapça ve Farsça sözcüklerin İmlasında orijinal şekillerden sapmalar bulunmaktadır:

dāyimā < dāʾimā ṭāyife < ṭāʾife

māyil < māʾil sāyir < sāʾir

Türkçe kelimelerin İmlasındaki muhtelif kullanımlar mütercimin ait olduğu çevreyle ilişkilendirilip, diyalekt temelli unsur olarak değerlendirilebilir.

Türkçenin her döneminde tartışma konusu olan kapalı /ė/, metnimizde bazen /y/ (ى), bazen hareke ve bazen de ne hareke ne de /y/ (ى) ile kullanılmıştır. Özellikle metinde karşılaşılan ikili İmlalı ve ön sıradan ünlülülerle oluşturulan Türkçe sözcüklerde kapalı /ė/'nin var olduğu söylenebilir.

Dil Bilgisi

Eski Anadolu Türkçesiyle kaleme alınan yazmada Türkçe kelimelerin İmlasında karşılaşılan ikilikler metnin ses bilgisel özelliklerini ortaya koymada önemli unsur olmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi dönemi, dil uyumu bakımından tutarlı bir görünüm arz etmektedir. Metinde de tutarlı olan dil uyumunu {-ken} zarf-fiil ekinin bozduğu görülmüştür:

oturur**ken** (76b/1)

uyur**ken** (92a/5)

Eski Anadolu Türkçesi dönemi, dudak uyumunun en tutarsız olduğu dönemdir. Metinde aynı sözcüğün hem dudak uyumuna uygun hem de aykırı kullanımları görülmüştür:

ayru (56b/17)

gizlü (70b/1)

kendü (53b/10)

Metinde dudak ünsüzleri sebebiyle, {+G} ünsüzünün düştüğü ve benzeşme nedeniyle bazı sözcüklerde yuvarlaklaşma olduğu görülmüştür:

sem**ü**rdi (77a/4) ayr**u** < KT. adrıḳ (56b/17)

yav**u**z < OT. yabız (101b/11) böyük (54b/3)

Yine teklik ve çokluk şahıs iyelik eki {+(U)m}, {+(U)mUz}, görülen geçmiş zaman 1. teklik şahıs eki {-dUm}, zarf-fiil eki {-(U)p}, sıfat yapan ek {+lU}, isimden isim yapım eki {+sXz}, ilgi hâli eki {-(n)Uŋ} dudak ünsüzlerinin etkisiyle metinde yuvarlaklaşan eklerdir.

Bazı kelime ve eklerde görülen düzleşme Eski Anadolu Türkçesinin en tipik ses olaylarından biridir. Metnimizde de bu ses olayının örnekleri görülmüştür:

içün < OT. üçün (59b/2) dōst**lıḳ** (90a/7)

d**i**bine < UT. tüp (80a/6) ṭutı**l**mış (79b/16)

sevgü**li** (76a/1) yırt**ıcı** (101b/12)

ėn**dir**dükden (85b/13) bil**in**ür (84b/1)

Metinde genişleme ses olayı tek bir sözcükte görülmüştür. Eski Türkçedeki "ıġaç" sözcüğünün ilk hecesindeki ünlüsü genişlemiş ve sözcük "aġaç" şeklini almıştır:

aġaç < OT. ıġaç (67a/5)

Metinde ötümlüleşme, asli uzun ünlüler nedeniyle ve de ünlüler arası ötümlüleşme şeklinde iki başlık altında örneklendirilmiştir.

sü**d**i (81b/15)

ėşi**d**icek (85a/2)

Metinde ünsüz ikizleşmesinin tek örneği görülmüştür:

ıssı < UT. isig (62a/2)

Hece yitiminin en çok görüldüğü örnek, ek-fiil olarak kullanılan “durur”un ekleşmiş {-dUr} şeklidir.

yėrdür (62b/18)

oldur (62b/2)

Metinde göçüşmenin tek bir örneği görülmüştür:

çö**ml**ek > çö**lm**ek (87b/19)

Yazma şekil bilgisi bakımından farklı unsurlar taşımamaktadır. Eserde isimden isim yapan 13, fiilden isim yapan 13, fiilden fiil yapan 14, isimden fiil yapan 8, toplamda ise 48 tane yapım eki yer almaktadır. Metindeki yapım eklerinin yüzdelik oranı aşağıdaki gibidir (Grafik 1):

Grafik 1: Metinde Yapım Eklerinin Yüzdelik Gösterimi

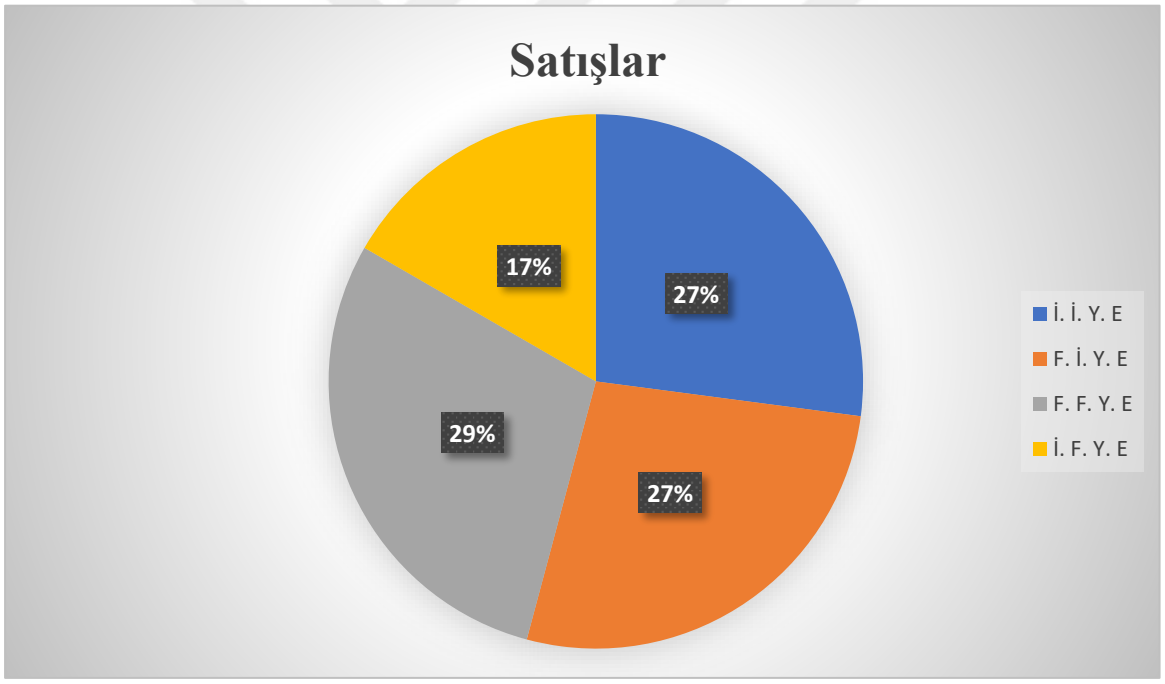

İsimden İsim Yapım Ekleri: {+acuḳ}, {+An}, {+cAK}, {+CI}, {+cIK, +cUK}, {+lIK}, {+lX}, {+IncA}, {+sXz}, {+düz}, {+ıl}, {+kek}, {+rA}

Fiilden İsim Yapım Ekleri: {-mA}, {-mAK}, {-IcI},{-UK},{-maz}, {-mur},{-ġun}, {-miş}, {-(X)n, -(X)m},{ -(I)ş}, {-A}, {-I}, {-U}

Fiilden Fiil Yapım Ekleri: {-t-}, {-dUr-} (ettirgen çatı) {-t-}, {-dUr-}, {-Ur-}, {-Ar-} (oldurganlık), {-(X)l-}, {-(I)n-} (edilgenlik), {-(I)n-}, {-(I)l-} (dönüşlülük), {-ş-} (işteşlik), {-der-},{- gür-}, {-mA-} (fiillerde olumsuzluk)

İsimden Fiil Yapım Ekleri: {+A-}, {+(A)r-}, {+lA-}, {+dA-}, {+eT-}, {+ük-}, {+ter-}, {+lAn-}

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zamanı ifade etmek için {-(X)r} geniş zaman eki ve metinde tek yerde geçen {-yor} şimdiki zaman eki kullanılmıştır.

yat**ur** (67b/1)

görü**yor**um (57b/14)

Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik gelecek zaman eki {-(y)IsAr}'dır. Fakat metinde gelecek zaman eki için {-(y)AcAK}, {-sA gerek} ekleri kullanılmıştır.

terk ėd**ecek** (61a/12)

gel**se gerek**dür (94b/2)

Eski Anadolu Türkçesinde gereklilik kipi için müstakil bir ek kullanılmamıştır. Bu dönemde istek kipi gereklilik kipi olarak kullanılmamıştır. Metnimizde ise gereklilik kipi daha çok {-mAK gerek}biçimiyle kurulmuştur.

ıraġ ol**maḳ gerekdür** (98a/10)

Söz Varlığı

Metnimizin gramatikal dizininden elde ettiğimiz veriler sonucunda toplamda 2200 madde başı sözcük kullanıldığı tespit edilmiştir. Eser söz varlığı açısından incelendiğinde dizin/sözlükte bulunan madde başına göre Arapça sözcüklerin sayısı 825; Farsça sözcüklerin sayısı 195; fiillerin sayısı ise 350'dir. Eserde Arapça sözcük sayısının bu kadar fazla olması tercümenin İbnü'l-Mukaffa'nın Arapça versiyonundan bir tercüme olmasına bağlanabilir. Yine Kâtip Çelebi'nin yaşadığı dönem, aldığı eğitimler ve diğer eserlerinden yola çıkılarak eserde bu denli Arapça-Farsça sözcüklere yer verilmesi olağan karşılanabilir. Metindeki söz varlığının yüzdelik oranı aşağıdaki gibidir (Grafik 2):

Grafik 2: Metinde Arapça, Farsça ve Fiilerin Yüzdelik Gösterimi

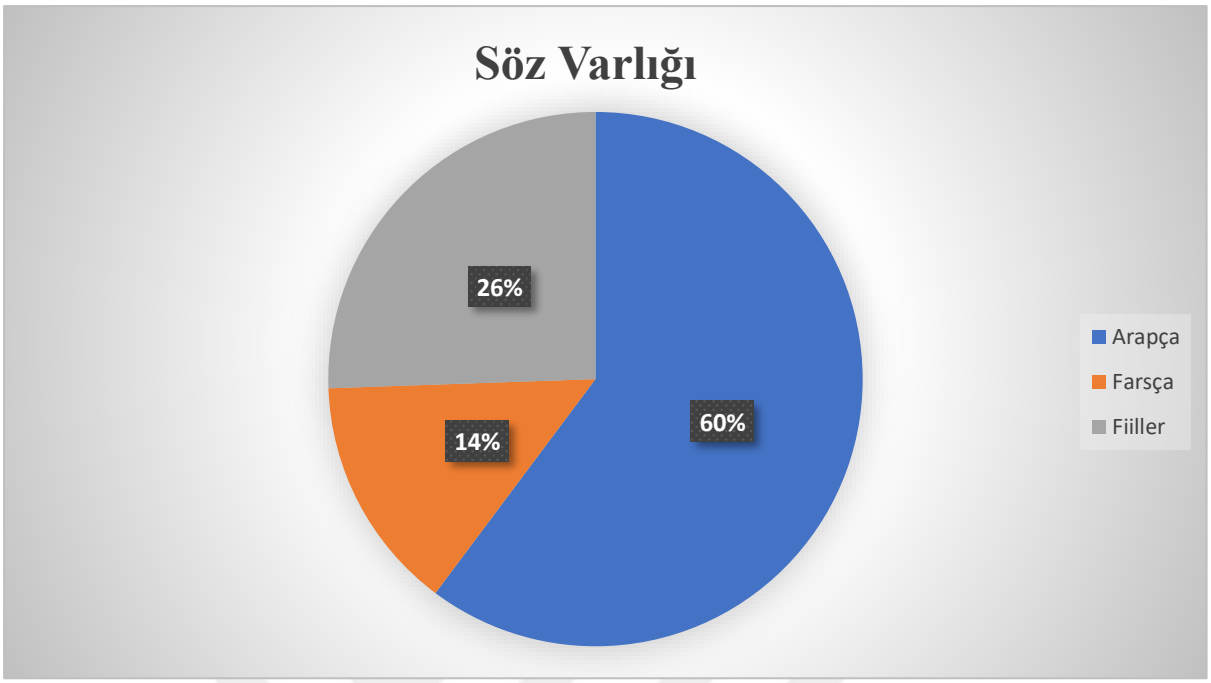

Eser, Türkçe terimler bakımından doyurucu olmasa da eserdeki öğretici ve ibret verici hikâyeler geçmişten bugüne hitap eden niteliktedir.

KAYNAKÇA

Akar, A. (2021). **Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş** (4.Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Arat, R. R. (2007). **Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig I, Metin**. Ankara: TDK Yayınları.

Arat, R. R. (1979). **Kutadgu Bilig III, İndeks** (İndeksi neşre hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya ve Nuri Yücel). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Ayazlı, Ö. (2009). **Altın Yaruk Sudur VI. Kitap**. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, E. (2017). **Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)**. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayını.

Ayverdi, İ. (tarih yok). **Kubbealtı Lugati**. http://lugatim.com/.

Banguoğlu, T. (2011). **Türkçenin Grameri** (9. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Bostan, İ. (2020). "Kâtib Çelebi". **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü.** http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/katib-celebi.

Clauson, S. G. (1972). **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish.** Oxford: Oxford at the Clarendon Press.

Dilçin, C. (1983). **Yeni Tarama Sözlüğü.** Ankara: TDK Yayınları

Develi, H. (1993). **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Develi, H. (2006). **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2**. İstanbul: Kesit Yayınları.

Devellioğlu, F. (2010). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat** (26. Baskı). Ankara: Aydın Kitapevi.

Doğan, Ş. (2009). **(Terceme-i Akrabâdîn Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme- Metin-Dizinler)** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ece, S. (2015). **Klâsik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)**. Erzurum: Eser Basım Yayınları.

Efendioğlu, S. (2013). **Cinânü'l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler)** (1. Baskı). Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

Efendioğlu, S. (2006). "Cümle Menşeli Edatlar". **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. 31. s. 193-207.

Ercilasun, A. B. (2019). **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi** (20. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2020). **Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar- Dizin)** (4.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Erdem, M. D., & Gül M. (2006). "Kapalı e (ė) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi".**Karadeniz Araştırmaları**. S.11. s.111-148.

Ergin, M. (2013). **Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Foy, K. (1900). "Das Aidinisch-Türkische." **Keleti Szemle 1**. s.180-186.

Gabain, A.Von. (1995). **Eski Türkçenin Grameri.** (çev. Mehmet Akalın). Ankara: TDK Yayınları

Gökçe, A. (2009). "Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Dudak Uyumu ve Ünsüz Uyumu". **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.** 4(3). s. 991-1012.

Gökyay, O. Ş. (2022). "Kâtib Çelebi". **TDV İslâm Ansiklopedisi** (c.XXV s.36-40). Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.

Gülsevin, G. (2020). E**ski Anadolu Türkçesinde Ekler** (5. Baskı)**.** Ankara: TDK Yayınları.

Gülsevin, G., & Boz, E. (2013). **Eski Anadolu Türkçesi.** Ankara: Gazi Kitabevi.

Hacıeminoğlu, N. (1992). **Türk Dilinde Edatlar.** İstanbul: MEB Yayınları.

Kalyon, A. (2004). "Kelile ve Dimne'nin Tercüme Serüveni". **Divân İlmî Araştırmalar**. S. 16 (2004/1). s. 227-237.

Kanar, M. (2009). **Arapça Türkçe Sözlük**. İstanbul: Say Yayınları.

Kanar, M. (2017). **Farsça- Türkçe / Türkçe- Farsça Sözlük** (3.Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

Kanar, M. (2008). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü** (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

Karaismailoğlu, A. (2022). "Kelîle ve Dimne". **TDV İslâm Ansiklopedisi** (c.XXV, s.2010-12). Ankara: Diyanet Vakfı Neşriyatı.

Korkmaz, Z. (2005), "Eski Anadolu Türkçesinde İmla- Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar". **Türk Dili Üzerine Araştırmalar I**. Ankara: TDK Yayınları. s. 491-505.

Korkmaz, Z. (2017). **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi** (5. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Z. (2020). **Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi** (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Köktekin, K. (2022). **Eski Anadolu Türkçesi** (5. Baskı). Erzurum: Fenomen Yayıncılık .

Özkan, M. (1995). **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**. İstanbul: Filiz Kitapevi.

Redhouse, S. J. (2006). **A Turkish and English Lexicon, Shewing in English the Significations of Turkish Terms.** İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sami, Ş. (2017). **Kâmûs-ı Türkî** (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Steingass, F. (1884). **Arabic- English Dictionary.** London.

Steingass, F. (1998). **Persian- English Dictionary, Including the Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature.** Librairie du Liban.

Şahin, H. (2009). **Eski Anadolu Türkçesi** (2.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Tekin, T. (2020). **Orhon Yazıtları.** Ankara: TDK Yayınları.

Tekin, T. (1995). **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**. Ankara: Simurg Kitapçılık.

Tezcan, S. (1995). "Mesud ve XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine Yeni Bilgiler". **Türk Dilleri Araştırmaları**. C. V. s. 65-84.

Toska, Z. (1989). **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesûd Çevirisi** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (tarih yok). https://sozluk.gov.tr/

Türkçe Sözlük (2019). (11. Baskı). Ankara. TDK Yayınları.

Uzunkaya, U. (2013). **Felāḥat-nāme (İnceleme-Metin-Dizin)** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yapıcı, A. İ. (2020). "Mütercimi bilinmeyen eksik Kelile ve Dimne tercümesinin yeni varakları". **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**. (21). s.475-493.

Yazar, S. (2011). **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Yazım Kılavuzu (2012). (Haz. Şükrü Haluk Akalın vd.) (27. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Yılmaz, E. (1991). "Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü". **Türk Dilleri Araştırmaları**. Ankara. s.151-165.

EKLER

EK 1

Yazı Çevrimi İşaretleri

ء	: ʾ	ش	: ş
آ	: ā, a	ص	: ṣ
ا	: a, e	ض	: ḍ, ż
ب	: b, p	ط	: ṭ
پ	: p	ظ	: ẓ
ت	: t	ع	: ʿ
ث	: s̲	غ	: ġ
ج	: c, ç	ف	: f
چ	: ç, c	ق	: ḳ
ح	: ḥ	ك	: k, g, ŋ
د	: d	ل	: l
ذ	: z̲	م	: m
ر	: r	ن	: n
ز	: z	و	: v, o, ö, u, ū, ü
ژ	: j	ه	: h, a, e
س	: s	ى	: y, ı, i, ī